

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra pomocných věd historických a archivního studia

historické vědy - pomocné vědy historické

PhDr. Jana Vojtíšková

**Ke komunikaci měst v době předbělohorské
(Korespondence mezi Novým Městem pražským a královskými městy
středního Polabí)**

**To the Communication of the Towns in the Period before the Battle of the
White Mount (The Correspondence among New Town of Prague and some
King's Towns in the Central Part of Polabí)**

Disertační práce

Vedoucí práce: prof. PhDr. Ivan Hlaváček, CSc.

2007

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem disertační práci zpracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Hradci Králové dne 1. prosince 2007

PhDr. Jana Vojtíšková

Poděkování

Na tomto místě mi dovoluje poděkovat především vedoucímu disertační práce **prof. PhDr. Ivanu Hlaváčkovi, CSc.** za cenné metodické připomínky a za čas, který mi věnoval při konzultacích. Svůj upřímný dík vyjadřuji také doc. PhDr. Jiřímu Šoušovi, CSc., PhDr. Věře Němečkové, PhD. a PhDr. Petru Kreuzovi, dr.

Zvláštní poděkování vyjadřuji s odstupem let Mgr. Igoru Votoupalovi ze SOkA v Nymburce, který mě ke studiu register přivedl a naučil mě v době středoškolských studií číst českou novogotickou kurzivu.

Dále děkuji za ochotu a poskytnuté informace i dalším pracovníkům Archivu hlavního města Prahy, SOkA v Kolíně, SOkA v Kutné Hoře, SOkA v Nymburce se sídlem v Lysé nad Labem, Archivu Národního muzea a Poštovního muzea v Praze.

Za velkou trpělivost a péči děkuji celé mé rodině, která mi pomáhala, abych mohla disertační práci i po narození syna rozvíjet a dokončit.

Abstrakt

Předkládaná disertační práce si vytkla jako cíl svého směřování výzkum písemné komunikace mezi radami předbělohorských královských měst, a to na příkladu korespondenčních aktivit mezi Novým Městem pražským a královskými městy středního Polabí, jmenovitě Českým Brodem, Kolínem, Kouřimí, Kutnou Horou a Nymburkem. Studium se opíralo především o 20 předbělohorských městských register a o dochovaný spisový materiál, na jejichž základě se podařilo celý komunikační proces i jeho jednotlivé činitele rekonstruovat. Jejich prostřednictvím jsme nahlíželi na prostředí městské radnice a její kanceláře a okolnosti vzniku městských misivů, sledovali jsme osoby a instituce, jichž se týkaly řešené záležitosti, dotkli jsme se i problematiky poselských služeb, které komunikaci doručováním zásilek zprostředkovávaly, a v neposlední řadě jsme se zaměřili na otázky věnující se přijímání korespondence, její soudobé interpretaci a obsahu projednávaných záležitostí. Stranou pozornosti nezůstaly ani otázky terminologické: věnovali jsme se pojmu a podstatě písemné komunikace, jakož i diplomatickému názvosloví, zejména problematice register, která jsme definovali jako pomocné kancelářské knihy vedené ve vydavatelově kanceláři, do nichž se zpravidla zapisovaly písemnosti z kanceláře vycházející.

Předbělohorská písemná komunikace mezi městy představuje pouze jeden komponent z pestré mozaiky všech vazeb, které se utvářely v tehdejší stavovské společnosti. Klíčovou roli v námi sledovaném komunikačním procesu sehrávala městská rada, jejíž pravomoci v podstatě do značné míry odrážejí sestavené přehledy obsahu zápisů ze sledovaných register. Prostřednictvím zápisů jsme mohli též sledovat proměnlivost jejího postavení v misivech: od převažující zástupné funkce, přes ojedinělou zprostředkující úlohu, až po občasné postavení samosprávné instituce řešící spektrum obecních záležitostí.

Jednotlivě sestavené přehledy obsahu misivů doložily, že v prostředí českých královských měst předbělohorské epochy byl obsah vedené korespondence s jinými městy obdobný. V naprosté většině případů se jednalo o majetkové záležitosti jednotlivců. Vedle dominujícího vymáhání finančních pohledávek do tohoto souboru náležely i záležitosti dědické a věnné. Některé zápisy dokládají ojedinělé kontakty též v otázkách cechovních. Obecní záležitosti jsou zastoupeny žádostmi a odpověďmi z oblasti právní, trestněprávní

a hospodářské. Obsahem konceptů či opisů misivů v dochovaných registrech nebyly naopak otázky politického rázu. Rozhodujícími faktory, které odlišují sledované směry, jsou celková atraktivita města a jeho vzdálenost do kontaktovaného místa. Tyto okolnosti ovlivňovaly zejména četnost projednávaných záležitostí a v případě majetkových záležitostí jednotlivců též výši vymáhaných finančních pohledávek a poměr dlužníků a věřitelů. Nepůsobily však primárně na celkový počet písemností, které byly v určité záležitosti vyhotoveny.

Abstract

The submitted thesis aims to scan the written communication among the city councils of royal towns in the period before the Battle of the White Mount, particularly the correspondence among the New Town of Prague and Royal Towns in the Central Part of Polabí, explicitly Český Brod, Kolín, Kouřim, Kutná Hora and Nymburk.

The research was based mainly on 20 town registers of the period and on the extant scripts which enabled me to set up both the communication process and particular agents. Thus we were offered the insight into the townhall, its offices, circumstances of the origin of missives, we observed individual characters and institutions involved in the negotiation procedures. We came across the issue of messenger service mediating the delivery and last but not least we were concerned about receiving correspondence, its interpretation at the time and the content of discussed matters. Another issue we dealt with was the terminology ie. definition of written communication, diplomacy terminology, especially register issue defined as supplemental office book in publishers' offices containing the office scripts.

The written communication of the period represents just one component of wide range of ties occurring in the corporate society. The most significant role was represented by the city council the competence of which are mentioned in the registers' scripts to some extent.

The scripts enabled us to monitor the variability of its status in missives: from mainly deputizing function, through mediatory function up to selfadministration institution dealing with wide range of town matters.

The individual statements of missives contents prove that the negotiated matters within the correspondence among other towns of the period was similar. Absolute majority of the cases deals with individual property relations. Along with the most frequent debt recovery there were also inheritance procedures and endowment matters. Some scripts prove guild matters.

Municipal matters are represented by requests and replies in the field of law, criminal policy and economic legislation. On the other hand the scripts did not include any political issues. Crucial factors distinguishing the monitored trends are town attractiveness and the distance from the destination. These circumstances affected mainly the frequency of the discussed matters and as for property relations the claim amount and debtors and creditors

relation were the key factors. They didn't however affect the number of scripts concerning the particular matter.

OBSAH

ÚVOD	9
I. ÚVOD DO PROBLEMATIKY PÍSEMNÉ KOMUNIKACE V PROSTŘEDÍ ČESKÝCH KRÁLOVSKÝCH MĚST V DOBĚ PŘEDBĚLOHORSKÉ.....	13
I.1 POJEM KOMUNIKACE V PŘEDBĚLOHORSKÉM MĚSTSKÉM PROSTŘEDÍ A JEJÍ ZÁKLADNÍ MODEL.....	13
I.2 HISTORICKÁ DIMENZE PÍSEMNÉHO KOMUNIKAČNÍHO PROCESU JAKO BADATELSKÉ TÉMA.....	20
I.3 PROSTŘEDÍ KRÁLOVSKÝCH MĚST V DOBĚ PŘEDBĚLOHORSKÉ	27
I.3.1 Královská města v letech 1526-1620	27
I.3.2 Český Brod	47
I.3.3 Kolín.....	50
I.3.4 Kouřim.....	55
I.3.5 Kutná Hora	57
I.3.6 Nové Město pražské	63
I.3.7 Nymburk.....	67
II. REGISTRA A MISIVY JAKO PRIMÁRNÍ PRAMENY K VÝZKUMU PÍSEMNÉ MEZIMĚSTSKÉ KOMUNIKACE V DOBĚ PŘEDBĚLOHORSKÉ.....	72
II.1 TERMINOLOGICKÉ OTÁZKY A DOSAVADNÍ VÝZKUM REGISTER A MISIVŮ ...	72
II.2 DIPLOMATICKÝ ROZBOR REGISTER	80
II.2.1 Kolínská registra	80
II.2.2 Kouřimská registra	96
II.2.3 Kutnohorská registra	97
II.2.4 Novoměstská registra	103
II.2.5 Nymburská registra	105
II.2.6 Závěry z diplomatického rozboru sledovaných register	111
II.3 MISIVY.....	117
II.3.1 Misivy dochované z korespondenční praxe sledovaných měst z let 1526-1620	125

III. PÍSEMNÁ KOMUNIKACE V PROSTŘEDÍ ČESKÝCH KRÁLOVSKÝCH MĚST V DOBĚ PŘEDBĚLOHORSKÉ.....127

III.1 PROJEDNÁVÁNÍ ZÁLEŽITOSTÍ PŘI RADNÍCH ZASEDÁNÍCH A VYHOTOVOVÁNÍ MISIVŮ V PROSTORÁCH MĚSTSKÉ KANCELÁŘE..... 127

III.1.1 Jazyková úroveň písařů předbělohorských městských register 145

III.2 INSTITUCE MĚSTSKÝCH POSLŮ V DOBĚ PŘEDBĚLOHORSKÉ VE SVĚTLE DOCHOVANÝCH REGISTER 149

III.3 RECEPCE A INTERPRETACE MISIVŮ 156

III.4 OBSAHOVÁ SKLADBA KORESPONDENCE 161

III.4.1 Písemné kontakty Nového Města pražského v letech 1588-1591 165

III.4.1.1 Adresáti z řad jednotlivců a institucí 165

III.4.1.2 Novoměstská korespondence s městy a městečky Českého království 171

III.4.1.3 Novoměstská korespondence s městy z vedlejších zemí Koruny české 179

III.4.1.4 Novoměstská korespondence se zahraničními městy 183

III.4.2 Obsahová skladba korespondence z Nového Města pražského do Českého Brodu 186

III.4.3 Obsahová skladba korespondence z Nového Města pražského do Kolína..... 189

III.4.4 Obsahová skladba korespondence z Kolína do Nového Města pražského 192

III.4.5 Obsahová skladba korespondence z Nového Města pražského do Kouřimi ... 198

III.4.6 Obsahová skladba korespondence z Kouřimi do Nového Města pražského ... 201

III.4.7 Obsahová skladba korespondence z Nového Města pražského do Kutné Hory 203

III.4.8 Obsahová skladba korespondence z Kutné Hory do Nového Města pražského 209

III.4.9 Obsahová skladba korespondence z Nového Města pražského do Nymburka 216

III.4.10 Obsahová skladba korespondence z Nymburka do Nového Města pražského 218

III.4.11 Obsahová skladba korespondence mezi Českým Brodem, Kolínem a Nymburkem 223

III.4.12 Závěry z rozboru obsahové skladby korespondence ve sledovaných směrech 233

ZÁVĚR	235
TABELÁRNÍ A TEXTOVÉ PŘÍLOHY	247
1/ REGESTOVÁ EDICE DOPLNĚNÁ O TABELÁRNÍ ZPRACOVÁNÍ JEDNOTLIVÝCH ZÁPISŮ	248
Novoměstská korespondence s Českým Brodem	250
Novoměstská korespondence s Kolínem	260
Novoměstská korespondence s Kouřimí	267
Novoměstská korespondence s Kutnou Horou	271
Novoměstská korespondence s Nymburkem	289
Kolínská korespondence s Novým Městem pražským	294
Kouřimská korespondence s Novým Městem pražským.....	312
Kutnohorská korespondence s Novým Městem pražským.....	319
Nymburská korespondence s Novým Městem pražským.....	349
2/ SLOŽENÍ MĚSTSKÝCH RAD PODLE ZÁZNAMŮ V DOCHOVANÝCH REGISTRECH	370
3/ PŘEHLED ADRESÁTŮ V NOVOMĚSTSKÝCH REGISTRECH 1588-1591 (1593)	377
4/ EDICE VYBRANÝCH ZÁPISŮ.....	381
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ	396
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	400
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	408
SEZNAM DOPROVODNÝCH TABULEK A OBRAZOVÝCH PŘÍLOH V TEXTU.	410

ÚVOD

Zárodky meziměstské komunikace musíme předpokládat již v samotném počátku existence našich měst, kdy byla při založení tato střediska vybavována zpravidla právní příslušností a současně i přidělením odvolacího a „vzorového“ města, u něhož bylo též možné se dotazovat v případě nejasností. Jedním z dalších výraznějších impulzů vedoucích k rozvoji meziměstských korespondenčních aktivit bylo poskytnutí volného dědického práva obyvatelům královských měst roku 1372, obyvatelům poddanských měst pak velmi nesoustavně v průběhu 14. a 15. století. Předpokládané rozhojnění korespondence již v období 15. století též nepochybně souvisí s prohlubováním písemného řízení v důsledku pokročilejšího právního stavu. V této době již můžeme očekávat převahu korespondence řešící záležitosti jednotlivých obyvatel, zejména majetkových. Nárůst písemné produkce městské kanceláře, vyhotovující nejen misivy (listy poselací), ale i další typy písemností, si vyžádal pro jejich evidenci v období 15. století vznik městských register. V době předbělohorské se již jednalo o nedílnou součást daleko širší kancelářské agendy královských měst, jejichž případná specializace odráží nejen vyspělost samotné kanceláře, ale současně i odkazuje na stupeň vyspělosti (především hospodářského charakteru) příslušného města.

* * *

„...tak aby nám i Vá[m] z dalšího zaneprázdnění sjíti mohlo. Odp[ově]di žádáme...“¹

Tato na první pohled pouhá fráze používaná v úředním styku a nacházející se v závěru listů poselacích, ve skutečnosti odráží náplň jedné z řady oblastí, na jejichž chod měli představitelé městské rady jako autorita dohlížet: prostřednictvím korespondence umožnit především obyvatelstvu spadajícímu do její kompetence vyřešit nějakou záležitost překračující hranice města, které i v době raného novověku ještě stále představovalo pro většinu obyvatel svébytný uzavřený svět.

Předkládaná disertační práce si klade za cíl rekonstrukci písemné komunikační praxe v prostředí královských měst v době předbělohorské na příkladu vzájemných kontaktů Nového Města pražského s představiteli královských měst ve středním Polabí: Českého Brodu, Kolína, Kouřimi, Kutné Hory a Nymburka. Výběr této lokality byl ovlivněn jednak relativně nevelkou vzdáleností jmenovaných měst od Nového Města pražského a tedy

¹ AMP, Registra 1588-1591 (1593), rkp. 407, fol. 332v.

předpokládanou dostatečnou frekvencí navazovaných kontaktů, jednak pramennou základnou. Výzkum je založen především na studiu městských register 1588-1591 (1593) Nového Města pražského,² která představují specializovanou kancelářskou pomůcku, jež sloužila ve vyspělé novoměstské kanceláři pro zaznamenávání konceptů misivů a dalších vydávaných písemností týkajících se měst a pod jejich správu spadajícího obyvatelstva.³ Podrobný rozbor všech zápisů a tedy zmapování všech adresátů v knize umožňuje zasadit sledované kontakty do hlubších souvislostí a porovnávat postavení polabských královských měst s ostatními městskými lokalitami. Pro sledování průběhu komunikační praxe uskutečňované naopak z pěti královských měst středního Polabí bylo vybráno všech 20 dochovaných městských register z doby předbělohorské⁴, označovaných v soudobé a bohužel i současné terminologii rozmanitými názvy,⁵ a proto budeme v práci výlučně pracovat při jejich citování s pojmem registra. Ze vzájemných písemných kontaktů se do dnešních dnů dochovalo pouhých 5 misivů, které také budou předmětem našeho zájmu.⁶ Bez nadsázky můžeme tedy konstatovat, že uvedené prameny představují unikátní soubor archiválií mapujících, byť s mezerami, několik desetiletí vývoje této složky městských aktivit v prostředí královských měst.⁷ A právě tato mezerovitost, způsobená spíše náhodným dochováním sledovaných typů

² Tamtéž. Na základě diplomatického rozboru bude pramen v práci uváděn jako registra 1588-1591 (1593).

³ Jako komplementární prameny budou v této práci využita též troje specializovaná novoměstská registra: Manuál panský 1587-1593, rkp. č. 400; Manuál rytířský 1587-1593, rkp. č. 406; Manuál listů císaři 1586-1591, rkp. č. 410. I v těchto případech budeme v práci důsledně používat označení registra: registra pro záležitosti panské 1587-1593, registra pro záležitosti rytířské 1587-1593 a registra pro záležitosti císařské 1586-1589 (1590, 1591). K jejich charakteristice srov. též s. 142-144.

⁴ SOkA Kolín, fond AMK (v současné době není zinventarizován, údaje a názvy knih odpovídají „*Soupisu archivu města Kolína*“ od bývalého kolínského archiváře Jaroslava Schneidera (1883-1945), který v archivu působil v letech 1935-1943 a je právě autorem nového uspořádání staré části kolínského městského archivu): Kniha opisů listů odesílaných 1564, č. 1; Kniha opisů listů odesílaných 1593, č. 2; Kniha opisů listů odesílaných 1595, č. 3; Kniha opisů listů odesílaných 1595 – 1596, č. 4; Kniha opisů listů odesílaných 1597-1599, č. 5; Kniha opisů listů odesílaných 1599, č. 6; Kniha opisů listů odesílaných 1603, č. 7; Kniha opisů listů odesílaných 1611-1616, č. 8; Kniha opisů listů odesílaných 1612-1616, č. 9; Kniha opisů listů odesílaných 1612-1616, č. 10.

SOkA Kolín, fond AM Kouřim: Kopiař listů radou odeslaných 1565-1569, inv. č. 170, kniha č. 165.

SOkA Kutná Hora, fond AMKH (fond je v současné době inventarizován): Kniha kopiařů (1545) 1571-1584; Kniha kopiařů 1581-1588; Kniha kopiařů 1601-1614; Kniha kopiařů 1612-1620.

SOkA Nymburk se sídlem v Lysé nad Labem, fond AMN (v současné době je fond inventarizován): Liber conceptuum 1572-1575; Kopiař 1583-1585; Kopiař 1591-1595; Kniha expediti magistrátních 1602-1605. Uvedená časová rozmezí odpovídají údajům uvedeným v příslušných archivních pomůckách. Na případné nesrovnalosti, které byly objeveny při detailnějším rozboru jednotlivých knih, upozorňujeme v kapitole věnované diplomatickému rozboru písemného materiálu a ve všech citacích uvádíme skutečný časový rozsah. K tomu srov. zejména s. 80-111.

⁵ Viz výše v soupisu pramenů, pozn. 4. V práci bude z důvodu zpřehlednění výlučně pracováno při citaci pramenů s pojmem registra.

⁶ SOkA Kutná Hora, fond AMKH, aktová sbírka, sign. 456, 457, 458, 1376, 5426.

⁷ Nejstaršími námi zkoumanými registry jsou kolínská z roku 1564 (1565, 1568).

písemností, má za následek, že nashromážděný materiál je až na jeden zrekonstruovaný případ⁸ nekompatibilní. I přesto mu však nelze upřít vysokou vypovídací hodnotu.

Vzhledem k atraktivitě Českého Brodu ve sledovaném období a jeho sousedství s ostatními zkoumanými královskými městy bylo i toto raně novověké středočeské město zařazeno do výzkumu, přestože nejsou dochována žádná českobrodská registra a budeme se muset spokojit pouze s rekonstrukcí navazovaných kontaktů z Nového Města pražského do Českého Brodu. Vypadlo-li z horizontu této práce Staré Město pražské, není to tím, že by bylo možno jeho roli podceňovat, ale důvodem je nedostatek pramenů tamní provenience. Materiál uložený v archivech potenciálních partnerů je pak příliš fragmentární, i když na něj bude též příležitostně upozorněno.

Tato disertační práce představuje svým zaměřením sice dílčí, doufám však důležitou sondu: přináší informace o prostředí a okolnostech vzniku městských misivů, o osobách či institucích z městského prostředí, jichž se dotýkaly řešené záležitosti, o městských poslech, kteří komunikaci doručováním zásilek především zprostředkovávali, a v neposlední řadě se zaměřuje i na otázky věnující se přijímání korespondence a její soudobé interpretace a sledování obsahové skladby projednávaných záležitostí. K řadě závěrů bylo možné dobrat se pouze na základě důkladného diplomatického rozboru. Takto komplexně je problematika meziměstské komunikace v českých zemích nahlížena vůbec poprvé.

Meziměstská komunikace byla uskutečňována v kontextu dalších navazovaných kontaktů, a to v souladu se společenským postavením měst v době předbělohorské. Vedle měst královských a poddanských a jim podřízeného obyvatelstva se stávali jejich častými adresáty dále představitelé pánů a rytířů, úřednictvo šlechtických velkostatků, úředníci zemských a zeměpanských institucí, univerzita, duchovenstvo a církevní instituce. Tyto vazby však prozatím čekají na své podrobnější zpracování, od něhož se dá očekávat pestrá mozaika vytvářených korespondenčních kontaktů i bezesporu zajímavá obsahová skladba dochovaných písemností. Budiž tedy tato práce vnímána i jako výzva k dalšímu výzkumu komunikace měst v raně novověkých českých zemích.

Disertace je tvořena dvěma základními částmi. První je věnována zpracování tématu komunikace v prostředí královských měst v době předbělohorské, druhá obsahuje rozsáhlé pramenné přílohy textového a tabelárního charakteru. V první části následuje po rámcovém historickém úvodu diplomatický rozbor zvolených pramenů a poté jejich analýza obsahová.

⁸ Podrobněji o něm s. 204.

Do přílohové části byla zařazena registová edice doplněná o tabelární zpracování jednotlivých zápisů, které se staly základem pramenného výzkumu,⁹ dále přehled složení městských rad podle záznamů ve sledovaných registrech, tabelární soupis všech zápisů adresátů z novoměstských register 1588-1591 (1593) a konečně edice vybraných ukázek.

⁹ Jedná se o dochované koncepty či opisy misivů odesílaných v době předbělohorské ve směru z Nového Města pražského do Českého Brodu, Kolína, Kouřimi, Kutné Hory a Nymburka a z Kolína, Kouřimi, Kutné Hory a Nymburka na Nové Město pražské. Východiskem bylo již výše uváděných 20 dochovaných register.

I. ÚVOD DO PROBLEMATIKY PÍSEMNÉ KOMUNIKACE V PROSTŘEDÍ ČESKÝCH KRÁLOVSKÝCH MĚST V DOBĚ PŘEDBĚLOHORSKÉ

I.1 Pojem komunikace v předbělohorském městském prostředí a její základní model

V současné době existuje několik desítek definic pojmu komunikace, které se od sebe odlišují rámcem a významem jednotlivých aspektů komunikačního procesu. Podle jedné z obecnějších definic uvedené v Akademickém slovníku cizích slov lze komunikaci charakterizovat jako „*přenos nejrůznějších informačních obsahů v rámci různých komunikačních systémů za použití různých komunikačních médií, zejména prostřednictvím jazyka, sdělování.*“¹⁰ Tato vědecky pojatá charakteristika podstaty komunikace nám může připadat příliš složitá, neboť vzájemná komunikace mezi lidmi, elementární forma komunikace, patří už od nepaměti k nejzákladnějším a nejpřirozenějším potřebám člověka. Z této společensky podmíněné individuální či kolektivní sdělovací potřeby jsou neustále vyvolávány podněty k uskutečnění komunikace – a to jak v rovině mluveného, tak s ohledem na gramotnost účastníků komunikace i v rovině psaného projevu.

V pojetí německého sociologa a publicisty Harryho Prose představuje komunikace pojem, jenž v sobě obsahuje významy pro všechny formy společenských kontaktů, zejména pak spojení, zprostředkování a srozumění se. V širším slova smyslu zahrnuje průběh sdělování, jeho prostředky, jeho akce a reakce a z toho vyplývající působení, činnosti. Toto pojetí umožňuje sledovat závislost mezi různými fenomény komunikace a především souvislost se sociálními a hospodářskými strukturami a procesy.¹¹ Hans Pohl v této souvislosti podotýká, že žádná společnost a žádné hospodářství nemůže existovat bez komunikace jakožto základní potřeby, popř. projevu lidského života. Komunikace na jednu stranu umožňuje člověku podílet se na sociálních a hospodářských procesech a ve společnosti a v hospodářství se integrovat, na druhou stranu komunikace dovoluje společnosti

¹⁰ *Akademický slovník cizích slov*, Praha 1995, s. 406.

a hospodářství se rozvíjet s pomocí jednotlivých specifických komunikačních technik. Změna v oblasti komunikace určuje zásadně, nikoli však výlučně, podobu lidského života, všedního dne, společnosti, kultury, vědy a hospodářství. Proto je při zkoumání a utváření si představ o socioekonomických aspektech a o jejich rozvoji nutné zaobírat se také studiem komunikační praxe.¹²

Při uplatňování historické dimenze pojmu komunikace je vždy nezbytné, aby byl tento velmi široký a v čase i prostoru proměnlivý termín zasazen do kontextu. V tomto smyslu se v dějinách může jednat např. o komunikaci politickou, ekonomickou, správní či kulturní, které se neuskutečňují izolovaně, ale s ohledem na stávající situaci se vzájemně více či méně prolínají či ovlivňují.

Při výzkumu předbělohorské písemné komunikace Nového Města pražského s královskými městy středního Polabí se ocitáme v oblasti komunikace správní a hospodářsko-správní. Jako východisko nám může být nápomocen základní komunikační model pocházející z oblasti lingvistické.¹³ V tomto pojetí je komunikace chápána jako proces, který se uskutečňuje v jednotlivých komunikačních aktech (popř. v jejich uskupeních), ovlivňovaných několika činiteli.

Významnou roli sehrává *komunikační prostředí*, v němž se celý proces uskutečňuje. Míra vlivu prostoru na proces komunikace je různá a přímo závislá na konkrétním případě. Prostředí ovlivňuje nejen formu podání, ale poté i následnou interpretaci textu.¹⁴ Námi sledovaná písemná komunikace se uskutečňovala v prostředí královských měst, zasazených v době předbělohorské do systému stavovského státu.

S prostředím, pro něž je možné též používat pojem časoprostor, bezprostředně souvisí i společenské postavení *účastníků komunikace*. Jejich psychická výbava, životní zkušenosti a dosažený stupeň vzdělání mají na průběh komunikace nesmírný vliv. Účastníky ovšem nemusejí být pouze jednotlivci, ale může se jimi stát i skupina (např. v rámci instituce).

Hans POHL, *Einführung*, in: Hans POHL (Hrsg.), *Die Bedeutung der Kommunikation für Wirtschaft und Gesellschaft*. Referate der 12. Arbeitstagung der Gesellschaft für Sozial- und Wirtschaftsgeschichte vom 22.-25.4. 1987 in Siegen, Stuttgart 1989, s. 7.

¹² Hans POHL, *Einführung*, S. 7-8. V podobném duchu např. srov. Werner RÖSENER, *Einleitung*, DERS (Hrsg.), *Kommunikation in der ländlichen Gesellschaft vom Mittelalter bis zur Modern*, Göttingen 2000, zde s. 10.

¹³ Model byl částečně přizpůsoben zkoumané problematice a badatelským potřebám (např. oproti předloze pracujeme navíc s pojmy původní iniciátor a konečný adresát.)

¹⁴ Tamtéž, s. 625. Srov. Též Miroslav GREPL – Petr KARLÍK, *Skladba češtiny*, Olomouc 1998, s. 382.

Charakteristickým rysem je, že účastníci vystupují jako subjekty navazující interpersonální, popř. interinstitucionální komunikaci.¹⁵

Komunikace se v první řadě účastní iniciátor (autor, původce) na straně jedné a adresát (recipient, příjemce) na straně druhé.¹⁶ V případě, že je komunikace zprostředkována institucí, je vhodné používat označení původní iniciátor pro toho, kdo přinesl podnět k navázání komunikace, a označení iniciátor pro instituci, která se tak stává zastupujícím subjektem. Podobně je třeba pracovat s terminologií i v případě adresáta, kterým se stává příslušná instituce, zastupující konečného adresáta, který je posledním článkem celého řetězce.

V našem pojetí vystupují jako *iniciátoři* a *adresáti* představitelé městských rad, kteří v rámci své kompetence zasahovali do původně soukromoprávních vztahů (záležitostí) „sousedů“ či „obyvatel“ města¹⁷ a v korespondenci v takovýchto případech vystupovali jako *zastupující instituce*. Pod ně spadající obyvatelé či jiní specifictí žadatelé,¹⁸ kteří jako první přinesli impulz k navázání kontaktu, figurují jako *původní iniciátoři*. Obyvatelé měst či opět nějaké jiné osoby, s nimiž měl být kontakt navázán, se dostávají v tomto případě do role *konečných adresátů*.

Ojedinele inicioval písemný styk „soused“ či „obyvatel“, který spadal pod pravomoc jiné městské rady, popř. jiné zastupující instituce. Popudem se mohlo stát např. jeho obstavení v cizím, nedomácím prostředí.¹⁹ V podobných případech (především se opět jednalo o vymáhání peněžitých pohledávek) vystupovala městská rada obvykle jako *zprostředkovatel kontaktu* s jinou městskou radou, pod jejíž správu náležela druhá strana figurující v určité záležitosti.²⁰

Služeb městské rady jako zprostředkovatele kontaktu s jinou městskou institucí využívaly též vrchnosti, jejich úřednictvo či královští úředníci z komorního velkostatku, kteří

¹⁵ Výjimkou jsou případy intrapersonální komunikace, kdy jedinec komunikuje sám se sebou.

¹⁶ U příjemce je nutné ještě rozlišovat mezi (přímým) adresátem a neadresátem. Jinak interpretovali dopisy ti, kterým byly přímo určeny, a jinak ti, kteří se k nim dostali jako náhodní čtenáři. Jako neadresát se v tomto případě nachází i autorka této práce. Srov. GREPL – KARLÍK, s. 382.

¹⁷ O těchto pojmech podrobněji níže s. 38-43.

¹⁸ Nevelkou skupinu původních iniciátorů, zastupovaných domácí městskou radou, představují cechy. Se zmínkami o těchto korporacích se setkáváme v registrech především v případech, kdy se obávaly o narušení svého monopolního postavení v příslušné spádové tržní oblasti, či v záležitostech týkajících se vymáhání nějakých pohledávek.

¹⁹ K pojmu obstavení srov. níže s. 162-163.

²⁰ Jako zprostředkující instituce se např. angažovali kolínští radní v listopadu roku 1611 v případě čáslavských vyslanců navracejících se z měst pražských, kteří je požádali o pomoc při hledání uprchlého vězně. Kolínští proto odeslali příslušný misiv do Českého Brodu, v němž byl městský rychtář vyzván, aby prohledal všechny českobrodské hostince, zda se v nich hledaný Petr Hodonínský společně se svým bratrem neukrývá. Kolínští radní ještě připojili prosbu, aby Českobrodští ihned kontaktovali další radní, kteří by měli jakékoli zprávy

si volili město odpovídající statutárně městu dlužníkovu. Výběr města býval též motivován výhodnou vzdáleností či dobrou zkušeností s prací příslušné městské rady.²¹

V úvahu je třeba brát i korespondenci, kterou na základě vlastní potřeby a vzniklých okolností iniciovala přímo *městská rada* jako *samosprávný orgán*, využívající pomoci „partnerské“, kontaktované městské rady. Ve výjimečných případech se můžeme setkat i s využíváním meziměstské korespondence pro zpravodajské účely.²²

V našem výčtu účastníků komunikace nemohou být opomenuty ani další případně zúčastněné subjekty (např. osoba koncipující text), jejichž podíl může být z hlediska interpretace promluvy také relevantní. Další osoby či instituce, o nichž se vypovídá, je třeba hodnotit pouze jako složky tematické.²³

V komunikaci má svůj význam zvolený *systém komunikačních prostředků*, jímž komunikující disponují. Tento systém je osvojován v průběhu procesu socializace jedince. Základ tvoří systém prostředků jazykových, v našem pojetí jazyk doby předbělohorské, který však může být doprovázen i prostředky jiných znakových soustav.²⁴ Podmínkou úspěšného dekodování jednotlivých informací je oboustranná znalost použitých prostředků a pravidel jazykového systému a také společná znalost světa a komunikačních zvyklostí.²⁵ Na systém komunikačních prostředků mají svůj vliv i normy stylové a žánrové, opominout nelze ani normu sociální (normy zdvořilostní, konvenční normy společenského styku apod.).²⁶

Samotný přenos informací v podobě psaného textu umožňuje *hmotný materiál*, tj. prostředky grafické, v našem případě písmo.²⁷ Předpokladem pro úspěšný přenos, recepci a interpretaci jednotlivých údajů je kvalita záznamu. Navíc nemůžeme opomenout vlastní vklad každého uživatele, který vytváří jedinečnou variantu písemného záznamu. Vhodné používání grafických prostředků a jejich správné porozumění tvoří předpoklady úspěšné komunikace.

o pobytu uprchlíka. (AMK, Registra 1611-1616, fol. 8.) Tento ilustrativní případ svědčí o zprostředkovaných kontaktech na meziměstské úrovni, rozvíjených mezi více než dvěma městskými radami.

²¹ Na druhé straně ovšem nelze opomenout případný zisk, který plynul vybrané radě, resp. městské pokladně, za poskytnuté služby.

²² O tom podrobněji níže s. 233.

²³ *Mluvnice češtiny 3*, Praha 1987, s. 624.

²⁴ Např. v psaném projevu se kromě znaků jazykových používá též různých nákresů a ilustrací.

²⁵ Srov. GREPL – KARLÍK, s. 382, kde autoři hovoří v této souvislosti o vztazích povahy psychologické. Kromě společné znalosti a zkušenosti komunikujících „o světě“ sem ještě připojují jejich postoje k tématu, ale i k sobě samým. Dalším typem jsou mezi komunikujícími vztahy sociologické, kde rozlišují vztahy symetrické (rovnocenné) a asymetrické (nerovnocenné). Poslední členění představuje společná činnost zájmová nebo pracovní.

²⁶ *Mluvnice češtiny 3*, s. 624-625.

²⁷ Tamtéž, s. 625.

Velmi podstatným komponentem procesu komunikace jsou *věcné obsahy*, o nichž se komunikuje, a *jejich souvislosti*. Jednotlivé skutečnosti vstupují do textu v podobě vlastního komunikačního záměru, tj. tématu sdělení a jeho celkového smyslu, jenž směřuje k dosažení předpokládaného komunikačního cíle.²⁸ V konkrétních komunikačních situacích se tento cíl realizuje prostřednictvím výpovědí s odpovídajícími komunikačními funkcemi, jimiž mohou být např. oznámení, otázka, výzva, prosba, rada, doporučení, návrh, nabídka, slib, souhlas, dovolení, námitka, výtky, výčitky, omluva, poděkování, varování, výstraha, naléhání, vydírání, vyhrožování, ujišťování, nabádání aj. Samotné pojmy naznačují, jak člověk v určité komunikační situaci jedná, jaký cíl sleduje.²⁹ Vstupuje-li do komunikačního procesu zastupující instituce, má to pochopitelně výrazný vliv na formulaci sdělení. Podle úředních zvyklostí upravuje obsah sdělení, které získává v ústní nebo písemné podobě od původního iniciátora.

Posledním činitelem se stávají *komunikáty*, tj. výsledné produkty daného komunikačního aktu, jimiž byly misivy neboli listy poselací. Lze sem počítat i texty jiné (uvažujeme-li v rovině psaného projevu), které jsou účastníkům komunikace známy a jsou zmiňovány ve vztahu ke komunikátu právě realizovanému.³⁰ Z hlediska našeho tématu by se mohlo jednat např. přiložený spis, který podrobněji řešenou záležitost popisoval,³¹ či kšaft, jenž bývá zmiňován při uplatňování dědických nároků.³²

V tomto přehledu jsme si vymezili šest základních složek, které jsou v komunikačním procesu probíhajícím v prostředí královských měst v době předbělohorské pozorovatelné a svou podstatou průběh komunikace ovlivňují. Společně vždy vytvářejí jedinečnou konstelaci faktorů, pod jejichž vlivem se celý proces, který si představíme, utváří.

Prvním krokem komunikačního aktu je vytváření komunikátu neboli jeho *geneze*. V této fázi dochází k zakódování informací pomocí grafických prostředků v určitém čase a místě.³³ Zúžíme-li místo vzniku sledovaných písemností, ocitneme se v prostorách městské radnice a její kanceláře. Druhou etapu představuje *přenos* výsledného komunikátu (misivu) v prostoru. Fyzicky tuto službu zajišťovali především městští poslové, kteří v námi sledovaných lokalitách působili jako trvalí zaměstnanci města. Poslední fází je *recepce*, příjem komunikátu, a jeho *interpretace*, zahrnující především vnímání materiální stránky

²⁸ Tamtéž.

²⁹ GREPL – KARLÍK, s. 423.

³⁰ *Mluvnice češtiny 3*, s. 625.

³¹ K tomu srov. např. s. 394-396.

³² K tomu srov. např. s. 184.

³³ Tamtéž, s. 625-626.

komunikátu a dekodování v něm obsažených informací.³⁴ V této etapě se dostáváme do adresátova prostředí. Nejprve dochází na radnici k převzetí písemnosti, jejímu přečtení a učinění nezbytných kroků k jejímu vyřízení.³⁵

Je třeba zdůraznit, že se komunikační proces modifikuje na základě zpětné vazby, která se v případě korespondence uskutečňuje na dálku, a že mezi jednotlivými projevy je časový odstup. Příjemce je tak ochuzen nejen o neslovní signály, ale je třeba brát v úvahu ztrátu spontánnosti projevu v důsledku koncipování písemnosti a v této souvislosti i úpravy textu před sepsáním čistopisu.

Pro dokreslení představy o navazovaných korespondenčních kontaktech městských rad v době předbělohorské si uveďme základní přehled dalších fyzických a právnických osob, s nimiž se v registrech setkáváme.

V případě potřeby řešení nějaké záležitosti mezi ně náleželi příslušníci vyšší³⁶ a nižší šlechty³⁷. Dohledat můžeme i zápisy adresované přímo jednotlivci z řad měšťanů.³⁸ Objevuje-li se korespondence s církevní institucí, resp. s církevním hodnostářem, vystupuje velmi často v pozici zastupující instituce.³⁹ V některých případech řeší církevní hodnostář i záležitosti soukromého rázu.⁴⁰ K adresátům městské korespondence náleželi i představitelé univerzitního prostředí. Dochovaná registra dokládají též písemné kontakty se zemskými a zeměpanskými úřady a úředníky.⁴¹ Městská rada v takovýchto případech zaujímal pozici nižší správní, resp. soudní instance, která uváděla v praxi jejich rozhodnutí.

* * *

V městském prostředí se vedle úřední komunikace, do níž bychom mohli zařadit i neméně zajímavou proceduru soudního řízení, odehrávala v rovině soukromé pestrá škála

³⁴ Tamtéž, s. 626.

³⁵ Z některých záznamů v registrech je však zřejmé, že původní iniciátor někdy nedostal na svou dřívější žádost odpověď, a proto je v dané záležitosti odeslán další misiv. Srov. např. AMP, Registra 1588-1591 (1593), fol. 32v.

³⁶ Dokladem korespondenčních vazeb s vyšší šlechtou jsou novoměstská registra pro záležitosti panské 1587-1593.

³⁷ Příkladem kontaktů s představiteli nižší šlechty jsou novoměstská registra pro záležitosti rytířské 1587-1593.

³⁸ Např. „*S[lovutnému] p[anu] Václavovi Vodičkovi, měšťaninu Starého Města pražského*“ (AMN, Registra 1572-1575, fol. 24r).

³⁹ Např. „*Důstojnému a ctihodnému knězi panu děkanovi města Kouřima při právě duchovním konzistoře pražské podobojí přijímajících*“ (Tamtéž, fol. 16v).

⁴⁰ Příkladem je zápis v nymburských registrech 1583-1585, z nichž se dovídáme, že 8. února 1584 kontaktovali Nymburští českobrodskou městskou radu na žádost kněze Jana Oupického, faráře ze Sadské, kterému doposud nesplatil dluh českobrodský radní M. Jan Auterýn. Kněz požadoval v Nymburce vyhlášení práva stavného na příchozí Českobrodské, ovšem nymburští konšelé v dobré víře, že se věc urovná, tento právní krok ještě poodložili. (AMN, Registra 1583-1585, fol. 58v.)

komunikačních událostí, a to nejen v poměrech domácích, ale i na veřejnosti. Na mysli máme v tomto případě ústní komunikaci, pro nás nerekonstruovatelnou, která bezprostředně odrážela radosti i starosti předbělohorské městské společnosti.

⁴¹ Např. „*Jeho mi[lo]sti panu podkomořímu Království českého*“ (Tamtéž, fol. 149v-150r).

I.2 Historická dimenze písemného komunikačního procesu jako badatelské téma

(PŘEHLED NAŠICH A VÝZNAMNĚJŠÍCH ZAHRANIČNÍCH PRACÍ A EDICE O RANĚ NOVOVOVĚKÉ KOMUNIKACI SE ZVLÁŠTNÍM ZŘETELEM K MĚSTSKÉMU PROSTŘEDÍ)⁴²

Problematikou dějin komunikace se v porovnání s jinými oblastmi bádání začala zahraniční historická obec soustavněji zabývat až v období 60. let 20. století, kdy se více začala propracovávat historická dimenze lidské komunikace.⁴³ V zahraničí již bylo výzkumu komunikace věnováno několik významných konferencí, z nichž vzešly i sborníky.⁴⁴

Čeští badatelé se počali tímto tématem zaobírat, opomeneme-li ediční počiny z konce 19. a prvních desetiletí 20. století, soustavněji teprve v 90. letech 20. století, a to v souvislosti s narůstajícím zájmem o dějiny všedního dne.⁴⁵ Jedním z častěji využívaných pramenů se stala dochovaná korespondence. V centru zájmu je navazování kontaktů nejenom v oblasti úřední, kdy se historici zaměřují na studium komunikačních praktik ústních i písemných (vedle městských institucí, jimž bude v tomto přehledu především věnována pozornost, též

⁴² Ze zahraničních počínů se zaměřujeme především na německou historiografii, která je nám tematicky nejbližší.

⁴³ Hans POHL, *Einführung*, in: Hans POHL (Hrsg.), *Die Bedeutung der Kommunikation für Wirtschaft und Gesellschaft*, Stuttgart 1989, s. 11.

⁴⁴ Z významnější produkce můžeme vedle sborníku uvedeného v předchozí pozn., který v rozličných studiích mapuje význam komunikace pro vývoj hospodářství a společnosti od středověku až po 20. století, jmenovat: Helmut HUNDSBICHLER (Hrsg.), *Kommunikation und Alltag im Spätmittelalter und früher Neuzeit*, Wien 1992. Dále Dieter HEIMANN - Ivan HLAVÁČEK (Hrsg.), *Kommunikationspraxis und Korrespondenzwesen im Mittelalter und in der Renaissance*, Paderborn – München – Wien – Zürich 1998, kde je především sledován vývoj a význam korespondence, resp. fenoménu dopisu, který se stal od 12. století hlavním médiem kulturní komunikace, a v této souvislosti i tehdejší korespondenční praxe v rozličných prostředích. K tomu srov. např. Ivan HLAVÁČEK, *Kommunikation der Zentralmacht mit Reichsuntertanen sowie auswärtigen Mächten unter König Wenzel (IV.)*, s. 19-30, jenž dokládá relativně vysoký stupeň organizace zpravodajství v oblasti královského dvora v předhusitských Čechách. Dále Werner RÖSENER (Hrsg.), *Kommunikation in der ländlichen Gesellschaft vom Mittelalter bis zur Moderne*, Göttingen 2000, kde v úvodu podává Rösener (podobně jako výše citovaný Hans Pohl) přehled o vývoji bádání na poli historické dimenze komunikace. Srov. Werner RÖSENER, *Einleitung*, s. 9-20. Dále uveďme Johannes BURKHARDT – Christiane WERKSTTER (Hrsg.), *Kommunikation und Medien in der Frühen Neuzeit*, München 2005; Jürgen FOHRMANN (Hrsg.), *Gelehrte Kommunikation. Wissenschaft und Medium zwischen dem 16. und 20. Jahrhundert*. Wien – Köln – Weimar 2005. Projekt, jehož výsledkem je uvedený sborník, sledoval vývoj lidského poznání a kultury v období od 16. až do 60. let 20. století v souvislosti se změnami v mediální oblasti.

⁴⁵ V České republice pravděpodobně doposud nebyla uspořádána na téma historické dimenze lidské komunikace žádná konference.

patrimoniálních úřadů,⁴⁶ církevních institucí a jejich hodnostářů,⁴⁷ dále zemských, zeměpanských či v novější době státních úřadů⁴⁸ a v neposlední řadě též navazování kontaktů za hranicemi),⁴⁹ ale zajímají se i o okruh kontaktů soukromé povahy, tj. především o soukromou korespondenci z řad významných osobností (představitelů vyšší šlechty, politiků, vědců apod.). Mezi korespondencí úřední a soukromou je však v některých případech velmi obtížné vézt ostrou hranici.⁵⁰ Typickým příkladem je dochovaná šlechtická korespondence, která představuje mnohdy rozmanité soubory dopisů, z nichž některé obsahují jak informace čistě úředního rázu, tak i údaje zcela osobního charakteru.⁵¹

⁴⁶ Např. František TEPLÝ, *Kopíř úředních listů Jiříka Vratislava z Mitrovic, hejtmana na Hluboké, z let 1580-1583*, in: TÝŽ, *Příspěvky k dějinám českého zemědělství*, Praha 1926, s. 119-161.

⁴⁷ Výběrově jmenujme František DVORSKÝ (ed.), *Dopisy farářů Šimona Haberského a Jana Německo-Brodského o víře 1528*, in: Archiv český XIV., Praha 1895, s. 324-367; Julius PAŽOUT (ed.), *Jednání a dopisy konzistoře pod obojí způsobou přijímajících z let 1562-1570*, Praha 1906; František TISCHER (ed.), *Dopisy konzistoře podobojí z let 1609-1619*, 1. sv., Praha 1917; TÝŽ (ed.), *Dopisy konzistoře podobojí z let 1609-1619*, 2. sv., Praha 1921; TÝŽ (ed.), *Dopisy konzistoře podobojí z let 1610-1619*, 3. sv., Praha 1917-1925.

⁴⁸ Např. Marek ĐURČANSKÝ, *Česká královská města v letech 1640-1648 ve světle register podkomořího královských měst*. In: M. Elbel - M. Toner (edd.), *Historická Olomouc XIII. Konec švédské okupace a poválečná obnova ve 2. polovině 17. století*, Olomouc 2002, s. 351-358; TÝŽ, *Úřední knihy vedené v rámci podkomořského úřadu jako pramen k výzkumu šlechtických rodů v období třicetileté války*, SAP, 52, 2002, s. 242-256; Michaela NEUDERTOVÁ - Lenka KUTHANOVÁ, *Ke komunikaci Apelačního soudu a městských hrdebních soudů v pobělohorských Čechách*, in: Jindřich FRANCEK (ed.), *Hrdební soudnictví v českých zemích v 16.-18. století*, Pardubice 1996, s. 119-132.

⁴⁹ Viz např. pozn. 53 a 54.

⁵⁰ Příkladem kritické edice panovnické korespondence je třídílná publikace: W. BAUER (Hrsg.), *Die Korrespondenz Ferdinands I.*, I, Wien 1912; W. BAUER - R. LACROIX (Hrsg.), *Die Korrespondenz Ferdinands I.*, II, Wien 1937-1938; H. WOLFRAM - Chr. THOMAS (Hrsg.), *Die Korrespondenz Ferdinands I.*, III, Wien 1973.

⁵¹ Část korespondence významných šlechtických rodů byla v 19. a na samém počátku 20. století edičně zpracovávána v rámci již výše citovaného a obsahově rozmanitého Archivu českého, jehož přehled podává Václav SCHULZ, *Registra veřejné mezní nejvyššího purkrabství Pražského z let 1508-1577*, Archiv český, XXX., Praha 1913, s. III-IV. Pro potřeby současných historiků jsou však ediční počiny zachycené v AČ v některých případech zastaralé, popř. neúplné. V průběhu 20. a na počátku 21. století se buď historici přiklonili k přepracování některých dochovaných materiálů (srov. např. August SEDLÁČEK (ed.), *Listy paní Perchty Lichtenšteinské z Rosenberka*, in: Archiv český XI., Praha 1892, s. 241-281 a Anna SKÝBOVÁ (ed.), *Listy Bílé paní Rožmberské*, Prahy 1985; František DVORSKÝ (ed.), *Dopisy pánů Jana a Vojtěcha z Pernštejna z let 1509-1548*, in: Archiv český XX., Praha 1902, s. 277-525; TÝŽ (ed.), *Dodatky k dopisům Jana a Vojtěcha z Pernštejna*, in: Archiv český XX., Praha 1902, s. 526-540 a Petr VOREL (ed.), *Edice listů Jaroslava z Pernštejna z února až června 1547*, in: TÝŽ, *Pernštejnská diplomacie v době stavovského povstání roku 1547*, Východočeský sborník historický 3, 1993, s. 259-272; TÝŽ (ed.), *Edice register bratří z Pernštejna z let 1550-1551*, in: TÝŽ, *Česká a moravská aristokracie v polovině 16. století*, Pardubice 1997, s. 49-303), popř. rozšířili do té doby stávající soubor edičních prací. Výběrově jmenujme: František DVORSKÝ (ed.), *Listy paní Kateřiny ze Žerotína, rozené z Valdštejna I.*, II. díl, Praha 1894, 1895; Julius GLÜCKLICH (ed.), *Václava Budovce z Budova korespondence z let 1579 až 1619*, Praha 1908; TÝŽ, *Nová korespondence Václava Budovce*, Praha 1912; František HRUBÝ (ed.), *Moravská korespondence a akta z let 1620 - 1636*, I., Brno 1934, II., Brno 1937; Zdeněk KALISTA (ed.), *Korespondence císaře Leopolda I. s Humprechtem Janem Černínem z Chudenic*, Praha 1936; TÝŽ (ed.), *Korespondence Zuzany Černínové z Harasova s jejím synem Humprechtem Janem Černínem z Chudenic*, Praha 1941. O šlechtické korespondenci mj. dále pojednali: Petr MAREŠ, *Karel Častovec Myška z Žlunic (Život předbělohorského rytíře ve světle rodinné korespondence)*, Ústí nad Labem 2000; Radka TIBITANZLOVÁ, *Korespondence Kateřiny ze Žerotína*, bakalářská práce na ÚHV PF UHK, Hradec Králové 2003; Pavel MAREK, *Svědectví o ztrátě starého světa - Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic a Polyxena Lobkovicová z Pernštejna*, České Budějovice 2005; Aleš VALENTA, *Z korespondence české šlechty v 18. století. Listy Štěpána Kinského bratru Františku Ferdinandovi z let 1719-1720*, SAP 56, 2006, s. 508-546; Neithard

Zaměřme však naši pozornost na *městskou komunikační praxi*. Několik dochovaných souborů městské korespondence bylo vydáno v rámci Archivu českého. **Václav Schulz** zpracoval listy zaslané do Kouřimi z let 1422-1525 a dopisy určené do Českých Budějovic z let 1405-1526⁵². Oba soubory, uložené v rámci Topografické sbírky F v Archivu Národního muzea, představují vzhledem k obecné torzovitosti tohoto materiálu v městském prostředí skutečně unikát a dokládají čilou korespondenční praxi i v době před rokem 1526.

Komunikační praktiky v městském prostředí po několik let sledoval **Miloslav Polívka**. Ve svých studiích, vydávaných u nás i v zahraničí, postihoval především komunikaci mezi Norimberkem a českými zeměmi. Jeho příspěvek z předhusitské epochy o radních knihách korespondence města Norimberka přináší cenné informace o charakteru pramenné základny a o navazovaných kontaktech mezi českou a německou stranami v době Václava IV.⁵³ **Ivan Hlaváček** se zabýval jednak komunikačními praktikami říšských a českých královských měst za vlády Karla IV. a Václava IV., jednak věnoval pozornost také komunikaci města Norimberka s centrem říše, a to za vlády Václava IV.⁵⁴ Problematiku styku města Norimberka s českými zeměmi, tentokrát v době předbělohorské, zachytil ve svých pracích **Václav Bůžek**. Také jemu posloužily jako výchozí pramen *Briefbücher des Rates der Reichsstadt Nürnberg*.⁵⁵

Komunikaci v českých královských městech raného novověku se věnuje autorka této disertační práce. V několika svých studiích se již zaměřila na styky měst Českého Brodu, Kolína a Nymburka v době předbělohorské a některé poznatky využila jako komparativní

BULST, *Normative Texte als Quelle zur Kommunikationsstruktur zwischen städtischen und territorialen Obrigkeiten im späten Mittelalter und in der frühen Neuzeit*, in: *Kommunikation und Alltag im Spätmittelalter und früher Neuzeit*, Wien 1992, s. 127-144; Václav BŮŽEK – Josef HRDLIČKA (ed.), *Rodinný život posledních pánů z Hradce ve světle jejich korespondence*, OH 6, 1998, s. 145-272;

⁵² Václav SCHULZ (ed.), *Listy do Kouřimě zaslané 1422-1513*, in: *Archiv český XVIII.*, Praha 1900, s. 401-560; TÝŽ (ed.), *Listy do Kouřimě zaslané 1513-1525*, in: *Archiv český XXI.*, Praha 1903, s. 1-185; TÝŽ (ed.), *Listy do Budějovic zaslané 1405-1526*, in: *Archiv český XXI.*, Praha 1903, s. 186-274.

⁵³ Miloslav POLÍVKA, *Briefbücher des Rates der Reichsstadt Nürnberg jako pramen k českým dějinám a česko-německým vztahům doby Václava IV.*, in: Miloslav Polívka – Michal Svatoš (edd.), *Sborník prací k počtě šedesátých narozenin prof. PhDr. Ivana Hlaváčka*, *Práce Historického ústavu ČSAV, HISTORIA DOCET*, řada C-7, Praha 1992, s. 417-435. Ocenit je třeba autorovo tabelární zpracování získaných údajů.

⁵⁴ Ivan HLAVÁČEK, *Die Kommunikation der Reichsstädte und der böhmisch-königlichen Städte mit der Zentralgewalt unter Karl IV. und Wenzel IV.* In: Walter PREVENIER - Thérèse de HEMPTINNE (Hrsg.), *La diplomatie urbaine en Europe au moyen âge*, Leuven 2000, s. 217-227; TÝŽ, *Zur Nürnberger Alltagskommunikation mit der Reichszentrale unter Wenzel (IV.) bis zum Abfall im Jahre 1401*. In: Regensburg, Bayern, Europa. Festschrift für Kurt Reindel zu seinem 70. Geburtstag. Regensburg 1995, s. 321-334.

⁵⁵ Václav BŮŽEK, *Říšské město Norimberk a české země v předbělohorské době*, FHB 18, 1997, s. 19-70. Autor ke své studii připojil také regestovou edici významnějších listů norimberské městské rady, které byly zaslány do českých zemí; TÝŽ, *Zpravodajské cesty Norimberčanů do rudolfínských Čech*, in: Lenka Bobková – Michaela Neudertová (edd.), *Cesty a cestování v životě společnosti*, Ústí nad Labem 1997, s. 183-189; TÝŽ, *Komunikace bez hranic, Mezi Norimberkem a českými zeměmi na sklonku předbělohorské doby*, *DaS* 17, 1995, s. 11-14. Bůžek v tomto článku podává i typologii obsahu odesílané korespondence z norimberské městské kanceláře, o jejíž existenci dnes informují již jen dochovaná norimberská registra.

materiál i v této práci.⁵⁶ **Vlastimil Svěrák** se věnoval korespondenci odesílané z Jihlavy do Tábora v letech 1574-1576 a 1579-1584.⁵⁷ Několik listů pocházejících z kontaktů královského města Českých Budějovic a poddanského města Soběslavi editovala **Miroslava Ctiborová**, která se ve svém příspěvku též věnovala existenci českobudějovické „Knihy listův a konceptův posílacích od léta 1538 až do léta 1550“ a upozornila tak na jeden z mála pramenů tohoto druhu, který se dochoval.⁵⁸ Styky města Soběslavi a královského města Tábora ve světle purkmistrovských účtů z let 1484-1526 a dalších soudobých písemných pramenů uložených v soběslavském městském archivu se staly námětem studie **Rudolfa Tecla**.⁵⁹ **Jana Černého** upoutala rakovnická registra z let 1534-1544 (1545), která patří mezi nejstarší dochovaná městská registra. Jejich prostřednictvím sledoval komunikaci tehdy ještě poddanského města s okolím.⁶⁰ **Martin Štindl** popsal sousedské vazby na nejrůznějších úrovních a každodenní komunikaci v 17. století mezi poddanskými městy Velkým Meziříčím a Velkou Bíteší. Také tomuto autorovi posloužily jako výchozí studijní pramen městská registra.⁶¹ Naši pozornosti by neměly uniknout ani diplomové práce, jejichž autoři postihovali odraz společensko-politického a hospodářského dění na základě studia písemností městské rady, především opět hodnocením register městských,⁶² popř. měšťanských.⁶³

⁵⁶ Jana KRUMPHOLCOVÁ (= VOJTÍŠKOVÁ), *Písemná komunikace královských měst v době předbělohorské. Korespondence z Nymburka do Českého Brodu*, in: *Historie '98*, sborník prací z celostátní studentské vědecké konference, konané v Praze 2.-3. prosince 1998, Praha 2000, s. 73-109; TÁŽ, *Komunikace kolínského a nymburského městské rady v době předbělohorské ve světle úřední korespondence*, Vlastivědný sborník Polabí 34, 2000, s. 42-62; TÁŽ, *Úřední korespondence královských měst v době předbělohorské. (Komunikace mezi Českým Brodem, Kolínem a Nymburkem)*, KUDĚJ 4/1, 2002, s. 20-33.

⁵⁷ Vlastimil SVĚRÁK, *Listy zaslané jihlavskou městskou radou do Tábora v letech 1574-1576*, Tábořský archiv 10/2000-2001, s. 321-326. Jako pramen mu posloužil tzv. „druhý český kopiář“, ve skutečnosti registra, který obsahuje koncepty odesílaných misivů z let 1577-1584. TÝŽ, *Listy zaslané jihlavskou městskou radou do Tábora v letech 1579-1584*, Tábořský archiv 11, 2002, 155-185. V tomto případě autor vydal 41 ukázek a v pěti dalších případech připojil regist.

⁵⁸ Miroslava CTIBOROVÁ, *Korespondence mezi purkmistrem a radou města Českých Budějovic a purkmistrem a radou města Soběslavi*, Tábořský archiv 11, 2002, s. 147-153. Kniha čítající 431 folií obsahuje české i německé koncepty odesílané korespondence a kopie doručených listů posílacích.

⁵⁹ Rudolf TECL, *Styky Soběslavi a Tábora ve světle tzv. purkmistrovských účtů z let 1484-1526 a dalších soudobých písemností soběslavského městského archivu*, Tábořský archiv 11, 2002, s. 109-138. Po edici 47 zápisů připojil autor i jejich typologii. Sledoval oficiální styky a vztahy mezi městy, mezi jejich představiteli i přímo mezi jednotlivými obyvateli.

⁶⁰ Jan ČERNÝ, *Službu svů vzkazujem, slovutné opatrnosti páni sousedé a přátelé naši milí (Registra odesílaných listů města Rakovníka z let 1534-1544 (1545))*, Rakovnický historický sborník 7, 2006, s. 163-228.

⁶¹ Martin ŠTINDL, *Velké Meziříčí a Velká Bíteš ve svazku sousedství. Každodenní komunikace poddanských měst v 17. století*, Západní Morava 1, 1997, s. 3-19.

⁶² Pro názornost si uvedme alespoň tyto práce: Marek ĎURČANSKÝ, *Nymburská registra z let 1629-1634*, diplomová práce na katedře pomocných věd historických a archivního studia FF UK, Praha 1998 (stránkování odpovídá verzi, kterou autor poskytl SOKA Nymburk); Jana KRUMPHOLCOVÁ, *Komunikace královských měst Českého Brodu, Kolína a Nymburka v době předbělohorské ve světle jejich úřední korespondence*, diplomová práce na ÚHV PF UHK, Hradec Králové 2000; Renáta BROŽOVÁ, *Tzv. „žlutý“ kopiář města Brna za léta 1589-1590. Zhodnocení písemné produkce za rok 1590. (Postižení odrazu společensko-politického a hospodářského dění v písemnostech městské rady)*, diplomová práce na katedře pomocných věd historických a archivního studia FF MU, Brno 1991; Kateřina KLIMEŠOVÁ, *Tzv. „zelený“ kopiář města Brna za léta 1613-*

Christopher R. Friedrichs nahlížel v evropské perspektivě na raně novověkou městskou radnici jako na významné společenské a politické prostředí komunikace, jež bylo doposud nahlíženo spíše z pohledu stavebního a uměleckého.⁶⁴

Vývoj a proměny komunikační praxe středovýchodně evropských metropolí Krakova, Prahy a Vídně v závislosti na historických událostech a společenském pokroku sledovala a porovnávala v období let 1450-1550 německá historička **Karen Lambrechtová**,⁶⁵ která v jiné své komparační práci na Prahu a Krakov jako na multifunkční centra v souvislosti s rozmachem *knihtisku* a jeho vlivu na komunikaci a komunikační praktiky do roku 1550.⁶⁶ Fenomén knihtisku a jeho vliv na lidskou komunikaci se staly středem pozornosti i dalších autorů.⁶⁷

V souvislosti s knihtiskem a šířením informací nelze opomenout i důležitou úlohu *novin*, které u nás začaly být počátkem 17. století vydávány jednou týdně tiskem, a *zpravodajství* vůbec, jež významně zasáhly do vývoje komunikačních forem.⁶⁸ Zpravodajstvím v městském prostředí se např. zabíral **Jaroslav Douša**, který sledoval šíření

1614. *Zhodnocení písemné produkce za rok 1614. (Postižení odrazu přípravy českého stavovského povstání v roce 1618 v písemnostech města Brna)*, diplomová práce na katedře pomocných věd historických a archivního studia FF MU, Brno 1989; Ivona ŠKRABALOVÁ, *Tzv. „červený“ kopiář města Brna z let 1615-1618. Zhodnocení písemné produkce za rok 1616*, diplomová práce na katedře pomocných věd historických a archivního studia FF MU, Brno 1989; Ivo NAVRÁTIL, *Registra městské kanceláře na přelomu 16.-17. století*, diplomová práce na katedře pomocných věd historických a archivního studia FF MU, Brno 1976; Vít KŘESADLO, *Jihlavská česká registra v letech 1573-1574*, diplomová práce na katedře pomocných věd historických FF MU, Brno 1996.

⁶³ Vladislava KŘÍŽOVÁ, *Václav Perger z Altemperka a jeho aktivity v rudolfínské době*, diplomová práce na katedře pomocných věd historických a archivního studia FF UK, Praha 1999.

⁶⁴ Christopher R. FRIEDRICH, *Das städtische Rathaus als kommunikativer Raum in europäischer Perspektive*, in: Johannes BURKHARDT – Christiane WERKSTTER (Hrsg.), *Kommunikation und Medien in der Frühen Neuzeit*, München 2005, s. 160-174.

⁶⁵ Karen LAMBRECHT, *Zentrum und Kommunikation – Ostmitteleuropäische Metropolen im Vergleich (ca. 1450-1550)*, in: Frank HADLER (Hrsg.), *Geschichte und Kultur Ostmitteleuropas in vergleichender Absicht*, Leipzig 1998, s. 25-38.

⁶⁶ DIES, *Buchdruck und Kommunikation – Prag und Krakau an der Schwelle zur Neuzeit (bis 1550)*, Documenta Pragensia 19, 2001, s. 195-210. Srov. též DIES, *Kulturtransfer und Kommunikation (Die Anfänge des Buchdrucks in Prag und Krakau im Vergleich)*, in: Andrea LANGER und Georg MICHELS (Hrsg.), *Metropolen und Kulturtransfer im 15./16. Jahrhundert*, Stuttgart 2001, s. 85-99. Autorka zde upozorňuje na odlišnosti dvou metropolí – Prahy a Krakova a dospívá v souvislosti s knihtiskem k názoru, že oproti katolickému Krakovu, na který můžeme do poloviny 16. století nahlížet jako na tiskařské centrum s širokým mezinárodním dosahem, se v Praze a tedy i v Čechách vytvořil v důsledku složitějších náboženských poměrů méně propracovaný systém komunikační sítě.

⁶⁷ Např. 21.-23.2. 1984 se konalo v Siegenu zasedání na téma „*Manuskript und Buch als Kommunikationsmedien/Stadt und Hof als Kommunikationssituationen – zum Umbruch von Sprech-, Schreib- und Interaktionsformen zwischen 1450 und 1550*“, z něhož ovšem nebyly publikovány příspěvky.

⁶⁸ Zdeněk ŠIMEČEK, *Počátky novinového zpravodajství v českých zemích*, SH 18, 1971, s. 5-38. Srov. dále TÝŽ, *Rožmberské zpravodajství o nových zemích Asie a Afriky*, ČsČH 13, 1965, s. 428-443; TÝŽ, *L'Amérique au 16e siècle à la lumière des nouvelles du service de renseignements de la famille des Rožmberk*, Historica 11, 1965, s. 53-93; TÝŽ, *Zprávy o Polsku a východní Evropě a úloha Vratislavi v českém zpravodajství 16.-17. století*, Slezský sborník 70, 1972, s. 285-298; TÝŽ, *Osmanská expanze v českém zpravodajství 16. a počátku 17. století*, in: *Osmanská moc ve střední a jihovýchodní Evropě v 16.-17. století II.*, Praha 1977, s. 310-373.

informací do ciziny v době husitské, konkrétně mapoval plzeňské zpravodajství o situaci v Čechách a v Praze v letech 1432-1434. V této souvislosti poukázal na důležitost poselských služeb a odesílaných listů poselacích, které se staly významným zdrojem poznání poměrů v Českém království pro domácí i zahraniční nepřátele husitských idejí.⁶⁹

Zatímco v německé historiografii je propracovávanou oblastí též studium *poselských a poštovních služeb*,⁷⁰ v naší historiografii byla prozatím tomuto problému, především instituci poslů, věnována jen malá pozornost.⁷¹ Zajímavou studii publikoval **Harm von Seggern**, který podrobil zkoumání komunikaci mezi lužickosrbskými hanzovními městy a hrabstvím Holland, resp. významnými holandskými městy, v období 15. století. Výchozím pramenem se mu staly knihy počtů měst Leidenu a Haarlemu ze 70. let 15. století, zachycující cesty městských poslů. Autor svým výzkumem nesledoval dějiny této instituce, ale poukazoval na význam přepravy zpráv pro politická rozhodování.⁷²

Bezpochyby podnětnými se ukazují i studie zaměřující se na vliv *církevních poutí, křížových výprav* a dalších *putování* na komunikaci. Příkladem je práce **Marie-Luise Favreau-Lilie**, která si tuto otázku kladla. Dospěla k názoru, že nelze podat jednoznačnou

⁶⁹ Jaroslav DOUŠA, *Plzeň a její zpravodajství o situaci v Čechách i v hlavním městě v letech 1432-1434*, Documenta Pragensia 6/1, 1986, s. 123-131.

⁷⁰ Podnětnou studii je práce z pera Heinze-Dietera Heimana o vývoji poselské organizace ve středověku a raném novověku v oblasti německy mluvících zemí. Srov. Heinz-Dieter HEIMAN, *Briededreghe*, in: Helmut HUNDSBISCHLER (Hrsg.), *Kommunikation und Alltag im Spätmittelalter und früher Neuzeit*, Wien 1992, s. 251-292. Soupis převážně německé literatury o poslech, popř. i poštovníctví uvádí ve své magisterské práci Pascal FRIEDEN, *Zum Boten- und Nachrichtenwesen der Stadt Konstanz im späten Mittelalter*, Universität Konstanz 1995/1996, s. 4-22, kde i tento autor dokládá propracovanost této problematiky v Německu. V případě města Kostnice upozorňuje na význam poselské instituce, která zajišťovala rozmanité kontakty s centrem říše, s teritoriálními vrchnostmi, s duchovenstvem i s městy, a představuje její organizační strukturu. Srov. též Klaus GERTEIS, *Reisen, Boten, Posten, Korrespondenz in Mittelalter und früher Neuzeit*, in: POHL (Hrsg.), *Die Bedeutung der Kommunikation für Wirtschaft und Gesellschaft*, s. 19-36, jenž dospívá k stanovení tří epoch v dějinách komunikace ve střední Evropě. V prvním období, které je dobou raného a vrcholného středověku, podle něho převládá odesílání korespondence prostřednictvím poslů majících tuto službu jako lenní povinnost v nejširším slova smyslu. Ve druhém období zahrnujícím pozdní středověk a 16. století dochází k nárůstu významu měst a k rozvoji obchodu, což vedlo k budování městských poselských institucí a zpravodajského systému. Především ve městech se stala poselská služba řádnou a placenou. Ve třetí periodě zahrnující (16.) 17. a 18. století došlo k umenšování významu dosavadního doručování zpráv, a to v souvislosti se vznikem říšského systému poštovníctví, jenž má svůj počátek již před rokem 1500. Jednou z posledních významnějších monografií na toto téma je studie Wolfganga Behringera o říšském poštovníctví a revoluci v komunikaci v době raného novověku: Wolfgang BEHRINGER, *Im Zeichen des Merkur. (Reichspost und Kommunikationsrevolution in der Frühen Neuzeit)*. Göttingen 2003. Autor zde uvádí obsáhlý soupis literatury k tématu, srov. zvláště s. 697-780.

⁷¹ Poslední syntézou pojednávající o vývoji českého poštovníctví je kniha, pojímaná též jako studijní text, pracovníků Poštovního muzea v Praze: Jiří HÁNL (ed.), *Dějiny pošty v českých zemích*, Praha 2000.

⁷² Harm von SEGGERN, *Zur Kommunikation zwischen den wendischen Hansestädten und der Grafschaft Holland*, in: Dieter EBELING, *Landesgeschichte als multidisziplinäre Wissenschaft* (festgabe für Franz Irsigler zum 60. geburtstag), Trier 2001, s. 325-346. Autor zde mj. cituje literaturu k tématu komunikace ve sledované oblasti. Srov. zvl. s. 327, 343-344.

odpověď. Podle ní tyto cesty spíše přispívaly k porozumění mezi národy.⁷³ Taktéž *vědecký pokrok* posunoval vývoj v oblasti komunikační praxe kupředu.⁷⁴ Nepopíratelné je působení *hospodářského vývoje a obchodní činnosti*, v období středověkém a raně novověkém především konání pravidelných trhů.⁷⁵ Pozornosti se nevyhýbají ani témata komunikace ve *vesnickém prostředí*, jak dokládá studie **Klausa-J. Lorenze-Schmidta**. Na příkladu Šlesviku-Holštýna autor poukazuje, že i ve vesnické společnosti vznikaly písemné formy komunikace, které koexistovaly s dominantní komunikací ústní. Z počátku se jednalo o ojedinělé písemnosti vznikající především z důvodů hospodářských, ale též listiny o prodejích a úvěrech. Prostředí ovlivnila i vydávaná vrchnostenská nařízení.⁷⁶

Z uvedeného přehledu, nikoli však vyčerpávajícího, je zřejmé, že problematika dimenze lidské komunikace je tematicky širokou oblastí, která si v případě německé historiografie již získala tradici vědeckého zájmu. Bude tedy úkolem pro naše badatele obohatit českou historickou vědu o nové poznatky z oblasti dějin komunikace v českých zemích v nejširším slova smyslu.

⁷³ Marie-Luise FAVREAU-LILIE, *Die Bedeutung von Wallfahrten, Kreuzzügen und anderen Wanderungsbewegungen (z. B. Gesellenwanderungen) für die Kommunikation in Mittelalter und früher Neuzeit*, in: POHL (Hrsg.), *Die Bedeutung der Kommunikation für Wirtschaft und Gesellschaft*, s. 64-89.

⁷⁴ K tomuto tématu např. sborník: Jürgen FOHRMANN (Hrsg.), *Gelehrte Kommunikation (Wissenschaft und Medium zwischen dem 16. und 20. Jahrhundert)*, Wien-Köln-Weimar 2005.

⁷⁵ Např. Jürgen SCHNEIDER, *Die Bedeutung von Kontoren, Faktoreien, Stützpunkten (von Kompanie), Märkten, Messen und Börsen im Mittelalter und früher Neuzeit*, in: POHL, *Die Bedeutung der Kommunikation für Wirtschaft und Gesellschaft*, s. 37-63, přibližuje čtenáři vliv uvedených faktorů v západoevropských a jihoevropských souvislostech.

⁷⁶ Klaus-J. LORENZ-SCHMIDT, *Schriftliche Elemente in der dörflichen Kommunikation in Spätmittelalter und Früher Neuzeit: das Beispiel Schleswig-Holstein*, in: RÖSENER (Hrsg.), *Kommunikation in der ländlichen Gesellschaft vom Mittelalter bis zur Moderne*, s. 169-188.

I.3 Prostředí královských měst v době předbělohorské

I.3.1 Královská města v letech 1526-1620

Česká královská města představovala v období raného novověku až na výjimky stále ještě poměrně uzavřený mikrosvět, jehož hranice symbolizovala městská hradba. V takto vymezeném prostoru strávila valná část městského obyvatelstva většinu svého života. Uzavřenost městského prostoru, která se zvyšovala především v obdobích epidemií⁷⁷ či v případě nějakého nebezpečí, si vynucovala fungování přiměřeného stupně soběstačnosti. Ve městech se uplatňovala cechovní výroba, v pravidelných intervalech byly konány trhy. Bez nadsázky můžeme říct, že právě konání trhů umožňovalo nejen královským městům jeden z nejvýznamnějších kontaktů s okolním světem. Přicházející kupci představovali pro tehdejší městskou společnost nejen příležitost obchodního rázu, ale též jednu z forem šíření informací a zpráv menší či větší závažnosti.

Každé jednotlivé městské prostředí představuje i v raném novověku specifický prostor, utvářený jedinečnou konstelací vzájemně se ovlivňujících faktorů. Nahlédněme tedy na fenomén raně novověkých českých a moravských královských měst, doposud ne zcela dostatečně v naší historiografii prozkoumaný,⁷⁸ nejen z pohledu zobecňujícího, kdy se

⁷⁷ Vliv morových epidemií na uskutečňování komunikace sledoval např. Neithard BULST, *Normative Texte als Quelle zur Kommunikationsstruktur zwischen städtischen und territorialen Obrigkeiten im späten Mittelalter und in der frühen Neuzeit*. In: Helmut HUNDSBICHLER (Hrsg.), *Kommunikation und Alltag im Spätmittelalter und früher Neuzeit*. Wien 1992, s. 127-144, zde s. 143-144.

⁷⁸ Problematika dějin raně novověkých měst poutá pozornost řady vědních oborů (dějiny správy, sociologie, dějiny kultury, dějiny umění, architekturu a urbanismus, hospodářské dějiny, historická geografie apod.), a proto má výzkum problematiky interdisciplinární charakter. V Bruselu sídlí Mezinárodní komise pro dějiny měst (Commission internationale pour l'histoire des villes), založená v Římě v roce 1955. K významným zahraničním centrům věnujícím se výzkumu městských dějin patří např. v Německu Bonn, Hannover a v neposlední řadě též Münster, kde funguje od roku 1970 Institut für vergleichende Städtegeschichte, který se zaměřil na srovnávací výzkum městských dějin. Pozornost se soustřeďuje na studium města jako stavebního komplexu, na roli městského centra a jeho sociální strukturu, na církev a společenské změny v počátku novověku a na vytváření atlasu německých měst. Ve spolupráci s münsterským institutem vzniká jako projekt Historického ústavu AV ČR v Praze Atlas měst České republiky, obsahující základní problémové okruhy vývoje našich měst od jejich počátků cca do roku 1980 (zpracované kartograficky, textově a obrazově, a to na vybraných, typologicky odlišných městech). Koncepce byla zpracována E. Semotanovou a J. Žemličkou. Doposud vyšla města: Litoměřice, Pardubice, České Budějovice, Děčín, Hradec Králové, Slaný, Tábor, Jihlava, Třebíč, Telč, Český Krumlov, Trutnov, Chrudim, Praha - Libeň, Tišnov. Podrobněji o evropském projektu historických atlasů měst viz Eva SEMOTANOVÁ, *Historický atlas měst – evropský projekt ke srovnávacím dějinám městských aglomerací*, Documenta Pragensia 23, 2004, s. 325-342. Nakladatelství Lidové noviny vydává ediční řadu dějiny českých měst, v níž vyšlo: Helena ŠTROBLOVÁ – Blanka ALTOVÁ (edd.), *Kutná Hora*, Praha 2000; Václav LEDVINKA – Jiří PEŠEK, *Praha*, Praha 2000; Ivan MARTINOVSKÝ a kol., *Dějiny Plzně v datech*, Praha

pokusíme se o definování základního pojmu a o náhled na městskou organizační strukturu, ale věnujme pozornost i jednotlivým městům, která se dostala do středu našeho zájmu. Jen tak lépe porozumíme odlišnostem, které reálně fungovaly v rámci městské sítě a městského stavu a umožňovaly v něm některým městům, popř. i některým jejich měšťanům zaujímat výhodnější postavení. Jako logický důsledek se toto odráží na kvantitě i kvalitě korespondenční praxe příslušného královského města.

Královské město v době předbělohorské

Je velmi obtížné definovat tak komplexní pojem, jakým je raně novověké královské město, neboť představuje složitý organismus, v každém jednotlivém případě skutečně jedinečný, neopakovatelný, mající řadu specifických funkcí, více či méně rozvinutých. Přesto se pokusme o zobecnění některých společných rysů.

František Hoffmann ve své monografii o českém středověkém městě dospěl k definici: „České středověké město bylo vývojově vyšším druhem lidského sídliště, které mělo funkce ekonomickou, geografickou, stavební, vojenskou, sociální, politickou, právní a kulturní, jejichž souhrn vytvářel v každém městě specifickou strukturu a vyhraňoval skupiny měst k určitým typům.“⁷⁹ Pro dobu jagellonskou odlišuje Josef Macek město od městečka tím, že ve městě je „rozsáhlejší specializace řemeslné výroby, tržní privilegia (výroční trh) a složitější sociální struktura (např. židovské ghetto). (...) Královská města pak navíc ke všem těmto rysům vykazují rozsáhlá politická práva v celozemském měřítku a nezávislost na šlechtě a prelátech, protože jsou součástí královské komory.“⁸⁰ Dále konstatuje, že se královská města už na první pohled odlišují jako urbanistický celek, mající nějakou dominantu v podobě gotické stavby a vynikající nad ostatní i vyšší kulturní úrovní (školy, špitály). Naše přední historická geografka Eva Semotanová ve své charakteristice raně novověkého města uvádí: „Město jako soustava sídelních prvků, centrum okolního zázemí s určující společenskou a hospodářskou úlohou v rámci svého spádového regionu, se vyznačuje především geografickou uzavřeností, vysokou hustotou a kompaktností zástavby, velkou hustotou

2004; Lydia BAŠTECKÁ – Ivana EBELOVÁ, *Náchod*, Praha 2004; Ivana EBELOVÁ – Petr HOLODŇÁK (edd.), *Žatec*, Praha 2004; Bohumír ROEDL (ed.), *Louny*, Praha 2005; Karel MILLER – Rudolf ŽÁČEK (edd.), *Opava*, Praha 2006. Posledním významnějším počinem zabývajícím se raně novověkými městy v oblasti středovýchodní Evropy je práce: Jaroslav MILLER, *Uzavřená společnost a její nepřátelé. Město středovýchodní Evropy (1500-1700)*, Praha 2006.

⁷⁹ František HOFFMANN, *České město ve středověku*, Praha 1992, s. 13.

obyvatelstva a zvláštními funkcemi (město jako správní, výrobní, obchodní, kulturní aj. centrum).“⁸¹ Doplníme-li ještě tuto charakteristiku, můžeme česká královská města 16. a prvních dvou desetiletí 17. století, jejichž dominantou i nadále zůstává opevnění jako jeden ze symbolů městské svébytnosti, charakterizovat jako již tradiční geografická a společenská centra vyrovnávající se v renesančním ovzduší vnitřně s postupně omezovanou politickou mocí a potlačováním některých samosprávných prvků, s narušením obchodního monopolu ve smyslu mílového práva, s relativní stagnací hospodářské produkce a s postupně narůstajícím zadlužováním městské pokladny.

Královská města v rámci vývoje městské sítě v Čechách a na Moravě

Městská síť a její topografická podoba, která se začala v českých zemích formovat od konce 12. století, zůstala až do počátku 19. století téměř beze změny.⁸² Při zakládání českých měst hrály důležitou roli geografické podmínky (reliéf, vodní toky a plochy, naleziště nerostných surovin, úrodnost půdy, síť obchodních cest).⁸³ Život ve městě se odvíjel ve vnitřním prostoru za hradbami, na původním středověkém půdorysu. Řemeslná výroba se soustřeďovala v ulicích, které směřovaly k tržištím jako centrům obchodních aktivit tehdejšího obyvatelstva, na periferii města se často nacházely břehy vodních toků, umožňující provozovat mlýny, zakládat skladiště dříví, soli apod. Venkovské osídlení za hradbami představovalo zázemí pro město, neboť ho zásobovalo potravinami.⁸⁴

V průběhu 16. a 17. století docházelo k proměnám podoby jednotlivých měst v závislosti na proměně jednotlivých funkcí, jež město této doby mělo a plnilo, zejména v oblasti politické, hospodářské a kulturní. Viditelný je především ústup královských měst z politické scény, relativní hospodářská stagnace, přestavba městského prostoru v duchu renesančním (vznik nových dominant, výstavba účelových, funkčních, reprezentačních a kultovních staveb). Současně na prostor královských měst doléhají vlivy rozvíjejícího se

⁸⁰ Josef MACEK, *K pojmu města a městečka v jagellonském věku*, in: Miloslav Polívka – Michal Svatoš (edd.), *Sborník prací k počtě šedesátých narozenin prof. PhDr. Ivana Hlaváčka, CSc., Práce Historického ústavu ČSAV, HISTORIA DOCET, řada C-7, Praha 1992, s. 247-259, zde s. 248.*

⁸¹ Eva SEMOTANOVÁ, *K historické geografii raně novověkých měst – problémy a východiska*, ČCH 91, 1993, s. 286-295, zde s. 286.

⁸² Studium městské sítě v českých zemích 15.-18. století se např. zabývali: Jaroslav MAREK, *Městská síť na Moravě v 15. a 16. století (Studie o moravské společnosti v době jagellonské I.)*, ČMM 90, 1971, s. 281-303; Lenka BOBKOVÁ – Ivana SVOBODOVÁ, *Struktura městské sítě v severních Čechách v druhé polovině 15. a na počátku 16. století*, Sborník Severočeského muzea, Historica 10, Liberec 1991, s. 5-25. K charakteru městské sítě v kontextu středověké Evropy naposledy MILLER, s. 17-46.

⁸³ Srov. SEMOTANOVÁ, s. 287-288.

⁸⁴ Tamtéž, s. 287.

okolního šlechtického velkostatku, což má mj. za následek dotváření sítě navzájem propojených a hierarchizovaných trhů královských a poddanských měst a městeček.⁸⁵ A právě tato vrchnostenská města a městečka, která se především stávají nejbližšími sousedy královských měst, vždy představují jedinečnou sídlištní konstelaci, proměňující se v souvislosti s působením řady faktorů tehdejší společnosti. Významnou roli hrála i osobnost a tvůrčí schopnosti majitele panství, do jehož správy poddanská lokalita náležela.⁸⁶

Chceme-li rekonstruovat městskou síť v Čechách a na Moravě pro období 16. a první polovinu 17. století, představuje to svým způsobem badatelský problém. Nemáme totiž k dispozici žádný pramen, který by obsahoval oficiální, státem řízený soupis českých a moravských městských lokalit tohoto období. Pro období 16. století se však dochovaly neoficiální soupisy měst, u nichž sice nemůžeme očekávat faktografickou úplnost, na druhou stranu ale jejich zpracování umožňuje badateli sledovat míru významu, jakou uváděným lokalitám tehdejší společnost přikládala.

Prvním využitelným druhem pramenů jsou kartografická vyobrazení českých zemí z námi sledovaného období. Nejstarší naší známou mapou je Klaudiánova mapa Čech, jež byla do dřeva vyřezána v roce 1517 a v následujícím roce byla vydána.⁸⁷ Zatímco městečka nejsou dále blíže rozlišována, města jsou odlišována pomocí zvláštních symbolů podle víry. K roku 1518 uvádí Mikuláš Klaudián celkem 36 královských měst. Josef Macek při své rekonstrukci zachycující závěr jagellonské éry doplnil Klaudiánovy údaje a dostal se k číslu 40 českých královských měst. V případě odhadu počtu českých poddanských měst a městeček dospěl k číslu 380. Na Moravě napočítal 6 královských měst (počítal i zastavený Uničov) a na 200 poddanských měst a městeček. Na Opavsku mu vyšlo 29 poddanských měst

⁸⁵ Tamtéž, s. 288

⁸⁶ Již tradiční zájem českých historiků o problematiku české šlechty dokládá nejenom několik již klasických prací (např. Josef PEKAŘ, *Kniha o Kostí. Kus české historie I-II.*, Praha 1935.), ale i početná bibliografie pocházející z polistopadové doby. Výběrově jmenujme: Václav BŮŽEK, *Úvěrové podnikání nižší šlechty v předbělohorských Čechách*, Praha 1989; TÝŽ, *Rytíři renesančních Čech*, Praha 1995; TÝŽ, *Nižší šlechta v politickém systému a kultuře předbělohorských Čech*, Praha 1996; TÝŽ - Josef HRDLÍČKA a kol., *Dvory velmožů s erbem růže. Všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*, Praha, Mladá fronta 1997; Václav BŮŽEK - Josef HRDLÍČKA - Pavel KRÁL - Zdeněk VYBÍRAL, *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha 2001; Václav BŮŽEK - Pavel KRÁL (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (=Opera historica 7); Josef MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526)*, 2. *Šlechta*, Praha 1994; Petr MAŤA, *Soumrak venkovských rezidencí. "Urbanizace" české aristokracie mezi stavovstvím a absolutismem*, OH 7, 1999, s. 139-162; Petr MAŤA, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004; Jaroslav ČECHURA, *Podnikání evropské šlechty v 16. století*. in: *Hospodářské dějiny* 21, Praha 1995, s. 9-28; Marie KOLDINSKÁ, *Každodennost renesančního aristokrata*, Praha -Litomyšl 2001; Josef PETRÁŇ a kol., *Dějiny hmotné kultury II/1-2, Kultura každodenního života od 16. do 18. století*, Praha 1997; Petr VOREL, *Páni z Pernštejna (Vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy)*, Praha 1999. Z edičních počínů např.: Marie KOLDINSKÁ — Petr MAŤA (edd.), *Deník rudolfinského dvořana. Adam mladší z Valdštejna 1602—1633*, Praha 1997.

a městeček, v Těšínsku 8; královská města typu a významu měst českých se tu totiž vůbec nevyskytovala. Řídká síť moravských královských měst ve srovnání s Čechami svědčí podle Macka o mocnější základně moravské šlechty a církve v tržním hospodářství země.⁸⁸ Pro srovnání: historik František Hoffman dospěl při rekonstrukci městské sítě v Čechách k roku 1500 k počtu 39 královských měst, 83 poddanských měst a 296 městeček. Na Moravě se ke stejnému roku nacházelo 6 královských měst, 47 poddanských měst a 152 městeček.⁸⁹

Nejpodrobnější soudobý soupis českých měst připojil na závěr své Kroniky české z roku 1541 Václav Hájek z Libočan.⁹⁰ Tato jeho příloha není blíže vrocena a v některých případech je zjevné, že se určité údaje vztahují k době předhusitské. Podstatná část, kterou lze časově zařadit do závěru třicátých let 16. století, je věnována soupisu měst, městeček a hradů. Pro tuto dobu uvádí Hájek 99 měst, z nichž bylo 38 zeměpanských (30 královských a horních měst a 8 královských věnných měst) a 61 vrchnostenských měst, která jsou označována jako města panská. Připojen je i soupis 310 vrchnostenských městeček.

Na základě rekonstrukce městské sítě v Čechách a na Moravě si v následujícím přehledu uvedeme královská města z let 1526-1620.⁹¹ V Čechách se před bělohorskou bitvou nacházelo 52 královských měst, na Moravě 6. Za pozornost stojí především skutečnost, že výrazněji stoupl počet tohoto typu měst v období, kdy byla Praha zásluhou Rudolfa II. sídelním městem habsburské monarchie.

Česká královská města v letech 1526-1620

Beroun

Čáslav

České Budějovice

Český Brod

Domažlice

Dvůr Králové nad Labem (věnné město českých královen)

Havlíčkův Brod

⁸⁷ Mikuláš KLAUDIÁN, *Království české*, Praha 1518 (kolorovaný tisk, reprint 1979). Jediný původní výtisk vlastní SOBA Litoměřice.

⁸⁸ MACEK, *K pojmu města a městečka v jagellonském věku*, s. 250-253.

⁸⁹ HOFFMANN, s. 78-79 a s. 86.

⁹⁰ J. KOLÁR (ed.), *Hájek z Libočan V.: Kronika česká*, Praha 1981.

⁹¹ Základní přehled českých a moravských královských měst do r. 1610 podává Zdeňka HLEDÍKOVÁ, in: Jan JANÁK – Zdeňka HLEDÍKOVÁ – JAN DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, Praha 2005, s. 510.

Hradčany (královské město od roku 1598)
Hradec Králové (věnné město českých královen)
Chomutov (královské město od roku 1605)
Chrudim (věnné město českých královen)
Jáchymov (královské horní město)
Jaroměř (věnné město českých královen)
Jílové
Kadaň
Karlovy Vary
Klatovy
Kolín
Kouřim
Kutná Hora (královské horní město, druhé město království)
Litoměřice
Loket (na královské město povýšen roku 1598)
Louny
Mělník (věnné město českých královen)
Menší Město pražské
Mladá Boleslav (na královské město povýšena v roce 1600)
Most
Nové Město pražské
Nový Bydžov (na věnné město českých královen povýšen v roce 1569)
Nymburk
Ostrov
Pelhřimov (na královské město povýšen v roce 1596)
Písek
Plzeň
Polička (věnné město českých královen)
Prachatice
Příbram (na královské horní město povýšena roku 1579)
Rakovník (královské město od roku 1588)
Rokycany (na královské město povýšeny roku 1584)
Slaný
Staré Město pražské (tradičně první město království)
Stříbro (královské horní město)

Sušice
Tábor
Tachov
Trutnov (věnné město českých královen)
Týn nad Vltavou (na královské město povýšen roku 1609)
Ústí nad Labem
Velvary
Vodňany
Vysoké Mýto (věnné město českých královen)
Žatec

Moravská královská města v letech 1526-1620:

Brno
Jihlava (královské horní město)
Olomouc
Uherské Hradiště
Uničov
Znojmo

Politický vývoj doléhající na prostředí královských měst

Doba předbělohorská,⁹² ukončená dvouletým českým stavovským povstáním, představuje svébytnou historickou epochu, naplněnou významnými událostmi, které ovlivnily vývoj v prostředí královských měst. Zaměříme naši pozornost v souvislosti s hlavní tematikou práce pouze na některé z nich.

Úvodem si dovolíme malý přesah ještě do doby jagellonské, jmenovitě do roku 1517, kdy byla uzavřena Svatováclavská smlouva, končící dlouholetý spor mezi královskými městy a šlechtou v otázkách politických a hospodářských.⁹³ V oblasti hospodářské musela města uznat princip, že trhy jsou svobodné. Pouze v otázce vaření piva se měla záležitost znovu

⁹² Ze souhrnných prací zaměřujících se na toto období jmenujme: Josef JANÁČEK, *České dějiny - Doba předbělohorská (1526-1547) I.*, 1 - 2, Praha 1968, 1984. Josef JANÁČEK, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha 1987. Poslední syntézou je práce: Petr VOREL, *Velké dějiny zemí Koruny české (1526-1618)*, VII., Praha - Litomyšl 2005.

⁹³ V oblasti politických záležitostí bylo ustanoveno, že šlechtici mají být souzeni soudem zemským a měšťané královských měst soudy městskými. Královským městům zůstalo právo třetího hlasu na sněmech, což bylo potvrzeno již v roce 1508.

projednávat za šest let. Ve skutečnosti již k žádnému dalšímu projednávání této záležitosti nedošlo. Svatováclavská smlouva předznamenala v oblasti hospodářské nový směr – umožnila legální podnikání šlechty ve vlastní režii. A právě v námi sledovaných desetiletích se pozvolna začal tento trend na šlechtických panstvích realizovat. Tento významný krok do dosavadního městského výrobního monopolu představuje, jak jsme již uvedli výše, citelný zásah do vývoje městské společnosti.⁹⁴

Nástup Habsburků na český trůn v roce 1526 je považován za další klíčovou událost ve sledované historické periodě.⁹⁵ Ferdinand I. Habsburský, jenž v podstatě položil první základy k postupně se budujícímu modelu panovnického centralismu a posléze též absolutismu, dovršenému až v době vlády Marie Terezie, se snažil v zemích Koruny v oblasti politické, mocenské i právní prosazovat principy posilující panovnickou moc v nejširším slova smyslu. Vědom si však soudobé situace ve stavovských táborech jednotlivých zemí, zvolil při prosazování nejrazantnějších kroků vyčkávací taktiku. Prvním terčem pro prosazování jeho politické a mocenské koncepce se stala přibližně o dvacet let později od jeho nástupu osamocená královská města. V osudném roce 1547 panovník využil po potlačení protihabsburského odboje nejednotnosti nejen ve stavovském táboře, ale v podstatě v celém soustátí zemí Koruny české. Jeho politické i hospodářské sankce tak znamenaly pro královská města další mezník, jehož význam překračuje hranice doby předbělhorské a představuje jeden z nejvýraznějších zásahů do vývoje královských měst v jejich historii.⁹⁶

⁹⁴ Výběrová literatura k vydání VZZ a Svatováclavské smlouvy: Ivan MARTINOVSKÝ, *Okolnosti vzniku Vladislavského zřízení zemského*, Ústecký sborník historický 1979, s. 103 – 132; TÝŽ, *Zápas o uznání Vladislavského zřízení zemského*, Ústecký sborník historický 1983, s. 133 – 171. Josef MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích (1471 - 1526), díl I. (Hospodářská základna a královská moc)*, Praha 1992; TÝŽ, *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526), 3. díl Města*, Praha 1996; TÝŽ, *Jagellonský věk v českých zemích (1471 - 1526), díl II. (Šlechta)*, Praha 1994; Jiří PEŠEK - Bohdan ZILYNSKIJ, *Městský stav v boji se šlechtou na počátku 16. století*, in: *Folia historica Bohemica* 6, s. 137 – 158; Karel MALÝ - Jaroslav PÁNEK (edd.), *Vladislavské zřízení zemské a počátky ústavního zřízení v českých zemích (1500-1619)*, Praha 2001.

⁹⁵ O nástupu Habsburků a osobnosti Ferdinanda I.: Jan GALANDAUER – Miroslav HONZÍK, *Osud trůnu habsburského*, Praha 1983; B. VACHOVÁ (ed.), *Habsburkové. Historie jednoho evropského rodu*, Praha 1993; Ivana ČORNEJOVÁ, – J. RAK – Vít VLNAS, *Ve stínu tvých křídel. Habsburkové v českých dějinách*, Praha 1995; Brigitte HAMANNOVÁ, *Habsburkové. Životopisná encyklopedie*, Praha 1996; R. J. W. EVANS, *Vznik habsburské monarchie 1550-1700*, Praha 2003.

⁹⁶ K problematice stavovského povstání 1546-1547 např. Josef JANÁČEK (ed.), *Šest z Ottersdorfu, O pokoreni stavu městského léta 1547*, Praha 1950; TÝŽ, *Zrušení cechů r. 1547*, ČsČH 7, 1959, s. 231-242; Petr VOREL (ed.), *Stavovský odboj roku 1547. První krize habsburské monarchie*, Pardubice 1999.

Správní a právní vývoj

Správní a právní vývoj v oblasti královských měst v letech 1526-1547 pokračoval v linii, která se odvíjela již z předchozích desetiletí. Situace se v zemi přiostrila až v polovině 16. století. Po likvidaci stavovského odboje v roce 1547 proti Ferdinandovi I. pocítila sankce především královská města.⁹⁷ Jedním z panovníkových opatření byl v roce 1547 zákaz scházení městských obcí, které se od roku 1528 mohly shromažďovat jen s jeho dovolením. Ferdinand I. dále městům odebral jejich privilegia a nechal v nich zřídit nový úřad královských rychtářů (v pražských městech ještě navíc hejtmanů), kteří nabyli pravomoci kontrolní, fiskální a policejní a svou existencí omezili autonomii městské samosprávy ve všech českých královských městech (kromě Plzně, Českých Budějovic a Ústí nad Labem).⁹⁸ Královští rychtáři byli zpravidla vybíráni z řad loajálních domácích měšťanů, čímž se vytvářel předpoklad pro přijatelné soužití těchto nucených úředníků s měšťanstvem. Jmenování rychtářů, zpravidla doživotní, příslušelo české komoře, což ještě zdůraznilo příslušnost měst ke královskému komornímu majetku.⁹⁹

Další podstatnou změnu přinesl rok 1548, kdy Ferdinand I. zřídil apelační soud, výlučně královskou odvolací instanci nad všemi soudními institucemi Království českého. Tento původní záměr se ovšem neprosadil, a proto instituce vešla v činnost převážně jako odvolací soud pro města. Působil však i jako poradní orgán v právních věcech, který se ovšem již neřídil právem zemským, ale převážně právem městským ovlivněným právem římským. Zřízením apelačního soudu se králi podařilo potlačit nejen nezcizitelnou výsadu příslušnosti královských a poddanských měst k městskému právu (v rámci právní oblasti), ale i princip souzení měšťana zpravidla opět měšťanem. Radu nad apelacemi, jak se soud nazýval, totiž tvořili 4 doktoři práv, 2 představitelé pánů (jeden z nich byl i prezidentem), 3 rytíři a 4 pražští měšťané. Posty měšťanů však bývaly králem obsazovány značně nepravidelně, což se odrazilo i na jejich aktivním podílu při rozhodování.¹⁰⁰

Nejvýznamnějším počinem doby předbělohorské v oblasti právní a správní je vydání Městských práv z roku 1579 Pavla Kristiána z Koldína. Dlouhodobý proces sjednocování

⁹⁷ Jaroslav PÁNEK, *Města v politickém systému předbělohorského státu*, in: Jaroslav Pánek (ed.), *Česká města v 16.-18. století*, [Práce Historického ústavu ČSAV – Opera Instituti historici Pragae. Řada C – Miscellanea, svazek 5.], Praha 1991, s. 22-23. Podrobněji o stavovském odboji viz Petr VOREL (ed.), *Stavovský odboj roku 1547 – první krize habsburské monarchie*. (Sborník příspěvků z vědecké konference konané 29. – 30. 9. 1997), Pardubice – Praha 1999.

⁹⁸ K tomu podrobněji František ROUBÍK, *Královští hejtmané v městech pražských v l. 1547-1785*, Sborník příspěvků k dějinám hl. m. Prahy 7, 1933, s. 121-189; TÝŽ, *Královští rychtáři v pražských a jiných českých městech v l. 1547-1783*, Sb. příspěvků k dějinám hl. m. Prahy 6, 1930, s. 265-356.

⁹⁹ HLEDÍKOVÁ, s. 217-218.

městských práv v zemích Koruny představuje současně jednu z mála oblastí, v níž došlo v městském prostředí k nastolení stejných výchozích podmínek, ať již ve věcech správních v nejširším slova smyslu či v záležitostech právní povahy řešených na městském soudě. V následujícím roce se stal Koldínův zákoník závazný pro postup radů apelačního soudu. Jejich soudní praxe připravila předpoklady pro přijetí sněmovního usnesení v roce 1610, jímž Koldínův kodex nabýval platnosti v celých Čechách.¹⁰¹

V době předbělohorské byla i nadále reprezentantem příslušného královského města městská rada, která bývala každoročně obvykle v jarních měsících obnovována. Odstupující rada podala panovníkovi svůj návrh, jenž osobně – v případě privilegovaných měst¹⁰² – či prostřednictvím podkomořího,¹⁰³ který měl společně se svým úřednictvem na starosti i vybírání každoročních pravidelných poplatků pro královskou komoru a v neposlední řadě také tlumočení požadavků měst v královské radě, nové složení rady potvrdil.¹⁰⁴ Členství v městské radě bývalo v první řadě záležitostí nejbohatších měšťanů, přičemž se v této době již neuplatňoval základní národnostní protiklad česko-německý, příznačný především pro předhusitskou dobu.¹⁰⁵ Městskou radu tvořilo po vydání Koldínových práv ve většině měst 12 konšelů,¹⁰⁶ kteří se po svém zvolení přibližně po uplynutí jednoho měsíce střídali na postu purkmistrovském.¹⁰⁷ První purkmistr se nazýval primas či primátor. Jemu zpravidla

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 215.

¹⁰¹ Města jihozápadního právního okruhu zavedla Práva roku 1580. Ve stejném roce začal požadovat apelační soud, aby byla odvolání sestavována podle Práv. Od roku 1598 platila v Těšínském knížectví, na Moravě jako jediná od roku 1697. Na území ostatních slezských knížectví od závěru 17. a počátku 18. století. Viz HLEDÍKOVÁ, s. 222-223. K výročí sepsání Koldínových práv srov. Karel MALÝ (ed.), *Městské právo v 16.-18. století v Evropě* (Sborník příspěvků z mezinárodní konference, uspořádané právnickou fakultou UK ve dnech 25.-27. září 1979 v Praze), Praha 1982.

¹⁰² Mezi privilegovaná města se od roku 1331 řadilo Staré Město pražské, od roku 1348 Nové Město pražské a od roku 1363 Kutná Hora. V letech 1507-1534 mezi ně patřila i Malá Strana. Jednalo se o skupinu hospodářsky vyspělých měst, která neplatila pravidelné městské daně, ale poskytovala králi v případě potřeby různou pomoc. Města nebyla podřízena dohledu podkomořího a všechny jeho jiné obvyklé funkce tu přejímal panovník. Viz HLEDÍKOVÁ, s. 210, 214.

¹⁰³ V případě věnných měst fungoval od roku 1603 již trvale - i v době bez královny - zvláštní podkomoří. Viz HLEDÍKOVÁ, s. 214. O podkomořském úřadu podrobněji Jaromír ČELAKOVSKÝ, *Úřad podkomořský v Čechách: příspěvek k dějinám stavu městského v zemích českých*, Praha 1881.

¹⁰⁴ Pro období předbělohorské viz např. HLEDÍKOVÁ, s. 214-215.

¹⁰⁵ Karel MALÝ – Florian SIVÁK, *Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do r. 1918*, Jinočany 1993, s. 127.

¹⁰⁶ U měst jihozápadního okruhu byl tento počet obvyklý i před vydáním práv. V malých městech kolísal počet mezi čtyřmi až osmi konšely, ve významnějších městech zasedalo 18 radních (např. Staré Město pražské, Nové Město pražské, Kutná Hora). U měst severozápadního právního okruhu se nejprve odlišoval vlastní konšelský sbor o čtyřech až šesti konšelech od soudních přísežných, jichž bývalo sedm až jedenáct. V 16. století se vesměs přísežní již považovali za členy rady. Viz HLEDÍKOVÁ, s. 215.

¹⁰⁷ Sledování složení městských rad se již stalo námětem řady prací. Srov. např. Jaroslav DOUŠA, *Seznam staroměstských konšelů z let 1547-1650*, PSH 14, 1981, s. 65-119; TÝŽ, *Staroměstští konšelé v jiných funkcích městské samosprávy v letech 1571-1602 a 1630-1650*, Documenta Pragensia 15, 1997, s. 43-74; Bohumír ROEDL, *Vademecum městské správy v Lounech v letech 1573-1727*, Ústí nad Labem 2004; Karl SIEGL, *Seznam majitelů měšťanských domů v Chebu 1282-1926 a členové městské rady v letech 1384-1777*, k vydání

příslušelo první a poslední funkční období rady. V jeho kompetenci byl mj. dohled nad městskými financemi, městským hospodářstvím,¹⁰⁸ a po dobu celého roku měl v držení klíče od městských bran.¹⁰⁹

Vedle rozsáhlé správní činnosti, jejíž podobu dokládá i obsahová skladba korespondence ve sledovaných registrech a masivech, příslušela městské radě pravomoc soudní. Dohled nad městskými soudy královských měst spadl do kompetence hofrychtáře, zástupce podkomořího, který byl vždy vybírán z měšťanských řad. Městský soud řešil spory majetkové i věci trestní vzešlé ve městském prostředí a u nejzávažnějších případů vykonával i hrdelní právo.¹¹⁰ I v tomto případě můžeme na některé kauzy přesahující hranice města nahlédnout prostřednictvím konceptů či opisů misivů v dochovaných registrech.

Radě podléhalo několik městských úředníků. Patřil mezi ně i městský rychtář. V důsledku emancipace městských rad ve 14. a 15. století poklesl význam tohoto původně královského úředníka, a proto se postupně dostal do závislosti na městské radě, která mu vymezila příslušné pravomoci. Vedle pořádkové a policejní služby mu zůstaly jako pozůstatek původní funkce některé úkoly při výsleších v trestním soudnictví.¹¹¹

V souvislosti s rozvojem úřední činnosti města náležel mezi pravidelné zaměstnance města též radní (městský) písař. V případě malých měst obvykle plnil i úlohu správce městské školy, ve větších městech, majících rozvinutější systém úřadování, se setkáváme s početnějším zastoupením písařů.¹¹²

Podle velikosti města, objemu jeho správy a zaměření hospodářských aktivit města se v královských městech zřizovaly specializované úřady, které přejímaly část radní kompetence, ale zůstávaly pod dohledem rady. Správu obecního jmění, dohled nad stavební činností ve městě, pronájmy nemovitostí, jakož i veškerou soudní agendu s tím spojenou

připravil Josef Hájek, Cheb 2001; Zdeněk VYBÍRAL, *Mocenské elity v tábořské obci doby předbělohorské. Prosopografická studie k Táboru raného novověku I.*, Tábořský archiv 9, 1999, s. 151-184.

¹⁰⁸ Tento dohled mu byl výlučně svěřen Ferdinandem I. v roce 1549. Viz HLEDÍKOVÁ, s. 218.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 63. Podrobněji o vývoji městské správy a městské kanceláře v Kolíně v 17. století viz Roman KOLEK, *Kolínské testamenty a pozůstalostní inventáře z let 1542-1687. (Příspěvek ke studiu dědické praxe v českých raně novověkých městech)*, diplomová práce na katedře pomocných věd historických a archivního studia FF UK, Praha 1998, především s. 24-27. Dále také k tématu viz Miloš DVOŘÁK, *Městská správa v Českém Brodě a její písemnosti do roku 1623*, SAP 32, 1982, s. 170-224.

¹¹⁰ V oblasti vývoje městského práva srov. Václav VOJTÍŠEK, *Z právních dějin československých měst*, in: Výbor rozprav a studií, Praha 1953, s. 426-457. Problematice hrdelního práva v Nymburce se věnoval Petr KREUZ, *Hrdelní soudnictví města Nymburka v době předbělohorské*, diplomová práce na katedře pomocných věd historických a archivního studia FF UK, Praha 1989. O hrdelním soudnictví podrobněji též Jindřich FRANCEK (ed.), *Hrdelní soudnictví českých zemí v 16.-18. století*. Sborník příspěvků z konference konané v Pardubicích 21.-22.9. 1995, Pardubice 1996.

¹¹¹ HLEDÍKOVÁ, s. 248. O proměnách postavení úřadu původního královského rychtáře viz podrobněji Václav VOJTÍŠEK, *Soud a rada v královských městech českých*, in: Výbor rozprav a studií, Praha 1953, s. 240-272.

míval na starosti úřad šestipanský. Úřad osmipanský (úřad osmi nákladníků piva vaření) řešil záležitosti právovárečných měšťanů. Desetipanský úřad byl kompetentní ve věcech týkajících se sporů do hodnoty 10 kop gr. Na Starém Městě působil vzhledem k významu mostu přes Vltavu zvláštní úřad mostu pražského. Ve městech fungovala i různá „práva“ neboli úřady s převážně soudním charakterem (poříční právo – plavba dřeva po Vltavě a obchod s Podskalím, konířské právo – provoz trhů s koňmi, úřad porybného – obchod s rybami apod.).¹¹³ Na městské hospodářství dohlíželi v konečné instanci starší, kteří zastupovali městskou komunitu.

Společenská hierarchie v prostředí královských měst

Raně novověká společnost v českých královských městech představovala pestrou mozaiku, jejíž podoba byla dána majetností a postavením jednotlivých obyvatel.¹¹⁴ Vedle obyvatelstva spadajícího pod městské právo příslušného města se tu navíc usazovali i příslušníci šlechty, zejména panoši a zemané, řídící se právem zemským, a duchovenstva, kteří náleželi pod právo církevní. Tyto dvě základní společenské skupiny však zůstávají mimo oblast našeho zájmu, ačkoli je zřejmé, že také byly vnitřně hierarchizovány. Lze předpokládat, že se vzrůstající atraktivitou jednotlivých měst se zvyšovala i barvitost palety jejich společenského zastoupení.

Vraťme se však k obyvatelstvu náležejícímu k městskému právu a sledujme jejich soudobá označení a význam, jaký těmto pojmům tehdejší městská společnost přisuzovala. Zdrojem poznání se nám mohou stát právě registra využívaná v této práci.

V dochovaných pramenech se v tomto smyslu jedná o titulaturu „obyvatel“/ „spoluobyvatel“, „soused“/ „spolusoused“ a „měštěnin“/ „spoloměštěnin“.¹¹⁵ K poslednímu jmenovanému označení se někdy připojovaly i další přívlastky, jako pan či slovatný měšťan, naznačující hierarchii i mezi samotnými měšťany.

¹¹² HLEDÍKOVÁ, s. 215. O městských písařích podrobněji zejména s. 129-148.

¹¹³ TÁŽ, s. 215-216.

¹¹⁴ K tomu např. František KAVKA, *Majetková, sociální a třídní struktura českých měst v 1. polovině 16. století ve světle knih rejstříků městské dávky*, SH 6, 1959, s. 253-294. K moravskému prostředí srov. J. MAREK, *Společenská struktura moravských královských měst v 15. a 16. st.*, Praha 1965.

¹¹⁵ Rovnocennost pojmů dokládají např. kouřimská registra 1565-1569, s. 81-82 a 99-100, v nichž je jednou zmiňován Jan Mladoš jako kouřimský spolusoused, podruhé s odstupem jednoho měsíce jako soused.

Měšťan/měšténin byl příslušníkem městského stavu, osobou s městským domovským právem.¹¹⁶ Pro evidenci měšťanů, jimiž se nemohli stát poddaní, které vrchnost neuvolnila z poddanského svazku, ani osoby nemanželského původu, bývaly ve městech vedeny knihy měšťanských práv.¹¹⁷ Z možnosti plného využívání městského práva plynuly pro měšťany nejen výhody, ale i s tím spojené povinnosti. Nejdůležitější výhodou měšťana bylo právo k provozování městských živností, umožňující, šlo-li o cechovní živnost, zřízení vlastní dílny či krámu. V této souvislosti je třeba říci, že měšťané představovali relativně velkou společenskou vrstvu, která byla z hlediska majetkových a ekonomických zájmů na jednu stranu značně nesourodou skupinou, uznávající majetkové rozdíly mezi jednotlivými členy (např. úcta k zámožným patrná i z výše uváděné titulatury), na druhou stranu však bylo vnímání této skutečnosti ovlivňováno cechovní politikou, která mj. usilovala o zajištění stejných možností k obživě pro všechny měšťany.¹¹⁸

Nejbohatšími a nevlivnějšími osobami mezi měšťany byli patricijové, kteří tvořili nepočetnou skupinu obyvatelstva. Našli bychom mezi nimi nejzámožnější řemeslníky a obchodníky. Někteří z patricijů byli i vzdělanými lidmi, kteří se nechávali ovlivňovat renesančním životním stylem, což dokládají dochované renesanční domy, popř. i jejich vybavení v některých našich městech. Bohatí měšťané královských měst často napodobovali život šlechty a přebírali i její politické názory. To však mělo za následek, že tito představitelé v rozhodujících chvílích nedostatečně hájili postavení královských měst, třetího zemského stavu, jak tomu bylo např. v době českého stavovského povstání z let 1618-1620.

Ostatní měšťané náleželi ke střední vrstvě městského obyvatelstva, tvořené většinou místních řemeslníků a obchodníků. Tato skupina významně ovlivňovala hospodářský charakter města a vedle patricijů se významně podílela na účasti v orgánech městské správy.

Do nižších pater této střední vrstvy bychom mohli zařadit i tzv. „sousedy“. Z výzkumu register je jednoznačné, že pojem souseď není ekvivalentem termínu měšťan. Sousedem byl člověk usedlý na předměstí či ve vlastním městě, který zde měl domovní či pozemkový majetek.¹¹⁹ Jinými slovy, byl-li někdo měšťanem, byl současně i sousedem. Ovšem souseď se mohl stát měšťanem teprve až po splnění náležitých podmínek.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 301.

¹¹⁷ K tomu podrobněji např. Eva SEMOTANOVÁ, *Knihy měšťanských práv – významný pramen předstatistického období (Příspěvek ke studiu přístěhovalectví do měst pražských v letech 1618-1710)*, Historická demografie 10, 1986, s. 75-115.

¹¹⁸ Josef JANÁČEK, *České dějiny - Doba předbělohorská (1526-1547) I.*, 1 - 2, Praha 1968, 1984, s. 143.

¹¹⁹ Bohuslav ROUČKA – Vladimír RŮŽIČKA, *Pracovní heslář českého právněhistorického terminologického slovníku*, Praha 1975, s. 536.

Ve městě žily i nemajetné skupiny neplnoprávního obyvatelstva.¹²⁰ Ve všech námi sledovaných pramenech byli tito lidé označováni jako „obyvatelé“. ¹²¹ Za „obyvatele“ soudobá společnost považovala podruhy, posluhy, nádeníky a nájemníky, kteří řečeno novodobou právníkou terminologií, bydleli v podnájmu, tedy nevlastnili nemovitost. Novoměstská matrika z let 1584–1600 dokládá v tomto smyslu používání pojmů nájemník, pokojník, podruh, domovník a hospodář. Nájemníkem byla osoba, jež nevlastnila dům a platila nájemné,¹²² pokojník obýval samostatný pokoj s kamny, který takto zařízený býval obvykle jediný; podruzi žili v suchých sklepích a komorách, které byly většinou studené a nevětrané. V případě, že majitel dům neobýval, najímal si domovníka či hospodáře.¹²³ Rozbor kolínských pramenů dokládá, že podruzi, kteří nesměli kupovat louky, zahrady ani chovat dobytek, a nájemníci museli platit obecní daň a občas pracovat pro obec na lukách a rybnících.¹²⁴ Neplnoprávními osobami byli též žebráci, kteří u sebe museli mít v podobě fedrovního listu na žebrotu osvědčení od městské rady, že jim byla formou žebroty umožněna obživa. Zvláštní skupinou také označovanou jako „obyvatelé“ byli židé, což je patrné ze záznamů především v kolínských registrech. Městská rada je takto nazývala i přesto, že byli spravováni českou komorou, která v případě kolínském využívala k některým správním úkolům hejtmána tamního komorního majetku.¹²⁵

Zůstaňme v kolínském prostředí a podívejme se, jak tamní městská společnost vnímala obsah soudobé titulatury. Na základě rozboru zápisů v tamních register můžeme konstatovat, že v období 16. a na samém počátku 17. století používalo toto město i pro označování svých měšťanů pravděpodobně též pojmu „soused“. Z tohoto archivního materiálu tedy v naprosté většině případů nerozlišíme, zda se jednalo pouze o osobu vlastníci nemovitost, či měšťana v pravém slova smyslu. Výjimkou jsou použita označení „měšťana“ u Petra Ronovského (1612)¹²⁶ a Cypriána Volyňského, kolínského primátora (1613)¹²⁷. Josef Vávra při svém

¹²⁰ Vincenc BRANDL, *Glossarium*, Praha 1876, s. 186-187. K tomu srov. též Josef MACEK, *K pojmu města a městečka v jagellonském věku*, in: Miloslav POLÍVKA – Michal SVATOŠ (edd.), *Sborník prací k počtě šedesátých narozenin prof. PhDr. Ivana Hlaváčka*, Práce Historického ústavu ČSAV, HISTORIA DOCET, řada C-7, Praha 1992, s. 247-248.

¹²¹ Dvojí výklad umožňují i následující dvě zmínky v kolínských registrech 1611-1616 obsahující na fol. 89v zápis, v němž je uváděna Dorota Cídička jako kolínská obyvatelka. V kolínských registrech 1612-1616 B je označována na fol. 124v jako kolínská souseda ze Zálabského předměstí. První možností je, že jmenovaná Dorota získala na předměstí nemovitost a stala se tak předměstskou sousedkou. Druhou možností je omyl písaře, který zaměnil titulaturu. (Neumožní-li to kontext, budeme pro snazší orientaci v textu rozlišovat dvojí význam pojmu obyvatel, a to pomocí uvozovek u kategorie neplnoprávných lidí.)

¹²² Např. v kouřimských registrech 1565-1569 je zmiňována Dorota nájemnice jako kouřimská obyvatelka. Srov. AM Kouřim, Registra 1565-1569, fol. 240r.

¹²³ MENDELOVÁ, *Svatojiřská matrika 1584-1600 jako demografický pramen*, s. 345.

¹²⁴ VÁVRA, s. 117.

¹²⁵ O tom podrobněji níže s. 54.

¹²⁶ AMK, Registra 1611-1616, fol. 49r.

podrobném studiu kolínských pramenů dospěl k závěru, že k roku 1618 žilo v Kolíně 213 sousedů (z toho 103 ve vlastním městě, 110 na předměstích).¹²⁸ Toto rozlišení je určitým vodítkem. Městští sousedé měli totiž výhodnější postavení, protože jen z nich bývali voleni konšelé a starší a jen oni mohli vařit pivo.

Kouřimská registra 1565–1569 dokládají používání titulatury „soused“ a „obyvatel“. Proto předpokládejme, že se i v tomto městě rozlišovali sousedé předměstští a sousedé žijící ve vlastním městě.

V případě Kutné Hory si můžeme povšimnout proměny na přelomu 16. a 17. století. Dochovaná registra z 16. století jsou dokladem užívání pojmů „soused“ a „obyvatel“. Od počátku 17. století se objevuje vedle dosavadní titulatury „spolusoused/soused“ („*Bartoloměj Svoboda, krejčí, spolusoused náš*“¹²⁹ nově označení „*spoluhorník/horník*“ (např. „*Jan Rejmon, kovář, spoluhorník a soused náš*“).¹³⁰ Důvodem je pravděpodobně skutečnost, že v souvislosti s postupným poklesem kvality rudy a nárůstem výrobních nákladů, jakož i s cenovou revolucí a dovozem levného stříbra ze zámoří se horní podnikatelé postupně začali přeměňovat v řemeslníky a obchodníky a iniciativu v dolování přenechávali královské správě. Ve druhé polovině 16. století se dolování prakticky již neúčastnili, i když se i nadále titulovali jako horníci.¹³¹ Zatímco městská ekonomika se s touto skutečností v průběhu let poměrně vyrovnala, v řadách kutnohorských měšťanů se objevovalo zklamání ze zákonitého poklesu společenského i politického významu.¹³² Na základě dosavadních pramenných sond se ukazuje, že kutnohorskou velkou obec, tj. ty, kteří zaplatili příjemné a náleželi mezi plnoprávné měšťany, tvořila škála počínající rentiéry zakupujícími si výstavné městské paláce v centru města a končící lidmi vlastníci nevelké domky u hradeb či za nimi. O rozdílech nás neinformuje pouze velikost majetku, ale právě také používaná titulatura nejen v městských registrech, ale i v dalších pramenech (pan, slovutný měšťan, měšťan, popř. v 16. století i soused) a případná funkce v městské či horní správě.¹³³

V nymburském prostředí, jehož situaci odráží dochované zápisy v registrech, se nejčastěji setkáme s titulaturou „soused“ a „obyvatel“. Už však v registrech 1572–1575 se při řešení záležitostí perníkáře Martina Žáka (1574)¹³⁴ a posléze Martina Kožišníka (1575)¹³⁵

¹²⁷ AMK, Registra 1612-1616 A, fol. 9r.

¹²⁸ VÁVRA, s. 174. Pro srovnání: v roce 1567 se v Kolíně platila mimořádná berně z 229 sousedských domů. (Tamtéž, s. 117.)

¹²⁹ AMKH, Registra 1612-1620, fol. 327r.

¹³⁰ Tamtéž, fol. 268r.

¹³¹ ŠTROBLOVÁ – ALTOVÁ (edd.), s. 112-113.

¹³² Tamtéž, s. 101.

¹³³ Tamtéž, s. 139.

¹³⁴ AMN, Registra 1572-1575, fol. 219.

uvádí, že jsou jmenovaní „spoluměšťané“. V registrech 1591-1598 se ve zkoumaných zápisech zmiňují jako měšťané Jiřík Notář (1593), který je ještě k roku 1584 uváděn jako soused,¹³⁶ Šimon Chotouňský z Chotouně (1596)¹³⁷ a Kateřina Hlavová (1597).¹³⁸ Zkoumané zápisy z let 1602-1605 dokládají měšťanství u Matouše Houseru (1602)¹³⁹ a jednou u zesnulého Viktorína Emka, který je však jinde označován jako soused.¹⁴⁰ Za zmínku stojí i označení přesporní žadatelky Kateřiny, vdovy po panu Nikodémovi Zlickém z Rýzengentu, uváděné jako poděbradská souseďa.¹⁴¹ Je zřejmé, že se vzhledem k použité titulatuře u jejího zesnulého manžela jednalo o zámožnější měšťanku. Proto použité spojení poděbradská souseďa je nutno spíše vykládat jako charakteristiku místní příslušnosti, jinými slovy, že jmenovaná měla v Poděbradech nemovitost a náležela pod tamní právo.

V novoměstských registrech 1588–1591 je v případě města Českého Brodu doložena trojí titulatura: „obyvatel“ – u provazníka Matěje Havranovského¹⁴², „soused“ – např. u Cypriána Jehňátka¹⁴³, „měšťan“ – u Václava Hilse z Goldperku¹⁴⁴ a Blažeje (Blažka) Řezníka¹⁴⁵. Při kontaktech s Kolínem se taktéž setkáváme se všemi základními společenskými rozlišeními: jako „obyvatel“ je označován žid David¹⁴⁶, jako „soused“ např. Václav Rezek¹⁴⁷ a jako „měšťan“ Kašpar Tábořský¹⁴⁸. V případě postřihače Jana Kundratského je u jednoho zápisu uvedeno, že se jedná o spoluměšťana,¹⁴⁹ u druhého o souseďa.¹⁵⁰ Je tedy otázkou, zda nedošlo v prvním případě k omylu. V korespondenci určené do Kouřimi se setkáváme s pojmem „měšťan“ (Jindřich Pech z Krásné Hory)¹⁵¹ i s častějším označením „soused“ (Jan Všetečka)¹⁵², obyvatelé se v zápisech neobjevují. V případě zápisů týkajících se města Nymburka máme doložena všechna tři označení: měšťan - Vít Sobotecký jinak Openda¹⁵³, souseďa – Dorota Severínka, mydlářka¹⁵⁴, obyvatel – Jan Postřihač¹⁵⁵.

¹³⁵ Tamtéž, fol. 417v.

¹³⁶ Tamtéž, Registra 1591-1598, fol. 66 a Registra 1583-1585, fol. 82v.

¹³⁷ Tamtéž, Registra 1591-1598, fol. 129r.

¹³⁸ Tamtéž, fol. 193v-194r.

¹³⁹ Tamtéž, Registra 1602-1605, fol. 16r a 18v.

¹⁴⁰ Tamtéž, fol. 29r a např. fol. 96v a 109r.

¹⁴¹ Tamtéž, Registra 1572-1575, fol. 117v.

¹⁴² AMP, Registra 1588-1591 (1593), fol. 239v-240r.

¹⁴³ Tamtéž, fol. 86r.

¹⁴⁴ Tamtéž, fol. 191r.

¹⁴⁵ Tamtéž, fol. 231v.

¹⁴⁶ Tamtéž, např. fol. 84v.

¹⁴⁷ Tamtéž, např. fol. 257r.

¹⁴⁸ Tamtéž, fol. 93v.

¹⁴⁹ Tamtéž, fol. 107r.

¹⁵⁰ Tamtéž, fol. 124v.

¹⁵¹ Tamtéž, fol. 26v.

¹⁵² Tamtéž, fol. 184.

¹⁵³ Tamtéž, fol. 62v-63r.

¹⁵⁴ Tamtéž, fol. 227r.

Z uvedeného tedy vyplývá, že je nezbytná opatrnost především při práci s pojmem „soused“, které se ukazuje být nejproblematictější. Vždy je nutno vycházet z dochovaných pramenů určitého města. Ukazuje se, že stěžejní informací při charakterizování původních iniciátorů a konečných adresátů bylo především uvést, jakou právní příslušnost měla určitá osoba. Vždyť v městském prostředí nežili pouze lidé, kteří spadali pod pravomoc městské rady, jak se o tom již zmínili. Nízký počet dalších rozlišení majetnosti a společenského postavení u jednotlivých osob v případě měst Českého Brodu, Kolína, Kouřimi a Nymburka ještě umožňuje nastínit jedno z možných vysvětlení. V registrech se totiž objevují i zápisy, které jsou adresovány vysoce postaveným měšťanům z jiných měst. Jednalo se tedy o osoby gramotné, které s radními korespondovali i např. v záležitostech vymáhání dluhu, o čemž svědčí list z konce prosince 1598 adresovaný slovuťnému pánovi Kryštofu Bronenbergerovi, novoměstskému měšťanovi, kterému byl dlužen kolínský soused Jan Kramář. Kolínští se přimlouvali o odklad splátky, protože byl tou dobou Kramář velmi nemocný.¹⁵⁶ Je tedy otázkou dalšího studia (kdy by se měly podrobit rozboru všechny přímé korespondenční kontakty s výše postavenými měšťany), ve kterých případech kontaktovali cizí radu sami a kdy se obraceli na svou zastupující instituci. Jako jedna z možných odpovědí se prozatím vidí situace, kdy již bylo nezbytné do vleknoucí se záležitosti zapojit i autoritu. Ovšem i za předpokladu, že v některých záležitostech se gramotné městské obyvatelstvo obracelo na městskou radu, pod jejíž kompetenci spadal konečný adresát, je stále poměrně četný výskyt titulatury soused/spolusoused, a je tedy pravděpodobné, že se v některých případech jednalo o měšťany. Dokladem tohoto tvrzení je např. titulatura použitá u kutnohorského spoluradního Jana Kaplana, který je označován jako soused. V tomto případě šlo nepochybně o měšťana.¹⁵⁷

K dosavadním závěrům ještě dodejme, že při kontaktech s Novým Městem pražským radní sledovaných měst rozlišovali při bližších charakteristikách novoměstské konečné adresáty, tj. zda je dotyčný pouze soused, nebo měšťan, popř. uváděli i další bližší charakteristiky.

Pozastavme se ještě nad jedním složitým problémem, a tím jsou jakákoli vyjádření týkající se počtu obyvatelstva.¹⁵⁸ Josef Janáček odhadoval, s ohledem na problematičnost takových závěrů, že z celkového počtu 1.325.000 osob žijících v předbělohorských Čechách

¹⁵⁵ Tamtéž, fol. 61v-62r.

¹⁵⁶ AMK, Registra 1597-1599, s. 490. Jeden zápis v této záležitosti je již na s. 386-387.

¹⁵⁷ AMKH, Registra (1545, 1571, 1572, 1573) 1571-1584 (1585, 1587), fol. 52v.

¹⁵⁸ Syntetickou prací, přinášející i odhady počtu obyvatelstva pro dobu předstatistickou, jsou *Dějiny obyvatelstva českých zemí*, Praha 1996.

žilo v královských městech (bez Prahy) k roku 1604 asi 108.000 osob, přičemž předpokládal koeficient 9 osob na 1 dům při celkovém počtu 12.000 domů.¹⁵⁹

Cechovní organizace

V zápisech městských register, která se stala výchozím pramenem této práce, jsou ojediněle zmiňovány i záležitosti týkající se cechovní problematiky. Nahlédněme proto v krátkém exkurzu i do této oblasti.

V průběhu 16. století začala řemeslná výroba ztrácet svou ekonomickou stabilitu. A právě v této době postupného úpadku můžeme v městském prostředí sledovat velmi razantní uplatňování cechovní organizace.¹⁶⁰

Už v první polovině 16. století cechovnictví mohutnělo. Cechy zdůrazňovaly svou užitečnost a prohlašovaly, že jsou nezbytné pro chod městského hospodářského života. Podstata cechovního zřízení zůstávala stejná jako v předchozích obdobích, ovšem některé projevy cechovní politiky získávaly na ostroti. Cechy plnily i nadále ve městech a městečkách úlohu ochranné instituce místního trhu, která usilovala o vyloučení konkurence uvnitř města. Jinými slovy, cechy neumožňovaly zavedení volného trhu.¹⁶¹

Velmi výrazně se posilování cechovnictví projevovalo ve snaze utvářet cech nején v rámci jednotlivých měst, ale i na úrovni meziměstské, krajské a dokonce i zemské. Příkladem meziměstských cechů jsou spojení cechovních organizací v pražských městech. Krajské cechovní se utvářely pravděpodobně jen příležitostně a dočasně. Zmiňme např. spojení kloboučníků z plzeňského kraje roku 1538, kteří chtěli zamezit nebo alespoň oslabit dovoz pražských klobouků na jarmarky do svých měst. O existenci zemského cechu máme zprávy už z 15. století. Celozemsky sdružené cechovní uznávaly v některých otázkách autoritu vrchního cechu. V určitých záležitostech vyplývajících z místních podmínek a zvláštností se však nenechávaly omezovat. Hlavní pozornost zemských cechů, které sdružovaly jak cechovní organizace královských, tak i vrchnostenských měst, se upírala na otázky týkající se zásobování surovinou a vztahu cechu k tovaryšům a učedníkům. Ukázkou tohoto typu cechu byl např. zemský cech soukeníků.¹⁶²

¹⁵⁹ K počtu obyvatelstva ve sledovaném období též O. PLACHT, *Lidnatost a společenská skladba českého státu v 16. – 18. století*, Praha 1957; Alois MÍKA, *Počet obyvatelstva zvláště městského v českých zemích před třicetiletou válkou*, Demografie 14, 1972, s. 193-202.

¹⁶⁰ Josef JANÁČEK, *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*, Praha 1963, s. 222.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 223-224.

¹⁶² Tamtéž, s. 224-226.

Už koncem 15. století je patrný nárůst politické moci cechů. V první polovině 16. století tento trend dále pokračoval. Dokládá to i již uváděná existence zemských cechů, v jejichž rámci se scházeli zástupci ke společným jednáním.¹⁶³ Politická úloha cechů sice nebyla nejvýznamnější funkcí těchto korporací, ale v průběhu 16. století cechy zasahovaly nejen do dění ve městě, ale v případě královských měst se staly součástí protihabsburského odboje, neboť cechy spojovaly své ekonomické těžkosti s daňovým a politickým tlakem Ferdinanda I. Jedním z rozhodnutí Ferdinanda I., kterými postihl pokořená královská města, byl příkaz zrušit dosavadní cechovní organizace. Oznámení o tomto zákroku však nebylo jednoznačně formulováno. Ferdinand sice prohlásil cechy za zrušené, ale zároveň připustil jejich dočasnou existenci s tím, že může být tato organizace postupně nahrazena jinou živnostenskou soustavou. Cechy tedy existovaly i po roce 1547, ale ztratily veškeré politické pravomoci, tedy vliv na městskou samosprávu, a možnost stanovovat ceny výrobků.¹⁶⁴

Svémi postoji cechy nezpůsobovaly napětí pouze za hranicemi města, ale i v jeho rámci. Výjimkou nejsou spory mezi jednotlivými domácími cechy či mezi cechem a městskou obcí. Novým momentem jsou i neshody mezi jednotlivými členy určitého cechu, kteří sledovali odlišné zájmy a jedni druhé vědomě poškozovali. V této souvislosti je možno zmínit i zintenzívnění tendencí regulace výroby uvnitř cechu. Jako názorný příklad uveďme znesnadňování přístupu do cechu. Lhůta, která byla tovaryšům vymezena pro vstup do cechu, byla zvyšována a v případě přijetí byly novým mistrům ustanovovány zvláštní podmínky pro provozování živnosti, které byly pochopitelně těžší než podmínky ostatních mistrů. Účinnou překážkou mohlo být i složení tzv. příjemného (poplatku), neboť pro chudého tovaryše to znamenalo mnohdy nepřekonatelný problém.¹⁶⁵

Vnitřní regulace výroby se projevovala také ve stanovách, kolik tovaryšů a učedníků smí mistr zaměstnávat, kolik pracovního náradí smí využívat, jaké množství výrobků mohla jeho dílna v určité lhůtě vyprodukovat i kolik zboží mohlo být vystaveno na trhu k prodeji. Cechy dokonce zakazovaly používání výrobních postupů, které neznali ostatní mistři. Řemeslná výroba tedy mohla jen stěží vzkvétat v městském prostředí, jehož hospodářskou prosperitu ovládala stále se stupňující ochranná politika cechovního zřízení.¹⁶⁶

Cech ovšem vyžadoval i pevnou disciplínu a počestnost svých členů. Řemeslníci museli pod pokutou povinně navštěvovat všechna cechovní shromáždění, účastnit se pohřbu členů cechu i jejich rodinných příslušníků a projevovat úctu cechovnímu zřízení. Také pojem

¹⁶³ Tamtéž, s. 227-228.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 228-233.

¹⁶⁵ JANÁČEK, *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*, s. 235-326.

cti, pocházející již z doby raného středověku, se stal pro řemeslníky žijící v 16. a 17. století klíčovým. Nebylo jedno, s kým se mistr stýkal, s kým připíjel v krčmě, koho zval na svatbu či na křtiny. Uznal-li cech, že se mistr setkal s nečestným člověkem či člověkem vykonávajícím nečestné povolání (např. s katem), mohl být z cechu jako nepoctivý vykázán. Stejný osud mohl potkat i řemeslníka, který by např. zabil psa nebo se dotknul mrtvého zvířete, tedy vykonal nějakou nečistou práci. A co víc, ona nepoctivost poté mohla postihnout i ostatní členy rodiny a komplikovat poté svatební politiku či snahu potomstva o přístup do nějakého cechu. V této souvislosti je nutné podotknout, že je třeba vždy vycházet z místních poměrů a zájmů konkrétních cechů, neboť co jeden cech považoval za nečestné, nemusel jiný cech odsoudit.¹⁶⁷

* * *

V předchozích několika podkapitolách jsme v obecné rovině sledovali z různých pohledů fungování královských měst v době předbělohorské. Naše pojednání však vzhledem k zaměření celé práce nemohlo obsáhnout všechny roviny a specifika městského prostředí. Toto úsilí by vydalo na zpracování samostatné monografie, která pro sledované periody významně schází. V obecnější rovině zůstaly mimo naši pozornost např. náhledy na vývoj městského hospodaření¹⁶⁸ a organizaci ochodu¹⁶⁹ a na kulturní¹⁷⁰ a náboženský vývoj¹⁷¹. Přiblížme si některá tato témata alespoň prostřednictvím přehledu historického vývoje královských měst Českého Brodu, Kolína, Kouřimi, Kutné Hory, Nymburka a Nového Města pražského v době předbělohorské. Pro představu si u jednotlivých měst uveďme i dominantní architektonické prvky utvářející kulisu a zázemí pro relativně pestrou mozaiku obyvatelstva, tvořeného nejen měšťany, sousedy a nemajetnými obyvateli, ale i představiteli šlechty a duchovenstvem. Tyto dvě posledně jmenované skupiny zůstávají v souladu s tematikou

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 236-237.

¹⁶⁷ K tomu podrobněji Richard van DÜLMEN, *Der ehrlose Mensch (Unehrllichkeit und soziale Ausgrenzung in der Frühen Neuzeit)*, Köln 1999.

¹⁶⁸ K městskému hospodářství v předbělohorských královských městech např.: František KAVKA, *Městské hospodářství Českých Budějovic v letech 1496 až 1570*, JSH 34, 1965, s. 31-58; B. NECHVÁTAL, *Hospodářské postavení Loun v polovině 16. století*, SAP 16, 1966, s. 420-497.

¹⁶⁹ K dějinám obchodu v městském prostředí např.: Zikmund WINTER, *Český průmysl a obchod v 16. věku*, Praha 1913; Bedřich MENDEL, *Vývoj řemesel a obchodu v městech pražských*, Praha 1947; Josef JANÁČEK, *Dějiny obchodu v předbělohorské Praze*, Praha 1955.

¹⁷⁰ Z literatury uveďme např. *Kultura každodenního života českých a moravských měst v předbělohorské době*, OH 1, 1991; Jiří PEŠEK, *Měšťanská vzdělanost a kultura v předbělohorských Čechách 1547-1620 (Všední dny kulturního života)*, Praha 1993.

¹⁷¹ K tomu např. Zikmund WINT, *Život církevní v Čechách. Kulturně historický obraz z 15. a 16. st., I-II*, 1895-96; August FRANZEN, *Malé církevní dějiny*, Praha 1992; Ivana ČORNEJOVÁ, *Tovaryšstvo Ježíšovo. Jezuité v Čechách*, Praha 1995; J. KADLEC, *Přehled českých církevních dějin II.*, Praha 1991.

práce mimo okruh našeho bádání, neboť představují i přes význam a vliv na vývoj jednotlivých měst samostatným tématem, jež by mělo být v případě propracovávání problematiky komunikace v městském prostředí zpracováno s materiálem vztahujícím se kontaktů se šlechtickými a církevními adresáty.

I.3.2 Český Brod

Město Český Brod, původně označované jako Brod Biskupský, od počátku 14. století Brod Český, je poprvé zmiňováno ve formulářové sbírce biskupa Tobiaše z Bechyně k roku 1287. Samotný vznik trhové osady, založené nad brodem přes potok Šemberu¹⁷² při významné zemské stezce zvané trstenické, je na základě dochovaných zbytků románského kostela sv. Gotharda kladen někdy do poloviny 30. let 12. století.¹⁷³ Kolem roku 1268 přestavěl pražský biskup Jan III. z Dražic biskupskou osadu na město a vybavil ho pravděpodobně hned také právem emfyteutickým a dalšími městskými svobodami, především právem hradby.¹⁷⁴ Do města se vstupovalo bránou Liblickou, Kouřimskou, Pražskou, Na Podměstí a Ke Štolmíři^a náležela k němu tři předměstí (Liblické, Kouřimské a Pražské).¹⁷⁵ Na náměstí, lemovaném měšťanskými domy, byl v průběhu 14. století vybudován na místě dřívějšího románského kostela gotický trojlodní chrám zasvěcený sv. Gothardu.¹⁷⁶ Od druhé poloviny 14. století mělo město při tehdy ustanoveném kostelu sv. Máří Magdalény, situovaném v původně gotickém měšťanském domě, špitál, ve kterém se ve druhé polovině 16. století zřídilo i infekční oddělení.¹⁷⁷

Již před rokem 1402 byla v Českém Brodě bohatými měšťany vystavěna uprostřed náměstí radnice, která dostala renesanční podobu v roce 1547.¹⁷⁸ Na počátku 15. století se do těchto nových prostor z rychty přestěhovala nejen městská rada, tvořená 12 konšely

¹⁷² Přechod přes potok zajišťoval na staré královské, později vídeňské silnici kamenný most, který je uváděn v nejstarší českobrodské pamětní knize k roku 1444. (Miloš DVOŘÁK, *Český Brod*, Český Brod 1992, s. 40.)

¹⁷³ Tomáš ŠIMEK a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. (Východní Čechy)*, Praha 1989, s. 79.

¹⁷⁴ DVOŘÁK, *Český Brod*, s. 5.

¹⁷⁵ J. V. ŠIMÁK, *České dějiny. Díl 1., část 5. Středověká kolonisace v zemích českých*. Praha 1938, s. 943.

¹⁷⁶ DVOŘÁK, *Český Brod*, s. 19.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 28.

¹⁷⁸ Z jejího sklepení vedou v podzemí pod náměstím staré chodby. (DVOŘÁK, *Český Brod*, s. 21.)

střídajícími se na postu purkmistrovském,¹⁷⁹ ale i městský soud.¹⁸⁰ Není bez zajímavosti, že do této doby pravděpodobně nemělo radnici žádné jiné české nebo moravské poddanské město.¹⁸¹

Po husitských válkách povýšil král Zikmund 4. února 1437 Český Brod na královské město a udělil mu znak.¹⁸² Nové královské město mělo v této době 134 městských a předměstských domů, 20 dvorů, 2 mlýny a žilo v něm asi 1.200 obyvatel.¹⁸³ K roku 1554 se uvádí celkem 165 domů s přibližně 1.400 obyvateli, takže se Český Brod v této době řadil mezi menší, nikoli však nevýznamná královská města, neboť se mu v určitém ohledu podařilo zařadit mezi města exportní, což v období feudalismu představovalo nejvyspělejší ekonomický typ města.¹⁸⁴

Pro sociálně ekonomickou strukturu předbělohorského Českého Brodu, jemuž král Ferdinand I. projevil svou dosavadní přízeň v roce 1538 zřízením dvou výročních trhů a potvrzením staršího privilegia na cla a mýta,¹⁸⁵ bylo charakteristické značné zastoupení všech hlavních řemeslných odvětví a obchodních živností (celkem jich bylo 58 a sdružovány byly ve 14 ceších). Vedle obchodních živností byla nejdůležitější řemesla potravinářská, oděvní a kovodělná. Nejvýznamnějšího postavení mezi místními řemeslníky ovšem dosáhli pivovarníci,¹⁸⁶ kteří si brzy po skončení husitských válek zajistili posty v městské správě. Tuto výsadní pozici si však udrželi pouze do 70. let 15. století, protože se na jejich místa začali postupně dostávat i příslušníci organizujících se cechů.¹⁸⁷ V průběhu 16. století se o jednotlivá místa v českobrodských městských správních orgánech dělili téměř rovnoměrně nákladníci, vyvážející pivo především do kutnohorské oblasti, dále majetní řemeslníci (zejména sladovníci a řezníci) a obchodníci, kteří pivo prodávali nejen v okruhu Českého Brodu, ale též zásobovali zemský, popř. i zahraniční trh. Představitelé této skupiny měšťanstva si pořizovali české nebo německé predikáty a své syny, s nimiž počítali do budoucna jako s městskými radními, posílali do Prahy nebo do zahraničí na vysokoškolská

¹⁷⁹ Seznamy orgánů městské správy a jejich sociologický rozbor jsou součástí disertační práce: Miloš DVOŘÁK, *Městská správa v Českém Brodě a její kancelář do roku 1623. Příspěvek k správnědiplomatickému vývoji českých měst*, FF UK Praha 1971.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 21.

¹⁸¹ DVOŘÁK, *Městská správa v Českém Brodě a její písemnosti do roku 1623*, s. 175.

¹⁸² V jeho modrém poli se nachází stříbrná hradební zeď s otevřenou branou, nad ní věž a po jejích stranách je umístěn císařský a český erb. DVOŘÁK, *Český Brod*, s. 7-8. Podrobněji též Miloš DVOŘÁK, *Českobrodská privilegia císaře Zikmunda z roku 1437*, Český Brod 1998.

¹⁸³ Tamtéž, s. 8.

¹⁸⁴ Miloš DVOŘÁK, *Českobrodské pivovarnictví v předbělohorské době*, Český Brod 1996, s. 22.

¹⁸⁵ DVOŘÁK, *Český Brod*, s. 8.

¹⁸⁶ Podrobněji viz DVOŘÁK, *Českobrodské pivovarnictví*, s. 20.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 8.

studia. Nejbohatší obchodníci a nákladníci piva nakonec v polovině 80. let 16. století vytlačili z městských správních orgánů členy menších cechů a do určité míry i omezili vliv ostatních nákladníků, kteří se od poloviny století potýkali, jak se ještě zmíníme, s dlouhodobou odbytovou krizí. Příslušníci nového zbohatlého a nobilitovaného patriciátu se vedle obchodu s pivem, uherským, vínem, dobyt看em, vlnou, sukrem a kramářským zbožím věnovali též úvěrovým a peněžním transakcím. Své pozice na radnici si udrželi až do počátku roku 1623.¹⁸⁸

Do českobrodské městské pokladny plynuly vysoké příjmy zejména z cla, provozovaných řemesel a živností a z poddanských platů. Tyto peníze město investovalo do deskových statků a přikoupilo tvrz a vesnici Tismice, vesnice Krupou, Mrzky, Novou Ves, Lhotku a renty v dalších vesnicích.¹⁸⁹ Tímto počínáním se zařadilo mezi pozemkové vrchnosti. Ze stavebních počinů jmenujme výstavbu renesančního kostela Nejsvětější Trojice v letech 1560-1562, u něhož byl zřízen nový městský hřbitov,¹⁹⁰ dříve se nacházející u chrámu sv. Gotharda. Poblíž kostela byla před rokem 1571 vybudována renesanční nízká čtyřboká stavba, nazývaná Zvonice, která sloužila jako kostnice.¹⁹¹ Na náměstí přibyla ještě v letech 1578-1585 pozdně gotická zvonice, jež se se svými 40 m výšky stala tehdejší nejvyšší českobrodskou stavbou.¹⁹²

Příznivý hospodářský vývoj umožňoval městu v průběhu 16. století i další kulturní rozvoj, patrný především v působení latinského a českého literárního bratrstva, pěstujícího na kůru v chrámu sv. Gotharda zpěv,¹⁹³ a v pedagogické činnosti českobrodské partikulární školy, která v předbělohorském období platila za jednu z nejlepších institucí tohoto druhu v Českém království.¹⁹⁴ Renesanční škola, při níž fungovala též škola dívčí, stávala před hlavním vchodem do svatogothardského chrámu a byla vybudována z původně měšťanského domu, který město zakoupilo v roce 1585.¹⁹⁵

¹⁸⁸ DVOŘÁK, Městská správa v Českém Brodě a její kancelář do roku 1623, s. 178-179.

¹⁸⁹ Feudální vrchností bylo město od počátku 16. století.

¹⁹⁰ Používán byl až do roku 1898.

¹⁹¹ DVOŘÁK, *Český Brod*, s. 45.

¹⁹² Tamtéž, s. 21.

¹⁹³ Z činnosti bratrstva se zachoval jednak pergamenový iluminovaný „českobrodský graduál“ z let 1557-1570, uložený dnes v Národní knihovně v Praze, jednak matrika bratrstva, která je součástí rukopisných fondů Strahovské knihovny. (DVOŘÁK, *Český Brod*, s. 19-20.)

¹⁹⁴ DVOŘÁK, Městská správa v Českém Brodě a její kancelář do roku 1623, s. 171-172.

¹⁹⁵ DVOŘÁK, *Český Brod*, s. 21.

Po neúspěšném protihabsburském povstání Ferdinand I. potrestal roku 1547 Český Brod sankcemi jako téměř všechna královská města.¹⁹⁶ Ani po navrácení špitálních a zádušních konfiskátů v roce 1549 a po znovuoživení cechů se Brodu již nedařilo tak dobře jako v předchozích letech. Především narůstala pro místní pivovarnictví, bezesporu základ českobrodské ekonomiky, významná konkurence sousedních vrchnostenských pivovarů (Kostelec nad Černými lesy, Škvorec, Uhřetěves, Přerov nad Labem). Ačkoli se výroba piva ještě v 70. letech 16. století pohybovala okolo 42.000 hektolitrů ročně, zaznamenala následující léta pozvolný pokles produkce. Místní obchodníci s kramářským zbožím své zisky naopak postupně zvyšovali.¹⁹⁷

Krizi českobrodské ekonomiky, související zejména s poklesem významu pivovarnictví, řešili představitelé městské rady přikupováním dalších deskových statků a podporou městského podnikání.¹⁹⁸ Vysoké výdaje na nové statky a především státem vynucované úvěry na pokrytí nákladů za vedení války s Turky přivedly Český Brod už v předvečer bělohorské bitvy do velkých finančních nesnází.¹⁹⁹ Jeho finanční situaci posléze zkomplikovala i účast v protihabsburském povstání 1618-1620.

I.3.3 Kolín

Předchůdcem města Kolína byla osada Starý Kolín, ležící sedm kilometrů východněji u ústí potoka Klejnarky do Labe. Počátky této osady jsou úzce spjaty s kolonizační a hospodářskou činností nedalekého Sedleckého kláštera. Bohaté nálezy stříbrné rudy přivedly do kraje dolnoněmecké kolonisty, kteří na příhodnějším místě (nikoli však na „zeleném drnu“) založili za vlády Přemysla Otakara II. před rokem 1261 královské město

¹⁹⁶ Tomáš V. BÍLEK, *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618*, část II., Praha 1883, s. 1041-1042, uvádí výčet zádušních statků, které byly Českobrodským zabaveny za aktivní účast ve stavovském povstání: vsi Krupá, Nová Ves, Přistoupim, ve vsi Pečky a na Podblatí dvě výsadní krčmy s kovárnou a masným krámem, plat 2 kopy 4 gr. č. ze dvou dvorů ve vsi Kounice a 1 1/2 kopy gr. č. z královského dvoru ve vsi Kšely; při vsi Tismice 9 1/2 kopy záhonů rolí a dědiny, rybníky Pod Ptákem, Nový a Mlejnský, les Biskupský s přilehlými loukami a právo svobodného odběru kamene ve skále nad Tismicemi; statek Tismice, tvrz a ves s poplužním dvorem, mlýnem a podacím kostelním; ves Štolmíř (Stolmíř) s podacím kostelním a příslušenstvím, s lánem dědin kolem Štolmíře a se všemi ospy; ves Liblice s panským dvorem, tvrzí a vším příslušenstvím, dva dvory ve vsi Kounice (zakoupené roku 1583); ves Vrátkov s poplužním dvorem a příslušenstvím; dvůr Vosalovský.

¹⁹⁷ DVOŘÁK, *Český Brod*, s. 8-9.

¹⁹⁸ Např. 2 km jižně od města nechala rada vybudovat před rokem 1557 rybník, nazývaný Podviniční, o rozloze 10 ha, který v době předbělohorské poskytoval městu vodu pro městský vodovod a z vypěstovaných ryb plynul do městské pokladny nemalý příjem. (DVOŘÁK, *Český Brod*, s. 46.)

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 9.

Kolín.²⁰⁰ Nové město si ponechalo nejen název, ale bylo také později v těsném spojení s osadou původní, a to především společnou rychtou a také některými platy plynoucími starokolínské faře.²⁰¹ Město „Nový Kolín“ mělo být původně městem báňským. Po založení Kutné Hory však těžářství zaniklo a zbyl jen prodej dřeva pro doly a sklad.²⁰²

Městské opevnění, jeden ze symbolů městskosti, bylo postaveno ve 2. polovině 13. století. V 16. století bylo ještě zesíleno.²⁰³ Do města se vcházelo čtyřmi branami: Kouřimskou, Horskou (pův. Čáslavskou), Labskou a Pražskou (pův. Klášterskou). Půdorys měl tvar pravidelného obdélníku se zaoblenými rohy, rozprostřeného podél Labe. Hlavními tepnami byly v Kolíně od západu Klášterská ulice, od východu Horská, od severovýchodu Labská a od jihu ulice Kouřimská.²⁰⁴ K městu náležela původně tři předměstí: Horské, Kouřimské a Pražské. Poblíž hradní brány ústil most, který vedl přes Labe a spojoval tzv. Zálabí (Zálabské předměstí, původně nazývané Mnichovice či Měchovice), osídlení na pravém břehu řeky,²⁰⁵ a vlastní město. Součástí zajištění hradu pocházejícího z pohusitské doby a též samotného města byla tzv. Práchovna (Zálabská bašta), třípatrová hranolová věž z 15. století.²⁰⁶ V roce 1494 zakoupila kolínská obec na náměstí, uprostřed něhož stávala socha sv. Václava, v gotickém slohu postavený a ze 14. století pocházející tzv. Kolerovský dům, do něhož byla umístěna nová radnice. Kolínští radní měšťanský dům přizpůsobili svým potřebám. Interiér byl upraven pro městskou správu, kanceláře, radní a soudní síň a také pro vězení.²⁰⁷

Dominantou města se stal gotický chrám sv. Bartoloměje. Na Horském předměstí se nacházel kostel sv. Jana Křtitele, u kterého byla v roce 1590 zřízena nemocnice pro chudé.²⁰⁸ Od roku 1603 získalo město do patronátu kostelíček Všem svatých, postavený taktéž na Horském předměstí na skále v jeho nejvýchodnější části.²⁰⁹ V 16. století působila při chrámu dvě literární bratrstva, která doprovázela střídavě svým zpěvem konané bohoslužby. Mezi literáty českými byli zastoupeni zejména prostí řemeslníci, latinští literáti

²⁰⁰ ŠIMÁK, s. 930-931.

²⁰¹ *Ottův slovník naučný*, díl XIV., Praha 1899, s. 554.

²⁰² ŠIMÁK, s. 931-932.

²⁰³ Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, III., Praha 1998, s. 36. Mohutné brány byly zbourány v letech 1800-1830. Na jižním obvodu města se dodnes ještě zachovaly zbytky zdí.

²⁰⁴ ŠIMÁK, s. 930-931.

²⁰⁵ Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem*, Kolín 1888, s. 253. Dříve se jednalo o vesnickou osadu, která se v době jagelonské stala čtvrtým kolínským předměstím. V 16. a 17. století zde však i nadále působil rychtář, čtyři konšelé a dva starší, které každoročně jmenovala kolínská městská rada.

²⁰⁶ Tomáš ŠIMEK a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Východní Čechy*, Praha 1989, s. 199.

²⁰⁷ VÁVRA, s. 102.

²⁰⁸ Tamtéž, s. 186.

pocházeli z řad sousedů s vyšším vzděláním.²¹⁰ Kolínská městská škola byla nižšího řádu než např. v Čáslavi.²¹¹ Původně se nacházela na dvoře vedle chrámu, v roce 1600 však byla přestěhována do obecního domu zvaného Skálovský u Kouřimské brány. Kvůli hluku však byla v roce 1612 postavena na druhém konci hřbitova proti děkanství, kde dříve stávala kaple sv. Jakuba, nová školní budova.²¹² Město financovalo též špitál.²¹³

Pro pochopení kolínských správních poměrů se vraťme ještě do doby pohusitské. V roce 1436 připsal císař Zikmund Kolín i s řadou panství Bedřichovi ze Strážnice. Bedřich poté nechal vystavět na místě poničeného dominikánského kláštera, situovaného v severozápadní části města při městské hradbě, pevný hrad, o němž jsme se již zmínili.²¹⁴ Po nástupu na český trůn vykoupil kolínské panství ze zástavy Jiří z Poděbrad, který sem dosadil královské hejtmany, a po jeho smrti drželi panství jeho synové. V roce 1477 bylo panství prodáno Matyáši Korvínovi, jenž sem umístil svou posádku. V roce 1488 panství získal Vladislav II. Jagelonský, který sem dosadil opět hejtmána.²¹⁵ Z důvodů finančních nesnází bylo kolínské panství také několikrát zastaveno bohatým českým pánům. Správa kolínského hradu postupně postoupila obci i jednotlivým měšťanům za dědičný úrok své kolínské pozemky. Ve vlastní správě si ponechala pouze „Královský dvůr“ na Pražském předměstí, později zvaný Císařoves. V roce 1532 bylo panství opět z finančních důvodů zastaveno a až v roce 1545 ho vykoupil Ferdinand I. K další změně došlo v letech 1556 – 1591, kdy držel panství i s 18 vesnicemi jako zástavu až do opětovného vykoupení Rudolfem II., rod Žerotínů.²¹⁶ v Kolíně tedy ze správního hlediska působila jak městská rada, která spravovala většinu území města, tak i správa kolínského panství, sídlící na zámku. K závažnějším sporům mezi městskou radou a správou panství nedocházelo.²¹⁷

Od počátku 16. století začal Kolín hospodářsky vzkvétat. K roku 1541 je doloženo 12 cechů (řezníci, kožišníci, ševci, tkalci, pekaři, krejčí, kováři, olejníci, kteří zde ovšem působili jen do roku 1585, dále sladovníci, koláři, pivovarníci a koželuzi). Nově se objevují s příchodem německého obyvatelstva v závěru 16. století pláten barvíři.²¹⁸ V letech 1548-1555 byl činný cech vinopalů, od roku 1565 cech mlynářů, v roce 1585 byli obnoveni

²⁰⁹ Tamtéž, s. 249-250.

²¹⁰ Tamtéž, s. 193.

²¹¹ Tamtéž, s. 194.

²¹² Tamtéž, s. 197.

²¹³ Tamtéž, s. 130.

²¹⁴ ŠIMEK a kol., s. 200.

²¹⁵ *Ottův slovník naučný*, díl XIV., s. 555.

²¹⁶ Za jejich správy došlo v roce 1585 k dokončení renesanční přestavby zámku.

²¹⁷ ŠIMEK a kol., s. 200.

²¹⁸ O původu příchozího obyvatelstva dosavadní literatura nic nevypovídá.

provazníci, od roku 1596 působili zámečníci. Svůj cech si zřídili též v roce 1570 šenkýři, 1577 rybáři a koprníci a 1618 povozníci (landkočí). K roku 1618 se uvádí cech řezníků, sladovníků, mlynářů, pekařů, krejčích, kožišníků, tkalců, spojené cechy kolářů a kovářů, ševců a hrnčírů, truhlářů a zámečníků, rybářů a koprníků, dále cech bednářů, šenkýřů, landkočích. Nejbohatším cechem byli řezníci, vlastníci značný majetek, především louky.²¹⁹

Přestože byla řemeslná výroba hlavním zaměstnáním městských obyvatel, řada z nich si přilepšovala ještě zemědělskou činností, k čemuž Kolín předurčovala výhodná poloha v Polabí.²²⁰ Při městě se mj. pěstovalo zelí, sladká řepa, len, mák a šafrán. Na příhodných stránkách za městem byly vinice či dokonce chmelnice, daleko za předměstími se rozprostíraly ovocné sady, v nichž se mj. pěstovaly melouny, dovážené posléze i na hodovní stoly nejvyšších zemských úředníků. Dostatek luk umožňoval chov dobytka.²²¹

V pondělí a ve čtvrtek se ve městě konaly trhy s obilím, máslem, sýrem, lnem, vejci apod. Místní řemeslníci, kramáři a židé nabízeli své zboží na náměstí pod loubím v boudách a na štokách. Krámy se nacházely také v kotcích vedle radnice. Výroční trhy byly v době předbělohorské dva: první se konal na jaře o Svátostech, druhý v létě o sv. Bartoloměji. Od roku 1615 se při nich uskutečňovaly též trhy s koňmi.²²² Bezpochyby příhodnou byla skutečnost, že se ve městě scházely dvě obchodní cesty: jedna vedla z Lužice k Vídni, druhá směřovala od bavorského území přes Plzeň a Prahu na Olomouc, Slezsko a Polsko. Příchozím umožňovalo odpočinek 6 hostinců (U Zlatého lva, dům Kolkovský, šenkhaus – obecní dům, u Michálků, dům Kartákovský a Sakovský).²²³

Pro účast ve vzpouře postihly v roce 1547 sankce Ferdinanda I. také královské město Kolín.²²⁴ Privilegia byla Kolínským navracena již v září 1547 a v této době také dostávají zpět zabavené platy a statky špitálního i farního kostela. O dva roky později propustil král i šosovní platy ze Starého Kolína, ale panství nad poddanými si ponechal. Až do vypuknutí třicetileté války Kolín pociťoval finanční nesnáze vzešlé z rozsáhlých konfiskací.

²¹⁹ VÁVRA, s. 183-184.

²²⁰ Stanislav PETR, *Městská kancelář a správa v Kolíně v 1. polovině 16. století*, diplomová práce na katedře pomocných věd historických a archivního studia FF UK, Praha 1978, s. 9.

²²¹ VÁVRA, s. 180-181.

²²² Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem*, II., Kolín 1888, s. 113.

²²³ VÁVRA, s. 185.

²²⁴ Obci města Kolína byla pro účast ve vzpouře stavů v roce 1547 odebrána privilegia a zkonfiskovány všechny statky. Obec se postupně domohla a spravovala: ves Třídvory (Dreihofen), čtyři dvory (Štítarský, Skálovský na Kouřimském předměstí a dva ve vsi Polepech), 6 mlýnů (Hrobský, Zálabský, Podštítarský, v Pekle, 2 v Polepích), rybníky (u Starého Kolína, Čakanec, rybníčky u Štítar), několik obecních domů na předměstích, které pronajímala, obecní lesy (les špitální v Licku u Hradištka, les na ostrově v Labi pod zámek, olšový les „v Brným“ ke Třemdvorům a dílce lesů u Starého Kolína a Sv. Kateřiny). VÁVRA, s. 169-170.

Na přelomu 16. a 17. století žilo v Kolíně přibližně 3.000 lidí.²²⁵ S tímto osídlením patřil mezi středně velká královská města. Ve městě žili vedle převažující české národnosti též Němci, kteří se začali koncem 16. století objevovat zejména mezi nádeníky a podruhy, a Vlaši.²²⁶ Zvláštní pozornost si zaslouží kolínská židovská obec, která se stala po vyhnání židů z Plzně v roce 1504 na čas po Praze druhou největší v Čechách.²²⁷ V 16. století byli židé již stabilně usazeni v Židovské ulici, která se rozkládala podél jihozápadního oblouku městských hradeb a ústila jednou stranou do ulice Kouřimské, druhou do ulice Pražské.²²⁸ Požár Malé Strany a Pražského hradu přičítaný židům ovšem způsobil, že všichni židé byli na základě rozhodnutí Ferdinanda I. z Českého království vyhnáni. Kolínští židé se uchýlili do oblasti Polska a Haliče. K jejich návratu došlo až po uklidnění poměrů v roce 1549. Další exodus však na sebe nenechal dlouho čekat. V roce 1557 byli vyhnáni podruhé a vrátit se mohli až s nástupem Maxmiliána II. v roce 1564.²²⁹ V únoru 1596 odeslal kolínský královský rychtář Jan Pachta z Rájova české komoře hlášení, v němž se uvádí, že se ve městě nachází 32 židovských domů, které obývá 59 židů mužského pohlaví platících berni. Na základě těchto údajů lze předpokládat, že v Kolíně žilo kolem 270-300 židů.²³⁰ Poměrně vysoký počet židovského obyvatelstva, které bylo obecně považováno za komorní majetek, ovlivňovaly především dva faktory. Tím prvním byla výhodná poloha města Kolína, které leželo na významné křižovatce obchodních cest; neméně významnou skutečností bylo také blízké sousedství s druhým nejvýznamnějším městem Českého království – Kutnou Horou, kde se židé sice nesměli usazovat, ale využívali nevelké vzdálenosti k podnikání obchodních cest.²³¹ Hlavní obživou kolínských židů byly právě obchodní aktivity (především s cizozemským zbožím), řemeslná výroba a lichva. Z hlediska správního si židé směli volit své tři obecní starší.²³²

²²⁵ VÁVRA, s. 179.

²²⁶ Tamtéž, s. 177.

²²⁷ Nejstarší písemné zprávy o kolínských židech pocházejí ze 70. let 14. století, je ale pravděpodobné, že se ve městě usadili již v 1. polovině 14. století. Viz Stanislav PETR, *Nejstarší židovská kniha města Kolína z let 1598-1729 a správa kolínské židovské obce v tomto období*, Práce muzea v Kolíně 5, 1989, s. 39. Pravděpodobně se jednalo o dobu před rokem 1410 – viz Vlastimila HAMÁČKOVÁ – Jiřina ŠEDINOVÁ, *Starý židovský hřbitov v Kolíně*. Práce muzea v Kolíně 4, 1987, s. 105.

²²⁸ Tomáš PĚKNÝ, *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. Praha 1998, s. 228.

²²⁹ K tomu naposledy srov. Stanislav PETR, *Kolínská židovská komunita po prvním exodu Židů ze zemí Koruny české v roce 1541*, Práce muzea v Kolíně 9, 2003, s. 13-23.

²³⁰ PETR, *Nejstarší židovská kniha*, s. 62.

²³¹ Tamtéž, s. 39-40.

²³² Tamtéž, s. 39. Cennou historickou památkou je starý židovský hřbitov, jehož část se dodnes zachovala v jihozápadním směru od náměstí. Hřbitov, který patří společně se starým pražským židovským hřbitovem k nejvýznamnějším a nejstarším českým památkám tohoto druhu, byl založen v polovině 15. století a užíván byl až do roku 1887, kdy došlo k založení nového židovského hřbitova v Kolíně-Zálabí. Viz HAMÁČKOVÁ –

Také Kolínští se účastnili stavovského povstání 1618-1620 a trest na sebe nenechal dlouho čekat.

I.3.4 Kouřim

Po spálení Staré Kouřimi, sídelního hradiště mocného kmene Zličanů, a po pádu Kouřimi, hlavního centra Děpoliců, vzniklo ve 30. letech 13. století na protějším břehu Kouřimky královské město Kouřim, jež je v Čechách jedinečným modelem nepřerušného vývoje osídlení od pravěku až po středověké město.²³³ O významu, který středověká společnost Kouřimi přikládala, svědčí skutečnost, že i po poklesu jejího významu v dalších obdobích se po zřízení krajské soustavy až do 19. století nazýval jeden z krajů Kouřimský.

Trvalý zájem o osídlování místní krajiny byl způsoben především úrodnou půdou, která obyvatelstvu zaručovala po staletí vysoké výnosy. Kromě obilovin, hrachu, lnu, konopí, semene na olej a prosa se tu pěstovaly i ovocné stromy, především jabloně, hrušně, višně a třešně. Kolem města se nacházely vinice, chmelnice a dokonce po určitou dobu i šafránice. Zájem o půdu můžeme sledovat také u živnostníků, z nichž nejvíce bohatli vedle kramářů i řezníci, pekaři, mlynáři a sladovníci. Mnozí z těchto živnostníků měli surovinovou základnu v levných domácích zemědělských produktech, někteří využívali přímo vlastní výnosy. Parcelované okolní dvory a orné zahrady si najímali dokonce i nemajetní podruzi.²³⁴

Do města se vstupovalo čtyřmi branami, a to Pražskou, která se jako jediná dochovala dodnes, Kolínskou, Malotickou a Olešeckou, a ještě drobnou Katovskou fortanou. Z obdélníkového náměstí, po jehož celém obvodu stály domy s podloubími, vedly čtyři hlavní ulice ve směru světových stran. V jihozápadní části náměstí byla v 60. letech 13. století vystavěna trojlodní bazilika, zasvěcená svatému Štěpánu, v tzv. burgundském slohu, prolínajícím románské a gotické stavitelství. V severní boční lodi chrámu, jenž byl v době předbělohorské protestantský, je umístěn renesanční malovaný epitaf kouřimského měšťana Jana Lana, s jehož jménem se setkáváme i v registrech 1565-1569. Na vnějších zdech chrámu je v jeho severní části dochována galerie 15 renesančních náhrobků, původně zapuštěných do dlažby chrámu, z přelomu 16. a 17. století. V těsné blízkosti chrámu byla v roce 1525

ŠEDINOVÁ, s. 105. K židovským hřbitovům srov. též Jan HEŘMAN, *Židovské hřbitovy v Čechách a na Moravě*, Praha 1980.

²³³ Bedřich SVOBODA, *Historie královského krajského města Kouřimě*, in: M. ŠOLLE – B. SVOBODA – A. POSPÍŠILOVÁ, Kouřim (Katalog ke stálé expozici), Muzeum v Kouřimi, s. d., bez paginace; Miloš ŠOLLE, *Kouřim v průběhu věků*, Praha 1981, s. 131.

postavena goticko-renesanční zvonice. Do roku 1591 sloužil u chrámu hřbitov, z něhož se zachovaly jen 3 náhrobky ze 16. století a jenž byl ještě v tomtéž roce vybudován při novém kostelu sv. Trojice, nacházejícím se na Pražském předměstí. Na okraji Kolínského předměstí fungoval špitál s kostelem sv. Máří Magdalény.

Podlíz Olešecké brány bylo vystavěno Nové Město – podlouhlé ulicovité náměstí, původně nazývané Koňský trh. Z dalších tržišť je uváděn Ptačí ryneček, sloužící k uskutečňování trhů s drůbeží, dále Kozí ryneček a Hrnčířský ryneček.²³⁵ Druhý výroční trh udělil Kouřimi Ferdinand I. v roce 1539.²³⁶ Město však stálo stranou hlavních obchodních cest, a proto tu obchod ani řemeslo nedosahovaly takového rozkvětu jako např. v nedalekém Kolíně²³⁷, kde došlo ve druhé polovině 16. století k výstavbě radnice a měšťanských domů na náměstí v renesančním slohu. V Kouřimi v té době zůstávaly ještě skromné domy gotické.²³⁸

Životní úroveň živnostníků byla stejně jako v jiných městech různorodá. Daleko za výše jmenovanými kramáři a potravináři následovali kožišníci, soukeníci, kováři se zámečníky, koláři s truhláři a bednáři, koželuzi, krejčí, hrnčíři s kamnáři, ševci „novětníci“ a po nich ševci „vetešníci“. Poslední jmenovaní a s nimi i někteří chudí příslušníci vyšších cechů obývali s rodinou některou zadní komoru v měšťanském domě jako podruzi. Podobně žili i drobní obecní zaměstnanci, kteří měli příbytek v některé obecní budově, dále nádeníci, u mistrů tovaryši a u hospodářů čeledí. Počet nemajetného obyvatelstva zde výrazně stoupal. K roku 1566 žilo v Kouřimi 265 rodin podružských a 149 rodin měšťanských.²³⁹

Od konce 15. a v první polovině 16. století se zlepšila finanční situace v městské pokladně. Svědčí o tom i zmínka z roku 1491, kdy purkmistři přijali za 12 měsíců 1.073 kop gr. č. a vydali pouze 503 kopy.²⁴⁰ Nemovitý majetek města vzrostl do roku 1543 na odhadní cenu 25.461 kop gr. č.²⁴¹ Jednopatrová budova radnice, vystavěná někdy mezi léty 1230-1260, však měla i nadále, jak jsme se již zmiňovali, prostý ráz.²⁴²

V osudném roce 1547 patřila Kouřim za účast v protihabsburském povstání k potrestaným městům, což mělo za následek uvalení politických, správních a hospodářských sankcí, které způsobily postupný pokles jejího významu v regionálním i celozemském

²³⁴ SVOBODA, *Historie královského krajského města Kouřimě*, bez paginace.

²³⁵ *Kouřim – průvodce po kulturních památkách města*. Kolín 1992, bez paginace.

²³⁶ Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, III. díl, Praha 1998, s. 111.

²³⁷ Město Kolín je vzdáleno od Kouřimi 15 km, Český Brod 11 km.

²³⁸ Bedřich SVOBODA, *Kouřim*, rkp. uložen v SOKA v Kolíně, č. 11203/R1174, s. 25.

²³⁹ Tamtéž, s. 26-27.

²⁴⁰ *Ottův slovník naučný*, díl XIV., s. 1006.

²⁴¹ SVOBODA, *Kouřim*, s. 22.

²⁴² Vladimír TKÁČ – Helena KADLECOVÁ, *Čechy – země kulturních pokladů*, Praha 1995, s. 144.

měřítku.²⁴³ I přes zmírnění některých postihů dosáhly obecní dluhy do roku 1617 částky 30.417 kop.²⁴⁴

Poměrně vysokou úroveň měla v době předbělohorské kouřimská škola, přestože si kantoři často stěžovali na svůj nuzný život a zanedbaný stav školních prostor.²⁴⁵ Ročně odcházelo z Kouřimi na univerzitu kolem 20 mládenců. Zdejší školu absolvovali mj. i mistr Havel Kouřimský, děkan filozofické fakulty, který byl za konvertování k českým bratřím zvěčněn v Jenském kodexu jako spojenec d'áblův, či Mistr Brikcí z Lisca, autor Práv městských.²⁴⁶ K roku 1574 se v Kouřimi zmiňuje i tiskárna.²⁴⁷

V první polovině 16. století převládali v Kouřimi umírnění kališníci, kteří měli ještě roku 1573 většinové zastoupení v městské radě. Postupně však ve městě převážili luteráni. Z dalších nekatolických směrů jsou doloženi čeští bratři. Příslušníci jednotlivých proudů se nezdávka dostávali do rozmanitých sporů.²⁴⁸

Také Kouřim se jako převážně nekatolické město stala členem protihabsburské linie v povstání z let 1618-1620 a podepsala si tím svůj ortel.

I.3.5 Kutná Hora

Kutná Hora,²⁴⁹ jejíž počátky spadají do závěru 13. století a jež si díky bohatým ložiskům stříbrné rudy ve středověku vydobyla věhlas, si v době předbělohorské sice stále formálně udržovala postavení druhého nejvýznamnějšího českého královského města a i nadále byla mluvčím všech horních měst, nelze si však nepovšimnout, že vlivem složitých politických a především ekonomických příčin se v průběhu několika desetiletí přeměnila z monopolního důlního centra na aglomeraci, v níž se stalo dolování pouze jednou z mnoha činností.²⁵⁰ Minimálně od 30. let 16. století můžeme pozorovat postupný pokles kvality rudy a nárůst výrobních nákladů. Problémy ještě zkomplikovala cenová revoluce a dovoz levného stříbra ze zámoří.²⁵¹ Horní podnikatelé se postupně začali přeměňovat v řemeslníky

²⁴³ SVOBODA, *Kouřim*, s. 30.

²⁴⁴ SVOBODA, *Historie královského krajského města Kouřimě*, bez paginace.

²⁴⁵ SVOBODA, *Kouřim*, s. 31.

²⁴⁶ Podrobný soupis sankcí byl zachycen v *Knize pamětní (Liber privilegiorum)*, SOkA v Kolíně, AMK, inv. č. 6, kniha č. 1, fol. 95v.

²⁴⁷ SVOBODA, *Historie královského krajského města Kouřimě*, bez paginace.

²⁴⁸ SVOBODA, *Kouřim*, s. 30.

²⁴⁹ Historické jádro města je od roku 1995 součástí světového kulturního dědictví.

²⁵⁰ Helena ŠTROBLOVÁ – Blanka ALTOVÁ (edd.), *Kutná Hora*, Praha 2000, s. 101.

²⁵¹ Tamtéž, s. 110.

a obchodníky a iniciativu v dolování přenechávali královské správě. Ve druhé polovině 16. století se dolování prakticky již neúčastnili.²⁵²

Královská privilegia, která město získalo v době své největší slávy, po roce 1526 sice i nadále platila, ale ve změněných poměrech se jejich právní síla umenšovala. Veškeré záležitosti hor a mincovny, o které se dříve přímo zajímal i panovník, přešly na nejvyššího mincmistra a především také na nově ustanovené úřady státní správy, hlavně na českou komoru.²⁵³ Důsledkem zřízení nových úřadů byla i skutečnost, že úřad nejvyššího mincmistra, sídlící v Kutné Hoře a donedávna jeden z nejvýznamnějších postů v království, poklesl na pouhého prostředníka mezi městy a českou komorou.²⁵⁴

Důležitým mezníkem v dějinách předbělohorské Kutné Hory bylo podobně jako v ostatních královských městech protihabsburské povstání z let 1546-1547. Přestože Kutnohorští nepatřili mezi aktivní rebely, byl Ferdinand I. dobře obeznámen s postoji a názory místního obyvatelstva a jeho reprezentace. Město muselo odevzdat veškerá privilegia, ovšem na rozdíl od většiny potrestaných měst Kutná Hora nepřišla o pozemkový majetek. Pokles politické moci a prestiže nebyl v podstatě také ničím novým. V této souvislosti je třeba vzpomenout aktivity plzeňské reprezentace, zastupující tradiční katolickou menšinu a zdůrazňující svou věrnost panovníkovi, která využila nastalé situace a na krátký čas dosáhla na druhé místo ve sněmovním pořadí, náležejícím podle zvyklostí kutnohorským vyslancům ke sněmu.

Privilegia získalo město zpátky až v roce 1549. Na základě úpravy zemského zřízení ze stejného roku byl v roce 1551 dosazen první královský rychtář.²⁵⁵ V následujících letech panoval mezi rychtáři a městskou radou, jejímž konšelům se říkalo šepmistři, klid, neboť žádný z ustanovených rychtářů nevyvíjel nadměrnou aktivitu.²⁵⁶

Kutnohorských šepmistrů bylo osmnáct a prvních dvanáct, nazývaných starší, později radní, se po měsíci střídalo na postu primátora.²⁵⁷ Zbylých šest konšelů neslo označení mladší, později spoluradní. Jako městský soud zasedali společně ve čtyřech lavicích, a to dvakrát po pěti a dvakrát po čtyřech.²⁵⁸ V roce 1538 byla navíc zřízena instituce osmisoudců, kteří v počtu osmi měšťanů měli kompetence rozhodovat drobnější pře a ukládat pokutu do výše

²⁵² Tamtéž, s. 112-113.

²⁵³ Tamtéž, s. 102.

²⁵⁴ Tamtéž, s. 103.

²⁵⁵ Tamtéž, s. 105.

²⁵⁶ Tamtéž, s. 106.

²⁵⁷ Marie Kapavíková připouští jako důvod tohoto počtu velikost města, popř. analogii k Starému a později i Novému Městu pražskému. Původně náleželo 6 míst přísedícím horního soudu. Pojem šepmistr je počestěnou podobou termínu „Schöffen-Schöfenmeister“. KAPAVÍKOVÁ, s. 129.

10 kop grošů českých.²⁵⁹ Městská rada sídlila v radnici z konce 15. století na tzv. Panském place, dnešním Palackého náměstí.²⁶⁰ Specifičností kutnohorské městské správy je její těsné sepnutí s horní správou. Městské instituce navazovaly na instituce horní, obě původně vycházely z jihlavského práva a zvyklostí a přibližně do 16. století byly propojeny i personálně. Spojitost závisela především na feudální těžbařské podnikatelské soustavě, opírající se o složitý systém vlastnictví výrobních prostředků. Zlom nastává po nástupu Habsburků na český trůn, kdy se začíná prosazovat systém byrokratizovaných úřadů. Určitá vazba mezi horními a městskými institucemi však zůstává až do doby josefínských a tereziánských reforem.²⁶¹ V námi sledovaném období pocházeli představitelé konšelského sboru i ostatních kutnohorských správních institucí z uzavřeného okruhu městského patriciátu, především z řad horních podnikatelů. Dokládá to jednak charakteristika sociálního složení v rámci jednotlivých institucí, jednak rotace jednotlivých měšťanů v těchto sborech.²⁶²

Sledujeme-li hospodářskou činnost Kutné Hory jako celku, můžeme si povšimnout investování do podílů na dolech a zařízeních či do pozemkového majetku, rozšiřovaného zejména ve 2. polovině 16. století, z něhož byly financovány především špitál a záduší. Začátek rybníčního hospodaření lze položit někdy před rok 1574. Po zakoupení tvrze Lorec od Kateřiny Žerotínské ze Smiřic se v jejích prostorách začalo vařit městské pivo. V roce

²⁵⁸ Jedna dochovaná renesanční lavice je umístěna v zasedací síni kutnohorského městského úřadu ve Vlašském dvoře.

²⁵⁹ ŠTROBLOVÁ – ALTOVÁ (edd.), s. 82.

²⁶⁰ Budova, jež se v době svého vzniku stala nejrozsáhlejší radnicí v Čechách, měla čtyři křídla a její součástí byla i zbrojnice, vězení s mučírnou, krámky, dvě lékárny a váha a sklady. V patře bychom našli velkou síň určenou pro obchodní jednání, dále radní a soudní síň, archiv, kancelář, byt, kapli a radniční šenk. Viz ŠTROBLOVÁ – ALTOVÁ (edd.), s. 338. O kutnohorské radnici podrobněji Josef ŠIMEK, *O starobylé radnici kutnohorské, zničené požárem 1770*, in: *Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české*, s. 85-96.

²⁶¹ KAPAVÍKOVÁ, s. 128-129. Vedle konšelského sboru ve městě fungovaly i sbory další, ustanovované z moci radních: obecní páni (v počtu 6 bývali zvaní při projednávání hospodářských záležitostí, někdy zastupovali i úřadujícího šepmistra), starší z obce (tento početně rozsáhlejší sbor – v roce 1511 tvořený dokonce 93 muži – býval přítomen vyhlásování závažnějších rozhodnutí obecního charakteru), cechmistr řemesel (prováděli kontrolu nad jednotlivými řemesly, pracujícími formou malovýroby), konšelé a rychtáři jednotlivých předměstí (jejich počet nebyl stálý a působením se v podstatě omezovali na oblast policejní a konskripční; samosprávu mělo před rokem 1526 předměstí Holcmark s Cechem, Hloušky a Nové město, Kolmark, Pách - s ním Roveň, a předměstí Kaňk) a starší nad havíři (jednalo se o představitele hornických pořádků, jmenované městskými konšely ve Vlašském dvoře), popř. starší jiných hornických pořádků. Téměř každý rok docházelo též k obsazování zvláštních úřadů, které podle svého vymezení dohlížely na záležitosti v oblasti hospodářské, stavební, policejní atd. (např. dohled na výrobu a prodej chleba, nad trhem, na oheň a komíny, na opravy a výstavbu ve městě). Úředníci těchto zvláštních úřadů zároveň zastávali pozice konšelů, obecních pánů a starších z obce. Od roku 1496 byli pravidelně ustanovováni úředníci k obecním potřebám, zainteresovaní do různých odvětví městského hospodářství (především se jednalo o dva obecní hospodáře, obstarávající městský rozpočet, dále špitálmistry neboli správce rozpočtu městského špitálu, kostelníky, dbající o finance kostelů, atd.). Tamtéž, s. 147-151.

²⁶² KAPAVÍKOVÁ, s. 151-152.

1595 zakoupilo město od významného kutnohorského měšťana Zikmunda Kozla z Riezentalu vsi Křesetice, Chrást, Perštejnec, Krupou, Bykánec a Týniště.²⁶³

V roce 1615 byl zaveden zvláštní systém povinné účasti měšťanů v těžářstvech. Napříště měli měšťané platit dolové příspěvky, což panovník odůvodňoval tím, že Kutná Hora patří mezi privilegovaná města a požívá tedy daňové úlevy.²⁶⁴

Problémy zaznamenala i kutnohorská mincovna ve Vlašském dvoře. V 16. století vyvrcholily snahy prosazující plnohodnotnou minci (tolar), která lépe splňovala nároky soudobé ekonomiky a jež zcela nahradila v roce 1547 pražský groš. Navzdory postupující konkurenci pracovala v Kutné Hoře i nadále nejvýznamnější mincovna v království, razící plný sortiment oběživa a udržující si v průběhu celého 16. století poměrně vysoký objem výroby.²⁶⁵

Z již řečeného je zřejmé, že v průběhu 16. století už dolování nepředstavovalo rozhodující součást obživy Kutnohorských. Existence dolu však vyžadovala odpovídající výrobní a tržní zázemí. Až do Bílé hory náležela Kutná Hora mezi města s nejrozvinutější cechovní výrobou a počtem cechů se přibližovala Novému Městu pražskému. V roce 1585 fungovalo ve městě 29 cechů, které sdružovaly 50 řemesel. O třiadvacet let později, v roce 1608, je doloženo 35 cechů s 64 řemesly. Vedle potravinářských řemesel byly nejpočetněji zastoupeny oděvní obory. S dolováním byla spojena především řemesla kovo zpracujících.²⁶⁶ Odbyt místních uměleckořemeslných dílen, které si ještě udržovaly vysoký standard produkce, zajišťovala méně náročná poptávka městské kultury po luxusním zboží.²⁶⁷ Kutnohorští malíři a řezbáři, kteří prováděli výzdobu kutnohorského měšťanského prostředí, neměli svůj vlastní cech a hlásili se k pražskému staroměstskému cechu.²⁶⁸

S řemeslem byl pochopitelně úzce spjat obchod. V Kutné Hoře, jež neměla pravidelný půdorys, nebylo až do konce 18. století ústřední náměstí, ale nacházela se tu řada tržišť.²⁶⁹ Nejvýznamnější jarmark se v Kutné Hoře konal již od roku 1454 v pondělí po sv. Martinu, tj. po 11. listopadu, a trval stejně jako ostatní jarmarky 15 dnů. Dalšími jarmarečnými termíny byly první postní pondělí a Boží tělo, tj. čtvrtek po osmé neděli po Velikonocích.²⁷⁰

²⁶³ ŠTROBLOVÁ – ALTOVÁ (edd.), s. 119-120.

²⁶⁴ Tamtéž, s. 114. V roce 1625 navíc převzalo město do své správy všechna důlní díla. Oba zásahy do systému spravování dolů měly v podstatě za následek konec kutnohorského dolování, jehož chod byl bez státní podpory prakticky nemožný.

²⁶⁵ Tamtéž, s. 115-116.

²⁶⁶ Tamtéž, s. 118.

²⁶⁷ Tamtéž, s. 405.

²⁶⁸ Tamtéž, s. 407. Z dobových zpráv se dovídáme, že se oproti dřívějšímu zhoršilo jejich společenské postavení.

²⁶⁹ Tamtéž, s. 337.

²⁷⁰ V roce 1591 šepmistři rozhodli, že se v době konání jarmarků nebude konat zasedání soudu, protože je venku před radnicí hluk a navíc se sami radní chtěli věnovat obchodní činnosti. Viz tamtéž, s. 118-119.

Předpokladem plynulého průběhu jarmarků byla i péče o místní komunikace. Vzhledem k tomu, že Kutná Hora vznikla živelně postupným slučováním hornických osad, neměla pravidelnou síť ulic. Poloha ústředních komunikací, starších než město, se nacházela v linii dnešní Husovy ulice a ulice Pod Hrádkem, České ulice a po jejich spojení Tylový a dále Sokolské ulice. První kamenná hradba pocházela z let 1304-1307, dodnes dochované zbytky opevnění však pocházejí až z 2. poloviny 15. století. Nedostatek pramenů nám sice neumožňuje stanovit přesný počet bran, můžeme však předpokládat, že se nacházely na důležitých komunikacích spojujících Kutnou Horu s Kouřimí (Kouřimská brána), Kolínem (Česká neboli Kolínská brána), Čáslaví (Čáslavská brána) a Sedlcem.²⁷¹

Podobu Kutné Hory na přelomu 16. a 17. století zachytil na své skice z roku 1602 Jan Willenberg, podle níž měl v roce 1608 autor zhotovit údajně velmi důkladně propracovaný a barevně kolorovaný výřez panoramatu města (bez Sedlce) i s legendou. V roce 1611 jej měl předat městské radě, která ho umístila v prostorách radnice. Na rozdíl od prospektu se alespoň dochovala část z již zmiňované skici, z níž je patrné, že město zůstávalo jako celek gotické, jen v detailech bylo obohaceno o renesanci. Vedle vzpomínaných bran zachytil Willenberg i tzv. Katovu branku a řadu dodnes nedochovaných kostelů: sv. Martina, sv. Jiří, sv. Bartoloměje, sv. Lazara, sv. Kříže a sv. Filipa a Jakuba v Sedlci, které společně s pozdně gotickým chrámem sv. Barbory, gotickým kostelem sv. Jakuba a kostelem Panny Marie na Náměti představují síť kutnohorských sakrálních staveb. Willenberg věnoval pozornost také městské domovní zástavbě, která je zachycena schematicky a pouze v případě významnějších staveb. Z nich jmenujme novou zděnou partikulární školu u sv. Jakuba, nazývanou vysokokostelská, která byla postavena v duchu renesance mezi léty 1594-1595 na místě zbořené dřevěné školy. Instituce se dostala na pomezí mezi městskou školou a akademií a usilovala o přiblížení se pražské univerzitě.²⁷² Druhou městskou školou byla trojtřídní škola svatobarborská. Zmiňujeme-li kutnohorské školství, je potřeba dodat, že pro období 16. století máme doloženy na nejnižším stupni soukromé školy, nazývané postranní, které poskytovaly základní znalost čtení, psaní a počtů. Tyto školy, zřizované vždy se souhlasem radnice, neměly konkurovat školám městským, a proto se často omezovaly pouze na vyučování dívek.²⁷³

Školy, které patřily ke kostelům, přestože se církevní patronát v této době velmi uvolnil, byly úzce propojeny s náboženským životem. V době předbělohorské vedle sebe žili v Kutné

²⁷¹ Tamtéž, s. 298-299.

²⁷² Tamtéž, s. 399-401.

²⁷³ Tamtéž, s. 128-129.

Hoře jak katolíci, tak nekatolíci. Neopominutelnou skutečností je, že se město stalo sídlem správního orgánu utrakvistické církve - konsistoř, i když její význam nelze přeceňovat. Pohled komplikují ne zcela zřetelně formulované kompetence. I když je nepochybné, že byla obecně uznávána určitá podřízenost pražské dolní konzistoři, můžeme si povšimnout snahy o maximální nezávislost. V čele stál arciděkan, volenými členy byli kutnohorští šepmistři.²⁷⁴ Ve městě bychom našli i stoupence jednoty bratrské, která byla v roce 1577 na čas povolena s výhradou, že při kázání nebudou zaujímána stanoviska proti panovníkovi. Vedle nových reformačních proudů se v Kutné Hoře, podobně jako jinde, objevovalo lidové kacírství, blouznivecké sekty a projevy, které můžeme ne zcela přesně označit jako čarodějnictví. Pramene nás příliš neinformují, jak velká byla ve městě katolická menšina. Lze však říci, že i navzdory tomu, že se v samém sousedství města nacházel sedlecký klášter, nejstarší cistercké opatství v českém státě, vyznávali katolické náboženství jen nepříliš významní jednotlivci.²⁷⁵ Neopominutelnou skutečností je ale úcta kutnohorského obyvatelstva k patronce havířů, sv. Barboře, která reprezentovala celé město a stala se rovnocenným protějškem sv. Václava, považovaného za zemského patrona.²⁷⁶

Odhaduje se, že se v Kutné Hoře nacházelo v 16. století asi 300 domů nestejné velikosti, které obývalo přibližně 4.000-5.000 obyvatel. Jiné odhady uvádějí rozmezí 5.000-8.000 obyvatel, neboť berou nepochybně v úvahu i námezdní síly zaměstnávané v dolech a také obtížně spočitatelnou chudinu. Kolem poloviny 16. století se ve městě objevili první Němci z oblasti Krušnohoří, kteří patřili většinou mezi odborníky zavádějící nové technické a organizační prvky v oblasti dolování a mincovnictví. Mnozí z nich se ve městě natrvalo usadili a splynuli s prostředím. K této německy orientované inteligenci s luterským vyznáním můžeme zařadit i kněží a kantory.²⁷⁷ Soužití Čechů a Němců s sebou neslo četné problémy. Prvky národnostní averze lze nalézt jak na české, tak i na německé straně. Nechuť k Němcům a cizincům však pravděpodobně kořenila ze špatné zkušenosti s lidmi, kteří do Kutné Hory přicházeli se zjištěným úmyslem.²⁷⁸

Počátek bělohorského období můžeme symbolicky vidět v příchodu katolíka nového ražení – nejvyššího mincmistra Viléma Vřesovce z Vřesovic, který v doprovodu jezuitů z pražské klementinské koleje vzbudil ve městě rozruch a nevůli. S příchodem nového opata, horlivého katolíka Bartoloměje Piky, do Sedleckého kláštera v roce 1614 skončilo i období

²⁷⁴ Tamtéž, s. 124.

²⁷⁵ Tamtéž, s. 126-127.

²⁷⁶ Tamtéž, s. 344.

²⁷⁷ Tamtéž, s. 133-135.

²⁷⁸ Tamtéž, s. 137.

vzájemné tolerance. Po třetí pražské defenestraci se Kutnohorští zapojili v lokálním měřítku do událostí překotně se vyvíjející doby. V době, kdy se opat hájil před direktory z obvinění, že nutí poddané z klášterního městečka Malína navštěvovat katolické obřady a že je okrádá a páchá na nich zlo, využila zemská hotovost ležící v Kolíně situace a klášter vyloupila. Kutnohorští a kolínští radní však včas zasáhli, takže se vojákům nepodařilo rozprodat uloupené věci kolínským židům a řada předmětů se tak vrátila zpět do kláštera.²⁷⁹

Podobně jako ostatní královská města vystupovala Kutná Hora v počátcích stavovského povstání váhavě a rozpačitě. Město reprezentoval primátor Jan Šultys z Felsdorfu, který se však záhy ukázal být také nevýraznou a pasivní postavou, jejíž váhavost překvapovala i okolí. Jeho následnou popravu 21. června 1621 na Staroměstském náměstí lze označit jako ironii osudu. Jeho hlava byla poslána do Kutné Hory a pro výstrahu umístěna v železném koši na Kolínské bráně.²⁸⁰

I.3.6 Nové Město pražské

Na území východně od Starého Města pražského, podél toku řeky Vltavy, se odedávna usazovali lidé, kteří využívali výhodné polohy celé lokality.²⁸¹ Této skutečnosti si byl vědom také Karel IV., a proto nechal v těchto místech v širokém pásu podél hradeb Starého Města pražského v roce 1348 založit Nové Město pražské, které mělo od začátku tři centrální náměstí: Senný trh (dnešní Senovážné náměstí), Koňský trh o rozměrech 41.730 m² (dnešní Václavské náměstí) a Dobytčí trh o velikosti 80.550 m² (dnešní Karlovo náměstí). Tržiště spojovaly dnešní ulice Jindřišská a Vodičkova, které se staly hlavními dopravními tepnami.²⁸² Na van der Boschově rytině z roku 1606 vypadá Nové Město pražské jako na svou dobu moderní město se širokými ulicemi, prostornými náměstími s doposud i prázdnými plochami, které jako by vybízely k dalšímu stavebnímu účelu. Na rytině jsou zvýrazněny kostely, brány a přestavěná radnice, přehlédnout nelze hustou zástavbu v Jindřišské čtvrti, od sv. Štěpána ke Koňskému trhu a od novoměstské radnice ve směru k příkopu nacházejícím se mezi

²⁷⁹ Tamtéž, s. 140-141.

²⁸⁰ Tamtéž, s. 141-142. Zde zůstaly jeho ostatky viset až do roku 1724.

²⁸¹ Z významnějších pragensií jmenujme např.: Václav Vladivoj Tomek, *Dějepis města Prahy*, Praha 1892-1893; Ivan Borkovský a kol., *Dějiny Prahy*, Praha 1964; Josef Janáček, *Malé dějiny Prahy*, Praha 1968 (1. vyd.), 1977 (2. vyd.), 1983 (3. vyd.); Václav Ledvinka – Jiří Pešek, *Praha*, Praha 2000.

Starým a Novým Městem.²⁸³ Rytina též dokládá podobu hradebního systému a jednotlivých bran. Na severu, ve směru na Mělník a Starou Boleslav, se nacházela poblíž Vltavy Poříčská brána, jižně od ní, při cestě na Kutnou Horu, brána Horská. Obě tyto brány patřily Starému Městu. Koňská brána stála naproti Havelské bráně, která představovala hlavní vstup do Starého Města. Ve směru na Český Brod a k jižnímu brodu přes Vltavu byla umístěna brána Slepá nebo též Svatojánská.²⁸⁴

První zmínka o Novoměstské radnici je z roku 1374, předpokládá se ale, že se s její stavbou započalo již dříve.²⁸⁵ V letech 1451-1456 byla vybudována pětipodlažní nárožní věž o výšce 69 m. Z ochozu bylo možné dohlédnout za městské hradby a sledovat, zda se neblíží nepřítel, a především sledovat, zda ve městě někde nevypukl požár. V letech 1520-1526 se přistoupilo k razantní přestavbě radnice a úpravě věže.²⁸⁶ Ke druhé přestavbě, opět v duchu renesance, dal podnět ničivý požár z roku 1559, kdy vyhořela po zasažení bleskem věž. Již v této době byla v jejím prvním patře pravděpodobně zřízena kaple a byla nově vystavěna obě nádvorní křídla radnice.²⁸⁷

V roce 1518 byla v Karolinu vyhlášena jednota Starého a Nového Města, iniciovaná především skupinou kolem Jana Paška z Vratu, čímž došlo ke sjednocení městské správy i obecního majetku. Teprve v roce 1523 tento stav legalizoval král. Správní úřady byly umístěny v obou radnicích. Na Novoměstské radnici měl sídlo úřad šestipanský, zřízený na Novém Městě v roce 1429 a rozšířený vzhledem k velikosti spravovaného území na osm členů.²⁸⁸ V roce 1520, dva roky po spojení Starého a Nového Města, vznikl úřad

²⁸² *Nové Město pražské 1348-1784*, Praha 1998, s. 15 a Josef HRUBEŠ, *Novoměstská radnice (Karlovo náměstí)*, Praha 2000, s. 26. Otázkou založení a výstavby Nového Města pražského se věnoval např. Vilém LORENC, *Nové Město pražské*, Praha 1973, který popisuje vývoj města až do doby Václava IV.

²⁸³ Jaroslava MENDELOVÁ, *Rada Nového Města pražského v letech 1600-1650*, PSH 29, 1996, s. 59-106, zde s. 62.

²⁸⁴ *Nové Město pražské 1348-1784*, s. 17. Poříčská brána stála přibližně v dnešní Petrské ulici, Horská brána se nacházela v místech dnešní Hyberské ulice.

²⁸⁵ Jižním křídlem byla radnice obrácena do prostoru náměstí, východním do dnešní Vodičkovy ulice. V jižním křídle vznikl trakt s reprezentativními prostory, ve východním křídle se nacházely místnosti úřadoven a obecní šatlava, která byla později rozšířena. K roku 1419 se tu zmiňuje mučírna. Viz HRUBEŠ, s. 11.

²⁸⁶ Věž měla původně v přízemí průchozí bránu, jejíž průchod byl při přestavbě zazděn. Jižní křídlo bylo rozšířeno západním směrem, přestavěno v renesančním stylu a opatřeno vysokými pozdně gotickými štíty. V přízemí byl zřízen nový portál.

²⁸⁷ HRUBEŠ, s. 13.

²⁸⁸ K vývoji této instituce do roku 1547 M. KRATOCHVÍL, *Šestipanské úřady v Starém a Novém Městě pražském do r. 1547 a jejich knihy*, Sborník příspěvků k dějinám hl. m. Prahy 6, 1930, s. 253-261, pro léta 1547-1620 viz Miroslava URBANOVÁ, *Šestipanskí úředníci Starého a Nového Města pražského v letech 1574-1620*, Documenta Pragensia 1, 1980, s. 102-125.

desetipanský, sídlící také na Novoměstské radnici. K zániku spojených pražských měst došlo po zásahu Ferdinanda I. v září 1528.²⁸⁹

Před potrestáním Ferdinandem I. v roce 1547 za účast v protihabsburském povstání²⁹⁰ k městu patřilo 33 vsí a jeden městys. Po konfiskaci obecního majetku a důchodů v červenci 1547, kdy byl do města také dosazen hejtman z řad šlechty²⁹¹ a královský rychtář z řad měšťanů,²⁹² byla městská rada²⁹³ odkázána ve výdajích na půjčky soukromníků. V září 1547 byly městu navraceny zádušní statky, do jejichž správy však město nesmělo zasahovat, pražské platy a důchody. Část dalších důchodů byla navracena v roce 1549.²⁹⁴ Teprve poté získala rada právo dozoru nad zádušním hospodářstvím a jmenování zádušních úředníků. Nahromaděné dluhy se však již nepodařilo nikdy zcela urovnat. Nejasná formulace Ferdinanda I. týkající se zrušení cechů umožnila jejich další existenci. Stejně jako v jiných městech i zde byly zbaveny politické moci a po vydání Koldínova zákoníku byla řemesla podřízena dozoru městské rady.²⁹⁵ Z působnosti některých řemesel vznikly nižší delegované soudy, jako byl úřad osmipanský nákladníků pív vaření, poříční – plavecké právo²⁹⁶ a konířské právo.²⁹⁷

Během let 1518-1528, kdy bylo spojeno Staré a Nové Město, došlo také k sjednocení cechů obou měst. Celkem bylo k roku 1524 na Starém a Novém Městě 42 cechů, v jejichž rámci se obvykle sdružovalo více řemesel.²⁹⁸ Po znovurozdělení obou měst zůstaly některé

²⁸⁹ Tamtéž, s. 14-15. Další snahy spojit obě města se projevily po nástupu Fridricha Falckého. Purkmistr měl být ze Starého Města, přední písař z Nového Města. Bylo v plánu zrušit v novém městě všechna postranní práva a všechno obyvatelstvo podřídít městské jurisdikci. Taktéž se projevily snahy o připojení Vyšehradu a Židovského města. K realizaci spojení v tomto období však nedošlo. Podrobněji MENDELOVÁ, *Rada Nového Města pražského v letech 1600-1650*, s. 78. K realizaci spojení v tomto období však nedošlo.

²⁹⁰ K tomu Josef JANÁČEK, *K účasti Pražanů v protihabsburském odboji roku 1547*, PHS 1, 1964, s. 21-30.

²⁹¹ K tomu podrobněji František ROUBÍK, *Královští hejtmáné v městech pražských v letech 1547-1785*, Sborník příspěvků k dějinám hl. m. Prahy 7, 1933, s. 121-188.

²⁹² Přehled podává František ROUBÍK, *Královští rychtáři v městech pražských v letech 1547-1783*, Sborník příspěvků k dějinám hl. m. Prahy 6, 1930, s. 265n.

²⁹³ Seznamy novoměstské rady do roku 1547 zpracoval Václav Vladivoj TOMEK, *Dějepis města Prahy XI.*, Praha 1897, s. 419-421.

²⁹⁴ MENDELOVÁ, *Správa Nového Města pražského v letech 1348-1748*, s. 56.

²⁹⁵ *Nové Město pražské 1348-1784*, s. 154. Její postavení se posílilo také svěřením opatrovnictví nad vdovami a sirotky.

²⁹⁶ K tomu podrobněji František HOLEC, *Poříční právo na Novém Městě pražském (Příspěvek k dějinám městské správy v 16.-18. století)*, Právněhistorické studie 14, 1969, s. 181-199.

²⁹⁷ Tamtéž, s. 34.

²⁹⁸ JANÁČEK, *Přehled řemeslné výroby*, s. 27. Z potravinářských řemesel byli zastoupeni mj. sladovníci, řezníci, pekaři, perníkáři, mlynáři, medaři, kroupníci. Mezi oděvní řemesla se řadili kožešníci, ševci, vetešníci, opravující starou obuv, krejčí, kloboučníci, měšečníci, rukavičníci. Příkladem textilních řemesel je zmínka o soukenících, valchářích, valchujících sukno, postřiháčích sukna a tkalcích plátna, příkladem kožedělných řemesel je zpráva o koželuzích, zpracovávajících kůže určené poté k výrobě obuvi a jiných kožených předmětů, jirchářích, zpracovávajících bílé kůže, uzdářích, barvířích kůží, sedlářích. Zastoupena byla i řemesla pracující s dřevem, jmenovitě bečváři, vyrábějící bečvy, sudy a kádě z tvrdého dubového dřeva, truhláři, koláři, špínici. Z kovodělných řemesel uveďme nožíře, kováře, konváře, zámečníky, ostrožníky, vyrábějící ostruhy, zlatníky,

cechy spojené. Samostatně působilo na Novém Městě poté 33 cechů, které sdružovaly 34 řemesel. Koncem 16. století bylo novoměstských cechů více než 40.²⁹⁹

V hospodářském životě města i jeho obyvatel dosahoval největšího významu obchod.³⁰⁰ Vedle výročního trhu Svatovítského a výročního trhu při ukazování Svátostí říšských, které byly týdenními trhy svobodnými a měli na ně přístup též venkované a cizí řemeslníci, se na Novém Městě konaly obvykle v sobotu týdenní trhy. Obchodu byly kromě ústředních tržišť vyhrazeny také určité ulice a náměstí.³⁰¹

V 16. a 17. století se na Novém Městě zvýšil počet středních i elementárních škol, odlišujících se podle konfesijní příslušnosti na katolické, utrakvistické a bratrské. V 16. století se proslavila škola u sv. Jindřicha,³⁰² na které mj. působili v letech 1552-1562 Pavel Kristián z Koldína a vyučoval tu i pozdější univerzitní profesor řečtiny Jan Campanus Vodňanský. Proslulost si získala také farní škola u sv. Štěpána. Školy si udržely dobrou úroveň i poté, kdy byly v důsledku rekatolizace podřízeny vlivu jezuitů. Ti již po svém příchodu založili v roce 1556 v areálu někdejšího dominikánského kláštera u sv. Klimenta na Starém Městě pražském kolej s nižšími i vyššími školami. Jejich působení pomáhalo jinak minoritně zastoupenému katolicismu na Novém Městě.³⁰³

Velice problematické je jakékoli vyjádření počtu obyvatel, kteří žili na Novém Městě pražském. Dosavadní literatura se spíše zaměřuje na sledování demografické situace Prahy jako celku, tedy celé pražské aglomerace, které dominovala tři, posléze čtyři královská města: Staré Město, Nové Město, Malá Strana a od roku 1598 i Hradčany. V polovině 16. století měla Praha asi 20-25.000 obyvatel.³⁰⁴ K roku 1583, kdy přesídlil Rudolf II. do Prahy, odhady

zlatotepníky, platnéře, zhotovující brnění, zvonaře, soustružníky a jehláře. Do skupiny řemesel zpracovávajících hlínu a minerály náleželi kamnáři, hrnčíři, sklenáři. Mezi řemesla stavební patřili např. tesaři, kameníci a pokrývači. Řezáče, kteří se věnovali dřevořezbě, a malíře můžeme zařadit mezi řemesla umělecká. Skupinu řemesel příslušejících do drobných výrobních skupin reprezentovali provazníci, svíčníci, strunaři a olejníci, vyrábějící rostlinné oleje. Z živností pečujících o lidské tělo uveďme např. lazebníky či bradýře.

²⁹⁹ Jaroslava MENDELOVÁ, *Svatojiřská matrika 1584-1600 jako demografický pramen*, Documenta Pragensia 7/2, 1987, s. 340-355, zde s. 344.

³⁰⁰ K tomu podrobněji Josef JANÁČEK, *Dějiny obchodu v předbělohorské Praze*, Praha 1955. Na Novém Městě vykonávali dohled nad obchodníky a též nad živnostníky šestipáni, kteří vydávali povolení k provozování obchodu a živnosti. Šestipáni fungovali též jako obchodní a živnostenská policie. Kromě kupujících chránili obecní příjmy a dbali na pořádek a bezpečnost jak na trzích, tak i v celém městě. URBANOVÁ, s. 104.

³⁰¹ Tamtéž, s. 154-155.

³⁰² Přínosnou prací k této lokalitě je Jaroslava MENDELOVÁ (ed.), *Matrika narozených kostela sv. Jindřicha na Novém Městě pražském (1584-1600)*, Praha 1992. Svatojindřišská matrika z let 1584-1600, obsahující 1811 zápisů informujících o provedení křtu, je nejstarší dochovanou písemností tohoto druhu v Praze. K pravidelnému záznamu o tamních křtech docházelo pouze v letech 1585-1592, tedy přibližně ve stejné době, kdy byla vedena naše předbělohorská novoměstská registra. K tomu též podrobněji TÁŽ, *Svatojiřská matrika 1584-1600 jako demografický pramen*, s. 340-341.

³⁰³ *Nové Město pražské 1348-1784*, s. 148.

³⁰⁴ LEDVINKA – PEŠEK, s. 298-299. Josef Janáček uváděl počet 30.000 obyvatel již k období kolem roku 1529. Srov. Josef JANÁČEK, *České dějiny. Doba předbělohorská (1526-1547)* I., I. díl, Praha 1968, s. 164.

počítají asi se 40.000 obyvateli. Kolem roku 1600 se počítá přibližně s 50-60.000 obyvateli³⁰⁵ a přibližně 3300 domy.³⁰⁶ Tyto odhady řadí Prahu mezi tehdejší velká evropská města, nikoli však již velkoměsta.³⁰⁷

Rudolfínské období přineslo Novému Město pražskému svým bohatým kulturním a uměleckým životem řadu podnětů, současně však skýtal řadu problémů, které se naplno rozhořely v první polovině 17. století.³⁰⁸ V této době již střídal renesanční ráz města nový barokní styl, který tvořil město s velkými klášterními komplexy, nově přestavěnými kostely, paláci a domy.³⁰⁹

V souvislosti s protihabsburským povstáním, do něhož se Nové Město také zapojilo,³¹⁰ došlo v roce 1619 k výměně městské rady³¹¹ a ve městě přestal fungovat úřad hejtmána a královského rychtáře.³¹² Po bělohorské porážce³¹³ se opět navrátil správní model uplatňující se před rokem 1619 a tresty na sebe nedaly dlouho čekat.³¹⁴

I.3.7 Nymburk

Město Nymburk bylo vybudováno na základech mnohem starší, již v pravěku opevněné osady při brodu řeky Labe, v místech, kudy vedla stará žitavská obchodní cesta.³¹⁵ Opakované výzkumy ukazují, že k samotnému vzniku královského města došlo

Z literatury jmenujme dále též např.: Václav LÍVA, *Kolik obyvatel měla Praha před třicetiletou válkou a po ní*, ČČH 42, 1936, s. 332n.

³⁰⁵ LEDVINKA – PEŠEK, s. 299.

³⁰⁶ Josef JANÁČEK, *Malé dějiny Prahy*, s. 172.

³⁰⁷ Tamtéž. Podle údajů z rukopisu z let 1585-1586 vytvořeného na základě sněmovního usnesení z roku 1585 o čeledi a poddaných žilo v té době na Novém Městě 2601 lidí, kteří byli v této souvislosti kontrolováni a měli nějaké oprávnění ve městě setrvávat. První skupinu tvořili ti, kteří tvrdili, obvykle s pomocí svědků, že jsou svobodní nebo že zde žijí již delší dobu. Druhou skupinu představovali osoby narozené na Novém Městě. Třetí soupis dokládá obyvatele s výhostem či jiným dokladem, kteří do města přišli z nějakého panství. Čtvrtý seznam obsahuje především jména osob vlastnicích fedrovní list. Jaroslava MENDELOVÁ, *Obyvatelé Nového Města pražského na přelomu let 1585 a 1586*, Documenta Pragensia 19, 2001, s. 81-84.

³⁰⁸ Na přelomu století město spravovali konšelé, kteří pocházeli, až na několik vzdělců, z řad nejbohatších měšťanů – obchodníků a nákladníků piva vaření, kteří sledovali především svoje zájmy. K tomu podrobněji MENDELOVÁ, *Rada Nového Města pražského v letech 1600-1650*, s. 75.

³⁰⁹ Podrobněji tamtéž, s. 63.

³¹⁰ Město se připojilo již 23. května 1618. Členy direktoria byli z 10 měšťanů z Nového Města pražského: Valentin Kochan z Prachové, Tobiáš Štefek z Koloděj a Václav Písecký z Granichfeldu. Jednalo se o představitele radikálního protestantského křídla, kteří nebyli členy městské rady. Tamtéž, s. 77.

³¹¹ K složení novoměstských rad v letech 1618-1653 srov. Václav LÍVA, *Seznamy novoměstských měšťanů za léta 1618-1653*, Časopis rodopisné společnosti československé v Praze 7-8, 1935-1936, s. 121-143.

³¹² K vývoji českého stavovského povstání z let 1618 podrobněji Jiří DVORSKÝ, *Praha v českém stavovském povstání (1618-1620)*, PSH 10, 1977, s. 51-120.

³¹³ Podrobněji k průběhu třicetileté války na Novém Městě Jaroslava MENDELOVÁ, *Třicetiletá válka a Nové Město pražské (1620-1650)*, PSH 31, 2000, s. 149-185.

³¹⁴ MENDELOVÁ, *Správa Nového Města pražského v letech 1348-1748*, s. 56-57.

³¹⁵ Jiří ČERNÝ – Jan ŘEHOUNEK – Igor VOTOUPAL, *Nymburk - průvodce městem*, Libice nad Cidlinou 1995, s. 1.

pravděpodobně někdy do poloviny 70. let 13. století.³¹⁶ V době vlády Václava II. se začalo s důmyslným opevňováním města dvojitými hradbami se dvěma vodními příkopy („malá vala“ a „velká vala“), což z města udělalo strategicky významnou pevnost.³¹⁷ Ještě na počátku 17. století byl Nymburk dokonale ohrazen a jeho hradby byly systematicky udržovány a opravovány.³¹⁸ Přes vodní příkopy vedly dřevěné mosty.³¹⁹ Vstup do města umožňovaly čtyři brány. Zálabská brána, z níž jediné se vycházelo na dřevěný most vedoucí přes Labe, stávala na jižní straně městského opevnění. Pražská neboli Svatojiřská brána se nacházela v dnešní Tyršově ulici, brána Bobnická neboli Poděbradská byla umístěna v dnešní ulici Palackého.³²⁰ Čtvrtou branou byla Boleslavská neboli Velelibská brána.³²¹ Kromě těchto bran se dalo do města vstupovat i malou goticky lomenou brankou z cihel a tesaného pískovce – fortnou, a to z jižní strany od Labe, při nároží Kamenného domu.³²² K Nymburku příslušela tři předměstí: Bobnické, Boleslavské a Svatojiřské.³²³ Za řekou se ještě rozkládalo předměstí Zálabské, které ovšem již náleželo ke Kouřimskému kraji.

Centrálním prostranstvím města se stalo velké lichoběžníkové náměstí.³²⁴ Domy lemující náměstí mívaly podloubí, která využívali kupci pro rozkládání svého zboží před vchodem do krámu. Jedním z domů na náměstí byl tzv. Hlavův dům, vzniklý přestavbou dvou původních domů v druhé polovině 16. století a mající nápis nad dekorativním pískovcovým portálem: *Václav Hlava Nymburský a Kateřina manželka jeho 1586*.³²⁵ Jeho majitel Václav Hlava z Kiršfeldu byl podle údajů z register 1591-1595 v letech 1591-1594 nymburským primasem.

Z náměstí vedlo sedm ulic, lemovaných úzkými a dlouhými parcelami nejbohatších měšťanů. Tři hlavní městské ulice, dnešní ulice Tyršova, Boleslavská a Palackého, vycházející z náměstí, připomínají směry, kterými v minulosti vedly obchodní cesty. V blízkosti velkého náměstí se rozkládalo Kostelní náměstí, jehož úloha byla po staletí

³¹⁶ Karel DOLISTA, *Předhusitský Nymburk a jeho nejstarší kniha městského soudu*, SAP 26, 1976, s. 148.

³¹⁷ ČERNÝ – ŘEHOUNEK – VOTOUPAL, s. 16-17.

³¹⁸ František KULHÁNEK, *Dějiny královského města Nymburka*. Nymburk 1911, s. 17. O městském opevnění bezprostředně před vypuknutím třicetileté války podrobněji viz ĎURČANSKÝ, *Nymburská registra z let 1629-1634*, s. 6-7.

³¹⁹ ČERNÝ – ŘEHOUNEK – VOTOUPAL, s. 7.

³²⁰ O městském opevnění též Hedvika SEDLÁČKOVÁ a kol., *Renesanční sklo a další archeologické nálezy z Nymburka*, Libice nad Cidlinou [1997], s. 4.

³²¹ ŠIMÁK, s. 821-822.

³²² ČERNÝ – ŘEHOUNEK – VOTOUPAL, s. 15. Bezdůvodně byla zbourána v roce 1919.

³²³ KULHÁNEK, s. 437.

³²⁴ Dnešní náměstí Přemyslovců.

³²⁵ *Waclaw Hlawa Nymbursky a Katerzina mazielka Geho 1586*

předurčena dominantou gotického chrámu sv. Mikuláše, posléze zasvěceného sv. Jiljí.³²⁶ Druhou církevní stavbou, tentokrát v renesančním slohu, se stal v roce 1569 nákladem měšťanstva vystavěný kostel sv. Jiří, nacházející se na Svatojiřském předměstí.³²⁷

Ve městě bylo vybudováno postupně pět kašen, které od roku 1597 zásobovala vodárenská věž s renesančním portálem, zvaná Turecká věž, do níž hnal vodu z Labe pomocí lopatkového kola sousední mlýn. Na velkém náměstí se kašna nacházela v jeho jižní části a měla renesanční podobu.³²⁸

Prvním nymburským rathauzem (rychtou) se stal tzv. Kamenný dům, který měl sloužit panovníkovi v době jeho pobytu ve městě jako příbytek a který byl v této souvislosti ještě v 15. století nazýván hradem.³²⁹ Poté byla správa města přenesena do prostor domu, který stál na náměstí v místě dnešní budovy České spořitelny.³³⁰ V letech 1524-1526 se na náměstí přistoupilo k výstavbě bohatě renesančně zdobené radnice, jež byla dílem vlašských mistrů – Martina Vlacha a Jana de Giori. Na hlavní věži byly umístěny hodiny a zvony.³³¹ V prostorách této radnice, při jejímž vstupu je psáno, že konšelé nemají přijímat žádné dary, zasedaly a úřadovaly i jednotlivé městské rady, tvořené dvanácti konšely v čele s purkmistrem, jejichž korespondenční aktivity v této studii sledujeme.³³² V případě řešení hospodářských a větších finančních vydání jim bylo k ruce 12 obecních starších. Od druhé poloviny 15. století ve městě fungoval úřad šestipanský. Pro řešení živnostenských záležitostí byli využíváni k poradě cechmistrů řemesel. Právo účastnit se jednání velké obce měli usedlí měšťané, kteří byli svoláváni zvonem z radnice nebo zvonem na velké věži chrámu sv. Mikuláše.³³³

Díky příhodným podmínkám začalo město především po husitských válkách vzkvétat a tento postupný vzestup pokračoval až do poloviny 16. století.³³⁴ Pro představu uveďme, že před rokem 1503 zakupuje město tvrz, dvůr, 2 vesnice a poddanské platy, v roce 1525

³²⁶ ČERNÝ – ŘEHOUNEK – VOTOUPAL, s. 3.

³²⁷ Tamtéž, s. 10.

³²⁸ Tamtéž, s. 15 a 21.

³²⁹ Tamtéž, s. 15. Dům byl zničen v době třicetileté války.

³³⁰ KULHÁNEK, mapa s. 437.

³³¹ ČERNÝ – ŘEHOUNEK – VOTOUPAL, s. 21-22. Budova byla v letech 1631 a 1634 poničena Sasy, v roce 1639 při vpádu Švédů. V roce 1686 vyhořela a byla následně opravena jen nuzně. Po požáru z roku 1838 došlo k její nevhodné úpravě: podloubí bylo zazděno, zmenšena okna a omítnut štít. Podle návrhu arch. Slámy byla provedena rekonstrukce do původního stavu.

³³² Podrobněji o vzhledu nymburského náměstí viz SEDLÁČKOVÁ, s. 5, a o podobě nymburské předbělohorské zástavby podle výsledků archeologických průzkumů viz tamtéž, s. 7-14.

³³³ KULHÁNEK, s. 114.

³³⁴ ČERNÝ – ŘEHOUNEK – VOTOUPAL, s. 1.

investuje na nákup poddanských vesnic dalších 1000 kop gr. č.³³⁵ V letech 1542-1545 k Nymburku příslušelo: 20 vesnic nebo jejich částí, 10 dvorů s vinicemi, chmelnicemi a sady, 11 rybníků a 4 mlýny. Další zisky plynuly z výnosů ze skladu soli, mýtného z mostu a bran a taktéž byly vybírány podle práva poplatky na týdenních trzích a na výročních jarmarcích.³³⁶

Za aktivní účast Nymburských ve stavovském odboji proti králi v roce 1547 bylo městu zabaveno všechno venkovské jmění a majetek v hodnotě 35.096 kop grošů českých.³³⁷ Ačkoli představitelé městské samosprávy opakovaně žádali krále o navrácení odebraného majetku, podařilo se jim dosáhnout pouze dílčích úspěchů.³³⁸ Po konfiskacích město neupadalo, pouze stagnovalo. Důvodem stagnace bylo i sousedství s poděbradským a lyským panstvím.³³⁹ Následně došlo pouze k navrácení důchodů z mlýnů, masných krámů, luk, rolí a cla z mostu. Podle berního rejstříku z roku 1620 patřilo do nymburského obecního majetku 21 mlýnských kol a 3 poddanské usedlosti, což bylo např. oproti nedalekému Kolínu (14 osedlých poddaných) či Českému Brodu (64 osedlých poddaných) velmi málo.

Z hlediska hospodářského patřil Nymburk mezi města řemeslnického typu, což znamená, že nymburští řemeslníci byli schopni krýt poptávku v rámci místního trhu, a navíc ještě v menší míře vyráběli i pro trhy vzdálenější.³⁴⁰ O řemeslném zastoupení informují nejenom dochované městské knihy, ale i doposud provedené archeologické výzkumy, které současně umožňují sledovat majetnost nymburského obyvatelstva. U bohatších měšťanů můžeme v tomto ohledu předpokládat i vlastnictví luxusního zboží, do města dováženého.³⁴¹

Odhaduje se, že měl Nymburk k roku 1566 asi 2.500 obyvatel, k roku 1585 již kolem 3.000 obyvatel a na přelomu 16. a 17. století 3.000-3.600 obyvatel.³⁴² František Kulháněk pro léta 1596-1606 uvádí 280-281 osedlých (na 1 osedlého 11-13 dalších lidí).³⁴³ Počet 280 osedlých je zmiňován i v jednom konceptu listu přiznávacího z roku 1595.³⁴⁴ Svým rozsahem patřil Nymburk, podobně jako Kolín, mezi středně velká královská města.³⁴⁵ Z konfesijního

³³⁵ MACEK, s. 374.

³³⁶ KULHÁNEK, s. 387.

³³⁷ *Královské město Nymburk v práci a v životě*, Nymburk 1940, s. 28.

³³⁸ KULHÁNEK, s. 349-350.

³³⁹ ĎURČANSKÝ – PLAVEC, s. 8.

³⁴⁰ DVORÁK, *Českobrodské pivovarnictví v předbělohorské době*, s. 7; JANÁČEK, *Přehled*, s. 217.

³⁴¹ Podrobněji viz SEDLÁČKOVÁ, s. 15-37.

³⁴² ĎURČANSKÝ – PLAVEC, s. 8.

³⁴³ KULHÁNEK, s. 310-311.

³⁴⁴ AMN, *Registra 1591-1598*, fol. 287.

³⁴⁵ ČERNÝ – ŘEHOUNEK – VOTOUPAL, s. 1.

hlediska byl Nymburk v době předbělohorské z větší části utrakvistický,³⁴⁶ což potvrzuje i jeho účast ve stavovském povstání v letech 1618-1620, i když poněkud pasivní.

³⁴⁶ KULHÁNEK, s. 315nn. V Nymburce byl nákladem měšťanstva v roce 1569 ještě vystavěn renesanční kostelík sv. Jiří. Viz ČERNÝ – ŘEHOUNEK – VOTOUPAL, s. 10.

II. REGISTRA A MISIVY JAKO PRIMÁRNÍ PRAMENY K VÝZKUMU PÍSEMNÉ MEZIMĚSTSKÉ KOMUNIKACE V DOBĚ PŘEDBĚLOHORSKÉ

II.1 Terminologické otázky a dosavadní výzkum register a misivů

Studium register znesnadňuje nejednotnost terminologie pro označování tohoto typu úředních knih.³⁴⁷ Přestože se s registry v širším evropském měřítku setkáváme již v době raného středověku, o zavádění jednotného názvosloví můžeme hovořit až v období novodobém. To ovšem neznamená, že by došlo k důslednému užívání terminologie vzešlé z výzkumu moderní diplomatiky. Není totiž výjimkou, že jsou doposud v našich archivních inventářích, jsou-li ovšem písemnosti příslušného fondu zinventarizovány, zachovávány dobové názvy těchto knih bez bližší charakteristiky. Pro badatele může být tato skutečnost mnohdy zavádějící. Např. registra používaná v městském prostředí mohou nést označení *manuál městský, kopiál, kopiář, kniha opisů listů odesílaných, kniha pečetní JMC úřadu purkmistrovského, v nížto všeliké zpečetěné expediti se vynacházejí..., notulář, kniha kopiářů, liber conceptuum, kniha expediti magistrátních, manuál listovní, kniha dopisů urozeným*.³⁴⁸

V praxi se setkáváme s pojmem registra i u některých původních názvů knih, které neevidují písemnosti kancelářů vydávané.³⁴⁹ Pro některá takováto „registra“ je synonymem

³⁴⁷ Z hlediska porovnání názvů dalších typů městských knih srov. např. Jiří ČAREK – Bořivoj LŮŽEK, *Názvosloví městských knih v severozápadních Čechách*, SAP 18, 1968, s. 452-477.

³⁴⁸ Viz názvy pramenů vyžívaných v této práci a Jana VOJTÍŠKOVÁ, *Registra a kopiáře městské korespondence dochované v oblasti Královéhradecka a Trutnovska*, VLH 23-24, 2005, s. 474.

³⁴⁹ Např. v berních registrech se zachycoval výběr berní v příslušné lokalitě (srov. např. Josef EMLER (ed.), *Ein Bernaregister des Pilsner Kreises*, t., ř. 8, sv. 8, 1876). Do rybníčních register, která máme dochována např. z pardubické oblasti, se za přítomnosti panských úředníků zaznamenávaly náhrady škod poddaným při výstavbě tamější rybníční sítě. Větší část register zpřístupnil František DVORSKÝ(ed.), *Registra rybníčná na panství Kunětickohorském, Pardubickém a Novobydžovském z let 1494-1520*, in: Archiv český XVII., Praha 1899, s. 459-547. Ze stejné lokality pocházejí také registra smírčích smluv poddaných na panství z let 1508-1526, které byly uzavírány pod autoritou majitele dominia a za arbitráže k tomu povolaného úřednictva Patrimoniální kanceláře vedly tzv. gruntovní (purkrechtní) registra, tedy podle obecné diplomatické terminologie gruntovní (pozemkové) knihy, v nichž jsou uvedeny zápisy týkající se majetkových záležitostí poddaných. (Podrobněji srov. např. J. HANZAL, *Patrimoniální správa a její písemnosti po r. 1526*, in: Jindřich ŠEBÁNEK – Zdeněk FIALA – Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Česká diplomatika do r. 1848*, Praha 1971, s. 309-311.) Do register trhových se zapisovaly prodeje (trhy) nemovitého majetku. (Např. František DVORSKÝ(ed.), *Z register zápisův selských*

soudobé označení „počty“; jedná se tedy o knihy evidující finanční záležitosti (ať již jde čistě o knihu finančního charakteru či o pramen obsahující i další kategorie informací). V ostatních případech bylo pravděpodobně motivací použít v názvu knihy pojmu registra v souvislosti s evidenčním charakterem písemnosti.³⁵⁰

Zaměřme se nyní na pojem registra z pohledu jazykovědy. Z hlediska etymologického představuje slovo registr seznam. Jeho podoba se vyvinula ze středověkého latinského slova *registrum*, tj. záznam, a to přes slovo *registrum* z *regestum*. Taktéž počeštěná varianta rejstřík (stč. rejstřík) označuje z hlediska sémantického seznam.³⁵¹ Můžeme tedy konstatovat, že lze registra chápat v nejširším slova smyslu jako kancelářské knihy evidenčního charakteru. Nelze se však ztotožnit s názorem, který považuje pojem registra za synonymum termínu knihy (*libri*).³⁵² Slovo kniha totiž z hlediska diplomatického představuje nadřazený pojem, kterým můžeme obecně charakterizovat jednu ze základních kategorií písemností úřední provenience.

V případě, že bychom přestali používat pojem registra pro pomůcku evidující písemnosti kancelář vydané, dostaneme se do dalších problémů, které vyplývají z terminologické nejednotnosti. Jedním ze základních hledisek je rozlišování písemností expedovaných a obdržených. Pro evidenci druhého uváděného typu používá diplomatika pojmu kopiář, který by se zásahem do současné terminologie stal také problematickým, neboť

na Pardubsku 1508, in: Archiv český XII., Praha 1893, s. 539-540.) Registra sirotčí evidovala, jak je z názvu patrné, sirotčí záležitosti. V pražské diecézi byla vedena registra papežských desátků - registra *decimarum papalium* (Václav Vladivoj TOMEK, *Registra decimarum papalium čili registra desátků papežských z diecézí pražské*, Praha 1873.). Do register zádušních se evidovaly příjmy a výdaje záduší, do register špitálních pohyb financí v městském špitále. Purkmistrovská registra, byla-li tak označena některá kniha, představovala v městském prostředí hlavní účetní knihu (též dobově purkmistrovské počty), evidující pohyb městských financí (Rostislav NOVÝ, *Městská diplomatika v Čechách a na Moravě do poč. 16. stol.*, in: ŠEBÁNEK – FIALA – HLEDÍKOVÁ, s. 165 a 171.). Rychtářská soudní registra zaznamenávala a pojišťovala záležitosti menších dluhů do 10 kop gr. (TÝŽ, s. 173.) U horního soudu v Kutné Hoře byla vedena registra ortelů, v nichž jsou zapsány rozsudky této soudní instituce (Josef BRANIŠ (ed.), *Registra ortelů horního soudu v Hoře Kutné 1511-1514*, in: Archiv český XII., Praha 1893, s. 411-462.)

³⁵⁰ Jako příklad si uveďme kouřimskou městskou kancelář, v níž se dochovala ve fondu Archiv města Kouřimi tato „registra“ spadající do kategorie účetního materiálu: Registra zemské sbírky (Registra sbírky zemské od sv. Jiří až do sv. Havla, vše léta 1597), inv. č. 711, kn. č. 549; Registra berně z podruhů (Berně z podruhů vybíraná) 1554 (1555), inv. č. 712, kn. č. 550; Registra obyvatel (Registra podruhů, ... obchodníkův, šenkýřův, kteříž sou při městě Kouřimi) 1566, inv. č. 713, kn. č. 551; Registra platů ku právu (Rejstřík, co kdo platil ku právu a svědkův čas přijímání) 1563-1568, inv. č. 714, kn. č. 552; Registra poručnická (trubačovská) (Příjem Magdaleny Trubačky, vdovy po Bartoši Trubačovi), 1556-1557, inv. č. 716, kn.č. 554; Registra poručnická (otcovská) (Příjemná registra) 1556-1561, inv. č. 717, kn. č. 555; Registra poručnická (trubačovská) (Registra příjmuov též vydání) 1565, inv. č. 719, kn. č. 557; Registra poručnická (haškovská) 1558-1569, inv. č. 720, kn.č. 558; Registra poručnická (haškovská) (Příjem obilí) 1559-1562, inv. č. 721, kn.č. 559; Registra poručnická (haškovská) 1559-1561, inv. č. 722, kn. č. 560; Registra pozůstalého statku kostelákovského 1630-1631, inv. č. 725, kn. č. 563.

³⁵¹ Josef HOLUB – Stanislav LYER, *Stručný etymologický slovník jazyka českého se zvláštním zřetelem k slovům kulturním a cizím*, Praha 1978, s. 414.

³⁵² Robert ŠIMŮNEK, *Zlomky neznámé knihy register centrální rožmberské správy (ca. 1450-1465)*, Táborský archiv 11, 2002, s. 68.

některé knihy, které současné diplomatické pojmosloví označuje jako registra, mají ve svém původním názvu slovo kopiář.³⁵³ Setkat se však můžeme, jak jsme již uvedli výše, i s dobovým označováním těchto pramenů jako „manuály“ či „notuláře“.³⁵⁴ Problémy vyvstávají i při používání pojmu manuál, jehož výklad je také komplikovaný, neboť obecně můžeme říci, že manuál je příruční úřední kniha rozmanitého charakteru, obsahující záznamy běžné agendy.³⁵⁵ Novoměstská registra, která byla využívána v této práci, byla ovšem v době svého aktivního využívání označena jako manuál městský, manuál panský, manuál rytířský a manuál listů císaři (zprávy do rady). A takto bychom mohli pokračovat dále a uvádět další příklady a zpochybňování.

Na obhajobu současné užívané diplomatické terminologie je třeba tedy říci, že se pokouší zavádět pořádek do rozkolísaného označování písemností úřední provenience. Jak dokazují některé další práce,³⁵⁶ nečiní nejednotnost problémy pouze v rámci širšího teritoriální vymezení, ale také v určitých regionech, ba dokonce neshledáváme jednotu ani v jednotlivých městských registraturách, jak jsme se již také zmínili výše. A to máme obvykle k dispozici jenom zlomek knih určitého typu. Nelze tedy při práci s pramenem vycházet z původního pojmenování příslušné knihy, ale je třeba především zohledňovat její obsah.

Nejednotná není pouze terminologie, ale v této souvislosti také samotná diplomatická obec. Ojedinele se objevují práce, které se dotýkají problematičnosti pojmu registra.³⁵⁷ Podle některých názorů moderní diplomatika uměle zúžila význam tohoto pojmu a nevhodně ho používá pro označování souboru „*opisů kanceláří vydaných listin (tedy protipól kopiáře, evidujícího písemnosti do kanceláře došlé)*“.³⁵⁸ K tomuto vymezení je však třeba dodat, že registra, jež nebyla používána pouze ve velkých kancelářích, v pojetí současné diplomatiky neobsahují pouze listiny, ale samostatně také odesílanou korespondenci a některé další typy úředních písemností, které kancelář vyhotovovala.³⁵⁹ Vždy záleželo na velikosti, významu

³⁵³ Např. v první polovině 90. let 20. století vyšel na téma kopiářů sborník příspěvků z kulatého stolu konaného 5.-7. prosince 1991: Olivier GUYOTJANNIN – Laurent MORELLE – Michel PARISSE (edd.), *Les Cartulaires*, Mémoires et documents de L'École des Chartes 39, Paris 1993.

³⁵⁴ Srov. např. název pro městská registra: SOKA Trutnov, AM Dvora Králové nad Labem, Manuál listovní m. Dvoru n. Labem 1600 – 1609 [(1587, 1596) 1600 – 1609 (1636)], inv. č. 124, kn. č. 114.

³⁵⁵ HLAVÁČEK, *Diplomatika*, in: HLAVÁČEK – KAŠPAR – NOVÝ, s. 210.

³⁵⁶ Srov. např. ČÁREK – LŮŽEK, *Názvosloví*, s. 452-477.

³⁵⁷ Viz např. Heinrich KOLLER, *Registerführung und Kanzleireform im 15. Jahrhundert*, AUC – Philos. et Hist., č. 3-4, 1971 (= *Studia historica* 6-7: Z pomocných věd historických), s. 161-177, zde s. 163-164; ŠIMŮNEK, s. 67-108.

³⁵⁸ ŠIMŮNEK, s. 67.

³⁵⁹ Tato skutečnost pravděpodobně nebyla známa Janu Černému při rozboru rakovnických register z let 1534-1544 (1545), který zmiňuje z celkového počtu 104 zápisů na 66 foliích 4 zápisy (přepis královského mandátu o minci z roku 1545, výuční list, svědomí města ve sporné záležitosti, potvrzení dlužního úpisu Jana Silvestra), které nejsou misivy: „Tyto čtyři texty nejsou koncipovány jako listy, mají zcela odlišný charakter. Nejsou také uvedeny formulí službu svú vzkazujem, kterou jsme si vypůjčili do názvu naší edice. Vymykají se z celku svým

a stupni organizovanosti příslušné kanceláře, která si podle toho zřizovala pouze obecná či v případě vyšší vyspělosti i speciální registra. Registra, označujeme-li tak knihy evidující písemnosti kancelářů vydávané, byla v českém prostředí vedena nejdříve v královské kanceláři (posléze české dvorské kanceláři),³⁶⁰ dále v markraběcí kanceláři,³⁶¹ v kanceláři kladských hrabat,³⁶² při české komoře, při českém místodržitelství, u komorního soudu,³⁶³ u podkomořského úřadu,³⁶⁴ u apelačního soudu a prakticky ve všech konsolidovaných, pochopitelně i městských kancelářích, i když často, jak už bylo naznačeno, se skrývají pod různými označeními a opačně jako registra jsou označovány různé kancelářské pomůcky zejména hospodářského charakteru, u nichž je třeba klást důraz na jejich specifikující přídavné jméno.³⁶⁵

Městská registra bývají většinou využívána jako komplementární pramen. V případě přímého zájmu o jejich studium dosavad schází práce, která by na jejich problematiku nahlížela komplexně. Doposud se objevují pouze studie, především závěrečné studentské

obsahem a nelze přesně určit, proč je písař zařadil do register, ač byly patrně z Rakovníka odeslány (pouze mandát o minci musel být do města doručen) s průvodním listem, který jistě obsahoval zažité formální náležitosti.“ Problematické je i autorovo uvedení „průvodního listu“, neboť funkci průvodního dopisu mnohdy plnil právě misiv, k němuž se často přikládal příslušný spis, podrobněji popisující řešenou záležitost. Srov. Jan ČERNÝ, *Službu svů vzkazujem, slovné opatrnosti páni sousedé a přátelé naši milí (Registra odeslaných listů města Rakovníka z let 1534-1544 (1545))*, Rakovnický historický sborník 7, 2006, s. 163-228, zde s. 164.

³⁶⁰ František PALACKÝ (ed.), *Registra zápisův královských i obecných 1453-1454 sepsaná*, in: Archiv český II., 1842, s. 175-208 a 444-481; TÝŽ (ed.), *Výpisy z českých register královských i obecných 1454*, in: Archiv český VI., Praha 1872, s. 566-591; Josef TEIGE (ed.), *Registra krále Vladislava II. 1498-1502*, in: Archiv český XVIII., Praha 1900, s. 1-289. Jaromír ČELAKOVSKÝ, *O domácích a cizích registrech, zvláště o registrech české a jiných rakouských dvorských kanceláří*, Praha 1890; August SEDLÁČEK, *Zbytky register králův římských a českých z let 1361-1480*, Praha 1914; Václav LETOŠNÍK, *Registra otevřených listů české kanceláře*. ČAS 3, 1926, s. 36-63 a IV., 1926-1927, s. 49-102; Zdeněk KRISTEN, *Listy poselací a jejich registra v královské kanceláři české až do Bílé Hory. Příspěvek k novější české diplomacie*, ČAS 5, 1927, s. 1-109; Karel STLOUKAL, *Česká kancelář dvorská 1599-1608. Pokus z moderní diplomatiky*, Praha 1931; Zdeněk KRISTEN, *K otázce register a registrování listů poselacích v české kanceláři dvorské na počátku XVII. století*, ČAS 9-10., 1933, s. 218-234.

³⁶¹ Josef EMLER (ed.), *Zlomek register zápisů markrabství moravského z roku 1459*, in: Archiv český VII., Praha 1887, s. 569-604.

³⁶² Jaromír ČELAKOVSKÝ (ed.), *Registra hrabat Kladských 1472-1491*, in: Archiv český VIII., Praha 1888, s. 361-369.

³⁶³ Jaromír ČELAKOVSKÝ (ed.), *Registra soudu komorního (1472-1482)*, in: Archiv český VII., Praha 1887, s. 446-568; TÝŽ, *Registra soudu komorního (1482-1487)*, in: Archiv český VIII., Praha 1888, s. 396-480; TÝŽ (ed.), *Registra soudu komorního (1487-1491)*, in: Archiv český IX., Praha 1889, s. 455-560; TÝŽ (ed.), *Registra soudu komorního (1491-1500)*, in: Archiv český X., Praha 1890, s. 441-560; TÝŽ (ed.), *Registra soudu komorního (1500-1501)*, in: Archiv český XI., Praha 1892, s. 506-560; TÝŽ (ed.), *Registra soudu komorního (1501-1503)*, in: Archiv český XII., Praha 1893, s. 463-560; TÝŽ (ed.), *Registra soudu komorního (1503-1511)*, in: Archiv český, XIII. Praha 1894, s. 1-545; TÝŽ (ed.), *Registra soudu komorního (1488-1494), 1502-1519*, in: Archiv český XIX., Praha 1901, s. 1-475.

³⁶⁴ Marek ĎURČANSKÝ, *Česká královská města v letech 1640-1648 ve světle register podkomořského královských měst*. In: M. Ebel - M. Toner (ed.), *Historická Olomouc XIII. Konec švédské okupace a poválečná obnova ve 2. polovině 17. století*, Olomouc 2002, s. 351-358; TÝŽ, *Úřední knihy vedené v rámci podkomořského úřadu jako pramen k výzkumu šlechtických rodů v období třicetileté války*, SAP 52, 2002, s. 242-256.

³⁶⁵ Literatura k tomuto tématu viz pozn. 349 a 350.

práce, věnující se diplomatickému rozboru jednoho pramene tohoto typu,³⁶⁶ popř. práce, které se zabývají činností městské kanceláře jako celku.³⁶⁷ Větší pozornost byla v odborné literatuře prozatím věnována registrům středověkým, a to nejen u nás, ale především v zahraničí.³⁶⁸ V závěru 19. století a posléze na přelomu dvacátých a třicátých let můžeme v české historiografii zaznamenat zájem o novověká registra zemských úřadů. Nejstarší a prozatím jedinou prací, jež se pokouší na problematiku nahlížet širě, je monografie Jaromíra Čelakovského o novověkých registrech české dvorské kanceláře.³⁶⁹ Čelakovský podal systematický základ ke studiu register a podařilo se mu též upozornit na některé problémy, které probudily zájem u dalších badatelů. Jedním z nich byl Zdeněk Kristen, který se zabýval listy poselacemi a jejich registry vedenými v královské kanceláři do roku 1620.³⁷⁰ Dalším badatelem byl Václav Letošník, který zpracoval registra listů otevřených české kanceláře.³⁷¹ Registra následně zaměstnala v rámci souhrnné práce o české kanceláři a její agendě Karla Stloukala.³⁷² Stloukalovy závěry o neúplnosti zaznamenávaných konceptů v registrech motivovaly Zdeňka Kristena k podrobné sondě do materiálu z let 1601-1608, kdy jsou registra

³⁶⁶ Tamtéž.

³⁶⁷ Srov. např. DVORÁK, Městská správa v Českém Brodě a její písemnosti do roku 1623, zvláště s. 203 a 215; Marie KAPAVÍKOVÁ, *Kutnohorské radní knihy z let 1462-1527 a městská správa v tomto období*, SAP 23, 1973, zvláště s. 107.

³⁶⁸ Základní přehled významnějších edičních počínů těžících z register papežských, římských králů a císařů a českých králů, jakož i soupis literatury zabírající se i registry podává nejnověji Ivan Hlaváček v bibliografické příloze k diplomacie: Ivan HLAVÁČEK, *Diplomatika*, in: HLAVÁČEK – KAŠPAR – NOVÝ, s. 263-277.

³⁶⁹ Jaromír ČELAKOVSKÝ, *O domácích a cizích registrech, zvláště o registrech české a jiných rakouských dvorských kanceláří*, Rozpravy KČSN 7, řada 3. svazek, Praha 1890.

³⁷⁰ Zdeněk KRISTEN, *Listy poselací a jejich registra v královské kanceláři české až do Bílé Hory*, s. 1-109. Pro období středověku dospěl Kristen k přesvědčení, že v tomto období spíše nebyly misivy registrovány. Podle něho je vznik speciálních register listů poselacích v případě centrálních úřadů až důsledkem nového pohledu na fungování kanceláře a její společenský význam. Na základě komparace dochovaných konceptů misivů a register Kristen zjistil, že se do register zapisovalo právě podle konceptů (ve starším období s menším odstupem, před rokem 1620 po větším nahromadění materiálu). Ve své práci Kristen ještě upřesnil dosavadní Čelakovského soupis register listů poselacích vzešlých z agendy české dvorské kanceláře a české komory. Mj. také vyzdvihl misivy jako historické prameny vynikající svou bezprostředností, netendenčností a spolehlivostí výpovědi.

³⁷¹ Václav LETOŠNÍK, *Registra otevřených listů české kanceláře*, ČAS 3, 1926, s. 36-63, ČAS 4, 1926-1927, s. 49-102. Dochovaná registra popsal podle jednotlivých svazků a podobně dospěl k názoru, že se do register zaznamenávaly pravděpodobně koncepty, nikoli však bezprostředně, ale po nahromadění jejich určitého množství. Letošník uvádí, že registra jako celek „měla poskytovat usnadnění přehledu o vyhotovených listech a bylo jich užíváno ve sporných případech jako opory při úřední agendě“ (s. 62).

³⁷² Karel STLOUKAL, *Česká kancelář dvorská. Pokus z moderní diplomatiky*, Rozpravy ČAVU, třída I., 76, 1931, zvláště s. 87-94. Stloukal popsal průběh registrování a zveřejnil soupis dochovaných register, která označil za „poslední kolečko kancelářského stroje“ mající funkci kontrolní a evidenční. Problematické se ukázalo jeho přesvědčení, že registra neodrážejí úplný rozsah agendy české kanceláře, že obsahují jen zlomek spisů vydávaných oběma jejími expedicemi. V případě listů poselacích odhadoval, že v některých obdobích se zaznamenávala do register jen jedna třetina z nich. V takovém případě by se významně snížila vypovídací hodnota tohoto typu historického pramene.

dochována nejlépe. Svým výzkumem Kristen potvrdil své dřívější závěry o úplnosti záznamů listů poselacích v registrech.³⁷³

Soustředíme-li naši pozornost na současnou diplomatickou terminologii, je možno definovat registra jako pomocné kancelářské knihy vedené ve vydavatelské kanceláři, do nichž se zpravidla zapisovaly písemnosti z kanceláře vycházející.³⁷⁴ Registra z tohoto hlediska dělíme na všeobecná, v nichž se evidovaly všechny typy vydávaných písemností bez rozdílu, a na speciální, která se dělila např. podle užívaného jazyka,³⁷⁵ podle teritoria nebo podle obsahu.³⁷⁶

Městská registra, jejichž případná specializace je odrazem rozsahu a významu příslušné městské kanceláře,³⁷⁷ obsahovala zpravidla vedle konceptů či opisů listů poselacích i další typy, kategorie diplomatického materiálu. Jedná se zejména o list zachovací,³⁷⁸ list věřící,³⁷⁹ vidimus,³⁸⁰ list přiznací,³⁸¹ list fedrovní,³⁸² kvitanci,³⁸³ svědomí (svědectví, list svědečný),³⁸⁴ půhon,³⁸⁵ důhon,³⁸⁶ list výhostní (výhost),³⁸⁷ patent (otevřený list),³⁸⁸ kundšaft

³⁷³ Zdeněk KRISTEN, *K otázce register a registrování listů poselacích v české kanceláři dvorské na počátku XVII. století*, ČAS 9-10, 1933, s. 218-234. Kristen porovnával dochovaná registra s koncepty. Z 900 konceptů misivů objevil nezregistrované jen čtyři. Své stanovisko o úplnosti záznamů v registrech ještě podpořil připojením a komparací rejstříku, který byl pořízen podle expedičních protokolů listů poselacích české kanceláře.

³⁷⁴ Jako problematická se ukazuje definice, kterou použil ve své práci Vít Křesadlo, který charakterizuje registra jako „*knihy opisů písemností městskou kancelář expedovaných*“. O stránku dále se však dovídáme, že kniha z let 1573-1574 obsahuje pouze koncepty vydávaných písemností, zde misivů, čtyř listů zachovacích, dvou listů mocných a jednoho listu svědečného. Srov. Vít KŘESADLO, *Jihlavská česká městská registra v letech 1573-1574*, Západní Morava 1, 1997, s. 88-93, zde s. 88-89.

³⁷⁵ Příkladem dvoujazyčnosti ve vedení register jsou poměry v jihlavském prostředí, kde jsou dochována registra česká a německá. Sedm českých svazků mapuje období let 1573-1615, čtyři německé, obsahující i zápisy latinské, léta 1573-1613. Společná česko-německá řada je tvořena dvěma svazky z let 1625-1638. Podrobněji srov. KŘESADLO, s. 88.

³⁷⁶ HLAVÁČEK, *Diplomatika*, in: HLAVÁČEK – KAŠPAR – NOVÝ, s. 215.

³⁷⁷ Srov. níže s. 114-115.

³⁷⁸ V listech zachovacích potvrzovala městská rada příjemci zpravidla jeho manželský původ a dosavadní spořádaný život.

³⁷⁹ V listech věřících, jež mívaly velmi rozmanitý obsah, městská rada potvrzovala vlastníkovi písemnosti pravdivost informací v určité záležitosti.

³⁸⁰ Vidimus byl listinou, která ověřovala znění určité písemnosti formou insertu.

³⁸¹ Listy přiznací byly vydávány jménem příslušného města a byly předkládány berníkům příslušného kraje. Jednalo se v podstatě o jakási soudobá daňová přiznání. Vzhledem k tomu, že se platilo několik typů daní, vystavoval se na každou z nich v příslušném termínu splátky samostatný list přiznací.

³⁸² List fedrovní byl doporučujícím listem, v němž představitelé městské rady umožňovali námezdním silám odchod za prací či povolovali osobám bez finančního zajištění žebrotu.

³⁸³ Kvitance je listinou, kterou věřitel potvrzuje dlužníkovi, že od něho obdržel plnění v plném rozsahu či jeho určitou část.

³⁸⁴ Svědomí neboli svědectví bylo ověřeným písemným záznamem výpovědi v určité záležitosti.

³⁸⁵ V půhonu iniciovaném představiteli městské rady, resp. soudu byla příjemci oznamována žaloba a jeho pohnání před městský soud.

³⁸⁶ Důhon, tedy opakovaná žaloba, se odesílala v případě nedostavení se ve stanoveném termínu před městský soud.

³⁸⁷ Ve výhostním listu potvrzovala vrchnost příjemci písemnosti propuštění z poddanství.

(certifikace, cechovní vysvědčení),³⁸⁹ rukojemství,³⁹⁰ transumpt,³⁹¹ supliku,³⁹² pas³⁹³ a list mocný (plnomocenství, plnou moc),³⁹⁴ který však nebyl nejspíše v některých případech vyhotovován a o zplnomocnění se dovídáme pouze ze zápisu misivy.³⁹⁵

Naproti tomu kopiář je chápán jako pomocná kancelářská kniha (někdy ovšem i jako pomůcka archivní), do které bývaly opisovány zpravidla v plném znění všechny nebo všechny důležitější listiny a jiné písemnosti, které kancelář obdržela. Podle potřeby mohly být strukturovány podle chronologického hlediska, podle hierarchie vydavatelů apod.³⁹⁶ Z uvedeného pojetí vyplývá, že nelze pojem registra zaměňovat s termínem kopiář.

Zmínku učiníme i o začlenění register a kopiářů do soustavy městských knih. Podle vypracovaných typologií Václava Vojtíška z roku 1915,³⁹⁷ Jiřího Čarka z roku 1956³⁹⁸ a Rostislava Nového z roku 1963³⁹⁹ můžeme městská registra a kopiáře zařadit jednak do širší skupiny knih, které sloužily *k pojištění právních potřeb města jako celku i jednotlivých příslušníků městských aglomerací*, jednak mezi *knihy městské správy v užším slova smyslu*, k nimž náleží vedle register a kopiářů mj. také knihy obnov rad a formuláře.⁴⁰⁰ Zárodky těchto typů knih můžeme sledovat již v době počátků městských knih u tzv. pamětních knih, které představují pro svůj smíšený charakter písemného materiálu východisko pro další vývoj úředních knih městské provenience. Registra a kopiáře jakožto specializované písemné pomůcky ryze administrativní povahy se v městských kancelářích začaly objevovat v souvislosti s rozvojem a nárůstem písemné agendy v průběhu 15. a na počátku 16. století,

³⁸⁸ Patent neboli list otevřený byl písemností s přitištěnou pečeti, obsahově velmi rozmanitou, která umožňovala příjemci určitá práva.

³⁸⁹ Kundšaft neboli cechovní certifikace byl písemností potvrzující příjemci dosažení určité kvalifikace.

³⁹⁰ Rukojemství představuje písemnou smlouvu, v níž se ručitel vůči věřiteli zavazuje splnit povinnost dlužníka, jestliže tak v čase splatnosti dlužník sám neučiní.

³⁹¹ Transumpt byl ověřenou kopií originální listiny, kterou mohl v právních záležitostech nahrazovat.

³⁹² Supliky neboli žádosti mívaly velmi rozmanitý obsah.

³⁹³ Pas byl osvědčením, v němž rada potvrzoval najaté síle dokončení smluvené práce a její zaplacení.

³⁹⁴ V listech mocných potvrzovali představitelé města udělení plné moci určené osobě, že je oprávněna jednat jejím jménem či jménem jiných osob, které jsou v listu zmíněny.

³⁹⁵ Příkladem je kutnohorský koncept z roku 1576, kdy Adam Urbánek zplnomocnil pro vyzvednutí dlužných peněz na Novém Městě pražském Jana Strejčka. Zplnomocněnec měl, jak vyplývá ještě z textu, posléze i misiv do prostor novoměstské radnice sám doručit. (AMKH, Registra (1545, 1571, 1572, 1573) 1575-1584 (1585, 1587), fol. 95r.) Ovšem mocný list v této záležitosti v registrech schází.

³⁹⁶ Tamtéž, s. 205-206.

³⁹⁷ Václav VOJTÍŠEK, *O studiu městských knih českých*, VČA 24, 1915. (reprint Výbor rozprav a studií, Praha 1953, s. 52-85, zde s. 80.)

³⁹⁸ Jiří ČAREK a kol., *Městské a jiné úřední knihy Archivu hlavního města Prahy*, Praha 1956, s. 15-20.

³⁹⁹ Rostislav NOVÝ a kol., *Soupis městských knih českých od roku 1310 do roku 1526*. AUC – Philosophia et historica 4, 1963, s. 152.

⁴⁰⁰ Tamtéž, s. 10. Z nejstarších dochovaných formulářů odesílané městské korespondence uveďme: chebskou Knihu korespondence (zlomek) 1438 (tamtéž, s. 77; s největší pravděpodobností se jedná o formulář); olomoucký Formulář české korespondence 1508-1527 a Formulář německé korespondence cca 1513, sestavované oba z písemností skutečně vydaných (tamtéž, s. 130-131).

příčemž předpokladem pro zavedení tohoto typu úřední knihy byla vyspělost místního kancelářského a knihového systému.⁴⁰¹ Zlatým věkem aktivního využívání tohoto typu písemností bylo především období 16. století a 17. století.⁴⁰² Ovšem ani tato relativně dlouhá doba nebyla z hlediska jejich podoby i způsobu využívání zcela homogenní, jak uvidíme v následující podkapitole. V dalším vývoji se s ohledem na nárůst písemné produkce kancelářů začalo pozvolna přecházet na nové druhy úředních knih protokolárního charakteru.

⁴⁰¹ Z dochovaných městských knih do roku 1526 jmenujme: pro město České Budějovice (tamtéž, s. 59-60) – Kopiař korespondence 1503-1505 (kniha obsahuje vedle různých sdělení městům opisy statut, svědectví apod.), Kniha konceptů městské korespondence (fragment) 1520; pro město Cheb (tamtéž, s. 78) – Kniha korespondence 1457-1468 (převažují opisy odesílaných písemností nad doručenými), Knihy korespondence (Kopialbücher) 1513-1515, 1516-1518, 1522-1524, 1525-1527; pro město Olomouc (tamtéž, s. 130-131) – Kopiař a konceptář městské korespondence 1424-1580, Kniha korespondence městské rady 1510-1522 (odeslané i přijaté); pro město Znojmo (tamtéž, s. 196) – Kopiař městské korespondence 1453-1479, obsahující přepisy odeslaných i došlých písemností.

⁴⁰² Tamtéž, s. 27.

II.2 Diplomatický rozbor register

Registra, jež se stala objektem našeho zájmu, tvořila součást živého organismu, městské kanceláře, v níž měla své specifické postavení. Přestože tento písemný materiál vyniká především z hlediska obsahového, jeho specifičnost se projevuje i po stránce diplomatické a paleografické.

Jakýkoli rozbor raně novověkého pramene by byl ovšem samoučelný, jestliže by nesledoval širší souvislosti. Především máme na mysli využití diplomatické analýzy k objasnění vedení register v městském prostředí a k možnému sledování personálního obsazení příslušné městské kanceláře a podílu jednotlivých písařů na vyhotovování písemností. Vzhledem k většímu počtu zkoumaných register ovšem nebylo možné zrekonstruovat ve všech případech konkrétní složení kancelářského personálu. K tomuto úkolu by bylo totiž nezbytné využít mnohem větší pramennou základnu a s použitím srovnávací metody písemnosti studovat.

Komplikací při rozboru jednotlivých knih bylo jejich časové vymezení. Při podrobnějším ohledání bylo v některých případech zjištěno, že se roky uváděné v inventáři nebo v podobě novodobých přípisků přímo v knize neshodují s datací dochovaných zápisů. Na nesrovnalosti proto v textu upozorňujeme a v nadpisu vždy uvádíme skutečné časové vymezení příslušných register. Taktéž je třeba uvést, že ve snaze zpřehlednit rozkolísané názvosloví zkoumaných knih používáme důsledně nejen v textu, ale i v poznámkovém aparátu jednotně pojem „registra“.

II.2.1 Kolínská registra ⁴⁰³

Registra 1564 (1565, 1568)

Tato nejstarší dochovaná kolínská registra konceptů, v SOkA označovaná nepřesně jako *Kniha opisů listů odesílaných 1564*, mají velikost 34,5 x 22,3 cm.⁴⁰⁴ V knize došlo

⁴⁰³ Ve fondu Archiv města Kolína, doposud nezinventarizovaném, se ještě dochovala 3 městská registra, jejichž názvy používané v SOkA Kolín vycházejí ze „Soupisu archivu města Kolína“ od bývalého místního archiváře Jaroslava Schneidera: *Kniha opisů listů odesílaných 1620-1622*, *Kniha opisů listů odesílaných 1630-1631*, *Kniha opisů listů odesílaných 1633-1638*, *Kniha opisů listů odesílaných 1639-1640*, *Kniha opisů listů odesílaných [1640, 1643, 1644] 1645 – 1648 [1662]*, *Kniha opisů listů odesílaných 1653-1659*, *Kniha opisů listů odesílaných 1660-1674*, *Kniha opisů listů odesílaných 1766-1769*, která byla určena pro záznam korespondence podkomořskému úřadu.

⁴⁰⁴ V SOkA se zachoval přepis tohoto registra od bývalého tamního archiváře Vojtěcha Práška (1893-1972), který působil v kolínském archivu v letech 1939-1958. Podrobněji o něm Jaroslava HOFFMANNOVÁ – Jana

k nevhodným novodobým zásahům, při nichž byla poškozená folia vyspravena obyčejnou lepicí páskou, chybějící části listů byly doplněny jiným typem papíru. Navíc byly některé pasáže v zápisech podtrhány badateli. Na rectu folií se obvykle též nešetrně vyskytuje razítko s opisem „*Museum královského města Kolína*“. Vazba je novodobá s pevnými šedohnědými deskami. Filigrán představuje znak Starého Města pražského, trojvěží nad hradbou s branou, ve štítě. Papír je tedy provenience pražské.⁴⁰⁵

Za ne zcela nejšťastnější postup lze považovat novodobé provedení dvojí paginace, a to tím způsobem, že jsou jednotlivé strany současně orazítkovány červenými a tmavomodrými číslicemi. Pro snazší orientaci je pracováno pouze s červenou paginací, která čítá celkem 112 stran a je spolehlivější. Dodatečně byly do knihy v novější době vloženy dvě zbylé části folia s textem: 1. je potvrzením z roku 1568 o zaplacení dluhu, 2. je torzem textu dopisu z roku 1564. V případě torza přilepeného na straně 19 se jedná o příslib splátky dluhu.

Zápisy do register zaznamenával písař A, pro něhož je typická drobná česká novogotická kurziva s polokurzivními znaky, místy velice zběžná, se sklonem doprava. Tímto písařem byl Jan Vodička, jak je uvedeno ve dvou mocných listech zapsaných v registrech.⁴⁰⁶ Výjimkou je pouze jeden přeškrtnutý, nikoli mřežovaný zápis na s. 21, od písaře B, jehož písmo lze hodnotit jako velmi úhlednou a dobře čitelnou českou novogotickou polokurzivu již s výraznějšími kurzivními znaky.

V knize se objevují dva typy konceptů misivu: první je velmi stručný, dovídáme se pouze základní fakta a lze ho hodnotit jako regist. Druhý typ se již strukturou a formulemi podobá konceptům ostatních zkoumaných register.⁴⁰⁷ Vedle konceptů listů poselacích se v knize nacházejí dále listy zachovací (3), revers (1), listy mocné (2), list věřící (1), kšaft (1), výpis z majestátu (1) a doložení (3)⁴⁰⁸.

První zápis pořídili kolínští radní 7. ledna 1564, poslední textová jednotka v souvislé chronologické řadě pochází z prvních lednových dnů roku 1565. Jak již zaznělo výše, bylo

PRAŽÁKOVÁ (edd.), *Biografický slovník archivářů českých zemí*, Praha 2000, s. 511. Uváděný přepis je uložen ve fondu Prášek Vojtěch, inv. č. 10.

⁴⁰⁵ František ZUMAN, *České filigrány XVI. století*, Památky archeologické 33, 1923, s. 282.

⁴⁰⁶ AMK, Registra 1564 (1565, 1568), s. 75 a 98.

⁴⁰⁷ V následující podkapitole věnované misivům se budeme touto problematikou zabývat podrobněji.

⁴⁰⁸ Synonymním výrazem pro tento typ písemnosti je pojem kvittance.

k registrům připojeno ještě potvrzení o zaplacení pohledávky z roku 1568. Na straně 63 se zachoval nápis „*Anno Domini [1564]*“⁴⁰⁹.

Registra 1593

Také ve druhých nejstarších kolínských registrech konceptů,⁴¹⁰ označovaných opět nevhodně jako *Kniha opisů listů odesílaných 1593*, o velikosti 34,7 x 23 cm byla folia neodborně vyspravena lepicí páskou. Místy jsou zápisy znehodnoceny nešetrným novodobým podtrháváním inkoustovou tužkou. Vazba je novodobá, což je třeba již na tomto místě zdůraznit, abychom pochopili některé nesrovnalosti, které vyplynuly z diplomatického rozboru těchto register. Pevné desky mají černou barvu. Na papíře je filigrán se dvěma věžemi, které mají cimbuří a každá po jednom okně. Mezi nimi se nachází brána s klenutým vstupním prostorem a špičatou střechou. Toto zobrazení městského znaku dokládá původ psací látky z trutnovské papírny.⁴¹¹

Novodobá paginace je provedena černým číselným razítkem. Kniha obsahuje celkem 148 stran, označených razítkem s opisem „*Museum královského města Kolína*“. Můžeme si ale povšimnout i dobové foliace, která začíná na straně 1 jako folio 2 a číslování pokračuje až k foliu 24, kterému odpovídá strana 43. Jak je patrné, počet listů není kompletní, neboť schází první a šesté folio.⁴¹² Mezi folia 2 a 3 byl uměle vložen jeden neočíslovaný list, který obsahuje znění listu věřícího. Motivem pro toto zařazení písemnosti bylo bezpochyby hledisko chronologické, neboť písemnost datovaná k 10. únoru 1593 tvoří s okolními zápisy plynulou chronologickou řadu. Do knihy bylo při kompletaci písemnosti vlepeno 6 pozůstatků původních listů, a to na stranách 15, 25, 35, 73, 97, 141. Ve všech případech je obsahem znění text misivu. O jejich umístění opět rozhodovala datace. Není bez zajímavosti, že je těchto několik zápisů napsáno bez úprav a lze je hodnotit jako opisy. Dále můžeme v registrech najít 2 dodatečně upravované misivy pro Jiřího st. z Lobkovic, které nebyly zničeny, staly se posléze součástí spisového materiálu a nakonec uměle novodobé vazby.⁴¹³ V případě obou misivů se dochovaly pozůstatky přitištěné sekretní pečeti opatřené papírovým krytem. Na poslední chvíli však byly pravděpodobně otevřeny, upraveny a staly se v podstatě

⁴⁰⁹ List je poškozen.

⁴¹⁰ Přepis textů z těchto register od Vojtěcha Práška viz pozn. 404.

⁴¹¹ Viz Charles M. BRIQUET, *Les Filigranes*, IV., Hildesheim – Zürich – New York 1991, č. 15936. ZUMAN, s. 284-285.

⁴¹² AMK, Registra 1593, s. 83.

⁴¹³ Tamtéž, s. 49-52, 65-68.

předlohou pro vytvoření misivu nového. Skutečnost, že obě písemnosti nemají v knize svůj koncept, nás vede k přesvědčení, že právě to bylo motivem k jejich zařazení do register.

Uvedené informace nás vedou jednoznačně k závěru, že registra byla původně mnohem rozsáhlejší a že jejich současná podoba je výsledkem rekonstrukce uskutečněné před opatřením knihy vazbou.

Písaře máme v této knize doložené čtyři. Písmo písaře A, jež dominuje, má charakter české novogotické kurzivy, je velice zběžné s mírným sklonem doprava, místy se objevují úpravy textu. Tímto písařem byl Jan Kochan z Prachové. S jeho jménem se setkáváme v konceptu listu poselacího určeného pánům čáslavským, ve kterém je jmenovaný písař zplnomocněn vyzvednout v Čáslavi 6 kop gr. č. purkrechtních peněz náležejících kolínské obci.⁴¹⁴ Písaře B nalezneme na stranách 35-40, 71, 81 a 84. Používá českou novogotickou polokurzivu, pro níž jsou příznačné větší mezery mezi jednotlivými drobnějšími literami. Tento písař je doložen ojediněle i v registrech 1595 a dominuje v registrech 1597-1599. Písaře C, kterého nalezneme na stranách 121-124 a 129-132, charakterizuje velmi úhledná česká novogotická polokurziva. Písmo je vyrovnané s velmi mírným sklonem doprava.

Nejpočetněji jsou v registrech zastoupeny koncepty misivů, dále tu byly zaznamenány listy věřící (2), listy přiznávací (2), vysvědčení rychtářských počtů (1), list mocný (1), patent (1), listy zachovací (3) a pas (1).

První zápis pochází ze 3. února 1593, poslední datovaný koncept byl zaznamenán 29. prosince 1593. U posledního zápisu chybí závěrečná pasáž. I tato skutečnost vyvolává otázku, zda původně tato registra neobsahovala více zápisů. Podobně je třeba se ptát po osudu lednových záznamů. Provedená soudobá foliace naznačuje, že pravděpodobně byly součástí předcházejících register.

Registra 1595

V pořadí třetí registra konceptů o velikosti 34,6 x 22,4 cm byla v době svého založení nadepsána jako „*Copiae lit[t]erarum pro anno etc. 1595*“.⁴¹⁵ Z toho označení poté

⁴¹⁴ Tamtéž, s. 83.

⁴¹⁵ Také přepis těchto register uskutečněný Vojtěchem Práškem se nachází v SOkA Kolín a je společně i s jeho dvěma výše uvedenými rukopisy badatelům k dispozici. Viz pozn. 404.

pravděpodobně vytvořil archivář Jaroslav Schneider,⁴¹⁶ který pořádal starší část dochovaných kolínských písemností, název *Kniha opisů listů odesílaných 1595*. Registra v tomto případě ovšem neobsahují opisy, nýbrž koncepty.

Kniha má novodobou vazbu s pevnými černými deskami. Folia jsou při okrajích částečně mechanicky poškozena. Dochovány jsou připomínky z roku 1860, které v knize zapsal pravděpodobně tehdejší děkan Jan Svoboda.⁴¹⁷ Stěžuje si v nich na písařovo velmi špatně čitelné písmo. Pod jeho poznámkami se objevují ještě přípisky dalších dvou osob z pozdější doby.

Kniha má jednak původní foliaci, která je započata zároveň s prvním popsáním foliem (celkem 67 označených listů), jednak důslednější novodobé stránkování černým číselným razítkem, které čítá celkem 188 označených stran. Paginy 183 a 185, 186 zůstaly nepopsané. Na první, úvodní straně je zaznamenáno několik latinských sentencí, mj. i dvojverší s náboženskou tematikou. Strany 63-64 jsou téměř do poloviny ustřiženy. Po šířce jinak volné strany 185 byla písařem nadepsána kompletní adresa, uvádějící jako příjemce kolínského hejtmána Jana Mlázovského z Těšnice. To opět nasvědčuje, že se jedná o nedokončený misiv, uměle zařazený mezi zápisy register. Na straně 167 je přilepen zápis, který je svolením purkmistra k sepsání dopisu hejtmánovi. Tento text rozkrývá další možný krok v rámci korespondenční praxe.⁴¹⁸ Důležitou informaci přináší i strana 25, kde je zapsán odkaz na manuál 1594 (rozuměj registra). Mezi stranami 94 a 95 je vložen fragment listu, na němž se odkazuje na manuál (registra) 1590. Z těchto kusých informací se zdá být pravděpodobné, že registra byla v tomto období vedena podle let. Tuto domněnku potvrzují i dochovaná registra 1593 a 1595.

Podobně jako u předchozích dvou register byla folia i v tomto případě orazítkována v kolínském muzeu. Filigrán znázorňuje dva kruhy, přičemž menší je vepsán do většího. Prostor mezi oběma kruhy vyplňuje šest majuskul, do menšího kruhu je vepsána jedna majuskulní litera. Jedná se o kruhovou značku, která dokládá původ papíru z Benešova nad Ploučnicí.⁴¹⁹

⁴¹⁶ Jaroslav Schneider (1883-1945) působil jako archivář v Kolíně v letech 1935-1943. O něm podrobněji: Zuzana MYŠKOVSKÁ, *Pozůstalost prof. Jaroslava Schneidera v Okresním archivu v Kolíně*, *Práce muzea v Kolíně* 4, 1987, s. 233-246.

⁴¹⁷ Tuto osobu je třeba odlišit od pozdějšího kouřimského archiváře Bedřicha Svobody (1883-1971, který byl v letech 1952-1961 vedoucím pobočky OA Kolín v Kouřimi. (HOFFMANNOVÁ – PRAŽÁKOVÁ (edd.), s. 609.)

⁴¹⁸ AMK, Registra 1595, s. 167. Citováno níže viz pozn. 129.

⁴¹⁹ Viz Charles M. BRIQUET, *Les Filigranes I.*, Hildesheim – Zürich – New York 1991, č. 1879.

Písmo lze hodnotit jako zběžnou českou novogotickou kurzivu. Písařem A je Jan Kochan z Prachové, s jehož rukopisem jsme se setkali již v registrech 1593. Více zápisů však pochází z pera písaře B, jehož česká novogotická kurziva je zběžnější, drobnější a je téměř statická. S jeho identifikací je však prozatím problém, protože dosavadní poznatky hovoří pro rok 1595 pouze o jednom stálém písaři. Písař C je autorem textu na fragmentu folia přilepeného ke straně 119. Tento rukopis náleží dominantnímu písaři register 1597-1599. Písmo písaře D na pozůstatku folia připevněného ke straně 189 patří, jak informuje podpis, Mikuláši Janotovi. O něm se dosavadní literatura bohužel také nezmiňuje. Taktéž v případě písaře F máme jednoduchou identifikaci, protože se nám také zvěčnil. Jedná se o I. Cypriána. Na straně 62 připojil velmi drobným polokurzivním písmem informaci, že posílá formu listu příznávacího na sbírku a současně zve písaře Ondřeje na večeři, protože s ním chce probrat nějakou záležitost. Předloha ke stylizaci listu příznávacího, v podstatě koncept z roku 1595, je zachycena na straně 61. Je psána také Cypriánem. Tato informace posouvá dosavadní poznání a dokládá, že Ondřej Jaroměřský působil v kolínském písařském úřadu již v roce 1595 a nikoli pouze v průběhu roku 1596.

Kromě konceptů misivů byly do register zaznamenány i listy fedrovní (4), artikul ze suplikace (1), vysvědčení o zvodu (1), vysvědčení o vyučení (1), list mocný (1), listy příznávací (8), listy věřící (2), listy zachovací (7) a list mocný (1).

Na foliu 1r kolínští radní uvedli časovou charakteristiku registra: „*Anno a nato Christo 1595*“. Pro praktické účely začala tato registra sloužit někdy po 1. lednu 1595,⁴²⁰ poslední zápis dokončen není, a proto použijeme poslední dataci připojenou u zápisu ze dne 15. prosince 1595. I v tomto případě je tedy otázkou, zda původně nebyla registra rozsáhlejší a zda nescházejí alespoň zápisy ze závěru roku. Musíme však počítat s tím, že část tohoto období připadlo na dobu pracovního volna v souvislosti s vánočními svátky.

Registra 1595 – 1596 (1597)

Další kniha z řady kolínských předbělohorských register konceptů o velikosti 34,5 x 23,3 cm, označovaná v úvodu na první straně jako „*Copia[e] litterarum etc. pro anno etc. 95*“ (v Schneiderově překladu *Kniha opisů listů odesílaných 1595 – 1596*), byla taktéž opatřena novodobou vazbou s černými pevnými deskami. Folia jsou místy mechanicky poškozena. I v těchto registrech byla jednotlivá folia orazítkována pracovníky muzea. Filigrán

⁴²⁰ Tato neurčitost vyplývá z faktu, že první zachycený záznam nemá dataci. Druhý zápis pochází z 5. ledna.

představuje dvě věže, které mají cimbuří a každá po jednom okně. Mezi nimi se nachází brána s klenutým vstupním prostorem a špičatou střechou. Toto zobrazení městského znaku dokládá původ psací látky z trutnovské papírny.⁴²¹

Registra, jejichž současná podoba je ovlivněna horlivou snahou, žel ne vždy nejšťastnější, po maximální kompletaci dochovaných záznamů při opatření knihy vazbou, mají celkem 190 černým razítkem označených stran. V zadní části ještě navíc zbývá dalších 7 nečíslovaných a zcela prázdných folií. Strany 26, 30, 33-36, 82, 108, 120 a 189-190 zůstaly také bez záznamu. Od strany 17 se objevuje i soudobá foliace, která začíná až foliem 3 a končí listem 12. Tento poslední a ještě též předposlední list zůstaly nepopsané a odpovídají jim již zmiňované strany 33-36. Součástí vazby se stalo 7 nedokončených či dodatečně upravovaných misivů, jež opět nemají v registrech svůj koncept: jako strany 49-50 byl označen opravovaný misiv pro hejtmana poděbradského panství Kryštofa Melichara z Číčova, jako strany 51-52 byl korigován misiv pro kutnohorskou sousedku Evu Heroltovou, jako strany 65-66 misiv pro prezidenta české komory Joachyma Novohradského z Kolovrat, na straně 107 je nadepsána adresa pro Kutnohorské, na straně 120 je upravované znění misivu bez adresy, ovšem z titulace je zřejmé, že se jednalo o městského adresáta, jako strany 146-147 byl paginován pozměněný misiv do Sadské a na straně 172 je text misivu bez adresy, sepisovaného pro městskou radu. Lepicí páskou je dodatečně připevněno několik zbytků folií se zápisy. Nejprve jsou to na straně 5 zvlášť připevněné dva koncepty adres: z první se dovídáme, že se mělo jednat o koncept suplikace císaři, z druhé je patrné, že měl být list poselací určen české komoře. Na straně 136 je přilepen zápis z 13. září 1596 staršího radního písaře Ondřeje Jaroměřského, v němž oznamuje vyhovění žádosti Jana z Valdštejna majícího při s Burianem Kasalickým z Kašic. Pravděpodobně se jedná o poznámky, které si písař učinil při radním jednání a teprve posléze v kanceláři podle nich vytvářel koncept misivu. Na straně 140 je ještě přilepen fragment folia obsahující koncept listu poselacího pro kutnohorské šepmistry, jehož zařazení ovlivnilo chronologické hledisko.

Česká novogotická kurziva je velmi zběžná, s častými druhotnými úpravami textu. Vedle českých zápisů se tu vyskytují i latinské textové jednotky psané humanistickým kurzivním písmem. Vedle nejčastěji se objevujícího písma písaře A – Ondřeje Jaroměřského, o němž jsme již pojednali výše, se tu objevují i zápisy od Jana Kochana z Prachové (písaře B), jehož rukopis je nám již znám z register 1593 a 1595. Dále je tu zachyceno písmo písař C,

⁴²¹ Viz pozn. 411.

jehož záznamy jsou na stranách 62 a 124. Písař D se vyskytuje ojediněle od strany 111 a posléze je autorem zápisů v závěru register.

Nejčastěji se v knize vyskytují koncepty misivů. Vedle listů poselacích tu můžeme nalézt i zápisy jiných diplomatických kategorií, jmenovitě rukojemství (2), listy zachovací neboli též někdy konservatoř (7), listy fedrovní (2), svědomí (1 a je zachyceno v němčině), kvittance (1), pas (1), patent (5), list přiznávací (1), vysvědčení (1 a zapsáno v latině). Jeden zápis je výslovně označen jako půhon, jeden jako důhon.

První zápis byl zaznamenán 27. července 1595, poslední datace byla učiněna 14. března 1597, přičemž ovšem souvislá řada zápisů končí již 8. ledna téhož roku. Z uvedeného časového rozpětí vyplývá, že se tato registra používala současně s předchozími registry 1595. Písařem této části byl Ondřej Jaroměřský. Vstup do nového roku je oznamován v případě léta 1596.⁴²²

Registra 1597 – 1599

Pátá dochovaná kolínská registra, označovaná v SOKA Kolín v tomto případě částečně vhodně jako *Kniha opisů listů odesílaných 1597 – 1599*, jsou papírovým kodexem o rozměrech 32,5 x 22,8 cm. Na papíře je filigrán se dvěma věžemi, které mají cimbuří a každá po jednom okně. Mezi nimi se nachází brána s klenutým vstupním prostorem a špičatou střechou. Toto zobrazení městského znaku dokládá původ psací látky z trutnovské papírny.⁴²³

Na straně 1 se ovšem nachází z našeho pohledu nepřesný novodobý záznam, který konstatuje, že písemnost sloužila pro potřeby městských radních „od 1597 až do 1600“. První zápis pochází z 8. ledna 1597, poslední z 27. června 1599. Z první uvedené datace je zřejmé, že tato registra navazovala bezprostředně na předcházející registra konceptů. V případě druhé je na místě si klást otázku, proč je na první straně uveden rok 1600. Jako pravděpodobné se na základě paleografického srovnání zdá, že přípis učinil na počátku 60. let 19. století kolínský děkan Jan Svoboda, o němž se ještě zmíníme níže. V jeho době nejspíše registra ještě nebyla opatřena vazbou, a to nejen tato, ale všechna předbělohorská a taktéž registra z období třicetileté války, která v případě register 1639-1640 a register 1645-1648 nemají

⁴²² Registra 1595-1596 (1597), s. 81.

⁴²³ Viz pozn. 411.

vazbu ani v současné době.⁴²⁴ Je tedy možné, že Svoboda studoval současně registra 1597-1599 a registra 1599-1600 a považoval je v podstatě za jeden celek. Této hypotéze by nasvědčovala i skutečnost, že se ani v jedné knize nedochoval titulní list oznamující založení knihy.

Z hlediska časové posloupnosti je třeba ještě poznamenat, že se od strany 245 uvádí rok 1598, od strany 291 rok 1597 a od strany 367 opět rok 1598. K omylu mohlo dojít při vzniku novodobé vazby, jež byla opatřena, dodejme, pevnými černými deskami. Vstup do nového roku je uveden u léta 1599 („*Anno Domini 1599*“).⁴²⁵

Rohy folií jsou mechanicky poškozené, ale některá folia byla restaurována, i když ne zcela nejvhodnějším způsobem: byla vyspravena pomocí lepicí pásky. Místy jsou v zápisech některé pasáže badateli podtrhané, vpisovány jsou i poznámky tužkou a tenkým perem.

Tato registra obsahují 604 tmavomodrým číselným razítkem označených stran. Je však nezbytné upozornit, že ve skutečnosti se v registrech nachází 606 stran, protože existují paginy 229, 229a, 230 a 230a. Dochovala se také původní foliace, která ovšem končí foliem 114. Není bez zajímavosti, že jde o místo přechodu od sestavování konceptů k zaznamenávání opisů. Příznačným rysem těchto register je totiž z větší části velmi dobře čitelná česká novogotická polokurziva. Především téměř od poloviny knihy, konkrétně od strany 238, jsou zápisy psány českou novogotickou polokurzivou. Paginy 164, 173, 174, 554 zůstaly nepopsané.

Písař A, jehož písmo dominuje, je již doložen i v registrech 1595-1596 (1597). V těchto následujících je autorem zápisů po stranu 238 a jednoho textu na straně 239. S písařem B, jehož písmo lze charakterizovat jako úhlednou českou novogotickou polokurzivu se sklonem doprava, se setkáváme v souvislé řadě na stranách 239-535. Třetí písař C, používající také úhlednou českou novogotickou polokurzivu, v jeho případě však beze sklonu, zapisoval na strany 535-536, 555-604. Písařem D je Jan Kyrchbrik Berounský, jehož podpis je dochován na straně 540. Jeho záznamy, vyznačující se kaligrafickým písmem s výrazným sklonem doprava, se nacházejí na stranách 536-553. Jedná se o českou novogotickou polokurzivu.

Ke knize jsou připojena dvě torza kolínské sekretní pečeti. Kromě konceptů a opisů misivů jsou v knize evidovány i listy přiznávací (24), listy mocné (6), listy zachovací (8),

⁴²⁴ I když je třeba uvažovat i o možnosti, že vzhledem k válečným útrapám nebyl čas opatřovat písemností vazbou.

⁴²⁵ Registra 1597-1599, s. 491.

patent (1), revers (1), kvitance (6), vysvědčení na oheň, krupobití a povodeň (3), vidimus (4), jistoty (5), reformatio soudního rozhodnutí (1), listy fedrovní (4), list od řemesla (1), listy vysvědčující (7), listy věřící (5), forma listu forgeltního (1), vysvědčení počtů (3), rukojemství (3), konfirmatum (2) a pas (1). Ze zápisu na straně 442 je zřejmé, že některé texty byly používány jako formuláře: „*Když se vidimus píše, [...] takto.*“⁴²⁶

Registra 1599-1600

I další kolínská registra, uváděná jako *Kniha opisů listů odesílaných 1599-1600*, o rozměrech 33,5 x 22,1 cm, byla opatřena novodobou vazbou s černými deskami. Rohy folií jsou mechanicky poškozené, místy byla použita lepenka a určité části v některých zápisech byly opět podtrhány tužkou. Na straně 297 se dochoval záznam o kontrole knihy v roce 1861, který tu zanechal tehdejší tamní děkan Jan Svoboda. Připojil i soudobou informaci, že „*od 8. do 23. dubna byl po 240 letech opět sněm český držán od 240 poslanců, na kterém však nic se nevyjednalo.*“

Kniha, která vyniká především velmi dobře čitelnou českou novogotickou polokurzivou, obsahuje celkem 310 tmavomodrým razídkem označených stran, dodatečně upravovaných a očíslovaných ještě tužkou v místech, kde se otisk razítka špatně uchytil. Pravděpodobně omylem nedošlo k oražení tří stran následujících po straně pět, takže si je pracovníčně označíme jako strany 5a, 5b, 5c. Paginy 298-310 zůstaly nepopsané. V závěru knihy se ještě objevuje 12 prázdných stran bez paginace. Bez povšimnutí nezůstávají ani majuskulní litery označující jednotlivé složky, které se ve vzestupném pořadí v registrech objevují: A (s. 1), B (s. 51), C (s. 95), D (s. 151), E (s. 183), F (s. 255). Folia jsou opět označena razídkem s opisem: „*Museum král. města Kolína*“. Na ručním papíře se nachází filigrán v podobě majuskulního humanistického písmena Z, které je ve střední části své výšky přeškrtnuto krátkou vlnovkou.⁴²⁷

Texty do register zaznamenal pouze jeden písař, jímž byl Jan Kyrchbrik Berounský. Jeho podpis je uveden na straně 177. Setkali jsme se s ním již také v registrech 1597-1599 jako s písařem D. V registrech je zachyceno na straně 293 znění doručeného misivu z Českého Brodu, který se přímo týká Kyrchbrika. Ten zde zapsal i odpověď, dále doručený misiv od Melichara Daníka z Ostrova a z Kočic i Kyrchbrikovu následnou odpověď. Osobní

⁴²⁶ Text je poškozený.

⁴²⁷ Viz Charles M. BRIQUET, *Les Filigranes III.*, Hildesheim – Zürich – New York 1991, č. 9212.

motivy pro zápis českobrodských listů poselacích jsou zde více než zřejmé. O kauze se ještě podrobněji zmíníme v obsahové skladbě korespondence.⁴²⁸

Opisy misivů na stranách 1-12 se shodují se záznamy na stranách 583-595 v registrech 1597-1599, jež zaznamenal tamní písař C. Kromě opisů listů poselacích zapsal písař register 1599-1600 i listy přiznávací (14), vidimusy (4), jistotu (1), listy mocné (6), listy zachovací (2), smlouvu, kvitanci (1), list od řemesla (1), listy vysvědčující o ohni (3), listy osvědčující o ohni (3) rukojemství (1), list fedrovní (1), listy otevřené (3), apelace (3), vysvědčení (2) a patenty testimoniální (2). V jednom případě je výslovně uvedeno, že se jedná o důhon.

První zápis pochází z 14. května 1599, poslední zápis byl učiněn 16. ledna 1600. Tato registra byla od poloviny května do konce června roku 1599 současně používána s Registry 1597-1599. Tuto duplicitu lze vysvětlit po prozkoumání obsahu jednotlivých záznamů. Ukázalo se totiž, že tyto zápisy jsou naprosto totožné v obou registrech. Jediné, co je odlišuje, je písmo písaře.

Registra (1601, 1602) 1603

V úvodu dalších kolínských konceptních register o velikosti 34,5 x 22,5 cm, opět citovaných jako *Kniha opisů listů odesílaných 1603*, se nachází na straně 1 zmínka, že tato městská kniha sloužila kolínským radním „pro anno 1603“. Strana 23 dokládá zápis i z roku 1601, jehož autorem je písař A z register 1599-1597. Na straně 3 se vyskytuje zápis ještě z roku 1602. První zápis v roce 1603 byl učiněn 12. února, poslední zápis, u něhož se ještě nachází datační formule, pochází z 5. června 1603. Z uvedeného časového rozpětí je zřejmé, že registra v žádném případě neodrážejí podobu vydávané písemné produkce za celý rok 1603. V závěru vazby je ještě připojena „*Kniha svědomí 1596-1603*“, která čítá 48 folií označených tužkou. Ve skutečnosti jsou tu však zaznamenány texty z roku 1596, 1597 a jeden text z roku 1603.

Velmi špatný je celkový stav archiválie. Poškozené listy jsou k sobě spojovány lepicí páskou. Vazba je novodobá, opatřená černými pevnými deskami. Filigrán má podobu vepře s květinou nad hřbetem a dokládá původ psací látky z jihlavské papírny.⁴²⁹ Jednotlivé strany byly očíslovány obyčejnou tužkou (celkem 92 stran). Na straně 1 se objevují latinské i české sentence. Paginy 2, 4, 6, 10, 24, 42, 64, 65, a 68 jsou nepopsané, strany 41-42 a 63-64 byly

⁴²⁸ Srov. níže pozn. 1077.

⁴²⁹ Viz Charles M. BRIQUET, *Les Filigranes IV.*, Hildesheim – Zürich – New York 1991, č. 12463. František ZUMAN, *České filigrány XVI. století*, Památky archeologické, 33, 1923, s. 283.

zastříženy nůžkami. Na foliích jsou opět umístěna razítka kolínského muzea. Zápisy jsou psány velmi zběžnou českou novogotickou kurzivou, písmo je obtížně čitelné a příznačné jsou i časté škrty celých stran.

Dominantní je česká novogotická kurziva písaře A, která je velmi zběžná, nevyrovnaná a místy obtížně čitelná. Místy se objevuje i písmo Jana Kyrchbrika Berounského, jehož písmo je doloženo i v registrech 1597-1599. Vzhledem k tomu, že je pro tuto dobu v kolínském písařském úřadě zmiňován též M. Martin Mathiades Písecký, je pravděpodobné, že se jedná o písaře A. Písař C pouze zachytil nedatovanou žádost starších mistrů bečvářů a kolářů, která se stala také součástí vazby.⁴³⁰

V knize se vyskytují neodeslané, ještě upravované misivy. Na stranách 9-12 je to misiv pro Kouřimské, jenž byl skutečně uměle do knihy zařazen, což dokládá návaznost znění textu ze stran 8 a 13. Na straně 63 je uvedena jen adresa úředníka litomyšlského panství a na straně 66 je upravovaný list poselací bez adresy. Z dalších diplomatických kategorií se objevují v knize na straně 3 dva trhové záznamy, dále list zachovací (1), list přiznávací (1) a půhony (3).

Registra 1611-1616

Tato registra konceptů o velikosti 22,4 x 33,6 cm, označená opět jako *Knihá opisů listů odesílaných 1611-1616*, mají v úvodu soudobý záznam, který nám sděluje, že se jedná o „kopiár k létu Páně šestnáctistému jedenáctému v sobotu po památce s[vaté] Lidmily založený“. Kniha má novodobou vazbu s černými pevnými deskami. Několik předních folií je částečně poškozeno škůdcem, místy se objevují vpisky a podtrhávání textu. Na foliu 62r uvedl v roce 1860 Jan Svoboda záznam o svém pročtení knihy, v roce 1874 totéž učinil prof. Josef Vávra, kolínský středoškolský učitel.

V registrech se zachovala původní foliace se 180 označenými listy, jedno folio zůstalo v závěru prázdné. Dvě folia nesou označení 5, a proto si je pracovně nazveme 5a, 5b. Mezi folia 109 a 110 je vloženo folio 144. Filigrán znázorňuje dva kruhy, přičemž menší kruh je vepsán do většího. Prostor mezi oběma kruhy vyplňuje šest majuskul, do menšího kruhu je vepsána jedna majuskulní litera.⁴³¹

⁴³⁰ AMK, Registra (1601, 1602) 1603, s. 69.

⁴³¹ ZUMAN, s. 277-278.

U jednotlivých textových jednotek je písařem uváděno i číslo zápisu. Celkem se jich tu nachází 548. Od folia 1 se setkáváme s písařem A, jehož písmo, česká novogotická kurziva, je drobné, zaoblené a dobře čitelné. Písařem těchto zápisů je M. Štěpán Prunnar z Prahy, který v kanceláři působil od roku 1608. Ještě se o něm zmíníme níže. Na foliích 26v-29v a 36r je rukopis písaře B, který můžeme hodnotit jako českou novogotickou polokurzivu s kurzivními prvky. Písař C je zachycen na foliích 7v-8r a poté na foliích 33v-35r, 53 a 57. Jeho písmo je velmi úhledná česká novogotická polokurziva se sklonem doprava. Písař E je doložen na foliu 152 a vyznačuje se českou novogotickou kurzivou s mírným sklonem doprava. Nalézt tu můžeme i latinské texty psané humanistickým písmem.

Dalšími diplomatickými kategoriemi jsou kromě konceptu misivů list přiznávací (25), list zachovací (15), list mocný (1), vidimus (3), patent (4), konfirmace ortele (2), list od řemesla (1), zaručení židů (1), cedule řezaná (1), vysvědčení (3), kvitance (1), jistota (8), list věřící (3) a kundšaft (1).

Datace prvního zápisu se shoduje se dnem založení register, což bylo 17. září 1611, poslední zápis má datum 28. prosince 1616. Příchod nového roku byl písařskou rukou uveden u let 1615 a 1616.⁴³²

Registra 1612-1616 A⁴³³

Na foliu 1r této městské knihy, opět označované jako *Kniha opisů listů odesílaných 1612-1616*, se můžeme dočíst, že byl „*kopiář listovní založen v sobotu den Početí Panny Marie léta 1612*“, tj. 8. prosince 1612. Ve skutečnosti jde o registra konceptů o velikosti 22,3 x 34,1 cm, která byla též opatřena novodobou vazbou s pevnými černými deskami. Rohy jednotlivých folií jsou mechanicky poškozené. U některých zápisů se můžeme setkat s nešetrným novodobým podtrháváním a připojováním komentářů badatelů. Na foliu 165v je přípis děkana Jana Svobody z roku 1861 o pročtení knihy a poté následuje ještě poznámka v tomtéž smyslu od Josefa Vávry. Opět nešetrně byla jednotlivá folia navíc označena razítkem kolínského muzea, na foliu 86r je i razítko „*Muzejní jednoty v Kolíně*“.

Registra čítají celkem 164 dobově značených folií, dále následuje jedno popsané, nečíslované folio a poté ještě další tři prázdné listy. Je nezbytné také upozornit na skutečnost, že se po foliu 119 objevuje znovu folio 106, které si proto pracovně označíme 106b. Dále se

⁴³² AMK, Registra 1611-1616, fol. 90r a 145r.

⁴³³ Vzhledem k existenci ještě druhých register 1612-1616 si je pracovně odlišíme písmeny A a B.

tu vyskytují dvě folia označená číslem 68, která si nazveme 68a, 68b. V jednom případě byla část zbylého folia – konceptu misivu z roku 1616 bez uvedení adresáta - přilepena k listu. Filigrán znázorňuje dva kruhy, přičemž menší kruh je vepsán do většího. Prostor mezi oběma kruhy vyplňuje šest majuskul, do menšího kruhu je vepsána jedna majuskulní litera. Jedná se o kruhovou značku a svědčí původ papíru z Benešova nad Ploučnicí.⁴³⁴

Jednotlivé zápisy písaři číslovali a celkem se tu podle jejich značení nachází 545 zápisů. Značení však není, podobně jako foliace, zcela spolehlivé, protože např. po zápise č. 194 následuje opět zápis číslo 145. Tuto nesrovnalost lze pravděpodobně vysvětlit tím, že písař při zapsání čísla 194 zaznamenal číslici 9 ne příliš pečlivě a je tedy možné, že si ji v rychlosti zaměnil se čtyřkou, kterou psal velmi podobně. Omylem je zachycen i na foliu 64, kde jsou dva koncepty s číslem 185. Dále je třeba upozornit, že misivů bylo ve skutečnosti vyhotoveno více. Důkazem je zápis č. 349, který posloužil jako předloha pro sepsání listu poselacího pro Český Brod i pro Kouřim, či koncept č. 429, podle něhož bylo vyhotoveno dalších 12 misivů pro města. Důvodem pro vyhotovení většího počtu písemností stejného obsahu bylo zřízení nového koňského trhu v kolínském prostředí. Písař ještě připojil poznámku, že se do každého města odesílá potřebná částka k úhradě vyhlášení této novinky na veřejném prostranství.⁴³⁵

Dominantním písařem těchto register je M. Štěpán Prunnar z Prahy, se kterým jsme se setkali již u register 1611-1616. Dokladem jeho činnosti je podpis na relaci z měst pražských, která je volně vložena mezi folia 55-56. Písař B, který je zachycen na foliu 98 u zápisu č. 313, používal zběžnou variantu české novogotické polokurzivy s kurzivními prvky. Písmo má sklon doprava. Písař C je doložen na foliích 109, 115v, 160v a 155. Písař D je autorem zápisu na foliu 126v a písař E záznamu na foliu 155.

Vedle českých textů se tu vyskytují i texty latinské. Z dalších diplomatických kategorií můžeme zmínit list zachovací neboli vysvědčující dobrý původ a chování (15), list mocný (5), list přiznávací (26), pojistění (1), list otevřený neboli patent (10), vysvědčení rychtářských počtů (3), list vysvědčování (1), list věřící (3), list fedrovní (1), jistota (6), certifikace (1), kvitance (2),⁴³⁶ dobrá vůle (1), revers (1),⁴³⁷ konfirmace ortele rychtářského práva (1), reformace ortele rychtářského práva (1) a relace (1)⁴³⁸.

⁴³⁴ Viz pozn. 431.

⁴³⁵ AMK, Registra 1612-1616 A, fol. 130v.

⁴³⁶ Jeden zápis (nezapočítaný) je přeškrtnut.

⁴³⁷ Revers se týká koupě domu „pustého“ sousedícího s kolínským zámekem za 200 kop gr. míš. Kolínský hejtman ho obci prodal pod podmínkou, že do jeho prostor, kde měl být následně zřízen městský špitál, nebudou

První zápis je datován k 7. prosinci 1612, což je o den dříve, než došlo k samotnému založení městské knihy. Poslední zápis pochází stejně jako u register 1611-1616 z 28. prosince 1616. Počátek příchozího roku je v knize nadepisován u let 1614, 1615, 1616.⁴³⁹

Registra 1612-1616 B⁴⁴⁰

Tato městská kniha o velikosti 22,4 x 33,9 cm, pojmenovaná Jaroslavem Schneiderem jako *Kniha opisů listů odesílaných 1612-1616*, je na prvním, nečíslovaném foliu uvozena informací, že byl „*kopiář listovní založen v pondělí po památce Početí Panny Marie dne 10. měsíce prosince léta 1612 za ouřadu p[ana] Mikoláše Pejčeryna z Mstětic.*“ Nejedná se ovšem v daném případě ani o kopiář, ani o registra opisů, ale opět o registra konceptů. Dále je tu také výslovně uvedeno, že kniha slouží „*na léta 1613, 1614, 1615, 1616*“ (rok 1612 uveden není). Písař připojil ještě několik adres: pro Chlumecké, pány kameráty a zvlášť prezidenta a radu české komory. Na foliu se objevuje i modlitba: „*Pane, smiluj se nad námi hříšnými.*“ Stejně jako výše popisovaná registra i tato dostala novodobou vazbu s pevnými černými deskami. V závěru knihy je připojen podpis Josefa Vávry.

V registrech se nachází celkem 176 původně označených a též popsaných folií. Dále následují zcela prázdná folia 186-190, po nich dvě nečíslovaná, nepopsaná folia a ještě jedno popsané, na němž je poškozený záznam závěru konceptu listu poselacího z doby někdy těsně po 27. březnu 1616. Tato skutečnost svědčí o původně rozsáhlejší písemné produkci, než jak se pro uvedená léta dochovala. Folio 125v zůstalo bez záznamů. Mezi folia 125 a 126 byla do register na základě časové souvislosti uměle vložena v době před opatřením vazby cedule řezaná určená obecním mlynářům. Pracovníci kolínského muzea opět některé listy orazítkovali. Filigrán znázorňuje dva kruhy, přičemž menší kruh je vepsán do většího. Prostor mezi oběma kruhy vyplňuje šest majuskul, do menšího kruhu je vepsána jedna majuskulní litera. Jde se o kruhovou značku, která dokládá původ papíru z Benešova nad Ploučnicí.⁴⁴¹

Zápisy byly písařskou rukou číslovány ve vzestupném pořadí. Celkem je tu zachyceno 597 zápisů, přičemž poslední zápis již očíslován nebyl. I v těchto registrech se však objevují nesrovnalosti. Zápis č. 130 nebyl dokončen a byl přeškrtnut, podobně byl označen zápis č. 132

pouštěny osoby nakažené morem. Radní proto tímto reversem zaručovali, že se touto cestou mor k zámku nepřiblíží.

⁴³⁸ Tato písemnost, nazvaná relací z měst pražských, je volně vložena mezi fol. 55-56.

⁴³⁹ AMK, Registra 1612-1616 A, fol. 48v, 87v a 125v.

⁴⁴⁰ Srov. pozn. 433.

⁴⁴¹ Viz pozn. 431.

na fol. 37-39r. S tímto číslem se však znovu setkáváme na fol. 39v-40r, kde je text znovu již bez přeškrtnutí uveden.

Písařem těchto druhých register je v této době v kanceláři působící Matyáš Mazánek Žlutický. Jeho písmo můžeme hodnotit jako úhlednou českou novogotickou kurzivu. Jednotlivé tahy pera jsou silnější, litery jsou celkově zaoblené s velmi mírným sklonem doprava. Písař B se objevuje v korektorském přípisu na fol. 13r, dále na foliích 81v-83r, 88v-99r a 103r a lze ho ztotožnit s písařem register 1612-1616 A. Písař C je doložen na foliích 13r (též v přípisu), dále na 93r, 19r, 20r, 22v-23r, 24r-24v, 141v-142r, 157v-158r, 158v-161r.

Kromě konceptů listů poselacích se v registrech vyskytují i list zachovací (1), jistota (4), patent (8), rukojemství (2), plnomocenství (1), list věřící (3), vysvědčení rychtářských počtů (1), jistota (1), certifikace (1), kvittance (1), list přiznávací (3), list mocný (1).

Datace prvního zápisu se shoduje se dnem založení městské knihy, což bylo 10. prosince 1612, poslední zápis byl zaznamenán 31. prosince 1616. Příchod nového roku je připomínán u let 1614, 1615 a 1616.⁴⁴²

Tato registra byla ode dne založení společně vedena s předcházejícími dvěma registry. Je tedy na místě, položit si otázku, proč tomu tak bylo. Především je třeba zdůraznit, že znění sledovaných zápisů se v těchto registrech neopakuje. Můžeme dokonce říci, že se koncepty týkající se jedné určité záležitosti neobjevují pouze v jedněch registrech, ale že je možno je dohledat a přiřadit k obsahově se dotýkajícím záznamům zachyceným ve dvou paralelně vedených knihách. Rozbor ukázal, že M. Štěpán Prunnar nejprve založil k roku 1611 jedna registra. Poté co do kanceláře nastoupil M. Matyáš Žlutický, založili si každý z nich registra nová, ale ta původní z minulého roku si Prunnar ponechával ještě pravděpodobně jako zálohu pro případ, že ta jeho nová registra nebudou např. z důvodu kontroly k dispozici.

⁴⁴² AMK, Registra 1612-1616 B, fol. 59r, 113r a 145r.

II.2.2 Kouřimská registra⁴⁴³

Registra 1565-1569

Tato nejstarší dochovaná kouřimská registra konceptů, v inventáři uváděná jako *Kopiář (listů radou odeslaných) 1565-1569*, mají velikost 21,5 x 32,4 cm a jsou i přes zásah restaurátora ve velmi špatném fyzickém stavu. Chybějící části folií byly nahrazeny japonským papírem, a to především na několika úvodních a také závěrečných foliích. Poškozená vazba je pouze volně vložena do novodobých papírových desek s tkanicemi. Archiválie je znehodnocena novodobým podtrháváním slov v některých zápisech.

V rukopise se dochovala původní foliace, která čítá celkem 268 listů, ovšem vzhledem k poškození závěrečných listů je dochována jen po folio 251. Ostatní folia jsou dopsána perem v době novější. Úvodní list je poškozen a pouze z fragmentu textu lze odvodit, že tu bylo pravděpodobně zaznamenáno založení knihy za purkmistrovského úřadu Jiřího Kápoovského s uvedením celého konšelského sboru i dalších městských úředníků. Na přední desce je záznam od Jana Kremly,⁴⁴⁴ od něhož se dovídáme, že byl k rukopisu dodatečně připojen nalezený zlomek, který představují folia 157-185. Listy 151-156 jsou však ztraceny. Dále zcela scházejí folia 165, 167-174, 176-178, 199, 226 a 229. Oproti tomu se folia 310, 182, 232, 235, 237, 238 vyskytují dvakrát, proto si je pracovníčně označíme indexy a, b. I v případě kouřimských register je tedy třeba mít na paměti, že bylo v uvedeném období koncipováno více písemností, než se dochovalo.

Jazykově české texty byly zaznamenány jedním písařem, jímž byl Štěpán Volyňský.⁴⁴⁵ Písmo je drobné s mírným sklonem doprava a s výraznými smyčkami. Tato česká novogotická kurziva je obzvláště u některých textů velmi zběžná. V registrech se objevují i latinské sentence, zachycené písmem humanistickým (např. na foliu 6r: „*Qui regit astra poli, nostrum regat ille senatum ad laudem magni nomini usque sui*“).

V knize se vedle konceptů misivů objevují i vidimusy (9), listy zachovací (17), listy mocné (28), listy věřící (12), jistina (1), patenty (2), listy příznávací (11), listy fedrovní (1),

⁴⁴³ Ve fondu Archivu města Kouřimi jsou dále dochována z období 17. století registra nesoucí označení: *Kopiář* (Notulář listů poselacích a odpovědí) 1625-1628, *Kopiář* (listů odeslaných) 1633-1635, *Kopiář* (listů odeslaných) 1668-1675, *Kopiář* (listů odeslaných) 1675, *Kopiář* (listů odeslaných) 1676-1678 a *Kopiář* (listů odeslaných) 1682. Pro období 18. století jsou uložena již mezi podacími protokoly: *Knihy došlé a odeslané korespondence* 1755-1766, *Knihy odeslaných projednaných záležitostí* 1761-1766, *Protokol došlé a odeslané korespondence s nadřazenými úřady* 1758-1776 a *Knihy došlé a odeslané korespondence s podkomořským úřadem* 1780-1785.⁴⁴³ Další písemnosti tohoto druhu jsou již označovány jako podací protokoly.

⁴⁴⁴ Jan Kremla působil v Kouřimi na počátku 20. století jako učitel v chlapecké škole.

⁴⁴⁵ Písmo je doloženo i v *Racionále purkmistrů* 1566-1573, kde je na fol. 156v přímo Volyňský uváděn jako radní písař. SOkA Kolín, AM Kouřim, *Racionál purkmistrů* 1566-1573, inv. č. 729, kn. č. 567.

kvitance (11), výpisy (4), relací (1), list výhostní (1), svědomí (1) a suplikace (1). Jedenkrát je přímo pojmenován koncept půhonu.

Datování bylo prováděno pomocí církevních svátků a dní v týdnu. První zápis, u něhož je čitelná a nepoškozená datace, byl učiněn 7. listopadu 1565, poslední 11. února 1569 (u zápisu je pravděpodobně omylem uveden římskými číslicemi rok „LXXI“ namísto roku „LXIX“, jak je tomu u předposledního záznamu.) Zápisy však nejdou důsledně chronologicky za sebou, jak dokládá na fol. 64r koncept s datem 17. září 1566 a na fol. 75v koncept s datem 13. srpna 1566. Nový rok je nadepsán v případě léta 1567.⁴⁴⁶ Písaři průběžně evidovali střídající se konšely na postu purkmistrovském.⁴⁴⁷

II.2.3 Kutnohorská registra

Registra (1545, 1571, 1572, 1573) 1575-1584 (1585, 1587)

Tato městská kniha, označovaná jako *Knihy kopiářů (1545) 1571-1584*, má velikost 23,5 x 33,2 cm. V roce 1968 prošla restaurátorským zásahem, při němž byla opatřena novodobou polokoženou vazbou. Fragment původní pergamenové vazby byl zachován a přiložen ke knize. Poškozená folia byla vyspravena ručním papírem. Objevující se filigrán má po folio 19 podobu ježka bez doprovodného motivu, po tomto foliu se vyskytuje již ježek s květinou nad hřbetem.⁴⁴⁸ Motiv ježka je spjat s papírnou zvanou jihlavskou, která měla své sídlo ve vesnici Staré Hory.⁴⁴⁹ Poměrně častějším jevem je přilepený fragment dochovaného folia. Nejčastěji se jedná o koncept misivu.⁴⁵⁰ V některých případech je útržek pozůstatkem poznámek, které byly učiněny při zasedání rady a předloženy posléze písaři, aby vyhotovil koncept listu poselacího.⁴⁵¹ Ve třech případech se jedná o koncept písemností dalších diplomatických kategorií.⁴⁵²

Po folio 19 se z hlediska diplomatického jedná jak o registra, tak i o kopiář došlé korespondence. Celkem se jedná o 45 zápisů a jeden nedokončený. Nejstarší zápis pochází z 30. prosince 1571, poslední z této první části je datován k 16. únoru 1573. Po foliu 19

⁴⁴⁶ AM Kouřim, Registra 1565-1569, fol 99r.

⁴⁴⁷ Soupis je připojen v příloze na s. 371-372.

⁴⁴⁸ Viz pozn. 429.

⁴⁴⁹ Tamtéž.

⁴⁵⁰ AMKH, Registra (1545, 1571, 1572, 1573) 1575-1584 (1585, 1587), fol. 4v, 20v, 29r, 69r, 72r, 158v, 203r (2 fragmenty), 212r, 237r, 268r, 289r, 328r (2x), 335r, 405r, 406r, 408r a 415r.

⁴⁵¹ Tamtéž, fol. 53r, 100r, 135r, 216r, 260r, 351r.

⁴⁵² Tamtéž, fol. 25r (certifikace), 29r (věřící list), 29r (mocný list) a pravděpodobně i 277r, jež však není pro poškození možné zcela zřetelně identifikovat.

následuje jeden nečíslovaný list s údaji finančního charakteru, pocházejícími „z *prodeje kaňkovského*“ z roku 1587.

Druhou část, následující po foliu 19 a mající novou foliaci, lze hodnotit jako registra konceptů vydávaných písemností. Vedle konceptů misivů se tu vyskytuje list zachovací (24), vidimus (7), list fedrovní (8), list fedrovní a věřící (1), list přiznávací (2), list mocný (16), list věřící a mocný (1), list věřící (11), list výhostní (1), kvittance (4), forma listu přímělného (1), list povolující neumoření (1), jistota (9), notule jistoty (1), cedula o odkladu úředních dnů (2). 26x je výslovně uveden půhon. 6x důhon.

Tato druhá část čítá celkem 416 novodobě značených folií a v závěru ještě jedno popsané, již nečíslované, označené novodobým zásahem jako „poslední list“ a obsahující koncept listu z 21. října 1585.⁴⁵³ Předcházející zápis je přitom z 29. ledna 1584. Pouze v případě folií 276 a 337, která jsou značena dvakrát, je nutné použít pracovní foliace 276a, 276b, 337, 337a. První zápis v rámci této druhé části knihy je z 8. června 1575. Porovnáme-li tedy konec první části, je zřejmé, že schází většina zápisů z roku 1573, celý rok 1574 a první polovina roku 1575. Tuto mezeru vysvětluje charakter první části. S největší pravděpodobností se totiž jedná o formulář, sestavený ze skutečně existujících záležitostí, jež se staly obsahem listů poselacích v průběhu let 1571-1573. Počátek register je tedy třeba hledat pravděpodobně v červnu 1575.

Po folio 19 zaznamenával českou novogotickou polokurzivou zápisy písař A. Setkáváme se s ním v naprosté většině zápisů celých register. To již ovšem pro koncipování záznamů používal kurzivu.⁴⁵⁴ Že se jedná o téhož písaře, dokládá především velmi výrazný sklon doprava dlouhého -s-. Jedná se o Jana Veverina Píseckého z Kranichfeldu, působícího v kutnohorské kanceláři od května 1563 do března 1585.⁴⁵⁵ Dva latinské zápisy a latinské sentence jsou zaznamenány písmem humanistickým.⁴⁵⁶ Písař nepravidelně zaznamenával příchod nového roku.⁴⁵⁷ Výjimkou je pouze rok 1580, kdy si na přelomu let 1579/1580 nejspíše vynechal na foliu 204r místo pro napsání letopočtu, ovšem již ho nedoplnil. Druhým písařem, který zaznamenal několik zápisů, byl Pavel Hraběšinský (z Tábora), který byl

⁴⁵³ V listu („*notule jistoty*“) potvrzují Kutnohorští částku 100 kop gr. č., kterou dluží urozenému pánovi Jindřichu Vodolínskému z Vodolína, synu kutnohorského městského písaře Pavla Vodolínského (Vodičky, Vajse) z Vodolína (Olivet), který zemřel kolem roku 1556. (Marie KAPAVÍKOVÁ – Lubomír VANĚK, *Kutnohorští městští písaři 15. a 16. století (písaři městských knih)*, Kutná Hora 1984, s. 39-41)

⁴⁵⁴ Polokurzivu použil ještě např. na fol. 358. Ukázka jeho písma je v publikaci KAPAVÍKOVÁ – VANĚK, ukázka č. 21.

⁴⁵⁵ O něm podrobněji KAPAVÍKOVÁ – VANĚK, s. 52-54.

⁴⁵⁶ AMKH, Registra (1545, 1571, 1572, 1573)1575-1584 (1585, 1587), fol. 152v a 111r. První koncept listu věřícího byl vyhotoven v roce 1578 pro posla Šebestiána Poláčka, druhý je konceptem misivu z roku 1577 a týká se písaře Bohuslava Šatného z Olivetu.

⁴⁵⁷ Tamtéž, fol. 78r (1577), 116r (1578), 163r (1579), 247r (1581), 247r (1584).

v kanceláři činný od roku 1572 do roku 1582.⁴⁵⁸ S jeho jménem se setkáváme již na foliu 35r, kde je u započatého listu zachovacího poznámka, že formu je možné shlédnout v Pavlových registrech. Tato velmi důležitá informace potvrzuje, že v polovině 70. let byla vedena ještě jedna registra, a to právě Pavlem Hraběšinským. Proto v těchto registrech převládá písmo Veverinovo. Třetím písařem register byl Václav Didaktus vyznačující se velmi drobným výrazným písmem se silnějšími tahy v oblasti dříků a s nahrazením spodních smyček rovnými tahy.⁴⁵⁹ Se všemi třemi písaři se setkáme na foliu 101r. Ojediněle lze doložit písmo písaře D, který používal velmi úhlednou českou novogotickou polokurzivu s mírným sklonem doprava.⁴⁶⁰ Písařem je Bohuslav Šatný, působící v kanceláři v letech 1581-1582.⁴⁶¹

V registrech si můžeme též povšimnout čtyř orientačních pomůcek v podobě ruky s nataženým palcem a vztyčeným ukazováčkem a prostředníčkem. Konkrétně byly použity pro snazší nalezení dvou textů, které se týkají kutnohorského učitele Jana Kantora, který žádal o propuštění z poddanství Burjana Trčky.⁴⁶² Třetí byla nakreslena u konceptu misivu pro Královéhradecké jako zdůraznění poznámky, jež byla k zápisu doplněna. Písař v ní poslal tragický konec Floriána Plačického a jeho manželky Anny, kteří byli upáleni pro vraždy a pro čarodějnictví v roce 1578.⁴⁶³ Čtvrtá ruka se vztyčeným palcem a ukazováčkem upozorňuje na rukojemství Pavla Cholopického a Mikuláše Náchodského za Zikmunda Kozla z Rýzentálu a Zikmunda Strejška z Freidenpachu.⁴⁶⁴

Registra 1581-1588

V pořadí druhá dochovaná předbělohorská registra konceptů, označovaná jako *Kniha kopií 1581-1588*, mají velikost 24,5 x 34,4 cm a byla také restaurována v roce 1968. Odborným zásahem došlo k vyspravení poškozených okrajů folií ručním papírem a kniha dostala novodobou polokoženou vazbu. Fragment původní pergamenové vazby je ke knize přiložen. Součástí nynější vazby se nestalo torzo z register z období 22. listopadu -10. prosince 1584, které se nachází v rámci spisového materiálu pod číslem 3671. Na šestnácti tužkou značených foliích je zachyceno 52 zápisů a jeden zápis dokončen není. Vedle

⁴⁵⁸ O něm podrobněji KAPAVÍKOVÁ – VANĚK, s. 57-58.

⁴⁵⁹ O něm podrobněji tamtéž, s. 49-50, ukázka č. 19.

⁴⁶⁰ Tamtéž, fol. 274r, 276v, 277, 283v-284.

⁴⁶¹ O něm podrobněji KAPAVÍKOVÁ – VANĚK, s. 59, ukázka č. 26.

⁴⁶² Tamtéž, fol. 39r a 39v.

⁴⁶³ Tamtéž, fol. 130r. na případu by nebylo nic zvláštního, kdyby se koncept netýkal vymáhání dědické spravedlnosti právě v Hradci Králové. Florián tam podnikl cestu, byl uvězněn a označen za mordýře. Při použití práva trpného přiznal, že je jeho manželka čarodějnice a že on spáchal 14 vražd.

⁴⁶⁴ Tamtéž, fol. 193v.

konceptů misivů jsou tu i jeden vidimus, list mocný a dva listy zachovací. Za pozornost stojí i narušení chronologického sledu zápisů, jak dokládají i námi zachycené dva koncepty misivů určené Novoměstským na foliích 189 a 198v. Podzimní zápisy se nejspíše dostaly mezi jarní chybným pořadím jednotlivých složek při opatření písemnosti vazbou.

Nejstarší zápis v registrech pochází z 8. listopadu 1581, nejmladší byl zaznamenán 31. prosince 1588. Z uvedeného vyplývá, že v období od 8. listopadu 1581 do 29. ledna 1584 byla tato kniha vedena společně s registry 1575-1584. Písaři zaznamenávali nepravidelně příchod nového roku.⁴⁶⁵

První filigrán má podobu vepře s květinou nad hřbetem.⁴⁶⁶ Druhý filigrán ztvárňuje ježka ve štítě, nad nímž se tyčí šestiplátkový květ. Oba filigrány jsou jihlavské provenience.⁴⁶⁷ Registra čítají celkem 544 folií, novodobě značených tužkou. Prázdné zůstalo pouze folio 57. Ve dvou případech byly na folia přilepeny pozůstatky folií. V prvním se jedná o obsah odesílaného misivu s připojením torza následné odpovědi, ve druhém jde nejspíše o přípravné poznámky k vyhotovení misivu.⁴⁶⁸

Na prvním, neznačeném foliu se dočítáme, že se jedná o „*notulár Bohuslava Šatného z Olivetu*“, prvního písaře těchto register, který do kanceláře nastoupil v listopadu 1581 a působil zde až do své smrti na podzim 1582.⁴⁶⁹ Prvních jeho 23 zápisů, zaznamenaných jednak českou novogotickou polokurzivou, jednak kurzivou, je číslováno římskými číslicemi. Na foliu 58r je ovšem již přípis, že jde o „*notulár Jana Vodňanského z Čazarova*“, druhého písaře této městské knihy, který v kanceláři pracoval od října 1582 do dubna 1584.⁴⁷⁰ Tato registra tedy pokrývají období činnosti obou písařů. Třetím písařem, který poté vedl knihu až do konce roku 1588, kdy se stal předním písařem, byl Pavel Girkonis Litomyšlský, působící v kanceláři od listopadu 1582,⁴⁷¹ kdy zemřeli v důsledku morové epidemie tři městští písaři: Václav Didaktus, Pavel Hraběšinský a Bohuslav Šatný. Písařem čtvrtým je Martin Dašický, pracující v kanceláři od listopadu 1582 do roku 1586,⁴⁷² který používal velmi úhlednou českou novogotickou polokurzivu s mírným sklonem doprava. Výjimečně se v registrech objevuje písmo Jana Veverina, tedy pátého písaře těchto register.⁴⁷³

⁴⁶⁵ Tamtéž, Registra 1581-1588, fol. 254v a 255r (1585), 429v (1587).

⁴⁶⁶ Viz pozn. 429.

⁴⁶⁷ Tamtéž.

⁴⁶⁸ Tamtéž, fol. 70r a 505r.

⁴⁶⁹ O něm podrobněji KAPAVÍKOVÁ – VANĚK, s. 59, ukázka č. 26.

⁴⁷⁰ Tamtéž, s. 63, ukázka č. 29.

⁴⁷¹ Tamtéž, s. 59-62, ukázka č. 27.

⁴⁷² Tamtéž, s. 62-63, ukázka č. 28. V registrech doložen např. na fol. 93r-94v.

⁴⁷³ Srov. např. fol. 18r.

Texty jsou psány česky, pouze ve dvou případech konceptů misivů se objevuje latina.⁴⁷⁴ Dalšími diplomatickými kategoriemi v knize jsou list mocný (16), vidimus (10), kvittance (1), list fedrovní (15), list zachovací (21), jistota (1), list výhostní (1), list přiznávací (2), list ručení škod (1), list věřící (5), list zachovací (21), kšaft (1), cedula o svolání obce (1), cedula o obnovení rady (2). V 16 případech je koncept označen jako půhon, v 11 jako důhon.

Registra 1601-1614

V pořadí třetí dochovaná kutnohorská konceptní registra z předbělohorské doby, titulovaná novodobě jako *Kniha kopiářů 1601-1614*, mají velikost 21 x 32,5 cm a doposud nebyla komplexně restaurována. Na druhém, neznačeném foliu je úvodní dobový přípis, že se jedná o „*Copiae litterarum ab an[no] centenarii Decimi Septimi primo*.“ A připojuje se i rok „*Dona nobis paCeM*.“ Zatímco kniha má původní pergamenovou vazbu, byla poškozená folia vyspravena japonským papírem. Filigrán znázorňuje dva kruhy, přičemž menší kruh je vepsán do většího. Prostor mezi oběma kruhy vyplňuje šest majuskul, do menšího kruhu je vepsána jedna majuskulní litera.⁴⁷⁵ Jedná se o kruhovou značku, která dokládá původ papíru ze Žitavy.

První zápis je z 11. dubna 1601, poslední text byl zachycen 21. února 1614. Prvním 25 listům schází foliace. Novodobé foliování bylo provedeno až od zápisu z 11. května 1601, který ovšem není kompletní, schází mu počátek, takže lze usuzovat, že se z daného období nedochovaly všechny zápisy. Tužkou bylo v archivu označeno 769 folií, v závěru zůstávají 4 folia prázdná a nečíslovaná. Bez textu zůstalo uvnitř také folio 669v. Písař pravidelně uváděl příchod nového roku latinskou sentencí (např. na foliu 498v „*DeVs proteCtor MeVs*“, tedy nástup roku 1610).

Texty jsou psány česky, českou novogotickou kurzivou, výjimečně se objevují latinské zápisy, psané písmem humanistickým, a to i koncepty misivů.⁴⁷⁶ Prvním písařem je Jan Benicius (Táborský), který v kanceláři působil od února 1591.⁴⁷⁷ S jeho písmem se setkáváme až do roku 1613, kdy se stal předním písařem. Poté je vystřídán Ondřejem Hubáčkem, který byl městským písařem od června 1599, a s jeho písmem se setkáváme ještě k roku 1623.⁴⁷⁸

Koncepty listů poselacích doplňují též další diplomatické kategorie, jako listy výhostní (7), patenty (5), kvittance (4), certifikace (3), listy přiznávací (157), listy mocné (21), listy

⁴⁷⁴ Tamtéž, fol. 301v-302r, 322r.

⁴⁷⁵ Viz pozn. 431.

⁴⁷⁶ Srov. AMKH, Registra 1601-1614, např. fol. 22v-23r a 45v-46r, kde jsou koncepty listů poselacích pro saské město Lipsko. Srov. též k tomu s. 145-146.

⁴⁷⁷ O něm podrobněji KAPAVÍKOVÁ – VANĚK, s. 69-71, ukázka č. 32.

⁴⁷⁸ Tamtéž, s. 74-76, ukázka č. 34.

mocné a věřící (2), listy věřící (23),⁴⁷⁹ cedula (2), suplika (1), vidimusy (2), listy fedrovní (5), list fedrovní a věřící (1), listy vysvědčující (10), listy zachovací (54), osvědčení škody (1), kundšafy (2). Průběžně se v knize objevují záznamy o vybraných částkách odesílaných berníkům. Do knihy byl volně vložen misiv pocházející z 27. října roku 1650 a doručený 2. listopadu, jak nás informuje kancelářská poznámka. V knize je 30 textů označených jako půhon, 12 jako důhon.

Registra 1612-1620

Poslední dochovaná předbělohorská registra konceptů, označovaná novodobě jako *Kniha kopiářů 1612-1620*, mají velikost 22 x 34 cm. Kniha, která byla původně jen částečně sešitá v pergamenovém obalu, již byla v roce 1968 restaurována. Při tomto odborném zásahu jí byla dána polokožená vazba, fragment původního obalu byl ke knize přiložen. Na některých foliích jsou přiloženy pozůstatky listů s podklady pro vyhotovení písemnosti,⁴⁸⁰ jinde se jedná o koncepty misivů.⁴⁸¹

Registra obsahují celkem 580 novodobě číslovaných listů,⁴⁸² v závěru se však setkáváme od folia 571 s druhým, nespolehlivým foliováním, které uvádí tento list jako číslo 508, a podle této druhé foliace jich má kniha jen 517. Foliace schází prvnímu listu, na němž je nápis „1612-1613 A.“ Písař si totiž pro přehlednost zaznamenával pořadí jednotlivých složek. Následující zadní část folia nechával prázdnou. Filigrán znázorňuje dva kruhy, přičemž menší kruh je vepsán do většího. Prostor mezi oběma kruhy vyplňuje šest majuskul, do menšího kruhu je vepsána jedna majuskulní litera.⁴⁸³ Tato kruhová značka dokládá původ papíru z benešova nad Ploučnicí.

Nejstarší záznam, zachycený na foliu 1r, je ze 17. listopadu 1612, poslední koncept listu poselacího pochází z 13. října 1620 a je určen kolínským radním. Podle uvedených let ve jménu knihy je patrné, že v letech 1612-1614 byla tato registra vedena souběžně s registry 1601-1614. Písař nepravidelně v knize upozorňoval na příchod nového roku.⁴⁸⁴

Texty jsou psány česky, ve čtyřech samostatných případech se již objevuje i němčina. S tímto jazykem se setkáváme i u zaznamenaných písemností vyhotovených jinými institucemi, jejichž držitelé požádali 12x o překlad. Ve třinácti případech jsou dochovány

⁴⁷⁹ Jeden list zachovací je zaznamenán v latině.

⁴⁸⁰ Tamtéž, fol. 4r, 85r, 218r, 316v, 395r, 410r, 414r, 439r, 484r.

⁴⁸¹ Tamtéž, fol. 148r, 337r, 412r.

⁴⁸² V rámci kutnohorského spisového materiálu je dochován fragment register z 9.-10. května 1616 obsahující 6 zápisů. (AMKH, aktová sbírka, inv. č. 7045.)

⁴⁸³ Viz pozn. 431.

zápisy latinské. V těchto textech, které jsou koncepty listů věřících, zachovacích a poselacích, je latina používána jako mezinárodní jazyk.⁴⁸⁵ Z paleografického hlediska lze konstatovat, že s výjimkou latinských textů, které jsou psány písmem humanistickým, byla používána česká novogotická kurziva. Písaře A, jehož texty se objevují do roku 1613, charakterizuje písmo s mírným sklonem doprava a ostrými zakončeními liter a lze ho ztotožnit s Ondřejem Hubáčkem. Pro písaře B je příznačné zaoblenější zběžné písmo.

V naprosté většině jsou v knize zachyceny koncepty misivů. Folia 15, 67, 334, 347, 348 a 549 jsou dodatečně upravovanými misivy, které proto posléze nebyly odeslány. V jednom případě se jedná o městského adresáta, ve třech o příslušníka vysoké šlechty a ve dvou jde o rytíře. Lze však dohledat též výjimečně opisy došlých listů poselacích.⁴⁸⁶ V registrech jsou evidovány i další expedované typy písemností, jmenovitě listy zachovací (33), listy vysvědčující (3), vidimusy (14), listy přiznávací (32), listy věřící (7), listy fedrovní (3), listy výhostní (5), patenty (16), přípis patentu (1), cedule (8), transumpt (1), výpisy (3), kundšafy (3), kvitance (4), donatio (1), certifikace (1), listy mocné (11), překlady listů od jiných vydavatelů (12), rukojemství (3), list mocný a věřící (1), list mocný (14), a pasy (2). Tři koncepty jsou nadepsány jako půhony, jeden jako důhon.

II.2.4 Novoměstská registra

V Archivu hlavního města Prahy jsou dochována troje registra obsahující pouze městskou korespondenci: *Manuál městský* [15]88 až etc. [15]91, *Manuál městský 1640-1655* a *Manuál městský 1655-1676* [1679, 1681]. Z uvedeného výčtu je patrné, že pro sledování korespondenčních aktivit předběllohorských novoměstských rad je k dispozici pouze zlomek z písemné produkce, odrážející podobu navazovaných korespondenčních styků s adresáty z řad měst a městeček na přelomu 80. a 90. let 16. století.

Registra 1588-1591 (1593)

Tato novoměstská specializovaná registra konceptů (papírový kodex o velikosti 22 x 34 cm), označovaná na přední desce jako *Manuál městský* [15]88 až etc. [15]91, mají původní

⁴⁸⁴ AMKH, Registra 1612-1620: fol. 9r (4 Januari 1613), 114r (TanDeM VerItas VICtorIae Inftat), 124r (TanDeM VerItas VInCIt), 341r (Me DoCe rex Vias), 349r (ManData ConneXa VIIs), MDCXIX (463v).

⁴⁸⁵ K tomu srov. s. 146-147.

⁴⁸⁶ AMKH, Registra 1612-1616, např. fol. 129r. Na základě doručeného misivu byl žadateli Adamu Maternovi z Květnice a na Přítoře vydán vidimus. N foliu 535 je odpověď a oznámení kutnohorského formana Urbana Vyplera a na foliu 536 je list Pavla Nejefora v záležitosti vymáhání dluhu.

pergamenovou vazbu a jsou částečně poškozená. Kóžené pásky používané k uzavírání knihy se nedochovaly. Knihu ochraňuje papírový obal.

Registra obsahují celkem 355 folií, která jsou označena tužkou vpravo nahoře. Folia 1-9 jsou prázdná. První zápis, který pochází z 5. září 1588 a jehož obsah byl určen do Pelhřimova, se nachází na foliu 10r a předchází mu vnočení: *A[nno] D[omini] MDLXXXVIII.*

Poslední zápis, který pochází z 20. července roku 1593 a do register byl zapsán dodatečně, je zaznamenán na foliu 355r a je adresován Centuriánu Mukovi, královskému úředníkovi v Kutné Hoře. Před tímto textem je zapsán koncept misivu odeslaného do Miličina, který je datován k 3. prosinci 1591. Folio 355v zůstalo prázdné.

Z několika zápisů v registrech víme, že v kanceláři v této době pracovali jako písaři Alexander Dvorský z Ruprštofu⁴⁸⁷ a M. Jan Kaňha z Veleslavína.⁴⁸⁸ V textech ovšem vystupují výlučně jako soukromé osoby, které prostřednictvím novoměstské rady hájily své nároky, a proto prozatím nelze jejich jména přiřadit k některému ze sedmi rukopisů doložených v knize. Nejčastěji se setkáme s písmem písaře A, pro jehož dobře čitelnou českou novogotickou kurzivu je příznačný mírný sklon doprava. Mezi jeho typické litery patří -y-, jehož spodní smyčka není dotažená a směřuje doprava.⁴⁸⁹ Pro kurzivu písaře B je příznačné výrazné písmo se sklonem doprava a roztahováním jednotlivých liter. Jeho zápisy patří k nejdelším.⁴⁹⁰ Písař C používal úhlednou českou novogotickou polokurzivu s kurzivními znaky a se sklonem doprava.⁴⁹¹ Ojedinělý zápis od písaře D charakterizuje velmi zběžná, nevyrovnaná česká novogotická kurziva. Především litery -m- a -n- v sousedství písmen -a- nebo -e- často vzájemně splývají.⁴⁹² Od poloviny ledna 1590, tedy od fol. 139v, se v registrech objevuje písař E, který používal téměř statickou, velmi dobře čitelnou českou novogotickou polokurzivu. Typické je pro něho zvýrazňování velkých liter, a to nejen v adrese.⁴⁹³ Vzácný je výskyt písaře F, jenž je poprvé doložen v první polovině července 1591. I pro něho je příznačné polokurzivní písmo, do něhož již výrazně proniká kurziva. Písmo se vyznačuje větším sklonem doprava a silnějšími tahy pera. Ojediněle se setkáme i s konceptem od písaře G, jehož rukopis je podobný jako písaře A, ovšem toto písmo je téměř beze sklonu a rozdíl je znatelný i při psaní litery -y-, která má místo dolní smyčky pouze dlouhý dřík. Příležitostný je i zápis písaře H, doložený poprvé v polovině listopadu 1590. Jeho

⁴⁸⁷ AMP, Registra 1588-1591 (1593), fol. 148.

⁴⁸⁸ Tamtéž, fol. 300v-301r. O něm podrobněji pozn. 647.

⁴⁸⁹ Srov. tamtéž, např. fol. 10v.

⁴⁹⁰ Srov. tamtéž, např. fol. 22v.

⁴⁹¹ Srov. tamtéž, např. fol. 11r.

⁴⁹² Srov. tamtéž, např. fol. 18r.

⁴⁹³ Srov. tamtéž, např. fol. 142v.

úhlednou českou novogotickou polokurzivu s kurzivními znaky prozrazuje především nápadný sklon doprava a dlouhé dřívky u liter -f-, -s- a -ss-.

Filigrán představuje dvě věže, které mají cimbuří a každá po jednom okně. Mezi nimi se nachází brána s klenutým vstupním prostorem a špičatou střechou. Filigrán zobrazuje městský znak a dokládá původ psací látky z trutnovské papírny.⁴⁹⁴ Tento typ filigránu je doložen i u třech dalších dochovaných specializovaných register z přelomu 80. a 90. let 16. století, tj. register pro císařské záležitosti 1586-1589 (1590,1591)⁴⁹⁵, register pro záležitosti panské 1587-1593 a register pro záležitosti rytířské 1587-1593.⁴⁹⁶

Zápisy jsou české, výjimečně se můžeme setkat s latinskými sentencemi. U některých textů je pro přehlednost připojen odkaz na jinou městskou knihu. K opisu misivu určeného Staroměstským a pocházejícího z 23. července 1591 je připojen na foliu 302v seznam úřadujících novoměstských konšelů.⁴⁹⁷

Vedle konceptů misivů se v knize objevují ojediněle i některé další typy písemností, jmenovitě listy mocné 33, listy věřící (8), list zachovací (1) a list fedrovní (1). I jejich zapsání do městských register bylo ovlivněno prostředím, pro něž byly tyto písemnosti vyhotoveny.

II.2.5 Nymburská registra⁴⁹⁸

Registra 1572 – 1575

Tato nejstarší a zároveň nejrozsáhlejší dochovaná nymburská registra (papírový kodex o velikosti 31,7 x 23 cm) jsou smíšenou konceptní knihou a tento jejich charakter vhodně charakterizuje soudobé označení *Liber conceptuum 1572 – 1575*. Tento název se v knize

⁴⁹⁴ Viz pozn. 411.

⁴⁹⁵ Registra nesou označení Manuál listů císaři (Zprávy do rady) 1586-1591, ovšem ve skutečnosti zachycují jen agendu z let 1586-1589 a po jednom zápise z roku 1590 a 1591.

⁴⁹⁶ O registrech a zpracovanosti novoměstského knihového systému srov. s. 114.

⁴⁹⁷ Tento soupis uvádíme v příloze, s. 371.

⁴⁹⁸ Ve fondu AMN se dochovala ještě další registra: Registra 1/5 1629 – 13/6 1634, torzo Register 1637, Kniha konceptní a všelikých expediti magistratuálních od dne 28. julii a[nn]o 1662 až do dne 17. decembris 1668, Kopíř 1677-1683, Kniha konceptní neb všelikých expediti magistratuálních od dne 7. aprilis 1668 až do dne 19. septembris 1692. Nymburský městský archiv uchovává také dvě knihy, které lze na základě diplomatického rozboru označit jako tzv. nepravá registra: Kniha pečetní JMC úřadu purkmistrovského, v nížto všeliké zpečetěné expediti se vynacházejí... 1731-1751, Kniha pečetní královského města Nymburka na Labi 1751-1766. U těchto dvou knih můžeme pozorovat posun v kancelářské praxi vedení zápisů: texty jsou stručné, mají podobu regestů. Podíváme-li se na strukturu zápisů, bývá nejprve uvedena datace a poté následuje zmínka o tom, že bylo „zpečetěno psaní“ pro nějakou osobu či instituci. Odtud lze odvodit soudobé označování tohoto typu městské knihy.

Výjimečné postavení mezi nymburskými registry zauímají Registra Václava Pergera z Altemperka, nymburského měšťana, hostinského a královského rychtáře v letech 1590-1609, pro léta 1581-1601. Význam

dochoval i na fragmentu folia, k registrům volně připojeném: „*Liber conceptuum ab a[nno] 1572 usque ad an[no] 1575*“.

Registra čítají celkem 430 označených folií. Mezi folii 208 a 209 zůstal jeden neočíslovaný list. Zmiňovaná foliace je novodobá, provedená tužkou uprostřed dolního okraje. Na foliu 1r nadepsal písař latinské sentence. Folia 1v – 4v, která jsou součástí původního kladu, zůstala prázdná. Filigrán ve tvaru štítu je rozdělen kosmým břevnem, v horním i dolním poli je po jedné šesticípé hvězdě.⁴⁹⁹

Nejvíce jsou tu zastoupeny v podobě konceptů misivy. V knize lze nalézt dále koncepty písemností dalších diplomatických kategorií, jmenovitě listů mocných (24), výpisu císařského nařízení (2), vidimus (1), listů zachovacích (19), svědomí (1), vysvědčení (10), listu fedrovního (1), kvitancí (2), jistiny (1), listu na žebrotu (1), rukojemství (1) a listů příznávacích (13). 17 písemností je výslovně označených jako půhon, 12 jako důhon. Ve dvou případech nebyl zápis dokončen, v jednom případě je text velmi poškozen a lze jen z útržků textu tušit, že se jednalo o plnou moc při řešení dědické záležitosti.⁵⁰⁰ Vedle textů českých se v kodexu nachází i několik latinských záznamů, psaných humanistickým písmem. Jedná se list zachovací, kvitanci a 6 konceptů misivů, které směřovaly ve dvou případech do Vídně, v ostatních do bavorského Bamberka, slezské Ratiboře, polské Poznaň a bádensko-württenberského Báden-Báden.

Zápisy do register zaznamenával pouze jeden písař. Ve většině případů jsou velmi špatně čitelné. Za charakteristický rys lze považovat velmi zběžnou českou novogotickou kurzivu, vyznačující se zaoblenějším písmem, a časté úpravy textu, jako škrty, přepisy, marginální poznámky. Celková čitelnost byla též ovlivněna nezbytnou restaurací rukopisu. Při opravě, která byla dokončena v listopadu 1964, došlo po rozebrání archiválie k vyrovnání jednotlivých listů. U některých bylo provedeno ne zcela nejšťastněji síťkování, které je místy oboustranné. Pro novou celokoženou fragmentární vazbu s tkanicemi bylo též zhotoveno ochranné pouzdro.

Zápisy jsou datovány pomocí svátků církevních a dní v týdnu. První zápis, určený pánům staroměstským, pochází ze dne 27. září 1572, poslední datovaný zápis, koncipovaný taktéž pro radu Starého Města pražského, byl zachycen 2. července 1575. V registrech poté ještě následuje jeden neúplný zápis. S příchodem nového roku zaznamenali radní v případě

rukopisu lze shledávat především v tom, že byl veden soukromou osobou, které se podařilo v městském prostředí dosáhnout významného společenského postavení.

⁴⁹⁹ BRIQUET, *Les Filigranes* I., č. 1008.

léta 1573 na foliu 34r modlitbu, ve které prosí Pána Boha, aby je po celý rok ochraňoval od všeho zlého. Také nástup nového roku 1574 a 1575 píše v registrech připomněl. V této městské knize jsou evidována jména představitelů úřadu purkmistrovského.

Registra 1583 – 1585

V pořadí druhá dochovaná nymburská registra (papírový kodex o velikosti 32,5 x 21,7 cm), označovaná jako *Kopíř 1583 – 1585*, také obsahují koncepty písemností expedovaných městskou kancelář. Kromě konceptů listů poselacích tu byla zaznamenány koncepty listů fedrovních (26), listů mocných (14), rukojemství (3), listů přiznávacích (23), listů věřících (11), suplikace (1), výpisu suplikace (1), výpisu artikulů krejčovských (1), vidimus (1), patentu a vidimus (1), listu zachovacího (22), vysvědčení (1), oznámení císařského nařízení (1), jistoty (2), kvitance (4), listu na žebrotu (3). V jednom případě nelze vzhledem ke stručnosti záznamu koncept zařadit.⁵⁰¹ Půhon je výslovně nadepsán ve třech případech, důhon v jednom.

I v tomto případě rukopis prošel restaurátorským zásahem, který byl dokončen v červnu 1991. Po rozebrání knihy na složky byly chybějící rohy folií doplněny vrstveným japonským papírem, rozpadající se listy byly zpevněny japonským papírem opatřeným speciální vrstvou. Šití bylo provedeno na 4 kožené pásky. Byla též zhotovena celopergamenová vazba s protaženými koženými proužky, původní pergamenový potah byl po mechanickém vyčištění vyrovnán a vyspraven japonským papírem. Kodex ochraňuje papírové pouzdro.

Foliace je novodobá a čísla jsou uváděna v horní části recta folia. V těchto konceptních registrech se nachází celkem 257 tužkou označených folií. Filigrán má podobu ježka s květinou nad hřbetem a dokládá původ papíru v jihlavské papírně.⁵⁰² Na druhé straně obalu je přilepeno torzo tituláře s jednou adresou, na foliu 1r se také objevuje jedna adresa společně se zněním salutace. U konceptů určených městským radám se salutace objevuje velmi vzácně, nahrazována bývá zkratkou „S:“. V knize je vložen pozůstatek folia 52a, na němž je zachycen koncept misivu. Folia 186v, 187r, 257v, náležející do původního kladu listů, zůstala prázdná.

⁵⁰⁰ SOkA Nymburk, AMN, Registra 1572-1575, fol. 171v.

⁵⁰¹ AMN, Registra 1583-1585, fol. 237r.

⁵⁰² Viz pozn. 429.

Datace je prováděna pomocí církevních svátků a dní v týdnu. První zápis učinili radní 30. července 1583, poslední 30. prosince 1585. Vstup do nového roku je uveden jak v případě roku 1584,⁵⁰³ tak i roku 1585.⁵⁰⁴ V registrech jsou uváděna jména úřadujících purkmistrů.

V knize jsou doloženi tři písaři. Písař A zaznamenal velmi zběžnou českou novogotickou kurzivou, místy špatně čitelnou především kvůli častým škrtnutím a různým vpiskům, nejvíce zápisů, jeho písmo má větší sklon doprava. Písmo písaře B, jež se objevuje výjimečně, vykazuje znaky drobnějších tenčích linií. Písařem C, jehož písmo je výraznější a je téměř bez sklonu, je Samuel Beránek (Phaleus) Písecký.

Registra 1591 – 1598

Ani tato městská kniha není ve skutečnosti *Kopiářem 1591-1595*, jak je v SOkA Nymburk označována. Jedná se opět o registra konceptů (papírový kodex o velikosti 34 x 24 cm). Vedle konceptů misivů se tu nacházejí listy mocné (15), z toho ve třech případech v obecní záležitosti a v jednom se jedná o list mocný a věřící, listy fedrovní (3), list od řemesla (1) listy výhostní (2), rukojemství (5), vysvědčení (2), listy přiznávací (53), suplikace (3), vokace (1), revers (1), listy věřící (2), přičemž jeden z nich je určen do Wittenbergu na univerzitu,⁵⁰⁵ listy od řemesla (2), vidimusy (8), kvitance (3), jistota (2) a listy zachovací (9). V jednom případě se jedná o koncept půhonu a současně důhonu, ve dvou důhonu a v jednom půhonu.

Také tato městská kniha prošla restaurací. Při konzervaci, která byla dokončena v červnu 1985, došlo k celkovému rozebrání knihy, rozpadající se listy byly zpevněny a vyspraveny japonským papírem opatřeným speciální vrstvou. Chybějící části byly doplněny silnějším japonským papírem. Šití bylo provedeno na čtyři pravé vazy, došlo k zhotovení vhodnější celokožené vazby s protaženými koženými pásky. Původní vazbu tvořil druhotně užitý pergamen s hebrejským textem. Knihu v současné době ochraňuje papírové pouzdro.

Foliace je novodobá. Dole uprostřed recta folia jsou listy evidovány inkoustovou tužkou až po folio 294; tato foliace je však od listu 135 nespolehlivá. Nahoře v levém rohu se nachází mladší, spolehlivá foliace, která končí na tomtéž foliu jako první uvedená, ovšem s číslem 297. Folio 217v je celé prázdné, z folia 276 se zachovala pouze jedna třetina, zbytek nahradil japonský papír. Na foliu 1r jsou zapsány latinské citáty, na foliu 2r se vyskytují adresy

⁵⁰³ AMN, Registra 1583-1585, fol. 48v.

⁵⁰⁴ Tamtéž, fol. 161r.

kontaktovaných úředníků, jakýsi titulář. Samotné zápisy začínají foliem 4r, výjimečně se objevují zápisy latinské, psané humanistickým písmem. Písařem A, který v knize dominuje a jehož písmo lze hodnotit jako zběžnou českou novogotickou kurzivu s častými škrty a vpisky, je Samuel Beránek (Phaleus) Písecký. Ojediněle se objevují zápisy – opisy – písaře B, jehož písmo má podobu úhledné polokurzivy s kurzivními prvky. Jedná se o Samuelova syna Matyáše Jeronýma Píseckého. Na papíře je filigrán se dvěma věžemi, které mají cimbuří a každá po jednom okně. Mezi nimi se nachází brána s klenutým vstupním prostorem a špičatou střechou. Toto zobrazení městského znaku dokládá původ psací látky z trutnovské papírny.⁵⁰⁶

Datace byla prováděna s pomocí církevního kalendáře. První zápis je datován k 21. listopadu 1591, v závěru knihy se nachází zápis datovaný k 28. listopadu 1595, poté následuje ještě jeden nedatovaný zápis. Na foliu 217r je ovšem zaznamenán zápis, který ukončuje první souvislou řadu konceptů z let 1591-1598, přičemž poslední zápis pochází z 23. února 1598. Folio 217r je nadepsáno: „*Notule listův, odpovědí na psaní, suplikací, cedulí řezaných, odpovědí na ně k vrchnosti i všelikým stavům království tohoto, též jiných některých věcí vlastně u pana purkmistra, pánův dotýkajících a obce samé etc.*“ Od folia 218r se opět objevují chronologicky řazené zápisy z let 1591-1595. Tato registra tedy dokládají určitou specializaci v rámci nymburské městské kanceláře v první polovině 90. let 16. století. Korespondence s Novoměstskými je doložena pouze v první části knihy. Současně lze předpokládat, že pro léta 1596-1598 mohla být vedena ještě jedna obecná registra, neboť registra 1591-1598 neobsahují v závěru uvedeného časového rozpětí dostatečný počet zápisů, který by odrážel písemnou produkci nymburské kanceláře v dané době. Toto konstatování lze podpořit např. srovnáním s písemnou aktivitou v letech 1583-1585 či v letech 1602-1605.

Příchod nového roku oznamovali radní latinsky psanými formulacemi: „*[I]n nomine Jesu Christi incepit novus annus 1593;*⁵⁰⁷ *Annus 1594;*⁵⁰⁸ [počátek roku 1595 uveden není]; *Annus 1596* [vročení je uvedeno na fol. 129r, první text roku 1596 je zaznamenán již na fol. 128r]; *Novus annus 1597 [...]*“.⁵⁰⁹ V knize jsou doložena jména střídajících se purkmistrů.

⁵⁰⁵ AMN, Registra 1591-1598, fol 169.

⁵⁰⁶ Viz pozn. 411.

⁵⁰⁷ AMN, Registra 1591-1598, fol. 32v.

⁵⁰⁸ Tamtéž, fol. 67r.

⁵⁰⁹ Tamtéž, fol. 147v.

Registra 1602–1605

Toto nejmladší předbělohorská smíšená registra konceptů (papírový kodex o velikosti 32,7 x 19,7 cm), označovaná vhodným soudobým titulem *Knih expediti magistrálních 1602–1605*, se již stala námětem nevydané studie, kterou společně vypracovali pod názvem *Společenské, ekonomické a sociální styky královského města Nymburka v letech 1602-1605 ve světle jeho kopiáře* tehdy ještě středoškolští studenti Marek Ďurčanský a Michal Plavec. Kopie je uložena v SOkA v Nymburce se sídlem v Lysé nad Labem.

Tato registra konceptů, která mají vlastní papírovou vazbu, nebyla doposud restaurována. Až na výjimky jsou folia mechanicky téměř neporušená. Na přídeští je použit pergamen s tištěným a částečně dokreslovaným textem pravděpodobně z přelomu 14. a 15. století.

I v této knize je provedena novodobá foliace. Čísla jsou tužkou uvedena uprostřed spodního okraje recta folia. Celkem se v kodexu nachází 187 označených folií. Nepopsané zůstalo pouze zadní přídeští. Na druhé straně obálky a na foliu 1r se objevuje několik latinských sentencí a také několik adres úředníků okolních komorních panství. Na papíře je filigrán se dvěma věžemi, které mají cimbuří a každá po jednom okně. Mezi nimi se nachází brána s klenutým vstupním prostorem a špičatou střechou. Toto zobrazení městského znaku dokládá původ psací látky z trutnovské papírny.⁵¹⁰

Jak uvádějí Ďurčanský a Plavec, registra obsahují celkem 671 zápisů, které zaznamenali tři písaři. Častý je výskyt rozmanitých vsuvek a škrtnů slov, delších pasáží či celých zápisů. Většina zápisů pochází od písaře A, který byl identifikován jako Samuel Beránek (Phaleus) Písecký, od roku 1604 používající predikát z Nisdorfu, jež působil v kanceláři od 80. let 16. století nejprve jako mladší písař, posléze až do roku 1608, kdy zemřel, jako starší písař.⁵¹¹ Jeho písmo, tvarově ustálená novogotická kurziva, je i přes zběžnost dobře čitelná. Druhým písařem (B) byl Samuelův syn Matěj Jeroným Písecký, který v nymburské městské kanceláři pracoval jako mladší písař od 90. let 16. století až do 1. desetiletí 17. století.⁵¹² Jeho písmo, opět česká novogotická kurziva, se vyznačuje nepatrným sklonem doprava a hranatostí některých minuskul. Písař C, kterého se nepodařilo bezpečně identifikovat, zaznamenal pouze

⁵¹⁰ Viz pozn. 411.

⁵¹¹ ĎURČANSKÝ – PLAVEC, s. 14. V registrech 1602-1605 je o něm na fol. 76r zmínka v listu mocném. Je připomínán jako radní písař.

⁵¹² Tamtéž. V registrech 1602-1605 se o něm dozvídáme na fol. 16v, kde je v mocném listě zmiňován jako mladší písař. V této práci se setkáváme se jménem Píseckého i v citované kvitanci z roku 1599. Srov. pozn. 768.

necelý jeden zápis, psaný vyspělou novogotickou kurzivou s výraznějšími smyčkami v dolním prostoru u některých minuskul a majuskul.⁵¹³

První zápis pochází ze 7. února 1602, poslední z 21. března 1605. Datace se prováděla pomocí církevního kalendáře. Vedle česky a ve dvou případech latinsky psaných konceptů misivů se v registrech objevují listy mocné (10), listy fedrovní (4), listy zachovací (2), jistota (1), list věřící (1), listy na žebrotu (2), rukojemství (2), vidimus (1).

Na rozdíl od tří výše jmenovaných register se v tomto kodexu nevyskytují jména úřadujících purkmistrů.

II.2.6 Závěry z diplomatického rozboru sledovaných register

Závěrem tohoto pojednání si shrňme základní poznatky, které vzešly z diplomatického rozboru. Sledovaná městská registra mají ve všech případech charakter smíšené knihy konceptů či opisů. Neobsahují tedy pouze listy poselací, které převažují, ale i písemnosti dalších diplomatických kategorií. Absence písemností typu vidimusů, patentů, pasů, kvitancí, jistot, rukojemství, cedulí a poměrně nízký počet zachovacích listů vyvolává v případě novoměstského prostředí otázku, zda tamní kancelář nevedla ještě jeden typ register, který by sloužil pro koncepty vydávaných písemností tohoto typu. V případě, že by tomu tak bylo, což je ovšem více než pravděpodobné, ukazovalo by to na další propracovanost knihového a úředního systému novoměstské kanceláře.

Nález dvou fragmentů z kolínských register konceptů z let 1530 a 1531 v Topografické sbírce F v ANM dokládá, že registra již byla na počátku 30. let 16. století vzhledem k vyspělosti struktury zápisu integrální součástí tamní městské kanceláře. Zobecníme-li toto konstatování, je s ohledem na obdobnou, kouřimskou kancelář v tomto případě nevyjímaje, popř. vyšší vyspělost sledovaných městských kanceláří více než jen pravděpodobné, že registra byla v těchto městech v období nástupu Habsburků na český trůn již zaběhlou kancelářskou pomůckou. Toto naše tvrzení dokládá i dochovaný soubor misivů zaslaných do Kouřimi v již vzpomínané Topografické sbírce F.⁵¹⁴ Přestože nejsou zachyceny

⁵¹³ Tamtéž, s. 17. Autoři zde uvádějí výčet osob, které přicházejí v úvahu jako možný pisatel zápisu.

⁵¹⁴ Václav SCHULZ (ed.), *Listy do Kouřimě zaslané 1422-1513*, in: Archiv český XVIII., Praha 1900, s. 401-560; TÝŽ (ed.), *Listy do Kouřimě zaslané 1513-1525*, in: Archiv český XXI., Praha 1903, s. 1-185.

v kopiáři,⁵¹⁵ což by signalizovalo, že kancelář mohla vést už i registra, jsou pro toto menší královské město svědectvím o navazování čilých korespondenčních kontaktů již v období 15. století a počátkem 16. století. Bylo tedy jen otázkou času, kdy si písař pro evidenci odesílané korespondence, popř. i dalších vydávaných písemností pořídí specializovanou kancelářskou pomůcku.

Pro novoměstské prostředí je prozatím nejstarším bezpečným dokladem v rámci Topografické sbírky F dochovaný zpečetěný výpis 3 listů poselacích určených Kosteleckým z roku 1563, který si vyžádala jistá Anna Kavková. V této písemnosti se praví: „*Tito vejpisové listuov poselacích vypsáni jsou z kněh Nového Města pražského...*“.⁵¹⁶

Potvrdilo se, že městská registra, evidující koncept či opis konečného znění misivu, sloužila podobně jako ostatní městské knihy k pojišťování právních potřeb města jako celku i jeho jednotlivých obyvatel. Položme si otázku, zda bylo znění listu poselacího přepisováno do register, evidujících v tomto případě opisy vydávaných písemností, z konceptu či z čistopisu. Dokladem dodatečného záznamu opisů podle konceptů jsou kolínská registra 1597-1599 a 1599-1600. V závěru první jmenované knihy jsou na stranách 583-595 zachyceny zápisy z období poloviny května až závěru června 1599. Druhý písař zapsal všechny tyto texty znovu do zakládajících se register 1599-1600 na stranách 1-12.⁵¹⁷

Občasné nesrovnalosti v chronologickém sledu jednotlivých zápisů ukázal i podrobných rozbor všech datačních formulí v novoměstských registrech 1588-1591, která ovšem obsahují koncepty. Jako vysvětlení nám mohou posloužit zápisy na foliích 83-85. Z 3. května 1589 pocházejí 3 zápisy, které jsou zaznamenány stejnou písařskou rukou. Poté následují dva koncepty z 8. května, psané stejným písařem, ovšem inkoust je mnohem tmavší než u předchozích zápisů, a proto můžeme předpokládat, že byly zaznamenány skutečně v jiný den. Další tři texty taktéž od téhož písaře z 12. května plynule navazují a poslední končí přesně se závěrem strany. Na následujícím foliu 85r je koncept od jiného písaře a je datován znovu k 8. květnu. Další text psaný opět prvním písařem byl pořízen 10. května. Po tomto záznamu se již chronologická řada ustaluje a začínáme se setkávat znovu s texty z 12. května, které jsou celkem tři. Tyto neshody lze odůvodnit skutečností, že písaři psali na volné listy,

⁵¹⁵ K tomu srov. s. 159.

⁵¹⁶ ANM, Topografická sbírka F, Nové Město pražské, 135. karton.

⁵¹⁷ Tamtéž, Registra 1597-1599, s. 583-595 a Registra 1599-1600, s. 1-12. Určitou odpověď mohou být též kolínská registra 1630-1631, která svědčí o dodatečném zapisování textů; opisy totiž nejdou za sebou ve správném časovém sledu. Je tedy zřejmé, že v případě kolínské kanceláře docházelo jistě na počátku 30. let 17. století k zapisování znění odesílané korespondence se zpožděním, a tedy z konceptů.

kteřé byly až jako popsané svázány (v ideálním případě ovšem) do podoby knihy.⁵¹⁸ Mohlo se tedy stát, že dva písaři současně koncipovali zápisy, každý na samostatné folio. Listy se sice poté daly za sebe, ale již tu vznikala disproporce, protože první písař ve snaze ušetřit psací látku pokračoval v chronologii a za zápisy z 8. května již řadil záznamy mladší.

Určité pochybnosti nás mohou napadat, budeme-li se chtít zamýšlet nad otázkou, do jaké míry registra obsahují evidenci všech misivů, které byly z města odeslány. Není pochyb, že bylo v zájmu města, aby registra byla co nejúplnější. V případě, že došlo někdy k situaci, že nebyl text listu poselacího do register zapsán, je třeba to přičítat spíše pochybení ze strany lidského faktoru, tedy příslušného písaře, než obvyklé praxi. Navíc případně nalezené jednotlivé koncepty v aktovém materiálu, které by se nedaly dohledat v soudobých dochovaných registrech opisů, by ještě neměly vybízet k ukvapeným závěrům, neboť mohlo výjimečně dojít i k situaci, že se objevilo naprosto jiné řešení, popř. uzavření nějaké záležitosti a žádný misiv ani sepsán nebyl. Na druhou stranu tímto pojetím nelze vysvětlovat nález všech v registrech nepodchycených znění konceptů.⁵¹⁹ Jako jedno z řešení se začíná na základě rozboru většího souboru městských register ukazovat možnost paralelního vedení několika těchto knih v rámci kanceláře, a to i nespecializovaných. Na tuto skutečnost nás především upozorňuje existence tří kolínských register z druhého desetiletí 17. století,⁵²⁰ popř. částečně se překrývající první dvě a poslední dvě kutnohorská registra.⁵²¹ To by v podstatě znamenalo, že nám známá registra, která se dochovala, mohla být původně současně vedena s dalšími registry, která ovšem podlehlá úmyslně či neúmyslně zkáze.⁵²² Podrobný rozbor všech zápisů v rámci jednotlivých knih by měl dát na tyto otázky uspokojivější odpověď.

⁵¹⁸ Kolínské prostředí dokládá, že registra, která byla vedena v době třicetileté války, zůstala v podobě volných listů. Srov. SOKA Kolín, AMK, Registra 1639-1640, bez inv. č., a Registra 1645 – 1648, bez inv. č.

⁵¹⁹ M. Ďurčanský objevil pro léta 1629-1634 celkem pět konceptů listů poselacích, které neměly protějšek v dochovaných registrech. V jednom případě je právě pravděpodobné, že nakonec k sepsání čistopisu a následné expedici nedošlo, neboť se na konceptu objevuje poznámka „*panu primátoru k přehlídnutí a correcti*“. ĎURČANSKÝ, Registra 1629-1634, s. 20. Je na místě položit si otázku, zda případné nesrovnalosti ve vedení agendy nemohly být způsobeny i průběhem válečných událostí, které na Nymburk v této době doléhaly velmi intenzívně.

⁵²⁰ AMK, Registra 1611-1612, Registra 1612-1616 A a Registra 1612-1616 B.

⁵²¹ AMKH, Registra (1545, 1571, 1572, 1573)1575-1584 (1585, 1587) a Registra 1581-1588; Registra 1601-1614 a Registra 1612-1620.

⁵²² Problematické se zdá být tvrzení Jana Černého při rozboru rakovnických register 1534-1544 (1545), když se domnívá, že dochovaný soubor zápisů – opisů listů poselacích – není kompletní, protože „...žádný z misivů nebyl adresován některé z centrálních zemských kanceláří, což ostatně vyplývá již z diplomatického charakteru listu poselacího.“ (Jan ČERNÝ, *Službu svů vzkazujem, slovné opatrnosti páni sousedé a přátelé naši milí* (ČERNÝ, s. 163-228, zde s. 164.) V době, z níž se rakovnická registra dochovala, bylo město ještě v poddanské závislosti na Křivoklátě. Registra v tomto smyslu dokládají styk s křivoklátskou kanceláří – s výjimkou jednoho listu politicko-správního charakteru se jedná o řešení běžných denních záležitostí. Jeden zápis dokládá kontakty s krajskými hejtmany. (Srov. tamtéž, s. 164-165.) Mezi krajskými hejtmany, kteří představovali v této době nejnižší článek zemské správy, a poddanskými městy fungovala korespondenční praxe. Otevřenou otázkou tedy

Určitým vodítkem by mohly být i zápisy, v nichž se dovídáme, že se již jedná o např. třetí psaní v určité záležitosti, ovšem v registrech máme dochovány jen záznamy dva.⁵²³ Za pozornost stojí v této souvislosti i fragmenty konceptů či opisů misiv, které byly při restaurátorské zásahu přilepeny na některé listy. Jejich náhodné dochování dokládá, že některé koncepty mohly podlehnout zkáze či být úmyslně skartovány. Podrobnější rozbor jednotlivých zápisů a jejich chronologické návaznosti by měl tyto okolnosti osvětlit mnohem lépe. V této oblasti se tedy bezesporu naskýtá prostor pro další výzkum.

Pozastavme se nad další, neméně zajímavou a do značné míry související otázkou, a tou je stupeň vyspělosti jednotlivých městských kancelářů. Jedním z možných měřítek je mj. právě způsob vedení městských register. V podstatě platí, že u významnějších měst je propracovanější systém vedení přehledu o odesílané korespondenci i o ostatních vyhotovovaných písemnostech v městské kanceláři. Jinými slovy, městské registra v tomto smyslu představují svým způsobem cenný historický pramen, který odráží i význam a vyspělost určitého města jako takového. Nesporným důkazem je novoměstská městská kancelář. Vzhledem k dochovanému materiálu si můžeme být jisti, že kancelářský personál vedl zvláštní registra pro styk s císařem, s vyšší šlechtou, s nižší šlechtou a s městy.⁵²⁴

Specializaci lze sledovat např. i v případě města Nymburka. Registra 1602-1605 obsahují zápis, v jehož nadpisu se na foliu 179r píše: „*Vejpis z notuláře neb sexternu města Nymburka na Labi, v němž toliko zprávy a suplikací, které jsou JMC p[anu] pánu našemu nejmilostivějšímu do kanceláře na Hradě pražském podávané a podávány býti měly, se zapisují.*“ Z uvedeného je tedy zřejmé, že nymburská městská kancelář vedla vedle řady register, se kterými je pracováno v této disertaci, ještě zvláštní registra pro korespondenci s královskou kanceláří.⁵²⁵ K tomu ještě dodejme, že nymburská registra 1591-1598 jsou tvořena od folia 216 zápisy z let 1591-1595, které představují: „*Notule listův, odpovědi na psaní, suplikací, cedulí řezaných, odpovědi na ně k vrchnosti i všelikým stavům království*

zůstává, zda byli krajští hejtmané Rakovnickými v uvedeném období kontaktováni pouze jednou, nebo zda je soubor opisů rakovnické korespondence skutečně neúplný.

⁵²³ Srov. např. v regestové edici zápis z nymburských register 1572-1575 týkající se Jana Čáhlavského, který v roce 1574 vymáhal dluh na novoměstském pekaři Janu Pastorkovi. V konceptu z první poloviny září 1574 se uvádí, že se jedná již o třetí žádost. Dohledány však byly pouze dvě. (AMN, Registra 1572-1575, fol. 275r a 319.)

⁵²⁴ Jiří ČAREK, *Městské a jiné úřední knihy archivu hlavního města Prahy (Přehled)*, Praha 1956, s. 72, zmiňuje v souvislosti s novoměstskou kanceláří dochované manuály listů císařů (zprávy do rady) z let 1586-1591, 1595-1601, 1601-1613; manuály panské z let 1564-1575, 1581-1586, 1587-1593, 1594-1598, 1598-1606, 1606-1613, 1624-1648, 1633-1637, 1637-1643, 1648-1657, 1654-1662, 1657-1676, 1662-1674, 1674-1687, 1687-1695, 1695-1702, 1697-1724, 1702-1721; manuály rytířské z let 1574-1579, 1587-1593, 1597-1600, 1610-1616, 1657-1720, 1678-1779; manuály městské z let 1588-1593, 1640-1655, 1655-1681; knihy misivů 1661-1699, 1676-1695, 1732-1769 (bohemicus), 1662-1672 (germanicus), 1680-1783, 1682-1688, 1687-1690, a dalších 28 knih z let 1690-1784, přičemž chybí záznamy z let 1740-1743 a z roku 1782.

tohoto, též jiných některých věcí vlastně u pana purkmistra, pánův dotýkajících a obce samé etc.“⁵²⁶ Korespondence týkající se Nového Města pražského se však v této druhé části nevyskytuje. Naopak dohledat ji můžeme po folio 216, po něž se zapisovaly „ostatní“ záležitosti z let 1591-1598.

Jako další názorný příklad si uveďme tři východočeská věnná města, která sice stojí mimo oblast našeho zájmu, ale pomohou nám v naší rekonstrukci podoby soudobého vedení městských register. Vyšší stupeň organizovanosti lze vidět v Hradci Králové, ve východočeské metropoli. Ačkoli jsou v královéhradeckém městském fondu dochována pouze dvoje registra označovaná v soudobém podtitulu jako knihy dopisů urozeným, lze předpokládat, že minimálně byla vedena ještě jedna řada pro ostatní odesílanou korespondenci.⁵²⁷ Mezi východočeskými věnnými městy představuje královéhradecká městská kancelář v souvislosti s vedením register pravděpodobně nejrozvinutější stupeň úřední organizovanosti, neboť kupř. v Trutnově či ve Dvoře Králové je torzovitě dochován pouze jeden typ register korespondence, tj. společný pro všechny adresáty.⁵²⁸

Celkově lze k problému účasti kancelářského personálu na vedení městských register říci, že se na nich podílel vždy větší počet písařských rukou. Obvykle je ovšem jedno písmo dominantní. Objevují se však i jednotliviny, které dokládají, že v případě nutnosti a pravděpodobně absence písařů učinili do register záznam i jiné osoby pravděpodobně z řad tamních konšelů.

Hodnocení paleografické dokládá, že opisy jazykově českých misivů v dochovaných městských registrech jsou psány velmi úhlednou *českou novogotickou polokurzivou*. Pro vedení register konceptů je příznačné v případě psaní českých textů používání *české novogotické kurzivy*. Čitelnost konceptů je velmi rozmanitá. Kvalitu čtení ovšem mnohdy vedle zběžnosti písma ovlivňují i další faktory, především zásahy do textu (interlineární či marginální vsuvky, pro koncepty tak typické, a stav archiválie, resp. restaurátorský zásah). Příkladem obtížněji čitelné knihy jsou nymburská registra 1572-1575. Ta mnohdy představují paleografický oříšek, protože folia, vyspravená na řadě míst japonským papírem, navíc ochraňuje síťka, jež znesnadňuje čtení již ve své podstatě velmi zběžného písma. V případě

⁵²⁵ AMN, Registra 1602-1605, fol. 179r.

⁵²⁶ Tamtéž, Registra 1591-1598, fol. 217r.

⁵²⁷ SOkA v Hradci Králové, fond AM Hradce Králové, Registra 1588-1590 [ve skutečnosti 1588-1590, 1597-1600] (Kniha dopisů urozeným), inv. č. 315, kniha č. 26; Registra 1591-1596 [ve skutečnosti 1591-1597] (Kniha dopisů urozeným), inv. č. 316, kniha č. 27. Podrobnější diplomatický rozbor královéhradeckých register viz VOJTÍŠKOVÁ, s. 464-465 a 470-473.

⁵²⁸ Rozbor královédvorských a trutnovských register tamtéž, s. 465-473.

latinsky psaných záznamů (jednotlivě vložených latinských sentencí, popř. celých zápisů) používali písaři v registrech *humanistickou polokurzivu* či *kurzivu*, do níž občas pronikaly i některé prvky z mnohem častěji používané, a tudíž i vyspělejší české novogotické kurzivy.

II.3 Misivy

Vzájemná korespondenční praxe městských rad se uskutečňovala prostřednictvím tzv. misivů, listů poselacích, které svou podstatou představují přechodný typ mezi listem a listinou.⁵²⁹ Misivy obsahovaly pouhá sdělení bez moci závazné a bývaly pro mimoměstskou korespondenci vydávány v podobě tzv. listů zavřených (*litterae clausae*),⁵³⁰ které uzavírala přitištěná pečeť, zpravidla sekretní,⁵³¹ ochraňovaná na některých dochovaných misivech papírovým krytem. Přitištěním pečeti ochraňoval vydavatel jejich obsah před přečtením nepovolanou osobou, neboť otevřením misivu se pečeť znehodnotila.

K ověřování městských písemností používala českobrodská městská rada jako její vydavatel v období do roku 1623 celkem tři pečetidla z doby kolem roku 1437, přičemž se do dnešních dnů dochoval pouze jeden z typářů.⁵³² Toto stříbrné pečetidlo o průměru 45 mm má volně umístěný obraz v pečetním poli,⁵³³ orel a lev jsou na štítcích. Opis v gotické minuskule zní: *Sigillum ciuium ciuitatis brod bohemicalis*. Typář, opatřený velkým řetízkem, se stal podle názoru M. Dvořáka symbolem purkmistrovské hodnosti.⁵³⁴ Pečeť zhotovená tímto typářem je např. dochována na českobrodských předbělohorských misivech v Topografické sbírce F v ANM.⁵³⁵

Kolínští radní měli v námi sledovaných obdobích dva typy pečeti, které byly používány až do 18. století. Typář, jenž nás zajímá a jehož pečeť se dochovala na některých misivech uložených v Topografické sbírce F ANM,⁵³⁶ vznikl pravděpodobně v 15. století. Tato pečeť o průměru 52 mm má opis v gotické minuskule: *S : civitatis : Nove : Collonie + super ↓ albea*.

⁵²⁹ HLAVÁČEK, *Diplomatika*, in: HLAVÁČEK - KAŠPAR - NOVÝ, *Vademecum*, s. 211.

⁵³⁰ K uzavřeným listům soukromého charakteru, nevylučuje listy milostné, a jejich zapečetění v době středověku a raného novověku srov. Hermann MAUÉ, *Verschlossene Briefe – Briefverschlussiegel*, in: Dieter HEIMANN - Ivan HLAVÁČEK (Hrsg.), *Kommunikationspraxis und Korrespondenzwesen im Mittelalter und in der Renaissance*, Paderborn – München – Wien – Zürich 1998, s. 205-231.

⁵³¹ Tamtéž, s. 201.

⁵³² DVOŘÁK, *Městská správa v Českém Brodě a její písemnosti do roku 1623*, s. 178 a 203.

⁵³³ Jedná se o štít s hradbou z kvádrů, s cimbuřím a otevřenou bránou s vraty a vytaženou padací mříží. Z hradby vystupuje věž s jedním oknem a valbovou střechou s párem makovic. Po pravé straně věže je štítek s dvouhlavým rozkřídlým orlem (z erbu římského císaře) a po levé štítek s českým dvouocasým lvem ve skoku doprava.

⁵³⁴ DVOŘÁK, *Městská správa v českém Brodě a její písemnosti do roku 1623*, s. 178.

⁵³⁵ Dokladem je misiv sepsaný 8. září 1619 pro Kouřimské, v němž Českobrodští navrhuji, že by se jejich soldáti mohli pro větší bezpečnost připojit ke kouřimským soldátům a společně táhnout „do ležení“. Kladně se vyjadřují také k možnosti, že by s nimi ještě mohli jít i kolínští soldáti. (ANM, Topografická sbírka F, Český Brod, karton č. 15.)

⁵³⁶ Příkladem je misiv sepsaný 5. září 1636 pro Mladoboleslavské, v němž Kolínští sdělují, že se dozvěděli o brzkém tažení polských vojáků, kteří mají namířeno k Litoměřicím a skrze Boleslavský kraj poté k Hradci, a proto žádají Mladoboleslavské, zda by je mohli v případě průchodu tohoto vojska jejich krajem o tom informovat. (ANM, Topografická sbírka F, Kolín, karton č. 69.)

Ve vnitřním kruhu je pod draky umístěn gotický štít s nekorunovaným českým lvem, po jehož stranách je kvádrová zeď s věžemi. Po pravé straně věže se nachází písmeno N, po levé písmeno C. Pravděpodobně to symbolizuje význam „Nova Collona“.⁵³⁷

Kouřimská městská kancelář používala v námi sledovaném období mj. sekretní pečeť o průměru 44-45 mm, mající legendu v gotické majuskule SIGILVM*CIVITATIS*GURIMENSIS. Pečetní znamení, oddělené od legendy perlovcem, se téměř shoduje s městským znakem. Pouze lev ve štítku je obrácen doleva.⁵³⁸

V kutnohorské městské kanceláři se při vyhotovování misivů připojovala v námi sledovaném období kruhovitá pečeť o průměru 46 mm.⁵³⁹ Volně vložené znamení znázorňuje orla a lva, kteří na sebe hledí a drží císařskou korunu, pod níž je umístěn kalich jako symbol husitství, a zkřížená hornická kladiva. Vnější a vnitřní kruh jsou tvořeny výraznou linkou. Opis zní: + Secretum·iuratorum·moncium·cuthnis.⁵⁴⁰

Nymburská městská kancelář⁵⁴¹ opatrovala bezpečně ještě na počátku 17. století misivní pečetí o průměru 42 mm a s legendou: MINVS * CIVIVM * DE * NVEMBVRGA. Pečetní obraz znázorňuje lva s věží, mající gotické okno a cimbuří, po jejíž levé straně je umístěna hvězda.⁵⁴²

Pro období do poloviny 17. století se nedochoval žádný typář, který používala novoměstská kancelář. Dokladem jejich existence jsou tedy pouze otisky typářů – pečeti a případné zmínky v dobových pramenech. V námi sledovaném období používala kancelář sekret z druhé poloviny 15. století (nejpozději z počátku vlády Vladislava Jagellonského). Na pečetním poli byl zobrazen královský portrét – poprsí, které vystupuje z kvádríkové zdi o pěti stínkách, v jejímž středu je majuskulní W. Legenda, oddělená uvnitř perlovcem a zevně vyvýšeným okrajem, zdobeným křížky, byla psána pokročilejší gotickou minuskulou a zněla:

⁵³⁷ PŘIBYL – LIŠKA, s. 75.

⁵³⁸ Tamtéž, s. 81.

⁵³⁹ Ostatní kutnohorské pečeti popsal zejména Josef NUHLÍČEK, *O pečetích a erbu Kutné Hory*, Praha 1960, s. 182-183.

⁵⁴⁰ Dokladem je dochovaný kutnohorský misiv 14. října 1635, v němž kutnohorští šepmistři a rada odpovídají Nymburským na žádost o poskytnutí finanční pomoci na obnovu poničeného nymburského obecního majetku a sdělují jim, že vzhledem k vlastním finančním potížím posílají pouze 16 zl. rýnských. (SOKA Nymburk, AMN, spisový materiál, inv. č. 153, karton č. 1.) Používání této pečeti dokazuje i misiv z 30. října roku 1631 pro Kouřimské, v němž Kutnohorští oznamují, že byly v nedávné době okolní města a vesnice značně postiženy přítomností císařského vojska, a proto prosí kutnohorští radní o poskytnutí jakýchkoli informací o případném vojenském tažení. (ANM, Topografická sbírka F, Kutná Hora, karton č. 35.)

⁵⁴¹ Privilegium povolující Nymburským užívat městskou pečeť se nedochovalo. Existovalo-li, je pravděpodobné, že bylo zničeno při některém z velkých požárů, které město postihly.

⁵⁴² Tamtéž, s. 113.

* secretvm * nove * civitatis * pragensis *. Mezi slovy byla větévka s květem. Pečeť měla průměr 50 mm.⁵⁴³

O používání městských pečetí se dovídáme také z některých dochovaných konceptů a opisů v městských registrech korespondence. Jako názorný příklad si uveďme modelovou situaci, kdy byla kontaktovaná městská rada požádána, aby pořídila od určitých osob svědectví, které mělo být opatřeno městskou pečetí a odesláno zastupující instituci žadatele: „...protož se za něho k V[aší] O[patrnosti] přátelsky přimlouváme, kterýchž by tak osob k témuž dni svědomí potřeboval, že jemu na ně obeslání právního příti a takové svědomí pod pečeti městskou města V[aší] O[patrnosti] vydati poručiti ráčíte. Pro naši toho v podobné příčině V[aší] O[patrnosti] volnou odměnu.“⁵⁴⁴

Vzhledem k pomíjivosti sdělovaného obsahu bývaly misivy po uplynutí doby jejich aktivního působení skartovány. Z tohoto důvodu se do dnešních dní dochoval pouze nepatrný zlomek misivů, které byly jinak často zhotovovanou písemností v prostředí městské kanceláře. Toto konstatování potvrzují i sledovaná městská registra. Jednotlivě dochované knihy zachycují ve formě jim vlastní písemnou produkci příslušného města v určitém období a nahrazují tak absenci samotných misivů. S misivy se můžeme výjimečně setkat mezi spisovým materiálem příslušného města z předmagistrátního období, popř. je možno je dohledat v Topografické sbírce F v ANM. Hovořit však můžeme spíše o jednotlivinách, které se dochovaly buď náhodně, nebo pro svou výjimečnou výpovědní hodnotu. A právě tyto ojediněle se dochované misivy nám dovolují konstatovat, že se v zásadě podoba konceptu, resp. jeho částí shoduje s výsledným uspořádáním listu poselacího. Textové záznamy se v případě konceptů liší od misivů pouze častějším používáním zkratk, což je ovšem pochopitelné, a rozepsáním adresy a salutace. Oproti konceptům je připojován podpis. Konečné podobě misivu se velice blíží opisy odesílané korespondence, které byly zaznamenány v kolínských registrech 1597-1599 a registrech 1599-1600.⁵⁴⁵ Vzhledem k tomu, že se do dnešních dnů bohužel nezachoval ani jeden misiv, který by odpovídal některému z konceptů či opisů, které jsou ve středu našeho zájmu, budeme sledovat vnitřní strukturu textových jednotek z kolínských, kouřimských, kutnohorských, novoměstských a nymburských register.

U konceptů či opisů misivů se v protokolární části vždy objevuje *adresa* příjemce, která bývala oproti adrese v misivu většinou stručnější a nacházela se nad konceptem či

⁵⁴³ Václav VOJTÍŠEK, *O pečetěch a erbech měst pražských a jiných českých měst*, Praha 1911, s. 162.

⁵⁴⁴ AMK, Registra 1597-1599, s. 178, fol. 83v.

opisem. Mnohdy se omezuje pouze na jmenování města, které je kontaktováno.⁵⁴⁶ Při sepisování misivů měl v námi sledovaném období městský kancelářský personál k ruce i pomůcky, které mu usnadňovaly při koncipování a posléze přepisu adresy práci. Např. v roce 1534 vydal v Praze tiskař Pavel Severýn z Kapí Hory titulář českých stavů, který sestavil pražský právník Brikcí z Licka,⁵⁴⁷ známý historické obci především jako autor *Práv městských* z roku 1536.⁵⁴⁸ Titulář představoval praktickou pomůcku pro městské i vrchnostenské úředníky, kteří se museli vyrovnávat se stále vzrůstající agendou.⁵⁴⁹ Brožura obsahovala ukázky a návody, jak koncipovat úvodní formule dopisů určených významným světským nebo církevním činitelům, jmenovitý soupis tehdejších představitelů vyšších stavů v českých zemích a dále návod, jak oslovovat v korespondenci představitele městské rady, řemeslnického cechu, popř. i vlastní poddané. Při kontaktování královských měst bývalo v praxi zvykem, že se v adrese čistopisu nejuctivěji oslovovali purkmistr a konšelé staroměstští a novoměstští (*slovutné poctivosti pánům purkmistrům a radě*). Poté následovali Malostranští, Jihlavští a Kutnohorští (*slovutné opatrnosti pánům a radě*). Města Český Brod, Kolín, Kouřim a Nymburk se řadila mezi patnáct královských měst, pro jejichž představitele se mělo používat také uctivější oslovení (*opatrným pánům purkmistru a radě*). Patřila sem dále města Tábor, Hradec Králové, Litoměřice, Žatec, Klatovy, Louny, Plzeň, Slaný, Kouřim, Čáslav, Chrudim a Beroun. Vývoj v oblasti hornictví také poznamenal zdvořilé oslovování jáchymovské městské rady. U ostatních měst se bez ohledu na jejich statut doporučovalo psát: „*Opatrným pánům purkmistru a konšelům města etc...*“.⁵⁵⁰ Porovnejme nyní soudobou teorii a praxi.

⁵⁴⁵ Srov. např. opis v registrech 1597-1599, s. 579-580.

⁵⁴⁶ Např. koncepty písemností odesílaných z Nymburka do Českého Brodu nesly v nymburských předbělohorských registrech titulaturu: *P.P.P. Brodu Českého, P.P.P. brodským, P.P.P. města Brodu Českého, P.P.P. do Brodu Českého, Do Brodu Českého, Do Brodu, Brodským, Pánům brodským, Pánům Brodu Českého, Odpověď pánům brodským*. Kolínské radní označovali Nymburští v registrech především takto: *Slovutné Opatrnosti P.P.P. města Kolína Nového, P.P.P. města Kolína, Kolínským, Do Kolína, P.P.P. kolínským, Do Kolína P.P.P., Do K[ol]ína P.P.P., Na Kolín, Do Kolína Nového, Do města Kolína Nového, P.P.P. do města Kolína Nového etc., Do města Kolína, Pánům kolínským, Odpověď pánům kolínským, Odpověď p. kolínským, Odp[ově]ď pánům kolínským, Pánům kolínským odpověď, Do města Kolína Nového P.P.P., Pánům kolínským etc.*

⁵⁴⁷ Brikcí z LICKA, *Titulové stavů duchovního i světského, totiž papeže, císaře, krále, knížat, hrabat, kardinálů, kurfiřtů, arcibiskupů, biskupů, opatů, proboštů, administrátorů etc., rytířstva, vladyk, měst některých, kdo se jak a odkud píší*. Praha 1534.

⁵⁴⁸ Hermenegild JIREČEK – Josef JIREČEK (edd.), *M. Brikcího z Licka práva městská*, Praha 1880.

⁵⁴⁹ Autorem dalšího předbělohorského tituláře a formuláře pro kancelářské potřeby byl např. staroměstský kancléř Sixt z Ottersdorfu, který svou práci vydal v roce 1589.

⁵⁵⁰ VOREL, *Rezidenční vrchnostenská města v Čechách a na Moravě v 15.-17. století*, s. 17.

V případě zápisů v kolínských předbělohorských registrech se v záhlaví setkáváme s méně variovanými spojeními: např. „*PPPánům Nového Města pražského*“,⁵⁵¹ přičemž se k titulatuře ještě někdy připisoval ve zkratce hlavní důvod sepisování misivu. Záhlaví mělo pak např. podobu: „*Panu purkmistru, pánům novoměstským o Jana Mládku*“. ⁵⁵² Poměrně často se také v kolínských registrech uvádí celé znění adresy: „*Slovutné a mnohovzácné poctivosti panu purkmistru a radě Nového města pražského, pánům a přátelům[em] našim zvláště milým.*“ ⁵⁵³

V kouřimských registrech 1565-1569 se setkáváme jak s adresou úplnou („*Vzácné a slovutné poctivosti pánům purkmistru a radě Nového Města Pražského, pánům a přátelům našim milým[em]*“)⁵⁵⁴, tak i se zkrácenou („*Odpověď pánům[em] Starého Města pražského*“)⁵⁵⁵.

Kutnohorští písaři uváděli v registrech výlučně zkrácenou adresu, nejčastěji i s uvedením osoby či záležitosti, které se zápis týká: např. „*Novoměstským o Jana Veverinu*“, ⁵⁵⁶ „*Novoměstským o některé sousedy a hořké pivo*“, ⁵⁵⁷ „*Na Nové Město odpověď o Zikmunda Zygele*“. ⁵⁵⁸

Písaři novoměstské kanceláře používali při vedení register zkrácenou adresu, což lze odůvodnit i ušetřením času při koncipování četné korespondence. Vedle místa doručení se objevuje i osoba, jíž se zápis týká: „*Horníkuom o Jana Knypsa*“, ⁵⁵⁹ „*Do Kouřima o Annu Emkovou*“. ⁵⁶⁰

V nymburských předbělohorských registrech nalezneme plnou adresu jen výjimečně, např.: „*K Pražanům novoměstským. Slovu[tně] poctivosti panu purkmistru a radě Nového Města pražského, pánům a přátelům našim milým.*“ ⁵⁶¹ V případě, že byl sepisován koncept, který poté posloužil jako předloha pro zhotovení několika misivů stejného obsahu, připisoval písař poznámku, že uvedený text bude posléze odeslán ještě dalším adresátům. Nejčastěji tak bylo činěno u konceptů, jejichž iniciátorem bývala samotná městská rada: „*pánům šepmistrům, pánům kaňkovským, pánům města Kouřima, pánům města Brodu Českého, pánům města Čáslavě, pánům města Poděbrad nad Labem, pánům města Chlumce*

⁵⁵¹ AMK, Registra 1612-1616 B, fol. 106r.

⁵⁵² AMK, Registra 1599-1600, s. 35.

⁵⁵³ AMK, Registra 1611-1616, fol. 49r.

⁵⁵⁴ AM Kouřim, Registra 1565-1569, fol. 12v.

⁵⁵⁵ Tamtéž, fol. 25r.

⁵⁵⁶ AMKH, Registra (1545, 1571, 1572, 1573)1575-1584 (1585, 1587), fol. 7v.

⁵⁵⁷ Tamtéž, fol. 48v.

⁵⁵⁸ AMKH, Registra 1581-1588, fol. 519v.

⁵⁵⁹ AMP, Registra 1588-1591 (1593), fol. 12r.

⁵⁶⁰ Tamtéž, fol. 37r.

⁵⁶¹ AMN, Registra 1572-1575, fol. 215v.

*nad Cidlinou, pánům města Nového Bydžova, pánům města Pardubic, pánům města Přelouče nad Labem, pánům města Tejnice nad Labem, panu Janovi Jiřímu Hášovi, panu Jaroslavovi Hlaváčovi, panu Zikmundovi z Frejdrpachu.*⁵⁶² Určité zjednodušení je zřejmé také u zápisů po sobě jdoucích, které jsou adresovány téže osobě či instituci. U prvního se ještě objevuje adresa, ale u následujících či následujících zápisů je pouze na začátku přípis „*Týmž*“.⁵⁶³

Po oslovení následovala ustálená forma *salutace*, jež je buď zkrácena, nebo je tvořena přímým vokativním oslovením adresáta, což představuje v případě misivů nejvlastnější znak této diplomatické kategorie. Na rozdíl od adresy se tu však neuvádí konkrétní jméno, ale stavovský titul společně s kvalitativním označením jeho vztahu k odesílateli.

U nejstarších čtyř kolínských register je *salutace* téměř důsledně vynechávána. Počínaje registry 1597 se *salutace* vyskytuje ponejvíce ve formě: „*Službu etc.*“, dále „*Sl. etc. Zdraví etc.*“ apod. Obsáhlejší *salutace* naproti tomu zní: „*Službu svou vzkazujem slovutné Opatrnosti, páni přátelé a sousedé naši milí, zdraví a v něm jiného všeho dobrého přejeme V[aší] O[patrnosti] věrně rádi.*“⁵⁶⁴

V nejstarších dochovaných kouřimských registrech 1565-1569 písařská ruka *salutaci* výlučně zkracovala: „*Službu etc.*“,⁵⁶⁵ popř. „*Službu*“.⁵⁶⁶

V případě kutnohorských register je *salutace* při vytváření konceptu důsledně vynechávána. Taktéž u novoměstských předbělohorských register 1588-1591 (1593) můžeme pozorovat důsledné vynechávání *salutační* formule.

Především nymburské písaři obvykle omezovali znění *salutace* na zkratku S:, která se objevuje u naprosté většiny nymburských konceptů. Jistou výjimku učinil písař např. v tomto případě: „*Službu svou vzkazujem slo[vutné] Op[atrnosti], páni přátelé a sousedé naši milí, zdraví i jiného všeho dobrého přejem Va[ší] Op[atrnosti] věrně rádi.*“⁵⁶⁷

Po *salutaci* již následovala část textová.⁵⁶⁸ V *naraci* se uváděly důvody sepsání misivu společně s udáním konkrétních jmen osob, popř. institucí, jichž se obsah listu týkal. V podstatě se z tohoto objasnění pohnutek k sepsání misivu dovídáme, zda se jedná

⁵⁶² AMK, Registra 1597-1599, s. 39-40, fol. 24r-25r.

⁵⁶³ AMK, Registra 1612-1616 B, fol. 31r.

⁵⁶⁴ AMK, Registra 1597-1599, s. 588.

⁵⁶⁵ AM Kouřim, Registra 1565-1569, fol. 21r.

⁵⁶⁶ Tamtéž, fol. 25r.

⁵⁶⁷ AMN, Registra 1591-1598, fol. 97r.

⁵⁶⁸ Výjimku mezi studovanými registry představují nymburská registra 1591-1598, která především na několika prvních foliích obsahují stručné zápisy podobající se registům. Viz např. fol. 4r: „*Do Sadský. Jiřík Kouřimský*

o odpověď, nebo o písemnost více či méně iniciativního charakteru. Současně se v případě odpovědi potvrzoval příjem misivu a vyrozumění konečného adresáta.

Za narácí se objevovala *dispozice* neboli *petice*, v níž byla rozepisována podstata celé záležitosti a byl zde vyjadřován i zájem vydavatele písemnosti. V případě sporu bývaly ještě zmiňovány možné *sankce*. Stanovila-li městská rada pro zúčastněné strany hodinu stání, obvykle udávala v zápisech hodiny podle tzv. celého orloje: „*abychom se pro místnější odp[ově]d' v pátek nejprv příští v hodin 12 na celém orloji do Hory najíti dali*”.⁵⁶⁹ Tento italský způsob dělil den na 24 hodin a počítal ho od západu slunce až do západu následujícího dne. Z toho tedy vyplývá, že docházelo podle ročních dob k přizpůsobování se zkrácenému či prodlouženému světelnému dni.⁵⁷⁰

Závěr listu poselacího byl také zcela poplatný formuláři. Městská rada tu vyjadřovala víru v kladné vyřízení věci a často připojovala ustálené obraty, jako „*aby z dalšího zaneprázdnění Vaší Opatrnosti i nám sjíti mohlo*”,⁵⁷¹ podobně též „*pro naši toho zase V[aší] O[patrnosti] v podobné i jiné příčině přátelskou i sousedskou odměnu*”.⁵⁷² Poté si ještě obvykle otevřeně vyžádala odpověď druhé, kontaktované strany: „*Odpovědi žádáme*”.⁵⁷³

Poté se objevovalo *místo vydání a datační formule*.⁵⁷⁴ V případě kolínských předbělohorských register bývalo v zápisech místo vydání uváděno jen zřídka a datace se prováděla podle církevního kalendáře. Utravisticky smýšlející konšelé zařazovali mezi světce s odstupem dvou století od jejich upálení také M. Jana Husa a Jeronýma Pražského: „*Dat[um] etc. v středu po památce s[vatý]ch M. Jana z Husince a M. Jeronýma z Prahy léta 1615*”.⁵⁷⁵ V registrech 1595-1597 se již objevují i data s uvedením kalendářního dne a latinského názvu měsíce. U některých zápisů se datace objevuje přímo pod záhlavím. Poměrně častý je též výskyt odkazů k dataci předchozího zápisu: „*Actum ut supra*”.⁵⁷⁶ Velice zřídka se setkáváme s připojením podpisu.⁵⁷⁷

žádá dopomožení na Havlovi Hůlkovi 2 kopy gr. míš. dluhu. Dat[um] v outerý post Misericordias léta etc. [15]97.“ Podobně též např. fol. 192v.

⁵⁶⁹ AMK, Registra 1611-1616, fol. 30r.

⁵⁷⁰ HLAVÁČEK, *Chronologie*, in: HLAVÁČEK – KAŠPAR – NOVÝ, *Vademecum*, s. 134.

⁵⁷¹ AMN, Registra 1602-1605, fol. 15v.

⁵⁷² AMK, Registra 1599-1600, s. 165.

⁵⁷³ AMN, Registra 1583-1585, fol. 228r.

⁵⁷⁴ Srov. způsob záznamu v Edici vybraných zápisů.

⁵⁷⁵ AMK, Registra 1612-1616 A, fol. 109v-110r.

⁵⁷⁶ AMK, Registra 1599-1600, s. 130.

⁵⁷⁷ AMKH, Registra 1581-1588, fol. 421v.

Předbělhorská kouřimská registra 1565-1569 dokládají používání datace pomocí církevního kalendáře („*Dán v sobotu po s[vatém] Linhartu léta [MD] LXV.*“)⁵⁷⁸, ovšem bez uvedení místa vydání písemnosti.

Ve starších kutnohorských registrech dochovaných ze 16. století je používána latinská datace podle církevního kalendáře. Místo vydání bývá vynecháno: „*F[eria] 5 post Concep[tionis] Mari[ae] 1579.*“⁵⁷⁹ Registra z počátku 17. století již používají v dataci český jazyk a v některých případech též uvádějí místo vydání: „*Dat[um] ve čtvrtek po svatém Ambroži 1607*“⁵⁸⁰, „*Dat[um] na Horách Kutnách v sobotu de[n] s[vatého] Silvestra 1611.*“⁵⁸¹

Při vedení novoměstských register 1588-1591 (1593) byla používána v naprosté většině zápisů latinská datace podle církevního kalendáře. Místo vydání se důsledně vynechávalo: „*Dat[um] f[eria] 5 p[os]t Nicolai 89.*“⁵⁸² Častým jevem je vzhledem k mnohdy četnějšímu počtu zápisů v rámci jednoho dne odkaz na předchozí zápis pomocí zkratky *us, ut supra*.⁵⁸³

Pro předbělhorskou praxi nymburské městské kanceláře je příznačné datování pomocí církevních svátků pevných a pohyblivých. Datační formule se také zkracovala, např. „*Dat[um] etc. v Nymburce v pátek den s[vaté]ho Viléma léta [MD]LXXIII*“⁵⁸⁴ Podle provedených převodů v Registrech 1583-1585 pravděpodobně dodržela rada města Nymburka spolehlivě přechod od kalendáře juliánského ke kalendáři gregoriánskému, k čemuž se mělo v Čechách přistoupit 6. ledna 1584 a datovat následující den jako 17. leden.⁵⁸⁵ Dokladem toho může být i mj. koncept misivu pro Českobrodské z 8. února 1584, jehož datace odpovídá kalendářnímu vyrovnání.⁵⁸⁶

Častým jevem v závěru zápisů zaznamenaných ve sledovaném souboru městských register je výskyt různě zkracované *závěrečné kurtoazie*: „*S tím milost boží rač býti s námi etc.*“⁵⁸⁷ Naopak ve výjimečných případech bývalo k zápisu připojeno *postskriptum*: „*P.S.*“

⁵⁷⁸ AM Kouřim, Registra 1565-1569, fol. 3r.

⁵⁷⁹ AMKH, Registra (1545, 1571, 1572, 1573)1575-1584 (1585, 1587), fol. 200r.

⁵⁸⁰ AMKH, Registra 1601-1614, fol. 360r.

⁵⁸¹ Tamtéž, fol. 598r.

⁵⁸² AMP, Registra 1588-1591 (1593), fol. 130v.

⁵⁸³ Srov. např. tamtéž, fol. 214r.

⁵⁸⁴ AMN, Registra 1572-1575, fol. 89r.

⁵⁸⁵ Ivan HLAVÁČEK, *Chronologie*, in: HLAVÁČEK – KAŠPAR – NOVÝ, *Vademecum*, s. 124-126. Podrobněji o gregoriánské reformě viz Josef KOLLMANN, *Zavedení gregoriánského kalendáře v českých zemích*, SAP 24, 1974, s. 3-41.

⁵⁸⁶ AMN, Registra 1583-1585, fol. 58v.

⁵⁸⁷ AMK, Registra 1599-1600, s. 189-190.

*Služebníku právnímu za práci po poslu se odsílá.*⁵⁸⁸ Vzácný je též výskyt *podpisu vydavatele: „Šepmistři a konšelé i všecka obec na Horách Kutnách“.*⁵⁸⁹

II.3.1 Misivy dochované z korespondenční praxe sledovaných měst z let 1526-1620

Na základě výše uvedeného můžeme konstatovat, že misivy vydávané městskou kanceláří měly v době předbělohorské několik hlavních částí, plně rozepisovaných. Jednalo se o *adresu*, umístěvanou na vnější část písemnosti, *salutaci*, *naraci*, *dispozici*, *závěr*, *závěrečnou kurtoazii*, *datovací formulí a podpis*. Podle potřeby mohlo být připojeno *postskriptum*.

Do dnešních dnů se dochoval pouze nepatrný zlomek misivů, které by pocházely z obousměrné korespondenční praxe sledovaných venkovských královských měst a Nového Města pražského z let 1526-1620.⁵⁹⁰ Jmenovitě se dochovaly pravděpodobně pouze misivy z kontaktů kutnohorských a novoměstských, jejichž edici připojujeme v příloze. Celkem se jedná o 5 listů poselacích z let 1528 (3 misivy), 1558 a 1599.⁵⁹¹ Vzhledem k nedochování register z uvedených let nemůžeme bohužel učinit srovnání se zápisy v podobě konceptů či opisů a případně též sledovat, zda byly všechny zápisy důsledně zaznamenávány do register.

Velký otazník se vznáší nad otázkou dochovanosti 1 misivu evidovaného v SOkA Kolín ve fondu AMK. Podle soupisu učiněného v roce 1776 archivářem Františkem Tumlířem byly dochovány dva misivy doručené do Kolína z Nového Města, první byl z 3. listopadu 1535, druhý pocházel ze 6. června 1574.⁵⁹² V roce 1936 učinil revizi archivář Jaroslav Schneider,

⁵⁸⁸ AMK, Registra 1612-1616 A, fol. 130v.

⁵⁸⁹ AMKH, Registra 1581-1588, fol. 421v.

⁵⁹⁰ V rámci dochovaného novoměstského písemného materiálu v AMP byly objeveny pouze tři misivy, které ovšem byly ve všech případech adresovány na Staré Město pražské, a jeden list poselací v opačném směru. První pochází z 8. února 1602 a novoměstští radní s ním posílali současně prohlášení Salomeny a Doroty Farkašových o jejich poměru ke staroměstským šmukýřům. (AMP, PPL I – 133/24, inv. č. 394.) Druhý misiv je z 14. července 1678 a Novoměstští v něm navrhují Staroměstským, aby spor týkající se staroměstského obilného trhu vyřídili vzájemnou dohodou. (AMP, PPL I – 181/26, inv. č. 905.) Poslední misiv je datován k 29. dubnu 1706 a Novoměstští v něm oznamují staroměstským konšelům, že došlo k zastavení prací na záhoně v příkopu mezi Starým a Novým Městem. (AMP, PPL I – 254/1, inv. č. 1340.) Ze čtvrté dohledané písemnosti, v tomto případě konceptu misivu z 9. září 1721, se dovídáme, že Staroměstští vyzývají svůj novoměstský protějšek, aby jim byla dána satisfakce za násilné přerušení práce staroměstských dlaždičů v příkopě mezi Starým a Novým Městem pražským. (AMP, PPL I – 254/2, inv. č. 1341.)

⁵⁹¹ SOkA Kutná Hora, AMKH, aktová sbírka, inv. č. 456, 457, 458, 1376, 5426.

⁵⁹² SOkA Kolín, AMK, Registerium Sectionis XIII., fol. 2r.

který již označil první misiv, obsahující žádost o výpis ortele Ludmily Talsové, za deperditum. Při kontrole v roce 1981 byl druhý novoměstský misiv, týkající se žádosti Jiřího Hovorského o čistý výpis Pavla Smolíka, ještě součástí kolínského spisového materiálu. V současné době však již dohledán nebyl.⁵⁹³

V případě archivních fondů měst Českého Brodu, Kouřimi a Nymburka v příslušných SOkA a při rozboru dochovaného písemného materiálu v rámci Topografické sbírky F v ANM nebyly pro léta 1526-1620 objeveny žádné misivy, které by spadaly do oblasti našeho zájmu.

⁵⁹³ Obě deperdita do registrové edice a tabelárního přehledu nezařazujeme.

III. PÍSEMNÁ KOMUNIKACE V PROSTŘEDÍ ČESKÝCH KRÁLOVSKÝCH MĚST V DOBĚ PŘEDBĚLOHORSKÉ

III.1 Projednávání záležitostí při radních zasedáních a vyhotovování misivů v prostorách městské kanceláře

Radnice v raně novověkých městech představovala důležité komunikační prostředí. Nejenom v jejím rámci, ale i v její bezprostřední blízkosti docházelo k uskutečňování rozmanitých forem komunikace s ní souvisejících. Tato pestrost se odvíjela od multifunkčního charakteru radničního domu, v němž se rozhodovalo o důležitých otázkách správních, právních, trestněprávních, hospodářských, společenských, politických i náboženských.⁵⁹⁴

V našem pojetí se do centra pozornosti dostává písemná komunikace přesahující hranice města, na níž se bezprostředně vázala řada komunikačních událostí předcházejících sepsání listu poselacího, tedy média, které informace uchovávalo.

Městská rada přistupovala k řešení nastalých problémů korespondenční cestou buď z potřeb obecních, nebo mnohem častěji na základě žádostí svých „sousedů“, „obyvatel“, kteří spadali do její kompetence.⁵⁹⁵ Jako na zprostředkovatele se na ni výjimečně obraceli ve městě usazení příslušníci šlechty a duchovenstva či osoby přespólní.

V době předbělohorské bývalo již zvykem, že se jednotlivé žádosti předkládaly městské radě v písemné formě.⁵⁹⁶ Tyto písemnosti se poté přikládaly k odesílaným misivům,

⁵⁹⁴ FRIEDRICHS, s. 161-164.

⁵⁹⁵ V novoměstských registrech 1588-1591 (1593) je dochován koncept, v němž radní sdělují Sedlčanským, že neznají žádného Jana Kaňku, který má být dlužníkem Timoteje Řezníka, a proto se již případem dále nebudou zabývat: „...Na to Vám tuto naši odpověď dáváme, že týž Jan Kaňka ku právu našemu osedlý a měšténím naším není. Protož čehož ste nám učinili, to se dobře trefiti nemuože. Jináč až by m[ěšténín] V[áš] se k němu pořad práva chtěl zachovati, to při vuoli jeho se zuostavuje.“ (AMP, Registra 1588-1591 (1593), fol. 137r.)

⁵⁹⁶ Příkladem je dochovaná, velmi poškozená žádost Jiříka Tichého a jeho manželky Mandalény, kteří touto cestou žádají 28. dubna 1538 o pomoc při řešení dědického sporu s Marianou z Hory, sestrou Mandalény: *Pane rychtáři Jeho mi[l]losti císařské, Vaše mi[l]o[s]ti, a Vaše mi[l]o[s]ti pane purkmistře a páni milí. Jakož jest Mariana obeslala Mandalénu, manželku mou a sestru svou, davše sobě porízení Víta Holého přečísti, otce svého i tolíkěz Mandalény sestry své a manželky mé. I oznamujíc v témže obvinění svém, že by podle kšaftu se to nacházelo, že jest statek svůj Vít Holej, otec Mariany této a sestry manželky mé, poručiti měl všecek mohovitej i nemohovitej dětem svým [...] tak pozůstalé, což proti tomu pravím i s manželkou svou, že se z kšaftu jináče nachází, jakž v porízení před ně stojí, že statek svůj všecek mohovitej i nemohovitej na čemžkoliv pozůstalej najíti by se mohl, předně že jest poručil manželce své a matce též Mariany a Mandalény manželky mé, a poněvadž*

který pak mnohdy pro svou stručnost, odkazující se právě na přiložený spis, nabývaly podoby jakýchsi průvodních listů. Podobnou praxi lze vidět i ve sledovaných městských kancelářích. I přes torzovitost archivního materiálu k tomuto závěru dospěl M. Dvořák v případě českokobrodského.⁵⁹⁷ Kouřimská registra 1565-1569 ještě dokládají podání žádosti v ústní formě.⁵⁹⁸ Zápisy v novoměstských registrech 1588-1591 (1593) ukazují, že se již jednalo o naprosto běžnou praxi: „*Anna Pilgramová, s[oused]a naše, požádala j[es]t nás k Vá[m] za toto p[ři]psání, abyšte Zikmunda Zygele, s[oused]a V[ašeho], k zaplacení dluhu přidrželi, to[m]u z p[ři]ležíciho spisu poroz[umí]te.*“⁵⁹⁹ Zatímco v kolínském prostředí tento způsob ještě nezachycují registra 1564 (1565, 1568), registra 1593 již písemné žádosti uvádějí také jako rutinní záležitost: „*Jakub Kuten (Kutný), soused náš, v jaké příčině nám toho spisu podal, z přečtení porozuměti ráčíte.*“⁶⁰⁰ V kutnohorských dochovaných registrech je u zápisu do Nového Města pražského poprvé tato praxe zachycena k listopadu 1580.⁶⁰¹ V případě nymburské radnice tento postup dokládají jak registra 1572-1575 („*Jakého jest nám spisu Matouš Zlatník, obyvatel při právě našem, podal, ten Va[ší] [milo]sti příležitě odsíláme.*“)⁶⁰², tak i následující dochovaná registra 1583-1585 („*Jiřík notář, spolusoused náš, v jaké příčině nás za toto přímělné připsání k Va[ší] [milo]sti požádal, z příležíciho spisu, kterýž nám podal a my jej Va[ší] [milo]sti odsíláme, vyrozuměti ráčíte.*“)⁶⁰³

Po obdržení příslušných žádostí a případném předložení důkazních materiálů (např. ověřených výpisů z městských knih, cedulí řezaných) městská rada jako zastupující, popř. zprostředkující veřejnoprávní instituce záležitost projednala. V situacích, kdy radní řešili obsah doručeného misivu, kontaktovali nejprve prostřednictvím obecního služebníka

matka v moci své a správě podle inventování ten všecken statek i s nábytky, hotovějmi penězy jest měla a při ní zanecháno jest, což se slušně podle inventáře [...] moci bude, kteréhožto pro vyrozumění [V]aším milostem za – pře[...] s manželkou svou žádám. Ted' z tohoto přečtení [...] že statek i peníze i jiné všecky věci že sou při ní za[...]sou toho přítomni byli. Jakožto Václav, syn nebožtíka [...]ho pan David a Mariana, cera a sestra manželky mé, [...] má o tom dobrou vědomost majíc, jak[...] mou a sestrou svou, že by za mnou takový [...] za manželkou mou pozůstávati měli, čemuž já jmíti ze[...] aby co [...] náležitěho pozůstávati mělo nebo [...] zvěděti chtěl, poněvadž manželce mé lépeji ! ta [...]ve nežli této Marianě svědčili by pro někderé příčiny [...] matkou manželky mé a její, poněvadž ona takovej statek [...] se se všemi nábytky a peněze jest k sobě přijala, by pozůstávati měly či kde jinde, a protož tím se spraviti moci bude. S tím se já I manželka má k spravedlivému opatření Vaši[m] milostem poručeno činíc.

Jiřík Tichej s Mandalénou manželkou svou ve všem povolný

Jiřík Tichej p[ro]ti Marianě z Hory, odloženo do středy po svatém Jiří, Act[um] f[eria] po[st] Oculi 1568. (SOkA Kolín, AM Kouřim, spisový materiál, karton č. 1, inv. č. 5.) O písemných žádostech se zmiňuje v evropském měřítku též FRIEDRICH, s. 166.

⁵⁹⁷ DVOŘÁK, Městská správa v Českém Brodě a její písemnosti do roku 1623, s. 204-205.

⁵⁹⁸ SOkA Kolín, AM Kouřim, Registra 1565-1569, např.: „...vznesl jest na nás...“ (fol 64r), „...ná[m] jest zp[rá]vu učinil...“ (fol. 18v), „...ná[m] zprávu davše...“ (fol. 12v).

⁵⁹⁹ AMP, Registra 1588-1591, fol. 126v.

⁶⁰⁰ AMK, Registra 1593, s. 53.

⁶⁰¹ AMKH Registra 1571-1584, fol. 238v.

⁶⁰² AMN Registra 1572-1575, fol. 215v.

konečného adresáta, kterému bylo posléze na zasedání rady znění listu přečteno. Dokladem této praxe jsou již kouřimská registra 1565-1569: „*Psaní Vašich [mil]ostí Matouš Srb přeslyševši, tuto odpověď dal.*“⁶⁰⁴

Nabízí se v této souvislosti otázka, v jak hojném počtu se konšelé scházeli k zasedáním rady. Vyjděme proto z dosavadní výzkumu kutnohorského prostředí, který dokládá, že v letech 1462-1471,⁶⁰⁵ bývali právnímu jednání mnohdy přítomni ti z konšelů, kteří byli právě v dosahu. Ukazuje se, že nemuseli být v té době ani šepmistry. Samotní šepmistři se projednávaných záležitostí nemuseli účastnit především z důvodu jejich dalších posláních. Nepřítomné radní často zastupoval primátor.⁶⁰⁶ Tuto praxi ze závěru 15. století lze očekávat i v ostatních sledovaných městech, a to i v době předbělohorské, kdy se na řízení města často podílely osoby provozující obchodní činnost.

Posuňme se však dále. Jestliže radní shledali nárok žadatele jako oprávněný, což se poté i přímo uvádělo ve znění misivu, přikázali městskému písaři, aby sepsal misiv pro příslušného adresáta. Jak dokládají některá kutnohorská a kolínská registra, písař radnímu jednání s největší pravděpodobností přítomen nemusel být. K tomuto závěru nás přivádějí dochované fragmenty folií, na nichž se objevují v podobě stručného záznamu základní informace o určité záležitosti a současně oznámení, že pověřený úředník dal svolení k napsání listu poselacího.⁶⁰⁷ Že tyto poznámky nepsal písař je zřejmé nejen z rozboru paleografického, ale i z podpisů, které se u kompletně dochovaných zápisů objevují: „*Dovoleno od pana purkmistra, aby se panu hejtmanu psaní učinili vod Jana Trnky vo dva sběry drůbeže. Rukojmové sem zavedení a k tomu se přiznali p. Jakub Kuten a Petr Tuček. Mikuláš Janata.*“⁶⁰⁸ Podobný případ lze zachytit v kutnohorských registrech: „*Křešetičtí sousedé toto obilí žádají: Tomáš Fanta pět korců ovsu, Tomáš Koza pět korců ovsu, Daniel Bělský 5 korců ovsu, Václav Kočí 5 korců ovsu, Václav Šacholínský 5 korců ovsu.*“⁶⁰⁹ *Od pana purkmistra povoleno, aby se přímluva za tyto svrchu psané z Křešetic ku paní Kateřině hraběnce, aby jim do s[vatéh]o Václava po pěti korcích ovsu svěřila, učinila. Samuel servus m[anu] p[propria].*

⁶⁰³ Tamtéž, Registra 1583-1585, fol. 82v.

⁶⁰⁴ AM Kouřim, Registra 1565-1569, fol. 127v.

⁶⁰⁵ V této době se v konšelské funkci vystřídalo v Kutné Hoře 336 osob. (KAPAVÍKOVÁ, s. 145.)

⁶⁰⁶ Tamtéž.

⁶⁰⁷ Tyto náhodně dochované záznamy byly přilepeny k foliím, s nimiž mají souvislost časovou, nebo skutečně i věcnou. První případ by ovšem dokazoval, že v kanceláři musela být tedy vedena ještě jedna registra, do níž byl posléze koncept zaznamenán.

⁶⁰⁸ AMK, Registra 1595, s. 167.

⁶⁰⁹ U posledních tří osob bylo původně uvedeno sedm korců. Na seznamu byl původně zapsán ještě „*Jan Lehkej*“ s pěti korci ovsu. Jeho jméno však bylo přeškrtnuto.

Aprilis 1619.“⁶¹⁰ Zdá se být tedy pravděpodobné, že písař, jehož zaměstnávala řada písařských povinností, jednáním fyzicky přítomen v těchto případech nebyl a že mu potřebné informace o určité záležitosti přinášel kancelářský či radní sluha. Jiný přípis, jehož autorem je kutnohorský písař Jan Veverin, vyzývá svého kolegu Pavla Hraběšínského, aby vyhotovil tři půhony: „*Pane Pavle, prosím Vás, napište tyto krátké půhony. Dal bych je prv pacholeti upsati, ale vzpečetí jich p. šepmistr. A uznáv co jak, zpečetěno po obědích půjde. A odešli komuž [...]*“.⁶¹¹

Nelze si nepožít otázku, s jakou časovou prodlevou písař psaní vyhotovoval. I bez patřičných zmínek v pramenech můžeme předpokládat, že v případech naléhavých a neodkladných přistoupil k písařskému pultu co nejdříve. S jak velkým časovým odstupem ovšem obvykle začal písař pracovat? Jako názorný a snad i přesvědčující příklad použijme znovu vzkaz citovaný výše, z něhož se dovídáme, že písař vyrazí na cestu po obědě. Lze tedy předpokládat, že sled písařských prací ovlivňovali i poslové a jejich cestovní harmonogram.

Písař v kanceláři nejprve vytvořil koncept, jenž se stával součástí register konceptů. Opravované koncepty, u nichž vidíme přípisy z pera dalších osob, jsou svědectvím, že se tyto záznamy dávaly ke korektuře.⁶¹² Po schválení, jež se však ke konceptům písemnou formou nepřipojovalo, přistoupil písař k vyhotovování misivy. Dochované dodatečně upravované listy poselací, jež se staly v novější době součástí vazby několika kolínských register, dokládají, že i již napsané misivy mohly být před odesláním ještě upravovány.⁶¹³ Tento zákrok si poté vyžádal napsání nového čistopisu. Byl-li shledán v pořádku, připojil pověřený konšel, jak je uvedeno i výše, k misivu sekretní pečeť. Tímto byla práce písaře skončena a misiv mohl být předán poslovi.

Neopouštějme však kancelářské prostory a nahlédněme na tomto místě na poměry sledovaných měst, tak jak nám to dovoluje dosavadní výzkum. V *českokobrodské městské kanceláři* se objevovaly v období do roku 1623 osoby s potřebným vzděláním i s patřičnými

⁶¹⁰ AMKH, Registra 1612-1620, fol. 484r. Tomuto vzkazu odpovídá koncept na témže foliu: „*Urozené paní Kateřině Lukavecké z Přerubenic, na Pečkách, Králicích, Nebovidech a Dolešovicích o poddané křešetické. Tomáš Fanta, Tomáš Koza, Václav Kočí a Václav Šachotínský, lidé poddaní naši ze vsi Křešetic, že na ten čas veliký nedostatek v obroku koňském, ano také čím zaseti nejmažíce, toho při nás podle připsání našeho, abyšte jim jednomu každému z nich po pěti korcích ovsu na velkou míru po 30 gr. č. do času památky s[vatěh]o Václava nejprve přísti k zaplacení svěřili, vyhledávají. Za něž my se k Vám přimlouváme, že jim v témž nedostatku takový počet korcův ovsu svěřiti a vyměřiti dáti a do téhož času, při kterémž jeden každý Vám svůj dluh zaplatiti připovídají a od nás také k tomu přivedeni budou, sčekatí učiniti odporni nebudete. S tím milost a ochrana boží rač býti s námi. Dán na Horách Kutnách v outery po neděli Cantate léta Páně 1619.*“

⁶¹¹ Tamtéž, Registra (1545, 1571, 1572, 1573)1575-1584 (1585, 1587), fol. 260r. Zbytek textu je poškozen.

⁶¹² Srov. např. AMK, Registra 1612-1616 B, fol. 13r, kde se vedle písařových poznámek objevují i přípisy dokonce dvou osob.

⁶¹³ Srov. např. s. 86.

místními juristickými zkušenostmi, které získávaly obvykle od svých předchůdců.⁶¹⁴ Do roku 1610 úřadovali tito lidé na českobrodské radnici, poté až do požáru v roce 1628 v tzv. *obecní* neboli *vejsadní kanceláři*. Do kompetencí předního, staršího písaře obecně patřilo především vedení autentických knih a psaní důležitých listin a listů, do kompetence druhého písaře náleželo hlavně zapisování do dalších městských knih, sepisování méně významných písemností a pořizování výpisů a extraktů pro různá soudní řízení.⁶¹⁵ V závěru předbělohorského období tedy pracovali v Českém Brodě dva přísežní notáři, do roku 1623 z řad utrakvistů, a dále jeden placený písař, působící při městských, zádušních a špitálních dvorech.⁶¹⁶

Přehled českobrodských městských notářů (písařů) podle dostupných pramenů:

M. Jan Záhrobský (1545 – 1549)

Jan Lízal (1549 – 1554)

Jan Kulíšek z Klatov (1553 – 1559)

tzv. přední, starší písaři (označováno od roku 1579)

Jan Vlašimský, bakalář (1557 – 1587)⁶¹⁷

Adam Aglasínus, bakalář (asi 1586 – 1592)

Šimon Poličský, bakalář (1592 – 1610)

M. Jan Vokál Pražský (1610 – 1623)

tzv. druzí, mladší písaři

Adam Aglasínus, bakalář (1579 – asi 1586)

Šimon Poličský, bakalář (asi 1586 – 1592)

Jan Dobruscenus (1595 – 1611)

M. Šimon Šonovský z Šonova (1611- po roce 1621).⁶¹⁸

⁶¹⁴ Miloš Dvořák dospěl při své rekonstrukci diplomatické činnosti v Českém Brodě do roku 1623 k názoru, že tamní písařský úřad dosahoval především díky společenskoekonomickému rozvoji města do značné míry úroveň srovnatelnou s kanceláří staroměstskou, novoměstskou či kutnohorskou. (DVOŘÁK, Městská správa v Českém Brodě a její písemnosti do roku 1623, s. 211.) K tomuto hodnocení je však třeba říci, že jeho vyspělost by byla spíše srovnatelná s poměry kolínskými a nymburskými, vzcházíme-li z dochovaných písemností a jejich organizace.

⁶¹⁵ DVOŘÁK, Městská správa v Českém Brodě a její písemnosti do roku 1623, s. 201-202.

⁶¹⁶ Tamtéž, s. 201.

⁶¹⁷ Působnost Jana st. Vlašimského v českobrodském písařském úřadě dokládá i koncept listu fedrovního pro Annu z Nymburka, které byla v první polovině 80. let 16. století písemnost vydána, aby mohla v Českém Brodě jmenovanému písaři posluhovat. (AMN, Registra 1583-1585, fol. 246v.)

⁶¹⁸ DVOŘÁK, Městská správa v Českém Brodě a její písemnosti do roku 1623, s. 214.

V Kolíně původně působil jeden radní písař, od 80. let 16. století se již setkáváme i se dvěma. Jednoho písaře měl ještě k ruce městský rychtář. V případě radních písařů, staršího a mladšího, zastávaly tento post osoby zběhlé v právu, které ukončily pražské učení jako bakaláři či mistři. Písařům pomáhali dva obecní služebníci, kteří roznášeli obsílky a vybírali daně a sbírky. Oba radní písaři skládali přísahu městské radě a měli za povinnost dodržovat úřední tajemství, jehož porušení mohlo být sankcionováno hrdelním trestem.⁶¹⁹ V souvislosti s usazováním Němců v Kolíně od konce 16. století městská rada dohlížela, aby písaři i jejich pomocníci ovládali němčinu.⁶²⁰

Přehled kolínských městských písařů podle dostupných pramenů:

Jan Zákoník (1541-1561)

Jan Vodička (1555-1569)

Jan Kuten (1568-1583)

M. Jan Rosacius a M. Jan Pachta (1583-1584)

Jan Kochan z Prachové (1589-1595)

Ondřej Hubeus Jaroměřský a Samuel Pelhřimovský (1596)

Jan Hradecký (1597)

Jan Kirchbryk Berounský (1596-1610)

M. Martin Mathiades Písecký (1602-1605)

M. Štěpán Prunnar z Prahy (1608-1622)

Matyáš Mazánek Žlutický (1612-1625).⁶²¹

Kouřimské městské kanceláři v době předbělohorské doposud nebyla věnována žádná studie, která by mapovala její diplomaticko-správní vývoj. Přesto můžeme na základě prvotní sondy konstatovat, že tato instituce pravděpodobně byla nejméně rozvinutou ve srovnání s okolními sledovanými královskými městy, novoměstskou samozřejmě nevyjímaje. K tomuto úsudku nás přivádí nejen charakter města Kouřimi, které se nacházelo stranou hlavních cest a jež v době předbělohorské již v určitých ohledech zaostávalo, ale i kusé zmínky v pramenech. Dochovaný Racionál purkmistrů z let 1560-1566 obsahuje záznam o obnovení rady k 31. srpnu 1564, uvádějící pouze jednoho radního písaře Štěpána Volyňského.⁶²² Tentýž písař je zmiňován i při obnovení rady v roce 1565⁶²³ a 1566.⁶²⁴

⁶¹⁹ KOLEK, s. 25-26.

⁶²⁰ VÁVRA, s. 178.

⁶²¹ Tamtéž, s. 167-168.

⁶²² AM Kouřim, Racionál purkmistrů 1560-1566, inv. č. 728, kn. č. 566, fol. 125r.

V *racionalu* z roku 1610 je přípis informující o zakoupení 2 liber svíček za 16 gr. pro radního písaře Jana.⁶²⁵ Městskou agendu tedy s největší pravděpodobností vyřizoval pouze jeden písař.

Podrobněji nahlédneme na personál *kutnohorského městské kanceláře*, která představuje v městské prostředí vyspělejší typ a lze ji řadit v jistém ohledu vedle kanceláře staroměstské a novoměstské.

Dosavadní výzkumy prokázaly pro období pohusitské a dobu 16. století identifikaci 49 písařů městských knih.⁶²⁶ Práce vykonávaná v městské kanceláři byla různorodá. Začínající písaři působili jako ingrosisté, písaři s delší praxí zaznamenávali radní a soudní jednání, a to buď přímo pořizovali zápisy při jednání, nebo si dělali poznámky, které posléze rozvedli do specializovaných městských knih, jako knih kšaftů, smluv, sentencí aj. Jejich úkolem bylo též připravovat potřebné materiály k projednávání v radě či na soudu, obesílat svědky a přijímat svědomí zúčastněných stran. Současně písaři ručili za správnost a právní platnost záznamů v městských knihách a jen oni byli oprávněni do knih nahlížet a pořizovat podle potřeby opisy a výpisy. Z jejich pera pocházejí i písemnosti, které kancelář opouštěly. Ve funkci městských notářů se účastnili např. sepisování kšaftů. Písaři označovaní za přední zodpovídali za celý administrativně právní život ve městě. Závažnost, která byla tomuto zaměstnání v Kutné Hoře přikládána, neumožňovala výkon jiného povolání.⁶²⁷

Obsazování písařského úřadu bylo jednak v kompetenci konšelského sboru, jednak starších obce, kteří někdy vybírali z jednoho kandidáta, jindy z většího počtu uchazečů. Před rokem 1530 se v pramenech setkáváme pouze s označením „městský písař“ (v české či latinské podobě), posléze se začíná objevovat i rozlišování jejich funkčního pořadí. Nejvýše stál „přední radní písař“, označovaný též jako „první písař radní“. Předním písařem bylo možné se stát přes místo v pořadí dalšího písaře, tj. druhého, třetího, popř. čtvrtého, jejichž pořadové číslo sloužilo pro praktickou potřebu a písaři jím byli nejčastěji obdařeni při jmenování do úřadu. Pro písaře na dalších místech se v praxi používalo někdy i označení „mladší písař radní“. Při kariérním postupu byl důraz kladen především na délku praxe, na podíl zapisování výkonu městské rady a soudu, na schopnosti právní a diplomatické, jichž

⁶²³ Tamtéž, fol. 156v.

⁶²⁴ Tamtéž, *Racional purkmistrů 1566-1573*, inv. č. 729, kn. č. 567, fol. 2v.

⁶²⁵ Tamtéž, *Racional purkmistrů 1610 (Registřík pana V[áclava] Paška na léto 1610)*, inv. č. 730, kn. č. 568, fol. 5v.

⁶²⁶ Ucelený soupis podává KAPAVÍKOVÁ – VANĚK, s. 4.

⁶²⁷ Tamtéž, s. 4-5.

se využívalo při jednáních města u zemských či jiných institucí.⁶²⁸ Tyto aktivity umožňovalo písařům jejich univerzitní vzdělání, ať již bakalářské či mistrovské. Ovšem i písaři vyšší z městských partikulárních škol bývali na patřičné úrovni.⁶²⁹ V Kutné Hoře patřili městští písaři mezi přední představitele vzdělanosti a někteří z nich významně ovlivnili městskou právní praxi, jmenovitě Vít Tasovský, Jindřich z Chocemic a M. Brukví z Licka,⁶³⁰ jemuž při přípravě městských práv byli nápomocni i právně erudovaní písaři Jan Šatný a Pavel Vodolínský. Někteří z městských písařů se hlásili k soudobému humanismu a mnozí z nich byli i autory básní a sbírek.⁶³¹

Kutnohorští městští písaři patřili do svazku obce, tedy byli měšťany a vlastnili domy a jiné nemovitosti, ke kterým mnohdy přišli díky výhodným sňatkům. Svůj majetek většina z nich navyšovala obchodováním s nemovitostmi a účastí na četných finančních transakcích.⁶³² Některým písařům se podařilo dokonce získat erb a predikát. Písařský plat představoval jen příspěvek k jejich stabilnímu hmotnému zabezpečení. Jednorázové odměny dostávali za napsání kšaftu, zapsání svědků, sepsání listu apod.⁶³³

Naprostá většina z identifikovaných písařů se účastnila vedení správy města – jejich jména se objevují jak mezi konšely, tak i mezi staršími z obce či v jiných městských úřadech.⁶³⁴

V období 15. a 16. století působili v Kutné Hoře i písaři další. Z oblasti specializovaných městských úřadů prameny dokládají působnost písaře obecních hospodářů, písaře špitálských úředníků, písaře k ungeltu piva, písaře olověné váhy, písaře varného, písaře porybného, písaře městského rychtáře, písaře krevního, písařů předměstských a písařů cechů. V oblasti horní, hutní a mincovní lze dohledat zprávy o písařích dolových, písaři havířském, písaři šrotěřském, urburním, erckafěřském (a hutnickém), hutrajtěřském, písaři královské huti, písaři mince, mincířů a pregěřů. Písaře měli k své potřebě též představitelé významných kutnohorských podnikatelských rodin. Setkat se můžeme dále i s písaři – iluminátory a v případě městské kanceláře, která nás především zajímá, i s „panskými posly“, kteří zde v období 15. a 16. století vykonávali pomocné písařské práce.⁶³⁵

⁶²⁸ Tamtéž, s. 5-7.

⁶²⁹ Tamtéž, s. 10.

⁶³⁰ Mistr Brikcí z Licka působil v kutnohorské kanceláři v letech (1527) 1529-1531 (1543). Tamtéž, s. 44.

⁶³¹ Tamtéž, s. 11-12.

⁶³² K písařům, kteří nevlastnili nemovitost a nebyli movití, patřili pouze Jeroným Melhuzský, Jan Tapin a Jan Faber. (Tamtéž, s. 8.)

⁶³³ Tamtéž, s. 8-10.

⁶³⁴ Tamtéž, s. 11.

⁶³⁵ Tamtéž, s. 12.

Kutnohorská městská kancelář představovala organizovanou instituci s rozsáhlou činností, což koresponduje s tehdejší významem a postavením města. Dokladem je přítomnost většího počtu písařů, kteří byli v kanceláři v uvedeném období zaměstnáváni a kteří po sobě zanechali rozsáhlý knižní fond.

Přehled kutnohorských městských písařů podle dostupných pramenů pro dobu předbělohorskou:⁶³⁶

M. Pavel Vodolínský (1521) 1525 – 1556

Jan Šatný (z Hradce Králové), bakalář 1526 – 1556

M. Brikcí z Licka (1527) 1529 – 1531 (1543)

Jeroným Melhauzský (1539) 1541 – 1553

Václav Šatný z Olivetu 1551 – 1563 (1566)

M. Václav Didaktus (1549) 1555 – 1582

(Mistr?) Jan Tapin (Tapineus) 1557 – 1568

Jan Veverin Písecký z Kranichfeldu, bakalář 1563 – 1585 (1590)

Jindřich Trnka, bakalář (1551) 1568 – 1574 (1575)

Jan Šturm, bakalář (1567) 1569 – 1572

Pavel Hraběšinský (z Tábora), bakalář (1571) 1572 – 1582

Jiřík Budínský 1574-1575

Bohuslav Šatný 1581-1582

Pavel Girkonis Litomyšlský, bakalář 1582-1590

Martin Dašický 1582-1586

Jan Vodňanský z Čazarova 1582 – 1584 (1598)

Jan Piscis z Vysokého Mýta, bakalář (1583) 1584 – 1617

Václav Vodička Horažďovský, bakalář (1584) 1586 – 1591 (1593)

Jan Hubka (Jaroměřský) 1587 – (1607)

M. Jan Benicius (Táborský) (1587) 1591 – 1621 (1623)

Jiřík Hrdík (z Větčína) (1590) 1591 – 1599 (1614)

Jan Faber Ouštecký (Johanes Faberius Austecius), bakalář (1596) 1599 (červen-říjen)

Ondřej Hubáček (Hubeus, Hubka, Jaroměřský) (1597) 1599 – 1623 (1631)

V Nymburce obstarávali písařské práce 3–4 městští písaři. První byl označován jako starší radní písař, druhý jako mladší, třetí byl duchodním písařem a čtvrtý krevním neboli

⁶³⁶ KAPAVÍKOVÁ – VANĚK, s. 39-76.

rychtářským. I v případě nymburských písařů se jednalo o osoby s potřebným vzděláním, dosazované městskou radou a placené z obecních peněz. V roce 1590 stanovila městská rada výši poplatků za vyhotovování písemností pro nymburské obyvatelstvo, protože se množily stížnosti na ceny, které si písaři za nahodilý výkon určovali.⁶³⁷ Podrobnější přehled o nymburském písařském úřadu a jeho představitelů v době předbělohorské teprve čeká na svého zpracovatele. Z kusých zmínek víme, že od roku 1542 byl radním písařem Jan Textor, od roku 1550 Pavel Pražský, od roku 1567 Daniel Kantor (v 50. letech mladší písař), od roku 1572 Bartoloměj Poděbradský, působící zprvu také jako mladší písař, od roku 1584 M. Felix Samuel, v letech 1592-1608 Samuel Písecký (zprvu jako mladší písař radní, od roku 1604 zvaný z Nixdorfu). Z mladších písařů je znám od roku 1549 Václav Šebek, od roku 1556 Jan Kantor a od roku 1585 Jakub Svoboda.⁶³⁸

Doposud nebyla zpracována žádná studie, která by nahlížela komplexně na vývoj *novoměstské městské kanceláře*.⁶³⁹ Jediným dosavadním pokusem je v rámci Vojtíškovy studie o novoměstských radních manuálech z let 1548–1553 stručný přehled vývoje této instituce do roku 1620.⁶⁴⁰ Sám autor již v roce 1911 upozorňoval, že „*k přesnému vyličení všech poměrů zbývá ještě práce mnoho. Není jinak možno, než aby ze všech zachovaných knih městských do úplnosti byly sebrány drobtý osvětlující vývoj knihovnictví městského a zařízení kanceláře – to zbývá za úkol pro dobu příští...*“⁶⁴¹ Tato jeho slova jsou bohužel stále aktuální i po téměř sto letech.

Zatímco na Starém Městě pražském se v poslední čtvrtině 15. století začalo rozlišovat mezi písaři kanceláře hořejší a dolejší,⁶⁴² na Novém Městě zůstávala kancelář, o níž máme

⁶³⁷ KULHÁNEK, s. 216-217.

⁶³⁸ Tamtéž, s. 216.

⁶³⁹ Jedinou výjimkou je prozatím Václav VOJTÍŠEK, *Písaři manuálů radních Nového Města pražského z let 1548-1553. (Příspěvek k dějinám městské kanceláře pražské)*, Praha 1911.

⁶⁴⁰ Tamtéž, zvl. s. 16-25. Příspěvek k pozdně středověkému vývoji zejména staroměstské, ale částečně i novoměstské kanceláře a v komparaci též dvorské kanceláře zpracoval Ivan HLAVÁČEK, *Pražské kanceláře a kancelář dvorská v pozdním středověku (Několik marginálií)*, in: 800 let pražské samosprávy, Documenta pragensia 21, 2002, s. 29-38.

⁶⁴¹ Tamtéž, s. 25.

⁶⁴² Hořejší kancelář vyřizovala připovědi, kvitance, koupě domů, společná zadání, rukojemství, zvody a zmocnění pro gruntovní peníze, dále pořizovala z těchto záležitostí výpisy, řešila s tím související výpovědi a spory. Dolejší kancelář měla na starosti psaní misivu, listů otevřených, půhonů a důhonů, listů zachovacích, potvrzovala kšafy, vidimovala majestáty a další záležitosti, pořizovala výpisy kšaftů, popisování statků a některé výpisy smluv a relací. (VOJTÍŠEK, *Písaři manuálů radních Nového Města pražského z let 1548-1553*, s. 21.)

jistou zmínku z roku 1502, jednotná a vyřizovala tutéž agendu, co obě staroměstské.⁶⁴³ Ani dočasné spojení Starého a Nového Města tento systém úřadování nejspíše nezměnil.

Se vznikem kanceláří značně vzrostl počet písařů. Staroměstský přední písař byl nazýván kancléřem, novoměstský míval označení nejvyšší písař. Všechny písaře přijímala a propouštěla městská rada, která vedle radních a kancelářských volila i písaře městských úřadů, písaře úřadů šestipanského a desetipanského, špitální, při obecních mlýnech a písaře rychtářského. Konšelskému sboru písaři také skládali přísahu.⁶⁴⁴ Vedle stálého platu z obecních důchodů jim plynuly zisky z poplatků za vyžádané písařské služby městskému obyvatelstvu. Výši příjmů svými rozhodnutími upravovala rada.⁶⁴⁵

Velkou neznámou je pro nás prozatím povětšinou personální složení kanceláře a kompetence jednotlivých písařů. V dochovaných konceptech jsou jako tehdejší radní písaři zmiňováni k roku 1590 Alexander Dvorský z Ruprštofu⁶⁴⁶ a k roku 1591 Jan Kaňha z Veleslavína.⁶⁴⁷ Písařem při vodních mlýnech byl k říjnu 1591 s jistotou Václav Stříbrský jinak Millerus.⁶⁴⁸ U úřadu městského rychtáře byl k červenci téhož roku Jan Boršic.⁶⁴⁹

Podrobná analýza všech konceptů v novoměstských register 1588–1591 (1593) ukázala, že do knihy zapisovalo celkem 8 písařů, z nichž pouze čtyři se objevují pravidelněji.⁶⁵⁰ Protože se s jejich písmem setkáváme pro uvedená léta i v registrech pro záležitosti panské, rytířské a s výjimkou písaře E i pro císařské, můžeme konstatovat, že pro vedení register konceptů vydávaných písemností zaměstnávala novoměstská kancelář čtyři pracovní síly. K tomu však dodejme, že pravděpodobně v tomto počtu pracovali někdy od ledna 1590, kdy se poprvé setkáváme v městských registrech s již vzpomínaným písařem E. Jednalo-li se v jeho případě o nového zaměstnance kanceláře, vysvětlovalo by to, proč mu zpočátku nebyla svěřována agenda císařských register.

⁶⁴³ Na Malé Straně a na Hradčanech byla agenda i nadále vyřizována prostřednictvím písařů radních. Na Malé Straně působili dva písaři, na Hradčanech jeden. (Tamtéž.)

⁶⁴⁴ Tamtéž, s. 22.

⁶⁴⁵ Tamtéž, s. 23.

⁶⁴⁶ AMP, Registra 1588-1591 (1593), fol. 148

⁶⁴⁷ Tamtéž, fol. 300v-301r. *Jan Kaňha z Veleslavína* (asi 1550 – 29.12. 1599) absolvoval studia na pražské univerzitě a jako mistra a profesor (1572) na ní též několik let působil. Poté odešel v roce 1580 do služeb novoměstské kanceláře, kde se dostal až na místo předního písaře. Díky sňatkové politice nabyt značného majetku ve svatopetrské čtvrti. Jeho první manželkou byla od roku 1580 Anežka, dcera po Silvertu z Radkova, a druhou od roku 1582 Dorota Legátová. Přídomek z Veleslavína používal společně se svým přítelem Danielem Adamem, s nímž se znal z univerzity. Posléze byl na Novém Městě též jako radní. Z jeho pera pochází několik drobnějších literárních počinů. (*Ottův slovník naučný*, díl XIII., Praha 1898, s. 918).

⁶⁴⁸ Tamtéž, fol. 148.

⁶⁴⁹ Tamtéž, fol. 299v.

⁶⁵⁰ Srov. s. 104-105.

Rozbor městské korespondence ukázal, že při jejím koncipování nebyly písarské síly z hlediska kompetence pravděpodobně zcela rovnocenné. Písmo písaře B se totiž častěji objevuje, nikoli však výlučně, u záležitostí s komplikovanějším průběhem. Stejně tak nelze přehlédnout, že v knize dominuje písmo písaře A. Tato písarská ruka převládá i v registrech panských.

Vraťme se však k rozboru městských register 1588–1591 (1593) a nahlédněme na chod novoměstské kanceláře prostřednictvím tohoto pramene. Kniha byla vedena v období od 5. září 1588 do 3. prosince 1591. Dodatečně byl zaznamenán ještě zápis 20. července roku 1593. Následující tabulka dokládá, že nejvíce zápisů pochází z roku 1590, přičemž ovšem za rok 1588 máme evidovanou pouze korespondenci posledních 4 měsíců a za rok 1591 jedenáct měsíců. Registra obsahují celkem 1443 zápisů, z nichž je ovšem 16 přeškrtnutých. Budeme proto považovat za údaj zrcadlící počet vyhotovených písemností podle konceptů v těchto registrech číslo 1427. Tedy registra pro městské záležitosti z přelomu 80. a 90. let obsahují *1427 konceptů písemností*. Z toho *1382 konceptů* posloužilo jako předloha pro napsání *listů poselacích*.

Počet zápisů podle let						
	1588	1589	1590	1591	1593	Celkem
Zápisy	138	382	475	431	1	1427
Škrty	2	2	8	4	0	16
Celkem	140	384	483	435	1	1443

Tab. č. 1 Počet zápisů v registrech 1588-1591 (1593) podle let

Sledujeme-li písemnou produkci po jednotlivých měsících, ukazuje se jako nejaktivnější měsíc červenec 1591 s 57 zápisy. O jeden zápis méně vykazuje listopad téhož roku, 53 záznamů je zachyceno k únoru 1589. Tento údaj stojí za pozornost, protože v ostatních měsících tohoto roku se počet zápisů pohybuje mezi 23 až 36. Nejméně konceptů bylo zaznamenáno v dubnu 1591. Podíváme-li se posléze níže na tabulku č. 4 vypovídající o časových odstupech mezi zápisy, zjistíme, že se v tomto měsíci s největší pravděpodobností ve dnech 10. – 19. dubna nezasedalo.

Počet zápisů podle měsíců (bez škrtů)						
Měsíc	1588	1589	1590	1591	1593	Celkem
leden	1	35	33	38	0	107
únor	0	53	35	34	0	122
březen	0	32	48	27	0	107
duben	0	24	25	13	0	62
květen	0	35	47	44	0	126
červen	0	28	47	40	0	115
červenec	0	33	46	57	1	137
srpen	0	36	45	45	0	126
září	26	23	31	24	0	104
říjen	36	23	51	44	0	154
listopad	44	35	38	56	0	173
prosinec	31	25	29	9	0	94
Celkem	138	382	475	431	1	1427

Tab. č. 2 Počet zápisů v registrech 1588-1591 (1593) podle měsíců

Radní sledovaných měst úřadovali od pondělí do soboty, výjimečně lze dohledat i koncept či opis misivu s nedělním datem.⁶⁵¹ Podrobným rozbořen novoměstských register 1588–1591 (1593), obsahujících 1427 zápisů,⁶⁵² bylo možné získat přehled o dnech, kdy se novoměstští konšelé s jistotou sešli k jednáním. Výzkum prokázal, že v novoměstském prostředí tomu tak bylo s určitostí od pondělí do pátku. V roce 1589 řešili konšelé nejvíce záležitostí týkajících se měst v pondělí, v letech 1590–1591 v pátek. Naopak oproti jiným městům jednali mimořádně v sobotu a v neděli.⁶⁵³ Během jednoho dne zapsali písaři v městských záležitostech nejvíce 11 konceptů,⁶⁵⁴ 10 textů bylo zaznamenáno dvakrát.⁶⁵⁵ Ani v jednom případě ovšem nebylo důvodem zvýšeného počtu zápisů v jednom dni bezprostředně předcházející vícedenní období pracovního volna.

⁶⁵¹ Příkladem je záznam týkající se Nového Města pražského v kutnohorských registrech (1545, 1571, 1572, 1573)1575-1584 (1585, 1587), fol. 67v.

⁶⁵² I s přeškrtnutými zápisy je v knize celkem 1443 záznamů.

⁶⁵³ Např. kolínská registra 1597-1599 dokládají při rozboru zápisů týkajících se Nového Města pražského, že většina záležitostí byla řešena v sobotu.

⁶⁵⁴ AMP, Registra 1588-1591 (1593), fol 277v-281v.

⁶⁵⁵ Tamtéž, fol. 248r-250r, 173r-174v.

Počet zápisů podle dnů v týdnu (bez škrťů a zápisů s neuvedeným datem) v novoměstských registrech 1588–1591 (1593)						
Den v týdnu	1588	1589	1590	1591	1593	Celkem
pondělí	35	122	88	85	0	330
úterý	23	47	83	83	1	237
středa	27	58	86	73	0	244
čtvrtek	21	55	95	74	0	245
pátek	28	88	108	109	0	333
sobota	3	5	5	0	0	13
neděle	0	2	0	0	0	2
Celkem	137	377	465	424	1	1404

Tab. č. 3 Počet zápisů v registrech 1588-1591 (1593) podle dnů v týdnu

Dobou volna bývaly dny oslav významných křesťanských svátků⁶⁵⁶, sezónních prací⁶⁵⁷ a termíny konání výročních trhů nejen v samotném městě, ale případně i s ohledem na obchodní aktivity členů konšelského sboru v okolních královských městech.⁶⁵⁸ Kupř. kolínští radní měli volno o výročních trzích konaných nejen v Kolíně, ale také v Kutné Hoře, Poděbradech a Nymburce.⁶⁵⁹ Kutnohorská registra obsahují koncepty, které ve formě cedule sdělují všem usedlým i neusedlým obyvatelům, že v období Vánoc se nebude v radničních prostorách pracovat. Pouze v případě potřeby nahlédnutí do městských knih bude mít každý možnost tak učinit, neboť v kanceláři bude fungovat služba: „*Cedule odložení dnův radních 1582. Pan rycht[ář] Jeho [Milosti] cí[ař]ské, páni šepmistři a páni spoluradní všem obyvatelům zdejšímu na vědomí dávati ráčí, že dnův radních před těmito nastávajícími Božími hody od zítřejšího dne až do středy po Novém létě nejprve příští, odkládají. Však nicméně z pánův někteří nad knihy počtení jsou, jestliže by kdo buď jakého vyhledávání neb čeho jiného při kněhách potřeboval, má se každému v to[m] pohodlí státi.*“⁶⁶⁰ Tuto praxi můžeme

⁶⁵⁶ Např. zápis v Registrech 1588-1591 (1593) z 31. května 1591, určený do Kutné Hory, informuje o tom, že se kvůli nastávajícím svátkům a slavnostem Sslání Ducha svatého na apoštoly nebude na radnici úřadovat. (AMP, Registra 1588-1591, fol. 283r.) Kolínská registra 1611-1616 zase informují v záznamu ze 4. prosince 1615 o tom, že má jistý Duchoslav Vodrážka, nymburský soused, dostavit před kolínský soud až ve středu památnou svatých Šebestiána a Fabiána 1616 (tj. 20. ledna), protože Kolínští nebudou kvůli vánočním svátkům zasedat. (AMK, Registra 1611-1616, fol. 142r.)

⁶⁵⁷ Např. kolínská registra 1611-1616 nás znovu informují v zápise z 8. července o nymburském sousedu Duchoslavu Vodrážkovi, který i nadále řeší spor s kolínským sousedem Adamem Procházkou, mlynářem, a dovídáme se, že jmenovaný Vodrážka se má dostavit do Kolína až ve středu po památce svatého Jiljí (tj. 2. září 1615), protože dříve se nebude v Kolíně kvůli polním pracím zasedat. (Tamtéž, fol. 109v-110r.)

⁶⁵⁸ Např. v Kutné Hoře došlo v roce 1591 k rozhodnutí šepmistřů, že se v době konání jarmarků nebude konat zasedání soudu, protože je venku před radnicí hluk a navíc se sami radní chtěli věnovat obchodní činnosti. ŠTROBLOVÁ – ALTOVÁ (edd.), s.118-119.

⁶⁵⁹ VÁVRA, s. 166.

⁶⁶⁰ AMKH, Registra (1545, 1571, 1572, 1573)1575-1584 (1585, 1587), fol. 362r.

doložit i ve druhém desetiletí 17. století, jak je patrné např. z cedula z roku 1613 koncipované v podobném duchu.⁶⁶¹

Rozbor register 1588-1591 (1593) dále ukázal, kdy se do knihy nezapisovalo a kdy s největší pravděpodobností nastávala na Novoměstské radnici období volna:

Pravděpodobná období volna na Novoměstské radnici podle register 1588-1591 (1593)			
Folio	Datum předchozího zápisu	Datum zápisu	Počet dnů od minulého zápisu
136r	22.12.89	03.01.90	12
165r	18.04.90	30.04.90	12
88v	19.05.89	29.05.89	10
119r	13.10.89	23.10.89	10
283v-284r	31.05.91	10.06.91	10
47r-48r	29.12.88	07.01.89	9
270v-271r	10.04.91	19.04.91	9
28v-29r	04.11.88	12.11.88	8
246v	22.12.90	30.12.90	8
247r	30.12.90	07.01.91	8
55r	30.01.89	06.02.89	7
76v-77r	27.03.89	03.04.89	7
78r	10.04.89	17.04.89	7
116v	25.09.89	02.10.89	7
130r	29.11.89	06.12.89	7
183v	15.06.90	22.06.90	7
215r	20.09.90	27.09.90	7
46r	23.12.88	29.12.88	6
104r	27.07.89	02.08.89	6
106r-v	11.08.89	17.08.89	6
328v	19.09.91	25.09.91	6
339v-340r	29.10.91	04.11.91	6
15r	23.09.88	28.09.88	5
18r	07.10.88	12.10.88	5
33v	23.11.88	28.11.88	5
75v	05.04.89	10.04.89	5
83v-84r	03.05.89	08.05.89	5
108v	23.08.89	28.08.89	5
113r	07.09.89	12.09.89	5
116r	20.09.89	25.09.89	5
136v	03.01.90	08.01.90	5
142r	19.01.90	24.01.90	5
144r-v	31.01.90	05.02.90	5

⁶⁶¹ Tamtéž, Registra 1581-1588, fol. 111.

Pravděpodobná období volna na Novoměstské radnici podle register 1588-1591 (1593)			
Folio	Datum předchozího zápisu	Datum zápisu	Počet dnů od minulého zápisu
165r	13.04.90	18.04.90	5
168r	02.05.90	07.05.90	5
170r	11.05.90	16.05.90	5
215r-v	27.09.90	02.10.90	5
255r	30.01.91	04.02.91	5
258v	13.02.91	18.02.91	5

Tab. č. 4 Pravděpodobná období pracovního volna podle register 1588-1591 (1593)

Ve výjimečných případech o úředním volnu konšelé informovali i městské radní v některém z partnerských měst. Jako příklad uveďme koncept misivu z 31. května 1591 určeného do Kutné Hory. Novoměstští mj. sdělují, že pro nastávající svátky a slavnosti Seslání Ducha svatého na apoštoly se nebude na Novoměstské radnici úřadovat.⁶⁶² Podíváme-li se výše na uvedenou tabulku, je v ní v této souvislosti poslední zápis zmiňován právě k poslednímu květnu a následující až k 10. červnu téhož roku.

Při sledování jednotlivých údajů a vytváření představy o činnosti radního personálu je ovšem stále třeba mít na paměti, že registra 1588-1591 (1593) představují specializovanou kancelářskou knihu, do níž byly zaznamenávány odesílané písemnosti především v záležitostech královských a poddanských měst a městeček. Uváděná čísla tedy ukazují pouze na zlomek skutečně vyřizované písemné agendy.

Využijme proto na tomto místě dochovanosti register pro záležitosti panské 1597-1593, rytířské 1587-1593 a císařské 1586-1589 (1590,1591) a uveďme si počty dochovaných konceptů misivů a dalších vydávaných písemností z období od září 1588 až do prosince 1591.

Registra pro záležitosti panské obsahují pro sledovanou periodu celkem 405 konceptů listů poselacích. V období do začátku měsíce září do konce roku 1588 kancelář vyhotovila 30 konceptů misivů. Za rok 1589 činila písemná produkce dohromady 95 vyhotovených misivů podle zaznamenaných konceptů v registrech. V následujícím roce 1590 bylo odesláno 146 listů poselacích.⁶⁶³ V posledním sledovaném roce 1591 bylo dohledáno 134 konceptů misivů.⁶⁶⁴

⁶⁶² AMP, Registra 1588-1591 (1593), fol. 283.

⁶⁶³ Jeden zápis byl přeškrtnut, a proto ho nepočítáme. Dva zápisy z celkového počtu představují odkaz na registra pro záležitosti rytířské, do nichž byl jejich obsah zachycen.

⁶⁶⁴ Dva nepočítané zápisy byly přeškrtnuty.

Do *register pro záležitosti rytířské* zaznamenali písaři v období od září 1588 do konce roku 54 konceptů listů poselacích.⁶⁶⁵ Písařskou aktivitu v roce 1589 zrcadlí 215 konceptů misivů.⁶⁶⁶ V roce 1590 bylo expedováno 200 misivů⁶⁶⁷ a 174 k roku 1591.⁶⁶⁸ Celkem tedy se jedná o 643 zápisů. Z toho 8 konceptů se týká měst.

V *registrech pro záležitosti císařské* se od září 1588 do listopadu 1589 nachází 84 konceptů misivů. Od počátku září do prosince 1588 bylo expedováno 23 listů poselacích, od ledna do listopadu roku 1589 celkem 61 misivů. Jeden misiv je navíc z roku 1590 a jeden z následujícího roku 1591. Celkem se tedy dochovalo 86 konceptů misivů.

Registra však neobsahovala pouze koncepty listů poselacích, a proto se podívejme na produkci *dalších typů diplomatického materiálu* v novoměstské kanceláři také v období od září 1588 do počátku prosince 1591.⁶⁶⁹ Výzkum ukázal, že pro *městské adresáty* bylo vydáno celkem 45 těchto písemností, jmenovitě 35 listů mocných, 8 listů věřících, jeden list fedrovní a jeden list zachovací.⁶⁷⁰

⁶⁶⁵ Tři písemnosti, které nepřipočítáváme, byly posléze přeškrtnuty. Jedna se týká na foliu 108v města Jihlavy. Jeden započítaný koncept je zapsán ve věci města Kouřimi (fol. 116r).

⁶⁶⁶ Tři zápisy se vztahují na města: Staré Město pražské (fol. 120v), Sedlčany (131r) a Kutnou Horu (fol. 175r). U jednoho konceptu je jako adresát zmiňován úředník záduší svatého Michala na Starém Městě pražském, u jednoho úředník města Turnova Václav Houžvička (Smetana).

⁶⁶⁷ Po jednom zápisu mají hejtman Pražského hradu, Staré Město pražské (fol. 175v), Hostovice (fol. 176r), Jílové (fol. 176v), hejtman pardubského panství, kněz, Německý Brod (fol. 204r), starší mlynáři, úředníci záduší svatého Vojtěcha a česká komora. Na foliu 208r je pouze nadepsaná adresa zmiňující město Opavu. Tento záznam nepřipočítáváme. Taktéž stojí v tomto smyslu mimo naše souhrny jeden přeškrtnutý zápis.

⁶⁶⁸ Dva texty byly přeškrtnuty, a proto je do této statistiky nezařazujeme. Po jednom zápisu mají kněz, soud nejvyššího purkrabství a Donát Pecnář z města Hostouně.

⁶⁶⁹ Období je přizpůsobeno době zachycené v městských registrech.

⁶⁷⁰ Registra 1588-1591 (1593):

Další kategorie písemného materiálu v registrech 1588-1591 (1593)	Od září 1588	1589	1590	Do poč. prosince 1591	Celkem
List fedrovní	0	1	0	0	1
List mocný	2	12	16	5	35
List věřící	0	2	3	3	8
List zachovací	0	0	0	1	1

V *registrech panských 1587-1593*, jež obsahují koncepty misivů a dalších písemností pro vyšší šlechtu, duchovenstvo, představitele univerzity, zemské a zeměpanské úřady a úředníky,⁶⁷¹ jsou pro sledovanou periodu zachyceny pouze 3 zápisy tohoto druhu, a to list mocný, půhon a důhon.⁶⁷² *Registra rytířská 1587-1593*, určená pro nižší šlechtu a měšťany,⁶⁷³ zachycují 10 písemností, konkrétně 6 půhonů, 2 důhony a 2 mocné listy.⁶⁷⁴ V *registrech 1586-1589 (1590, 1591)*, která sloužila pro korespondenci s císařem a zemskými a zeměpanskými úředníky, nebyl vedle konceptů misivů objeven žádný další typ písemností.

Jestliže uvedená čísla ze všech čtyř register, tedy počty konceptů misivů a dalších kategorií písemného materiálu sečteme, dostaneme přibližnou představu o části písemné produkce v novoměstské kanceláři v období od září 1588 do počátku prosince 1591. Přibližnou proto, že není k dispozici evidence písemností odesílaných císaři a zemským a zeměpanským úředníkům a úřadům počínaje listopadem 1589. Písaři tedy vyhotovili minimálně 2574 písemností, z toho 2516 misivů a nejméně 58 dalších typů písemností. Porovnáme-li jednotlivé adresáty, je zřejmé, že nejčastěji byly vyhotovovány písemnosti pro města.

* * *

⁶⁷¹ Pro sledovanou periodu obsahují registra dále jeden koncept listu poselacího pro komoru v Neuburku při Dunaji a jeden pro saského kurfiřta.

⁶⁷² Registra pro záležitosti panské 1587-1593:

Další kategorie písemného materiálu v registrech pro záležitosti panské 1587-1593	Od září 1588	1589	1590	Do poč. prosince 1591	Celkem
List mocný	0	0	1	0	1
Půhon	0	0	0	1	1
Důhon	0	0	0	1	1

⁶⁷³ V registrech lze dohledat i pět konceptů pro hejtmanství Pražského hradu, dva koncepty pro Staré Město pražské a pro duchovenstvo, jeden pro Kouřim, Kutnou Horu, Sedlčany, Hostovice, Jílové, Německý Brod, českou komoru, soud nejvyššího purkrabí, pražské starší mlynáře, úředníka záduší sv. Michala a úředníka záduší svatého Vojtěcha. Důvodem zařazení těchto písemností do register byla pravděpodobně skutečnost, že vyhrazená registra nebyla v danou chvíli po ruce, a proto byla využita tato.

⁶⁷⁴ Registra pro záležitosti rytířské 1587-1593:

Další kategorie písemného materiálu v registrech pro záležitosti rytířské 1587-1593	Od září 1588	1589	1590	Do poč. prosince 1591	1593	Celkem
List mocný	0	1	0	1	0	2
Půhon	0	2	3	1	0	6
Důhon	0	1	1	0	0	2

Dochovaná městská registra, která spadají do oblasti našeho zájmu, výjimečně informují i o vytíženosti písařů. Uvedme si zápis z roku 1564, kdy kolínská městská rada žádala Novoměstské, aby se urychlilo dědické řízení mezi kolínským městským písařem Janem Vodičkou a jeho macechou Annou Vodičkovou, novoměstskou měšťankou, a aby jmenovaný písař nemusel zbytečně cestovat do Nového Města, „...*nebo i my potřebujíc jeho Jana takměř ustavičně doma, neradi bychom tomu byli, aby k Va[ší] [milo]sti častý pojezdy činiti jměl.*“⁶⁷⁵

Rozhořčení neskrývali novoměstští radní v zápise, který koncipovali do Kostelce nad Labem v květnu 1589. Odpovídali v něm na zprávu hospodáře kostelecké radnice, že prý nebyla ze strany Nového Města učiněna odpověď na kostelecké psaní v jeho záležitosti vymáhání dluhu na novoměstském měšťanovi Fridrichu Lipnickém z Příběnic, registrátorovi desek zemských. Novoměstští se ohradili: „...*že by Vám na předešlé psaní Vaše od nás Vá[m] odpovědi dáno nebylo, muozete znáti, že u nás mnohem větší zaneprázdnění sou než u Vás.*“ K Hájkově žádosti sdělili, že Lipnický má k jeho výpovědi výhrady, a proto připojili víru, že nedorazí ze strany Kostelce k vyhlášení práva stavného.⁶⁷⁶

III.1.1 Jazyková úroveň písařů předbělohorských městských register⁶⁷⁷

Důležitou roli nejen v meziměstské korespondenci doby předbělohorské hrál jazyk jakožto nástroj komunikace, jímž účastníci disponovali. V našem zorném úhlu je především jazyk úřední, jehož podobu zachycují dochovaná městská registra. Této formě jazyka, jenž odráží stylizační schopnosti a jazykovou úroveň koncipisty písemnosti a současně i příslušné městské kanceláře, předcházelo jazykové vyjádření iniciátora kontaktu. Původně mělo ústní podobu, posléze se předkládalo v písemné formě.⁶⁷⁸ Přestože nemůžeme v tomto případě rekonstruovat jazykový charakter ústního podání iniciátorů korespondenčního styku, lze předpokládat, že se v něm projevovaly prvky příslušné nářeční oblasti. Proces dotváření

⁶⁷⁵ AMK, Registra 1564 (1565, 1568), s. 60.

⁶⁷⁶ Tamtéž, fol. 86v.

⁶⁷⁷ V této podkapitole budeme hovořit pouze o dochovaných registrech ze sledované oblasti.

⁶⁷⁸ Srov. výše pozn. 127-128.

dialektů byl v podstatě dovršen v 16. století.⁶⁷⁹ S nářečními prvky se ve zkoumaných městských registrech, která vznikala v oblasti středočeského nářečí, setkáváme minimálně.⁶⁸⁰

Jazyk doby předbělohorské byl silně poznamenán vědomým úsilím humanistů píšících česky. Tito lidé pocházeli především z měšťanského prostředí a snažili se co nejlépe propracovávat český jazyk, aby se svou slohovou vybroušeností i vyjadřovacími schopnostmi co nejvíce přiblížil humanistické latině.⁶⁸¹ Humanisté se vlivu cizích jazyků nebránili a vedle latiny se nechávali inspirovat také němčinou a románskými jazyky.⁶⁸²

Městská registra ze zkoumané oblasti obsahují v naprosté většině zápisy české. V nepatrném množství se objevují texty latinské. Na příkladu kutnohorských register můžeme doložit, že latina byla jako mezinárodní jazyk používána v případě cest kutnohorského obyvatelstva za hranice Českého království a potřeby především listů zachovacích a věřících.⁶⁸³ Dochované zápisy svědčí o výpravách do slezského regionu (Niska) a Vídně.⁶⁸⁴

Ještě vzácnější je v době předbělohorské výskyt textů německých.⁶⁸⁵ Příznačné jsou pro kutnohorská registra 1612-1620 záznamy překladů písemností, které byly původně vyhotoveny v němčině. Po příchodu do Kutné Hory si je nechával vlastník přeložit a vydat v češtině. Existence těchto „přeložen“⁶⁸⁶, jež se týkala listů zachovacích, patentu, jistoty či listu od řemesla, dokládá příchod německého obyvatelstva např. ze Slavkova, Kladska či Vratislavi.⁶⁸⁷

Na základě podrobného rozboru novoměstských register 1588-1591 (1593) bylo nalezeno mj. 15 konceptů listů poselacích, v jejichž adrese je zmiňováno říšské město Norimberk. Všechny tyto zápisy, ale i další, které posloužily jako podklad pro misiv určený do zahraničí, popř. do slezské oblasti, jsou v registrech psány česky.⁶⁸⁸ Otevřenou otázkou tedy zůstává, zda se v této podobě misivy také skutečně odesílaly, nebo zda byl koncept ještě

⁶⁷⁹ K situaci v 15. století srov. D. MAREČKOVÁ, *K dialektologickému rozrůznění češtiny v 15. století*. Rkp. kand. práce, Praha 1966. Ke stavu češtiny ve východních Čechách viz Vladimír KOBLÍŽEK, *Stav češtiny v období renesance ve východních Čechách*, *Češtinář* 14, 2003-2004, s. 6-10.

⁶⁸⁰ Cenným zdrojem poznání jsou v tomto smyslu např. smolné knihy, do nichž písaři zapisovali autentický průběh výslechů. Srov. např. Jaroslav PÁNEK (ed.), *Smolná kniha městečka Divišova z let 1617-1751*, Praha 1977, zasahující i do doby pobělohorské.

⁶⁸¹ František CURÍN a kol., *Vývoj českého jazyka a dialektologie*, Praha 1975, s. 111.

⁶⁸² Tamtéž, s. 112-113.

⁶⁸³ AMKH, Registra 1601-1614, např. fol. 78r a 342.

⁶⁸⁴ Tamtéž, fol. 342 a 88.

⁶⁸⁵ Tamtéž, Registra 1612-1620, fol. 71.

⁶⁸⁶ Tamtéž, fol. 199r.

⁶⁸⁷ Tamtéž, fol. 199r, 369v, 200r, 237r.

⁶⁸⁸ Přehled zahraničních měst, s nimiž si Nové Město na přelomu 80. a 90. let korespondovalo, viz 183-186.

před napsáním čistopisu přeložen.⁶⁸⁹ Určitým vodítkem by se nám mohla stát např. kutnohorská registra 1601-1614, která obsahují několik konceptů misivů psaných latinsky, které byly adresovány právě do Norimberka, dále Lipska, do Vratislavi či do Niska.⁶⁹⁰ Ve spisovém materiálu města Kutné Hory byl navíc objeven dochovaný doručený misiv z 2. prosince roku 1566 pocházející z Norimberka, jehož text je na pergamenu napsán v němčině, tedy v jazyce vydavatele.⁶⁹¹ Jako pravděpodobné se tedy zdá, že i novoměstskou kancelář opouštěly misivy určené zahraničním příjemcům v latině. Nedostatek pramenů však nedovoluje v tuto chvíli dát uspokojivější odpověď.

Slovní zásoba zaznamenala v období humanismu silný nárůst nejen o slova domácí, ale i o slova cizí, jak již bylo výše naznačeno. Humanisté však doporučovali, aby se slov cizího původu používalo jen v projevech určených tomu prostředí, v němž jim budou čtenáři, popř. posluchači rozumět.⁶⁹² Příznačným rysem je hromadění slov významově totožných nebo velmi blízkých (např. „*Nuzná, potřebná a nešťastná příhoda sousedův našich, též i plačtivá jejich žádost...*“).⁶⁹³

Latina ovlivnila svou podobou také skladbu českých vět. Patrná jsou např. rozsáhlá a složitá souvětí, slovesa jsou s oblibou kladena až na konec věty, časté jsou vazby přechodníkové a užívání složeného pasíva.⁶⁹⁴ Můžeme pozorovat hojnost vztažných vět a ustálení významu některých spojek.⁶⁹⁵ Je třeba ale zdůraznit, že nové syntaktické prostředky nevznikaly, pouze docházelo k zpřesňování prostředků starších a k jejich jinému využívání.⁶⁹⁶

Tyto tendence je možno sledovat také v textech zkoumaných register. Především si můžeme povšimnout obšírných souvětí, v nichž bývá sloveso, jeden z hlavních nositelů informace, umístěno na konci jednotlivých výpovědí: „*Jan Kabát, mlynář ze mlejna obecního našeho hrobského, oznámil jest nám, že jemu Jakub Flek, obyvatel v Novém Městě pražském, s Dorotou, manželkou svou, 30 kop míš. dluhu pravého a spravedlivého povinen zůstává, kteréhožto dluhu nemoha od nich manželů žádným způsobem dostati a pod tím, že by dotčení manželé za úředníky nad důchodem solným při městě V[aší] O[patrnosti] 20 kop míš. dluhu svého míti měli, zpraven jsa, nás za toto o vydání jemu těch 20 kop míš. před psaný[ch]*

⁶⁸⁹ V období 15. století si Norimberk udržoval písaře znalého češtiny.

⁶⁹⁰ AMKH, Registra 1601-1614, fol. 4v-5r; 22v-23r, 45v-46r; 308v-309r; 316v-317r, 372v-373r.

⁶⁹¹ AMKH, aktová sbírka, inv. č. 2034. Jedná se o vymáhání dluhu.

⁶⁹² CUŘÍN, *Vývoj českého jazyka a dialektologie*, s. 112.

⁶⁹³ AMK, Registra 1597-1599, s. 39.

⁶⁹⁴ CUŘÍN, *Vývoj českého jazyka a dialektologie*, s. 113.

⁶⁹⁵ Tamtéž.

⁶⁹⁶ CUŘÍN, *Vývoj spisovné češtiny*, Praha 1985, s. 48.

*snažně požádal.*⁶⁹⁷ Z tohoto příkladu je také patrné, že se v úřední korespondenci často uvádějí v podobě přístavků bližší charakteristiky zastupovaných osob - především jejich místní či rodinná příslušnost, společenské postavení a provozované řemeslo.

Využijeme-li předchozího příkladu ještě z hlediska roviny hláskoslovné, můžeme zaznamenat u určitého typu slov změnu *y* v *ej* („*ze mlejna*“⁶⁹⁸, „*vejhostní*“⁶⁹⁹, „*s druhým tovaryšem svej*“⁷⁰⁰, „*psaní V[ašich] p[octivostí]* (...) *před těmito minulejmi hody vánočními učiněné*“⁷⁰¹), jež má kořeny na počátku 15. století.⁷⁰² Příznačný je také občasný výskyt protetického *v* („*vovčárovského*“⁷⁰³). Nápadnějším jazykovým jevem je též používání náslovného *ou-* u slov, která dnes začínají na *ú-* („*v outerý*“⁷⁰⁴, „*ouvěrek*“⁷⁰⁵) či úžení *é* v *í* (*y*): „*Na Nový Město pražský o zločinné vyznání Jana Holýho*“.⁷⁰⁶ Ještě na počátku 17. století se objevují slova, u nichž neproběhla diftongizace: „*svú*“⁷⁰⁷.

Velmi povzbudivě vyznívá dobové konstatování, které ve své Gramatice české z roku 1571 uvádí Jan Blahoslav. Tento významný humanista ve svém díle konstatuje, že nejpěknější čeština je prý kolem Nymburka a Boleslavi, také v okolí Hradce Králové až téměř k Litomyšli. Do jaké míry je jeho tvrzení objektivní, lze jen těžko hodnotit, ale bez povšimnutí nemůže zůstat skutečnost, že žil a tvořil na Moravě, o které napsal, že se tam sice mluví česky, ale ne tak pěkně jako v Čechách.⁷⁰⁸

* * *

Dochovaný soubor městských register i ojediněle zachované misivy z doby předbělohorské dokládají srovnatelnou úroveň jazykové kultury příslušných městských kanceláří, které v tomto případě reprezentují tamní radní písaři.

⁶⁹⁷ CUŘÍN, *Vývoj českého jazyka a dialektologie*, s. 114.

⁶⁹⁸ AMN, Registra 1602-1605, fol. 49r.

⁶⁹⁹ Tamtéž, Registra 1591-1598, fol. 259r.

⁷⁰⁰ AMKH, Registra 1601-1614, fol. 24v.

⁷⁰¹ Tamtéž, fol. 341r.

⁷⁰² Tamtéž.

⁷⁰³ AMK, Registra 1597-1599, s. 387.

⁷⁰⁴ AMN, Registra 1591-1598, fol. 259r.

⁷⁰⁵ AMKH, Registra 1601-1614, fol. 583r.

⁷⁰⁶ Tamtéž, fol. 24v.

⁷⁰⁷ AMN, Registra 1602-1605, fol. 49r.

⁷⁰⁸ CUŘÍN, *Vývoj spisovné češtiny*, s. 54.

III.2 Instituce městských poslů v době předbělohorské ve světle dochovaných register

Přestože je náš zájem orientován na posly ve službách městských rad, je úvodem třeba nastínit celkovou podobu doručování korespondence v českých zemích v době předbělohorské, a to právě ve vztahu k městským poslům.

Především je nezbytné zdůraznit, že činnost poslů jednotlivých institucí nebyla nijak vzájemně sladěna ani územně vymezena.⁷⁰⁹ Na svých cestách se městští poslové potkávali s posly soudními, zeměpanskými, vrchnostenskými,⁷¹⁰ klášterními⁷¹¹ a univerzitními⁷¹². Zvláštní skupinu představovali příležitostní poslové, mezi nimiž vynikali především bohatí řezníci. Ti při svých obchodních cestách zprostředkovali poštovní styk na venkově, v odlehlejších, ale i dostupnějších koutech českých zemí. Jejich služeb využívali městské rady, cechy i soukromníci.⁷¹³ Nárazově zajišťovali doručování zpráv dále obchodníci, potulní mniši, studenti a cestující.⁷¹⁴ V městském prostředí se můžeme setkat i s případy, kdy si písemnost do cílového města doručil sám žadatel,⁷¹⁵ popř. jeho plnomocník.⁷¹⁶

Samostatnou kapitolou ve vývoji doručování korespondence je postupné budování organizace státní pošty, jejíž počátky jsou spojeny s italskou rodinou Torriani, pozdějšími Thurn-Taxisy. Dosavadní spojení pěšími a jízdními posly bylo totiž zdlouhavé a cestování nepravidelné. Již závěr 15. století však předznamenal řadu nových hospodářských

⁷⁰⁹ Antonín HUDEC, *Spoje slovem i obrazem*, Praha 1973, s. 19.

⁷¹⁰ Petr Vok z Rožmberka měl dokonce vybudovaný informační systém, jehož jedním z členů byl rožmberský hospodář Jan Libra ze Soběnova, který sehrával v Praze, kde pobývala celá řada významných aristokratů, důležitou úlohu doručovatele Rožmberkovy korespondence. V případě mimopražského adresáta pověřoval Libra k doručení dopisů rožmberské posly, jimiž byli poddaní z Vokovic, popř. adresátovy služebníky. Při odesílání odpovědi, o jejíž sepsání se hospodář také vehementně zasazoval, bývaly obvykle také využívány jeho služby; Libra obvykle pověřil doručením listu na Třeboň rožmberské posly. Častým poslem, který vykonával tuto cestu, byl i komorní posel Vít Fabián, který vedle korespondence dopravoval též noviny, klenoty a potraviny. K tomu podrobněji Jiří KUBEŠ, *Jan Libra ze Soběnova – rožmberský hospodář v Praze a jeho každodenní život (1604-1609)*, PSH 31, 2000, s. 93-148.

⁷¹¹ Významnou instituci poštovních poslů měly kláštery, které k těmto službám používaly především samotných řádových bratří, popř. někdy i cestujících žebravých mnichů. Zajišťována jimi byla doprava zpráv mezi sousedními kláštery a se sídlem biskupské nebo jiné církevní instituce.

⁷¹² Velmi propracovaný systém měli na svou dobu především jezuité. Vlastní organizaci dopravy zpráv měly i univerzity, které k tomu vedla jednak potřeba časté výměny výsledků vědeckého pokroku, jednak snaha zajistit studentům styk s domovem.

⁷¹³ Nejen řezníci se však stávali velmi vážným konkurentem pro nově zřízené pravidelné poštovní spojení, což vedlo císaře Rudolfa II. v listopadu 1597 k vydání patentu, který řezníkům poskytování těchto služeb zakazoval. V praxi byl však neúčinný a řezníci doručovali zprávy i nadále. (HÁNL (ed.), s. 25.)

⁷¹⁴ *Tamtéž*, s. 16.

⁷¹⁵ Srov. např. AMKH, Registra (1545, 1571, 1572, 1573)1575-1584 (1585, 1587), fol. 67v. Tento příležitostný posel je v prameni označen jako „ukazatel listu tohoto“.

⁷¹⁶ *Tamtéž*, fol. 95r. Opět se dovídáme, že zplnomocněnec je „ukazatel listu tohoto.“

i politických změn, majících nezanedbatelný vliv i na způsob doručování korespondence. Roger Thurn-Taxis po vzoru staré římské organizace dopravy zpráv založil na konci 15. století první pravidelnou poštu v Tyrolsku. Jeho syn František ji v roce 1516 rozšířil na Vídeň a Brusel. Císař Maxmilián I. ho za to jmenoval generálním poštmistrem pro celé území Říše.⁷¹⁷ Pro české země se pak stává významným rok 1526, kdy Ferdinand I. ještě před svým zvolením uložil nejvyššímu dvorskému poštmistrovi Antonínu Thurn-Taxisovi, aby zřídil poštovní spojení mezi Prahou a Vídní, aby mohl co nejrychleji obdržet zprávu o své volbě za českého krále.⁷¹⁸ Po své korunovaci v únoru 1527 povolal Ferdinand Antonína Thurn-Taxise do Prahy a pověřil ho zde zřízením poštmistrovského úřadu. Prvním pražským poštmistrem se stal Antonínův strýc Ambrož Thurn-Taxis, který se zasloužil ještě v témže roce o vybudování poštovního spojení mezi Prahou a českými krajskými městy.⁷¹⁹ V následujících letech se toto spojení rozšířilo i na některá další česká města.⁷²⁰ Na základě Ferdinandova reskriptu z roku 1530 byla zavedena také pravidelná pošta mezi Vídní a Vratislaví.⁷²¹ Veškeré výdaje spojené s poštovníctvím, které v období 16. století ještě fungovalo na základě momentálních diplomatických či vojenských potřeb panovníka a zeměpanských úřadů, u nás v této době hradila české komora.⁷²²

Za Maxmiliána II. a Rudolfa II. se poštovníctví v Čechách dále rozvíjelo. Nově se začaly státní poštou dopravovat také soukromé zásilky, do té doby zakázané tímto způsobem přepravovat,⁷²³ a v závěru 16. století byla zavedena přeprava soukromých osob v poštovních

⁷¹⁷ Josef SVÁTEK, *K dějinám poštovníctví v Čechách*, in: *Obrazy z kulturních dějin českých*, 1. díl, Praha 1891, s. 164.

⁷¹⁸ Poštovní stanice mezi Prahou a Vídní byly zřizovány výhradně podle vzdálenostního hlediska, kterým byly 2 poštovní míle (1 poštovní míle měla 7,5 km). Přepražní stanice, zřízené proto i ve zcela malých vesnicích, byly od sebe vzdáleny 2 hodiny jízdy. HÁNL (ed.), s. 23.

⁷¹⁹ Řízení pošty v Čechách měli Taxisové pod kontrolou až do roku 1564, v Praze pak do roku 1571 a poté ještě v letech 1611-1612. (HUDEC, s. 22.)

⁷²⁰ V 16. století ovšem neexistoval žádný poštovní kurs, který by spojoval Čechy a Moravu. HÁNL (ed.) s. 23.

⁷²¹ Poštovní stanice na této trase se poté nacházela i v Nymburce. HÁNL (ed.), s. 23. Dokladem je i koncept misivu z register 1591-1598, v němž Nymburští žádali nejvyššího poštmistra, aby přiměl poštovního kurýra, který si v Nymburce půjčil koně, k jeho navrácení. (AMN, Registra 1591-1598, fol. 180v.)

⁷²² Tamtéž, s. 172-173. Mezi pražským poštmistrem a českou komorou docházelo ke sporům v otázkách počtu a využívání posílů. K roku 1567 sloužilo v české komoře 32 pěších posílů a 5 jízdních, příkazy týkající se směru a odjezdu jim dával registrátor české komory. (HÁNL (ed.), s. 23.) Jízdní poslové dostávali plat 10 zlatých měsíčně a 6 kop míšeňských ročně. Podle služební instrukcí z roku 1522 měli stanoveno denně urazit 8 mil v létě a 6 mil v zimě, v nálehavých případech musel spěšný jezdec urazit v letních měsících 14 mil, v zimních 12. V úvahu je ale třeba brát i různé okolnosti, jako počasí a jiné překážky na cestě, které průběh přepravy ovlivňovaly. Za každou ujetou míli dostávali komorní poslové příplatek ve výši 12-14 krejcarů. Pěší poslové, kteří konali i daleké cesty, získávali za každou míli 8 grošů a také za dobu čekání na odpověď jim byl vyplácen zvláštní příplatek. Posel nesl obvykle jen několik dopisů, pytlík s penězi a občas nějaké balíčky. Svůj náklad nesl v tlumoku, který měl na zádech nebo upevněný na sedle. V případě, že pro posly nebyla určena žádná cesta, byli u komory používáni pro jiné služby. (HUDEC, s. 44-46.)

⁷²³ Tento zákaz byl však vydatně porušován, protože představoval pro osoby zaměstnané při státní poště vedlejší příjem. HÁNL (ed.), s. 24.

vozech.⁷²⁴ Tyto služby státní pošty bezesporu přispěly k rozvoji komunikace a k snazšímu šíření zpráv v raně novověkých českých zemích.

V době, kdy se u nás pozvolna budovala síť pravidelného poštovního spojení, putovali poslové jednotlivých výše zmíněných institucí po tehdejších silnicích⁷²⁵ i nadále podle momentální potřeby příslušného úřadu.⁷²⁶ Se zavedením státní pošty se situace v tomto smyslu nezměnila ani pro městské posly. Aby však nebyl zkracován příjem státu, byli po zavedení státní pošty ve své činnosti také omezováni.⁷²⁷ Sledujme tedy jejich postavení v době předbělohorské.

Zatímco menší města nedospěla ani v námi sledovaném období k potřebě stálých poselských míst, ve větších městech již existovala pevná organizace městských poslů, kteří sloužili nejen potřebám městské správy, ale i místním cechům a doručovali zprávy do sousedních měst, ke dvoru a někdy i za hranice země.⁷²⁸ Doprava prostřednictvím poslů se řídila poselskými řády, které stanovovaly povinnosti a vymezovaly podmínky pro využívání tohoto způsobu přepravy zpráv.⁷²⁹ Jeden z městských úředníků býval určen jako poselský mistr a k ruce míval několik dalších poslů.⁷³⁰

Kromě úřední korespondence doručovali městští poslové (zpravidla soukromě) též korespondenci ostatních obyvatel, čímž si alespoň zvyšovali svůj jinak nevelký příjem. Původně bývali odměňováni v naturáliích, postupně se ale přešlo k vyplácení peněžní odměny.⁷³¹ Vycházela-li iniciativa ze strany domácí městské rady, platila svého posla ze svých prostředků. Vyžádala-li si ovšem některá z okolních městských rad poskytnutí např. nějakých informací, hradila náklady ona. V případě, že byla odesílána věřiteli prostřednictvím

⁷²⁴ SVÁTEK, s. 175. Většina cestujících využívala zemské silnice, na nichž byla vybudována síť ubytovacích a stravovacích zařízení a poštovních stanic, které mívaly povětšinou i hostinské zařízení a bývaly od sebe vzdáleny 2-3 poštovní míle. Aby jejich provoz nenarušovalo noční uzavírání bran, nacházely se obvykle před nimi.

⁷²⁵ Ve 14. století dochází k nahrazení pojmu zemská stezka označením veřejná silnice. Tyto silnice, tedy silné, pevné cesty, jejichž síť se v podstatě také vybuďovala ve 14. století, spojovaly v 16. století významnější města a především směřovaly ku Praze. O údržbu cest se měly starat příslušné vrchnosti a města, v praxi však pohodlné cestování příliš neposkytovaly. Za používání silnic se platilo clo (výsada královská) a mýto (výsada vrchnostenská). HÁNL (ed.), s. 31.

⁷²⁶ Pro období 16. století to platí i pro zeměpanské úřady.

⁷²⁷ I přesto se ale tato instituce udržela v omezené míře až do 19. století. (HUDEC, s. 18.)

⁷²⁸ Václav ZÁBĚHLICKÝ, *Dějiny pošty, telegrafu a telefonu v československých zemích. Od nejstarších dob do převratu*, vlastním nákladem, Praha s. d. [po roce 1918], s. 21. Podrobněji o fungování poselských služeb např. mezi Velkým Meziříčím a Velkou Bíteší viz ŠTINDL, s. 3-4 a s. 9-11. Autor zde hovoří o příležitostných („schválních“) poslech, kteří doručovali korespondenci mezi oběma jmenovanými poddanskými městy, nemajícími ani v 17. století potřebu stálých poselských míst. Především pražskému poštovníctví se ve svém příspěvku věnoval František ROUBÍK, *K vývoji poštovníctví v Čechách v 16. až 18. století*, Sborník Archivu ministerstva vnitra Republiky československé, 10, 1937, s. 165-305.

⁷²⁹ ZÁBĚHLICKÝ, s. 21.

⁷³⁰ HUDEC, s. 18-19.

posla vymáhaná dlužná částka, zaplatil za cestu dlužník.⁷³² Příkladem je vymáhání dluhu 41 kop 35 gr. č. na novoměstském měšťanovi Jakubu Šindlerovi, který tuto sumu dlužil v roce 1599 kolínskému měšťanovi a radnímu Janu Mládkovi. Průtahy se jeho dluh navýšil o dalších 30 gr. č. za vyhotovená psaní a službu poslu.⁷³³ Pro představu: ve druhém desetiletí 17. století obdržel např. nymburský pěší posel za cestu do Poděbrad 2 gr. č. (asi 9 km), do Českého Brodu 4 gr. č. (asi 18 km), do Lysé nad Labem 4 gr. č. (asi 14 km), do Mladé Boleslavi 6 gr. č. (asi 28 km), do Kutné Hory 8 gr. č. (asi 35 km), do Prahy 12 gr. č. (asi 50-55 km).⁷³⁴

Městští poslové dopravovali zprávy především pěšky, koňmo jezdili jen zřídka. Toto konstatování potvrzuje i zmínka v kolínských registrech 1611-1616, kde je u jednoho ze zápisů připojena poznámka: „*Poslu že bude od chůze zaplaceno, nepochybujeme.*“⁷³⁵ Cestovalo se ve dne, pouze ve výjimečných, naléhavých případech i v noci, bez výměny poslu a koní, a proto bývala doprava zpráv poměrně zdlouhavá.⁷³⁶ Z některých záznamů v registrech se dovídáme, kdy posel s listem do cílového města dorazil. Např. kolínští radní neopomněli u jednoho zápisu z roku 1564 týkajícího se kolínského souseda Jiříka Mluvky, dlužícího staroměstskému měšťanovi Janu Škotovi 32 kop gr., uvést, že „*psaní [...] jest k nám ve čtvrtek po Veliké noci u večír dodáno.*“⁷³⁷

Oblečení a vybavení posla se v průběhu staletí téměř nezměnily.⁷³⁸ Pražští městští poslové měli podobu oděvu předepsanou: staroměstští nosili oblečení v barvě žluté a černé, novoměstští v barvě žluté a červené. Pro odlišení mívali všichni městští poslové na prsou nebo na rukávu kovový štítek se znakem svého města. K ochraně jim sloužilo kopí, které

⁷³¹ AMK, Registra 1595-1596 (1597), s. 13.

⁷³² Tamtéž, s. 55-56.

⁷³³ Tamtéž, s. 519.

⁷³⁴ AMN, Registra městského důchodu 1614-1616, fol. 128r, 260v, 261r. (Uváděné kilometry odpovídají současnému stavu.) V kouřimských purkmistrovských registrech z roku 1610 (SOkA Kolín, AM Kouřim, Racionál purkmistrů 1610 (*Registřík pana V[áclava] Paška na léto 1610*), inv. č. 730, kn. č. 568) se píše: „*Do Kolína posel poslán, dáno mu 8 gr.*“ (fol. 3r); „*Posel, který přinesl poručení od pánův hejmanův, dáno mu 4 gr.*“ (fol. 3v); „*Marek Bubeník poslán do Kolína, o správu psaní, který z komory odesláno, dáno 8 gr. a poslu, který byl z Prahy, dáno 4 gr.*“ (fol. 3v); „*Posel, který přinesl mandát o berně do Kraje kouřimského, dáno 4 gr.*“ (fol. 4r); „*Do Hory posel poslán, pan Jan písař poslal ho na místě obecním, dáno mu 12 gr.*“ (fol. 4v).

⁷³⁵ AMK, Registra 1611-1616, fol. 12r.

⁷³⁶ Ivan Hlaváček v jedné své studii naopak uvádí příklad přímo sportovního výkonu, k němuž došlo v listopadu 1398. Do Řezna byl poslán z Prahy nejmenovaný posel, který cestu (vzdušnou čarou asi 160 km) zvládl za dva dny. Podrobněji Ivan HLAVÁČEK, *Eine Regensburger nicht alltägliche Episode Wenzels IV. vom Jahre 1398*, in: *Memoriam amici et magistri. Studia historyczne poświęcone pamięci prof. Wacława Korty (1919-1999)*, Wrocław 2001, s. 169-175, zde s. 173. Harm von Seggern, uvádí ve své studii o kontaktech hrabství Holland a hornolužických hanzovních měst příklady, na nichž dokládá délku trvání poselských cest. Např. posel Pieter Ysbrantszoen potřeboval na ujítí trasy z Leidenu do Lübecku a zpět 22 dní. K tomu podrobněji SEGGERN, s. 339-345.

⁷³⁷ AMK, Registra 1564 (1564, 1568), s.30.

⁷³⁸ HUDEC, s. 19. K poslům v německy mluvících zemích srov. v této souvislosti Heinz-Dieter HEIMAN, *Briedregher*, s. 280-284.

využívali i jako opěrnou hůl, a přes rameno jim visela na řemenu zavěšená brašna nebo pouzdro s korespondencí.⁷³⁹

Vedle písemností doručovali poslové peněžní částky a ve výjimečných případech i balíčky. Některá předbělohorská městská registra obsahují zápisy, které přímo informují o dopravě nějakého finančního obnosu. V nymburských registrech 1572-1575 se dočítáme, že byl ve věci poděbradské sousedky Kateřiny, vdovy po Nikodémovi Zlickém z Rýzengentu, vyslán do Nového Města pražského posel, jenž měl převzít potřebný výpis z městských knih a na místě za něj zaplatit.⁷⁴⁰ V téže městské knize je i záznam poskytující nejen informaci o tom, že je na Nové Město vyslán v záležitosti nymburského měšťana Jana Hlavnice posel, který má vyzvednout peníze v hodnotě 29 kop gr. míš. od novoměstského měšťana Nikodéma Zoubka, řezníka, ale navíc je tu posel přímo jmenován: „...jemu dáti má 29 kop gr. míš., pro něž tohoto posla našeho přísežného k Vaším milostem odsíláme, žádaje, aby mu dotčená suma vydána a po něm odeslána byla, dávaje také témuž Matějovi, poslu našemu, plnú moc, aby on, jestli by takových 29 kop gr. míš. vyzvedl, nadepsaného Nikodéma Zoubka, řezníka, z nich u práva Vaší milosti na místě jeho kvitoval.“⁷⁴¹ V novoměstských registrech 1588-1591 (1593) je zápis z roku 1589 o kontaktu s kouřimskými radními, kteří mají přimět dlužníky Jana a Václava, starší syny kouřimské měšťanky Kateřiny Matouškové, k zaplacení blíže neuvedené sumy novoměstskému měšťanovi Václavu Rožnovskému a dlužné peníze předat poslovi, který doručil do prostor kouřimské radnice list poselací.⁷⁴²

Zmínit můžeme dále finance, které byly určeny městskému notáři za obeslání souseda či „obyvatele“ příslušného města, jak si vyžádal iniciátor, který uvedený právní úkon hradil ze svého. Nymburská registra 1583-1585 obsahují např. koncept, ve kterém je uvedeno, že nymburská sousedka Dorota, manželka radního Jiříka Hodaně, odeslala po poslu 1 groš bílý, který má být českobrodskému úředníkovi vyplacen za vyžádané obeslání.⁷⁴³ V kolínských registrech 1599-1600 se v jednom ze zápisů uvádí: „...aby právní způsob pomínut nebyl, jmenovaná Dorota Příbramská služebníku úřadu V[áš] O[patrnosti] [za] obeslání pŕihonné i dŕhonné 4 gr. č. odsílá.“⁷⁴⁴ Městskému písaři posílali iniciátoři peníze i za vyžádané výpisy z městských knih.⁷⁴⁵ Vedle dodávky peněz informuje jeden zápis z kolínských registrech 1595 i o přepravě koně, kterého si zapůjčil Duchoslav Cigelins

⁷³⁹ HÁNL (ed.), s. 17.

⁷⁴⁰ AMN, Registra 1572-1575, fol. 117v.

⁷⁴¹ Tamtéž, fol. 184r.

⁷⁴² AMP, Registra 1588-1591 (1593), fol. 277r.

⁷⁴³ AMN, Registra 1583-1585, fol. 21r.

⁷⁴⁴ AMK, Registra 1599-1600, s. 147-148.

⁷⁴⁵ AMN, Registra 1572-1575, fol. 186r.

Malolesenicenský, kolínský obecní starší, od českobrodské městské rady během své cesty do měst pražských. Posel proto dostal za úkol koně v pořádku v Brodě odevzdat.⁷⁴⁶

Obecně tehdejší společnost respektovala nepsaný zákon, že byl posel ve vlastní i cizí zemi nedotknutelný jako vyslanec králův. Zabití či zranění posla bývalo přísně trestáno a často se stávalo i příčinou sporů. Tato nedotknutelnost poslů byla zdůrazněna zvláštním označením, především již zmiňovaným znakem pána, který nosil posel na prsou.⁷⁴⁷ V kolínských registrech 1599-1600 se zachoval opis dopisu adresovaného radě města Českého Brodu,⁷⁴⁸ který svědčí o porušení zmiňované nedotknutelnosti poslů. V roce 1599 došlo poblíž kolínského popraviště k vraždě místního přísežného posla, který směřoval do měst pražských. Byl usmrčen úderem sekyry do hlavy a poté mu vrah ještě odebral sanistr s 35 kopami 15 gr. č. obecních peněz. Kolínským radním se podařilo zjistit, že měl v inkriminované době přenocovat u kolínského radního Jana Mládka nějaký člověk, jehož popis se hodil na českobrodského vězně Jana Kutlofského. Ze zápisu ještě vyplývá, že radní poslali do Brodu k usvědčení nebezpečného zločince jmenovaného radního, který dostal instrukce, jak má dále postupovat v případě usvědčení, jakož i v případě omylu. Více informací o vývoji celé události se bohužel nedochovalo.

Pravděpodobně se již nedozvíme, jaký osud potkal nymburského posla, který měl doručit psaní v záležitosti novoměstského měšťana Petra Stříbrného. Ze zápisu v registrech 1602-1605 je pouze zřejmé, že Nymburští poslali ihned odpověď na žádost Stříbrného, „...však ten posel neb člověk, který ho dodal, posavad se nevrátil.“ V registrech je skutečně zachycen koncept listu z 15. října roku 1603, v němž Nymburští odmítají Šťastného nařčení

⁷⁴⁶ Ze zápisu nevyplývá zcela zřetelně, zda si Duchoslav tohoto koně půjčil při své cestě do Prahy, nebo až při návratu domů. Viz Registra 1595, s. 119.

⁷⁴⁷ HUDEC, s. 18-19.

⁷⁴⁸ AMK, Registra 1599-1600, s. 74-75. *Slovutné Opatrnosti, pánům purkmistru a radě města Brodu Českého, pánům přátelům a sousedům našim milým.*

Službu etc. Maje zprávu, že by ten člověk, kterýž nedávných dnův v městě našem v domě Jana Mládka, spoluradního našeho, přes noc přeležení jmíti a ranním jitem okolo hodiny dvanácté zase z domu vyjíti a potomně na silnici pod místem popravním očekávati a tu nenadále přiskočivši posla našeho přísežného, kterýž do měst pražských odeslán byl, v hlavu sekerou, až se hned převrhl a oněměl, praštití a od něho sanistru, v kteréž 35 kop 15 gr. č. peněz obecních bylo, odtrhnouti a utéci jměl. Nepominuli jsme z prostředku svého Jana Kutlofského spoluradního našeho do města Vaší Opatrnosti k opatření osoby jeho i také některému vedle rychtáře městského Vaší Opatrnosti dotázání, zdali by ten byl a v něčem se poklesl, vyslati, kterýž navrátil se relací nám takovou učinil, že z některých poklísk jeho že by ten byl a v podezření zůstával, poznává. Protož aby tím bezpečněji ta věc jinším způsobem k němu přikročeno býti mohlo, dotčeného Jana Mládka, spoluradního našeho, u kteréhož svůj nocleh jměl a on ho po tvárnosti dobře viděl, k spatření a dalšímu s ním o touž věc promluvení odsíláme. Pokudž by ten byl, Vaší Opatrnost přátelsky a sousedsky žádáme, že jeho z vězení Vaší Opatrnosti vydati poručiti a ku právu našemu vyzdvihnouti povoliti ráčíte. A jestliže by pak ten nebyl, co dáleji jmenovaný spoluradní náš s tou věcí činiti jmíti bude, další rozkaz sobě od nás učiněný jmá. A což v té příčině tak slušné k připsání našemu učiniti ráčíte, v podobné i jiné každé nám možné příčině na to pamatujíc volnosti právní uděliti a toho Vaší Opatrnost zase přijemným našim přátelstvím líbezně odměniti chceme. S tím milost Boží rač býti s námi. Datum etc. feria 3 die Climenti anno etc. 1599.

ze zadržování spravedlnosti. V pořadí druhý list, z něhož je uvedená citace, je datován k 12. listopadu téhož roku.⁷⁴⁹

Jen výjimečně máme prostřednictvím pramenů možnost zjistit jména osob, které vykonávali při daném radním domě poselskou službu. Jak dokládají např. kutnohorská registra 1575-1584, byl v roce 1578 vydán list věřící poslovi Šebestiánu Poláčkovi.⁷⁵⁰

* * *

Přestože se dochoval jen zlomek městských register z doby předbělohorské, je nepochybné, že poslové byli s ohledem na kvantitu zápisů v jednotlivých knihách často využívanou institucí, která přispívala k navazování kontaktů na nejrůznějších úrovních a přispívala k řešení záležitostí, které se stávaly obsahem doručovaných misiv.

⁷⁴⁹ AMN, Registra 1602-1605, fol. 111r.

⁷⁵⁰ AMKH, Registra (1545, 1571, 1572, 1573)1575-1584 (1585, 1587), fol. 152v.

III.3 Recepce a interpretace misivů

Poté co posel dorazil do prostor příslušné radnice, její přítomní představitelé písemnost, popř. i další zásilku z rukou posla přijali, seznámili se s jejím obsahem a vydali mu potvrzení neboli kundšaft,⁷⁵¹ jenž se tak stává další písemností zhotovovanou v městské kanceláři. Oproti misivům je ovšem vyhotovován narychlo a jeho podoba je velmi prostá. Konvenční pozdravy a oslovení jsou vynechány a následuje vlastní potvrzení s připojením data a podpisu úředníka či uvedením kancelářské poznámky. Kancelář písemnost opouští pouze ve složené formě, nezapečetěná a obvykle i bez uvedení adresy.⁷⁵²

Bylo zvykem, že po přijetí písemnosti a jejím přečtení radní kontaktovali konečného adresáta, nebyla-li jím ovšem sama rada. K informování souseda či obyvatele využívali svých služebníků (servusů). O časové prodlevě mezi přijetím a předáním zprávy konečnému adresátovi můžeme bohužel jen spekulovat. Určitým vodítkem jsou v zápisech ojediněle zmíněné informace časového charakteru, které uvádějí dobu přijetí misivy.⁷⁵³ Otevřenou otázkou zůstává, z jakého důvodu v některých případech nedostala městská rada odpověď na předchozí žádost, jak se dovídáme z některých konceptů či opisů listů poselacích určených témuž adresátovi.⁷⁵⁴ I kdyby byly problémy s vyhotovením odpovědi způsobeny neochotným jednáním konečného adresáta či jeho nepřítomností ve městě, byli vždy konšelé zodpovědní za vyřízení záležitosti. V prvním případě mohli využít právní prostředky, ve druhém mohli

⁷⁵¹ V kolínských registrech 1595 je k foliu 39r přilepeno potvrzení („kundšaft“) z 1. června 1595, které vystavil kolínskému poslu rožmberský úředník Václav Marek z Bavorova. Oznamuje se v něm, že nemohl převzít misiv z důvodu špatně nadepsané Rožmberské titulatury. Současně se dovídáme i jméno osoby, která byla pověřena zásilku doručit. „Jan, syn Jiříka Koláře z měst[ečka] Černovic, přinesl jest Jeho M[ilosti], vysoce urozenému pánu panu a vladaři domu rožmberského ve čtvrtek ochtáb Božího těla psaní od jich opatrností pana purkmistra a rady města Kolína nad Labem, kteréžto za příčinou nedostavení na nápisu titule Jeho M[ilosti] zřízením zemským vyměřeného a náležitěho přijato jest býti nemohlo. Act[um] die u[t] s[upra] léta 1595. Václav Marek z Bavorova.“ (AMK, Kniha opisů listů odesílaných 1620-1622, fol 39r.)

⁷⁵² O praxi v prostředí poddanských měst srov. ŠTINDL, s. 9.

⁷⁵³ Tato praxe se výjimečně objevuje i u zápisů z období třicetileté války. Kouřimští se zmiňují v jednom svém zápisu o psaní, které bylo dodáno pozdě („...majíce je sobě dne včerejšího mezi 22. a 23. hodinou od posla dodané...“), takže se konečný adresát - Bartoloměj Roháč, kouřimský primas - nemohl včas dostavit do prostor novoměstské radnice ke stání. (AM Kouřim, Registra 1625-1629, s. 430-431.) Z jiného kouřimského záznamu je zřejmé, po jak dlouhé době se po sepsání misivu list dostal do rukou kouřimských radních: „... kteréhož psaní datum v Praze v pátek po Moudrosti boží – 19. a k nám nazejtří v sobotu 20. Decembris léta etc. 1625 dodáno jest“. (AM Kouřim, Registra 1625-1629, s. 115-116.)

⁷⁵⁴ Příkladem je koncept misivu určeného pánům norimberským z 10. dubna 1589, z něhož se dovídáme, že novoměstský měšťan Michal Albrecht neobdržel odpověď na svůj předchozí dopis určený Hansi Albrechtovi. (AMP, Registra 1588-1591 (1593), fol. 75v.) O případu podrobněji srov. s. 185-186.

svůj radní protějšek informovat o ztížené situaci způsobené absencí adresáta.⁷⁵⁵ Bylo i jejich zájmem uspokojit ve znamení dobrého sousedství žadatele, aby i jim v případě potřeby bylo včas vyhověno.

Jakým způsobem adresát, tj. zastupující organizace, a konečný adresát, tj. zastupovaný subjekt, příslušnou písemnost interpretovali, je možno mnohdy vyčíst především v textové části misivu, který byl poté sepisován jako odpověď. Naší potřebě musejí postačit koncepty či opisy zaznamenané v městských registrech. I přes určitou stručnost mnohdy můžeme vytušit náladu, která s největší pravděpodobností panovala v radničních prostorách po obdržení adresovaného misivu a poté i při sepisování náležité odpovědi. Prostřednictvím nashromážděného materiálu máme možnost nahlédnout na způsoby projevoování ochoty, vděčnosti, odmítavého postoje či podivení vůči druhé, kontaktované straně.

Ochotu k vyřízení nějaké záležitosti projevovali radní velmi často, neboť bylo i v jejich zájmu věc co nejdříve vyřídit. V některých případech však tento svůj postoj ještě zdůrazňovali. Podobným způsobem např. kolínští radní jednali v červnu roku 1616, kdy obdrželi z Českého Brodu oznámení o zřízení tří dobytčích trhů. Ve své odpovědi kolínští radní neopomenuli připojit: „...*pánům přátelům a sousedům [sic] našim milým takového JMC milostivého obdarování upřímně přejíce, tak učinit, aby tíž trhové skrze služebníka pana rychtáře našeho k prohlášení a svolání svému v obci naší přijíti mohli, naříditi chceme.*”⁷⁵⁶ Byla to do značné míry i otázka taktiky, protože radní si byli dobře vědomi nutnosti projevoovat náklonnost okolním městským radám, s nimiž udržovali častý písemný styk a od nichž také často sami něco potřebovali. Jako názorný příklad si uveďme žádost kolínské městské rady ze srpna 1615, kdy Kolínští také usilovali o zřízení dvou koňských trhů. Dříve však než jim měly být trhy králem přiznány, měli krajští hejtmani zjistit, zda nedojdou zřízením trhů k újmě některá okolní města. Proto kolínští radní odeslali nejen do Českého Brodu žádost, aby „*o tom zase jich m[ilo]st[em] pánům hejtmanům jistou a brzkou zprávu dáti a abychom toho, čehož při JMC tak poddáni a důvěrně vyhledáváme, tím dříve přiti mohli, nám v tom svou přímluvou a přátelským sousedstvím nápomocni býti ráčíte. Čehož my se V[aší] O[patrnosti] v podobné i jiné slušné příčině volně a rádi odměniti nepomineme.*”⁷⁵⁷

⁷⁵⁵ O nepřítomnosti dlužníka Jana Šmída informovali v březnu 1589 trnavské radní novoměstští konšelé a současně sdělovali, že druhý dlužník Martin Žatecký je již pro jiné dluhy uvězněn na Novém Městě. Druhé straně, jmenovitě Benediktu Kadmarovi, poručníku a strýci pozůstalých po Ambroži Kadmarovi, sdělovali, že jeho nároky, podobně jako ostatních věřitelů, budou vyrovnány z Žateckého statku. (AMP, Registra 1588-1591 (1593), fol. 69.)

⁷⁵⁶ AMK, Registra 1612-1616 B, fol. 161v.

⁷⁵⁷ Tamtéž, Registra 1612-1616 A, fol. 111v.

Vděčnost projeví např. kolínští radní v situaci, kdy jim Českobrodští zapůjčili na cestu koně: „Že jste se tak ochotně a laskavě k Duchoslavovi Cigelinsovi Malolesenicenskému, staršímu obecnímu a sousedu našemu, kterýž za některými příčinami do měst pražs[ký]ch vyslán byl, ukázali a jemu koně až do obce naší zapůjčiti ráčili, Va[ší] Op[atrnosti] přátelsky a sousedsky děkující [...]“.⁷⁵⁸

Jestliže však někdo nařkl městské radní z nenáležitého postupu a představitelé města si byli jisti svým stanoviskem, ve své odpovědi obvykle zdůraznili svůj *odmítavý postoj* k liché domněnce a připojili patřičné zdůvodnění svého počínání. Tento postoj zaujali ku příkladu kolínští radní, které nařkl nymburský měšťan Duchoslav Vodrážka, že mohou za jeho obstarání: „I v pravé pravdě nenadáli jsme se toho nikoli do téhož Duchoslava Vodrážky, měšťánina V[aší] O[patrnosti], aby on tak svůj rozum zostriti, ten spis svůj proti nám tak důtklivě a potupně, kteří jsme s ním nikdá o nic sami od sebe činiti neměli, obrátiti nás, že bychom s ním srokovati a sami rozeznávati chtěli [...]“.⁷⁵⁹ Tento zápis, v němž se radní brání proti nařčení, je mimochodem nejdelší nalezenou textovou jednotkou z předbělohorských kolínských a nymburských register.

Nesouhlas projevovali radní i v případech, kdy se neztotožňovali s postupem kontaktované městské rady. V takové situaci vyjadřovali podiv nad jejími kroky a očekávali nápravu. Podobně pravděpodobně reagovali novoměstští radní někdy na přelomu roku 1597-1598, protože se v kolínských registrech 1597-1599 dochovala tato odpověď z 8. ledna 1598: „Jaká se pak zmínka v témž psaní Vaší mi[l]osti, že by se na předešlé psaní Vaší mi[l]osti žádné odpovědi nedalo, nýbrž místo odpovědi toliko náká škarta s podpisem Karel Zikmund, služebník p[ana] p[urkmistra a] pánův, bez datum nacházela. I my v pravdě též, co toho státi se jmělo, žádné o tom vědomosti nemáme.“ Závěrem konstatují, že se to „skrže náké nedorozumění jeho [služebníka] stalo. Vaši mi[l]ost žádáme, že nám toho přičítati neráčíte.“⁷⁶⁰

Ve většině případů se však radní snažili řešit záležitost poklidnou cestou a naopak spíše dávali přednost vstřícnému postoji, jak jsme se o tom již výše zmiňovali. Používání citově zabarvených slov, ale i celkové vyznění koncipovaných odpovědí umožňuje postihnout soudobou interpretaci došlého listu.

⁷⁵⁸ Tamtéž, Registra 1595, s. 119.

⁷⁵⁹ Tamtéž, Registra 1612-1616 B, fol. 115r-116v.

⁷⁶⁰ Tamtéž, Registra 1597-1599, s. 245-246.

Závěrem se ještě pozastavme nad otázkou, nikoli však nevýznamnou, týkající se uchovávání doručené korespondence v městských kancelářích. Není pochyb, že misivy jsou typem písemností, které mívaly pomíjivou platnost. Proto tedy nepřekvapí pouze ojedinělé případy jejich dochování, které jsou dány buď snahou zachovat misiv pro výjimečnou závažnost obsahu, nebo spíše náhodou nedošlo v průběhu času k jejich skartování.⁷⁶¹ Než však uplynula doba aktivního působení obsahu misivů, bylo nezbytné je v kanceláři uchovávat. Dva dochované misivy odeslané od purkmistrů a rad Nového a Starého Města pražského Kouřimským z 4. července 1514 a 19. března 1515 umožňují nahlédnout na způsob uchovávání tohoto typu písemností ve druhém desetiletí 16. století.⁷⁶² Tyto dva misivy, jejichž obsahem je řešení politických záležitostí z období sporů mezi městy a šlechtou, byly nadepsány: „Z měst a městeček léta 1514“ (v případě prvního), „Z měst a městeček léta 1515“ (v případě druhého). Staly se tedy v podstatě papírovými deskami, do nichž byla nejspíše vkládána doručená korespondence. Podobně posloužil i misiv z 17. dubna 1520, který Kouřimským adresovali Kolínští a do něhož byly umístěny následně došlé misivy z let 1496-1520. Byl nadepsán slovy: „Listové od stavu městského na léta 1496, 1505, 1501, 1509 a až do léta Páně 1520“.⁷⁶³ Uvedená léta již sama o sobě naznačují výběrové uchovávání některých obsahově významnějších soudobých misiv.

V této souvislosti se pozastavme nad otázkou dochovanosti register. Jejich torzovitost dokládá, že se případný exemplář register spíše než úmyslně zachoval náhodně. Registra totiž s odstupem času nepatřila z hlediska významu mezi prioritní písemnosti. Co je však více než nápadné, je skutečnost, že registra jsou v podstatě dochována až pro dobu 2. poloviny 16. století. A to i přesto, že s jejich vedením musíme počítat u královských měst i po většinu první poloviny téhož století. V této souvislosti se tedy nabízí otázka, co způsobilo, že se registra tohoto období dochovala pouze vzácně a zlomkovitě. Jako nad jednou z možných hypotéz bychom mohli uvažovat o úmyslné likvidaci písemných dokladů jakékoli politické spolupráce mezi městy v době před rokem 1547, a tedy před prvními výraznějšími sankcemi v souvislosti s nevydařeným protihabsburským povstáním 1546-1547. Tato skartace ze strany představitelů města a kanceláře by poté hypoteticky mohla vysvětlovat i absenci jakýchkoli zmínek

⁷⁶¹ Výjimečným souborem dochované korespondence je např. sbírka misivů týkající se královského města Kouřim. Srov. ANM, Topografická sbírka F, Kouřim, karton č. 73-76, pro léta 1508-1781. Většina z 983 písemností však pochází z první poloviny 16. století (do roku 1549 včetně je to celkem 636 písemností).

⁷⁶² Tamtéž, karton č. 74.

⁷⁶³ Tamtéž.

politického charakteru v registrech či přímo kontaktů uskutečňovaných mezi městy v dalších desetiletích předbělohorské epochy. Zda se tyto úvahy ubírají správným směrem, by měly potvrdit či vyvrátit další pramenné sondy.

III.4 Obsahová skladba korespondence

Tato studie, sledující korespondenční praktiky Nového Města pražského s pěti královskými městy ze středního Polabí v předbělohorském období, postihuje namísto deseti směrů pouze devět z nich. Do dnešních dnů se totiž nezachovala, jak jsme již upozorňovali, českobrodská registra, a proto bylo nutné omezit výzkum na devět směrů, jmenovitě na korespondenci z Nového Města pražského do Českého Brodu, do Kolína, do Kouřimi, do Kutné Hory a do Nymburka, z Kolína do Nového Města pražského, z Kouřimi do Nového Města pražského, z Kutné Hory do Nového Města pražského a z Nymburka do Nového Města pražského. Ve snaze zachytit komunikační praktiky městských rad co nejpřehledněji a nejúplněji byl pro každý expediční směr vypracován samostatný přehled obsahové skladby korespondence. Celkem bylo v těchto devíti základních směrech nalezeno *469 zápisů* v *322 záležitostech*.

Abychom však mohli sledovat komunikaci Nového Města pražského s uvedenými královskými městy, je nezbytné nahlížet na celou problematiku ze širšího úhlu a sledovat obsah dalších zápisů, které jsou v novoměstských registrech 1588-1591 (1593) zaznamenány. Jen tak, v kontextu s dalšími městy, můžeme snáze porozumět nashromážděným údajům a porovnávat je. Proto bude uvedeným devíti směrům předcházet pojednání odrážející v pestré škále adresátů projednávané záležitosti napříč celou městskou knihou. Tímto by ovšem byl náš výzkum stále neúplný, neboť by nám unikala představa o celkové mozaice vytvářených vztahů jednoho z nejvýznamnějších českých měst a v tomto smyslu i o části novoměstské kancelářské praxe na přelomu 80. a 90. let. Využijeme proto i dochovanosti novoměstských register pro záležitosti císařské, panské a rytířské a pokusíme se zrekonstruovat adresáty novoměstských misivů právě ve světle těchto pramenů.

Analýza kontaktů mezi polabskými královskými městy, jmenovitě mezi Českým Brodem, Kolínem a Nymburkem, v závěru této podkapitoly ještě přinese pohled na řešení záležitostí mezi těmito třemi městy, jejichž vzájemná vzdálenost byla přibližně 20 kilometrů. Nashromážděný materiál využijeme ke komparaci s vazbami, které jmenovaná města vytvářela prostřednictvím korespondence s Novým Městem pražským.

* * *

Jednotlivé přehledy obsahové skladby korespondence, které vzešly ze studia dochovaných městských register, v podstatě zrcadlí okruh záležitostí, jež spadaly do široké palety kompetencí městských rad v době předbělohorské.

První, nejpočetněji zastoupenou skupinu řešených záležitostí představují *majetkové záležitosti jednotlivců* z řad domácího obyvatelstva, tedy měšťanů, sousedů či obyvatel,⁷⁶⁴ spadajících pod právo příslušného města, popř. občas i jednotlivců přespolních. Impulzem k navazování kontaktů mezi městskými radami bylo v naprosté většině projednávání kauz týkajících se vymáhání finančních pohledávek,⁷⁶⁵ výjimečně věcných pohledávek.⁷⁶⁶ Do této kategorie spadají i vymáhání věnných peněz či dědických podílů. V případě protahování záležitosti mohli iniciátoři jednotlivých kontaktů, ať již jako věřitelé či jako plnomocníci, využít aktivní legitimace, náležející měšťanům královských a poddanských měst, poddaným

⁷⁶⁴ K podrobnějšímu právně historickému rozboru uvedených pojmů srov. s. 38–43.

⁷⁶⁵ K podobnému závěru dospěl při zkoumání jihlavských register 1573–1574 Vít Křesadlo. Srov. KŘESADLO, s. 90. Obdobně charakterizovala obsah zápisů v královéhradeckých registrech 1588–1590 a 1597–1600, určených šlechtickým příjemcům, Kateřina Wimmrová. Srov. Kateřina WIMMROVÁ, *Korespondence věnného města Hradec Králové se šlechtou v roce 1590 ve světle městských register*, bakalářská práce na katedře pomocných věd historických a archivnictví FHS UHK, Hradec Králové 2007, s. 47.

⁷⁶⁶ Příkladem vymáhání věcné pohledávky je spor mezi Annou Hlušickou, kouřimskou sousedkou, a kutnohorským horníkem Tomášem Fialou Berounským o navrácení zlatých a stříbrných předmětů v hodnotě 400 kop gr. míš., které si k Fialovi dal do úschovy Anin již zemřelý manžel Jan Hlušický. Případ z poloviny 30. let 17. století, jenž překračuje námi sledované období, zmiňujeme proto, že se dochoval v kouřimském spisovém materiálu soudní zápis výpovědí obou stran, dokreslující další, v tomto případě soudní fázi řešení určité záležitosti. K tomu dodejme, že z hlediska formy se písemnost podobá předbělohorskému materiálu: *I[tem] jakož jest mně Anně Hlušické straně původní proti Tomášovi Fialovi Berounskému, někdy sládku zasmuckýmu a nyní horníku na Horách Kutnách, straně obviněno v té rozepři, kdež se některých věcí od zlata a stříbra jemu Tomášovi Fialovi od dobré paměti někdy p[ana] Jana Hlušického, manžela mého milého, k uschování daných a zase od něho týchž věcí nanevrácených dotýče: vejповědi právní 18. Aprilis léta minulého 1635 při právě tomto města Kouřima za právo dáno: i potom confirmati spravedlivou JMC vysoce urozených pánův pánův JKrMC pánův rad nad apelacemi na Hradě pražském zřízených pod actum 27. Aprilis též podobně vysvětlením JMC 11. Juli vše léta přítomného mezi námi stranami vyšlým takto: abych to proti němu Tomášovi Fialovi Berounskému, že takové depositum jemu od neb[oztůka] p[ana] manžela mého k věrné rutce k schování dáno a od něho Tomáše Fialy zase nenavrácené v jistotě 400 kop míš., vynášela, závazkem právním strvrčila, podle práva vyměřeno jest. Pročež s dobrým rozmyslem mým neubližujíc v nitčemž duši a svědomí mému přísahám pánu Bohu všemohoucímu, blahoslavené Panne Mariji, Matce Boží, a všem milým svatým, že to depositum na zlatě a stříbře, kteréž od dobré paměti p[ana] Jana Hlušického, manžela mého milého, jemu Tomášovi Fialovi Berounskému pod důvěrností k schování dáno bylo a tuto pro nenavrácení čeho zase s ním Tomášem Fialou právně činiti mám v jistotě 400 kop míš. sumy peněžité vynášel. A že tomu tak v pravdě a nejínáč jest, nyní to všecko tímto závazkem právním pro dokázání hodnější spravedlnosti mé i oslavení při tom jména božího tvrdím: čehož mně dopomáhati rač Pán Bůh všemohoucí na věky požehnaný, blahoslavená Panna Maria, Matka Boží, i všickni svatí. Amen.*

Vykonala týž závazek Anna Hlušická v míst[nosti] radní v přítomnosti Tomáše Fialy Berounského feria 4 27. Augusti 1636 officio domini Jacobi Miller.

Fe[ria] 4 24. Septemb[ris] 1636. Pan Hergedius [?] jakožto přítel téhož Tomáše Fialy Berounského prosil sám pro Boha, aby témuž Tomášovi podle té pánův šepmistruův přímluvy vzácné milosrdenství prokázáno bylo, že se v tom sám před p[anem]p[urkmistrem]a p[ány] v tomto místě radním ohlašuje, že jako poctivý člověk za něho Tomáše Fialu, kmotra svého milého, sám statkem svým, jakýkoliv má, slibuje a jej v těch dvou nedělích buď k smlouvě aneb jestliže by se porovnati nemohl s ní paní Annou Hlušickou zase v to místo do arestu postaviti chce: zase při druhém vystoupení p[an] Hergedius [?] ohlásil, že by Tomáš Fiala paní Anně Hlušické nejprv při smlouvě 20 kop míš. v každém půl létě po deseti kopách skládati by [!] chtěl. (SOKA Kolín, AM Kouřim, spisový materiál, karton č. 1, inv. č. 18.)

z venkova a také židům, která je opravňovala provést obstavení – arestaci s užitkem. Na pasivní straně byli legitimováni všeobecně dlužníci bez ohledu na pohlaví, popř. jejich rukojmí, ručitelé.⁷⁶⁷ Velmi ošemetnou skutečností byla v případě represálií možnost obstavení nevinného obyvatele z města, k němuž dlužník náležel. Došlo-li tedy k vyhlášení stavného práva, hrozilo obstavení především přesporným řemeslníkům a obchodníkům, kteří si nikdy nemohli být jisti, zda se nestanou obětí nějaké neurovnané záležitosti.⁷⁶⁸ Druhotně tedy mělo obstavování, jež prováděl městský rychtář, popř. s pomocí biřice za poplatek zvaný „stavné“,⁷⁶⁹ i určitý vliv na vývoj hospodářské situace.⁷⁷⁰ V praxi ovšem obvykle městská rada, zastupující svého poškozeného souseda či obyvatele, usilovala o urovnání celé záležitosti bez využití práva stavného. Proto si můžeme povšimnout i několikrát odesílaných výzev, kdy městská rada informuje svou partnerskou radu, že prozatím se jí podařilo přesvědčit iniciátora obstavení, aby ještě posečkal s uplatněním svého práva; na druhou stranu, že se ovšem očekává, že se druhá strana přičiní a celou záležitost urovná.

Jednou z možností, jak uchránit domácí obyvatelstvo před uplatněním práva stavného bylo uvěznění dlužníka. I toto vyústění při vymáhání finanční pohledávky se v zápisech nikoli ojediněle objevuje. Přestože už se v takovém případě pohybujeme v rovině trestněprávní, budeme v rámci jednotlivých typologií takovýto případ počítat do kategorie majetkových záležitostí jednotlivců, ovšem s trestněprávními důsledky.

K vymáhaným pohledávkám ještě dodejme, že se v zápisech městských register často objevují údaje týkající se tehdejšího oběživa či peněžních početních jednotek. Je však nezbytné upozornit na skutečnost, že měnový systém uplatňující se v době předbělohorské v Čechách a na Moravě byl složitým komplexem vztahů mezi skutečně obíhajícími platidly

⁷⁶⁷ Jiří KLABOUCH, *K dějinám obstavování a přípořádání ve feudálním právu českém a moravském*, SH 8, 1961, s. 216.

⁷⁶⁸ Tamtéž, s. 229. Tuto běžnou praxi dosvědčuje i registrová edice, v níž se podobné případy objevují. V kutnohorském spisovém materiálu je dochována kvitance z roku 1599 z Nymburka týkající se výloh ve sporu o obstavení (SOkA Kutná Hora, AMKH, aktová sbírka, inv. č. 5469): „*Já Matěj Jeronýmu[s] Písecký, písař radní mladší města Nymburka na Labi, přiznávám se touto certifikací, že jsem přijal spolu s Řehořem Kostomlatským, služebníkem ouřadu purkmistrovského, za práci, kterouž jsme v té při o obstavuňk i v postraní vedli, od slovného pana Davida Tapinea, plnomocníka, jmenovitě 1 kopu gr. č. Též obzvláště poslu, když apelací ku právu dodána byla a k ní odporní strana obsílána, poslu dáno 9 gr. č. Ty též zase dány jsou a to že v pravdě tak jest přijímané, to na ty závazky, kteréž jsme k povinnosti našim učinili. Stalo se v Nymburce v outerý den památný Mistra Jana Husy etc. léta etc. [15]99.*

Matěj Jeronýmu[s] Písecký

Řehoř Kostomlatský, služebník ouřadu purk[mistrského]”

David Tapineus byl synem kutnohorského městského písaře Jana Tapinea a Korduly, dcery tamního předního měšťana Beneše Lezeltera. (KAPAVÍKOVÁ – VANĚK, s. 51.)

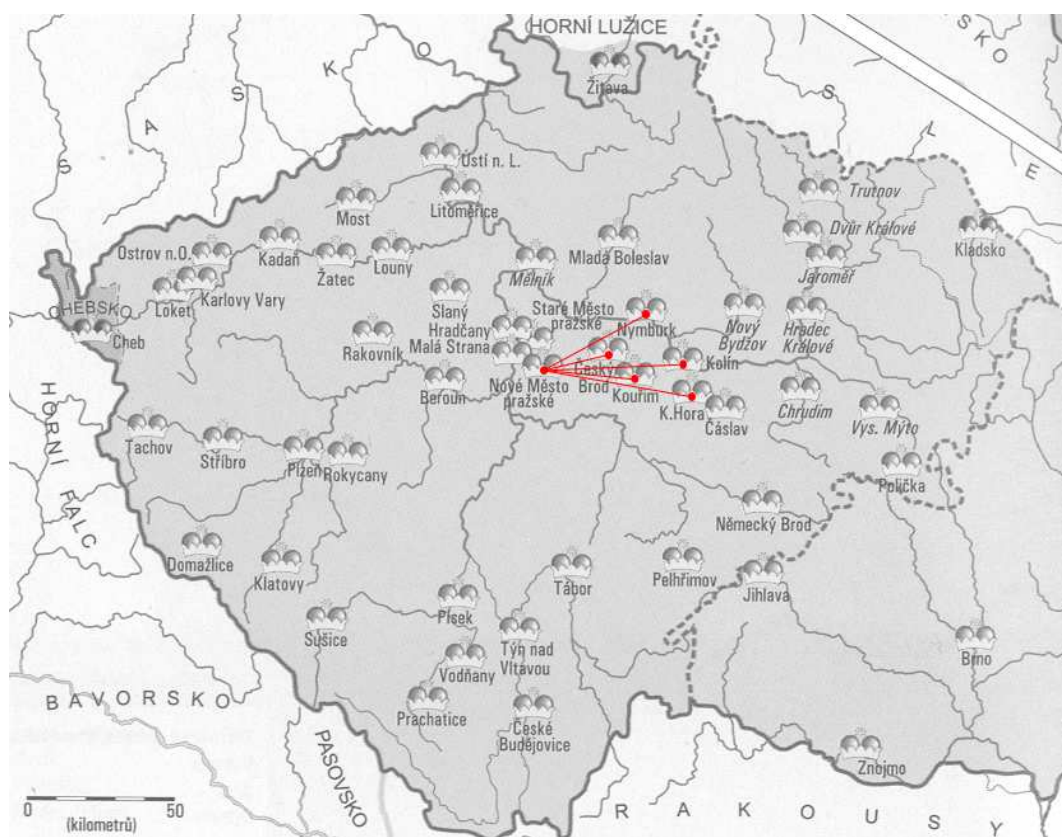
⁷⁶⁹ Podrobněji o vývoji a pravidlech obstavování viz KLABOUCH, s. 197-233.

⁷⁷⁰ Tamtéž, s. 223.

a peněžními početními jednotkami. Reálné oběhivo tvořila řada domácích a zahraničních, soudobých i starších platidel s různým obsahem stříbra.⁷⁷¹

V tomto obecném úvodu je třeba upozornit, že některé záznamy není vzhledem k jejich faktografické stručnosti, popř. poškození archiválie možné zařadit k nějakému typu zápisů, i když lze na základě porovnávání použité stylizace záznamu předpokládat, že se ve většině případů pravděpodobně jedná o záležitost z oblasti majetkových nároků jednotlivců. Z tohoto důvodu neuvádíme v žádném přehledu obsahové skladby korespondence procentuální vyjádření.

Současně je třeba upozornit, že v textu uvádíme u jednotlivých osob pouze ty údaje o jejich místní či rodinné příslušnosti, které byly zachyceny v registrech. Schází-li tedy jakákoli doprovodná informace především o místní příslušnosti, jedná se obvykle o osobu náležející do pravomoci s jejím jménem zmiňované městské rady.

Obr. č. 1 Královská města na počátku 17. století⁷⁷²

⁷⁷¹ Měnovými poměry v době předbělohorské se mj. zabývali: Eduard ŠIMEK, *Česká mince v peněžním oběhu 2. poloviny 16. století*, Praha 1972; Petr VOREL, *Úvěr, peníze a finanční transakce české a moravské aristokracie při cestách do zahraničí v polovině 16. století*, ČČH 96, 1998, s. 754-778; TÝŽ, *Od pražského groše ke koruně české 1300-2000 (Průvodce dějinami peněz v českých zemích)*, Praha 2000, s. 111-196.

⁷⁷² HLEDÍKOVÁ, s. 510-511. Mapa ukazuje stav k roku 1610.

III.4.1 Písemné kontakty Nového Města pražského v letech 1588-1591

III.4.1.1 Adresáti z řad jednotlivců a institucí

Za hradbami i na předměstích Nového Města pražského docházelo každodenně k vytváření řady forem komunikace. Vedle množství osobních kontaktů, které nejsme schopni zachytit, docházelo v souvislosti s postupující měšťanskou gramotností k navazování písemného styku na nejrůznějších úrovních. Dochovaný archivní materiál umožňuje nahlédnout na korespondenční aktivity novoměstské rady. Věnujme tedy pozornost čtyřem dochovaným novoměstským registrům a sledujme jednotlivé adresáty z řad jednotlivců či institucí, kteří si dopisovali v období od září 1588 do počátku prosince 1591 s jedním z nejvýznamnějších měst v českých zemích. Obsahu konceptů misivů, které nebyly určeny městům či městečkům, by se měla v budoucnu věnovat samostatná studie.

*Registra pro záležitosti císařské 1586-1589 (1590,1591),*⁷⁷³ která čítají celkem 216 folií, obsahují od září 1588 do listopadu 1589 84 konceptů listů poselacích, jeden zápis je z roku 1590 a jeden z roku 1591. Celkem tedy 86 záznamů, z nichž jich bylo 57 určeno císaři. 2 záznamy byly přeškrtnuty, nikoli mřežovány, a proto je do statistiky nezařazujeme. Z toho počtu spadá 19 textů do období září až prosinec roku 1588, zbývajících 36 konceptů a dva škrty jsou z období od ledna až počátku prosince 1589, jeden zápis pochází z 22. ledna 1590 a jeden z 14. listopadu 1591. Vedle těchto novoměstských zpráv, odpovědí na dotazy a žádostí k císaři se v registrech evidovala též korespondence s českou komorou (celkem 9 textů), s apelačním soudem (6 konceptů), s novoměstským hejtmanem (4 zápisy), 3 koncepty jsou adresovány samostatně nejvyššímu sudímu, 2 záznamy se týkají nejvyššího kancléře, dva texty byly určeny nejvyššímu purkrabí pražskému a jeden misiv byl sepisován nejvyššímu písaři, dále místodržícím a též nejvyššímu hofmistrovi.

V *registrech pro záležitosti panské 1587-1593,*⁷⁷⁴ obsahujících 371 folií, je pro sledovanou periodu zapsáno celkem 405 konceptů misivů. Pánům, tedy přímo vyšší šlechtě je určeno od počátku září 1588 do začátku prosince 1591 dohromady 219 záznamů, z toho 17x kontaktovali Novoměstští vysokou nobilitu v závěru roku 1588, 73x v roce 1589,

⁷⁷³ Písemnost je v AMP uváděna jako Manuál císařský 1586-1591. Diplomatický rozbor knihy ukázal nesrovnalosti v oficiálně uváděném časovém rozpětí. Srov. Jiří ČAREK a kol., *Městské a jiné úřední knihy Archivu hlavního města Prahy (Přehled)*, Praha 1956, s. 72.

⁷⁷⁴ Pramen má oficiální označení: Manuál panský 1587-1593.

64x v roce 1590 a 65x do počátku prosince 1591. V posledním uvedeném roce byl pro šlechtu zaznamenán ještě jeden text, ale byl přeškrtnut, proto ho do naší statistiky nepočítáme.

Podobně jako v registrech císařských se i tu objevují v adrese výslovně uvedení zemští úředníci, zeměpanské instituce a dvorský úředník. Nejvyššímu kancléři bylo ve sledovaném období určeno celkem 11 konceptů, nejvyššímu hofmistrovi bylo psáno 3x, shodně 1 misiv byl adresován nejvyššímu sudímu a nejvyššímu purkrabí. 27 zápisů, z nichž je jeden přeškrtnut, je nadepsáno pro apelační soud, 4 texty se týkají české komory a dvakrát byl označen za adresáta novoměstský hejtman. Jedenkrát byl kontaktován dvorský maršálek JMC. K těmto údajům je třeba dodat, že teprve detailní analýza všech zápisů by dala přesný obraz o počtech zápisů týkajících se šlechticů jako soukromých osob a šlechty v pozici úřední. V tomto smyslu lze předpokládat, že by se čísla u jednotlivě zmíněných úředníků a úřadů zvýšila. Ze zahraničních adresátů je tu jeden zápis českého textu pro saského knížete a jeden taktéž český text je pro komoru v Neuburgu na Dunaji. Rektor pražské univerzity a univerzitní rada byli kontaktováni 3x (v pořadí čtvrtý text byl přeškrtnut) a děkan a mistři univerzitních kolejí 5x. Ostatní adresáti pocházejí z církevního prostředí. Kněžích se dotýká 55 textů. 2 odkazy jsou na manuál rytířský, proto je započítávat nebudeme. Dolní konzistoři bylo adresováno 17 misivů, arcibiskupovi 5. Desetkrát byl osloven opat zbraslavského kláštera, 5 záznamů dokládá kontakt s převorem kláštera sv. Tomáše. 4x byli jmenováni opat strahovského kláštera, opat slovanského kláštera, opat kláštera sv. Jana na Skále a též kapitula, probošt a děkan chrámu sv. Víta. Po třech zápisech mají abatyše kláštera sv. Jiří, převor kláštera pod řetězem – konec mostu a také převor kláštera křížovníků s červenou hvězdou, který je označován jako představitel kláštera svaté Anežky. Po jednom textu mají opat zderazského kláštera, probošt na Zderaze, blíže neuvedená abatyše Anastázie ze Sulvova, opat břevnovského kláštera, probošt a děkan kostela sv. Štěpána v Litoměřicích, převor u Matky Boží na Malé Straně, převor špitálu sv. Františka na Starém Městě pražském a úředníci záduší sv. Petra na Poříčí, Mistr Felix - arcidiakon u chrámu sv. Víta. K výčtu ještě připojme dva koncepty misivů pro Eduarda Kellyho.⁷⁷⁵

Obrátíme-li pozornost na *registra pro rytířské záležitosti 1587-1593*,⁷⁷⁶ nalezneme tu pro zkoumané období 643 konceptů listů poselacích, 7 dalších konceptů, které nepřipočítáváme, bylo přeškrtnuto. Z celkového počtu zápisů je skutečně dominantní

⁷⁷⁵ Tamtéž, *Registra pro záležitosti panské 1587-1593*, fol. 188r a 190r. V obou konceptech misivů je řešeno údajné ručitelství Jiříka Hodináře z Nového Města pražského za Pavla mlynáře, příjímí Kmotra. Novoměstští radní Kellymu sdělují, že Hodinář toto ručitelství odmítá. Z druhého konceptu se proto dovídáme, že radní stanovují oběma stranám termín stání, a to na 1. dubna 1591 na 14 hodin podle celého orloje.

⁷⁷⁶ Písemnost nese oficiální označení: *Manuál rytířský 1587-1593*.

zastoupení rytířských adresátů, mezi něž jsou však prozatím bez odlišení zařazeni i nobilitovaní měšťané, které nejsme vzhledem ke stručnosti některých adres v úvodu konceptů schopni bez podrobnějšího výzkumu od rytířů odlišit. Současně je znovu nezbytné upozornit, že pouze podrobným rozbořem všech zápisů bychom mohli zjistit, kdy byla příslušná osoba kontaktována v soukromé záležitosti a kdy vystupovala jako zemský, zeměpanský či vrchnostenský úředník. Z výslovně uvedených adresátů dále uveďme, že se jeden koncept týká hejtmána Pražského hradu, dále soudu nejvyššího purkrabství a české komory. 2x byl list posílací koncipován pro kněze, shodně jeden pro úředníka záduší sv. Michala a pro úředníky záduší sv. Vojtěcha. Dvakrát se objevuje koncept pro Staré Město pražské.⁷⁷⁷ Po jednom zápisu jsou evidována města Jihlava (tento zápis je však přeškrtnut, a proto ho nezapočítáváme),⁷⁷⁸ Kouřim,⁷⁷⁹ Sedlčany,⁷⁸⁰ Kutná Hora,⁷⁸¹ Hostovice,⁷⁸² Jílové⁷⁸³ a Německý Brod.⁷⁸⁴ V případě města Opavy byl nadepsán nadpis a poté přeškrtnut, takže se do statistiky také nepřipojuje.⁷⁸⁵ Těchto 8 adresátů připočteme ve výsledku k městské statistice. Jeden koncept uvádí Donáta pecnáře z města Hostouně, jeden úředníka města Turnova Václava Houžvičku (Smetanu) a jeden starší mlynáře, u nichž nemáme v nadpisu uvedenou místní příslušnost.

Sečteme-li všechny tři hlavní údaje z uvedených register, je zřejmé, že počet *1134 konceptů misivů* (počítáme-li do tohoto souhrnu i dva koncepty z register pro záležitosti císařské z roku 1590 a 1591) nepřevyšuje celkový počet zápisů v městských registrech. Ačkoli dochází jak v případě městských register, tak i u obou register pro šlechtické záležitosti k přesahům způsobeným záznamem některých konceptů do „nenáležitých“ register a uvedená celková suma by se tedy v tomto smyslu měla pozměnit, náš závěr i v tomto případě zůstává neměnný. V tuto chvíli jen dodejme, že pro města bylo v uvedeném období ve světle register 1588-1591 (1593) vyhotoveno *1382 konceptů listů posílacích*.

Celkově vyhotovila novoměstská kancelář, viděno rozbořem čtyř dochovaných register, v období od září 1588 do počátku prosince 1591 nejméně *2516 konceptů misivů*. Protože se nedochovaly pro celou sledovanou periodu všechny koncepty misivů z císařských register, lze očekávat v konečném součtu vyšší číslo. Hypoteticky by se mohlo jednat celkem

⁷⁷⁷ AMP, Registra pro rytířské záležitosti 1587-1593, fol. 120v a 175v.

⁷⁷⁸ Tamtéž, fol. 108v.

⁷⁷⁹ Tamtéž, fol. 116r.

⁷⁸⁰ Tamtéž, fol. 131r.

⁷⁸¹ Tamtéž, fol. 175r.

⁷⁸² Tamtéž, fol. 176r.

⁷⁸³ Tamtéž, fol. 176v.

⁷⁸⁴ Tamtéž, fol. 204r.

⁷⁸⁵ Tamtéž, fol. 208r.

o 2700 vydaných misivů. Můžeme tedy na základě tohoto rozboru konstatovat, že hlavním adresátem korespondence odesílané v letech 1588-1591 z Nového Města pražského byla města, a to nejen česká, ale i výjimečně moravská, slezská či z oblasti německy mluvících zemí a Uher. Celkem jich bylo nalezeno 134.

Přehled adresátů z řad měst a městeček podle počtu dochovaných zápisů v registrech 1588-1591 (1593)						
Adresát	1588	1589	1590	1591	1593	Celkem
Staré Město	18	21	48	50	0	137
Kutná Hora	10	21	31	19	0	81
Vyšehrad	7	21	26	21	0	75
Malá Strana	7	29	11	21	0	68
Beroun	3	6	26	19	0	54
Hradec Králové	3	6	24	10	0	43
Český Brod	4	11	13	14	0	42
Tábor	0	14	18	9	0	41
Roudnice nad Labem	6	7	9	16	0	38
Slaný	0	7	19	5	0	31
Litoměřice	6	7	10	7	0	30
Sedlčany	1	20	6	1	0	28
Klatovy	3	7	11	6	0	27
Žatec	3	8	5	10	0	26
Kolín	1	17	5	2	0	25
Pízeň	1	8	5	8	0	22
Brandýs nad Labem	1	5	6	9	0	21
Jihlava	4	5	6	6	0	21
Mladá Boleslav	0	5	7	8	0	20
Nymburk	2	4	6	7	0	19
Hradčany	3	3	2	10	0	18
Louny	2	7	5	4	0	18
Chrudim	0	8	3	5	0	16
Jílové u Prahy	1	3	4	8	0	16
Rokycany	2	6	7	1	0	16
Norimberk	3	4	6	2	0	15
Velvary	1	3	3	8	0	15
Litomyšl	3	7	1	3	0	14
Pardubice	0	4	4	6	0	14
Benešov	0	2	4	7	0	13
Kouřim	5	4	1	2	0	12
Mělník	0	1	8	2	0	11
Rakovník	1	1	4	5	0	11
Žebrák	0	0	8	3	0	11
Chotěboř	1	0	3	5	0	9
Lysá nad Labem	0	1	0	7	0	8
Miličín	0	1	2	5	0	8
Ústí nad Labem	1	5	1	1	0	8
Poděbrady	0	4	2	1	0	7
Týn nad Vltavou	2	2	1	2	0	7

Přehled adresátů z řad měst a městeček podle počtu dochovaných zápisů v registrech 1588-1591 (1593)						
Adresát	1588	1589	1590	1591	1593	Celkem
Volyně	0	0	4	3	0	7
Domažlice	0	0	3	3	0	6
Kostelec nad Labem ⁷⁸⁶	1	2	3	0	0	6
Hostivice	0	2	4	0	0	6
Chlumeck nad Cidlinou	2	2	1	1	0	6
Kamenice	0	0	3	3	0	6
Milevsko	0	3	0	3	0	6
Opava	0	2	4	0	0	6
Rychnov nad Kněžnou	0	5	1	0	0	6
Ústí nad Orlicí	0	1	3	2	0	6
Hořepník	0	2	2	1	0	5
Nepomuk	0	2	2	1	0	5
Osvětin [?]	0	0	0	5	0	5
Pelhřimov	1	1	3	0	0	5
Písek	0	1	1	3	0	5
Solnice	0	3	2	0	0	5
Teplice	0	1	3	1	0	5
Trnava	1	2	0	2	0	5
Bor	0	2	1	1	0	4
Borek	2	2	0	0	0	4
Čelákovice	1	1	1	1	0	4
České Budějovice	0	0	1	3	0	4
Davle	0	0	4	0	0	4
Jičín	0	2	1	1	0	4
Jindřichův Hradec	1	0	2	1	0	4
Most	1	0	1	2	0	4
Olomouc	0	0	0	4	0	4
Trhový Štěpánov	0	0	0	4	0	4
Vlašim	0	2	0	2	0	4
Vysoké Mýto	0	2	2	0	0	4
Žďár	0	0	0	4	0	4
Čáslav	1	1	1	0	0	3
Dobruška	0	1	2	0	0	3
Dvůr Králové nad Labem	0	0	0	3	0	3
Horážďovice	0	1	2	0	0	3
Horšovský Týn	0	1	0	2	0	3
Kaňk (součást Kutné Hory)	1	0	2	0	0	3
Lipsko	0	1	1	1	0	3
Lukavec	0	2	1	0	0	3
Náchod	2	0	0	1	0	3
Prostějov	0	1	2	0	0	3
Soběslav	1	2	0	0	0	3
Stříbro	0	1	2	0	0	3
Sušice	0	0	2	1	0	3
Turnov	0	0	2	1	0	3

⁷⁸⁶ Ve třech případech je nadepsán pouze Kostelec.

Přehled adresátů z řad měst a městeček podle počtu dochovaných zápisů v registrech 1588-1591 (1593)						
Adresát	1588	1589	1590	1591	1593	Celkem
Unhošť	1	2	0	0	0	3
Velké Meziříčí	0	2	1	0	0	3
Žitava	0	0	3	0	0	3
Bohdaneč	0	0	2	0	0	2
Domašín	0	0	1	1	0	2
Drážďany	0	0	2	0	0	2
Chomutov	1	1	0	0	0	2
Kadaň	0	1	0	1	0	2
Kostelec nad Orlicí	0	1	0	1	0	2
Loket	0	0	0	2	0	2
Pacov	0	0	0	2	0	2
Příbram	1	0	1	0	0	2
Říčany	2	0	0	0	0	2
Touškov	0	0	0	2	0	2
Vinohrady	0	1	1	0	0	2
Votice	1	0	1	0	0	2
Vratislav	0	0	2	0	0	2
Žlutice	0	2	0	0	0	2
Božkovice	1	0	0	0	0	1
Březnice	0	0	0	1	0	1
Bystřice	0	0	0	1	0	1
Dačice	0	1	0	0	0	1
Divišov	0	0	0	1	0	1
Freiberg	1	0	0	0	0	1
Grossenheim	0	0	1	0	0	1
Hlubčice	0	1	0	0	0	1
Jáchymov	0	0	1	0	0	1
Kaziměř při Krakově	0	0	1	0	0	1
Kladsko	0	0	0	1	0	1
Lechovice	1	0	0	0	0	1
Letovice	0	0	1	0	0	1
Lipník nad Bečvou	0	0	0	1	0	1
Načeradec	0	0	0	1	0	1
Německý Brod	0	0	1	0	0	1
Neveklov	1	0	0	0	0	1
Nové Strašecí	0	0	1	0	0	1
Nový Bydžov	0	0	0	1	0	1
Nový Jičín	1	0	0	0	0	1
Ostrov	0	0	0	1	0	1
Podivín	0	0	1	0	0	1
Přelouč	1	0	0	0	0	1
Přibyslav	0	0	0	1	0	1
Rožmitál pod Třemšínem	0	0	1	0	0	1
Slavkov	0	1	0	0	0	1
Stará Hora	0	0	0	1	0	1

Přehled adresátů z řad měst a městeček podle počtu dochovaných zápisů v registrech 1588-1591 (1593)						
Adresát	1588	1589	1590	1591	1593	Celkem
Švihov	1	0	0	0	0	1
Veselí nad Lužnicí	0	0	0	1	0	1
Vídeň	0	0	0	1	0	1
Zábřeh	0	1	0	0	0	1

**Tab. č. 5 Přehled adresátů z řad měst a městeček podle počtu dochovaných zápisů
v registrech 1588-1591 (1593)⁷⁸⁷**

III.4.1.2 Novoměstská korespondence s městy a městečky Českého království

Registra 1588-1591 (1593) obsahují agendu novoměstské rady, která pokrývala její písemný kontakt s městy v záležitostech správních, právních, trestněprávních a hospodářských. Rozbor tohoto pramene ukázal, že se obsahem misivů nestávaly záležitosti politické, resp. sněmovní. Tyto závěry potvrzují i další sondy do pramenné základny předbělohorského období.⁷⁸⁸ Naopak německé prostředí dokládá pravý opak. Příkladem jsou norimberská registra, která obsahují i písemnosti dotýkající se politického života.⁷⁸⁹ Vraťme se však zpět na Nové Město pražské na přelom 80. a 90. let 16. století.

Nejčastěji kontaktovali novoměstští konšelé své staroměstské sousedy, a to ve 137 případech.⁷⁹⁰ Druhým nejčastěji zastoupeným adresátem byla s 81 zápisy Kutná Hora,⁷⁹¹ jejichž obsahu věnujeme níže samostatnou podkapitolu. Třetí místo obsadilo se 75 koncepty poddanské město Vyšehrad. Malostranští se stali adresátem 67x a jsou tak čtvrtým nejčastěji uváděným městem. Na páté pozici se objevuje s 54 záznamy nedaleké královské město Beroun. Přibližně 100 km vzdálený Hradec Králové byl na šesté pozici s 43 koncepty. Podobně jako v případě Kutné Hory i tato cifra svědčí o významu, který tehdejší městská společnost věnnému městu přikládala. Nejčastěji kontaktovaným poddanským městem byla Roudnice nad Labem, kam misivy směřovaly pětaticetkrát. S tímto počtem se zařadila na devátou příčku.

⁷⁸⁷ Do tabulky je zařazeno i 8 zápisů z register pro rytířské záležitosti 1587-1593, které se týkaly měst.

⁷⁸⁸ K tomu srov. níže. Ze sněmovních otázek se výjimečně setkáme s žádostí směřovanou do pražských měst o odklad platby daňových povinností některého venkovského královského města, dostalo-li se do finančních potíží.

⁷⁸⁹ POLÍVKA, s. 419.

⁷⁹⁰ Dva další zápisy byly dohledány v registrech pro rytířské záležitosti 1587-1593.

Nepřekvapuje, že se pražská města umístila na předních pozicích. Jejich geografická poloha a obchodní a řemeslnická činnost je k tomu přímo předurčovala. Abychom měli ovšem základ pražské aglomerace úplný, uveďme ještě tehdy poddanské město Hradčany, kterému bylo adresováno 18 listů poselacích a dostalo se tak na 21. pomyslný stupínek. Rozbor korespondence s měšťany, představiteli šlechty a církve a též úředníky zemskými a zeměpanskými by měl v budoucnu případně potvrdit předpoklad, že v souvislosti s přesídlením císařského dvora do Prahy a v určitém ohledu i přesunem těžiště aglomerace do oblasti Malé Strany a Hradčan se častými korespondenty stávaly osoby, které právě v těchto městech našly zázemí.

V korespondenci vyměňované mezi pražskými městy, a platí to v tomto případě i pro nedaleký Vyšehrad, se v naprosté většině případů objevují *majetkové záležitosti* jednotlivých *obyvatel*. V tomto souboru se vedle řešení *dědických otázek*, spadajících do oblasti nesporného práva, jednalo především o *vymáhání finančních pohledávek*, u nichž stojí v některých případech za pozornost především výše dluhů. Např. novoměstský písař M. Jan Kaňha z Veleslavína vymáhal 181 kop gr. míš. na malostranském postřihači Izáku Jirkovi,⁷⁹² novoměstský měšťan Vít Vodička požádal o vydání 268 kop 38 gr. míš. za lůj od staroměstského souseda Josefa Mydláře.⁷⁹³ Průběh jednotlivých záležitostí se v podstatě neliší od kauz řešených v masivech, které byly určeny pro jiná města. Za zmínku stojí žádosti o vyhlášení práva stavného, které využívaly bezprostředního sousedství pražských měst a široké spádové oblasti. Jako příklad uveďme žádost novoměstského měšťana Daniela Chrudimského z října 1591, jenž usiloval o uplatnění tohoto opatření týkajícího se města Lipska na Starém Městě pražském, či naopak protesty novoměstských konšelů adresované Malostranským, kteří tento právní postup použili na popud města Loun. Důvodem bylo v tomto druhém případě vymáhání dluhu 66 kop 30 gr. míš. Jakubem Zákostelským z Bílejova na Zuzaně Sukové ze Sabinova. Novoměstští radní se proti tomu ohrazovali s odkazem na dřívější odpovědi, v nichž Zuzana dluh odpírala.⁷⁹⁴

Zaměřme svou pozornost na další typy projednávaných problémů v pražské aglomeraci. Ze *záležitostí městských cechů* jmenujme stížnost novoměstských starších plavců, kteří požadovali, aby staroměstský měšťan Václav ml. Knoc přestal překupovat dřevo. Jako argument byl využit i odkaz na mandát vydaný Maxmiliánem II., který novoměstským

⁷⁹¹ Jeden další záznam tamtéž.

⁷⁹² Tamtéž, fol. 265v-266r.

⁷⁹³ Tamtéž, fol. 21r.

⁷⁹⁴ Tamtéž, fol. 335r.

plavcům zajišťoval živobytí.⁷⁹⁵ Podobně si stěžovali v červnu 1590 starší tkalci, kteří žádali tkalce staroměstské, aby vyzvali Petra Libíka k dodržování cechovních pravidel.⁷⁹⁶

Další skupinu představují žádosti či odpovědi v *otázkách právních*. Důležitost suplikace novoměstského měšťana Jana Mratinského o poskytnutí výpisu z vyšehradských městských knih svědčí případná pokuta při pochybení ve výši 30 kop gr. míš.⁷⁹⁷

V oblasti *záležitostí trestněprávních* zmiňme žádost nejprve z října a poté z prosince 1588 ve věci uvězněného služebníka novoměstského šestipanského úřadu Zikmunda Tržného, který měl být zatčen na popud administrátorů dolní konsistoře. Ve druhém misivu Novoměstští vytýkali Staroměstským, že jim neodeslali na říjnový list poselací odpověď. Současně žádali o Zikmundovo propuštění.⁷⁹⁸ V lednu následujícího roku se za něho přimlouvali jako za chudého člověka i úředníci šestipanští, obhajující společně s Novoměstskými jeho nevinnost.⁷⁹⁹

Z května 1590 pocházela žádost Petra Josefa, který byl pro výtržnictví zadržen na Novém Městě, když vlezl opilý do cizího domu, ohrožoval lidi kamením a vyhrožoval jim smrtí. Obracel se proto o přimluvu na Staré Město, odkud pocházel.⁸⁰⁰ V červnu 1590 posílali Novoměstští na Staré Město žádost, aby byl z tamního vězení převeden vězeň Jan Šmejdiř, zatčený na popud jarmarečníka Pavla Kobery. Šmejdiř měl totiž způsobit velkou „škodu na minci“ novoměstskému radnímu Václavu Neknířskému z Kyršfeldu, a proto ho chtěli soudit Novoměstští. Za pozornost stojí i suplikace Anny, dcery po Ondřeji Holém jinak Hřebečkovi, která v březnu 1591 upozorňovala, že při staroměstském jarmarce spatřila u jarmarečníka Ondřeje Tesaře z Králova Dvoru věci, které jí byly před časem ukradeny.⁸⁰¹ V registrech je zaznamenána dále žádost Anny, vdovy po Janovi, hospodáři Panského dvora, který měl být zavražděn na květnou neděli 1590 (tj. 15. dubna) ve 4 hodiny na noc v domě Jana Mendyky nějakým Karlovským. Anna se počátkem listopadu doslechla, že měl něco požadovat po staroměstských konšelích, a proto prostřednictvím Novoměstských žádala o jeho zadržení.⁸⁰² Z noční výtržnosti byli v polovině téhož měsíce obviněni nejmenovaní staroměstští tovaryši, kteří se ze svého skutku měli zpovídat před novoměstskými radními.⁸⁰³ Potenciálně by bylo možné zařadit do této skupiny i upozornění novoměstských měšťanů,

⁷⁹⁵ Tamtéž, fol. 102v-103r.

⁷⁹⁶ Tamtéž, fol. 179.

⁷⁹⁷ Tamtéž, fol. 336r.

⁷⁹⁸ Tamtéž, fol. 21v-22r, 36v-37r.

⁷⁹⁹ Tamtéž, fol. 51r.

⁸⁰⁰ Tamtéž, fol. 166r-167r.

⁸⁰¹ Tamtéž, fol. 268v.

⁸⁰² Tamtéž, fol. 341v-342r.

⁸⁰³ Tamtéž, fol. 347r.

jmenovitě Mandalény od Zlaté hvězdy, Žofie Poduškové a Matěje Brzobohatého, kteří jako příbuzní žádali o náležité napomenutí Jana Spolce. Dotyčný totiž s „*manž[elkou] svou tak nemanželsky nakládal a k ní nekřesťansky se choval.*“⁸⁰⁴ Dneska bychom nejspíše takové počínání klasifikovali jako domácí násilí.

Bezprostřední sousedství Starého a Nového Města pražského s sebou neslo i riziko možných sporů v *obecních záležitostech*. Sporným bodem se v červnu 1591 stala stížnost novoměstského měšťana Vavřince Pelhřimovského, který protestoval proti vybírání cla na smíchovských pozemcích, náležejících v té době Starému Městu. Obrana se zakládala na srovnání s předchozími držiteli pány Kutovci, kteří nikdy před tím žádné poplatky nepožadovali.⁸⁰⁵ V období prosince 1590 a poté července až srpna 1591 se objevily protesty Novoměstských proti nenáležitému vybírání tržného poplatku ze strany Starého Města a navážení kamení a dříví do oblasti Příkopů.⁸⁰⁶ I ze samotných zápisů je zřejmé, že při řešení těchto záležitostí nešetřili radní emocemi. Přesto se snažili o udržení dobrých vztahů: „...že při Vás nic neslušného nevyhledáváme, povážíce, upustíte a k nám a obci naší raději dobré přátelství a lásku pro zachování dobrého sousedství a svornosti, že odporni prokazovati nebudete. Jakož pak my toho žádostivi sme s Vámi v dobrém srozumění zuostávati.“⁸⁰⁷ Netrpělivost je patrná i z konceptu srpnového misivu z roku 1591: „Často sme přátelsky a sousedsky Vás žádali, k čemu práva a spravedlnosti nemáte a co k městu Vašemu nenáleží, abyste se toho neužívali.“ Novoměstští takto odpovídali na Staré Město, že si nepřejí, aby se angažovali v záležitosti Marka Lídleho, císařského rady, který požadoval, aby voda z řeky šla mimo jeho dům. Záležitost si chtěli vyřešit sami.⁸⁰⁸

Ne vždy však se při řešení obecní otázek jednalo o konfliktní situaci. Jako příklad uveďme žádost špitálských úředníků sv. Bartoloměje a sv. Alžběty z dubna 1590, kteří prosili o vydání odkazu Wolfa Fleišnera. Jmenovaný jim po své smrti zanechal 20.000 malých peněz (= 23 kop 48 gr. míš.) a úředníci chtěli peníze využít na provoz špitálu.⁸⁰⁹ Pravděpodobně jim bylo brzy vyhověno, protože se s opakovanou prosbou nesetkáváme. V srpnu 1590 oznamovali Novoměstští, že bude jejich nákladem vyslána kontrola k obhlídce obecních mlýnů a jezů.⁸¹⁰ Dalším dokladem je i konzultace Novoměstských ke staroměstskému protějšku ve věci obsazení místa krevního písaře, o něž se ucházel v lednu 1591 přísední písař

⁸⁰⁴ Tamtéž, fol. 115v.

⁸⁰⁵ Tamtéž, fol. 292v-293r.

⁸⁰⁶ Tamtéž, fol. 245, 301v-303r, 314v-315v.

⁸⁰⁷ Tamtéž, fol. 314v-315v.

⁸⁰⁸ Tamtéž, fol. 319v-320r.

⁸⁰⁹ Tamtéž, fol. 170.

⁸¹⁰ Tamtéž, fol. 204r.

z Kutné Hory Kašpar Kryštof.⁸¹¹ Za zmínku stojí i suplikace novoměstského perníkáře a měšťana Jana Kříže jinak Vejvody, který žádal o prodloužení pronájmu místa „*pod mostem*“ k prodeji svého perníku. Upozorňoval, že už jeho předci zde měli rezervaci.⁸¹² Je pravděpodobné, že mu mohlo být vyhověno, protože se opětovná žádost v této věci již v registrech neobjevuje.

Přesuňme pozornost na další *adresáty z řad českých měst a městeček*. Studium novoměstských register 1588-1591 (1593) se potvrdil předpoklad, že nejčastěji projednávanou záležitostí přesahující hranice města, která zaměstnávala novoměstské radní, bylo řešení *majetkových záležitostí obyvatel*.

První velkou skupinu představují koncepty misivů, které ať již v podobě žádosti či ve formě odpovědi řeší *vymáhání finančních*, výjimečně *věcných pohledávek*. Prostřednictvím nashromážděného materiálu můžeme nahlížet na jednotlivé kroky, které radní jakožto zastupující nebo zprostředkující instituce činili. Po prvotním upozornění přistupovali k odeslání ohradního psaní, po němž již následovalo vyhlášení práva stavného. K tomuto právnímu postupu se konšelé neuchylovali pouze v případech vyšších částek, ale i při vymáhání nižších, jak tomu bylo v případě novoměstského souseda Matouše Lupáče, který vymáhal 2 kopy 31 gr. míš. na berounském sousedovi Matouši Pekařovi.⁸¹³ Na neoprávněné obstavení novoměstského měšťana Jana Prachaře upozorňovali v listopadu 1589 Novoměstští své protějšky v Jílovém u Prahy a pohrozili, „...*že pro takový nepořádný obs[tavuňk] zase jiné s[ousedy] Vaše obstavovati dovolíme.*“ V pokročilejším stádiu kauzy buď byli aktéři předvoláni ke stání před radními,⁸¹⁴ nebo před městským rychtářem.⁸¹⁵ Pro uchránění svého obyvatelstva před vyhlášením práva stavného docházelo někdy i k uvěznění dlužníka do doby, než uspokojí svého věřitele.

Mezi časté novoměstské věřitele patřili Vít Vodička, o němž se ještě zmíníme, Linhart Kuba, který však umírá v létě 1591, jak informuje koncept misivu určeného do Hradce Králové,⁸¹⁶ a též Matouš Emek, o němž se mj. dovídáme z prosincového zápisu z roku 1589, že kvůli cestě do Lipska prosí Královéhradecké o odklad termínu k vyzvednutí dlužných

⁸¹¹ Tamtéž, fol. 253. Toto jméno nefiguruje mezi tehdejšími kutnohorskými radními písaři. Srov. KAPAVÍKOVÁ – VANĚK, s. 82.

⁸¹² Tamtéž, fol. 163v.

⁸¹³ Tamtéž, fol. 343r.

⁸¹⁴ Příkladem je žádost z března 1589 do Litoměřic týkající se poručníků sirotek a vdovy po zemřelém Václavu Litoměřickém, kteří se omlouvali, že se nemohou dostavit z důvodu nemoci ke stání svolanému ve věci litoměřického dlužníka Jiříka Mráčka z Kyšperku, který neodvedl částku 105 kop gr. míš. (Tamtéž, fol. 35v, 69v-70r.)

⁸¹⁵ Srov. např. fol. 354r.

⁸¹⁶ Tamtéž, fol. 293v.

peněz získaných z prodeje domu Doroty Lvové.⁸¹⁷ Další novoměstský věřitel Michal Albrecht postupoval v několika případech velmi systematicky a nechal současně napsat několik misivů vybízejících k zaplacení pohledávek. Např. 28. února posílali novoměstští radní v jeho záležitostech list poselací do Norimberka, do Litomyšle, do Rychnova nad Kněžnou a do Ústí nad Orlicí.⁸¹⁸

Dlužníky se však stávali i lidé z řad novoměstského obyvatelstva, i když nelze přehlédnout, že těchto případů je menšina. V březnu 1590 sdělovali novoměstští radní Pelhřimovským, že informovali Jana Hrůzu o nároku Fridricha Mrkvičky. Současně uváděli, že přikázali dlužníkovi dluh do dvou týdnů zaplatit. On však hned peníze složil a nechal je po poslovi Martinu Holubcovi také dopravit na pelhřimovskou radnici.⁸¹⁹

Výše dluhů je skutečně velmi rozmanitá. Setkáváme se nejen s relativně nízkými částkami, ale i s většími obnosy peněz. Zatímco novoměstský měšťan Mikuláš Podborský vymáhal 2 kopy gr. míš. na Kateřině Slintové, berounské obecní kuchaře,⁸²⁰ např. novoměstský měšťan Vít Vodička požadoval v Berouně 219 kop míš. na Michalu Duškovi a 150 kop gr. míš. na Pavlu Mrázkovi.⁸²¹ Zda se setkáváme s vyššími obnosy dlužných částek v pražském prostředí častěji než ve venkovských královských městech by měl v budoucnu zodpovědět další výzkum, i když lze očekávat, že by tomu tak skutečně bylo.

Registra umožňují v některých případech sledovat cenové relace tehdejších výrobků, surovin, potravin či domácích zvířat. Např. Kateřina Spurná, novoměstská souseda, vymáhala 4 kopy a 38 gr. míš. na berounském kováři Řehoři Chládkovi za 2.000 šindelních hřebíků. Novoměstský radní Vít Zahrádka adresoval v říjnu 1588 žádost do Týna nad Vltavou pro Pavla z Poměšic, aby zaplatil 26 kop gr. míš. „za kůň“.⁸²² Mikuláš Prejs, kožišník Nového Města, ve své žádosti volal po zaplacení 51 kopy gr. míš. „za chlupaté věci“ na malostranském kožišníkovi Albrechtovi.⁸²³ Novoměstský měšťan Linhart Kuba si nárokoval na klatovském měšťanovi Benjaminu Šimkovi 24 kop gr. míš za sukno a 53 kop gr. míš. za štefl.⁸²⁴ Novoměstský spoluradní Vít Vodička žádal v lednu 1590 o zaplacení 10 volů po 12 kopách míš. na malostranských měšťanech Simeonu Zelí a Mikuláši Hyncovi.⁸²⁵ Písař při novoměstské kanceláři Alexander Dvorský z Ruprstorfu vymáhal 5 kop gr. č. za sud vína

⁸¹⁷ Tamtéž, fol. 131r.

⁸¹⁸ Tamtéž, fol. 65.

⁸¹⁹ Tamtéž, fol. 161r.

⁸²⁰ Tamtéž, fol. 353r.

⁸²¹ Tamtéž, fol. 339r. Ze zápisu se dovídáme, že původní částka prvního dluhu byla 220 kop gr. a druhá 156 kop gr. a že dlužníci částečně dluh odvedli. Kvůli nedodržení splátky však došlo k vyhlášení práva stavného.

⁸²² Tamtéž, fol. 22r.

⁸²³ Tamtéž, fol. 94v.

⁸²⁴ Tamtéž, fol. 109v-110r.

na blíže neuvedeném slánském sousedovi.⁸²⁶ Novoměstský měšťan Melichar Šerý požadoval na litoměřickém sousedovi Petru Šinerovi odvedení dluhu 6 kop 15 gr. míš. za vor dříví.⁸²⁷ Novoměstský měšťan Jakub Mnichovský se domáhal na mladoboleslavském sladovníkovi Šimonu Malém vydání 11 kop gr. míš. za drůbež.⁸²⁸ Novoměstská souseda Anna Mlynářka vymáhala na ručitelích za Jindřicha st. Kordule ze Sloupna, měšťana Starého Města pražského, 23 kop gr. míš. za 20 strychů ovsa.⁸²⁹ Se zakoupením ovsa se setkáváme i při reklamaci novoměstského radního Víta Zahrádky, který v červenci 1589 žádal o navrácení peněz, protože mu bylo místo zaplacených 50 strychů této obilniny (počítány 3 kopy gr. míš. za strych) posláno sedlčanským sousedem Matějem Zatočilem pouze 45 strychů.⁸³⁰ Na staroměstském měšťanovi Tomáši Šlemrovi, plnomocníku Davida Reicherta, kupce z undrláku,⁸³¹ vymáhal 24 kop míš. za 2 tuny herynků neboli slanečků novoměstský spoluradní Jiřík Nysl z Kyršfeldu, plnomocník Davida z Frankfurtu, taktéž kupce z undrláku.⁸³²

Výjimečně se objevuje vymáhání věcné pohledávky. V červnu 1590 požadoval novoměstský měšťan Jan Bohutský na Petru Zlatníkovi z Hradce Králové navrácení zlatého sekretu.⁸³³

Velmi vzácné jsou případy řešící záležitosti židů. Zmiňme oznámení Novoměstských z ledna 1589 do Mladé Boleslavi, týkající se složeného dluhu 21,5 kopy gr. míš. při právě Nového Města pro nejmenovaného mladoboleslavského žida. Dotyčný si je měl vyzvednout osobně nebo v zastoupení a poté mu měla být vydána kvittance a současně zrušeno ručitelství perníkáře Jana Vejvody a Jana Vopálky za obstaveného Buriana z Nového Města pražského.⁸³⁴

Do majetkových záležitostí jednotlivců náleží i časté žádosti či odpovědi ve *věcech dědických*. Klasickým příkladem je žádost novoměstských manželů Zelenkových, kteří vymáhali spravedlnost v lednu 1589 v Pardubicích.⁸³⁵ V jistém ohledu do této podskupiny náležejí i záležitosti týkající se poručnictví. Např. březnu 1589 se obraceli na radní

⁸²⁵ Tamtéž, fol. 137.

⁸²⁶ Tamtéž, fol. 139v, 148.

⁸²⁷ Tamtéž, fol. 149v.

⁸²⁸ Tamtéž, fol. 152r.

⁸²⁹ Tamtéž, fol. 346r, 354r.

⁸³⁰ Tamtéž, fol. 102r.

⁸³¹ Undrlák byl trh slanečků. Nacházel na dnešním Karlově náměstí, v jehož středu stál trh s obilím a od něho směrem k Novoměstské radnici vedl undrlák. (*Ottův slovník naučný*, díl XX., Praha 1903, s. 461.)

⁸³² AMP, Registra 1588-1591, fol. 339v, 350. Nysl vymáhal v srpnu 1590 za 3 tuny herynku ještě dluh ve výši 36 kop gr. míš. na staroměstském měšťanovi Václavu ml. Kročínovi z Drahobíle. (Tamtéž, fol. 200r-201r.)

⁸³³ Tamtéž, fol. 178v.

⁸³⁴ Tamtéž, fol. 52r.

⁸³⁵ Tamtéž, fol. 51r.

do Miličina novoměstští manželé Markéta a Pavel Ostrovští, kteří prosili o vydání sirotků po Markétě a Václavu Rukových.⁸³⁶

Příkladem *žádosti právního charakteru* je suplikace novoměstského kožišníka Mikuláše Olivy do Slaného o vydání listu zachovacího o snětí jeho rodičů a jeho poctivém příchodu na svět. Protože byl jmenovaný při své předchozí, soukromé žádosti neúspěšný, využil pomoci novoměstských konšelů.⁸³⁷ Do Příbrami byla adresována žádost Jana Vodičky o vydání svědomí od tamního Jana Třísky. Výpověď hodlal Vodička využít při svém sporu s Martinem Čejkovským.⁸³⁸

Ojedinele se setkáváme s řešením *záležitostí obecního charakteru*. Z *oblasti trestněprávní* uveďme žádost již vzpomínaného Víta Vodičky k tábořským radním o stanovení termínu stání ve věci nářku cti.⁸³⁹ Jaký „*vejstupek na malé děti*“ spáchal uvězněný Jan Dačický, lze z konceptu misivu pro Sedlčanské jen těžko vzhledem ke stručnosti záznamu vytušit. Za jeho propuštění, v případě možné pedofilie však velmi problematické, se přimlouvaly jeho matka a manželka.⁸⁴⁰ V únoru 1589 Novoměstští odmítali nařčení Aleše Berky z Dubé v blíže neuvedené záležitosti a do Ústí nad Labem sdělovali: „...*že bychom nevyvedeného zloděje se zastávati měli, to[m]u my odpíráme.*“⁸⁴¹ V říjnu 1590 oznamovali v jiném případě do Roudnice nad Labem, že se na ně obrátila Lidmila, manželka zavražděného plavce Prokopa Prokše, a jeho syn a bratři, kteří požadovali zatčení a potrestání roudnického plavce Víta Krosny. Ještě připojili žádost, aby exekuci mohli být syn i bratři přítomni. V prosinci však již novoměstská strana sděluje, že došlo k dohodě mezi Lidmilou a manželkou uvězněného Víta Salomenou, a proto může být Krosna propuštěn. Zda se jednalo o finanční odškodnění, pramen nepotvrzuje, ani nevyvrací.⁸⁴²

O finanční pomoc se na Nové Město obrátili v říjnu 1588 královéhradečtí konšelé, protože město postihl již druhý požár po sobě. V odpovědi jim novoměstští radní sdělovali, že jim posílají 30 kop gr. míš.⁸⁴³ Z *oblasti hospodářské* dále uveďme odpověď z listopadu 1589 adresovanou do Chrudimi, která se týkala obecního dluhu. Novoměstští si půjčili blíže neuvedenou částku od Kryštofa Rejského z Dubnice a v misivu mu sdělovali, že mu posílají po jeho poslovi Kašparu Hyršpánovi svatohavelský úrok ve výši 21 kop gr. míš.⁸⁴⁴

⁸³⁶ Tamtéž, fol. 68v.

⁸³⁷ Tamtéž, fol. 102.

⁸³⁸ Tamtéž, fol. 23v.

⁸³⁹ Tamtéž, fol. 106r.

⁸⁴⁰ Tamtéž, fol. 64v-65r.

⁸⁴¹ Tamtéž, fol. 59r.

⁸⁴² Tamtéž, fol. 215v, 242r.

⁸⁴³ Tamtéž, fol. 22v-23r.

⁸⁴⁴ Tamtéž, fol. 123r.

III.4.1.3 Novoměstská korespondence s městy z vedlejších zemí Koruny české

Registra 1588-1591 dokládají navazování písemných kontaktů i s *městy z vedlejších zemí Koruny české*. Jak bude patrné z následujícího výkladu, korespondence byla vedena zejména v záležitostech majetkových. Vedle vymáhání finančních, popř. výjimečně věcných pohledávek se jednalo i o dědické záležitosti. Ojedinele byly řešeny záležitosti městských korporací, v tomto případě cechů, a kauzy trestněprávní.

S jednadvaceti koncepty listů poselacích se v celkovém přehledu adresátů z řad měst a městeček na 18. místo zařadilo královské horní město *Jihlava*. Jednotlivé zápisy dokládají různý stupeň vymáhání dluhů od prvotních žádostí,⁸⁴⁵ přes pohružky právem stavným⁸⁴⁶ až po jeho uplatnění⁸⁴⁷ a následné řešení obstavení.⁸⁴⁸ Od první poloviny listopadu 1588 až do ledna 1589 se setkáváme se suplikacemi novoměstského měšťana Jana Čecha, který ve třech misivech vymáhal dluhy na několika jihlavských měšťanech a sousedech, jmenovitě na Martinu Tučném a Bartoloměji Dělejšamerovi 75 kop gr. míš., na Antonínu Týnovi 32 kop gr. míš. a na Pavlu Tábořském 9 kop gr. míš.⁸⁴⁹ Prostřednictvím novoměstských radních byla odesílána v dubnu 1589 žádost Jiříka Jozefa, který potřeboval od Jihlavských výpis z ortele apelačního soudu ve věci splácení dluhu Jana Šmilauera z jeho statku více věřitelům. Jak je z konceptu ještě zřejmé, byl před tím již vyslán do Jihlavy plnomocník, ovšem výpis mu svěřen nebyl.⁸⁵⁰ Vzhledem k tomu, že v registrech není žádný mocný list, ani koncept misivu, který by kohokoli v této záležitosti zplnomocňoval, je pravděpodobné, že se věc řešila ještě před založením register. Kauza se však poté objevuje ještě v srpnu, kdy Jiřík Jozef⁸⁵¹ uplatňoval svůj nárok na odvedení peněz, dále v květnu 1590, kdy si stěžoval na plnomocníka

⁸⁴⁵ Srov. např. fol. 201r, kde vymáhal v srpnu 1590 novoměstský spoluradní Simeon Kamarýt z Rovin 106 kop gr. míš. za vlnu na jihlavském měšťanovi Petru Krausovi, soukeníkovi. Znovu se žádost opakuje v říjnu a částka je navýšena o 30gr. Znovu se s tímto věřitelem setkáváme v závěru července 1591, kdy vymáhal na jihlavských soukenících Andresi Izranovi a Zikmundovi Adamovi 173 kop gr. míš. (fol. 306v). Novoměstské dodávky vlny do Jihlavy dokládá i vymáhaný dluh 10 kop gr. míš. Michalem Albrechtem na soukeníkovi Jiříku Majerovi a jeho manželce Voršile. (fol. 336v).

⁸⁴⁶ Srov. např. tamtéž, fol. 27v-28r. V tomto případě vymáhal novoměstský měšťan Vít Vodička na Tomáši a Anně Waldhoferových 72 kop gr. míš.

⁸⁴⁷ Srov. např. fol. 92r, kde v červnu 1589 obstavovala vdova po doktorovi Gabrielu Svěchýnovi z Paumberka Kateřina.

⁸⁴⁸ Srov. např. tamtéž, fol. 18v-19r.

⁸⁴⁹ Tamtéž, fol. 28v, 32v, 49v-50r.

⁸⁵⁰ Tamtéž, fol. 76r.

⁸⁵¹ V říjnu 1591 žádal Jiřík Jozef Jihlavské o odložení stání s Pavlem Ledeckým, který ho chtěl obvinít v blíže neuvedené záležitosti. Tamtéž, fol. 337r.

Augustina Rendlera, a v listopadu, kdy požadoval vydání peněz svému zmocněnci.⁸⁵² Příkladem novoměstského dlužníka je měšťan Fridrich Af, který dlužil v závěru roku 1589 peníze Janu Waldhoferovi.⁸⁵³ S Fridrichem se poté ještě setkáváme při vymáhání spravedlnosti sirotků po Mikuláši Svatošovi, jejichž poručníky byli jihlavští radní Baltazar Neymayer a Tomáš Rokycan.⁸⁵⁴ Dokladem trestněprávních záležitostí je list poselací z února 1590, v němž Novoměstští odpovídají, že neznají žádného Jana Procházku. Připojovali i záporné vyjádření spoluradního Martina Masopusta, u něhož měl tento podezřelý člověk podle Jihlavských sloužit.⁸⁵⁵

Slezská *Opava* byla kontaktována šestkrát, a to v období od počátku září 1589 až do druhé poloviny října 1590 v záležitosti týkající se zabezpečení Jana a Markéty, sirotků, a Anny, vdovy po Petru Mařákovi a posléze manželky Mikuláše Prejsy, a současně vymáhání dědické spravedlnosti po Mařákově otci Jakubu Mařákovi. Částka, která byla odkázána Anně, byla vyčíslena na 600 kop gr. míš. Jmenovaná si též nárokovala úroky z této sumy. Jako poručníci pozůstalých vystupovali Jiljí Perger a Václav Mníšek, novoměstský spoluradní.⁸⁵⁶ Tato skutečnost bezesporu přispěla k tomu, že těchto šest konceptů, v jejichž rámci písař několikrát žádost zopakoval, patří mezi nejdelší textové jednotky v celých registrech 1588-1591 (1593).

Tato záležitost názorně ukazuje, že je při hodnocení frekvence písemných kontaktů především nutné vycházet z počtu jednotlivě projednávaných záležitostí, nikoli jen z počtu všech odeslaných misivů. Toto druhé číslo totiž v sobě obsahuje i jiné informace. Vedle platební schopnosti obyvatelstva, jedná-li se o vymáhání finančních pohledávek, i do jisté míry kvalitu práce, či spíše zájem kontaktované městské rady na případu a její schopnost využívat právních prostředků k zajištění pořádku, jako arestace dlužníka či vyhlášení práva stavného. Vrátime-li se k misivům posílaným do Opavy v uvedené dědické záležitosti, šest listů poselacích v žádném případě tedy neodráží četnější kontakty, než které byly navazovány s jinými slezskými či moravskými městy.

Čtyři misivy byly v roce 1591 odeslány do *Olomouce*. V prvním se v únoru odesílala blíže neuvedená žádost novoměstského vězně Pavla Wolva.⁸⁵⁷ V samém závěru května odpovídali novoměstští konšelé na žádost Řehoře Šakleho, Martina Čecha a Abrahama Hirše,

⁸⁵² Tamtéž, fol. 108, 169r, 229v.

⁸⁵³ Tamtéž, fol. 132r.

⁸⁵⁴ Tamtéž, fol. 188v-189r.

⁸⁵⁵ Tamtéž, fol. 144v.

⁸⁵⁶ Tamtéž, fol. 111v, 122r-123r, 138v-139r, 155v, 194v-195r, 224v-226v.

⁸⁵⁷ Tamtéž, fol. 257v.

ve které požadovali od novoměstských mistrů a cechmistrů řeznických vysvědčení.⁸⁵⁸ Ve třetím misivu byla na konci července odesílána nespecifikovaná suplikace Anny, vdovy po Vítu Kouřimském. V první polovině října se s ní setkáváme podruhé, ovšem to se již jedná o ohradní psaní. Přestože je koncept opět velmi stručný a neuvádí konkrétně konečného adresáta, lze předpokládat, že se jedná o vymáhání finanční pohledávky.⁸⁵⁹

Velké Meziříčí figuruje v registrech třikrát. V první polovině května 1589 byla odesílána žádost novoměstské sousedky Kateřiny Šlejřířky.⁸⁶⁰ O čtyři dny později byla odesílána stížnost na meziříčské tovaryše, porušující cechovní pořádek v městech pražských. Radní proto měli upozornit všechny velkomezeříčské řemeslníky, kteří by cestovali do pražské oblasti, aby dodržovali tamní cechovní pravidla.⁸⁶¹ Třetí misiv byl v samém závěru července 1590 iniciován M. Martinem Havlíkem, správcem školy u sv. Jindřicha, a Václavem st. Kamarýtem z Rovín, radou apelačního soudu. Důvodem bylo uvěznění Havlíkovy sestry, která se s největší pravděpodobností dopustila cizoložství. Havlík společně se svým přímluvcem Kamarýtem prosili o její propuštění a sdělovali na její obhajobu, že to udělala v mladistvé nerozvážnosti a že jí už odpustil i její manžel. Bude-li propuštěna, bude činit pokání, aby tento přestupek proti Bohu odčinila.⁸⁶²

Třikrát byli kontaktováni také radní v *Žitavě*. V prvním misivu Novoměstští v květnu 1590 tlumočili Žitavským odpověď městského rychtáře, který vysvětloval důvody zatčení Hanse Kostnera. Současně byly k listu připojeny i další písemnosti nalezené u zadrženého, u nichž si Novoměstští přáli ověření.⁸⁶³ V polovině srpna 1590 vymáhala s pomocí práva stavného novoměstská měšťanka Voršila, manželka Brikcího Zvonaře z Cimperka, 9 kop na žitavském sousedovi Fridrichu Hoffmanovi. V závěru listopadu téhož roku žádal sklenář Tomáš Richter žitavského mistra Franze sklenáře o navrácení kožichu „*dolománu*“.⁸⁶⁴

Adresátem červencové žádosti novoměstského měšťana Jana Radešínského bylo v roce 1589 město *Prostějov*. Jmenovaný touto cestou prosil, aby mu byl uznán po příjezdu do města jeho právní nárok v dědické záležitosti.⁸⁶⁵ O rok později odesílal suplikaci prostřednictvím rady novoměstský měšťan Tomáš Ješín. Důvodem sepsání tohoto misivu byl dluh žida Sadocha za vlnu ve výši 92 kop 48 gr. míš. a vzniklé škody 2 kop 7 gr. míš.⁸⁶⁶

⁸⁵⁸ Tamtéž, fol. 283r.

⁸⁵⁹ Tamtéž, fol. 306v, 332v.

⁸⁶⁰ Tamtéž, fol. 85r.

⁸⁶¹ Tamtéž.

⁸⁶² Tamtéž, fol. 198r.

⁸⁶³ Tamtéž, fol. 171v-172r.

⁸⁶⁴ Dolomán nebo dolman byl přiléhavý dlouhý kabát.

⁸⁶⁵ Tamtéž, fol. 99v-100r.

⁸⁶⁶ Tamtéž, fol. 191r.

V prosinci 1590 žádal o vydání spravedlnosti po otci Jiříku Švestkovi novoměstský měšťan Tomáš Švestka.⁸⁶⁷

V dubnu 1590 byl odeslán list poselací do slezské *Vratislavi*. Z konceptu se dovídáme, že již jednou uváděný novoměstský sklenář Tomáš Richter vymáhal na Davidovi sklenáři 100 kop gr. míš., „*pro něho[ž] až posavad ve vězení se zdržuje.*“ Částka vypočítávala způsobené útraty a škody.⁸⁶⁸ Koncem listopadu téhož roku se Tomáš obracel na vratislavské mistry sklenáře a žádal je o vydání listů po zemřelém tovaryši Davidu Frenzlovi.⁸⁶⁹

V závěru září 1588 odpovídali novoměstští radní konšelům do *Nového Jičína*, že novojičínský poddaný Jakub Pivovarník nemá po Janu Příhodovi na Novém Městě pražském žádný dědický podíl.⁸⁷⁰

Jednou se stal adresátem moravský *Zábřeh*, a to v první polovině února 1589. Vzhledem ke stručnosti konceptu lze jen tušit, že se jednalo o vymáhání dluhu na blíže neuvedeném Matoušovi novoměstskými sousedy Jakubem Čekalem a Janem Sedláčkem.⁸⁷¹

Ve druhé polovině téhož měsíce byl sepisován misiv do *Slavkova*, kam se obracel v záležitosti dluhu 40 zlatých rýnských novoměstský měšťan Jeroným Albrecht. S pohrůzkou práva stavného v ní žádal svou tetu, vdovu po Melicharu Melcerovi, aby mu dluh, jak před dvěma lety slíbila, ze statku odvedla.⁸⁷²

V prosinci 1590 vymáhal novoměstský měšťan Jan Mendyk 118 kop gr. míš. na Bartoši Wollotczowi z *Kaziměře při Krakově*. Aby byla jeho žádost důraznější, pohrozil vyhlášením práva stavného na příchozí z Polského království.⁸⁷³

Do *Znojma* byl adresován misiv z ledna 1591, v němž vymáhal dluhy novoměstský měšťan Jan Radešínský. Prvním dlužníkem byl Jan Králový, který doposud neodvedl 15 kop gr. míš. z původních 30 kop. Druhou dlužnicí se stala Kateřina Vinopalka, jež nevyplatila výlohy ve výši 10 kop gr. míš. za vyprání šatů. Třetí byla její dcera Dorota, dlužící za stravu a pití. Obě jmenované tedy s největší pravděpodobností u Jana po nějakou dobu bydlely.⁸⁷⁴

Celkem 195 kop gr. z původní částky 245 kop gr. vymáhal v březnu 1591 novoměstský řezník Adam Houska na kladském spoluměšťanovi Michalu Výrovi. Výr si původně udělal dluh u Ondřeje Housky, který však zemřel a jehož žena Dorota se poté

⁸⁶⁷ Tamtéž, fol. 242r.

⁸⁶⁸ Tamtéž, fol. 164v.

⁸⁶⁹ Tamtéž, fol. 238v.

⁸⁷⁰ Tamtéž, fol. 15r.

⁸⁷¹ Tamtéž, fol. 57v.

⁸⁷² Tamtéž, fol. 63.

⁸⁷³ Tamtéž, fol. 239v.

⁸⁷⁴ Tamtéž, fol. 248.

provádala za jmenovaného Adama. Z konceptu se ještě dovídáme, že Adam zplnomocňuje svého pastorka Jana Housku, aby peníze v *Kladsku* vyzvedl.⁸⁷⁵

Zklamání pravděpodobně zažil v srpnu 1589 *hlubčický* obyvatel Karel Feršl, který se v naději, že na něho jeho „bába“ Markéta Zubová myslela ve svém kšaftu, domáhal vydání dědictví. Novoměstští radní mu však museli sdělit, že mu nic neodkázala, protože za jejího života o ní nejevil zájem, a proto odkázala „*stateček svojoj velmi skromný dobrodincuum svým*“, kteří se o ní před smrtí postarali.⁸⁷⁶

III.4.1.4 Novoměstská korespondence se zahraničními městy

Atraktivitu Nového Města pražského, především jeho obchodní vazby, dosvědčují zápisy uvádějící v adrese některá ze *zahraničních měst*. Jediným tematickým okruhem zachyceným v konceptech misivů z let 1588-1591 je vymáhání finančních pohledávek. Novoměstští přitom vystupovali nejenom jako věřitelé, ale i jako dlužníci. Novoměstští poslové museli ve sledovaném období vykonat celkem 28 cest, při nichž překročili hranice tehdejších zemí Koruny české.

Patnáct zápisů svědčí o korespondenci s bavorským *Norimberkem*, který se tímto počtem řadí na 26. místo. Počátkem listopadu 1588 řešili Novoměstští případ Anny Piknuský, jejíž manžel Jan st. Šmíd se zadlužil, a proto byl na jejich dům uvalen zvod⁸⁷⁷ ve výši 4.006 kop míš. Norimberského věřitele, který v konceptu nebyl jmenován, zastupoval staroměstský měšťan Kašpar Heidler. Radní v listu oznamovali norimberské straně, že jí jmenovali den k stání na 28. listopad k 15. hodině celého orloje. V první polovině listopadu ještě novoměstští dlužníci v přiloženém spise, který však nemáme k dispozici, vysvětlovali, proč peníze nemohli včas odvést. Počátkem prosince se odesílal další list, z něhož je zřejmé, že se k stání ani věřitel, ani jeho plnomocník nedostavili, a proto byli vyzýváni, aby tak učinili 18. ledna 1589 v 16 hodin celého orloje.⁸⁷⁸ Od konce února 1589 do října 1590 zaměstnávaly novoměstské konšely žádosti tamního měšťana Michala Albrechta, který neúspěšně vymáhal 194 kop 38 gr. 4 denáry a vzniklé škody v hodnotě 300 kop míš. na norimberském měšťanovi Hansi Albrechtovi, cukráři. Poté co nepřišla z druhé strany žádná odpověď, žádal věřitel

⁸⁷⁵ Tamtéž, fol. 265.

⁸⁷⁶ Tamtéž, fol. 106r.

⁸⁷⁷ Zvod znamenal v právní terminologii získání zástavního práva a příslib držby statku odsouzeného, nezaplátí-li dluh či nevydá statek, o který byl spor veden. Karolína ADAMOVÁ a kol., *Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938*, Praha 2005, s. 15.

⁸⁷⁸ Tamtéž, fol. 13r, 28v-29r, 37v-38r.

počátkem dubna znovu o zaplacení dluhu. Ani v první polovině října ještě nebyl spokojen. Před Vánocemi si ve čtvrtém listu poselacím navíc stěžoval, že mu nebyla poslána žádná odpověď. Znovu se s případem setkáváme v závěru března roku 1590, kdy je jako ručitel za Hanse uváděn Onofrius Zahlhauser. Teprve v tomto pátém listu přistoupil věřitel k použití práva stavného. Snad je v tom možno vidět i obchodní zájmy celé novoměstské obce, která se v případě zahraničních dlužníků nerada přiklání k jejich obstavování, aby nebyly narušovány obchodní vazby. V polovině května se vyhlášení práva stavného znovu připomínalo. V červencovém misivu odpovídali Novoměstští svému norimberskému protějšku v záležitosti stavného práva, že byli nedávno dosazeni a že toto rozhodnutí učinila předchozí městská rada. Sdělovali však současně, že vzhledem k průtahům, které byly a jsou činěny, postupovala správně. Zamítavá odpověď poté byla v celé záležitosti odesílána v první polovině září, kdy Michal Albrecht odmítl předstoupit před norimberského rychtáře. Devátý, poslední misiv, znovu opakující prvotní žádost, byl následně po poslu odeslán v druhé polovině října.⁸⁷⁹ V roce 1590 byla ještě v srpnu do Norimberka zaslána blíže nespecifikovaná žádost novoměstského špendlíkáře Adama Buttlera, který prostřednictvím svých radních kontaktoval norimberské starší mistry špendlíkáře.⁸⁸⁰ Dva listy poselací odesílané v průběhu července 1591 se také týkají vymáhaných pohledávek. V první se domáhal měšťan Jan Hruška 499 kop 12 gr. míš. za voly na norimberském měšťanovi Wolfu Mixovi, který uvedenou částku měl odvést do Středopostí (tj. do 21. března).⁸⁸¹ Ve druhém vystupoval jako údajný věřitel norimberský poddaný Štefan Šmíd, který požadoval na novoměstském sousedovi Vavřinci Plzeňském zaplacení dluhu ve výši 200 kop gr. míš. Ten však odmítal, že by mu byl jakkoli zavázán.⁸⁸² Že se poté záležitosti nejspíše urovnaly, dokládá skutečnost, že se již další obsahově související koncepty v registrech nenacházejí.

Pět konceptů misivů se týká hornouherské *Trnavy*. V prvním se řešily v říjnu 1588 finanční pohledávky již uvězněného měšťana Martina Žateckého, který žádal trnavského měšťana Kolmana Bendýtku, aby mu umožnil splatit dluh prostřednictvím statku. V březnu 1589 se s Martinovým jménem setkáváme ještě jednou, kdy se na Nové Město obracel Benedikt Kadmar, poručník pozůstalých po Ambroži Kadmarovi. Novoměstští radní v této záležitosti sdělovali, že je dlužník ve vězení a že hodlá své pohledávky urovnat ze svého majetku, a proto má být přesně oznámeno, o jakou částku se jedná. Současně ještě sdělovali

⁸⁷⁹ Tamtéž, fol. 65r, 75v, 118v, 134r, 161r, 171r, 196, 209r, 222v-223r.

⁸⁸⁰ Tamtéž, fol. 201v.

⁸⁸¹ Tamtéž, fol. 299r.

⁸⁸² Tamtéž, fol. 306r.

trnavskému věřiteli, že Jan Šmíd, další dlužník, není toho času na Novém Městě přítomen.⁸⁸³ V říjnu téhož roku ještě vymáhal s pohružkou práva stavného novoměstský měšťan Bartoloměj Pražský dluh na Paľovi Gothanovi.⁸⁸⁴ Srpnový koncept z roku 1591 dokládá obstavení trnavského souseda Hanuše Černého, který se stal rukojmím za Andráše Brejšového a Michala Beršose, dlužníky staroměstského měšťana Mikuláše Štreita. Počátkem září informovali novoměstští radní svůj trnavský protějšek, že obstavený Hanuš hodlá do 80 dnů vymáhanou částku zaplatit.⁸⁸⁵

Do saského *Lipska* směřoval novoměstský posel celkem třikrát. Poprvé po polovině srpna 1589, kdy nesl odpověď zlatnického tovaryše Víta Hirše z Hiršova, který odmítal, že by cokoli dlužil Pavlu Kleilinkovi, taktéž zlatnickému tovaryši. Bez dalšího bližšího uvedení se z lednového konceptu misivu dovídáme, že chce Pavel záležitost vyřešit bez soudního řízení. Naposledy se s případem setkáváme ve druhé polovině března 1591, kdy novoměstští konšelé sdělují, že Vít již nežije na Novém Městě, a proto jim nepřísluší záležitost dále řešit.⁸⁸⁶

Dva koncepty listů poselacích dokládají cestu posla do saských *Drážďan*. Obě písemnosti byly sepsány na žádost novoměstské měšťanky Lidmily, manželky Samuela Mělnického. V prvním listu z konce dubna 1590 požadovala věřitelka na drážďanském dlužníkovi Michalu Štefloví navrácení 20 kop a 10 krejcarů, které měly být vydány poslovi. Pro nedodanou odpověď přistoupila v první polovině září téhož roku k využití instituce práva stavného.⁸⁸⁷

Do saského *Freibergu* byla v roce 1589 doručena žádost novoměstského měšťana Kryštofa Lebedy, jenž vymáhal na Janu Henzovi 14 kop za dobytek a 4 tolary na náhradu škod.⁸⁸⁸

Jednou se Novoměstští v roce 1590 obraceli se žádostí do saského *Grossenheimu*. I v tomto případě se důvodem stalo vymáhání finanční pohledávky, jmenovitě novoměstským měšťanem Tomášem Kindermanem. Jeho dlužník pro nás zůstává vzhledem ke stručnosti zápisu neznámý.⁸⁸⁹

⁸⁸³ Tamtéž, fol. 16v, 69.

⁸⁸⁴ Tamtéž, fol. 117v.

⁸⁸⁵ Tamtéž, fol. 309v, 324v.

⁸⁸⁶ Tamtéž, fol. 160v, 136v, 267v-268r.

⁸⁸⁷ Tamtéž, fol. 165v, 211r.

⁸⁸⁸ Tamtéž, fol. 13r.

⁸⁸⁹ Tamtéž, fol. 174r.

Jeden misiv dokládá písemný kontakt s dolnorakouskou Vídní. V srpnu 1591 sdělovali novoměstští radní do Vídně, že měšťan Jan Knoflíček má pohledávku 8 kop gr. míš. na židovi Eifroji Franciškovi, který měl být v té době vídeňským vězněm.⁸⁹⁰

* * *

Zaměřme nyní svou pozornost podrobněji na záležitosti, které se stávaly impulzem k navazování korespondenčního styku mezi Novým Městem pražským a královskými městy ze středního Polabí, jmenovitě Českým Brodem, Kolínem, Kouřimí, Kutnou Horou a Nymburkem.

III.4.2 Obsahová skladba korespondence z Nového Města pražského do Českého Brodu

Do Českého Brodu, vzdáleného od Nového Města pražského 31 km, bylo podle dochovaných městských register 1588-1591 odesláno celkem 41 misivů ve 23 samostatných kauzách.

Nejčastěji projednávanou záležitostí bylo na přelomu 80. a 90. let 16. století *vymáhání finanční pohledávek jednotlivců*, a to v různém stádiu řešení záležitosti. Dluhy vznikaly jak na straně Novoměstských, tak i na straně Českobrodských. Celkem 7 listů poselacích bylo odesláno ve věci vymáhaného dluhu českobrodským sousedem Cypriánem Jehňátkem⁸⁹¹ na novoměstském měšťanovi Janu Kmentovém. Poprvé se s ním setkáváme v polovině prosince 1588, kdy s dalším Jehňátkovým dlužníkem Matoušem Moudrým příslibili každý své finanční pohledávky urovnat. Po polovině března 1589 žádali znovu, aby jim jejich věřitel umožnil odvést peníze v termíny, které navrhovali. O necelých 14 dní později ho znovu oba ještě ujišťovali, že své dluhy budou splácet: Matouš měl odvádět každoročně 10 kop gr. až do zaplacení celé pohledávky, a pravděpodobně tak i činil, protože se o něm již z register nic nedočítáme, Jan se zavázal, že dluh splatí do dvou týdnů. V polovině května však novoměstští

⁸⁹⁰ Tamtéž, fol. 318r.

⁸⁹¹ Jak je možné vyčíst z některých jiných zápisů v registrech 1588-1591 (1593), byl Cyprián Jehňátko jedním z obchodních partnerů („spolutovaryšů, handlěů“) novoměstského měšťana Jana Hrušky. Příkladem je vymáhání dluhu 62,5 kop gr. míš. na Davidu Houžvičkovi z Brandýsa nad Labem. (Tamtéž, fol. 93v, 98.) Koncepty v tomto smyslu dovolují též nahlédnout na spádovou oblast obchodních aktivit některých osob z Českého Brodu.

radní znovu kontaktují Českobrodské s Janovou žádostí o propuštění z vězení a návrhem nových termínů splátky. V polovině října a poté v závěru listopadu roku 1590 se objevují další dvě odpovědi určené českobrodskému věřiteli. Poslední koncept je z druhé poloviny května 1591, z něhož lze vyčíst, že Jan odmítá vymáhaný dluh 47 kop 30 gr. míš. zaplatit.⁸⁹² Jak se záležitost vyvíjela poté, se již z register nedovídáme.

Nejvíce zadluženými osobami se ve směru z Nového Města do Českého Brodu stali Václav Pirůžek (Ledecký) s manželkou Zuzanou. Nejprve byli českobrodští konšelé kontaktováni v polovině října 1590 na žádost doktora Matyáše Kramera, rady z apelačního soudu, a novoměstského měšťana Kašpara Uzka, poručníků Jana Materny, protože vymáhali na českobrodských manželích dluh 47 kop gr. míš. Současně se oznamovalo, že došlo k vyhlášení práva stavného.⁸⁹³ Z toho se dá tedy usuzovat, že se již jednalo o pokročilejší stádium vymáhání pohledávky a že se teprve v tuto chvíli oba poručníci obrátili na svou domácí právní autoritu, zatímco předchozí napomenutí odesílali do Českého Brodu pravděpodobně sami.

Ve druhé polovině června 1591 se poprvé na své radní obrátil novoměstský měšťan Daniel Řečický, kterému manželé dlužili 94 kop 4 gr. míš. 5 denárů. V průběhu července byly odeslány dva misivy s pohrůzkou práva stavného a v první polovině září 1591 již došlo k jeho vyhlášení.⁸⁹⁴ K této kauze můžeme ještě připojit zamítavou odpověď českobrodského radního Bartoloměje Kopřivy, který v listopadu téhož roku prosil o propuštění z vězení, kam se dostal jako rukojmí v souvislosti s vyhlášeným právem stavným.⁸⁹⁵ Je možné, že i poté se v záležitosti tohoto dluhu expedovala korespondence, což nemůžeme potvrdit, ani vyvrátit, protože registra byla vedena pouze do 3. prosince a další, navazující se bohužel nedochovala.

Další, kdo využíval pomoci obou městských rad při vymáhání dluhu na manželích Pirůžkových, byl novoměstský měšťan Jiřík Bronenberger, kterému dlužili 35 kop 4 gr. míš. První misiv byl odeslán v červenci 1591, druhý v listopadu téhož roku.⁸⁹⁶ Ani v tomto případě nemůžeme vyloučit, že se záležitost dále neprotahovala.

Vymáhání finanční pohledávky v hodnotě 30 tolarů na Václavu Ledeckém, tentokrát před českobrodským soudem, je patrné z konceptu týkajícího se českobrodského měšťana

⁸⁹² Tamtéž, fol. 44r, 73v, 74v-75r, 86r, 221v, 238r, 281v.

⁸⁹³ Tamtéž, fol. 219v-220r.

⁸⁹⁴ Tamtéž, fol. 290v, 297r, 298r, 325r.

⁸⁹⁵ Tamtéž, fol. 350v-351r.

⁸⁹⁶ Tamtéž, fol. 296v, 346r.

Bartoloměje Šlechty z Kyršfeldu, který se na Novoměstské obracel se žádostí o poskytnutí svědectví novoměstského měšťana Jana Hrušky.⁸⁹⁷

Ani již jednou jmenovaný českobrodský radní Bartoloměj Kopřiva se nevyhnul problémům s dluhem. Celkem tři listy poselací byly odeslány na žádost novoměstského měšťana Antonína Millera, kožišníka, v průběhu července, srpna a prosince 1590 právě v záležitosti Kopřivova blíže neuvedeného dluhu. Ve druhém a ve třetím misivu se již objevila pohružka právem stavným.⁸⁹⁸

Dokonce i kvůli 2 kopám grošů míšenských, v tomto případě za kůže, mohlo dojít nakonec k vyhlášení práva stavného. Stalo se tak koncem května 1589 na žádost novoměstského měšťana Matěje Špičky, který dva týdny před tím vyzýval prostřednictvím radničního misivu českobrodského souseda Jana Svobodu (Škodu) k odvedení pohledávky.⁸⁹⁹ Právní prostředek byl pravděpodobně účinný, protože záležitost poté v registrech utichla.

Ještě ve dvou zápisech máme konkretizováno, z čeho dluh vznikl. V prvním z poloviny listopadu 1589, který inicioval novoměstský měšťan Pavel Kalous, se vymáhalo 7 kop gr. míš. za sud hořkého piva na českobrodském sousedovi Janu Stehlíkovi,⁹⁰⁰ ve druhém z druhé poloviny února 1590, na popud novoměstského měšťana Jiříka Broučka, šlo o dluh Jana Karla na Královské hospodě ve výši 20 kop gr. míš. za víno.⁹⁰¹ V tomto druhém případě se současně připojovala pohružka právem stavným, takže lze předpokládat, že se Brouček již před tím pokoušel sám prostřednictvím korespondence dluh vymoci.

O již složeném dluhu při novoměstském právě informuje v pořadí druhý list z první poloviny července 1590 na popud Martina Kralického a jeho manželky Anny, kteří byli dlužníky českobrodského měšťana Václava Hilse z Goldperku.⁹⁰²

Jako zprostředkující instituci kontaktovali Novoměstští českobrodské radní na žádost chotěbořského měšťana Václava Kadeřábka, který vymáhal v období listopadu 1590 až února 1591 ve třech misivech dluh v částce 300 kop gr. míš. a z toho vzniklé škody na českobrodském měšťanovi Blažejí (Blažkovi) Řezníkovi. Ze druhého misivu se dovídáme, že byl dlužník předvolán na 4. března před desetipanský soud, ze třetího listu z 6. března je zřejmé, že se ke stání nedostavil, a proto byl stanoven nový termín na 11. března.⁹⁰³ Záležitost se poté pravděpodobně již vyřešila, protože další kontakt již není doložen.

⁸⁹⁷ Tamtéž, fol. 110r.

⁸⁹⁸ Tamtéž, fol. 192v, 199r, 244v.

⁸⁹⁹ Tamtéž, fol. 85v, 88v.

⁹⁰⁰ Tamtéž, fol. 127r.

⁹⁰¹ Tamtéž, fol. 150v-151r.

⁹⁰² Tamtéž, fol. 191r.

⁹⁰³ Tamtéž, fol. 231v, 261r, 262v-263r.

Před desetipanským soudem byl řešen i spor mezi novoměstským měšťanem Janem Cyrilem a Annou Hruškovou z Českého Brodu. Z velmi kusých informací, odkazujících se ve všech třech zápisech na spis přiložený k misivu, lze vytušit, že dlužníkem byl Cyrill. Zápisy pocházejí z počátku listopadu až počátku prosince 1588.⁹⁰⁴

Služeb novoměstské rady nevyužívali pouze jednotlivci. Jednou se na ně obrátili úředníci zastupující osadu sv. Štěpána Velikého na Novém Městě, kteří si stěžovali na zadržování gruntovních peněz z Kopáčovského domu a současně na jednání českobrodského městského písaře.⁹⁰⁵

Počátkem prosince 1590 žádali Novoměstské o pomoc tamní starší provazníci, kteří potřebovali kontaktovat českobrodského obyvatele Matěje Havranovského, provazníka, jemuž odpovídali ve věci jeho zadržené koudele.⁹⁰⁶ Provazník se měl dopustit porušení novoměstského cechovního pořádku. Tento zápis dokládá i ojedinělé kontakty v záležitostech *městských korporací*.

Obecní záležitosti jsou zastoupeny pouze v *oblasti trestněprávní*, kdy obě rady řešily případ „zemského škůdce“ Vávry Spěváčka, vězněného na Novém Městě. V prvním misivu Novoměstští sdělovali, že nepředají vězně českobrodskému právu, o což bylo žádáno. Ve druhé naopak prosili na základě výpovědi jmenovaného Vávry při použití útrpného práva, aby jim Českobrodští dodali k pátku 15. září v 15 hodin celého orloje Jindřicha Formánka, Matěje N. a Annu Křenkovou.⁹⁰⁷

Dochovaná registra nedokládají v uvedeném směru žádné kontakty v rovině politické spolupráce ani zpravodajské služby. Stejně tak vojenské záležitosti se nestaly tématem dohledaných zápisů. Toto konstatování bohužel nemůže vzhledem k nedochování českobrodských register potvrdit, či vyvrátit sledování korespondence odesílané z Českého Brodu na Nové Město pražské.

III.4.3 Obsahová skladba korespondence z Nového Města pražského do Kolína

Korespondenční styk z Nového Města pražského do královského města Kolína reprezentuje ve světle register 1588-1591 (1593) celkem 25 zápisů v 9 projednávaných

⁹⁰⁴ Tamtéž, fol. 25v, 31v, 39.

⁹⁰⁵ Tamtéž, fol. 56.

⁹⁰⁶ Tamtéž, fol. 239v-240r.

⁹⁰⁷ Tamtéž, fol. 87, 113v-114r.

záležitostech. Za povšimnutí stojí především nízká frekvence odesílaných misivů od konce února 1590 do počátku prosince 1591, kdy byly expedovány do 55 km vzdáleného Kolína pouze 4 listy poselací.

Opět dominantní postavení mezi zápisy mají koncepty obsahující řešení *finančních pohledávek jednotlivců*. Novoměstští, zastupovaní svými radními, vystupují ve většině případů jako věřitelé s výjimkou kožišníka Jiříka Libčera, o němž se dovídáme, že v první polovině února 1591 žádal svého kolínského věřitele Václava Rezka o shovívavost vzhledem k své nemoci a chudobě. Ještě počátkem prosince téhož roku neměl dluh urovnaný.⁹⁰⁸ Je možné, že se mohla záležitost řešit i po zavedení nových, ovšem do dnešních dnů nedochovaných register. Taktéž absence souvisejícího spisového materiálu neumožňuje tuto domněnku potvrdit, či vyvrátit.

Omezené kontakty v záležitostech kolínské židovské komunity dokládají pouze dva misivy z první poloviny května 1589 a závěru července roku následujícího v blíže nespecifikované záležitosti žida Davida.⁹⁰⁹ Z kusých informací lze vytušit, že žid pravděpodobně na Novém Městě vymáhal nějakou pohledávku. Novoměstští radní však v obou případech židovu žádost zamítali. Odkazovali nejen na zemské zřízení, které městským radám umožňovalo pasivitu v otázkách židovského věřitelství, ale i na misivu s datem 7. října 1585, který byl také sepsán v židově záležitosti a odeslán do Kolína. Závěrem červencového listu poselacího z roku 1590 Novoměstští uvedli: „*Nepochybujeme, že dodaný sobě odpovědi naše vyhledati a přednésti [ráčíte], nás i sebe z strany židův víceji zaneprazdňovati nebudete.*“⁹¹⁰ Ukazuje se tedy, že s ohledem na absenci misivů řešících židovské finanční pohledávky u novoměstského obyvatelstva nebyly cesty kolínských židů na Nové Město pražské za účelem lichvy nejspíše časté. Důvodem mohla být právě neochota novoměstského radního prostředí řešit tento typ záležitostí.⁹¹¹

Příkladem vymáhání dluhu novoměstským věřitelem je případ měšťana Linharta Kuby, kterému dlužil kolínský spoluměšťan Jan Kundratský 42 kop 4 gr. mš., o čemž se dovídáme poprvé z konceptu pořízeného po polovině srpna 1589. Pro neuspokojení žadatele došlo počátkem října k vyhlášení práva stavného na Kolínské, což bylo znovu kolínské straně

⁹⁰⁸ AMP, Registra 1588-1591 (1593), fol. 257r, 354r.

⁹⁰⁹ Tamtéž, fol. 84v, 196v-197r. Rozbor kutnohorských register (1545, 1571, 1572, 1573) 1575-1584 (1585, 1587) a 1581-1588 dokládá, že v letech 1578-1588 se stal žid David nejčastěji uváděným židovským věřitelem z Kolína. (Veronika SKŘIVANOVÁ, *Korespondence z Kutné Hory do Kolína v letech 1571-1588 ve světle městských register*, bakalářská práce na katedře pomocných věd historických a archivnictví, Hradec Králové 2007, s. 83.)

⁹¹⁰ Tamtéž, fol. 197r.

⁹¹¹ K tomu srov. též s. 194.

oznámeno v první polovině následujícího měsíce.⁹¹² Poté se již záležitost v registrech neobjevuje.

Pouze z jednoho zápisu můžeme vyčíst, z čeho dluh vznikl. Jedná se o vymáhání pohledávky v hodnotě 40 kop gr. míš. za sukno novoměstským měšťanem Matoušem Emkem na kolínském měšťanovi Kašparu Tábořském ve druhé polovině června 1589.⁹¹³

Rekordní počet 12 misivů byl expedován do Kolína na žádost staroměstského měšťana Václava Kamenského z Mírovic, který využil novoměstské radní jako zprostředkovatele kontaktu. Obsahem listů bylo vymáhání dluhu 60 kop gr. míš. na Jeronýmu Florentském. V pěti misivech byli na místě Florentského kontaktováni jako jeho ručitelé kolínští sousedé: Václav Rezek, Václav Pacovský a Jakub Mlynář. Záležitost se na foliích novoměstských register objevuje po dobu jednoho roku, jmenovitě od počátku února 1589 do konce února 1590. Ve stejný den byly expedovány první dva misivy – jeden byl určen k obeznámení dlužníka, druhý k informování ručitelů o uložení úroku 10 kop gr. č. desetipanským soudem Florentskému, a proto se měl dlužník dostavit za dva týdny před jmenovaný úřad. K prvnímu vyhlášení práva stavného došlo ve třetím listu poselacím, tedy poté, co byla na Nové Město odeslána zamítavá odpověď ručitelů a co se nejspíše též nedostavili k desetisoudcům. V dalším listu jim byl oznámen nový termín stání a současně vyhlášení práva stavného. V polovině dubna byla Florentskému zaslána další výzva splatit dluh a připomínka, že je stále vyhlášeno právo stavné. Záležitost se ani v průběhu dalšího měsíce nezměnila, protože Kamenský v polovině března znovu kontaktoval novoměstské radní, aby odeslali misiv připomínající vymáhanou částku 60 kop gr. míš. V šestém listu poselacím z počátku května již byli vyzýváni též kolínští radní, aby projevíli více snahy v řešení celé věci, neboť mohou být Kolínští přicházející na Nové Město obstaveni. V podobném duchu vyznívá i další misiv odeslaný počátkem července. Další stání bylo úředně stanoveno na 25. září, což bylo kolínské straně sdělováno s více než týdenním předstihem. Ani v tomto případě se nejspíše dlužník před soud nedostavil, protože poté byly odeslány po sobě dva misivy, které oznamovaly předvolání před soud – jedním termínem byl 13. leden 1590, druhým, taktéž nakonec propadnuvším, jak nás informuje předposlední záznam v registrech, 23. leden téhož roku. V posledním misivu je znovu oznámeno vzhledem k protahování záležitosti vyhlášení práva stavného.⁹¹⁴ Poté již asi došlo k zásadnímu průlom, protože jiný koncept v této záležitosti registra neobsahuje.

⁹¹² AMP, Registra 1588-1591 (1593), fol. 107r, 116v, 124v.

⁹¹³ Tamtéž, fol. 93v.

⁹¹⁴ Tamtéž, fol. 55r, 55, 61r, 71r, 78r, 83r, 97r, 114r, 130r, 139v, 145, 151r.

Jako zastupující instituce vystupovali Novoměstští a Kolínští i při žádosti novoměstského měšťana Jeronýma Hamera, bečváře, který potřeboval *souhlas k uzavření sňatku* s Annou sirotkem po Jiříku Brandejském.⁹¹⁵

Záležitosti obce jsou zastoupeny pouze v *oblasti trestněprávní*. V polovině července 1589 žádali Novoměstští kolínské konšely o zaslání soudního výpisu o chování Jana Jeníka v městě Kolíně. Jmenovaný se totiž dostal pro krádeže do novoměstského vězení a tamní radní měli zprávu, že se měl přestupku dopustit i v adresovaném městě.⁹¹⁶

Ve sledovaném směru nejsou doloženy žádné kontakty na úrovni hospodářské, politické, náboženské a zpravodajské.

III.4.4 Obsahová skladba korespondence z Kolína do Nového Města pražského

Zlomek korespondence odesílané z Kolína do Nového Města pražského, která byla zaznamenaná v deseti dochovaných kolínských register, čítá celkem 59 zápisů v 37 záležitostech.

Nejvíce korespondence se expedovalo v *majetkových záležitostech jednotlivců*. Nejčastěji řešili kolínští radní *vymáhání finančních pohledávek*. Četnost jednotlivých kauz umožňuje sledovat různě pokročilá stadia řešení dané věci.

Několikrát se v souboru zápisů objevuje jméno kolínského souseda Václava Rešky. Poprvé koncem května 1593, kdy vymáhal dluh na Jiříku Libčerovi. Podruhé je zmiňován opět v souvislosti s vymáháním dluhu, tentokrát 5 kop gr. č., na Jiříku Libčerovi a s pohrůzkou právem stavným. Píše se však již srpen 1599. V září téhož roku svou žádost znovu zopakoval v dalším misivu, k němuž byl připojen, jak informují příslušná registra, i jeho podrobnější spis.⁹¹⁷ Jak se zmíníme ještě níže, existovaly mezi oběma příbuzenské vazby.

V listopadu 1598 se na popud několika nejmenovaných kolínských sousedů dotazovali radní již podruhé na Nové Město, zda by jim mohly být poskytnuty informace o bývalé kolínské sousedce Markétě Volyňské jinak Peklové, která se v Kolíně zadlužila

⁹¹⁵ Tamtéž, fol. 46.

⁹¹⁶ Tamtéž, fol. 101.

⁹¹⁷ AMK, Registra 1593, s. 63 a Registra 1599-1600, s. 28 a 36-37.

a nyní pobývá u novoměstské měšťanky Kateřiny Kocourovské. Zda byli kolínští sousedé nakonec spokojeni, se již nedovídáme.⁹¹⁸

Taktéž jediný zápis z register 1603 určený Novoměstským se týká vymáhání dluhu. Jmenovitě se dlužníky novoměstského měšťana Jana Jangia stali Kateřina Henzová, dlužící 55 kop gr. míš., a její manžel Joachim Henze s částkou 45 kop gr. míš., kterého Kateřina zastupovala. V zápise z druhé poloviny dubna 1603 oznamují Kolínští, že dlužníci uvěznili. Pravděpodobně tak chtěli zabránit vyhlášení práva stavného.⁹¹⁹

V předvánočním období roku 1614 psali Kolínští na Nové Město, aby byl informován novoměstský měšťan Jan Halas o finančních a zdravotních problémech kolínské obyvatelky Doroty Cídičky a aby k ní byl proto při vymáhání jejího dluhu shovívavý. Počátkem května 1615 prosbu opakovali s uvedením finančních problémů dlužnice. V závěru června oznamovali Halasovi, že je Dorota mimo město, a proto prosili, aby nebylo na Kolínské uplatněno právo stavné.⁹²⁰ Jak se z druhého zápisu ukazuje, byl Halas Dorotiny bratrem, takže jejich rodinné vztahy nebyly nejspíše bezproblémové.

Tři zápisy informují o vymáhání dluhu knězem Janem Žateckým na kolínské sousedce Mandaléně Hlaváčkové. V listopadu 1614 Mandaléna žádala svého věřitele, aby jí posečkal se splátkou dluhu do doby, než získá peníze z prodeje nemovitosti. Počátkem března 1615 oznamovali již radní knězi její uvěznění s vyjádřením podivu, proč tedy bylo vyhlášeno právo stavné. Po polovině listopadu 1615 se sepisoval misiv, ve kterém radní sdělovali, že vyrozuměli dohodu mezi dlužnicí a jejím věřitelem uzavřenou před novoměstským městským rychtářem o způsobu splátek. Od sv. Jiří měla Mandaléna odvádět každého půlroku 10 kop gr. míš. z celkového dluhu. Kolínští se proto podívovali, proč je kněz tolik netrpělivý a obstavil kvůli Mandaléně kolínského souseda Adama Procházku, když věděl, že Mandaléna nejprve musí potřebné peníze získat z prodeje nemovitosti.⁹²¹

Zkoumané zápisy neumožňují podrobněji sledovat, z jaké příčiny dluh vznikl. Výjimkou je text z července 1593, kdy kolínský soused Adam Hlubocký jinak Smetana vymáhal nedoplatek 2 kop gr. č. za koně, kterého si zakoupil novoměstský měšťan Adam Schodecký za sumu 52 kop gr. č.⁹²²

⁹¹⁸ Tamtéž, Registra 1597-1599, s. 461-462.

⁹¹⁹ Tamtéž, Registra 1603, s. 49.

⁹²⁰ Tamtéž, Registra 1611-1616, 89v, Registra 1612-1616 A, fol. 107v a Registra 1612-1616 B, fol. 124v.

⁹²¹ Tamtéž, Registra 1611-1616, fol. s. 137, Registra 1612-1616 A, fol. 95v a Registra 1612-1616 B, fol. 106r.

⁹²² Tamtéž, Registra 1593, s. 107. O necelé dva roky později už musel být Hlubocký mrtev, protože se ze dvou zápisů dovídáme, že jeho manželka Anna je již vdova. (Tamtéž, Registra 1595, s. 66 a 80.)

Nejvyšší uvedenou částkou vymáhaného dluhu bylo 41 kop 30 gr. č., navýšených posléze na 41 kop 35 gr. č. a k tomu 30 gr. č. za úřední úkony, které dlužil kolínskému radnímu Janu Mládkovi novoměstský měšťan Jakub Mlynář, řezník.⁹²³

Pravděpodobně vymáhání dluhu se týkala i blíže nespecifikovaná záležitost kolínského žida Alexandra, obyvatele, který prostřednictvím kolínských radních odpovídal v polovině dubna 1614 na misiv Matěje Millera. Zápis by nebyl sám o sobě zvláštní, ovšem za povšimnutí stojí především skutečnost, že pouze v tomto zápise je doložen kontakt kolínského žida s Novým Městem pražským. Zdá se tedy pravděpodobné, že limitující skutečností pro navazování meziměstského styku kolínské židovské komunity byla vedle ochoty či neochoty městské rady angažovat se v židovských záležitostech především vzdálenost cílového města. Oporou pro toto konstatování je dosavadní průzkum vzájemné korespondence města Kolína s nedalekým Nymburkem, kde jsou doloženy mnohem četnější kontakty.⁹²⁴ Podobné konstatování lze po prvotní sondě uplatnit i při sledování komunikace kutnohorsko-kolínské.⁹²⁵

V jednom zápise z počátku září 1599 se psala na Nové Město odpověď tamnímu městskému služebníkově Janu Makovinovi. Kolínští sdělovali, že Janův otčím Abrahám mandlír pláten, kolínský souseď, mu vyplatí *purkrechtní peníze* z Mikyskovského dvoru. Současně kolínští konšelé informovali Jana, že mu obecní starší vyplatí ve třech termínech dědický podíl v celkové sumě 50 kop gr. míš.: první při svatém Havle nebo ve dvou nedělích poté. Jan se měl proto osobně dostavit do Kolína.⁹²⁶

Záležitosti dědické jsou zastoupeny též několika případy. V červenci 1564 urgovali Kolínští vyřizování spravedlnosti mezi kolínským městským písařem Janem Vodičkou a jeho macechou Annou Vodičkovou, novoměstskou měšťankou, aby jmenovaný nemusel zbytečně cestovat do Prahy a tím ustávala v kanceláři písařská práce.⁹²⁷

27. května 1593 se na kolínské obrátil tamní souseď Jakub Kuten, který potřeboval zjistit podobu kšaftu po Burianu Pisnickém z Pisnice. Novoměstští radní pravděpodobně

⁹²³ Tamtéž, Registra 1597-1599, s. 506 a 519.

⁹²⁴ K tomu srov. Jana KRUMPHOLCOVÁ, *Komunikace nymburské a kolínské městské rady v době předbělohorské ve světle úřední korespondence*, Polabí 34, 2000, s. 48-55.

⁹²⁵ Jak prokázal dosavadní průzkum korespondence z let 1571-1588 odesílané z Kutné Hory do Kolína, stávali se dlužníky často Kutnohorští, kteří si půjčovali finance od kolínských židů. Před těmito aktivitami kutnohorská rada své obyvatelstvo varovala, jak dokládá jeden zápis z roku 1579. Odvolávala se též na mandát císaře Maxmiliána II., který židům zakazoval „handl“. Na základě této písemnosti kutnohorští radní zdůrazňovali, že nejsou povinni projednávat židovské pohledávky. I přesto se však dále tento „handl“ v kutnohorském prostředí praktikoval a kolínští židé často prostřednictvím svých radních kontaktovali kutnohorské šepmistry a žádali je o pomoc při vymáhání svých pohledávek. (SKŘIVANOVÁ, s. 84.)

⁹²⁶ Tamtéž, Registra 1599-1600, s. 34-35.

⁹²⁷ Tamtéž, Registra 1564 (1565, 1568), s. 60.

nelenili s odpovědí, protože už 1. května se jako iniciátorka dalšího listu objevuje Jakubova manželka Anna, jež byla pravděpodobně v nějakém vztahu s Burianem a která žádala o určení dne stání právě ve věci uvedeného kšaftu. Podrobnější údaje ovšem scházejí.⁹²⁸

Ve druhém desetiletí se setkáváme se dvěma přespornými dědickými záležitostmi. První se týkala novoměstské měšťanky Anny Libčerové, které zemřela v Kolíně sestra Mariana bez kšaftu. Ze zápisu se dále dovídáme, že bez posledního pořízení zemřel dříve i Mariin manžel Václav Reška. Na počátku srpna 1613 proto Kolínští sdělují, že o stavu věci bude Anna informována, až majetek prohlédnou obecní starší, císařský rychtář a též další dědic Mates Aksamit, Václavův strýc z otcovy strany. Až v závěru července 1615 informují kolínští radní ve svém listu, že obdrželi apelaci od vrchního práva, tedy od apelačního soudu, mezi císařským rychtářem, staršími obecními a Matesem Aksamitem ve věci dědictví po Marianě Reškové. Současně se dovídáme, že kolínskou stranou je v dědickém řízení již vdova po Matesovi Anna a že kolínští radní určují den stání na 4. září. Den po tomto termínu se expeduje třetí list poselací, v němž se jmenuje z důvodu nedostavení se Anny Libčerové do Kolína nové stání na 15. září.⁹²⁹

Čtyři misivy byly adresovány na Nové Město ve věci kšaftu po Dorotě Soběslavské, manželce po čáslavském císařském rychtáři Blažejovi Soběslavském. Kolínští radní v případě vystupovali jako zprostředkovatelé sporu, protože v zápisech není uveden bližší vztah k městu Kolínu. Potvrzuje to též skutečnost, že se na radní obrátila kutnohorská souseda Saloména, manželka horníka Mikuláše Šultyse z Felsdorfu, kterou ve druhém listu zastupoval jako plnomocník Zikmund Kozel z Rýzntálu. Novoměstskou stranu představovali Michal Rychteršic a Václav Šultys z Čimic, kteří zastupovali nejprve jen své manželky, později i Saloménu Smetánkovou, Václava Kluchkého a Kateřinu Kunstatovou. Ze zápisů se dovídáme, že Saloména Šultysová byla Dorotinou dcerou. Bližší rodinné vazby uvedeny nejsou. Každopádně nemohly být ideální, protože od 5. září 1614 do 27. února 1615 byla jmenována čtyři stání, z čehož tři se pravděpodobně konala v Kolíně a jedno v Kutné Hoře. Posledního jednání se měl již účastnit jen Michal Richteršic.⁹³⁰

V nashromážděném kolínském souboru zápisů se objevuje i několik *trestněprávních záležitostí*. Bližší okolnosti nejsou uvedeny v listu, který inicioval v polovině září 1564 kolínský soused Vít Šaspata. Ze zápisu se pouze dovídáme, že potřebuje výpis „*zločinného*

⁹²⁸ Tamtéž, Registra 1593, s. 53 a 91.

⁹²⁹ Tamtéž, Registra 1612-1616 A, fol. 85v, 117r a 108v!.

⁹³⁰ Tamtéž, Registra 1611-1616, fol. 86r, 100r a Registra 1612-1616 B, fol. 95 a 108r.

vyznání“, pořízeného na Novém Městě, lazebníka Jana Janouška jinak Jandova. Radní ještě dodávají, že písemnost má být odeslána ve formě otevřeného listu.⁹³¹

Z vraždy manžela byla nařčena Janem Miškovovým ze vsi Hlízova Markéta, vdova po Janu Břízovi, která potřebovala na počátku února 1595 od Novoměstských radních svědectví od blíže nejmenovaných tamních sousedů.⁹³²

V polovině října 1598 prosila kolínské radní Salomena, vdova po kolínském sousedovi Tomáši Hradeckém, aby požádali prostřednictvím Novoměstských jejich měšťana Matouše Dytricha, pekaře, aby dal svolení k propuštění jejího syna pekaře Jana Halase z novoměstského vězení.⁹³³ Pravděpodobně se jednalo o nějakou dlužnou částku a Dytrich nakonec vyhověl. Důvodem, proč uvádíme Jana Halase v této skupině záležitostí je ovšem následující událost. Po propuštění z vězení se posléze dostal do hádky s nejmenovaným pekařským tovaryšem, který ho měl urazit „*a on z lítosti své nemohši jemu toho vytrpěti, políček jemu jest dal*“. Za tento pohlavek byl tedy znovu uvězněn, odkud prostřednictvím novoměstských radních psal Kolínským, aby se přimluvili za jeho propuštění. Jak se osudy pekaře odvíjely dále, registra již neuvádějí.⁹³⁴

Do skupiny trestněprávních záležitostí je možno částečně zařadit i jeden ze dvou listů z ledna až února 1600, které adresovala s pomocí radních kolínská obyvatelka Anna Sudoměřka novoměstským starším a mladším tovaryšům mlynářského řemesla, které jakožto městskou korporaci v korespondenci také zastupovala městská rada. Anna požadovala, aby jí byly vydány věci a peníze po jejím zemřelém pastorkovi Janu Mlacákovi. Z dovětku kolínských radních se dovídáme, že pastorek zemřel na následky zranění, které mu někdo způsobil. Proto žádali Novoměstské, aby jim k případu sdělili podrobnosti, aby mohl být viník potrestán.⁹³⁵

V závěru srpna 1614 odpovídali Kolínští novoměstským radním na dotaz týkající se novoměstského vězně Jana Litoměřického, mlynářského tovaryše, který měl se svými společníky vykrást obecní hrobský mlýn, v němž hospodařil mlynář Jan Kabát. Jejich skutek měl způsobit škodu za mnoho kop gr. S ukradenou ručnicí a palaší byla poté skupina viděna

⁹³¹ Tamtéž, Registra 1564 (1565, 1568), s. 79.

⁹³² Tamtéž, Registra 1595, s. 28.

⁹³³ Je otázkou, zda tento pekař není pozdějším novoměstským měšťanem Janem Halasem, s nímž se setkáváme v kolínských registrech z druhého desetiletí 17. století. Srov. výše s. 193.

⁹³⁴ Tamtéž, Registra 1597-1599, s. 455-456.

⁹³⁵ Tamtéž, Registra 1599-1600, s. 121-122, 138-139. V pořadí třetí misiv byl adresován manželce mlynáře Eliáše Hnáta. Tamtéž, s. 139.

na cestě směrem ku Praze, kde byl Jan Litoměřický (nevíme, zda i ostatní) uvězněn. Kolínští ještě připojují prosbu, aby byly zajištěné ukradené věci vráceny majiteli.⁹³⁶

V listopadu 1614 žádali Kolínští o poskytnutí informací o Mandaléně, manželce kolínského vězně Jana Švorce. Jmenovaný se měl oženit před pěti či šesti lety s již zesnulou Martou Mistrovou, která se však měla dva týdny po uzavření sňatku dopustit cizoložství „na krchově s[vatéh]o Štěpána Velikého“ s nějakým člověkem z Vyšehradu. Při tom je měl přistihnout farář, který jí měl strhnout mantlík⁹³⁷ a onomu člověku vzít též plášť a klobouk. Po čase se Švorc znovu oženil s již jmenovanou Mandalénou a zplodili spolu i děti. Za tuto bigamii byl uvězněn. Více informací k případu již registra neposkytují.⁹³⁸

V oblasti právní se na Kolínské obrátila v lednu 1597 kolínská souseda Dorota Mečířka, která potřebovala pro svou při s Ondřejem Kůrkou svědectví novoměstských sousedů Eliáše Mlynáře z Poříčí a Lidmily Kasalířské z Kaštíř jinak Kravařské.⁹³⁹

V lednu 1612 se dostavil před Kolínské Mikoláš Heršík, správce na haltýři Václava Vchynského z Vchynic, protože potřeboval z důvodu pořízení si živnosti v městě Kolíně zaslat od Novoměstských listy dokládající jeho řádný původ a chování.⁹⁴⁰

Obecní záležitosti reprezentují ještě tři zápisy. První pochází z dubna 1595, kdy se kolínští radní obraceli na Novoměstské kvůli placení defenzí proti „tomu ouhlavnímu nepříteli Turku“ na svatého Jiří a svatého Havla. Sdělovali jim, že mají velké finanční těžkosti, které jim způsobila velká povodeň, jež poničila most přes Labe i městské hradby. Navíc upozorňují, že mají od svých věřitelů teprve k příštímú svatému Jiří vypovězenou několika tisícovou úroční sumu. Proto prosili, aby jim byla splátka defenzí poodložena. Připojili ještě víru, že „nás jakožto oudův svých politovati ráčíte“ ...“a nás jakožto věrné své poručené mítí“ [budete].⁹⁴¹

V únoru 1597 psali Kolínští nejen novoměstským konšelům o finanční pomoc pro kolínské sousedy z Pražského předměstí, kteří utrpěli velkou škodu po požáru z pátku na sobotu 25. ledna téhož roku okolo druhé hodiny na noc. Vzhledem k vlastním finančním problémům nebyla kolínská obec sousedům schopna pomoci.⁹⁴²

⁹³⁶ Tamtéž, Registra 1612-1616 B, fol. 93v-94r.

⁹³⁷ Mantlík byl krátký ženský plášť.

⁹³⁸ Tamtéž, Registra 1611-1612, fol. 76.

⁹³⁹ Tamtéž, Registra 1597-1599, s. 3-4. Jen pro srovnání: z dochovaného zpečetěného výpisu svědomí k potřebě vládky Václava Hlaváče z Vojenic z 28. července 1564 se dovídáme, že bylo na novoměstské radnici „dáno od tohoto vejpisu 12 gr. č.“ ANM, Topografická sbírka F, Nové Město pražské, karton č. 135.

⁹⁴⁰ Tamtéž, Registra 1611-1612, fol. 13v.

⁹⁴¹ Tamtéž, Registra 1595, s. 73-74.

⁹⁴² Tamtéž, Registra 1597-1599, s. 38-41.

Třetí zápis pochází z přelomu března a dubna 1599 a týká se žádosti Kolínských o zasazení se o snížení výše berně. Radní to odůvodňují tím, že v roce 1593 došlo bez udání důvodu k navýšení berně o 20 kop gr. č. O dva roky později se sice toto navýšení o 10 kop gr. č. snížilo, ale stále ještě zbývá 10 kop gr. č. Kolínští tak mají problém na oba berní termíny potřebné peníze sehnat. Obrací se proto nejen na Novoměstské, aby při zasedání zemského sněmu hájili kolínské zájmy.⁹⁴³

Není doložena žádná korespondence, která by se týkala vojenských, politických či náboženských záležitostí. V uvedeném směru se v tomto smyslu nepotvrzuje ani zpravodajství.

III.4.5 Obsahová skladba korespondence z Nového Města pražského do Kouřimi

Novoměstské kontakty s 44 km vzdáleným královským městem Kouřimí doložené městskými registry 1588-1591 (1593) reprezentuje 11 dochovaných zápisů v celkem 5 záležitostech. 12. dokladem, který do přehledu také zařazujeme, je odkaz na registra pro záležitosti rytířské 1587-1593, v nichž byl záznam zachycen.⁹⁴⁴

I při tak malém počtu kontaktů se potvrzuje, že nejčastějším důvodem, proč domácí, popř. přesporní obyvatelstvo žádalo městskou radu o pomoc, byly *finanční zájmy jednotlivců*. Příkladem je žádost novoměstského měšťana Václava Rožnovského, který počátkem května 1591 vymáhal 11 kop 5 gr. míš., dále nesplacených 7 kop 45 gr. č. a z toho plynoucí škody v hodnotě 1,5 kopy gr. na kouřimské sousedce Kateřině Matouškové. Druhý list poselací byl po poslovi odeslán ve druhé polovině téhož měsíce s oznámením o prozatímním odkladu práva stavného a s žádostí předat požadovanou celkovou sumu právě poslovi, který list přinesl. S největší pravděpodobností se podařilo Kateřině a jejím synům Janovi a Václavovi, kteří byli ve druhém misivu také jmenováni, potřebný obnos získat a pohledávku urovnat, protože další informace o nich již registra nepřináší.⁹⁴⁵

⁹⁴³ Tamtéž, s. 579-580.

⁹⁴⁴ AMP, Registra 1588-1591 (1593), fol. 37r a Registra pro záležitosti rytířské 1587-1593, fol. 116r.

⁹⁴⁵ Tamtéž, fol. 272v, 277r.

Do kategorie vymáhaných finančních pohledávek můžeme zařadit i misivy odeslané na žádost Anny Zahradkové, manželky novoměstského měšťana Víta Zahradky z Turova,⁹⁴⁶ která vymáhala dluh 20 kop gr. míš. na Havlu Hlavsovi, poddaném Jana Vchynského z Vchynic a na Zásmukách. Na kouřimskou městskou radu se proto poprvé obracela v první polovině května 1589 jako na zprostředkující instituci a žádala ji o vyhlášení práva stavného na Vchynského poddané. Druhý dochovaný stručný zápis odkazující na znění prvního vyvolává otázku, zda byl ve stejném znění odeslán závěrem května téhož roku další misiv. Jistotu již nabýváme v případě třetího záznamu, který dokládá, že počátkem srpna se kontakt znovu navazoval v souvislosti s Anniným odmítnutím Vchynského odpovědi a s novou žádostí o vyhlášení práva stavného.⁹⁴⁷ Záležitost poté již prostřednictvím korespondence řešena nebyla.

Jako zprostředkují instituce fungovala novoměstská rada v případě žádosti hradčanského měšťana Jiříka Altmana, který vymáhal na kouřimském sousedovi Janu Všetečkovi 6 kop 45 gr. č., a po pravděpodobně neúspěšném dosavadním vývoji řešení záležitosti se rozhodl kontaktovat Nové Město, aby zde bylo na Kouřimské vyhlášeno právo stavné. Ve druhé polovině června 1590 proto Novoměstští sdělovali Kouřimským jeho úmysl a v dobré víře, že se záležitost brzy vyřeší, prozatím poodložili vyhlášení práva stavného. Další misiv, můžeme-li věřit důslednosti úřednických záznamů, již v této věci expedován nebyl.

Tento případ ovšem poslouží i jako doklad kouřimských návštěv na Novém Městě pražském, pravděpodobně především v obchodních záležitostech. Nelze však četnost těchto kontaktů přeceňovat především s ohledem na nízký počet dochovaných zápisů týkajících se vymáhání finančních pohledávek a při srovnání s ostatními sledovanými městy. Těžko lze totiž předpokládat, že by kouřimské obyvatelstvo nedělalo za hranicemi města dluhy, když bylo vymáhání pohledávek běžnou soudobou praxí. Tuto domněnku potvrzuje i dochovaná kouřimská Kniha testamentů 1511-1547.⁹⁴⁸ v dispoziční části kšaftovních záznamů je nejprve na prvním místě uveden seznam dluhů a pohledávek, měl-li zůstavitel nějaké („...*najprve ko[m]u j[es]t co dlužen, oznámil...*“,⁹⁴⁹ „...*oznámil j[es]t, ko[m]u jest co dlužen, že o tom Anna manželka dobře vie...*“⁹⁵⁰) V opačném případě je výslovně uvedeno, že pořizovatel poslední vůle nezanechává žádné nevyřízené dluhy, popř. se oznamuje, že jemu naopak zůstal

⁹⁴⁶ Vít Zahradka působil v této době ve funkci novoměstského radního. (Tamtéž, fol. 102r.)

⁹⁴⁷ Tamtéž, fol. 83v-84r, 88v, 104v.

⁹⁴⁸ AM Kouřim, Kniha testamentů 1511-1547, inv. č. 180, kniha č. 175.

⁹⁴⁹ AMP, Registra 1588-1591 (1593), fol. 141r.

⁹⁵⁰ Tamtéž, fol. 148r.

někdo dlužen („...oznámil předkem, že lidem dluhy žádnými povinen není, než lidé že jsou je[m]u některými dluhy povin[n]i...“⁹⁵¹). Teprve poté následuje výčet odkazovaného movitého a nemovitého majetku, který však obvykle postrádá systematickosti.

Řešení *dědické záležitosti* je obsahem pěti konceptů, podle nichž bylo posléze v období samotného závěru října 1588 až konce ledna 1589 sepsáno a následně expedováno stejné množství misivů. Iniciátorkou kontaktu s kouřimskou stranou byla Anna, manželka novoměstského měšťana Matouše Emka, která se dožadoval vydání dědictví po Dorotě Bartákové z Bezdědic a z Třebovsi v celkové hodnotě 150 kop gr. č. Anna požadovala na Anně Báderské z Oujezda a Kateřině Kutovcové z Oujezda, sestřích zemřelé Doroty, aby jí částku vyplatily ve dvou půlročních splátkách po 50 kopách gr. č. a zbylých 50 kop gr. č. ve zlatě. Po prvním misivu již došlo k vyhlášení práva stavného pro neúspěch při vymáhání dědické spravedlnosti a opakováno bylo i v dalších třech listech.⁹⁵² Poté se pravděpodobně Anna dočkala první výplaty, protože se již v této věci další listy nesepisovaly.

Ve světle dochovaných novoměstských register nejsou v uvedeném směru doloženy kontakty, které by dosvědčovaly korespondenci z důvodu řešení obecních záležitostí. Ani jedna strana nenavazovala spolupráci v rovině politické a zpravodajské.

Unikátní soubor dochované korespondence v rámci ANM a jeho Topografické sbírky F však dokládá, že byly mezi oběma stranami v rovině politické navazovány velmi čilé kontakty v období soupeření měst a šlechty (první dochovaný misiv je z ledna 1508) a poté i počátkem 20. let 16. století, kdy byla pražská města ještě dočasně spojena.⁹⁵³ Po roce 1526 však již dochovanost výrazně klesá a politický obsah z misivů mizí. V případě doručených misivů z pražské oblasti se jeví zlomovým rok 1525. Poté se objevuje první dochovaný misiv odesílaný ze Starého Města pražského až roku 1602 a druhý z roku 1611. Novoměstská kancelář v námi sledovaném období již zastoupena není. Prvním dochovaným dokladem dalších politických korespondenčních kontaktů s pražským prostředím je až list z 12. března 1618 odeslaný Kouřimským defensory všech tří stavů se žádostí, aby poslali dvě osoby – radního a obecního staršího – na shromáždění, které se uskuteční 21. května 1618 k hodině 8 na půl orloji ve velké koleji Karla IV.⁹⁵⁴

⁹⁵¹ Tamtéž, fol. 130v.

⁹⁵² Tamtéž, fol. 24v-25r, 32r, 44v-45r, 53r a Registra pro záležitosti rytířské 1587-1593, fol. 116r.

⁹⁵³ ANM, Topografická sbírka F, Kouřim, karton č. 73-74.

⁹⁵⁴ SOkA Kolín, AM Kouřim, spisový materiál, karton č. 1, inv. č. 13.

III.4.6 Obsahová skladba korespondence z Kouřimi do Nového Města pražského

Z královského města Kouřimi bylo na Nové Město pražské ve světle register 1565-1569 odesláno celkem 29 zápisů s 16 záležitostmi,⁹⁵⁵ při čemž mezi nimi nejsou doloženy žádné kontakty, které by se přímo týkaly obou měst jako celku. Všechny zápisy obsahují řešení záležitostí jednotlivců z řad kouřimského a novoměstského obyvatelstva, jež domácí městské rady zastupovaly. Ve dvou případech máme doloženou přespornou žádost o pomoc. V prvním se na Kouřimské písemně obrátil na počátku června 1567 Zikmund Drahonický, pocházející z Kouřimi, že byl neprávem na Novém Městě uvězněn a že mu v této souvislosti byly městským rychtářem odebrány 3 uherské zlaté a 179 tolarů. O deset dní později se již za syna u Kouřimských přimlouvala Zikmundova matka Regina Drahonická, kouřimská sousedka, která potvrzovala, že zmiňované peníze pocházejí z prodeje domu.⁹⁵⁶ Druhý případ dokládá spor z roku 1567 mezi novoměstským sousedem Šimonem Králíčkem a Evou Říčanskou z Olbramovic a ze Zásruk. Jmenovaný Šimon totiž využil služeb nymburských radních k vyhlášení stavného práva na Eviny poddané. V záležitosti byly expedovány pouze dva listy v rozmezí přibližně čtrnácti dnů, které dokládají, že vyhlášení bylo odkládáno pro odmítavý postoj Evy Říčanské k Šimonově výpovědi.⁹⁵⁷

Pouze jeden zápis, pocházející z prosince 1568, se netýká majetkových záležitostí jednotlivců.⁹⁵⁸ Jedná se o slovní *utržení na cti*, kterého se měl dopustit v Kouřimi Jiřík Dvořáček na Janu Šimonovi Diblíkovi. Ten proto požadoval na novoměstských konšelích, aby jmenovali den k stání, aby se mohl očistit.⁹⁵⁹

Nejčastěji projednávanou záležitostí bylo opět *vymáhání finanční pohledávky*.⁹⁶⁰ Šest misivů bylo expedováno ve věci kouřimského souseda Jana Pecha a novoměstské sousedky z Koňského trhu Anny Kameníkové. Jmenovaná měla údajně dlužit Pechovi 229 tolarů, počítáno 68 krejcarů za tolar. První list byl poslán v srpnu 1566 a vedle žádosti o splátku dluhu také Pecha prosil o odklad stání z důvodu jeho cesty na Moravu. V květnu 1567 kauza pokročila a ve třetím misivu již kouřimský soused vymáhal jen 179 tolarů, počítaných 1 po 68 krejcarech, a to na Anniných synech Jiříkovi a Vítovi. V červnu téhož roku už Pecha hrozil

⁹⁵⁵ Z doby od přibližně 7. listopadu 1565 do 11. února 1569.

⁹⁵⁶ AM Kouřim, Registra 1565-1569, fol. 130b r a 132v.

⁹⁵⁷ Tamtéž, fol. 135r a 138r.

⁹⁵⁸ Určité zpochybnění je ovšem na místě kvůli nečitelnosti prvního dohledaného zápisu, který je natolik poškozen, že není možné uvést, v jaké záležitosti byla druhá strana kontaktována.

⁹⁵⁹ AM Kouřim, Registra 1565-1669, fol. 251r.

⁹⁶⁰ V uvedeném směru absentují případy vymáhání věcné pohledávky.

ve čtvrtém listu stavným právem. Spor neposunulo ani páté psaní. Ze šestého se pouze dovídáme, že se Jan nemůže ze zdravotních důvodů zúčastnit stání před novoměstskými radními, a proto požádal o odklad. V případě přetrvávajících obtíží byl odhodlán za sebe poslat plnomocníka.⁹⁶¹

Čtyři misivy byly adresovány Novoměstským v záležitosti Kouřimského souseda Urbana Mydláře, který měl spor s českobrodským sousedem Janem Košťálem. V prvním listu Kouřimští oznamovali novoměstským konšelům, že již byla vyřízena apelace ve věci dluhu, vyčísleném ve třetím listu na 30 kop 59 gr. č., a že o záležitosti byli informováni také starší páni práva konířského. Ve druhém misivu byli Novoměstští požádáni, aby věc postoupili ku právu konířskému. V posledních dvou listech již Kouřimští urgovali řešení celého sporu, který se na Nové Město dostal v březnu 1568, ale ještě v závěru srpna téhož roku nebyla záležitost vyřízena a Mydlář čekal na vydání svědectví od pánů práva konířského. Záležitost se poté asi započala řešit, protože další misiv již v této záležitosti expedován nebyl.⁹⁶²

Již jednou jmenovaný Šimon Diblík se objevuje ve dvou misivech expedovaných v záležitosti jeho dluhu. V prvním kouřimští radní odpovídali na výzvu novoměstských věřitelů Šimona Labouňského z Bezdědic a jeho manželky Lidmily a sdělovali, že je Diblík mimo město, ale v případě jeho návratu ho budou o celé záležitosti informovat. To také učinili, ovšem Diblík se ohradil, že manželům nedluží 120 kop gr. míš., ale jen 103 kopy gr. míš.⁹⁶³

S kouřimským primasem a spoluradním Janem Lanem se setkáváme v zápise z konce února roku 1568, ve kterém si pojistil účast novoměstského měšťana Mikuláše Řezníka při stání v blíže neuvedené záležitosti o čtrnáct dní později v Českém Brodě. Řezník měl v případě nedostavení se a tím pádem neposkytnutí potřebného svědectví zaplatit pokutu 3 kopy gr. č.⁹⁶⁴

Specifickou žádostí byl dotaz Mandalény Fričové, která se na Novém Městě informovala na svou přítelkyni Evu, toho času sloužící u Matouše Srba. Jmenovaný Srb Mandaléně v květnu 1567 sděloval, že Eva k němu nastoupila do služby dobrovolně a že hodlá setrvat do Vánoc. Poté od něho bude náležitě vyplacena.⁹⁶⁵

Dědické záležitosti jsou zastoupeny jedním zápisem. Jako samosprávná instituce Kouřimští odpovídali 12. listopadu 1568 novoměstskému měšťanovi Adamu Loketskému

⁹⁶¹ AM Kouřim, Registra 1565-1569, fol. 64r, 75v, 130b r, 134r, 139v, 143r.

⁹⁶² Tamtéž, fol. 114r, 133r, 183v, 219r.

⁹⁶³ Tamtéž, fol. 106r a 113v.

⁹⁶⁴ Tamtéž, fol. 182b r.

⁹⁶⁵ Tamtéž, fol. 127v.

v záležitosti Doroty nájemnice, kouřimské obyvatelky. Sdělovali mu, že jmenovaná zemřela a zanechala po sobě kšaft. Proto bude-li se chtít jmenovaný dostavit před radní, aby mu sdělili její poslední vůli, může tak učinit počínaje příští středou, tj. 17. listopadem.⁹⁶⁶

III.4.7 Obsahová skladba korespondence z Nového Města pražského do Kutné Hory

Pro léta 1588-1591 bylo v novoměstských registrech určených pro korespondenci s městy zaznamenáno 81 konceptů listů poselacích v 42 záležitostech. Zápis z 9. ledna 1590 iniciovaný novoměstským měšťanem Danielem Vinklerem byl přitom zachycen v registrech pro rytířské záležitosti 1587-1593, jak upozorňuje soudobá poznámka v městských registrech 1588-1591 (1593).⁹⁶⁷ 62 km vzdálená Kutná Hora se tak stala na přelomu 80. a 90. let 16. století druhým nejčastěji kontaktovaným městským adresátem.

Charakteristickým rysem tohoto souboru textů je naprostá převaha záležitostí týkajících se *vymáhání finančních pohledávek* v různém stádiu vývoje řešení věci. Většina věřitelů přitom pochází právě z Nového Města pražského. Výjimkou je případ novoměstského měšťana Jana Knypse, který 13. září 1588 žádal blíže nejmenovanou kutnohorskou sousedku o odklad splátky dluhu. Tento dluh se mu poté pravděpodobně podařilo uhradit, ale nejspíše pro jiný se dostal do novoměstského vězení. Z tohoto vězení ještě musel Knyps začít řešit spor s kutnohorským sousedem Janem Tichým, který se korespondenčně projednával od počátku října do počátku listopadu 1588.⁹⁶⁸ Na tomto místě je třeba vyzdvihnout skutečnost, že právě Knypsova záležitost je jedinou kauzou, kterou se podařilo v celém souboru sledovaných písemností oboustranně rekonstruovat. V kutnohorských registrech 1581-1588 je totiž dochován koncept listu poselacího z 15. září 1588, z něhož se dovídáme, že onou kutnohorskou věřitelkou je tamní souseda Anna Gubrová, která byla ochotna posečkat dlužníkovi s jeho zaplacením do 17. října, a že Jan Tichý povolil Knypsovo propuštění v případě složení 25 kop gr.⁹⁶⁹

⁹⁶⁶ Tamtéž, fol. 240r.

⁹⁶⁷ AMP, Registra 1588-1591 (1593), fol. 136v-137r. Zápis je součástí uvedeného celkového počtu konceptů týkajících se Kutné Hory.

⁹⁶⁸ Tamtéž, fol. 12r, 17r, 18r, 28r. Není pravděpodobné, že by byl uvězněn novoměstskými radními z obavy před vyhlášením práva stavného či přímo na popud někoho z Kutnohorských, protože by o tom i přes jinak obvyklou stručnost záznamů byla v některém textu zmínka.

⁹⁶⁹ AMKH, Registra 1581-1588, fol. 532v-533r.

Oba konšelské sbory několikrát zaměstnaly žádosti ze strany manželů Pilgramových z Pilgramu. V některých listech se objevují jako věřitelé svých dlužníků společně, v některých misivech vystupují samostatně. Zikmund Pilgram, jenž řešil vymáhání dluhu 11 kop gr. č. na Jiříku Prosílkovi, ručiteli za Zikmunda Holíka, vyvíjel aktivitu v tomto případě jistě ještě před zřízením register 1588-1591 (1593), protože hned v prvním listu v této záležitosti z poloviny září 1588 věřitel odůvodňuje, proč došlo k Prosílkově obstavení, právě s odkazem na dřívější upozornění, že v případě neuspokojení věřitele dojde na Novém Městě k vyhlášení práva stavného. V tomto zářijovém listu je současně uvedena i žádost o přispění kutnohorských šepmistrů při vymáhání dluhu Annou Pilgramovou na Zikmundu Zygelovi z Chocenic. Pilgramovi se podařilo peníze získat v první polovině března 1589, kdy oznamoval prostřednictvím svých radních, že již byla záležitost urovnána.⁹⁷⁰ Anně se po celkem 4 výzvách podařilo záležitost vyřešit kolem poloviny listopadu 1589, tedy až po odeslání poslední z nich.⁹⁷¹ Se jménem Zikmunda Pilgrama se setkáváme ještě ve dvou zápisech z února a dubna 1589, které se pravděpodobně oba týkají vymáhání dluhu na kutnohorském měšťanu Baltazaru Tošlarovi, uzdáři.⁹⁷²

Jako dlužník i jako věřitel se objevuje v registrech kutnohorský soused Jan Kaše. Dluh na něm minimálně od druhé poloviny září 1588 vymáhali jeho ručitelé Jan Cyrill z Kyršfeldu a Jan Mratinský, novoměstští měšťané. Po březnové a dubnové pohružce právem stavným se v následujícím roce pravděpodobně záležitost urovnala.⁹⁷³ Jako věřitel vystupuje Jan Kaše ve dvou konceptech listů poselacích z první poloviny února a počátku druhé poloviny května 1589, kdy vymáhal peníze na novoměstském měšťanovi Janu Trůbkovi. V prvním listu ho dlužník žádal o odklad splátky dluhu, ze druhého se dovídáme, že novoměstští radní umožňovali věřiteli předstoupení před novoměstského městského rychtáře v případě trvajících rozporů v řešené záležitosti.⁹⁷⁴

Obě pozice si též vyzkoušel novoměstský měšťan Daniel Vinkler, s jehož jménem se v tomto směru poprvé setkáváme ve druhé polovině listopadu 1589, kdy vymáhal dluh 80 kop gr. míš. za hořké pivo na kutnohorském spolusousedovi a měšťanovi Janu Sokolovi,⁹⁷⁵ jenž se stal dlužníkem i novoměstských měšťanů Jiříka Broučka⁹⁷⁶ a též Matěje Kršovského, o němž se ještě zmíníme níže. V lednu následujícího roku byl Sokol znovu vyzýván. Nejspíše

⁹⁷⁰ AMP, Registra 1588-1591 (1593), fol. 12v-13r, 51v, 70v.

⁹⁷¹ Tamtéž, fol. 12v-13r, 51v, 70v, 126r.

⁹⁷² Tamtéž, fol. 61r, 75v. Oba koncepty jsou velmi stručné.

⁹⁷³ Tamtéž, fol. 14v-15r, 69r, 80r.

⁹⁷⁴ Tamtéž, fol. 56v, 87r.

⁹⁷⁵ Tamtéž, fol. 127v, 136v-137r, 141r.

⁹⁷⁶ Tamtéž, fol. 162v.

nedopatřením byl ovšem text zapsán do register pro rytířské záležitosti.⁹⁷⁷ Po třetí výzvě se již podařilo věřiteli peníze získat, protože pak se jeho jméno objevuje až v první polovině května a poté ve druhé polovině téhož měsíce v souvislosti s vymáháním jiného dluhu na kutnohorském sousedu Danieli Andresovi. Závěrem října 1590 figuruje Vinkler opět jako věřitel, když vymáhal dluh na nejmenovaných kutnohorských spolusousedech, z nichž byl jedním s největší pravděpodobností Vencel Pejskar. Toto tvrzení potvrzuje druhý koncept s Vinklerovým a již i Pejskarovým jménem, kdy se jako jedno z opatření zmiňuje pohrůžka právem stavným. Znovu se Vinklerovo jméno objevuje ve druhé polovině ledna 1591, kdy odpovídá Danieli Brožovskému v blíže nespecifikované záležitosti. Jak se posléze dovídáme ze zápisu pořízeného ze samého závěru května téhož roku, Vinkler nečekaně zemřel a jeho dluhy byla nucena převzít manželka Anna. Ta v tomto listu žádá Daniela Brožovského, aby jí odložil splátku dluhu v hodnotě 70 tolarů, které Vinkler svému věřiteli dlužil za odkoupené gruntovní peníze ve vsi Veletově.⁹⁷⁸ Jak patrně z dalšího dochovaného záznamu z druhé poloviny června, potýkala se Anna s problémem, jak dluh splatit. Kontaktovala proto manželova kutnohorského dlužníka Ezechiela Didakta a upomínala ho prostřednictvím tří po sobě odeslaných misivů až do počátku srpna o částku 20 kop gr. míš, kterou posléze obdržela po vydání kvitance.⁹⁷⁹

Velkým věřitelem býval svého času též novoměstský měšťan Václav Litoměřický. Zápis z poloviny listopadu 1588 však již informuje o iniciativě poručníků sirotků po něm zůstalých a vdovy Ludmily, kteří vymáhali finanční pohledávky, pravděpodobně uvedené v kšaftu, jak bývalo zvykem, na nejmenovaných kutnohorských dlužnících.⁹⁸⁰

Dluhy vyčíslované v naprosté většině případů v groších míšeňských, byly-li uvedeny, dosahují i vyšších částek. Snad i tato skutečnost je jednou z příčin čilejších korespondenčních styků mezi Novým Městem a Kutnou Horou, neboť pravděpodobně ne vždy bylo ve finančních možnostech především kutnohorského obyvatelstva své pohledávky u svých novoměstských věřitelů včas urovnávat. Jednou z největších takových pohledávek byl dluh kutnohorských měšťanů Baltazara Novotného a Tomáše Rakouského v hodnotě 144 kop gr. míš. Po první písemné výzvě z první poloviny srpna 1589 se nejspíš dlužníkům podařilo část peněz odvést, protože ve druhém konceptu misivu, sepsovaného s odstupem 3 týdnů, je zmínka o 94 kopách gr. míš.⁹⁸¹

⁹⁷⁷ AMP, Registra pro rytířské záležitosti 1587-1593, fol. 175.

⁹⁷⁸ Registra 1588-1591 (1593), fol. 254v, 283.

⁹⁷⁹ Tamtéž, fol. 283, 291r, 305v, 311v.

⁹⁸⁰ Tamtéž, fol. 30r.

⁹⁸¹ Tamtéž, fol. 105v, 108v.

Několik zápisů je dokladem obchodních aktivit novoměstských právozářských měšťanů. Novoměstský měšťan Matěj Kršovský vymáhal prostřednictvím radních v období druhé poloviny října 1590 až druhé poloviny listopadu 1590 dluh 47 kop 15 gr. míš. za 7 sudů hořkého piva (1 sud po 6 kopách a 45 gr. míš.) na Zikmundu Labuškovi,⁹⁸² od poloviny října 1590 do první poloviny února 1591 6 kop gr. míš. za sud hořkého piva na kutnohorském sousedovi Matěji Kalousovi⁹⁸³ a v únoru 1591 též dluh na kutnohorském sousedovi Martinu Svobodovi.⁹⁸⁴ Jako věřitel se Kršovský objevuje ještě ve třech konceptech z listopadu 1589 až ledna 1590 ve věci dluhu krejčího Jana Sokola v hodnotě 83 kop a škod 4 kop 17 gr. míš. Pro neodvedení požadované částky došlo k vyhlášení práva stavného.⁹⁸⁵ Novoměstský měšťan Jiřík Brouček vymáhal původně 91 kop gr. míš. za hořké pivo a 11 kop gr. míš. za dva sudy na kutnohorském sousedovi Martinu Svobodovi. Z prvního zápisu z konce listopadu 1589 se dozvídáme, že se podařilo dluh snížit o 4 kopy gr. míš. Druhý koncept misivu z druhé poloviny března 1590 již hovoří o dluhu ve výši 77 kop 40 gr. míš. Ve čtvrtém záznamu z téměř poloviny června 1590 je zmínka o 57 kopách 12 gr. míš a 12 kopách gr. za 2 sudy. Nárůst dluhu o jednu kopu v případech uvedených dvou sudů je třeba pravděpodobně přičítat škodám a úředním nákladům, které si věřitel účtoval. V první polovině listopadu, jak informuje v pořadí pátý text, se dluh opět snížil, tentokrát na 43 kop 7 gr. míš. V první polovině ledna 1591 již dlužil Svoboda pouze 12 kop 24 gr. míš. Ještě v únoru téhož roku však pohledávku urovnanou neměl, jak je zřejmé z poslední, osmé výzvy novoměstského věřitele.⁹⁸⁶ Ze společensky významnějších osob vymáhajících dluh za odebrané pivo jmenujme aktéry pěti konceptů listů poselacích z období října 1590 až února 1591, které postupně vznikaly z iniciativy novoměstského měšťana Jiříka Košetického z Horek, registrátora a depozitora u úřadu desek zemských, kterému byl dlužen kutnohorský měšťan Izák Lehner z Lehenpachu, císařský správce kutnohorských hutí, za pivo 28 kop 45 gr. míš. Vzhledem k průtahům a neuspokojení věřitele došlo po předchozím varování ve čtvrtém listu z první poloviny ledna 1591 k oznámení o vyhlášení práva stavného. Ovšem ani toto opatření nebylo dostatečně účinné, protože i poté se po přibližně šesti týdnech objevuje nová žádost o splacení dluhu.⁹⁸⁷

⁹⁸² Tamtéž, fol. 221r, 235r (zde byla částka vyčíslena na 46 kop 40 gr. míš. za 7 sudů hořkého piva, jeden po 6 kopách a 40 gr. míš., a vzniklé škody 1 kopy 18 gr. míš.), 294r (výška dluhu se již nemění s výjimkou škod, které stoupily na 1 kopu a 41 gr.). Na kutnohorském sousedovi Zikmundu Labuškovi vymáhal dluh 8 kop gr. míš. i novoměstský měšťan Matouš Emek, a to v první polovině prosince 1589. (Tamtéž, fol. 130v.)

⁹⁸³ Tamtéž, fol. 221r, 235r, 257r.

⁹⁸⁴ Tamtéž, fol. 255v.

⁹⁸⁵ Tamtéž, fol. 126v, 131v, 136v.

⁹⁸⁶ Tamtéž, fol. 129r, 156r, 165r, 182v, 230r, 249v-250r, 255v, 260v.

⁹⁸⁷ Tamtéž, fol. 218v-219r, 229v, 239r, 250r, 259.

Další příležitostí, jak nahlédnout na tehdejší ceny, je vymáhaný dluh novoměstskou sousedkou a měšťankou Zuzanou Malovcovou, konvářkou, na manželích Jindřichu a Evě Křepelkových, kutnohorských susedech, za 7 centýřů cínu, přičemž 6 centýřů bylo prodáváno po 16,5 kopách gr. míš., 7. centýř již se slevou za 16 kop gr. míš. Z celkem pěti konceptů zaznamenaných v období července až září 1590 se dovídáme o průběhu řešení celé záležitosti. Nejprve byli manželé vyzváni ke splacení dluhu. Ve druhém misivu již byla použita pohrůzka právem stavným v případě neuspokojení věřitelky. O tomto právním kroku se dovídáme z následujícího záznamu z poloviny srpna. Ani tento postup však nebyl účinný, proto vyzvala Zuzana kutnohorské šepmistry, aby jednoho z manželů uvěznili. Z posledního konceptu je patrné, že tato žádost byla vyslyšena a že se do kutnohorského vězení dostal Jindřich. Současně se píše, že Zuzanu na Novém Městě navštívila Eva, která požádala o odklad splátky do svatého Havla, tj. 16. října, téhož roku a o propuštění manžela, což bylo na základě příslibu splátky umožněno.⁹⁸⁸ Záležitost se poté pravděpodobně skutečně urovnala, protože další misiv již v této věci expedován nebyl.

Opustíme-li na chvíli novoměstská registra 1588-1591 (1593) a zmíníme-li výjimečné ne-li unikátní dochování jednoho misivu a k němu přiloženého spisu,⁹⁸⁹ máme možnost nahlédnout na zajímavou kauzu, kterou byly novoměstská i kutnohorská rada zaměstnány v březnu 1599. Iniciátorem žádosti byl Bartoloměj Poděbradský, který prosil kutnohorské radní, aby tamní Jan Kosař nevydal Kašparovi Sygartovi z hornouherské Trnavy peníze, neboť jmenovaný Kašpar si zřídil jako plnomocníka Matyáše Čermáka, který ho měl v Praze zastupovat při soudním řízení. Tento Matyáš se ubytoval u již vzpomínaného Bartoloměje, kterému dlužil za byt, stravu a za půjčené peníze 160 kop gr. míš. Kašpar se však dozvěděl o Kosařových penězích, a proto se rozhodl, že peníze získá zpět tímto způsobem. Zda byl ve svém počínání úspěšný, se bohužel již nedovídáme.

Řešení *dědických záležitostí* se objevuje v souboru zápisů pouze jednou. Z květnového konceptu z roku 1589 se dovídáme o žádosti Jakuba Piknusa a jeho manželky Kristýny o vydání 7 kop gr. míš., které byly již složeny na kutnohorské radnici jako dědický podíl po Kristýnině otci.⁹⁹⁰ Žádosti bylo pravděpodobně vyhověno, protože další korespondence se v této věci již nevedla.

⁹⁸⁸ Tamtéž, fol. 188r, 198v, 202r, 207v, 209v-210r.

⁹⁸⁹ Jejich znění je uvedeno v příloze na s. 393-395. AMKH, aktová sbírka, inv. č. 5426.

⁹⁹⁰ Tamtéž, fol. 89.

Jeden zápis z konce srpna 1589 dokládá žádost o vydání *zachovacího listu*. Původním iniciátorem misivu byl novoměstský měšťan Bartoloměj Zahrádecký, který o vydání této písemnosti v Kutné Hoře žádal pro svého syna, usilujícího o znovunavrácení živnosti.⁹⁹¹

Cechovní problematiky, tj. záležitostí *městských korporací*, se týkají dva zápisy. V prvním žádají poručníci sirotek po Jiříku Smolíkovi Jakub Tymer a Matěj Ronovský, novoměstští měšťané, kutnohorského mistra konvářského Jindřicha Křepelku, již jednou výše vzpomínaného, aby znovu přijal do učení nezletilého učně Petra, „*co j[es]t to z nerozumu svého přičinil*“ a z učení zběhl.⁹⁹² Ve druhém misivu kontaktovali novoměstští cechmistři a starší mistři řemesla bečvářského kutnohorské bečváře prostřednictvím zastupujících institucí se žádostí o dodržování pravidel dodávky zboží na Nové Město.⁹⁹³ Toto upozornění, sepsané ve druhé polovině května 1591, dokládá tehdejší cechovní ochrannářskou politiku.

Do oblasti *trestněprávní* lze zařadit zápis z druhé poloviny září 1588, z něhož se dovídáme, že novoměstský vězeň Jan Vobořil odvolal blíže nespecifikované prohlášení, které bylo zaznamenáno novoměstským městským rychtářem a obsahově se dotýkalo Jana Bělského st. z Kanýšova, tj. kutnohorské strany. Jak ještě můžeme vyčíst, Bělský povolil, aby byl Vobořil v případě tohoto odvolání z vězení propuštěn, k čemuž také posléze došlo.⁹⁹⁴ Jednou z možností, proč byl Vobořil uvězněn, je nárek cti, jinými slovy poškození dobré pověsti Jana Bělského.

Bez bližších podrobností se dovídáme ještě z dochovaného misivu z roku 1558, že novoměstský soused Absolón Vačkář má spor v Kutné Hoře s Jiříkem Šrámkem o „*nějaké zbití*“ a prosí o propuštění z rukojemství.⁹⁹⁵

Ani v případě kontaktů mezi Novým Městem pražským a Kutnou Horou nemáme doloženou žádnou korespondenci v záležitostech politických, vojenských, náboženských a zpravodajských.

⁹⁹¹ Tamtéž, fol. 108v.

⁹⁹² Tamtéž, fol. 142v.

⁹⁹³ Tamtéž, fol. 278v.

⁹⁹⁴ Tamtéž, fol. 14v-15r.

⁹⁹⁵ AMKH, aktová sbírka, inv. č. 1376. Znění misivu viz edice s. 392.

III.4.8 Obsahová skladba korespondence z Kutné Hory do Nového Města pražského

V době předbělohorské udržovala Kutná Hora četné styky s řadou domácích i zahraničních subjektů. Převážně se jednalo o kontakty hospodářské, odvíjející se z činnosti dolů a mincovny. Kutnohorští např. obchodovali i s Norimberkem, kam se dovážela měď.⁹⁹⁶ V našem zorném úhlu jsou však misivy, které byly adresovány na Nové Město pražské. Ve sledovaném směru bylo nalezeno ve čtyřech dochovaných předbělohorských registrech 123 zápisů s celkem 125 záležitostmi. K tomu číslu ještě připočteme tři misivy z roku 1528, ku podivu dochované v AMKH, které byly adresovány na Nové Město pražské a zdá se být pravděpodobné, že také odešly, neboť byly opatřeny pečeti.

Důvodem téměř rovnocenného počtu konceptů a jednotlivých záležitostí je skutečnost, že se v některých textech objevuje větší počet řešených kauz. Konkrétně se jedná o souborná uvádění kutnohorských dlužníků, s nimiž řešil prostřednictvím radních své pohledávky novoměstský věřitel. *Majetkové záležitosti jednotlivců* představují i v tomto směru naprostou většinu projednávaných žádostí. Dlužníci pocházeli jak z řad kutnohorských, tak i novoměstských. Vymáhání dluhů se týkají i dva z dochovaných misivů z roku 1528.⁹⁹⁷ Zaměřme se nyní na nejzajímavější případy zachycené v kutnohorských registrech.

Nepřehlédnutelným věřitelem je podle dochovaných záznamů Václav Litoměřický. Poprvé se s ním setkáváme v lednu 1579, kdy vymáhal dluhy na kutnohorských formanech Urbanovi a Janu Koukolíčkovi. Dlužníci v záznamu přiznávali pohledávky za dva sudy piva, odmítali však neurovnané pohledávky za stravu.⁹⁹⁸ Jak je patrné z dochovaných kutnohorských register, patřili mezi jeho časté dlužníky právě kutnohorští formané, kterým nejspíše poskytoval při jejich pobytu na Novém Městě pražském zázemí. V září 1583 odesílala kutnohorská rada misiv uvádějící sedm dlužníků.⁹⁹⁹ Naposledy vystupuje Litoměřický jako konečný adresát v dubnu 1587, kdy mu odpovídal v záležitosti své manželky Anny kutnohorský soused Jiřík Pytlík. Sděloval mu, že o dluhu své ženy nevěděl a že peníze včas odvede.¹⁰⁰⁰ Z novoměstských register 1588-1591 (1593) je zřejmé, že v období listopadu 1588 byl již mrtev, protože zbylé kutnohorské pohledávky za něho vymáhali poručníci jeho sirotek a manželka Ludmila.¹⁰⁰¹

⁹⁹⁶ ŠTROBLOVÁ – ALTOVÁ (edd.), s. 110.

⁹⁹⁷ AMKH, aktová sbírka, inv. č. 456 a 457.

⁹⁹⁸ AMKH, Registra (1545, 1571, 1572, 1573)1575-1584 (1585, 1587), fol. 165r.

⁹⁹⁹ Tamtéž, Registra 1581-1588, fol. 152v.

¹⁰⁰⁰ Tamtéž, fol. 454v.

¹⁰⁰¹ AMP, Registra 1588-1591 (1593), fol. 30r.

I přes nevelkou částku si uvedeme případ, který se započal řešit prostřednictvím obou rad v závěru října 1581. Kutnohorský soused Šebestián Šebek, řezník, vymáhal zbytek dluhu, a to ve výši 2,5 kop gr. č., na novoměstském sousedovi Janu Kaláškovu. O dva týdny později svou výzvu opakoval a byla připojena i pohrůžka právem stavným. Jak je zřejmé z posledního, prosincového záznamu, novoměstští radní ve snaze zabránit jakémukoli obstavení dlužníka uvěznili. Věřitel však již sděloval, že mu byl dluh odveden, a že proto může být Jan propuštěn.¹⁰⁰²

Vycházíme-li z údajů v jednotlivých konceptech,¹⁰⁰³ dlužil nejvyšší částku kutnohorský spolusoused Jiřík Urb, na kterém vymáhala 130 kop gr. míš. novoměstská měšťanka Lidmila Folomanská. V konceptu ze druhé poloviny listopadu 1612 se píše o dlužníkových finančních problémech. Ze zápisu z poloviny prosince je zřejmé, že došlo k Jiříkově uvěznění, a to buď přímo na popud věřitelky, nebo tak učinili sami šepmistři v případě, jestliže jim Lidmila pohrozila vyhlášením práva stavného. Touto cestou by se mu vyhnuli. V prosincovém záznamu Jiřík prosí o propuštění z vězení a o uskutečnění dohody, jak bude dluh splácet.¹⁰⁰⁴ Druhou vysokou sumou je 106 kop gr. míš., vymáhaných počátkem roku 1617 novoměstským měšťanem Janem Šmejdiřem na kutnohorském spoluměšťanovi a sousedovi Jiříku Zachovém od Mečířů. Ze druhého konceptu vyplývá, že po předchozím napomenutí dlužníka přikročili radní ve snaze ochránit ostatní Kutnohorské před obstavením k jeho uvěznění.¹⁰⁰⁵

Vedle částek vyčíslených v groších českých a míšenských se v zápisech setkáváme i se zlatými uherskými. V červnu 1575 vymáhal částku 16 zlatých uherských kutnohorský radní písař Jan Veverin na Kateřině, manželce doktora Gabriela Svěchýna z Paumberku,¹⁰⁰⁶ a v srpnu 1576 je v jednom zápise zmínka o dluhu 15 zlatých uherských, které dlužil Šimon forman kutnohorskému sousedovi Matesu Kerberovi.¹⁰⁰⁷

Z některých zápisů je zřejmé, proč dluh vznikl. Např. Kordule Tapinesová žádala v únoru 1576 novoměstského souseda Tomáše Kašenského o odklad splátky dluhu 6 kop gr. míš. za hořké pivo do svatého Havla.¹⁰⁰⁸ Jiřík Vyletěl, kutnohorský poddaný ze vsi Veletova, vymáhal podle dvou říjnových záznamů z roku 1582 11 kop gr. č. za klisnu a 1 kopu gr. za vzniklé škody na novoměstském spoluměšťanovi Burjanu Zderazském. Koncem ledna

¹⁰⁰² Tamtéž, Registra (1545, 1571, 1572, 1573)1575-1584 (1585, 1587), fol. 294r a Registra 1581-1588, fol. 3, 8v.

¹⁰⁰³ Je nutné znovu připomenout, že některé koncepty jsou velmi stručné a neobsahují informaci o výši dluhu.

¹⁰⁰⁴ Tamtéž, Registra 1612-1620, fol. 2r, 8.

¹⁰⁰⁵ Tamtéž, fol. 351v, 355v.

¹⁰⁰⁶ Tamtéž, Registra (1545, 1571, 1572, 1573)1575-1584 (1585, 1587), fol. 7v.

¹⁰⁰⁷ Tamtéž, fol. 67v.

1583 již věřitel vymáhal pouze 5 kop gr. č. a 2 kopy za vzniklé škody.¹⁰⁰⁹ Jako zprostředkující instituce vystupovala kutnohorská rada na žádost z konce června 1584 Jana Libenického z Vrchoviště a na Libenicích, který vymáhal 64 kop gr. míš. za vepře a hrozil v případě neodvedení pohledávky vyhlášením práva stavného v Kutné Hoře.¹⁰¹⁰ V prosinci 1612 prosily Martu Vopálkovou manželka kutnohorského obyvatele Jana Motyčky, ševce, Mandalena a její dcera, aby s nimi měla soucit. Dlužnice se totiž dostaly do kutnohorského vězení pro dluh za hořké pivo.¹⁰¹¹ Je pravděpodobné, že jim vyšla Marta vstříc, protože další žádost už registra v této věci neobsahují.

Řešení *dědických záležitostí* dosvědčuje také několik dochovaných konceptů. V květnu 1576 žádal kutnohorský měšťan Martin Konvář o předání již složených 15 kop gr. č. při novoměstském právě z dědictví po matce Anně Veselkové.¹⁰¹² Pravděpodobně dědictví bylo příčinou sporu z podzimu 1583 mezi Kateřinou Beštovou a novoměstskou sousedkou Kateřinou Plzákovou o nárok na peníze ze statku, v němž žila Beštová. V prvním misivu byla manželka Urbana Plzáka informována, že si Beštová pro řešení záležitosti ustanovila plnomocníka. Druhý zápis již oznamuje složení základu z nárokováných peněz a umožnění dostavit se před kutnohorské právo v případě nesouhlasu.¹⁰¹³ Poté se již záležitost prostřednictvím korespondence neřešila. Jiřík Škrle prosil v listopadu 1583 o vydání spravedlnosti po novoměstském obyvatele Martinu Vinařovi, žijícím u Náměti v Smíškově domě.¹⁰¹⁴ Pět misivů bylo odesláno v období od dubna 1584 až do října 1585 při vymáhání dědické spravedlnosti kutnohorského obyvatele Jana Sládka, kterému odkázal peníze jeho otčím Matouš Smetířský. Sládek žádal o vydání sumy 50 kop gr. na úřednících záduší sv. Klimenta na Novém Městě. Ještě v říjnu 1585, jak se dovídáme z posledního zápisu, mu úředníci doposud nevyplatili zbylých 30 kop gr.¹⁰¹⁵ Sestry Ječmínkovy Eva a Dorota v červnu 1584 odmítaly, že by dlužily Evě od Soliatrů 40 kop gr. č. ze zděděného statku po Řehoři Hružovi.¹⁰¹⁶ Za zmínku stojí i prosba Evy Kotkové z října 1587, která žádala svého syna Oldřicha Konváře, novoměstského souseda, aby jí o rok odložil splátku dědického podílu po otci, protože se dostala do finančních problémů.¹⁰¹⁷ Na základě žádosti kutnohorského

¹⁰⁰⁸ Tamtéž, fol. 47v-48r.

¹⁰⁰⁹ Tamtéž, fol. 333, 346v, 370r.

¹⁰¹⁰ Tamtéž, Registra 1581-1588, fol. 250v.

¹⁰¹¹ Tamtéž, Registra 1612-1620, fol. 7r.

¹⁰¹² Tamtéž, Registra (1545, 1571, 1572, 1573)1575-1584 (1585, 1587), fol. 62r.

¹⁰¹³ Tamtéž, Registra 1581-1588, fol. 153v, 161v-162r.

¹⁰¹⁴ Tamtéž, fol. 164v.

¹⁰¹⁵ Tamtéž, fol. 189, 198v, 214v, 244, 335r.

¹⁰¹⁶ Tamtéž, fol. 244v.

¹⁰¹⁷ Tamtéž, fol. 491v.

spolusouseda Jana Kalouse a jeho manželky Alžběty byla v září 1614 vyzývána k převedení dědické spravedlnosti Alžbětina matka, novoměstská měšťanka Anna Volavková.¹⁰¹⁸

Stranou naší pozornosti nezůstává ani žádost Matěje Kuchaře, zastupujícího svou manželku Annu Koláčnici, z prosince 1581, aby novoměstští radní přiměli Anninu matku Kateřinu Koláčnici, žijící nad Andělskou zahradou, k výplatě obvěněných 19 kop gr. Ze zápisu se dovídáme, že uvedenou sumu chtěl Matěj použít k zakoupení kutnohorského měšťanství.¹⁰¹⁹ K případu dodejme, že se s Matějem Kuchařem setkáváme ještě jednou v roce 1607. V zápise týkajícím se žádosti o jeho propuštění z vězení pro dluhy novoměstskému Janu Hůrkovi Načeradskému a o sepsání smlouvy ohledně splácení pohledávky, je již jako jeho manželka zmiňována Mandaléna Kuchařová.¹⁰²⁰ V květnu 1613 oznamoval již vzpomínaný kutnohorský spoluhrník Jan Kalous, že se hodlá vypravit na Nové Město i s manželkou Alžbětou, aby byl v souvislosti s dříve uzavřenou svatební smlouvou na Novém Městě pražském v roce 1611 zaznamenán převod Škrlovského domu, který mu v Kutné Hoře postoupil jeho otec Matěj Kalous Nymburský.¹⁰²¹

Se specifickou žádostí se setkáváme v zápisu z října 1611, kdy se na Novoměstské obraceli kutnohorští spoluhrníci Zikmund Brodský a Zikmund Kaňkovský. Jmenovaní potřebovali informovat kutnohorského obyvatele Jiříka Šípaře, nacházejícího se t. č. v Praze, aby se dostavil do Kutné Hory k vyzvednutí svých osobních věcí, které měl „v *sirotčím statečku*“. Nemovitost, v níž pravděpodobně Šípař žil v podnájmu, totiž byla jmenovanými spoluhrnický prodána jinému majiteli, aby se získaly peníze k urovnání dluhů.¹⁰²²

O vyplacení purkrechtních peněz požádala v červnu 1575 novoměstskou radu Kateřina, dcera po zemřelé Anně Rejskové z Růžové ulice. Kateřina se totiž dozvěděla, že již měly být při novoměstském právě tyto peníze za prodaný dům složeny. Kateřina však měla nejspíše na Novém Městě nějaký neurovnaný dluh, a proto se obávala, že by jí peníze nemusely být vyplaceny. Svou žádost odůvodňovala tím, že se s manželem dostali do finančních potíží, a že proto prosí o vyplacení složené sumy.¹⁰²³

Řešení *záležitostí městských korporací* reprezentuje blíže neuvedená prosba ze srpna 1581 kutnohorských mistrů a cechmistrů konvářského řemesla určená novoměstským konvářským mistrům a cechmistrům.¹⁰²⁴ Znovu se s tímto řemeslem v registrech setkáváme

¹⁰¹⁸ Tamtéž, Registra 1612-1620, fol.167v-168r.

¹⁰¹⁹ Tamtéž, Registra (1545, 1571, 1572, 1573)1575-1584 (1585, 1587), fol. 300v.

¹⁰²⁰ Tamtéž, Registra 16011614, fol. 359v-360r.

¹⁰²¹ Tamtéž, Registra 1612-1620, fol. 52v-53r.

¹⁰²² Tamtéž, Registra 1601-1614, fol. 586v-587r.

¹⁰²³ Tamtéž, Registra (1545, 1571, 1572, 1573)1575-1584 (1585, 1587), fol. 3v.

¹⁰²⁴ Tamtéž, fol. 281r.

v září 1606, kdy se Dorota Křikavová obracela na novoměstské cechmistry konvářské, aby se mohl doučit její syn Vít u Václava Vacka.¹⁰²⁵

Do skupiny *obecních záležitostí* náleží žádost z první poloviny listopadu 1612, která informuje o rozšíření morové rány. Kutnohorští, kteří v této věci obesílali i Staroměstské a Nymburské, se k sepsání misivu odhodlali po doručení listu poselacího z české komory, v němž byli upozorněni na šíření morové nákazy v některých městech a na nutnost ochrany domácího obyvatelstva.¹⁰²⁶ Měli proto zvážit, zda nezrušit blížící se svatomartinský jarmark, nebo požádat představitele nejvíce postižených měst, jejichž obyvatelstvo na kutnohorský jarmark dojíždí, aby z důvodu prevence do Kutné Hory v nadcházejících dnech necestovali. Kutnohorští se nakonec rozhodli pro druhou variantu: „*I poněvadž jarmark ten z hodných a slušných příčin netoliko obce, ale i hor JMC se dotýkajících odložen býti nemůže, v městě V[aší] P[octivosti] pak až posavad táž rána boží morová panuje a se zvyšuje, protož aby se dotčenému jich [mil]ostí poručení zadosti státi mohlo, k V[aší] P[octivosti] toto naschvální psaní činíce přátelsky žádáme, že takové jich [mil]ostí nařízení spoluměšténím V[aší] P[octivosti], kteří tak s zbožím a věci [!] krámskými přijíždějí, v známost uvést, aby se čím spraviti a jak škodám vyhnouti věděli, ráčíte. Jinak zajisté sami od sebe toho bychom žádnýmu, aby sem do města svobodně za příčinou živnosti a obchodův svejch tak jako odjinud přijedti nejměli, zvláště že již i mezi námi také táž rána a metla boží se zjevuje, nemohli.*“¹⁰²⁷

Do *oblasti hospodářské* je možno zařadit dochovaný misiv, který v roce 1528 adresovali Kutnohorští na Nové Město v záležitosti berní.¹⁰²⁸ Kutnohorští šepmistři se podívovali nad postupem svého protějšku, který měl oznámit české komoře, že může ze strany Kutné Hory počítat s odvedením blíže neuvedené částky peněz. Kutnohorská strana proto úředníkům české komory sdělila, že to je mylná informace, a následně obdržela sdělení o zproštění této povinnosti. Radní poté nelenili kontaktovat Novoměstské a obeznámit je s tímto rozhodnutím.

Oblast právní je zastoupena žádostí spolehornice Doroty Čechtické jinak Vodičkové z května 1606, která prosila novoměstského obyvatele Nikodéma, hospodáře od Veselků na Koňském trhu, a jeho manželku Kateřinu o vydání svědectví v záležitosti Dorotina sporu

¹⁰²⁵ Tamtéž, Registra 1601-1614, fol. 326r.

¹⁰²⁶ Obdobná praxe je zřejmá i z dochovaných dvou misivů, které obdrželi Kutnohorští z české komory a z místodržitelství jako varování před šířícím se morem v roce 1568. Instituce Kutnohorské nabádaly, aby do města nebyl vpuštěn nikdo z měst, kde se již mor rozšířil. Srov. AMKH, aktová sbírka, inv. č. 2160 a 2188. Z roku 1582 se dochovalo další varování z české komory, které mj. také nařizovalo uklizení ulic a obsahovalo zákaz pouštět svině do tohoto prostranství. (Tamtéž, inv. č. 3329-3334.)

¹⁰²⁷ Tamtéž, Registra 1601-1614, fol. 754.

¹⁰²⁸ AMKH, aktová sbírka, inv. č. 458.

s kolínským zálabským sousedem Janem Týnišťským.¹⁰²⁹ O svědectví žádala i kutnohorská obyvatelka Anna Šutýřová (Šutýřka), která potřebovala v blíže neuvedeném řešení nářku cti výpověď novoměstského obyvatele Adama Cukráře, bydlícího poblíž Horské brány.¹⁰³⁰ Zmínit můžeme i žádost kutnohorského obyvatele Šimona Píseckého, narozeného na Novém Městě pražském, který se v září 1607 obracel prostřednictvím rady na Novoměstské s potřebou jednak výpisu z městských knih dokládajícího řádný původ, jednak dokladu o již dříve vydaném listu zachovacím.¹⁰³¹ O výpis z městských knih týkající se řádného původu požádal v září 1614 i kutnohorský obyvatel Tomáš Eš.¹⁰³² Specifickou prosbou je žádost Jana Faberia, narozeného v Kutné Hoře, z března 1583, který využil možnosti přimluvy kutnohorských šepmistrů a obracel se na Novoměstské, aby mu umožnili otevření živnosti, zakoupení domu a zisk měšťanství, protože se jmenovaný na Nové Město pražské oženil.¹⁰³³ V červnu 1588 zaslal prostřednictvím kutnohorských konšelů Jiřík Voška Novoměstským žádost o povolení k sňatku s Annou, sirotkem po Blažejí Mlynáři, která patřila do farnosti na Novém Městě pražském.¹⁰³⁴

Několik konceptů, pomineme-li jednotlivá oznámení o věznění dlužníků, jež ponecháváme i přes trestněprávní charakter jako integrální součást celého procesu vymáhání finančních pohledávek, spadá přímo do oblasti *trestněprávní*. Z července 1577 pochází dotaz kutnohorských šepmistrů na novoměstského městského rychtáře, který měl mít již dříve jisté dočinění s kutnohorským vězněm Václavem Zehubským. Jmenovaný se totiž doznal při právě města Nymburka, že zabil se svými pomocníky mlynáře u Bělé a že ve vsi Libšice ještě společně vykradli kostel.¹⁰³⁵ V květnu 1584 psali Kutnohorští Novoměstským na základě žádosti kutnohorského souseda Jana Sedláčka z Kaňku o poskytnutí informací o jistém Adamovi, bratrovi Jiříka Roubíčka, který se měl na Novém Městě podrobit útrpnému právu. Popis jmenovaného vězně se totiž blížil podobě zloděje, který Sládečkovi před čtvrt rokem ukradl šaty, klenoty a peníze a jehož popsali v Kutné Hoře posléze popravení zločinci.¹⁰³⁶ V červnu 1584 posílali Kutnohorští žádost týkající se Vávry Holého, jež byl podroben v Kutné Hoře útrpnému právu a přiznal se, že se s ním měl na páchání vražd podílet nějaký Adam Zmučený, který by měl být na Novém Městě. Bližší podrobnosti ovšem scházejí.

¹⁰²⁹ Tamtéž, fol. 298v-299r.

¹⁰³⁰ Tamtéž, Registra (1545, 1571, 1572, 1573)1575-1584 (1585, 1587), fol. 10v.

¹⁰³¹ Tamtéž, Registra 1601-1614, fol. 374v-375r.

¹⁰³² Tamtéž, Registra 1612-1620, fol. 170r.

¹⁰³³ Tamtéž, Registra (1545, 1571, 1572, 1573)1575-1584 (1585, 1587), fol.409v.

¹⁰³⁴ Tamtéž, Registra 1581-1588, fol. 522v-523r.

¹⁰³⁵ Tamtéž, Registra (1545, 1571, 1572, 1573)1575-1584 (1585, 1587), fol. 104r.

¹⁰³⁶ Tamtéž, Registra 1581-1588, fol. 231r.

Ze zápisu se pouze dovídáme, že radní prosí o postupování podle práva.¹⁰³⁷ S obdobnou žádostí se setkáváme v první polovině května 1588, kdy při útrpném právu vypověděl Jan Kelner, že se měl dopouštět ještě s dalšími lidmi vykrádání domů jistý Petr Černíček, bydlící v podnájmu u Pěničků na Koňském trhu.¹⁰³⁸ Ve druhé polovině září 1601 žádali kutnohorští šepmistři o zadržení Jakuba jinak Kuby Slavíka, podruha na Vysoké baště pod Horskou branou, protože jmenovaný byl obviněn ze spoluúčasti na krádežích. Za svého spolupachatele ho označil při použití útrpného práva kutnohorský vězeň Jan Holý, narozený na Starém Městě pražském, syn Jana Lazebníka. Kutnohorští proto žádali, aby byl Jakub vydán před kutnohorské právo k 1. říjnu téhož roku.¹⁰³⁹

Do vymezené oblasti je možno připojit i žádosti týkající se nápravy nářku cti. První pochází z června 1575 a obhajoval v ní svou čest kutnohorský spoluradní Petr Bernášek. Rada proto druhé straně – Duchkovi Berounskému – stanovila termín stání v Kutné Hoře.¹⁰⁴⁰ Další žádost pochází z října 1601, kdy se prostřednictvím kutnohorských radní domáhal očištění své poctivosti kutnohorský zvonař Daniel Epineus, kterého měl poškodit Eliáš Rotnperger. Zvonař, obávající se o další prosperitu své živnosti, proto žádal novoměstské o pomoc, tedy nejspíše o stanovení dne stání.¹⁰⁴¹ Nářku cti se týká pravděpodobně i žádost Mikuláše Vodňanského z Lazarova ze srpna 1604, který měl incident s nejmenovaným novoměstským měšťanem, když jel s čeládkou po silnici. Také žádal o nápravu.¹⁰⁴²

V rámci souboru konceptů nebylo zjištěno řešení záležitostí na úrovni politické, vojenské, zpravodajské či náboženské. Za pozornost stojí ještě jedno srovnání: zatímco pro období let 1575-1588 je doloženo celkem 74 konceptů, korespondenční styky s Novým Městem pro léta 1601-1620 dokládá pouze 49 zápisů. Tendence k poklesu navazovaných kontaktů se projevuje v tomto případě již v době předbělohorské.

¹⁰³⁷ Tamtéž, fol. 248v.

¹⁰³⁸ Tamtéž, fol. 512v.

¹⁰³⁹ Tamtéž, Registra 1601-1614, fol. 27v.

¹⁰⁴⁰ Tamtéž, Registra (1545, 1571, 1572, 1573)1575-1584 (1585, 1587), fol. 8r.

¹⁰⁴¹ Tamtéž, Registra 1601-1614, fol. 71v.

¹⁰⁴² Tamtéž, fol. 192r.

III.4.9 Obsahová skladba korespondence z Nového Města pražského do Nymburka

Při cestě z Nového Města pražského do Nymburka musel posel urazit 48 km. Jak dokládají novoměstská registra 1588-1591 (1593), byl tímto úkolem pověřen celkem 19x v 16 projednávaných záležitostech. V nadpoloviční většině zápisů se totiž jednalo o jednorázový oboustranný korespondenční styk, po jehož uskutečnění se záležitost podařilo urovnat.

Zápisy z přelomu 80. a 90. let 16. století dokládají, že obě městské rady byly svým obyvatelstvem kontaktovány především v *majetkových záležitostech jednotlivců*. V první skupině záležitostí, které se týkají *vymáhání finančních pohledávek*, jsou dlužníci doloženi jak na straně nymburské, tak i na straně novoměstské – na té ovšem v menšině.

Třikrát je jako věřitel zmiňován novoměstský měšťan Jakub Pikhart, koželuh, který nejprve vymáhal v listopadu 1590 13 kop gr. míš. za kůže na Martě, vdově po nymburském sousedovi Antonínu Laškovi, ševci, a poté v říjnu 1591 14 kop gr. míš. na nymburském sousedovi Ondřeji Polákovi a 35 kop gr. míš. na Janu Vrbovi. V případě posledního jmenovaného nymburského souseda svou žádost znovu opakoval počátkem prosince téhož roku.¹⁰⁴³ Není vyloučeno, že se i poté v této záležitosti expedovala korespondence.

Příkladem pokročilejší fáze vymáhání pohledávky je zápis z poloviny září 1588, kdy byl v novoměstském vězení držen pro dluhy, pravděpodobně ve snaze ochránit novoměstské obyvatelstvo před vyhlášením práva stavného ze strany města Nymburka, měšťan Havel Přibyslavský. Ve své žádosti, jejímž konečným adresátem byl nymburský měšťan Jan Smykl, prosil o propuštění z vězení na dobu 20 dnů, během nichž chtěl získat sumu potřebnou ke splacení svého dluhu.¹⁰⁴⁴

V říjnu 1588 byl poprvé odeslán do Nymburka list poselací v blíže neuvedené záležitosti novoměstského měšťana Jana Vlčka. Teprve ze srpnového misivu z následujícího roku se dovídáme, že byl Vlček uvězněn pro dluhy na Novém Městě. Ve snaze shromáždit potřebné množství peněz pro své věřitele se obrátil na své nymburské dlužníky Samuela Leše a jeho manželku Annu, kteří mu měli splatit dluh ve výši 107 kop gr. míš.¹⁰⁴⁵ Jeho záležitost se v tomto směru nejspíše vyřešila, protože se s ním poté již nesetkáváme.

Ochotu řešit záležitost lze spatřovat ve dvou zápisech z května 1591. Novoměstský měšťan Vít Vodička nejprve sděloval své věřitelce Anně Hlaváčové, že jí dluh splatí proti

¹⁰⁴³ AMP, Registra 1588-1591 (1593), fol. 231r, 338r, 353v.

¹⁰⁴⁴ Tamtéž, fol. 13r.

¹⁰⁴⁵ Tamtéž, fol. 18r, 105r.

navrácení „šuldbrífu“, posléze ji již informoval, že hodlá peníze složit na nymburské radnici.¹⁰⁴⁶

Jako zprostředkující instituci byl nymburské radě odeslán list poselací v záležitosti dluhu 15 kop 50 gr. č., které neodvedl Karlu Zárubovi z Hustiřan, na Radimi a Cerekvicích, královskému kráječi, Jan Kolovrátek z Nového Města. Za dlužníka se zaručili Ondřej Bína a Jan Hřib z Nového Města pražského, které na popud Nymburských novoměstští radní vyzvali k urovnání pohledávky s pohrůzkou vězení.¹⁰⁴⁷

Druhou skupinu majetkových záležitostí jednotlivců představují *dědictví*. Ve druhé polovině června 1590 se na Novoměstské obrátila Mandalena, manželka pekaře Matouše Přibyslavského, která jejich prostřednictvím žádala Nymburské o vydání dědického podílu po jejím otci Jiříku Kožišníkovi, odkázal-li jí něco. Znovu byli Nymburští v této věci kontaktováni počátkem května 1591. Pravděpodobně znovu nebyla žádost vyřízena, protože v první polovině srpna téhož roku se Mandalena znovu domáhala vydání této spravedlnosti.¹⁰⁴⁸ Zápisy ani v jednom případě nezmiňují důvodu protahování dědického řízení. Příčinou mohla být platební neschopnost osoby, která měla peníze, šlo-li o ně, vyplatit. Překážkou mohla být i skutečnost, že Mandalenin otec zemřel bez pořízení poslední vůle a tím se mohlo celé dědické řízení komplikovat a protahovat. Tato varianta se zdá být pravděpodobnější.

Naší pozornosti by neměl uniknout ani případ novoměstského měšťana Petra Stříbrného, který nymburské radní žádal v závěru srpna 1591 o stanovení termínu k převzetí domu po nymburském měšťanovi Adamu Hájkovi.¹⁰⁴⁹ Na tento případ upozorňujeme záměrně, protože se s Petrem Stříbrným a záležitostmi prodeje pravděpodobně tohoto domu setkáme při sledování obsahu odesílané korespondence z Nymburka na Nové Město pražské.

Skupinu obecních záležitostí reprezentuje pouze jeden zápis týkající se *trestněprávní oblasti*. Novoměstští radní v něm odpovídali svým nymburským kolegům, že zachovají právní postup a v případě nevinny propustí z novoměstského vězení Jana Starého a jeho syna Mikuláše Homolu.¹⁰⁵⁰ Důvod jejich uvěznění v konceptu misivu však uveden není.

V rámci souboru konceptů zachycených v registrech 1588-1591 (1593) nejsou doloženy texty, které by dokládaly spolupráci na řešení politických, zpravodajských, náboženských, hospodářských či vojenských záležitostí.

¹⁰⁴⁶ Tamtéž, fol. 273, 276r.

¹⁰⁴⁷ Tamtéž, fol. 243v-244r.

¹⁰⁴⁸ Tamtéž, fol. 184r, 272v-273r, 313r.

¹⁰⁴⁹ Tamtéž, fol. 321r.

¹⁰⁵⁰ Tamtéž, fol. 229r.

III.4.10 Obsahová skladba korespondence z Nymburka do Nového Města pražského

V dalším sledovaném směru, tj. v odesílané korespondenci z Nymburka do Nového Města pražského, v níž figuruje pro dobu předbělohorskou 80 zápisů a 50 projednávaných záležitostí¹⁰⁵¹, se opět jedná především o *majetkové záležitosti jednotlivců*. Čtyři nymburská registra, zachycující s mezerami téměř čtyři desetiletí doby předbělohorská, dokládají 31 zápisů a 19 záležitostí pro léta 1572-1575, 12 zápisů a 11 záležitostí pro léta 1583-1585, 17 záznamů a 13 řešených záležitostí pro léta 1591-1598 a 20 textů a 7 projednávaných záležitostí pro léta 1602-1605. Uvedená čísla jsou odrazem pozvolného poklesu navazovaných korespondenčních kontaktů obou měst již na počátku 17. století. Absence pramenů neumožňuje zjistit, zda se kontakty v následujících letech především v souvislosti s protihabsburským odbojem 1618-1620 ještě neoživily.

Naprostá většina konceptů obsahuje informace o řešení *dlužních záležitostí jednotlivců*. Četnější korespondence v jedné kauze do určité míry umožňuje nahlížet na jednotlivá její stádia a peripetie. Uvedme si proto několik ilustrativních případů.

V dubnu 1573 poprvé psali nymburští konšelé novoměstským radním odpověď v záležitosti Tomáše Myslíka. Nymburský soused odmítal, že by měl dluh u mělnického měšťana Jiříka Myslíka v hodnotě 300 kop gr. míš., jak bylo uvedeno v Jiříkově kšaftu. Poručníkem Jiříkova statku a dětí se stal Mikuláš z Vorličné od Černé růže, který celou záležitost za pomoci novoměstských radních s Tomášem řešil. Ve druhém listu z poloviny května jmenovali nymburští radní stranám den stání. O dva dny později však byl sepisován nový misiv, v němž se stání bez uvedení podrobnějších okolností poodkládalo. Podobné znění má i v pořadí čtvrtý list. Poté se již s největší pravděpodobností stání konalo a prostřednictvím korespondence již záležitost řešena nebyla.¹⁰⁵²

Jeden list z konce července 1573 dokládá žádost nymburského souseda Jana Kožišníka Matoušova, který s pomocí nymburské rady prosil své věřitele, aby k němu byli shovívaví, protože jeho majetek utrpěl po požáru velké škody.¹⁰⁵³

¹⁰⁵¹ Konkrétně jsou zachycena období odpovídající časovému rozsahu dochovaných nymburských register: 27. září 1572 – 2. července 1575, 30. července 1583 – 30. prosince 1585, 21. listopadu 1591 – 23. února 1598, 7. února 1602 – 21. března 1605.

¹⁰⁵² AMN, Registra 1572-1575, fol. 74r, 82v-83r, 83v a 91v.

¹⁰⁵³ Tamtéž, fol. 110r.

Čtyři listy poselací byly odeslány ve věci blíže neuvedeného dluhu nymburského obyvatele Matouše Zlatníka. V prvním misivu – odpovědi – Nymburští v předvánočním období roku 1573 svým kolegům odpovídali, že Matouše pro dluh uvěznili, o čemž měl být informován novoměstský soused Duchek Berounský. Druhý list, pocházející přibližně z poloviny ledna roku 1574, inicioval Matouš a žádal v něm, aby byl propuštěn z vězení, že chce jet do Prahy se svým ručitelem a dluh urovnat. Asi o týden déle se žádost o propuštění opakovala. Z obsahu čtvrtého, posledního misivu můžeme usuzovat, že již Matouš ve vězení nebyl. Žádal však svého věřitele, aby byl k němu shovívavý.¹⁰⁵⁴

Na počátku února roku 1574 začali Nymburští řešit záležitost nymburského obyvatele Jiříka Kopřivy, který vymáhal dluh na Jakubu Jirchářovi Malém a Janu Kolovrátkovi. K novoměstským branám směřoval posel celkem 7krát a při jeho poslední cestě na samém počátku března ještě nebyl věřitel uspokojen. Protahováním celé záležitosti se původní dluh 6 kop gr. č. navýšil o blíže neuvedené náklady na úřední řízení, takže v pátém misivu je již připojována zmínka i o vymáhání vzniklých škod. Navíc sám Jiřík dlužil nějaké peníze, a o to více potřeboval získat splátku od Jakuba i Jana.¹⁰⁵⁵

V záležitosti dluhu ve výši 60 kop gr. míš. se na radní obrátil nymburský soused Filip Rešl, kterému tuto částku dlužil novoměstský měšťan Adam z Radkova. První misiv byl se žádostí o zaplacení odeslán před polovinou listopadu 1592. S odstupem více než dvou měsíců se sepisoval druhý list, v němž se již objevila pohružka právem stavným. Přestože nemáme k dispozici následnou odpověď Novoměstských, lze vytušit, že Adama ve snaze ochránit své obyvatele před obstavením uvěznili. Můžeme též předpokládat, že se současně zmiňovala i Adamova prosba o propuštění z vězení. Ve třetím nymburském misivu se totiž proti tomu postavil Rešl odmítavě. Záležitost se poté již v rámci korespondenční praxe neřešila.¹⁰⁵⁶

Na Silvestra 1593 byla expedována odpověď Novoměstským ve věci údajného dluhu 100 kop gr. č. nymburského měšťana Jiříka Notáře, který měl tuto vysokou částku peněz, bereme-li v úvahu, že v nymburském prostředí obvykle dluh nepřesahoval částku 20-25 kop gr. míš., dlužit urozené paní Kateřině Chlivenské. Ta se současně obrátila na Staroměstské a Malostranské, aby vyhlásili právo stavné. Ze zápisu se pouze dovídáme, že Nymburští stanovili pro Jiříkův odpor den stání na 14. ledna 1574, a proto doufali, že bude dodržen právní postup a k vyhlášení práva stavného prozatím nedojde.¹⁰⁵⁷ Jméno Jiříka Notáře,

¹⁰⁵⁴ Tamtéž, fol. 181r, 194r, 199r, 215v.

¹⁰⁵⁵ Tamtéž, fol. 207v-208r, 261v-262r, 282v, 289, 332v, 383v.

¹⁰⁵⁶ Tamtéž, Registra 1591-1598, fol. 28r, 33v a 41r.

¹⁰⁵⁷ Tamtéž, fol. 66.

označovaného tehdy ještě jako nymburského souseda, je zachyceno v jiné souvislosti již v zápise z počátku dubna roku 1584. Jiřík prostřednictvím nymburských konšelů žádal Novoměstské, aby informovali úředníky záduší svatého Mikuláše, že si chce „koupit“ peníze ze spravedlnosti po svém bratrovi a že je chce následně zase k záduší navrátit.¹⁰⁵⁸

11,5 kop gr. č., posléze v dalších zápisech vyčíslených na 23 kop gr. míš. dlužil nymburskému obyvateli Václavu Šenkýři Řehoř Žatecký, šenkýř u Veselků, za hřebici.¹⁰⁵⁹ Celkem čtyři misivy nám dovolují alespoň částečně sledovat vývoj záležitosti. V prvním listu z počátku listopadu 1603 věřitel pouze žádal o splacení pohledávky. Ve druhém se již objevuje pohrůžka právem stavným. Ani Václav však neměl urovnané všechny své pohledávky, a proto se ze třetího psaní z prosince 1603 dovídáme, že se sám dostal do vězení pro dluhy, a proto nutně potřeboval, aby mu Řehoř splatil dlužné peníze, které by byly poté použity na úhradu Václavových dluhů. Ze čtvrtého misivu je zřejmé, že se Václavovi podařilo z vězení dostat buď po zaplacení dluhu, nebo s příslibem brzkého odvodu peněz, popř. se mu podařilo věřitele přesvědčit, aby mu splátku ještě poodložil. Jedno je však zřejmé: Řehořovy peníze Václavovy problémy v danou chvíli nepomáhaly řešit, protože ještě v únoru 1604 znovu Nymburští kontaktovali Nové Město a s pohrůžkou práva stavného žádali o splátku dluhu. Pravděpodobně poté následovala nějaká dohoda, která záležitost ukončila. Více misivů už totiž v této věci expedováno nebylo.¹⁰⁶⁰

Jako zprostředkující instituci kontaktoval Nymburské mladoboleslavský soused Jan Beránek, kterému dlužili peníze Matouš Geršl a Anna Breslová z Nového Města. Jako donucovací prostředek byla v únoru 1602 zvolena pohrůžka právem stavným, které by se v případě neuspokojení žadatele na Novoměstské vztahovalo v případě příchodu na nymburský jarmark.¹⁰⁶¹ Nejspíše bylo žadateli vyhověno, neboť se již v registrech další koncept v této záležitosti nenachází.

Z některých zápisů se též dovídáme, z čeho dluhy vznikly. Vedle již výše uváděné nezaplacené hřebice si uveďme vymáhání 22 kop gr. míš. za vorkaf¹⁰⁶² a 6 kop gr. míš. za pivo.¹⁰⁶³

¹⁰⁵⁸ Tamtéž, Registra 1583-1585, fol. 82v.

¹⁰⁵⁹ Hřebice je zastaralé pojmenování pro mladou, dosud nezapuštěnou klisnu. Viz Hipologický slovník – koňský slovník, <http://www.volny.cz/konsky-slovník/>, 20.5. 2007.

¹⁰⁶⁰ AMN, Registra 1602-1605, fol. 107v, 111v, 116r, 124r.

¹⁰⁶¹ Tamtéž, fol. 19v.

¹⁰⁶² AMN, Registra 1591-1598, fol. 49v a 56r. Slovo *vorkaf* je starší dialektický výraz označující zboží, přípravu do něčeho, podoba *vorkáf* též značí přípravu do tkaní - viz *Příruční slovník jazyka českého*, díl VI., Praha 1951-1953, s. 1127.

¹⁰⁶³ AMN, Registra 1572-1575, fol. 421r.

Další kategorií byly *záležitosti dědické*. Nejvýraznější kauzou se ve směru z Nymburka do Nového Města pražského stalo vymáhání dědického podílu v hodnotě 100 kop gr. míš. Viktorínem Emkem, synem po stejnojmenném nymburském sousedovi a vnuku po Matouši Emkovi, na novoměstských měšťanech bratřích Janovi a Danielovi Emkových z Emštejna. Z Nymburka v této záležitosti, která se poprvé řešila v červenci 1602, odešlo 8 listů. Ani pohružky, ani vyhlášení práva stavného však bratry nepřiměly záležitost řešit. Ještě v závěru listopadu 1604, kdy byl sepsán poslední list s opětovnou žádostí v této věci, své peníze Viktorín neměl.¹⁰⁶⁴ K celé kauze ještě připojme samostatný koncept z register 1591-1598, zaznamenaný na počátku května roku 1597, kdy se na nymburské radní obrátila nymburská měšťanka Kateřina Hlavová, Viktorínova poručnice. Kateřina se tehdy dotazovala na podobu movitého majetku, který po sobě novoměstský měšťan Matouš Emek zanechal.¹⁰⁶⁵

V dědické záležitosti zastupovala nymburská rada i svého souseda Matouše Lesnara, který nejprve v jednom listu v červenci 1604 jejím prostřednictvím žádal o výpis z kšaftu po zemřelém bratranci Jiříkovi. Přibližně o týden později již žádal o pomoc při převodu dědického podílu.¹⁰⁶⁶ Je tedy zřejmé, že novoměstští radní brzy po doručení prvního misivu tento výpis poskytli. Je též pravděpodobné, že ho do Nymburka po zaplacení úředního poplatku za výpis, doručil stejný posel, který list nesl na Nové Město.

V *oblasti právní* stáli nymburští konšelé v druhé polovině května 1574 na straně svého městského služebníka Martina, syna po zemřelém novoměstském sousedovi Václavu Tesařovi, při jeho žádosti o vydání zachovacího listu.¹⁰⁶⁷ Jiným příkladem je list přibližně z poloviny května 1584, iniciovaný Annou, manželkou nymburského souseda a soukeníka Matěje Žídkého, která oznamovala, že se nemůže zúčastnit výslechu svědků ve věci jejího sporu s manželkou nymburského souseda Šimona Kožišníka Lidmilou, proto ji má zastoupit její otec Jan Čečetka, kloboučník.¹⁰⁶⁸ O stanovení dne stání požádala Novoměstské po polovině září 1584 prostřednictvím misivu nymburská spolusouseda Alena, manželka Adama Nymburského, která měla spor s novoměstským spoluměšťanem Šebestiánem Kohlerem.¹⁰⁶⁹ Jako zprostředkovatelé vystupovali Nymburští v srpnu 1573 v žádosti poděbradské sousedky Kateřiny, vdovy po Nikodémovi Zlickém z Rýzengentu, která potřebovala získat od Novoměstských výpis z městských knih pro její spor s nymburským

¹⁰⁶⁴ Tamtéž, Registra 1602-1605, fol. 22r, 26, 28, 29r, 96v, 109r, 139r a 168.

¹⁰⁶⁵ Tamtéž, Registra 1591-1598, fol. 193v-194r.

¹⁰⁶⁶ Tamtéž, Registra 1602-1605, fol. 149v-150r a 150v.

¹⁰⁶⁷ Tamtéž, Registra 1572-1575, fol. 273r.

¹⁰⁶⁸ Tamtéž, Registra 1583-1585, fol. 99v-100r.

¹⁰⁶⁹ Tamtéž, Registra 1583-1585, fol. 132r.

sousedem Viktorínem Čáslavským o jeho dluh 300 kop gr. míš. V konceptu se ještě uvádí, že za výpis měl zaplatit posel, který ho měl poté doručit zpět do Nymburka.¹⁰⁷⁰

Z oblasti *trestněprávních záležitostí* se z jednoho konceptu z počátku října 1584 okrajově dovídáme o Johaně, vdově po Matěji Podhorském, kterou obvinil z „*mordu*“ Vít Svačina. Novoměstští byli na její žádost kontaktováni, aby zajistili výslech blíže nejmenovaných svědků. Písemný záznam jejich svědectví měl poté převzít její plnomocník Vít Srna.¹⁰⁷¹

V několika málo případech jsou zastoupeny záležitosti dotýkající se *obecní správy*. V závěru října 1604 kontaktovali Nymburští na popud důchodních úředníků novoměstské konšely, aby informovali úředníky záduší svatého Jindřicha, že v posledních čtyřech letech nebyl zaplacen do nymburské městské pokladny poplatek v hodnotě 4 kop 8 gr. č. za Andriskou louku, nacházející se poblíž Nymburka, kterou záduší odkázal Mikuláš Růže z Vorličné. Úředníci pravděpodobně záležitost ku spokojenosti Nymburských vzápětí urovnali, protože další list už v této záležitosti sepsován nebyl.¹⁰⁷²

Druhým vyhraněným listem, který spadá do záležitostí obecních, jmenovitě hospodářských, je odpověď nymburských radních na žádost Novoměstských ve věci překupování dobytka od cizinců a jeho vývozu za hranice. V konceptu se uvádí, že Nymburští obeznámili s prosbou celou nymburskou obec a že nařizovali, aby tyto praktiky nebyly podporovány.¹⁰⁷³ Je pravděpodobné, že vzhledem k absenci jakýchkoli podrobnějších údajů vztahujících se přímo k obchodní činnosti nymburského obyvatelstva Novoměstští rozesílali podobný list hromadně i některým dalším městům.

Samostatně nymburští radní vystupují i ve sporu s Petrem Stříbrným, který je obviňoval, že mu zadržují spravedlnost. Nymburští se v polovině října 1603 ohrazovali, že mu žádné dědictví nezadržují a že ho ani neznají. V souladu s právními zvyklostmi mu nabídli, že se může obrátit na soud a vinit ty, kteří ho měli údajně poškodit. Tento list však na Novoměstskou radnici nedorazil, protože o měsíc později se z druhého konceptu misivu dovídáme, že se nymburští konšelé omlouvají, že teprve odpovídají, ale že již jednou v této věci byl misiv napsán, ovšem doposud se nevrátil posel, který ho měl doručit. Záležitost se poté v registrech již neobjevuje.¹⁰⁷⁴ Uvedený spor s novoměstským měšťanem však nebyl

¹⁰⁷⁰ Tamtéž, Registra 1572-1575, fol. 117v.

¹⁰⁷¹ Tamtéž, Registra 1583-1585, fol. 135r.

¹⁰⁷² Tamtéž, Registra 1602-1605, fol. 164.

¹⁰⁷³ Tamtéž, Registra 1572-1575, fol. 121v-122r.

¹⁰⁷⁴ Tamtéž, Registra 1602-1605, fol. 104v a 111r.

pro Nymburské první. Z register 1591-1598 se dovídáme, že na počátku srpna roku 1597 je prostřednictvím novoměstské rady Petr Stříbrný kontaktoval ve věci údajného dluhu v hodnotě 69 kop gr. míš. za prodaný dům. Neuvedl však, kdo mu peníze z nymburského obyvatelstva dluží. Své nároky stupňoval natolik, že již ve druhém psaní z druhé poloviny září požadoval, aby mu dluh tedy splatila nymburská rada. Tento postoj naprosto Nymburští odmítli a opět ho odkazovali na možnosti, které poskytuje zemské zřízení, tedy obrátit se na soud. Petr Stříbrný již poté v registrech nefiguruje.¹⁰⁷⁵

V správních záležitostech též Nymburští řešili v druhé polovině března 1592 postup svého městského rychtáře, který byl obviněn Adamem Doušou z Nového Města pražského, že měl na popud mladoboleslavského žida Lazara provést proti Adamovi blíže nespecifikovaný zákrok. Radní, kteří o tom nebyli dostatečně informováni, proto ubezpečovali Doušu, že mu nehrozí žádný neoprávněný právní postup.¹⁰⁷⁶

Nymburští radní nenavazovali, viděno dochovanými předbělohorskými registry, s Novoměstskými kontakty, které by svědčily o řešení politických, vojenských či náboženských záležitostí.

III.4.11 Obsahová skladba korespondence mezi Českým Brodem, Kolínem a Nymburkem

Při rozboru předbělohorských kolínských a nymburských register bylo nalezeno 345 zápisů s 247 záležitostmi pocházejícími ze vzájemné korespondenční praxe mezi městy Kolínem, Nymburkem a jednosměrně též Českým Brodem.¹⁰⁷⁷ Nahlédneme tedy

¹⁰⁷⁵ Tamtéž, Registra 1591-1598, fol. 201 a 205r.

¹⁰⁷⁶ Tamtéž, fol. 15v.

¹⁰⁷⁷ Jana KRUMPHOLCOVÁ (=VOJTÍŠKOVÁ), *Komunikace českých královských měst v předbělohorském období (Úřední korespondence mezi Českým Brodem, Kolínem a Nymburkem)*, rigorózní práce na ÚHV PF UHK, Hradec Králové 2002, s. 35-54. 99 zápisů se 73 projednávanými kauzami se dochovalo ve směru z Nymburka do Českého Brodu, 86 zápisů a 70 jednotlivých případů v korespondenci z Nymburka do Kolína, 64 textových jednotek a 52 projednávaných záležitostí z Kolína do Českého Brodu, 93 zápisů a 51 věcných obsahů z Kolína do Nymburka a pouze jeden případ bylo možné vzhledem k absenci jakýchkoli českobrodských register zrekonstruovat ve směru z Českého Brodu do Kolína. Směr z Českého Brodu do Kolína reprezentuje pouze jedna kauza z roku 1600, o níž jsme se již jednou zmiňovali výše při diplomatickém rozboru register 1599-1600. Aktéry byli v pozici soukromé osoby českobrodský primas Melichar Daník z Vostrova a Kočic a kolínský výběrčí posudného a ungeltu Jeho Milosti císařské Jan Kirchbryk Berounský jakožto úřední osoba. Jedná se o druhý zrekonstruovaný případ, kdy můžeme nahlížet na průběh případu na základě existence dochované oboustranné korespondence, popř. jejích záznamů v registrech. Nepochází však z hlavních sledovaných směrů. V prvním zápise z 13. ledna 1600 oznamují českobrodští radní, že se dostalo Melicharu Daníkovi z Vostrova a Kočic, českobrodskému primasovi, újmy, protože měl být od formanů, kteří vezli do Brodu jeho víno, vybrán

prostřednictvím těchto pramenů na problémy, které zaměstnávaly jmenovaná města, a porovnejme je s výše uvedenými přehledy obsahu korespondence.¹⁰⁷⁸

nenáležitý poplatek od kolínských výběrčích posudného a ungeltu, a proto se k tomu mají výběřčí vyjádřit a věc se má podle práva urovnat. (Registra 1599-1600, s. 293-294: *Službu svú vzkazujeme slovutné Opatrnosti páni přátelé a sousedé naši milí. Zdraví a při něm jiného všeho dobrého v tomto novém nastalém létě 1600, aby šťastný, prospěšný byl, Vaší Opatrnosti přejeme věrně rádi etc.*

Vznesl jest na nás slovutný Melichar Daník z Vostrova a z Kočič, primas náš, že opět i v outerý pominulý, když z Klaesta Recze formané je[m]u k nám vína vezli od p[ana] vejběřčího JMC ungeltu proti starobylému obyčejí a řádu těž posměch a stížnost jeho jakožto člověka svobodného a ne k iurisdikci p[ana] vejběřčího než k nám na místě JMC s osobou svou i statkem svým přináležejícího, nicméně i ublížení reputaci města našeho tak dobře jako jest Vaše všemi dobremi a chvalitebnými pořádky ohraženého, tolikéž obzvláštně vejběřčích JMC nad týmž ungeltm JMC u nás nařízeným spoluradních našich jsou bezpotřebně příliš stavení a k tomu, aby ungelt JMC z týchž jeho vín zpravili, přinuceni byli, žádaje týž primátor náš, při něm i vejběřčí u nás téhož ungeltu JMC, aby toho novým a nikdy prv i nebývalým způsobem na budoucí zlý příklad proti nadepsaným a samo v sobě spravedlivým příčinám na ně dopuštěno nebylo. Za toto k V[aší] O[patrnosti] připsání a zase téhož ungeltu těmto formanům navrácení. I znaje slušnou žádost primátora našeho i vejběřčích našich vedle něho býti, k Vaší Opatrnosti se přimlouváme, že to vše p[anu] vejběřčímu JMC, spoluradnímu V[aší] O[patrnosti], dostatečně co by z toho pojití svým časem mohlo, aby formanům peníze navraceny byly a na potom více se toho nedálo předložití a k dobrému pokoji a lásce, kterou s V[aší] O[patrností] i p[anem] vejběřčím zachovati žádostivi jsme, napomenouti ráčíte, tak aby nebylo potřeby o to dalšího zaneprázdnění V[aší] O[patrnosti] nám i vyšší vrchnosti, moha bez toho výborně býti, činiti pro naši toho V[aší] O[patrnosti] v podobné i jiné příčině volnou odměnu. Odpovědi žádajíce. S tím se V[aší] O[patrnosti] na všem dobře a šťastně jmíti vinšujeme. Dat[um] etc. v městě Brodě Českém ve čtvrtek ochtáb s[vatý]ch Tří králův léta šestistého etc. Purkmistr a rada města Brodu Českého.)

Kolíňští na tento list 15. ledna odpověděli, že vyrozuměli z důvodu nepřítomnosti Zikmunda Kofroje, kolínského primátora a předního výběrčího posudného a ungeltu, druhého výběrčího Jana Kirchbryka Berounského stížnost Melichara Daníka z Vostrova a z Kočič, českobrodského primasa, kterému se mělo dostat v Kolíně posměchu a nenáležitého postupu. Konšelé vedle obsírného spisu kolínského výběrčího ještě sdělují, že jim nepřísluší dávat výběřčím jakékoli instrukce, protože ti se řídí pouze nařízeními od české komory. Daníkovo tvrzení proto odmítali.¹⁰⁷⁷ (Tamtéž, s. 112-113.)

16. ledna oznamoval Melichar Daník z Vostrova a z Kočič Janu Kirchbrykovi Berounskému, že se seznámil s jeho psaním, a sděluje, že se podivuje nad tím, že již osmnáct let vozí přes Kolín víno a že doposud neodváděl žádný takový poplatek, který od něho vybírali až doma českobrodští výběřčí, a konstatuje, že se dříve, než se dorazí do Kolína, projíždí městem Čáslaví a kolem Kutné Hory, kde se také žádný poplatek neodvádí. Dále praví, že je pro prodejce vín těžká doba, a proto mu i českobrodští výběřčí obvykle odloží splátku peněz. Jeho situaci navíc komplikuje fakt, že všechny písemnosti odevzdali formané Tomáši Šlemerovi, který je Daníkovi přiveze až druhý den, a proto jmenovaný primas prosí o sečkání do jeho příjezdu a o propuštění formana z vězení, za což se svým psaním přimluví i u kolínských radních, kterým téhož dne odesílá svou žádost. (Tamtéž, s. 296-297.)

19. ledna je odeslán další list z Kolína. Jan Kirchbryk Berounský, kolínský výběřčí posudného a ungeltu, zastupující nepřítomného vrchního kolínského výběrčího, oznamuje českobrodským konšelům, že byl srozuměn s jejich stížností. Sděluje, že minulé úterý jeli přes Kolín formané se třinácti vozy vína, které náleželo z části Tomáši Šlemerovi z Prahy, z části českobrodskému primasovi. Podle starého zvyku a povinnosti se formané dostavili do domu výběrčího a udali počet věder s tím, že při sobě nemají dostatek peněz, a proto požadují vydání příslušné kvitance o zaplacení peněz při zpáteční cestě, za což se jeden z nich zaručil svým rukojemstvím, ale bohužel doposud tak neučinili. Proto byl jeden forman uvězněn v šatlavě. Dále konstatuje, že nepobírá poplatek za víno nahodile, ale podle platných směrnic, a že tuto daň musejí odvádět i pražští kupci s vínem, kteří se navracejí z Markrabství moravského, protože se tento poplatek začíná vybírat právě v Kolíně. Neopomněl také skutečnost, že českobrodští výběřčí zase požadují na kolínských židech poplatek za plátno, které převážejí domů přes Brod, a sděluje, že s tím souhlasí, a upozorňuje i na židovskou vychytralost, se kterou je třeba počítat a předcházet jí. Závěrem prosí, aby primas situaci přehodnotil a odvedl náležitou sumu, která již byla i úředně zaevidována. (Tamtéž, s. 294-296.)

¹⁰⁷⁸ Ve sledovaných čtyřech směrech se podařilo zrekonstruovat pouze jeden případ, jehož tři záznamy se jak v kolínských, tak i v příslušných nymburských registrech doplňují. Jedná se o vymáhání dluhu 3 kop 4 gr. míš. za presy, které se používaly na táhnutí olova, nymburským sklenářem Jakubem. Kolínský dlužník, žid Jakub sklenář, peníze včas neodvedl, a proto využil jeho věřitel možnosti uplatnit právo stavné. (Registra 1591-1598, fol. 210^r a 212^v.) Z třetího, kolínského zápisu se ještě dozvídáme, že byl dlužník srozuměn s postojem druhé

Ve sledovaných čtyřech směrech se v zápisech v naprosté většině objevují *majetkové záležitosti jednotlivců*, především *vymáhání dluhů*.¹⁰⁷⁹ Výše vymáhaných peněz se případ od případu lišila, jen výjimečně však překračovala hranici 50 kop míš.¹⁰⁸⁰ Finanční obnosy byly uváděny nejvíce v groších míšeňských, druhými používanými početními jednotkami byly groše české.¹⁰⁸¹ Pouze v jednom zápise se objevily dluhy vyčíslené v zlatých uherských, jimž odpovídal převod: 1 zlatý uherský za 1 1/2 kopy grošů míšeňských.¹⁰⁸²

Kontakty navazované v případech vymáhání dluhů měly z časového hlediska různý ráz: od expedice jediného misivu¹⁰⁸³ až po táhlé kauzy, kdy se kromě obou zúčastněných stran a jejich zastupujících institucí do sporů zapojovala i odvolávací soudní instance – apelační soud. Do kategorie druhé uvedené možnosti bezesporu náleží vleklý spor mezi Kateřinou, vdovou po Jiříku Matoušů, a židem Šalamounem, který se opakovaně objevuje v od října 1572 do února 1574. Ačkoli jsou údaje o dlužnici velmi kusé, lze usuzovat, že se jedná stále o tutéž kauzu.¹⁰⁸⁴

Z hlediska obsahového jsou zápisy týkající se vymáhání dluhů poměrně proměnlivé. Vedle strohého oznámení o prvotním uplatňování nároků na navrácení určitého finančního obnosu se setkáváme dále s žádostmi o odhad,¹⁰⁸⁵ s žádostmi o uzavření smlouvy ve věci splácení dluhu,¹⁰⁸⁶ s příslibem splátky dluhu,¹⁰⁸⁷ s žádostmi o odklad splátky dluhu,¹⁰⁸⁸ s oznámením o složení dluhu,¹⁰⁸⁹ s vyhlášením práva stavného,¹⁰⁹⁰ popř. pohružkou právem stavným,¹⁰⁹¹ s žádostí o propuštění z ručitelství a o zrušení práva stavného,¹⁰⁹² s oznámením

strany a že odesílá patřičnou odpověď. Z časového hlediska můžeme ještě případ vymezit 29. listopadem 1597 až 13. lednem 1598. (Registra 1597-1599, s. 248-249.) I v tomto případě je však třeba podotknout, že záležitost nenáleží do hlavních sledovaných směrů.

¹⁰⁷⁹ Pouze ve směru z Kolína do Českého Brodu není zastoupení tohoto typu záležitostí tak výrazné jako v případech ostatních sledovaných kontaktů.

¹⁰⁸⁰ V jednom ze zápisů se dovídáme o vymáhání 104 kop 28 gr. míš. Janem Vinklerem na kolínském městském rychtáři Jiříku Tichém, který měl podle Vinklera pochybit při svém úředním postupu. (Registra 1591-1598, fol. 74v). V jiném případě se již setkáváme s uzavřením příslušné záležitosti, neboť Kateřina, manželka Jana Kolína, žádá kolínské radní., aby udělila židu Alexandrovi kvitanci na částku 350 kop míš., které již žid složil. (Tamtéž, fol. 109r). V kolínských registrech převažují v případech zápisů týkajících se Českého Brodu částky vyčíslené v groších českých.

¹⁰⁸¹ V kolínských registrech převažují v případech zápisů týkajících se Českého Brodu částky vyčíslené v groších českých.

¹⁰⁸² Josef JIREČEK – Hermenegild JIREČEK (edd.), *Zřízení zemská království českého XVI. věku*, Praha 1882, s. 415.

¹⁰⁸³ AMN, Registra 1583-1585, fol. 38^v.

¹⁰⁸⁴ Tamtéž, fol. 12^r, 88^r, 89^r, 91^v-92^r, 149^r-149^v, 157^r-157^v, 128^r-128^v.

¹⁰⁸⁵ Tamtéž, Registra 1572-1575, fol. 89^r.

¹⁰⁸⁶ Tamtéž, fol. 12r.

¹⁰⁸⁷ Tamtéž, Registra 1583-1585, fol. 59^v.

¹⁰⁸⁸ Tamtéž, fol. 58r.

¹⁰⁸⁹ AMK, Registra 1612-1616 A, fol. 134^r.

¹⁰⁹⁰ AMN, Registra 1572-1775, fol. 32^r.

¹⁰⁹¹ AMK, Registra 1593, s. 96.

¹⁰⁹² Tamtéž, Registra 1612-1616 B, fol. 34^v-35^r.

o uvěznění dlužníka,¹⁰⁹³ se souhlasem věřitele s podmíněčným propuštěním dlužníka z vězení a výzvou k urovnání záležitosti.¹⁰⁹⁴ Výjimkou nejsou ani oznámení, v nichž věřitelé připojují k vymáhanému dluhu i vyčíslení vzešlých škod, spjatých s výdaji za uvedené úřední úkony.¹⁰⁹⁵

Ojedinele se u vymáhaných položek vyskytuje tovar, za který někdo doposud nezaplatil. Pro názornost si uveďme, že pekaři Jiříku Tichému, kolínskému radnímu, zůstal dlužen 1 kopu 25 gr. č. za chléb a žemle nymburský krejčí Vít Sokol,¹⁰⁹⁶ židovi Alexandru Zyskyntovi 7 kop gr. č. za „orkaf“ Vavřinec Suchánek Brodský, nymburský obyvatel,¹⁰⁹⁷ židovi Mojžíši Řemenářovi 5 kop gr. č. za 3 1/2 litrů olova nymburský soused Petr Nádobník¹⁰⁹⁸ a židu Mandelovi 4 kopy 37 gr. č. za „vorkaf“ nymburský kožišník Jan Tvarůžek s manželkou Kateřinou.¹⁰⁹⁹

Nemohl-li věřitel vymoci na dlužníkovi určitý finanční obnos, uchyloval se mnohdy k nejrůznějším způsobům, jak peníze získat zpět. Názornou ukázkou z kolínské oblasti je i postup obecního hrobského mlynáře Jana Kabáta, kterému se prozatím nepodařilo přimět jisté novoměstské manžele k odvedení dluhu. Doslechl se ovšem, že jim má být vyplacen obnos 20 kop míš. od českobrodských úředníků solného důchodu, a proto je prostřednictvím své zastupující instituce kontaktoval, aby mu zmiňovanou sumu předali, čímž by pokryl alespoň 2/3 dluhu.¹¹⁰⁰

Do kategorie vymáhaných finančních pohledávek náleží také vleklý spor mezi kolínským mlynářem Adamem Procházkou a nymburským mlynářem Duchoslavem Vodrážkou. Oba jmenovaní měšťané se měli společně dohodnout na prodeji Procházka mlýna. Vodrážka ovšem od koupě posléze ustoupil, a proto si jeho protivník nárokoval pokutu za nedodržení smlouvy 140 kop gr. míš. S tím ovšem odmítal Vodrážka souhlasit a uvedenou sumu neodvedl. Za tento postup se rozhodl Procházka odpůrce obstarat. Následovalo poté odeslání celkem 7 misivů, v nichž kolínský mlynář prostřednictvím svých radních obhajoval svůj postoj.¹¹⁰¹

Městské rady ve snaze uspokojit obě zúčastněné strany, jejichž stanoviska se lišila, často stanovovaly den a hodinu k *stání* před městským soudem, kde se mělo na základě

¹⁰⁹³ Tamtéž, Registra 1593, s. 19, fol. 11^r.

¹⁰⁹⁴ Tamtéž, s. 134.

¹⁰⁹⁵ AMN, Registra 1591-1598, fol. 40^r.

¹⁰⁹⁶ AMK, Registra 1593, s. 174.

¹⁰⁹⁷ Tamtéž, Registra 1595-1596 (1597), s. 154. O významu slova *vorkaf* viz pozn. 1062.

¹⁰⁹⁸ AMK, Registra 1595- 1596 (1597), s. 178-179.

¹⁰⁹⁹ AMK, Registra 1597-1599, s. 73-74, fol. 41^r-41^v.

¹¹⁰⁰ Tamtéž, Registra 1612-1616 A, fol. 106^r (!).

výpovědí rozhodnout o dalším postupu.¹¹⁰² Jestliže se však někdo nemohl ke stání dostavit, obvykle zažádal o odložení termínu, k čemuž se vyjadřovala i druhá strana.¹¹⁰³ Nebyla-li některá ze stran spokojená s rozhodnutím městského soudu, mohla se ještě odvolat k apelačnímu soudu. O výsledku byly poté strany informovány a měl být dodržen verdikt nejvyšší odvolací instance, na což měla dohlédnout opět městská rada.¹¹⁰⁴ Kromě vinění z nesplácení dluhu se důvodem pro předvolání stávala i potřeba *svědectví (svědomí)*, které lze do kategorie majetkových záležitostí zařadit v případě přímé souvislosti s tímto typem sporů. Samotná účast předvolaných se mnohdy podmiňovala uložením pokuty v případě, že se důležitý svědek nedostaví v určený den a hodinu před městské radní.¹¹⁰⁵ Další předvolání vznikala na základě nutnosti provedení *zápisů do městských knih*,¹¹⁰⁶ popř. jejich *dodatečné opravy*,¹¹⁰⁷ dále z nezbytnosti osobní účasti při *vyzvednutí peněz za prodanou nemovitost*¹¹⁰⁸ či z potřeby *slyšení pře ve věci nějakého kšaftu*.¹¹⁰⁹ Nežřídka se v korespondenci objevovalo oznámení o *udělení plné moci*,¹¹¹⁰ aby mohly být kroky zplnomocněné osoby při soudním řízení právoplatně uznány.

Zvláštní zmínku si zaslouží existence kolínské židovské komunity, v jejíchž řadách vynikalo ve sledovaném období několik věřitelů.¹¹¹¹ Z nich se nejčastěji objevují jména židů Šalamouna a jeho zetě Davida,¹¹¹² v devadesátých letech převažuje výskyt zápisů se jménem žida Faltýna,¹¹¹³ zastupujícího v některých kauzách žida Davida,¹¹¹⁴ dále žida Alexandra Zyskynta,¹¹¹⁵ žida Jakuba Dlouhého,¹¹¹⁶ již vzpomínaného Mojžíše Řemenáře¹¹¹⁷ a žida Mandele.¹¹¹⁸ Jméno žida Alexandra Zusmana figuruje v případě z roku 1613, v jehož rámci došlo k odeslání 9 misivů. V kauze jde o pokročilou fázi vymáhání dluhu na ručitelích za Jana Ptáčka. Jak ukazují dochované záznamy, nebyl případ zcela vyřešen ještě ani v lednu

¹¹⁰¹ Tamtéž, Registra 1611-1616, fol. 110^v, 142^r; Registra 1612-1616 A, fol. 104^r, 109^v-110^r, 115^r-116^v, 142^v-143^r, 145^v-146^r.

¹¹⁰² AMN, Registra 1572-1575, fol. 141^v.

¹¹⁰³ Tamtéž, Registra 1583-1585, fol. 9^v.

¹¹⁰⁴ Tamtéž, fol. 154^v-155^r.

¹¹⁰⁵ Tamtéž, Registra 1591-1598, fol. 60^v.

¹¹⁰⁶ Tamtéž, Registra 1602-1605, fol. 89^r.

¹¹⁰⁷ Tamtéž, fol. 4^v.

¹¹⁰⁸ Tamtéž, Registra 1572-1575, fol. 66^r.

¹¹⁰⁹ AMN, Registra 1591-1598, fol. 25^v.

¹¹¹⁰ Tamtéž, Registra 1583-1585, fol. 171^v.

¹¹¹¹ Výjimečně se však i oni stávali dlužníky.

¹¹¹² Tamtéž, Registra 1572-1575, fol. 218^r-218^v.

¹¹¹³ Tamtéž, Registra 1591-1598, fol. 33^r.

¹¹¹⁴ AMK, Registra 1593, s. 77.

¹¹¹⁵ Tamtéž, Registra 1595, s. 47.

¹¹¹⁶ Tamtéž, Registra 1595-1596 (1597), s. 157-158.

¹¹¹⁷ Tamtéž, s. 178-179.

¹¹¹⁸ Tamtéž, Registra 1597-1599, s. 73-74, fol. 41^r-41^v.

1615.¹¹¹⁹ Oproti kontaktům s Novým Městem pražským si můžeme povšimnout mnohem četnějšího výskytu zápisů informujících o vymáhání dluhů kolínskými židy. Důvodem je především výhodná poloha všech tří sledovaných měst, které jsou od sebe vzdáleny přibližně 20-25 km. Na mapě tak můžeme sledovat trojúhelník, který byl geograficky přeurčen k navazování čilých sousedských kontaktů.

Z jednoho zápisu se dozvídáme o vymáhání věcné pohledávky (v daném případě depozita), kdy si manželé Švábovi uschovali v Českém Brodě u Matěje Bastla po skončení jarmarku 14 zakoupených kos, které jim poté jmenovaný odmítl vydat, přestože mu nebyli ničím dlužní.¹¹²⁰ V jistém ohledu můžeme ovšem do této kategorie počítat i žádost o navrácení již zakoupených vepřů.¹¹²¹

K vymáhaným dlužným částkám lze též počítat nárokování si *dědických podílů – spravedlnosti*¹¹²² a *výplaty věnných peněz*.¹¹²³

Další žádosti se týkaly nároku na *vyhledání a vydání spravedlnosti*,¹¹²⁴ požadavku na *rozšíření či podání žaloby* z důvodu zadlužení,¹¹²⁵ *převodu nemovitostí na nového majitele*,¹¹²⁶ *zprostředkování splátky dluhu*,¹¹²⁷ *zajištění ručitelství*¹¹²⁸ za vypůjčené peníze (věci) či naopak *propuštění z rukojemství* v případě uspokojení obou stran. Potřeboval-li někdo též *výpis údajů z městských knih*¹¹²⁹ dotazované rady, zažádal si prostřednictvím svých radních o zaslání těchto informací, které mu potom posloužily obvykle jako důkazní materiál v nějakém sporu.

Do záležitostí majetkových můžeme přiřadit i žádost kolínského žida Abrahama Pacovského o odklad stání, které měl mít jmenovaný s českobrodským sousedem Matějem Pohunkem. Žida totiž při jeho zpáteční cestě z Lince okradli němečtí loupeživí rejtaři, čímž mu způsobili velké škody na majetku.¹¹³⁰ Naši pozornosti neunikly ani situace, v nichž žádali Nymburští jménem svého obyvatele partnerskou radu o nečinění překážek ve věci splavování

¹¹¹⁹ Tamtéž, Registra 1611-1616, fol. 71^v; Registra 1612-1616 A, fol. 65^r, 75^v, 92^v; Registra 1612-1616 B, fol. 30^v-31^r, 41^v-42^r, 52^v-53^r, 58^v-59^r, 89^v-90^r.

¹¹²⁰ Tamtéž, Registra 1612-1616 B, fol. 83^r.

¹¹²¹ Tamtéž, Registra 1564 (1565, 1568), s. 20.

¹¹²² AMN, Registra 1602-1605, fol. 45v-46r.

¹¹²³ Tamtéž, fol. 68v.

¹¹²⁴ Tamtéž, fol. 11v.

¹¹²⁵ Tamtéž, fol. 79r.

¹¹²⁶ Tamtéž, fol. 106^v-107^r.

¹¹²⁷ Tamtéž, Registra 1583-1585, fol. 256^r.

¹¹²⁸ Tamtéž, Registra 1602-1605, fol. 125^v.

¹¹²⁹ Tamtéž, Registra 1572-1575, fol. 153^v-154^r.

¹¹³⁰ AMK, Registra 1599-1600, s. 172.

dřeva po řece Labi,¹¹³¹ či případy, kdy např. nymburský radní Adam Mělnický zakoupil u města Kolína les a poté musel žádat skrze nymburské radní o jeho propuštění, tj. vydání do užívání.¹¹³²

Záležitosti městské korporace jsou zastoupeny pouze několika zápisy. Příkladem je kauza, ve které byl kolínský koželuh Václav Vobořil obviněn z porušování zásad svobodných trhů a jarmarků v Nymburce. Jmenovaný koželuh proto pomocí své zastupující instituce vyvracel nymburskému koželužskému cechu jeho údajně mylnou domněnku a žádal, aby se mu při jeho další cestě do Nymburka nedostalo nějaké újmy.¹¹³³

Ze dvou dochovaných záznamů se dovídáme, že byl v kolínské obci obstaven kutnohorskými mistry uzdářskými Balcar uzdař z Nymburka. V Kolíně byl proto stanoven den k stání, kde se měla záležitost projednávat. Uzdaři se však termín nehodil, a proto požádal o dvoutýdenní odklad. Ovšem ani v druhém, náhradním termínu se nemohl do Kolína dostavit z důvodu nepřítomnosti svého důležitého svědka. Podruhé tedy zažádal prostřednictvím své zastupující instituce o další dvoutýdenní odklad. Nymburští v listu připojili ještě dotaz, zda nebude v dané době město uzavřeno kvůli šířícímu se moru.¹¹³⁴ Z uvedeného tedy vyplývá, že kolínská městská rada vystupovala v pozici *zprostředkující instituce*, jejíchž služeb využil kutnohorský uzdářský cech.

Jako zprostředkující instituce se kolínští radní angažovali také v případě čáslavských vyslanců navracejících se z měst pražských, kteří je požádali o pomoc při hledání uprchlého vězně. Kolínští proto odeslali příslušný misiv do Českého Brodu, v němž byl městský rychtář vyzván, aby prohledal všechny českobrodské hostince, zda se v nich hledaný Petr Hodonínský společně se svým bratrem neukrývá. Kolínští radní ještě připojili prosbu, aby Českobrodští ihned kontaktovali další radní, kteří by měli jakékoli zprávy o pobytu uprchlíka.¹¹³⁵

To se však již dostáváme k *obecním záležitostem*, které se týkaly především otázek hospodářských a majetkových, správních a trestněprávních.

Do oblasti *hospodářské* můžeme zařadit žádost o vyjádření Českobrodských k úmyslu zřídit v Kolíně dva nové koňské trhy, tj. zda zřízením těchto trhů nedojdou k újmě okolní města.¹¹³⁶ Po půl roce, v únoru 1616, oznamovali již kolínští radní svým kolegům, že jim král povolil zřízení obou trhů, které se budou konat v pořadí: první na den Svátosti a druhý v pátek

¹¹³¹ AMN, Registra 1583-1585, fol. 93^r.

¹¹³² Tamtéž, Registra 1572-1575, fol. 420^r.

¹¹³³ AMK, Registra 1611-1616, fol. 112^r.

¹¹³⁴ AMN, Registra 1583-1585, fol. 228^r a 231^v.

¹¹³⁵ AMK, Registra 1611-1616, fol. 8^r-8^v.

¹¹³⁶ Tamtéž, Registra 1612-1616 A, fol. 111^v.

po svatém Bartoloměji.¹¹³⁷ Kolínští poté ochotně českobrodským konšelům v červnu oznamovali, že dohlédnou, aby městský úředník oznámil kolínské obci zřízení českobrodských dobytčích trhů.¹¹³⁸

V jiném misivu zase sdělovali kolínští radní svým nymburským kolegům, že jim nemohou dodat požadované množství „*kamene skřídlového*“, protože ho již přislíbili Poděbradským. Pro zachování důvěry však neopomněli připojit poznámku, že do Nymburka odešlou potřebnou surovinu, jakmile to bude jen možné.¹¹³⁹ Naopak rozladění neskrývali kolínští konšelé v jiné situaci. Nejprve v dobrém úmyslu upozornili Nymburské na spor svůj a kutnohorských šepmistrů s rytíři Klusáky z Kostelce a na Konárovice ve věci používání vody z řeky Labe v jejich mlýně. Kolínští doufali, že se k nim nymburští radní připojí a zúčastní se s nimi stání v Kutné Hoře. Nymburští však celou záležitost přešli a do Hory se nedostavili. Kolínská strana proto otevřeně vyjádřila zklamání a v závěru druhého odesílaného listu se vyjádřila, že předpokládá v dalším podobném případě odlišný postoj nymburských radních.¹¹⁴⁰

V mezních situacích žádaly městské rady okolní města o poskytnutí finanční nebo materiální pomoci. Důvodem bývalo postižení města nějakou *živelnou katastrofou*. V nymburských registrech 1591-1598 je zápis, v němž Nymburští odpovídají na žádost českobrodských radních o finanční pomoc, která měla být poskytnuta na renovaci staveb zničených v důsledku povodně z roku 1591. Avšak i Nymburští přiznávají nesnáze, které jim způsobily v loňském roce (tj. 1590) požáry, vichřice a povodně, a proto je jejich pomoc ve výši 16 kop gr. č. spíše symbolická.¹¹⁴¹

Objevovaly se i ojedinělé žádosti, ke kterým se rada uchýlovala v případě *ohrožování městského majetku*. Příkladem je napomenutí mistra Petra kameníka, českobrodského obyvatele, od Nymburských, kterým nedostal smluv a nedokončil práce na stavbě kostela sv. Jiří. Českobrodští radní proto měli přimět kameníka k dovršení prací, jinak mu měly být naúčtovány veškeré ztráty, které budou způsobeny oddalováním dostavby.¹¹⁴²

Městské rady mezi sebou výjimečně též udržovaly korespondenci, prostřednictvím které žádaly o radu. V roce 1585 se do svízelné situace dostaly nymburská a českobrodská rada, protože je chtěla vinit Johanna Leskovcová-Bořitová z 5.000 kop gr. č. ve věci

¹¹³⁷ Tamtéž, fol. 130^r.

¹¹³⁸ Tamtéž, Registra 1612-1616 B, fol. 161^v.

¹¹³⁹ Tamtéž, fol. 123^v-124^r.

¹¹⁴⁰ Tamtéž, Registra 1611-1616, fol. 30^r; Registra 1612-1616, fol. 78^r-78^v.

¹¹⁴¹ AMN, Registra 1591-1598, fol. 5^v.

¹¹⁴² Tamtéž, Registra 1572-1575, fol. 119^v.

rukojemství, jímž se Nymburští a Českobrodští zaručili za císaře, a pohnat je před úřad nejvyššího purkrabství pražského. Zápis bohužel nebyl dokončen, ani již nebyl v této kauze vyhotoven do Českého Brodu žádný další koncept, který by byl zaznamenán v registrech.¹¹⁴³ V roce 1595 se Kolínští dotazovali českobrodských radních, jak mají postupovat v situaci, kdy byli vyzváni pány ze všech tří pražských měst, aby zaplatili s předstihem celou částku defenzí, přestože se platba dělí na dva termíny.¹¹⁴⁴

Prostřednictvím písemné komunikace se také rozšiřovaly informace, jejichž původním iniciátorem byly i *zemské nebo zeměpanské úřady*. Od města k městu poslové roznášeli *cirkuláře*, jejichž znění si měli radní přečíst a poté se zachovat podle nadepsaných instrukcí.¹¹⁴⁵

Výjimkou nejsou dopisy, v nichž se městská rada omlouvala za chybné uvedení jména.¹¹⁴⁶ *Omyl* byl často způsoben homofonní podobou jednotlivých příjmení, takže písař např. místo jistého Jana Vidličky uvedl chybně jméno Jana Jedličky.¹¹⁴⁷

Představitelé dotazovaného města rada žádala ve *věcech trestněprávních* např. o odeslání svědka, který měl ověřit totožnost nebezpečného zločince vězněného v Českém Brodě, podezřelého z loupežné vraždy kolínského posla,¹¹⁴⁸ dále o zadržení zloděje a čarodějníka,¹¹⁴⁹ o *výpisy chování* lidí, kteří u ní byli uvězněni na základě nějakého menšího či většího deliktu a kteří měli s adresovaným městem předtím určité dočinění. Jestliže se teprve vyhlášovalo *pátrání* po nějakém nebezpečném zemském škůdci, obdržely městské rady přibližný popis dotčeného, aby mohl být snáze dopaden a lidé si na něho mohli dát lépe

¹¹⁴³ Tamtéž, Registra 1583-1585, fol. 215^v.

¹¹⁴⁴ AMK, Registra 1595, s. 82-83.

¹¹⁴⁵ AMN, Registra 1602-1605, fol. 11^v.

¹¹⁴⁶ Tamtéž, Registra 1591-1598, fol. 184^v.

¹¹⁴⁷ AMN, Registra 1602-1605, fol. 154^r.

¹¹⁴⁸ AMK, Registra 1599-1600, s. 74-75

¹¹⁴⁹ Tamtéž, Registra 1597-1599, s. 387-388. *Slovutné Opatrnosti, pánům purkmistru a radě města Brodu Českého, pánům přátelům a sousedům našim milým etc. Službu etc. Vedle toho V[aší] O[patrnosti] oznamujeme, že jsme dnešního dne jednoho pacholka jménem Šebestiána Šebka k outrpnému právu podali. Kterýžto mezi jinými artikuly na nákého Jana Kantůrka, též pacholka, kterýž u některého poddaného V[aší] O[patrnosti] ve vsi Što[l]míři v službě zůstává, že by jemu na onen čas, když jest při městě Kolíně Novém sloužil, do kostela novčárovského skrze klíče falešné vcházeti, tam vodu z křtitedlnice bráti, trapce od ubrusův obřezávati a nimi to ještě víceji oudy z těl mrtvých a z tohoto světa ohavnou smrtí zpravených v šibenici kouřimské vyřezávati nápomocen byl a toho všeho k čárům a jiným hrozným věcem užíval, vyznal, na kteréhož i před některými nedávnými léty od jiných zločinův pro své zlé skutky zpravených mnohá zločinná vyznání v knihách slove smolných se nacházejí. Protož aby takové hrozné a nešlechtemé věci časné k přetržení svému přijíti mohly, V[aší] O[patrnost] za to přátelsky žádáme a vedle práva A33 napomínáme, že se na téhož Jana Kantůrka bedlivě poručiti poptati a doptajíc se ho, jej rychtáři našemu městskému, kterýž se pro něho vypravuje, v moc uvéstí ráčíte. Pro naši toho zase V[aší] O[patrnosti] v podobné příčině volnou přátelskou odměnu. Odpově[d'] žádáme]. Actum feria 4 p[os]t Medardi etc. anno etc. [15]98.*

pozor.¹¹⁵⁰ Odesílány byly také *instrukce na noční zásahy* proti takovýmto lidem, přičemž podrobnosti o konkrétní akci z pochopitelných důvodů zápisy neobsahují.¹¹⁵¹ Taktéž případy *bigamie* a *cizoložství* neunikaly pozornosti představitelů měst. V případě zjištění nějakých skutečností, které vedly k odhalení tohoto přečinu, ihned informovali příslušnou městskou radu, aby tak došlo „...k přetržení zlého.“¹¹⁵²

Do okruhu vzájemné spolupráce můžeme zařadit i zápis, který svědčí o existenci *zpravodajských služeb na meziměstské úrovni*. Kolínští radní v něm oznamují českobrodským kolegům, že zaslali do české kanceláře stížnost, protože kolínskou obec postihlo i přes učiněné přísliby plenění a rabování vojáky, kteří táhli v nedávné době krajem. Ve snaze zabránit dalším škodám proto žádali Českobrodské, aby jim dali včas zprávu o postupu asi tří stovek vojáků, kteří se mají v brzké době opět přiblížit ze směru od Prahy k městu Kolínu.¹¹⁵³ Ještě dodejme, že mnohem četnější korespondence tohoto druhu byla posléze expedována v období třicetileté války, a to především právě blízkým sousedním městům, kdy velmi záhy vzrostl její význam.

Závěrem se ještě pokusme alespoň částečně naznačit odpověď na otázku, proč došlo v období let 1602-1605 k tak výraznému poklesu odesílané korespondence z Nymburka do Kolína, přestože lze v předcházejících desetiletích doložit mnohem intenzivnější kontakty s kolínskou městskou radou. Z celkového počtu 89 nalezených zápisů můžeme pouhé tři zachytit v Knize expediti magistrátních 1602-1605. V první řadě se naskytá možnost torzovité dochovanosti materiálu, jinými slovy, že pro sledované období mohla existovat ještě jedna registra. Tomuto tvrzení by nasvědčoval i fakt, že v registrech 1602-1605 nejsou zachyceny některé typy písemností, které v té době bezesporu musela městská rada vydávat. Především se jedná o listy přiznávací.¹¹⁵⁴ Méně pravděpodobná je varianta nedůsledného zaznamenávání do register. Dále lze uvažovat o poklesu počtu půjček od kolínských židů, kteří se stávali v předchozích letech častými iniciátory vymáhání peněžitých pohledávek. Případné omezení mohly zapříčinit jejich samotné finanční problémy. Toto konstatování by ovšem nejdříve musel potvrdit či vyloučit rozbor kolínského archivního materiálu z počátku 17. století. Otázkou dále zůstává, zda v uvedeném časovém rozmezí skutečně nebyl učiněn ani jeden kontakt, který by vycházel přímo z potřeb městských rad. Porovnáme-li jednotlivě všechna zachycená období, v nichž se téměř vždy vyskytoval tento typ spolupráce, měli bychom se

¹¹⁵⁰ AMN, Registra 1591-1598, fol. 84^r.

¹¹⁵¹ Tamtéž, Registra 1602-1605, fol. 146^r.

¹¹⁵² Tamtéž, Registra 1591-1598, fol. 95^v.

¹¹⁵³ AMK, Registra 1595-1596 (1597), s. 13.

¹¹⁵⁴ Srov. s. 111.

spíše přiklonit k názoru, že je pravděpodobné expedování korespondence pro radu města Kolína i v letech 1602-1605.

III.4.12 Závěry z rozboru obsahové skladby korespondence ve sledovaných směrech

Výzkum jednotlivých směrů doložil, že obsahem konceptů či opisů listů poselacích jsou v naprosté většině případů *majetkové záležitosti jednotlivců*. Abychom však mohli učinit určitější závěry, sledovali jsme obsah všech konceptů misivů určených pro ostatní adresáty z řad měst, které se dochovaly v novoměstských registrech 1588-1591 (1593), a i v jejich případech se toto konstatování opakovalo. Podobně i analýza obsahu korespondence mezi městy Českým Brodem (v tomto případě ovšem pouze ve směru do Kolína a do Nymburka), Kolínem a Nymburkem toto zjištění potvrzuje.

Vedle dominujícího vymáhání finančních pohledávek, kdy jsme měli možnost nahlížet na jeho jednotlivé fáze a postupy, jsme do tohoto souboru zařadili i záležitosti dědické a věnné a sledovali v podstatě i rodinné přespolní vztahy. Některé zápisy jsou dokladem ojedinělých kontaktů též v *otázkách cechovních*, zvláště v záležitostech cechovního pořádku. *Obecní záležitosti* jsou zastoupeny žádostmi a odpověďmi z oblasti *právní, trestněprávní a hospodářské*. Jedním ze významných zjištění celého výzkumu je závěr, že listy poselací nesloužily v období předbělohorském k řešení otázek politických a že městský stav tímto způsobem nevytvářel žádnou formu vzájemné spolupráce. Naopak v prostředí říšských měst byla tato forma komunikace běžnou záležitostí. Taktéž jsme upozornili na existenci dochovaných misivů z počátku 16. století v ANM, které se týkají města Kouřimi a obsahují i záležitosti politického rázu. Tato skutečnost dává tušit kvalitativní změnu po nástupu Habsburků, resp. po represích Ferdinanda I. v roce 1547. Naše nejistota v tomto smyslu vyvěrá především z faktu, že registra a misivy bývají dochovány v naprosté většině případů v městských fondech až pro dobu 2. poloviny 16. století. Další výzkum by měl v budoucnu sledovat i tuto problematiku.

Sestavené přehledy obsahu korespondence mohou snad vyznívat v jistém smyslu až monotónně, dokreslují a podtrhují však jednu zásadní skutečnost, že v prostředí českých královských měst doby předbělohorské byl obsah vedené korespondence s jinými městy velmi podobný. Zásadními faktory, které odlišují jednotlivé přehledy obsahu korespondence, jsou

celková atraktivita města a jeho vzdálenost od kontaktovaného místa. Tyto okolnosti působily zejména na četnost projednávaných záležitostí a v případě majetkových záležitostí jednotlivců též na výši vymáhaných pohledávek a na poměr věřitelů a dlužníků. Primárně však neovlivnily celkový počet záznamů, které byly v určité projednávané kauze zachyceny.

Na tomto místě je třeba znovu zdůraznit, že materiál, s nímž jsme pracovali, představuje pouze zlomek zápisů, které byly v průběhu doby předbělohorské ve sledovaných městech zaznamenány. I tak jim však nelze upřít značnou výpovědní hodnotu, která se znásobila při práci s větším počtem register z různých desetiletí 2. poloviny 16. a prvních dvou desetiletí 17. století. Jejich prostřednictvím jsme mohli nahlížet i na některé z kompetencí, které městským radám v této době příslušely.

ZÁVĚR

Předkládaná disertační práce si vytkla jako cíl svého směřování výzkum písemné komunikace mezi radami předbělohorských královských měst, a to na příkladu korespondenčních aktivit mezi Novým Městem pražským a královskými městy středního Polabí, jmenovitě Českým Brodem, Kolínem, Kouřimí, Kutnou Horou a Nymburkem. Studium se opíralo především o 20 předbělohorských městských register¹¹⁵⁵ a o dochovaný spisový materiál, na jejichž základě se podařilo celý komunikační proces i jeho jednotlivé činitele rekonstruovat. Jejich prostřednictvím jsme nahlíželi na prostředí a okolnosti vzniku městských misivů, sledovali jsme osoby a instituce, jichž se týkaly řešené záležitosti, dotkli jsme se i problematiky poselských služeb, které komunikaci doručováním zásilek zprostředkovávaly, a v neposlední řadě jsme se zaměřili na otázky věnující se přijímání korespondence, její soudobé interpretaci a obsahu projednávaných záležitostí.

Písemná komunikace mezi městy představuje pouze jeden komponent z pestré mozaiky všech vazeb, které se utvářely v předbělohorské stavovské společnosti. Jejich podobě by měla být věnována soustavnější pozornost v budoucnu. Shrňme si proto základní poznatky, které přinesl tento výzkum.

Doba předbělohorská představuje pro královská města významnou epochu, jež výrazně ovlivnila, resp. v řadě ohledů proměnila jejich tvář. V důsledku centralizační politiky Habsburků a absence důsledné společné taktiky nejen stavů jednotlivých zemí, ale i zemí jako celku poklesla v několika etapách politická moc městského stavu a tím se i měnilo postavení jeho příslušníků v rámci tehdejší stavovské společnosti. Po neúspěšném protihabsburském povstání 1546-1547 poznamenaly represe habsburského domu též systém městské správy a prosperitu městského hospodářství, které bylo současně ohrožováno i vzrůstajícími aktivitami patrimoniálního velkostatku. K poklesu výkonnosti řemeslnické činnosti a konkurenceschopnosti také přispívaly na středověkých principech fungující cechy. Města se dále musela vyrovnávat s pronikáním reformačních proudů a s jejich střetem s dosavadním náboženským vývojem. Většina z nich se posléze profilovala jako centra s utrakvistickou většinou. Renesanční ovzduší a proud českého i latinského humanismu zasáhly městské prostředí a ovlivnily kulturní a v případě dostatku obecních a soukromých financí též stavební vývoj města. Naopak středověký ráz si uchovávaly městské hradby, jeden ze symbolů

¹¹⁵⁵ Jako komplementární prameny byla navíc využita troje specializovaná novoměstská registra z přelomu 80. a 90. let. O nich podrobněji srov. s. 142-144.

městskosti, který byl v řadě měst ještě v době předbělohorské opečováván. Ale i v některých dalších aspektech v disertaci sledovaných pozorujeme návaznost na středověký městský vývoj.

Zvolená královská města byla v období předbělohorském přirozenými středisky správními, hospodářskými, kulturními i demografickými. Města Český Brod, Kolín a Nymburk předurčovala k vytváření přirozeného sousedského svazku především vzájemná poloha, neboť se nacházejí se na mapě v téměř pravidelném trojúhelníku. S výjimkou prosperujícího českobrodského pivovarnictví nepozorujeme u těchto tří lokalit v daném období výraznější odlišnosti v jejich postavení. Zvláštní zmínku si zaslouží existence početné kolínské židovské komunity. Zatímco v regionálním měřítku byly často konšelům podávány žádosti od kolínských židů a radní je posléze také projednávali, v novoměstské korespondenci z let 1588-1591 (1593) se pro neochotu tamních radních řešit židovské záležitosti týkající se vymáhání pohledávek s nimi setkáváme zcela výjimečně.¹¹⁵⁶

Do sousedství tří královských měst můžeme zařadit i nedalekou Kouřim, která však za nimi v některých ohledech zaostávala. Město se především nacházelo mimo hlavní obchodní trasy, a proto udržovalo styky především s okolím. Toto konstatování potvrzuje i relativně nízký počet korespondenčních výměn s Novým Městem pražským uskutečněných ve druhé polovině 60. a posléze na přelomu 80. a 90. let 16. století.¹¹⁵⁷ Naproti tomu Český Brod se stal ve světle novoměstských register 1588-1591 (1593) sedmým nejčastěji kontaktovaným městem, Kolín se řadil na 15. a Nymburk na 20. místo.

Kutná Hora, jež si díky bohatým ložiskům stříbrné rudy ve středověku vydobyla věhlas, si v době předbělohorské, s výjimkou malého intermezza v polovině 16. století, stále formálně udržovala postavení druhého nejvýznamnějšího českého královského města a i nadále byla mluvčím všech horních měst. Nelze si však nepovšimnout, že vlivem složitých politických a především ekonomických příčin se v průběhu několika desetiletí přeměnila z monopolního důlního centra na aglomeraci, v níž se stalo dolování pouze jednou z mnoha činností. I přesto zaznamenáváme v registrech 1588-1591 (1593) po Starém Městě pražském druhý nejvyšší počet zápisů. Těchto 81 záznamů¹¹⁵⁸ dokládá čilé vzájemné kontakty i atraktivitu obou měst.

¹¹⁵⁶ K tomu srov. s. 190 a 194.

¹¹⁵⁷ Viděno ve světle kouřimských register 1565-1569 a novoměstských register 1588-1591 (1593).

¹¹⁵⁸ Z toho jeden koncept byl nalezen v registrech pro záležitosti rytířské 1587-1593. K jejich charakteristice srov. s. 203-208.

Nové Město pražské si udržovalo konstantně postavení jednoho z nejvýznamnějších měst nejen v Českém království, ale i v rámci všech zemí Koruny. Předurčovala ho k tomu i výhodná poloha na křižovatce obchodních cest a poblíž Pražského hradu. Většímu vzestupu města bránila ponejvíce období přesídlení panovníka do Vídně a postupné zásahy habsburského domu do systému stavovské společnosti. Nemalým konkurentem se pro Nové Město stávalo sousední Staré Město pražské, jehož výsostné postavení mezi českými městy se vytvářelo již od počátků budování městské sítě v Čechách a jež také významně těžilo z blízkosti panovnického sídla. Na druhou stranu toto sousedství mělo i pozitivní stránky, neboť na Nové Město rychleji pronikaly novinky z nejrůznějších oblastí, příchozí obchodníci zásobili obyvatelstvo pestřejším a luxusnějším sortimentem. Ne náhodou se také Staré Město pražské stává podle register 1588-1591 (1593) nejčastěji kontaktovaným městským adresátem novoměstských misivů. Malá Strana neboli Menší Město pražské se řadila s 68 koncepty misivů na čtvrté místo a Hradčany, v této době ještě poddanské město, s 18 zápisy až na 21. místo.¹¹⁵⁹

Větší prosperitu než u Kutné Hory můžeme v době předbělohorské již pozorovat právě u Nového Města pražského. V dalším období se rozdíl mezi oběma městy ještě více prohluboval. Důvodem byla především skutečnost, že byla mimopražská královská města vystavena většímu konkurenčnímu tlaku budujícího se patrimoniálního velkostatku, jenž je zpravidla zcela obklopoval a ve výrobní oblasti postupně využil likvidace jejich mlýnového práva a výrobního a prodejního monopolu. Naproti tomu pražská města a jejich obyvatelstvo, konkrétně jeho majetnější a podnikavější část, měly díky výhodné poloze dlouhodobou perspektivu zejména v oblasti obchodní v podstatě zajištěnou.

V centru naší pozornosti se ocitly radní domy sledovaných raně novověkých královských měst, které představovaly důležitá komunikační prostředí. Nejenom uvnitř těchto budov, ale i v jejich nejbližším okolí docházelo k uskutečňování rozmanitých s nimi souvisejících forem komunikace. Tato pestrost se odvíjela od multifunkčního charakteru radničního domu, v němž se rozhodovalo o důležitých otázkách správních, právních, trestněprávních, hospodářských, společenských, politických i náboženských. A právě záležitosti, které přesahovaly svým obsahem hranice tamního práva, se stávaly obsahem listů poselacích neboli misivů doručovaných prostřednictvím posílů k rozmanitým adresátům.¹¹⁶⁰ Vedle královských a poddanských měst a městeček se setkáváme s příslušníky nižší a vyšší šlechty, s duchovenstvem, představiteli univerzity i soukromě vystupujícími měšťany.

¹¹⁵⁹ K jejich charakteristice srov. s. 171-175.

Dosavadní poznatky předpokládají, že v případě šlechty, duchovenstva i univerzity byly kontakty s jednotlivými osobami navazovány především v záležitostech institucionálních, kdy působily jako vrchnostenští, zemští, zeměpanští, církevní či univerzitní úředníci. Výjimkou však nebylo ani řešení záležitostí soukromých. Tento typ adresátů však vzhledem k rozsáhlosti problematiky na své zpracování teprve čeká.

Náš výzkum se zaměřil především na příjemce listů poselacích z řad královských měst. Na jejich městské rady se obraceli jako na svou zastupující instituci jejich příslušní měšťané, sousedé a obyvatelé,¹¹⁶¹ popř. jejich zprostředkujících služeb využili lidé spadající pod jinou právní oblast či obyvatelstvo přespólní.

V době předbělohorské bývalo již zvykem, že se jednotlivé žádosti předkládaly městské radě v písemné formě. Tyto písemnosti se poté připojovaly k odesílaným misivům, jež pak mnohdy pro svou stručnost, odkazující se právě na přiložený spis, nabývaly podoby jakýchsi průvodních listů. Pouze kouřimská registra 1565-1569 a kolínská registra 1564 (1565, 1568) ještě uvádějí podání žádosti v ústní formě. Výslovně se o přikládaných spisech zmiňují kutnohorská registra až v roce 1580, ovšem vzhledem k vyspělosti tamní městské kanceláře lze předpokládat, že suplikace byly ještě před tímto rokem již v kanceláři přijímány.¹¹⁶²

Po obdržení příslušných žádostí a případném předložení důkazních materiálů (ověřených výpisů z městských knih, cedulí řezaných apod.) městská rada jako zastupující, popř. zprostředkující veřejnoprávní instituce záležitost projednala. V situacích, kdy radní řešili obsah doručených misivů, kontaktovali nejprve prostřednictvím obecního služebníka konečného adresáta, kterému bylo posléze na zasedání rady znění listu přečteno. Při jednáních nebylo nutností, aby se jich účastnili všichni konšelé, čímž se bral ohled na jejich případné obchodní aktivity. Nepřítomné radní zastupoval v případě Kutné Hory často primátor.¹¹⁶³ Tuto praxi ze závěru 15. století lze očekávat i v ostatních sledovaných městech, a to i v době předbělohorské, kdy se na řízení města často podílely právě osoby provozující obchodní činnost.

Jestliže radní shledali nárok žadatele jako oprávněný, což se poté i přímo uvádělo ve znění misivu, přikázali městskému písaři, aby ho pro příslušného adresáta sepsal. Zdá se být pravděpodobné, že písař, jehož zaměstnávala řada písařských povinností, jednáním

¹¹⁶⁰ O instituci městských poselů a dalších poslech podrobněji s. 149-155.

¹¹⁶¹ Podrobněji o těchto pojmech viz s. 38-43.

¹¹⁶² O tom podrobněji s. 127-128.

¹¹⁶³ K tomu srov. s. 129.

fyzicky přítomen v některých případech nebyl a že mu potřebné informace o určité záležitosti přinášel kancelářský či radní sluha, což dokládají ojediněle zachované podepsané příkazy k vyhotovení misivu s uvedením jejího obsahu. Písař poté v kanceláři vytvořil koncept, jenž se stával součástí register konceptů. Opravované koncepty, u nichž vidíme příписy z pera dalších osob, jsou svědectvím, že se tyto záznamy dávaly ke korektuře. Po schválení, jež se však ke konceptům písemnou formou nepřipojovalo, přistoupil písař k vyhotovování misivu. Dochované dodatečně upravované listy poselací, které se staly v novější době součástí vazby několika kolínských a kutnohorských register, dokládají, že i již napsané misivy mohly být před odesláním ještě upravovány. Tento zákrok si poté vyžádal napsání nového čistopisu. Byl-li shledán v pořádku, připojil pověřený konšel sekretní pečeť, která písemnost uzavírala.¹¹⁶⁴

Používaná městská registra, evidující koncept či opis konečného znění misivu, sloužila podobně jako ostatní městské knihy k pojišťování právních potřeb města jako celku i jeho jednotlivých obyvatel. Nález dvou fragmentů z kolínských register konceptů z let 1530 a 1531 v Topografické sbírce F v ANM dokládá, že již na počátku 30. let 16. století byla registra integrální součástí tamní městské kanceláře. Lze dokonce vzhledem k vyspělosti struktury zápisu předpokládat, že registra byla v této kanceláři vedena mnohem dříve než před rokem 1530. Toto konstatování můžeme s ohledem na podobnou vyspělost českobrodské, kolínské a nymburské kanceláře a v tomto případě i kouřimské zobecnit. Zcela nepochybně můžeme uvažovat o vedení register na Novém Městě a v Kutné Hoře.

Stranou našeho zájmu nezůstávaly ani otázky terminologické. Registra jsme definovali jako pomocné kancelářské knihy vedené ve vydavatelově kanceláři, do nichž se zpravidla zapisovaly písemnosti z kanceláře vycházející. Naproti tomu kopiář je chápán jako pomocná kancelářská kniha (někdy ovšem i jako pomůcka archivní), do které bývaly opisovány zpravidla v plném znění všechny nebo všechny důležitější listiny a jiné písemnosti, které kancelář obdržela. Pokusili jsme se dokázat, že zavádění jednotné diplomatické terminologie je velkým pomocníkem pro jakékoli využívání písemností tohoto druhu.

Zabývali jsme se též otázkou, zda bylo znění listu poselacího přepisováno do register, evidujících v tomto případě opisy vydávaných písemností, z konceptu či z čistopisu. Dokladem dodatečného záznamu opisů podle konceptů se ukázala být kolínská registra 1597-1599 a 1599-1600. V závěru první jmenované knihy byly na stranách 583-595 zachyceny

¹¹⁶⁴ O průběhu celého procesu srov. s. 129-130.

zápisy z období poloviny května až závěru června 1599. Druhý písař zapsal všechny tyto texty znovu do zakládajících se register 1599-1600.¹¹⁶⁵

Pokusili jsme se též zodpovědět, do jaké míry jsou dochovaná registra úplná. Není pochyb, že bylo v zájmu města, aby byla registra co nejkompletnější. V případě, že došlo někdy k situaci, že text listu poselacího nebyl do register zapsán, je třeba to přičítat spíše pochybení ze strany lidského faktoru, tedy příslušného písaře, než obvyklé praxi. Výhodou při výzkumu se ukázalo využívání většího souboru městských register, který při provedení komparace odhalil možnost paralelního vedení několika těchto knih v rámci jedné kanceláře, a to i nespecializovaných. Na tuto skutečnost především upozorňuje existence tří kolínských register z druhého desetiletí 17. století, popř. částečně se překrývající první dvě a poslední dvě kutnohorská registra.¹¹⁶⁶ Tato skutečnost by v podstatě znamenala, že nám známá registra, která se dochovala, mohla být původně současně vedena s dalšími registry, která ovšem podlehlá úmyslně či neúmyslně zkáze. Též ojediněle přilepené fragmenty folií s koncepty misivů na některých listech v kolínských a kutnohorských registrech, které byly připojeny v době restaurátorského zákroku, nás nezbavuje pochybnosti, že některé záznamy se nemusely dochovat.¹¹⁶⁷ Pouze podrobný rozbor všech zápisů v rámci jednotlivých knih by měl dát na tyto otázky uspokojivější odpověď.

Výzkum dále doložil, že lze registra využívat i pro sledování stupně vyspělosti jednotlivých městských kanceláří a písařských úřadů. V podstatě platí, že u významnějších měst je propracovanější systém vedení přehledu o odesílané korespondenci i o ostatních vyhotovovaných písemnostech v městské kanceláři. Nesporným důkazem je novoměstská městská kancelář. Vzhledem k dochovanému materiálu si můžeme být jisti, že kancelářský personál vedl zvláštní registra pro styk s císařem, s vyšší šlechtou, s nižší šlechtou a s městy. Absence konceptů písemností typu vidimusů, patentů, pasů, kvitancí, jistot, rukojemství, cedulí a poměrně nízký počet zachovacích listů vyvolává otázku, zda novoměstská kancelář nevedla ještě jeden typ register, který by sloužil pro koncepty vydávaných písemností tohoto typu. V případě, že by tomu tak bylo, ukazovalo by to na další propracovanost knihového a úředního systému novoměstské kanceláře.

Specializaci lze sledovat např. i v případě města Nymburka. Tamní městská kancelář vedla na počátku 17. století vedle řady register, se kterými je pracováno v této disertaci, ještě

¹¹⁶⁵ K tomu srov. s. 112.

¹¹⁶⁶ Podrobněji s. 97-103.

¹¹⁶⁷ Srov. např. s. 84.

zvláštní registra pro korespondenci s královskou kanceláří.¹¹⁶⁸ K tomu ještě dodejme, že nymburská registra 1591-1598 jsou tvořena od folia 216 zápisy z let 1591-1595, které představují: „*Notule listův, odpovědí na psaní, suplikací, cedulí řezaných, odpovědí na ně k vrchnosti i všelikým stavům království tohoto, též jiných některých věcí vlastně u pana purkmistra, pánův dotýkajících a obce samé etc.*“

Zatímco již byla více či méně věnována pozornost *českobrodské, kolínské, kutnohorské a nymburské kanceláři*, o předbělohorské kouřimské kanceláři prozatím nebyla napsána žádná práce, která by mapovala její diplomaticko-správní vývoj. Na základě prvotní sondy můžeme konstatovat, že tato instituce byla při srovnání se sledovanými královskými městy pravděpodobně nejméně rozvinutou. Městskou agendu nejspíše vyřizoval pouze jeden písař. Doposud nebyla zpracována též žádná studie s výjimkou Vojtíškovy pojednání o novoměstských radních manuálech z let 1548–1553, která by nahlížela komplexně na vývoj *novoměstské městské kanceláře*. Prozatím především víme, že zatímco na Starém Městě pražském se v poslední čtvrtině 15. století začalo rozlišovat mezi písaři kanceláře hořejší a dolejší, na Novém Městě zůstávala kancelář jednotná a vyřizovala tutéž agendu, co obě staroměstské.

Podrobná analýza všech konceptů v novoměstských registrech 1588–1591 (1593) ukázala, že do knihy zapisovalo celkem 8 písařů, z nichž pouze čtyři se objevují pravidelněji.¹¹⁶⁹ Protože se s jejich písmem setkáváme pro uvedená léta také v registrech pro záležitosti panské, rytířské a s výjimkou písaře E i pro záležitosti císařské, můžeme konstatovat, že pro vedení register konceptů vydávaných písemností zaměstnávala novoměstská kancelář čtyři pracovní síly. K tomu však dodejme, že pravděpodobně v tomto počtu pracovaly někdy od ledna 1590, kdy se poprvé setkáváme v městských registrech s již vzpomínaným písařem E. Jednalo-li se v jeho případě o nového zaměstnance kanceláře, vysvětlovalo by to, proč mu zpočátku nebyla svěřována agenda register pro záležitosti císařské.

Rozbor městské korespondence ukázal, že při jejím koncipování nebyly písařské síly z hlediska kompetence pravděpodobně zcela rovnocenné. Písmo písaře B se totiž častěji objevuje, nikoli však výlučně, u záležitostí s komplikovanějším průběhem. Stejně tak nelze přehlédnout, že v knize dominuje písmo písaře A. Tato písařská ruka převládá i v registrech pro záležitosti panské.

¹¹⁶⁸ Podrobněji s. 114.

¹¹⁶⁹ K novoměstským písařům register 1588-1591 (1593) zejména s. 102-103 a 137-138.

Též bylo analýzou možné získat přehled o dnech, kdy se novoměstští konšelé s jistotou sešli k jednáním. Výzkum prokázal, že v novoměstském prostředí tomu tak bylo s určitostí od pondělí do pátku. Naopak oproti jiným městům jednali radní mimořádně v sobotu, vzácně se sepisoval misiv v neděli. Dobou volna bývaly dny oslav významných křesťanských svátků, sezónních prací a termíny konání výročních trhů nejen v samotném městě, ale případně i s ohledem na obchodní aktivity členů konšelského sboru v okolních královských městech.¹¹⁷⁰

Výzkumem čtyř specializovaných novoměstských register jsme si přiblížili počty vyhotovovaných misivů a dalších vydávaných písemností z období září 1588 až prosince 1591. Mohli jsme tak nahlédnout na objem části písemné produkce tamní městské kanceláře v uvedeném období. *Registra pro záležitosti panské* 1587-1593 obsahují pro sledovanou periodu celkem 405 *konceptů listů poselacích*. Do *register pro záležitosti rytířské* 1587-1593 zaznamenali písaři 643 *konceptů misivů*. V *registrech pro záležitosti císařské* 1586-1589 (1590,1591) se pro sledovaná léta nachází 86 *konceptů misivů*. Jestliže uvedená čísla sečteme, dostaneme přibližnou představu o písemné produkci v novoměstské kanceláři v období od září 1588 do počátku prosince 1591. Přibližnou proto, že není k dispozici evidence písemností odesílaných císaři a zemským a zeměpanským úředníkům a úřadům počínaje listopadem 1589. Písaři tedy vyhotovili minimálně 2574 *písemností*, z toho 2516 *misivů* a nejméně 58 *dalších typů písemností*. Porovnáme-li jednotlivé adresáty, je zřejmé, že nejčastěji byly vyhotovovány písemnosti pro města.

Městská registra ze zkoumané oblasti obsahují v naprosté většině zápisy české. V nepatrném množství se objevují texty latinské. Na příkladu kutnohorských register můžeme doložit, že latina byla jako mezinárodní jazyk používána v případě cest kutnohorského obyvatelstva za hranice Českého království a potřeby především listů zachovacích a věřících. Ještě vzácnější je v době předbělohorské výskyt textů německých. Dochovaný soubor městských register i ojediněle zachované misivy z doby předbělohorské dokládají srovnatelnou úroveň jazykové kultury sledovaných městských kanceláří.

Klíčovou roli v celém komunikačním procesu sehrávala městská rada, která měla v době předbělohorské dva typy pravomocí: jednak přímé městské pravomoci, tj. hospodářské záležitosti a správu vlastního majetku města, jednak přenesené pravomoci, tj., soudnictví a veřejnou správu. Strukturu městské agendy v tomto smyslu v podstatě do značné míry odrážejí sestavené přehledy obsahu zápisů ze sledovaných register. Prostřednictvím zápisů

¹¹⁷⁰ K tomu podrobnější přehled srov. s. 139-142.

jsme mohli též sledovat proměnlivost jejího postavení v misivech: od převažující zástupné funkce, přes ojedinělou zprostředkující úlohu, až po občasné postavení samosprávné instituce řešící spektrum obecních záležitostí.

Výzkum jednotlivých směrů odesílané korespondence i rozbor všech konceptů misivů v novoměstských registrech 1588-1591 (1593), v nichž bylo zachyceno 134 adresátů z řad měst a městeček,¹¹⁷¹ potvrdil, že obsah konceptů či opisů listů poselacích se týkal v naprosté většině případů *majetkových záležitostí jednotlivců*. Vedle dominujícího vymáhání finančních pohledávek jsme do tohoto souboru řadili i záležitosti dědické a věnné. Některé zápisy dokládají ojedinělé kontakty též v *otázkách cechovních*. *Obecní záležitosti* jsou zastoupeny žádostmi a odpověďmi z *oblasti právní, trestněprávní a hospodářské*. Jedním ze zásadních zjištění celého výzkumu je závěr, že odesílané misivy nebyly v době předbělohorské využívány pro řešení otázek politických a že tedy města jakožto třetí stav tímto způsobem nevytvářela žádnou formu vzájemné spolupráce. Tato forma komunikace byla naopak např. v prostředí říšských měst běžnou záležitostí. Taktéž jsme se zmínili o existenci dochovaných listů poselacích z počátku 16. století v ANM, které se týkají města Kouřimi a jejichž obsahem jsou i záležitosti politického charakteru. Tato skutečnost dává tušit kvalitativní změnu po nástupu Habsburků, resp. po represích Ferdinanda I. v roce 1547. Naše nejistota v tomto smyslu pramení především ze skutečnosti, že registra a listy poselací bývají dochovány v naprosté většině případů v městských fondech až pro období 2. poloviny 16. století. Další výzkum by se měl tedy ubírat v budoucnu i tímto směrem.

Ačkoli mohou jednotlivě sestavené přehledy obsahu misivů odesílaných v určitém směru vyznívat až monotónně, dokreslují a podtrhují jeden zásadní fakt, totiž že v prostředí českých královských měst předbělohorské epochy byl obsah vedené korespondence s jinými městy obdobný. Rozhodujícími faktory, které snad odlišují sledované směry, jsou celková atraktivita města a jeho vzdálenost do kontaktovaného místa. Tyto okolnosti ovlivňovaly zejména četnost projednávaných záležitostí a v případě majetkových záležitostí jednotlivců též výši vymáhaných finančních pohledávek a poměr dlužníků a věřitelů. Nepůsobily však primárně na celkový počet písemností, které byly v určité záležitosti vyhotoveny.

* * *

¹¹⁷¹ Jejich přehled je uveden na s. 168-171 a na s. 377-379.

Učinme závěrem na tomto místě ještě drobný exkurz do vývoje písemné komunikace ve sledované oblasti v období třicetileté války a v prvních poválečných letech. I v tomto případě lze jako primární pramen využívat dochovaná registra, popř. další typy diplomatického materiálu, především spisového charakteru. Jejich prostřednictvím lze obdobně, jak jsme to učinili v této práci, sledovat celý proces písemné komunikace mezi vybranými městy a postihnout jak jednotlivé činitele (prostředí měst, účastníky komunikace, používaný jazyk, písmo, projednávané záležitosti a misivy), kteří se na komunikaci podíleli, tak i jednotlivé fáze písemné komunikace (okolnosti vzniku misivu, jejich fyzický přenos prostřednictvím posílů a jejich přijetí a interpretaci písemnosti v místě určení). Omezme se však v této práci pouze na některá základní konstatování.

Nahlížíme-li na postavení městské rady při navazování meziměstské úřední komunikace v období třicetileté války, ukazuje se, že se neliší od doby předbělohorské. Naopak výraznější změnu lze po roce 1620 vidět v souvislosti s tíživou atmosférou třicetileté války a se změnami v systému státní a městské správy v poklesu meziměstských písemných kontaktů.

Na základě dosavadního studia dochovaných register z doby třicetileté války se ukazuje, že v reakci na dobovou situaci začalo pozvolna docházet v městském prostředí k utváření nových komunikačních kanálů. Vedle klesajícího počtu městských adresátů lze naopak pozorovat nárůst korespondence se zeměpanskými úřady.

Doložme si uvedená konstatování konkrétními čísly. Novoměstská registra 1640-1655 (Manuál městský 1640-1655) obsahují celkem 456 zápisů. Vedle opisů listů poselacích určených pro 60 městských adresátů jsou zde zaznamenány opisy misivů pro představitele nižší a vyšší šlechty, úřednictvo z velkostatků, kněží, hyberny, zderazského probošta, převora kláštera sv. Tomáše, starší pražské židy, starší přísežné zemské mlynáře, starší soudce poříčního práva, novoměstské úředníky šestipanské, novoměstské úředníky desetipanské, starší pány nákladníky piv vaření, soudce práva konířského, jihlavské starší soukenické cechmistry, měšťany, univerzitního profesora Baltazara Verneru, císařského prokurátora a apelační soud. Naopak zcela postrádáme jakékoli písemnosti dalších diplomatických kategorií, jakož i opisy listů poselacích, které byly určeny císaři. I tato registra tedy dávají tušit, že novoměstská kancelář pravděpodobně vedla větší počet specializovaných register.

Z celkového počtu 294 opisů misivů, které byly adresovány příjemcům z řad měst a městeček,¹¹⁷² bylo v letech 1640-1655 nejvíce listů poselacích expedováno na Staré Město pražské, celkem 95. Ovšem na přelomu 80. a 90. let 16. století to bylo 137krát, jak jsme již uvedli výše. Do Menšího Města pražského byl list poselací doručen 26krát, z toho v jednom případě byl určen a nadepsán jako misiv pro primátora. 18 misivů bylo odesláno do Mladé Boleslavi,¹¹⁷³ 12 misivů do Tábora. V 9 případech kontaktovali Novoměstští město Týn nad Vltavou a Rakovník, v 8 Jičínské a Mělnické. 6 misivů bylo adresováno do Prachatic, 5 do Hradce Králové a Jílového. 4 misivy byly sepisovány pro Rokycanské a Litoměřické. 3 misivy byly expedovány do Kutné Hory, Plzně, Sedlčan, Brandýsa nad Labem, Českých Budějovic, Brna, Klatov, Knína, Horažďovic, Soběslavi a Olomouce. Ve 2 případech psali Novoměstští do Kolína, Domažlic, Sadské, Roudnice, České Lípy, Písku, Německého Brodu, Chrudimi, Kouřimi, Jindřichova Hradce, Velvar, Kostelce nad Labem, Slaného a Českého Brodu. Jeden zápis dokládá kontakt s Pelhřimovem, Pacovem, Kadaní, Štrasburkem,¹¹⁷⁴ Moravskými Budějovicemi, Jihlavou, Jílovým Hor Zlatých, Strakonicemi, Třebíčí, Žitavou, Bystřicí,¹¹⁷⁵ Žatcem, Mostem, Jistebnicí, Novým Bydžovem, Lanškrounem, Horšovským Týnem, Vodňany, Lysou nad Labem, Litomyšlí a Českým Krumlovem.

Uvedme si ještě přehled počtu zápisů v registrech 1640-1655 podle jednotlivých let bez ohledu na typu adresáta. Z následujícího přehledu je zřejmé, že se ročně expedoval přibližně podobný počet misivů, i když nelze přehlédnout určitou sestupnou tendenci v odesílání úřední korespondence. Významnější výjimku představují roky 1645, 1654 a 1655, kdy je písemná produkce velmi nízká.

Rok	Počet zápisů celkem	Fol.	Z celkového počtu dohledané zápisy v jiných letech
1640	34	do fol. 10v	- - -
1641	40	do fol. 30v	- - -
1642	39	do fol. 50v	- - -

¹¹⁷² Navíc nad dvěma opisy schází uvedení adresáta (tamtéž, fol. 57v a 89v-90r) a dva záznamy jsou ve skutečnosti opisy došlé korespondence (tamtéž, fol. 112v-113r, 155).

¹¹⁷³ V jednom případě je pouze uvedeno do Mladého nad Jizerou.

¹¹⁷⁴ AMP, Registra 1640-1655, fol. 24v. Novoměstští radní kontaktují Štrasburské ve věci údajného dluhu 700 kop gr. č., které novoměstští radní údajně dluží lékaři Mikuláši Parmanovi. Radní argumentují, že to uvedený Mikuláš „...nitčímž naprosto nejmenším mimo jalová slova nedokazuje...“ a konstatují, „...než že tu jistý omyl býti musí...“.

¹¹⁷⁵ Pravděpodobně se jedná o Bystřici u Benešova.

Rok	Počet zápisů celkem	Fol.	Z celkového počtu dohledané zápisy v jiných letech
1643	35	do fol. 68r	- - -
1644	37	do fol. 90r	- - -
1645	14	do fol. 94r	2 zápisy mezi záznamy z roku 1648
1646	37	do fol. 111r	- - -
1647	26	do fol. 121v	1 zápis mezi záznamy z roku 1650
1648	26	do fol. 134r	- - -
1649	35	do fol. 148r	1 zápis mezi záznamy z r. 1650, 1 mezi záznamy z r. 1651
1650	29	do fol. 160r	1 zápis mezi záznamy z roku 1649
1651	28	do fol. 170v	- - -
1652	32	do fol. 188r	- - -
1653	23	do fol. 198v	- - -
1654	11	do fol. 202v	4 zápisy mezi záznamy z roku 1655
1655	10	do fol. 208v	- - -

Tab. č. 6 Písemná produkce misivů podle novoměstských register 1640-1655

Pokles kontaktů mezi městy poté pokračuje i v dalším období. Příčinu faktického pozvolného hroucení komunikačního systému v prostředí královských měst je třeba hledat v zásadní změně toku informací způsobených etatizací společnosti, proměnami správního systému a v dalším poklesu hospodářské prosperity královských měst.

Na proces zhroucení komunikačního kanálu mezi poddanskými městy v závěru 17. a v první polovině 18. století upozornil Martin Štindl, který za důvod narušení komunikačního řetězce v prostředí poddanských měst, sledováno na příkladu Velké Bíteše a Velkého Meziříčí, označil vstup vrchnostenské kanceláře. Této instituci se totiž během několika let podařilo zcela nahradit městskou radu v komunikaci s krajskými hejtmany. Po dlouhodobých protestech jí bylo v roce 1753 umožněno kontaktovat krajský úřad v záležitostech hrdebních. Z původního vějíře korespondenčních kontaktů tak poddanským městům v 18. století zůstává pouze pouto s vrchnostenskou kanceláří a slábnoucí kontakty s okolními městy, jež jsou posly navštěvována jen při řešení záležitostí hospodářských a hrdebních.¹¹⁷⁶

¹¹⁷⁶ ŠTINDL, s. 16.

TABELÁRNÍ A TEXTOVÉ PŘÍLOHY

1/ Regestová edice doplněná o tabelární zpracování jednotlivých zápisů;

2/ Složení městských rad podle záznamů v dochovaných registrech;

3/ Přehled všech zápisů a adresátů z novoměstských register 1588-1591 (1593):

Tab. č. I. Abecedně řazení adresáti z řad měst a městeček podle register 1588-1591 (1593);

Tab. č. II. Adresáti z řad šlechty, duchovenstva, měšťanů a městských úřadů;

Tab. č. III. Další kategorie diplomatického materiálu v registrech 1588-1591 (1593);

4/ Edice vybraných zápisů.

1/ Regestová edice doplněná o tabelární zpracování jednotlivých zápisů

V regestové edici jsou zachyceny stěžejní informace obsažené v jednotlivých písemnostech z již výše popsaných register. Neobjeví-li se v textu bližší specifikace jednotlivých aktérů, popř. podrobnější údaje o typu záležitosti, je to proto, že záznam, v naprosté většině koncept, více informací tohoto charakteru neobsahuje. V příslušném regestu jsou tedy uvedeny jen ty, které jsou obsahem příslušného zápisu.

Jednotlivé registry jsou očíslovány vzestupným pořadím a respektují sled zápisů v registrech. Pro každé město a každý směr je použito vždy s ohledem na jedinečnost a ohraničenost nové číslování. Nad vytvořeným regestem se vedle čísla regestu objevuje převedená datace. Jestliže se za ní objevuje hvězdička, znamená to, že u zápisu chybělo časové určení, a proto byla pro úplnost použita data okolních zápisů. Vedle data je ještě připojena příslušná foliace či paginace, popř. jsou uvedeny obě dvě, jsou-li zaznamenány v příslušných register. U kolínských register 1611-1616, register 1612-1616 A a register 1612-1616 B je ještě doplněno číslo zápisu (č.), které zaznamenával v knize písař.

Pro názornost byly sestaveny doplňující tabulky, které dokumentují a zpřehledňují jednotlivé zápisy a v nich obsažené údaje. Důvodem jejich sestavení byla i skutečnost, že tato disertační práce neobsahuje jmenný a místní rejstřík, na jehož sestavení jsme museli vzhledem ke stručnosti některých zápisů rezignovat.

V každém řádku tabulky jsou v prvním sloupci uvedena dvě čísla, přičemž první odpovídá číslu regestu, druhé vyjadřuje číslo případu. Vzhledem k tomu, že se některé kauzy protahovaly a docházelo k opakovanému odesílání listů v jedné věci, označili jsme si takové zápisy pracovními indexy a,b,c... Přehled zkomplikovaly případy, kdy se v jednom listu objevuje více jmen a více vyřizovaných záležitostí. V takových případech je považována každá uváděná záležitost za samostatnou, a proto jim sice bylo přiřazeno stejné číslo zápisu, ale zcela samostatné číslo kauzy.

Druhý a třetí sloupec byl vyčleněn pro registraci iniciátorů a konečných adresátů. Při určování obou činitelů jsme měli opět znesnadněnou práci zkratkovitostí a neexistencí dalších zápisů v dané záležitosti. Přesto jsme usilovali o jednotnost a přehlednost vykazovaných údajů.¹¹⁷⁷ Čtvrtou kolonku se zkrácenou charakteristikou obsahu doplňují ještě

¹¹⁷⁷ Jednotlivá příjmy byla přepisována s ohledem na vývojové stádium jazyka. Při přepisu byly dodržovány transkripční zásady: Jaroslav KAŠPAR: *Úvod do novověké latinské paleografie se zvláštním zřetelem k českým zemím I*, Praha 1987, s. 170-174.; Ivan ŠTŮVÍČEK a kol., *Zásady vydávání novověkých historických pramenů*

případné odkazy na sloupce iniciátora či konečného adresáta, a to především v situacích, kdy se v zápisu objevilo více jmen. Poslední sloupec je vyčleněn pro dataci, která koresponduje s datací odpovídajícího regestu. Ještě dodejme, že v tabulkách není znovu uváděna příslušná foliace či paginace, a proto odkazujeme na podrobnější registrovou edici.

z období od počátku 16. století do současnosti, Praha 2002. Problém vyvstává u transkripce příjmí typu Auterýn, Auštecký. Podobné obtíže působí i příjmení typu Hauser, kdy lze těžko bez bližší znalosti poměrů říci, zda se jedná o příjmení převzaté z němčiny, nebo o příjmení české, transkribované na Housera. Z uvedených důvodů byl učiněn kompromis a příjímí prvního typu byla přepisována s podobou Au-, ve druhém případě jsme se přiklonili k přepisu –ou. Komplikace také nastaly v případech, kdy bylo těžko řešitelné, zda je uvedená podoba příjmím, nebo pouze označením řemesla, živnosti. V takových případech k takové charakteristice přistupujeme jako k příjmí a přepisujeme ji s velkým písmenem. Pouze podrobnější rozbor řady dalších dochovaných pramenů pocházejících ze stejného období by mohl situaci případně osvětlit.

Novoměstská korespondence s Českým Brodem

Registra 1588-1591 (1593)

1/ 2. listopadu 1588 /25v
RNMP odpovídá RMČB na základě žádosti novoměstského měšťana Jana Cyrilla, který odpovídá Anně Hruškové ve věci [vymáhání jeho dluhu].

2/ 21. listopadu 1588 /31v
RNMP odpovídá RMČB na základě žádosti novoměstského měšťana Jana Cyrilla, který odpovídá Anně Hruškové ve věci [vymáhání jeho dluhu], a sděluje, že jmenuje Anně den stání před novoměstským desetipanským úřadem na pondělí 5. prosince v 15 hodin celého orloje.

3/ 6. prosince 1588¹¹⁷⁸ /39
RNMP píše RMČB na základě žádosti novoměstského měšťana Jana Cyrilla, který odpovídá Anně Hruškové ve věci [vymáhání jeho dluhu], a sděluje, že jmenuje Anně, která se ovšem nedostavila 5. prosince před soud, nový termín stání před novoměstským desetipanským úřadem na 13. prosince v 16 hodin.

4/ 15. prosince 1588 /44r
RNMP píše RMČB na základě žádosti novoměstských sousedů Matyáše Moudrého a Jana Kmentového, kteří projevují ochotu splatit své finanční pohledávky českobrodskému sousedovi Cypriánu Jehňátkovi.

5/ 7. února 1589 /56
RNMP píše RMČB na základě žádosti úředníků zastupujících novoměstskou osadu sv. Štěpána Velikého, kteří si stěžují na zadržování gruntovních peněz na Kopáčovském domě v Českém Brodě a na jednání českobrodského městského písaře.

6/ 16. února 1589 /60r
RNMP píše RMČB na základě došlého listu poselacího iniciovaného Janem Myškou, českobrodským sousedem, a sděluje, že na Novém Městě není žádný Jiřík, služebník Jiřího Švába.

¹¹⁷⁸ Na foliu 37r je přeškrtnutý zápis s datem 2. prosince 1588, v němž Jan Cyrill oznamuje, že podle práva není povinen dostavit se před kutnohorské právo.

7/ 17. března 1589 /73v
RNMP píše RMČB na základě žádosti novoměstských měšťanů Matouše Moudrého a Jana Kmentového, kteří dluží Cypriánu Jehňátkovi peníze a navrhují mu možné termíny splátky.

8/ 27. března 1589 /74v-75r
RNMP píše RMČB na základě žádosti novoměstských měšťanů Matouše Moudrého a Jana Kmentového, kteří dluží Cypriánu Jehňátkovi peníze a chtějí mu je vrátit: Matouš každoročně po 10 kopách gr. až do zaplacení celé sumy, Jan chce peníze osobně předat do 14 dnů).

9/ 12. května 1589 /85v
RNMP píše RMČB na základě žádosti novoměstského měšťana Matěje Špičky, aby přiměla českobrodského souseda Jana Svobodu, ševce, k zaplacení skromného dluhu 2 kop gr. míš. za kůže.

10/ 15. května 1589 /86r
RNMP píše RMČB na základě žádosti novoměstského měšťana Jana Kmentového, aby mu českobrodský soused Cyprián Jehňátko umožnil splácet dluh v navrhovaných termínech a povolil Janovo propuštění z vězení.

11/ 19. května 1589 /87
RNMP odpovídá RMČB ve věci zemského škůdce Vávry Spěváčka, novoměstského vězně, a sděluje, že ho nepředá k českobrodskému právu, o což bylo žádáno.

12/ 29. května 1589 /88v
RNMP píše RMČB na základě žádosti novoměstského měšťana Matěje Špičky a sděluje, že pro neobdržení odpovědi a pro nedopomožení dluhu na českobrodském sousedovi Janu Škodovi došlo k vyhlášení práva stavného.

13/ 30. srpna 1589 /110r
RNMP odpovídá RMČB na žádost českobrodského měšťana a spoluradního Bartoloměje Šlechty z Kyršfeldu, který má spor s Václavem Ledeckým jinak Pirůžkem o sumu 30 tolarů před českobrodským právem a který potřeboval v této souvislosti svědectví novoměstského měšťana Jana Hrušky, řezníka, a sděluje, že nebude-li Šlechta s jeho prohlášením souhlasit, může mu být stanoven den k stání na Novém Městě.

14/ 13. září 1589 /113v-114r
RNMP žádá RMČB, aby jí vydala v pátek 15. září v 18 hodin celého orloje na základě výsledku vězně Vavřince jinak Vávry Spěváčka, který byl podroben útrpnému právu, Jindřicha Formánka, Matěje N. a Annu Křenkovou.

15/ 16. listopadu 1589 /127r
RNMP píše RMČB na základě žádosti novoměstského měšťana Pavla Kalouse, aby přiměla českobrodského souseda Jana Stehlíka k zaplacení dluhu 7 kop gr. míš. za sud hořkého piva.

16/ 22. února 1591 /150v-151r
RNMP píše RMČB na základě žádosti novoměstského měšťana Jiříka Broučka, aby přiměla Jana Karla na Královské hospodě ke splacení dluhu 20 kop gr. míš. za víno, a v případě nedopomožení hrozí vyhlášením práva stavného.

17/ 12. června 1590 /182v
RNMP píše RMČB na základě žádosti Martina Kralického, který odpovídá na blíže nespecifikovanou žádost Václava Hilse.

18/ 2. července 1590 /188v
RNMP píše RMČB na základě žádosti novoměstského měšťana Václava Kbelského z Kapí Hory, který odpovídá Kateřině Vrabcové v blíže neuvedené záležitosti.

19/ 12. července 1590 /191r
RNMP píše RMČB na základě žádosti novoměstského měšťana Martina Kralického a jeho manželky Anny, aby oznámila českobrodskému měšťanovi Václavu Hilsovi z Goldperku, že manželé již složili dlužné peníze a může pro ně být posláno.

20/ 12. července 1590 /192v
RNMP píše RMČB na základě žádosti novoměstského souseda Antonína Millera, kožišníka, aby přiměla blíže nejmenovaného českobrodského souseda k zaplacení dluhu.

21/ 2. srpna 1590 /199r
RNMP píše RMČB na základě žádosti Antonína Millera, který nesouhlasí s postojem českobrodského městského rychtáře Bartoloměje Kopřivy, a žádá o brzké urovnání záležitosti, aby nedošlo k vyhlášení práva stavného.

22/ 15. října 1590 /219v-220r
RNMP píše RMČB na základě žádosti vysoce učeného pana doktora Matyáše Kramera, JMC rady nad apelacemi, a novoměstského měšťana Kašpara Uzgara, poručníků Jana Materny, vnuka po Dorotě Karbanové (Karbanky), aby přiměla Václava Ledeckého a jeho manželku Zuzanu k zaplacení jejich dluhu 47 kop gr. míš., a dále sděluje, že se pro dosavadní průtahy vyhlašuje právo stavné.

23/ 15. října 1590 /221r
RNMP píše RMČB na základě žádosti Jana Kmentového, který posílá v přiloženém spise odpověď Cypriánu Jehňátkovi.

- 24/ 12. listopadu 1590 /231v
RNMP píše RMČB na základě žádosti chotěbořského měšťana Václava Kadeřávka, aby předala Blažejovi jinak Blažkovi Řezníkovi, českobrodskému měšťanovi, ceduli.
- 25/ 29. listopadu 1590 /238r
RNMP píše RMČB na základě žádosti novoměstského měšťana Jana Kmentového, aby předala odpověď ve věci jeho dluhu českobrodskému sousedovi Cypriánu Jehňátkovi.
- 26/ 5. prosince 1590 /239v-240r
RNMP píše RMČB na základě žádosti novoměstských starších provazníků, kteří odpovídají ve věci zadržené koudele českobrodského obyvatele Matěje Havranovského, provazníka.
- 27/ 7. prosince 1590 /241r
RNMP píše RMČB na základě blíže nespecifikované žádosti Kateřiny, manželky Adama Chodeckého.
- 28/ 17. prosince 1590 ¹¹⁷⁹ /244v
RNMP píše RMČB na základě žádosti novoměstského měšťana Antonína Millera, kožišníka, aby přiměla Bartoloměje Kopřivu ke splacení dluhu, jinak hrozí vyhlášení práva stavného.
- 29/ 28. února 1591 /261r
RNMP píše RMČB na základě žádosti chotěbořského měšťana Václava Kadeřávka a sděluje jí, že se má 4. března v 15 hodin celého orloje dostavit před úřad desetipanský Blažej Řezník, který se má zpovídat ze svého dluhu 300 kop gr. míš. a ze škod z tohoto dluhu vzniklých.
- 30/ 6. března 1591 /262v-263r
RNMP píše RMČB na základě žádosti chotěbořského měšťana Václava Kadeřávka a sděluje jí, že se má 11. března dostavit před úřad desetipanský Blažej Řezník, který se nedostavil k prvnímu jmenovanému termínu stání.
- 31/ 24. května 1591 /281v
RNMP píše RMČB na základě žádosti novoměstského měšťana Jana Kmentového, který nesouhlasí s vymáháním dluhu 47 kop 30 gr. míš. Cypriánem Jehňátkem, českobrodským spolusousedem.

¹¹⁷⁹ Na foliu 251v je pouze nadepsáno „do Brodu o Antonína Millera“ a je tedy otázkou, zda byly pravděpodobně opět v záležitosti Bartoloměje Kopřivy odesílány další misivy.

32/ 30. května 1591 /282v
RNMP píše RMČB na základě žádosti novoměstského městského rychtáře, který odpovídá urozené paní Anně Šaratické z Libověsi a na Vrbici ve blíže nespecifikované záležitosti jejího poddaného Jiříka Vondráčka ze vsi Damírova.

33/ 20. června 1591 /289r
RNMP píše RMČB na základě žádosti novoměstského souseda Frydricha Rosenbacha, který prosí Jana Kavala, aby byl shovívavý při řešení jejich záležitosti.

34/ 21. června 1591 /290v
RNMP píše RMČB na základě žádosti novoměstského měšťana Daniela Řečického, aby přiměla českobrodského souseda Václava Pirůžka jinak Ledeckého a jeho manželku Zuzanu k zaplacení dluhu 94 kop 7 gr. a 5 denárů za plátno.

35/ 7. červenec 1591 /296v
RNMP píše RMČB na základě žádosti novoměstského měšťana Jiříka Bronenbergera, aby přiměla českobrodské sousedy Václava Pirůžka jinak Ledeckého a jeho manželku Zuzanu k zaplacení dluhu 35 kop 4 gr. míš.

36/ 11. července 1591 /297r
RNMP píše RMČB na základě žádosti novoměstského měšťana Daniela Řečického, aby přiměla českobrodského souseda Václava Pirůžka jinak Ledeckého a jeho manželku Zuzanu k zaplacení dluhu 94 kop 7 gr. 5 denárů a škod z toho vzniklých, a dále sděluje, že v případě neuspokojení hrozí vyhlášení práva stavného.

37/ 16. července 1591 /298r
RNMP píše RMČB na základě žádosti novoměstského měšťana Daniela Řečického, aby přiměla českobrodského souseda Václava Pirůžka jinak Ledeckého a jeho manželku Zuzanu k zaplacení dluhu 94 kop 7 gr. 5 denárů č. a sdělila případný způsob splacení dluhu, jinak hrozí v případě neuspokojení vyhlášení práva stavného.

38/ 6. září 1591 /325r
RNMP píše RMČB na základě žádosti novoměstského měšťana Daniela Řečického, aby přiměla Václava Pirůžka jinak Ledeckého a jeho manželku Zuzanu k zaplacení jejich dluhu, a sděluje dále, že z důvodu průtahů a nereagování na předchozí psaní došlo k vyhlášení práva stavného.

39/ 15. listopadu 1591 /346r
RNMP píše RMČB na základě žádosti novoměstského měšťana Kryštofa [!] Bronenbergera, aby přiměla českobrodskou měšťanku Zuzanu, manželku Václava Pirůžka, k zaplacení dluhu 35 kop 4 gr. míš.

40/

26. listopadu 1591

/350v-351r

RNMP píše RMČB na základě žádosti novoměstského měšťana Daniela Řečického, který odpovídá záporně na žádost Bartoloměje Kopřivy, radního, obstaveného pro nedopomožení ve věci vymáhání dluhu na manželích Pirůžkových.

41/

3. prosince 1591

/354v

RNMP píše RMČB na základě žádosti šenkýře Jiříka Hrušky, aby přiměla českobrodského souseda Samuela Zákostelského k zaplacení dluhu 14 kop gr. míš.

Registra 1588-1591 (1593)

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
1/1a	Jan Cyrill, novoměstský měšťan	Anna Hrušková	Odpověď v blíže neuvedené záležitosti	2.11. 1588
2/1b	Jan Cyrill, novoměstský měšťan	Anna Hrušková	Oznámení o jmenování dne stání před desetipanský úřad (5. 12. v 15 hodin celého orloje)	21.11. 1588
3/1c	Jan Cyrill, novoměstský měšťan	Anna Hrušková	Oznámení o jmenování dalšího dne stání před desetipanský úřad (13. 12. v 16 hodin celého orloje)	6.12. 1588
4/2a, 3a	Novoměstští sousedé: 2a/Matyáš Moudrý; 3a/ Jan Kmentový,	Cyprián Jehňátko, českobrodský soused	Příslib splátky dluhů	15.12. 1588
5/4	Úředníci zastupující osadu sv. Štěpána Velikého na Novém Městě pražském	RMČB [jako samosprávná instituce]	Stížnost na zadržování gruntovních peněz na Kopáčovském domě a stížnost na jednání českobrodského městského písaře	7. 2. 1589
6/5	RNMP [jako samosprávná instituce]	Jan Myška, českobrodský soused	Oznámení o mylném uvedení jména	16.2. 1589
7/2b,3b	Novoměstští měšťané: 4a/ Matouš Moudrý; 5a/ Jan Kmentový	Cyprián Jehňátko	Žádost o povolení splátky dluhů v navrhované termíny	17. 3. 1589
8/2c,3c	Novoměstští měšťané: 4b/ Matouš Moudrý; 5b/ Jan Kmentový	Cyprián Jehňátko	Ochota splácet dluh (Matouš každoročně 10 kop gr. až do zaplacení vší sumy, Jan chce osobně dluh splatit do 14 dnů)	27.3. 1589
9/6a	Matěj Špička, novoměstský měšťan	Jan Svoboda, švec, českobrodský soused	Vymáhání dluhu 2 kop gr. míš. za kůže	12.5. 1589
10/3d	Jan Kmentový, novoměstský měšťan	Cyprián Jehňátko, českobrodský soused	Žádost o povolení splátky dluhu v navrhované termíny a o povolení popuštění z vězení	15.5. 1589
11/7a	RNMP [jako samosprávná instituce]	RMČB [jako samosprávná instituce]	Oznámení o nedodání vězně Vávry Spěváčka, zemského škudce, k českobrodskému právu	19.5. 1589

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
12/6b	Matěj Špička, novoměstský měšťan	Jan Škoda, českobrodský soused	Oznámení o vyhlášení práva stavného ve věci vymáhání dluhu	29.5. 1589
13/8	Bartoloměj Šlechta z Kyršfeldu, radní, novoměstský měšťan	Jan Hruška, řezník	Odeslání svědomí v záležitosti sporu řešeného před českobrodským právem	30.8. 1589
14/7b	RNMP [jako samosprávná instituce]	RMČB [jako samosprávná instituce]	Žádost o vydání vězňů k 15. 9. v 18 hodin celého orloje	13.9. 1589
15/9	Pavel Kalous, novoměstský měšťan	Jan Stehlík, českobrodský soused	Vymáhání dluhu 7 kop gr. míš. za sud hořkého piva	16.11. 1589
16/10	Jiřík Brouček, novoměstský měšťan	Jan Karel na Královské hospodě	Vymáhání dluhu 20 kop gr. míš. za víno a pohrůžka právem stavným	22.2. 1590
17/11a	Martin Kralický	Václav Hils	Odpověď v blíže nespecifikované záležitosti	12.6. 1590
18/12	Václav Kbelský z Kapí Hory, novoměstský měšťan	Kateřina Vrabcová	Odpověď na blíže neuvedenou záležitost	2.7. 1590
19/11b	Martin Kralický a jeho manželka Anna	Václav Hils z Goldperku, českobrodský měšťan	Oznámení o složení jejich dlužných peněz	12.7. 1590
20/13a	Antonín Miller, novoměstský měšťan	Nejmenovaný českobrodský soused	Vymáhání dluhu	12.7. 1590
21/13b	Antonín Miller, novoměstský měšťan	RMČB [jako zastupující instituce]	Odpověď ve věci [vymáhání dluhu] a nesouhlas s postojem českobrodského městského rychtáře, pohrůžka právem stavným	2.8. 1590
22/14	Vysoce učený pan doktor Matyáš Kramer, JMC rada nad apelacemi, a Kašpar Uzkar, novoměstský měšťan, poručníci Jana Materny, vnuka po Dorotě Karbanové (Karbanky)	Václav Ledecký a jeho manželka Zuzana	Vymáhání dluhu 47 kop gr. míš. a vyhlášení práva stavného	15.10. 1590
23/3e	Jan Kmentový	Cyprián Jehňátko	Odeslání blíže neuvedené odpovědi	15.10. 1590

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
24/15a	Václav Kadeřávek, měšťan města Chotěboře [RNMP jako zprostředkující instituce]	Blažej jinak Blažek Řezník, českobrodský měšťan	Žádost o předání cedule	12.11. 1590
25/3f	Jan Kmentový, novoměstský měšťan	Cyprián Jehňátko, českobrodský soused	Odpověď ve věci vymáhání dluhu	29.11. 1590
26/16	Novoměstští starší provazníci	Matěj Havranovský, českobrodský obyvatel provazník	Odpověď ve věci zadržené koudele	5.12. 1590
27/17	Kateřina, manželka Adama Chodeckého	RMČB [jako zastupující instituce?]	Blíže nespecifikovaná žádost	7.12. 1590
28/13c	Antonín Miller, kožišník, novoměstský měšťan	Bartoloměj Kopřiva	Vymáhání dluhu a pohrůžka právem stavným	17.12. 1590
29/15b	Václav Kadeřávek, chotěbořský měšťan [RNMP jako zprostředkující instituce]	Blažej Řezník	Předvolání před desetipanský soud na 4.3. 1591 v 15 hodin celého orloje v záležitosti dluhu 300 kop gr. míš a ze vzniklých škod	28.2. 1591
30/15c	Václav Kadeřávek, chotěbořský měšťan [RNMP jako zprostředkující instituce]	Blažej Řezník	Předvolání před desetipanský soud na 11. 3. z důvodu předchozí absence	6.3. 1591
31/3g	Jan Kmentový, novoměstský měšťan	Cyprián Jehňátko, českobrodský spolusoused	Nesouhlas ve věci vymáhání dluhu 47 kop 30 gr. míš.	24.5. 1591
32/18	Novoměstský městský rychtář	Urozená paní Anna Šaratická z Libověsi a na Vrbici	Odpověď ve věci jejího poddaného Jiříka Vondráčka ze vsi Damírova	30.5. 1591
33/19	Frydřich Rosenbach, novoměstský soused	Jan Kaval	Žádost o shovívavost v blíže neuvedené záležitosti	20.6. 1591
34/20a	Daniel Řečický, novoměstský měšťan	Václav Pirůžek jinak Ledecký, českobrodský soused, a jeho manželka Zuzana	Vymáhání dluhu 94 kop 4 gr. míš. 5 denárů	21.6. 1591
35/21a	Jiřík Bronenberger, novoměstský měšťan	Václav Pirůžek jinak Ledecký, českobrodský soused, a jeho manželka Zuzana	Vymáhání dluhu 35 kop 4 gr. míš.	7.7. 1591
36/20b	Daniel Řečický, novoměstský měšťan	Václav Pirůžek jinak Ledecký, českobrodský soused, a jeho manželka Zuzana	Vymáhání dluhu 94 kop 4 gr. míš. 5 denárů a pohrůžka právem stavným	11.7. 1591

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
37/20c	Daniel Řečický, novoměstský měšťan	Václav Pirůžek jinak Ledecský, českobrodský soused, a jeho manželka Zuzana	Vymáhání dluhu 94 kop 4 gr. míš. 5 denárů a pohružka právem stavným	16.7. 1591
38/20d	Daniel Řečický, novoměstský měšťan	Václav Pirůžek jinak Ledecský, českobrodský soused, a jeho manželka Zuzana	Vymáhání dluhu a vyhlášení práva stavného	6.9. 1591
39/21b	Kryštof [!] Bronenberger, novoměstský měšťan	Václav Pirůžek jinak Ledecský, českobrodský soused, a jeho manželka Zuzana	Vymáhání dluhu 35 kop 4 gr. míš.	15.11. 1591
40/22	Daniel Řečický, novoměstský měšťan	Bartoloměj Kopřiva, českobrodský radní	Záporná odpověď ve věci prosby o propuštění z vězení z obstavení	26.11. 1591
41/23	Jiřík Hruška, šenkýř	Samuel Zákostelský, českobrodský soused	Vymáhání dluhu 14 kop gr. míš.	3.12. 1591

Novoměstská korespondence s Kolínem

Registra 1588-1591 (1593)

- 1/ 4. ledna 1589 /46
RNMP píše RMK na základě žádosti novoměstského měšťana Jeronýma Hamera, bečváře, který kolínské radní prosí o svolení k sňatku s Annou, sirotkem po Jiříkovi Brandejském, kolínském sousedovi.
- 2/ 6. února 1589 /55r
RNMP píše RMK na základě žádosti Václava Kamenského z Mírovic, aby přiměla Jeronýma Florentského k zaplacení dluhu 60 kop gr. míš.
- 3/ 6. února 1589 /55
RNMP píše RMK na základě žádosti Václava Kamenského z Mírovic, aby vyrozuměla kolínské sousedy Václava Rezka, Václava Pacovského a Jakuba Mlynáře, ručitele za Jeronýma Florentského, Kamenského dlužníka, kterému stanovil novoměstský desetipanský úřad úrok 10 kop gr. č., o nutnosti dostavení se 20. února téhož roku před zmiňovaný desetipanský úřad.
- 4/ 21. února 1589 /61r
RNMP píše RMK na základě žádosti Václava Kamenského z Mírovic, aby vyrozuměla Václava Rezka, Václava Pacovského a Jakuba Mlynáře, ručitele za Jeronýma Florentského, Kamenského dlužníka, o nesouhlasu Kamenského s jejich odpovědí a o nutnosti dostavení se 27. února téhož roku před zmiňovaný desetipanský úřad, a dále sděluje, že došlo k vyhlášení práva stavného.
- 5/ 21. února 1589 /61r
RNMP píše RMK na základě žádosti novoměstského měšťana Jana Kunce, aby přiměla Jakuba Čičváka a jeho manželku Maruši k zaplacení dluhu.
- 6/ 15. března 1589 /71r
RNMP píše RMK na základě stížnosti Václava Kamenského z Mírovic, aby přiměla Jeronýma Florentského k zaplacení dluhu, neboť je stále vyhlášeno právo stavné.
- 7/ 17. dubna 1589 /78r
RNMP píše RMK na základě žádosti Václava Kamenského z Mírovic, aby přiměla Jeronýma Florentského k zaplacení dluhu 60 kop gr. míš.

8/ 2. května 1589 /82v
RNMP píše RMK na základě žádosti novoměstského měšťana Jana Kunce, aby přiměla Jakuba Čičváka a jeho manželku Maruši k zaplacení dluhu 11 kop gr. míš.

9/ 2. května 1589 /83r
RNMP píše RMK na základě žádosti Václava Kamenského z Mírovic, aby Kolínští projevili více snahy při vymáhání dluhu 60 kop gr. míš. na Jeronýmu Florentském, a dále sděluje, že může dojít k obstavení příchozích Kolínských.

10/ 12. května 1589 /84v
RNMP píše RMK v blíže neuvedené záležitosti kolínského obyvatele Davida žida a sděluje, s ohledem na již dvě odeslaná psaní spojená s jeho osobou z 7. října 1585 a 12. října 1587, že Kolínští projeví také v případě řešení novoměstských záležitostí vstřícnost.

11/ 19. června 1589 /93v
RNMP píše RMK na základě žádosti novoměstského měšťana Matouše Emka, aby přiměla kolínského měšťana Kašpara Táborského k zaplacení dluhu 40 kop gr. míš. za sukno, a dále sděluje, že pokračuje uplatňování práva stavného.

12/ 4. července 1589 /97r
RNMP píše RMK v záležitosti vymáhání dluhu 60 kop gr. míš. na Jeronýmu Florentském Václavem Kamenským z Mírovic a žádá, aby nedocházelo zbytečně k úředním průtahům.

13/ 14. července 1589 /101
RNMP píše RMK ve věci Jana Jeníka, t. č. ve vězení pro krádeže, a žádá o zaslání soudního výpisu o jeho přestupku a chování v Kolíně.

14/ 18. srpna 1589 /107r
RNMP píše RMK na základě žádosti novoměstského měšťana Linharta Kuby, aby přiměla Jana Kunderatského, postřiháče, kolínského spoluměšťana, k zaplacení dluhu 42 kop 4 gr. míš.

15/ 15. září 1589 /114r
RNMP píše RMK na základě žádosti Václava Kamenského z Mírovic, ze Starého Města pražského, aby vyrozuměla ručitele za Jeronýma Florentského, Kamenského dlužníka, o nutnosti dostavení se 25. září téhož roku před desetipanský úřad.

16/ 2. října 1589 /116v
RNMP píše RMK na základě žádosti novoměstského měšťana Linharta Kuby a sděluje jí, že pro nedopomožení ve věci dluhu Jana Kunderatského došlo k vyhlášení práva stavného.

17/ 7. listopadu 1589 /124v
RNMP píše RMK na základě opětovné žádosti novoměstského měšťana Linharta Kuby a sděluje jí, že pro nedopomožení ve věci dluhu Jana Kundskeho, kolínského souseda, lze na příchozí Kolínské uplatnit právo stavné.

18/ 6. prosince 1589 /130r
RNMP píše RMK na základě žádosti Václava Kamenského z Mírovic, aby vyrozuměla Václava Rezka, Václava Pacovského a Jakuba Mlynáře, ručitele za Jeronýma Florentského, Kamenského dlužníka, o nutnosti dostavení se 13. ledna roku 1590 v 16 hodin celého orloje před desetipanský úřad ve věci vymáhání úroků z dluhu.

19/ 16. ledna 1590 /139v
RNMP píše RMK na základě žádosti Václava Kamenského z Mírovic, aby vyrozuměla Václava Rezka, Václava Pacovského a Jakuba Mlynáře, ručitele za Jeronýma Florentského, Kamenského dlužníka, o nutnosti dostavení se 23. ledna roku 1590 v 15 hodin celého orloje před desetipanský úřad.

20/ 7. února 1590 /145
RNMP píše RMK na základě žádosti Václava Kamenského z Mírovic, aby vyrozuměla Václava Rezka, Václava Pacovského a Jakuba Mlynáře, ručitele za Jeronýma Florentského, Kamenského dlužníka, že vzhledem k nedostavení se k soudnímu stání bude nucen použít další opatření, která zmiňuje v přiloženém spise.

21/ 27. února 1590 /151r
RNMP píše RMK na základě žádosti a nespokojenosti Václava Kamenského z Mírovic a sděluje jí, že vzhledem k průtahům v jeho záležitosti došlo k vyhlášení stavného práva.

22/ 26. července 1590 /196v-197r
RNMP píše RMK v blíže neuvedené záležitosti Davida žida, kvůli kterému již proběhla korespondence poprvé 7. října 1585 a podruhé 12. října 1587, a sděluje, že doufá, že již nebude zaneprazdňována kvůli židům.

23/ 9. srpna 1590 /201v
RNMP píše RMK na základě žádosti novoměstského měšťana Mikuláše Turka, který odpovídá na blíže neuvedenou žádost Jeronýma Florentského.

24/ 11. února 1591 /257r
RNMP píše RMK na základě žádosti novoměstského měšťana Jiříka Libčera, kožišníka, který odpovídá ve věci [odvedení dluhu] kolínskému sousedovi Václavu Rezkovi, a sděluje, že Libčer žádá pro svou nemoc a chudobu o poskytnutí „pohodlí“.

RNMP píše RMK na základě žádosti novoměstského měšťana Jiříka Libčera, kožišníka, který odpovídá ve věci odvedení dluhu kolínskému sousedovi Václavu Rezkovi, a sděluje, že se vynasnaží přimět dlužníka ke splacení, aby mohlo být zrušeno právo stavné.

Registra 1588-1591 (1593)

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
1/1	Jeronym Hamer, bečvář, novoměstský měšťan	RMK [jako zastupující instituce]	Žádost o svolení k sňatku s Annou, sirotkem po Jiříku Brandejském, kolínském sousedovi	4.1. 1589
2/2a	Václav Kamenský z Mírovic [RNMP jako zprostředkující instituce]	Jeronym Florentský	Vymáhání dluhu 60 kop gr. míš.	6.2. 1589
3/2b	Václav Kamenský z Mírovic [RNMP jako zprostředkující instituce]	Kolíňští sousedé Václav Rezek, Václav Pacovský a Jakub Mlynář, ručitelé za Jeronyma Florentského	Předvolání před desetipanský soud (na 20. 2. 1589) ve věci vymáhání dluhu	6.2. 1589
4/2c	Václav Kamenský z Mírovic [RNMP jako zprostředkující instituce]	Václav Rezek, Václav Pacovský a Jakub Mlynář, ručitelé za Jeronyma Florentského	Nesouhlas s odpovědí, opětovné předvolání před desetipanský soud (na 27. 2. 1589) ve věci vymáhání dluhu a vyhlášení stavného práva	21.2. 1589
5/3a	Jan Kunc, novoměstský měšťan	Jakub Čičvák a jeho manželka Maruše	Vymáhání jejich dluhu	21.2. 1589
6/2d	Václav Kamenský z Mírovic [RNMP jako zprostředkující instituce]	Jeronym Florentský	Stížnost na neochotu splácet dluh a pokračování obstavování	15.3. 1589
7/2e	Václav Kamenský z Mírovic [RNMP jako zprostředkující instituce]	Jeronym Florentský	Vymáhání dluhu 60 kop gr. míš.	17.4. 1589
8/3b	Jan Kunc, novoměstský měšťan	Jakub Čičvák a jeho manželka Maruše	Vymáhání jejich dluhu 11 kop gr. míš.	2.5. 1589
9/2f	Václav Kamenský z Mírovic [RNMP jako zprostředkující instituce]	Jeronym Florentský	Vymáhání dluhu 60 kop gr. míš., žádost o větší vstřícnost při řešení záležitosti a vyhlášení práva stavného	2.5. 1589
10/4a	RNMP [RNMP jako zastupující instituce]	David žid, kolínský obyvatel	Odpověď v blíže neuvedené záležitosti	12.5. 1589
11/5	Matouš Emek, novoměstský měšťan	Kašpar Táborský, kolínský měšťan	Vymáhání dluhu 40 kop gr. míš. za sukno a pokračování práva stavného	19.6. 1589

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
12/2g	Václav Kamenský z Mírovic [RNMP jako zprostředkující instituce]	Jeroným Florentský	Vymáhání dluhu 60 kop gr. míš. a žádost o zamezení úředních průtahů	4.7. 1589
13/6	RNMP [jako samosprávná instituce]	RMK [jako samosprávná instituce]	Žádost o zaslání soudního výpisu o chování Jana Jeníka v Kolíně	14.7. 1589
14/7a	Linhart Kuba, novoměstský měšťan	Jan Kunderatský, postříhač, kolínský spoluměšťan	Vymáhání dluhu 42 kop 4 gr. míš.	18.8. 1589
15/2h	Václav Kamenský z Mírovic, ze Starého Města pražského [RNMP jako zprostředkující instituce]	Ručitelé za Jeronýma Florentského	Předvolání před desetipanský soud (na 25. 9. 1589) ve věci vymáhání dluhu	15.9. 1589
16/7b	Linhart Kuba, novoměstský měšťan	Jan Kunderatský	Vyhlášení práva stavného ve věci vymáhání dluhu	2.10. 1589
17/7c	Linhart Kuba, novoměstský měšťan	Jan Kunderatský, kolínský soused	Opětovné upozornění na připravenost obstavení pro nesplacený dluh	7.11. 1589
18/2i	Václav Kamenský z Mírovic [RNMP jako zprostředkující instituce]	Václav Rezek, Václav Pacovský a Jakub Mlynář, ručitelé za Jeronýma Florentského	Předvolání před desetipanský soud (na 13. 1. 1590) ve věci vymáhání úroků z dluhu	6.12. 1589
19/2j	Václav Kamenský z Mírovic [RNMP jako zprostředkující instituce]	Václav Rezek, Václav Pacovský a Jakub Mlynář, ručitelé za Jeronýma Florentského	Vyhlášení práva stavného ve věci vymáhaného dluhu	16.1. 1590
20/2k	Václav Kamenský z Mírovic [RNMP jako zprostředkující instituce]	Václav Rezek, Václav Pacovský a Jakub Mlynář, ručitelé za Jeronýma Florentského	Oznámení o dalších krocích při vymáhání dluhu	7.2. 1590
21/2 l	Václav Kamenský z Mírovic [RNMP jako zprostředkující instituce]	RNK [jako zastupující instituce]	Oznámení o vyhlášení práva stavného	27.2. 1590
22/4b	RNMP [jako zastupující instituce]	David žid, kolínský obyvatel	Odpověď v blíže neuvedené záležitosti	26.7. 1590
23/8	Mikuláš Turek, novoměstský měšťan	Jeroným Florentský	Odpověď v blíže neuvedené záležitosti	9.8. 1590

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
24/9a	Jiřík Libčer, novoměstský měšťan, kožišník	Václav Rezek, kolínský soused	Odpověď a žádost o poskytnutí „pohodlí“ pro nemocného a chudého	11 2. 1591
25/9b	Jiřík Libčer, novoměstský měšťan, kožišník	Václav Rezek, kolínský soused	Odpověď v záležitosti vymáhaného dluhu	3.12. 1591

Novoměstská korespondence s Kouřimi

Registra 1588-1591 (1593)

- 1/ 31. října 1588 /24v-25r
RNMP píše RM Kouřimi na základě žádosti novoměstské měšťanky Anny, manželky Matouše Emka, novoměstského měšťana, aby přiměla paní Annu Baderskou z Oujedzda a paní Kateřinu Kutovcovou z Oujedzda k vyplacení dědictví po Dorotě Bartákové z Bezdědic a v Třebovsi, sestry obou jmenovaných, která odkázala všechen svůj movitý a nemovitý majetek Anně Emkové, a proto chce Anna, aby jí bylo za to vyplaceno 150 kop gr. č., z toho v průběhu roku 2x po 50 kopách gr. č. a jedněch 50 kop gr. č. ve zlatě.
- 2/ 3. listopadu 1588 /26v
RNMP píše RM Kouřimi na základě žádosti Mikuláše Kouřimského, který odpovídá kouřimskému měšťanovi a radnímu Jindřichu Pechovi z Krásné Hory v blíže neuvedené záležitosti, a dále sděluje, že je ochotna určit Pechovi den stání, bude-li setrvávat na svém postoji.
- 3/ 22. listopadu 1588¹¹⁸⁰ /32r
RNMP píše RM Kouřimi na základě žádosti novoměstské měšťanky Anny, manželky Matouše Emka, aby jí oznámila, že z důvodu nedopomožení ve věci dědictví po Dorotě Bartákové došlo k vyhlášení práva stavného.
- 4/ 1. prosince 1588 /37r (odkaz
na registra rytířská 1587-1593, fol.116r)
RNMP píše RM Kouřimi na základě žádosti Anny Emkové, manželky Matouše Emka, která odpovídá v záležitosti jí nevydané spravedlnosti po Dorotě Bartákové, a sděluje, že na Anninu žádost došlo k vyhlášení práva stavného.
- 5/ 19. prosince 1588 /44v-45r
RNMP píše RM Kouřimi na základě žádosti novoměstské měšťanky Anny, manželky Matouše Emka, aby přiměla paní Annu Baderskou k postupnému vyplacení dědictví po Dorotě Bartákové z Bezdědic a v Třebovsi, sestry obou jmenovaných, která odkázala všechen svůj movitý a nemovitý majetek Anně Emkové.

¹¹⁸⁰ Na foliu 36v je přeškrtnutý pouze započatý zápis, který se také týká Anny Emkové.

6/ 30. ledna 1589 /53r
RNMP píše RM Kouřimi na základě žádosti novoměstské měšťanky Anny, manželky Matouše Emka, aby přiměla paní Annu Hostačovskou k postupnému vyplácení dědictví po Dorotě Bartákové z Bezdědic a v Třebovsi, která odkázala všechny svůj movitý a nemovitý majetek Anně Emkové, a dále sděluje, že vzhledem k průtahům došlo k vyhlášení práva stavného.

7/ 8. května 1589 /83v-84r
RNMP píše RM Kouřimi na základě žádosti novoměstské měšťanky Anny Zahradkové, manželky slovutného Víta Zahradky z Turova, aby kouřimští radní vyhlásili právo stavné na poddané urozeného a statečného rytíře pana Jana Vchynského z Vchynic a na Zásmukách pro dluh 20 kop gr. míš. jeho poddaného Havla Hlavsy.

8/ 30. května 1589 /88v
RNMP píše RM Kouřimi na základě žádosti novoměstské měšťanky Anny Zahradkové, manželky slovutného Víta Zahradky z Turova, aby kouřimští radní vyhlásili právo stavné na poddané urozeného a statečného rytíře pana Jana Vchynského z Vchynic a na Zásmukách pro dluh 20 kop gr. míš. jeho poddaného Havla Hlavsy.¹¹⁸¹

9/ 4. srpna 1589 /104v
RNMP píše RM Kouřimi na základě žádosti novoměstské měšťanky Anny Zahradkové, manželky slovutného Víta Zahradky z Turova, a sděluje, že Anna nesouhlasí s Vchynského odpovědí a požaduje, aby kouřimští radní vyhlásili právo stavné na poddané Jana Vchynského z Vchynic pro dluh 20 kop gr. míš. jeho poddaného Havla Hlavsy.

10/ 22. června 1590 /184
RNMP píše RM Kouřimi na základě žádosti hradčanských radních, zastupujících jejich měšťana Jiřika Altmana, kterému je dlužen kouřimský soused Jan Vsetečka 6 kop 45 gr. č., a sděluje, že je Hradčanští požádali o vyhlášení práva stavného na Kouřimské, s čímž však chtějí Novoměstští v naději, že se vše brzy vyřídí, posečkat.

11/ 2. května 1591 /272v
RNMP píše RM Kouřimi na základě žádosti novoměstského měšťana Václava Rožnovského, aby přiměla kouřimskou sousedku Kateřinu Matouškovou ke splacení dluhů 11 kop 15 gr. míš., 7 kop 45 gr. č. a vzniklých škod 1,5 kopy gr., a sdělují, že vědí, že Matouškové syn měl dluhy srovnat před novoměstským rychtářem, k němu se však nedostavil.

12/ 21. května 1591 /277r
RNMP píše RM Kouřimi na základě žádosti novoměstského měšťana Václava Rožnovského, aby přiměla starší syny Kateřiny Matouškové Jana a Václava ke splacení dluhů, a sdělují, že prozatím poodloží vyhlášení práva stavného a žádají o předání dlužných peněz do rukou posla nesoucího tento list poselací.

¹¹⁸¹ Po adrese je v latině uveden odkaz zpět na folio 83.

Registra 1588-1591 (1593)

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
1/1a	Anna, manželka Matouše Emka, novoměstského měšťana	Paní Anna Báderská z Oujezda a paní Kateřina Kutovcová z Oujezda, sestry Doroty Bartákové z Bezdědic a v Třebovsi	Žádost o vydání dědictví po Dorotě Bartákové (celkem 150 kop gr. č. – z toho 2x po 50 kopách gr. č. a jedněch 50 kop gr. č. ve zlatě)	31.10. 1588
2/2	Mikuláš Kouřimský	Jindřich Pech z Krásné Hory, kouřimský měšťan a radní	Odpověď v blíže nejmenované záležitosti a nabídka jmenování dne stání	3.11. 1588
3/1b	Anna, manželka Matouše Emka, novoměstského měšťana	RM Kouřimi [jako zastupující instituce]	Oznámení o vyhlášení práva stavného z důvodu nedopomožení ve věci dědictví	22.11. 1588
4/1c	Anna, manželka Matouše Emka, novoměstského měšťana	RM Kouřimi [jako zastupující instituce]	Oznámení o vyhlášení práva stavného z důvodu nedopomožení ve věci dědictví	1.12. 1588
5/1d	Anna, manželka Matouše Emka, novoměstského měšťana	Paní Anna Báderská	Žádost o vyplacení dědictví a oznámení o vyhlášení práva stavného	19.12. 1588
6/1e	Anna, manželka Matouše Emka, novoměstského měšťana	Paní Anna Hostačovská	Žádost o vyplacení dědictví a oznámení o vyhlášení práva stavného	30.1. 1589
7/3a	Anna Záhrádková, manželka slovutného Víta Zahrádky z Turova, novoměstského měšťana	RM Kouřimi [jako zprostředkující instituce]	Žádost o vyhlášení práva stavného na poddané Jana Vchynského ze Vchynic a na Zásmukách pro dluh 20 kop gr. míš. Vchynského poddaného Havla Hlavsy	8.5. 1589

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
8/3b	Anna Záhrádková, manželka slovutného Víta Zahradky z Turova, novoměstského měšťana	RM Kouřimi [jako zprostředkující instituce]	Žádost o vyhlášení práva stavného na poddané Jana Vchynského ze Vchynic a na Zásmukách pro dluh 20 kop gr. míš. Vchynského poddaného Havla Hlavy	30.5. 1589
9/3c	Anna Záhrádková, manželka Víta Zahradky z Turova, novoměstského měšťana	RM Kouřimi [jako zprostředkující instituce]	Nesouhlas s odpovědí Jana Vchynského ze Vchynic a na Zásmukách a žádost o vyhlášení práva stavného na jeho poddané pro dluh 20 kop gr. míš. poddaného Havla Hlavy	4.8. 1589
10/4	Jiřík Altman, hradčanský měšťan [RNMP jako zprostředkující instituce]	Jan Všečetka, kouřimský soused	Oznámení o žádosti vyhlásit na Novém Městě právo stavné na Kouřimské pro dluh 6 kop 45 gr. č. a o jeho prozatímním poodložení	22.6. 1590
11/5a	Václav Rožnovský, novoměstský měšťan	Kateřina Matoušková, kouřimská souseda	Vymáhání dluhu 11 kop 15 gr. míš. a doposud nesplacených 7 kop 45 gr. č. a vzniklých škod 1,5 kopy gr.	2.5. 1591
12/5b	Václav Rožnovský, novoměstský měšťan	Kateřina Matoušková, a její starší synové Jan a Václav	Vymáhání dluhu, oznámení o odkladu práva stavného a žádost o předání dlužných peněz poslovi nesoucímu tento misiv	21.5. 1591

Novoměstská korespondence s Kutnou Horou

Registra 1588-1591 (1593)

- 1/ 13. září 1588¹¹⁸² /12r
RNMP píše RMKH na základě žádosti novoměstského měšťana Jana Knypse, aby přiměla nejmenovanou kutnohorskou sousedku poodložit odvedení jeho dluhu.
- 2/ 14. září 1588 /12v-13r
RNMP odpovídá RMKH a sděluje, že novoměstský měšťan Zikmund Pilgram nedává prostor protestu, protože o vyhlášení práva stavného v případě neuspokojení věřitele bylo předem upozorňováno, a zdůvodňuje, že se proto jako rukojmí dluhu Zikmunda Holíka dostal do vězení Jiřík Prosílek. Současně Novoměstští žádají, aby kutnohorští radní pomohli Anně Pilgramové při vymáhání dluhu na Zikmundu Zygelovi.
- 3/ 20. září 1588 /14
RNMP odpovídá RMKH na Kutnohorskými přiložený list urozeného pana Jana st. Bělského z Kanýšova, týkající se blíže nespecifikované záležitosti Jana Vobořila, a sděluje, že Vobořil odvolal znění zápisu učiněného před městským rychtářem, a proto byl i se svolením pana Jana Bělského propuštěn z vězení.
- 4/ 23. září 1588 /14v-15r
RNMP odpovídá RMKH na psaní ve věci ručitelů Jana Cyrilla z Kyršfeldu a Jana Mratinského, novoměstských měšťanů, kteří iniciovali kontakt před tím již minimálně jednou, a Jana Kaše, kutnohorského souseda, a sděluje, že v případě neurovnání záležitosti dojde k vyhlášení práva stavného.
- 5/ 4. října 1588 /16v
RNMP píše RMKH na základě žádosti novoměstské sousedky Anny Vodolanské, vdovy po Janovi Vodolanském, aby přiměla kutnohorského měšťana Jana Sokola, krejčího, k zaplacení dluhu 8 kop gr. č. za 4 sudy hořkého piva.
- 6/ 5. října 1588¹¹⁸³ /17r
RNMP žádá RMKH, aby oznámila kutnohorskému sousedovi Janu Tichému, že se má dostavit 12. října 1588 ke stání k novoměstskému soudu ve sporu s Janem Knypsem, novoměstským měšťanem, který je toho času držen v novoměstském vězení.

¹¹⁸² Tento zápis týkající se kauzy Jana Knypse patří do supiny záznamů, kterou se podařilo jako jedinou ve sledovaných směrech zrekonstruovat.

¹¹⁸³ Viz odkaz 1182.

7/ 7. října 1588¹¹⁸⁴ /18r
RNMP informuje RMKH, že novoměstský měšťan Jan Knyps nesouhlasí s rozsudkem ve sporu s kutnohorským sousedem Janem Tichým, a proto hodlá ve sporu pokračovat.

8/ 4. listopadu 1588¹¹⁸⁵ /28r
RNMP píše RMKH na základě žádosti novoměstského měšťana Jana Knypse, t. č. v novoměstském vězení, aby informovala blíže nejmenovaného kutnohorského souseda o jeho žádosti.

9/ 4. listopadu 1588 /28r
RNMP píše RMKH na základě žádosti Anny Vodolanské, aby přiměla kutnohorského souseda Jana Sokola, krejčího, k zaplacení dluhu 26 kop gr. míš. za hořké pivo, a současně oznamuje, že došlo k vyhlášení práva stavného.

10/ 17. listopadu 1588 /30r
RNMP píše RMKH na základě žádosti poručníků sirotek po Václavu Litoměřickém a vdovy Ludmily, aby přiměla blíže nejmenované kutnohorské dlužníky k zaplacení svých finančních pohledávek.

11/ 21. ledna 1589 /51v
RNMP píše RMKH na základě žádosti Zikmunda Pilgrama, novoměstského měšťana, aby Kutnohorští přiměli svého souseda Zikmunda Holíka splatit dluh 11 kop gr. č. a aby stanovili den stání pro spor manželky Anny se Zikmundem Zygelem z Chocenic.

12/ 6. února 1589 /56v
RNMP píše RMKH na základě žádosti Jana Trúbka, novoměstského kožišníka, aby mu kutnohorský měšťan Jan Kaše poodložil splacení dluhu z důvodu finančních nesnází.

13/ 20. února 1589 /61r
RNMP píše RMKH na základě žádosti Zikmunda Pilgrama z Pilgramu, novoměstského měšťana, aby přiměla kutnohorského spolusouseda Baltazara Tošlara, uzdáře, k zaplacení dluhu.

14/ 6. března 1589 /68r
RNMP píše RMKH na základě žádosti novoměstského měšťana Prokopa Piona, řezníka, aby přiměla kutnohorského spolusouseda Jana Kalinu a jeho manželku Kateřinu k zaplacení dluhu.

¹¹⁸⁴ Viz odkaz 1182 a 1183.

¹¹⁸⁵ Viz odkaz 1182 a 1183, 1184.

15/ 6. března 1589 /69r

RNMP žádá RMKH, aby přiměla kutnohorského spolusouseda Jana Kaše uspokojit své ručitele Jana Cyrilla z Kyršfeldu a Jana Mratinského, novoměstské měšťany, jinak se oba jmenovaní budou domáhat spravedlnosti pomocí práva stavného.

16/ 10. března 1589 /70v

RNMP píše RMKH na základě žádosti novoměstského měšťana Zikmunda Pilgrama z Pilgramu¹¹⁸⁶, kterému již odvedl peníze Jiřík Prosílek a který současně žádá, aby Zikmund Zygele odvedl dluh manželce Anně, a novoměstští radní dále sdělují, že v případě neuspokojení věřitele dojde k vyhlášení práva stavného.

17/ 10. dubna 1589 /75v

RNMP píše RMKH na základě žádosti Zikmunda Pilgrama z Pilgramu v blíže neuvedené záležitosti a sděluje, že Zikmund hodlá trvat na svém stanovisku.

18/ 21. dubna 1589 /80r

RNMP píše RMKH na základě žádosti novoměstských měšťanů Jana Cyrilla z Kyršfeldu a Jana Martinského, ručitelů za Jana Kaši, kteří žádají, aby byli uspokojeni a v případě složení peněz aby jim též byly vydány; při neuspokojení hrozí vyhlášením práva stavného.

19/ 8. května 1589 /84r

RNMP píše RMKH na základě žádosti Prokopa Piona, novoměstského měšťana, aby přiměla Kateřinu, vdovu po Janu Kalinovi, k zaplacení dluhu.

20/ 17. května 1589 /87r

RNMP píše RMKH na základě žádosti novoměstského měšťana Jana Trůbka, aby vyrozuměla Jana Kaši, že se má dostavit v případě trvání jeho nesouhlasu 20. května ve 13 hodin celého orloje před novoměstského městského rychtáře.

21/ 30. května 1589 /89

RNMP píše RMKH na základě žádosti Jakuba Piknusa a jeho manželky Kristýny, aby jim kutnohorští radní vydali již složený dědický podíl po Kristýnině otci v hodnotě 7 kop gr. míš.

22/ 7. srpna 1589 /105v

RNMP píše RMKH na základě žádosti Jana Čecha, novoměstského měšťana, aby přiměla kutnohorské spoluměšťany Baltazara Novotného a Tomáše Rakouského k zaplacení dluhu 144 kop gr. míš.

¹¹⁸⁶ Nad textem pravděpodobně chybně uvedeno: „*Horníkům o Daniele Pilgrama*“.

- 23/ 28. srpna 1589 /108v
RNMP píše RMKH na základě žádosti Bartoloměje Zahrádeckého, novoměstského měšťana, aby mu vyšla vstříc a vydala Zahrádeckého synu Jakubovi list zachovací, který potřebuje k znovunavrácení ke své živnosti.
- 24/ 28. srpna 1589 /108v
RNMP píše RMKH na základě žádosti Jana Čecha, novoměstského měšťana, aby přiměla obyvatele při kutnohorském právu Baltazara Novotného a Tomáše Rakouského k zaplacení dluhu 94 kop gr. míš.
- 25/ 23. října 1589 /119r
RNMP píše RMKH na základě žádosti Prokopa Piona, novoměstského měšťana, aby se přičinila při řešení jeho blíže neuvedené záležitosti.
- 26/ 10. listopadu 1589 /126r
RNMP píše RMKH na základě žádosti Matěje Kršovského, novoměstského měšťana, aby přiměla blíže neuvedené kutnohorské měšťany k zaplacení dluhů v hodnotě 83 kop gr. míš.
- 27/ 13. listopadu 1589 /126v
RNMP píše RMKH na základě žádosti Anny Pilgramové, novoměstské sousedky, aby přiměla kutnohorského spolusouseda Zikmunda Zygeleho k zaplacení dluhu.
- 28/ 20. listopadu 1589 /127v
RNMP píše RMKH na základě žádosti Daniela Vinklera, novoměstského měšťana, aby přiměla kutnohorského spolusouseda Jana Sokola k zaplacení dluhu 80 kop gr. míš. za hořké pivo.
- 29/ 28. listopadu 1589 /129r
RNMP píše RMKH na základě žádosti Jiříka Broučka, novoměstského měšťana, aby přiměla kutnohorského souseda Martina Svobodu k zaplacení 87 kop gr. míš. z původního dluhu 91 kop gr. míš. za hořké pivo a 11 kop gr. míš. za dva sudy.
- 30/ 7. prosince 1589 /130v
RNMP píše RMKH na základě žádosti Matouše Emka, novoměstského měšťana, aby přiměla kutnohorského souseda Zikmunda Labušku k zaplacení dluhu 8 kop gr. míš.
- 31/ 11. prosince 1589 /131v
RNMP píše RMKH, aby ji oznámila, že kvůli nezaplacení dluhu kutnohorského měšťana Jana Sokola, krejčího, Matěji Kršovskému, novoměstskému měšťanovi, bylo vyhlášeno stavné právo.

32/ 8. ledna 1590* /136v
RNMP píše RMKH, aby ji oznámila, že kvůli nezaplacení dluhu 83 kop gr. míš. a vzniklých škod v hodnotě 4 kop 17 gr. míš. kutnohorského měšťana Jana Sokola, krejčího, Matěji Kršovskému, novoměstskému měšťanovi, bylo vyhlášeno stavné právo.

33/ 9. ledna 1590 /136v-137r
(odkaz na registra rytířská 1587-1593, fol. 175)

RNMP píše RMKH na základě žádosti Daniela Vinklera, novoměstského měšťana, kterému doposud neodvedl dluh kutnohorský soused Jan Sokol, a proto radní připojují na Vinklerovu žádost pohružku právem stavným.¹¹⁸⁷

34/ 18. ledna 1590 /141r
RNMP píše RMKH na základě žádostí Daniela Vinklera a Matěje Kršovského, novoměstských měšťanů, aby přiměla kutnohorského souseda Jana Sokola k zaplacení dluhů.

35/ 24. ledna 1590 /142v
RNMP píše RMKH na základě žádosti Jana Bosáka, novoměstského měšťana, aby přiměla Jana Sokola k zaplacení dluhu 12 kop gr. míš. a vzniklé škody 1 kopy gr. míš.

36/ 26. ledna 1590 /142v
RNMP píše RMKH na základě žádosti novoměstských měšťanů Jakuba Tymera a Matěje Ronovského, poručníků sirotků po Jiříkovi Smolíkovi, aby informovali Jindřicha Křepelku, poctivého mistra konvářského, že mladý Petr zběhl z učení bez vědomí svých poručníků i svého mistra z mladické nerozvážnosti, a aby současně mistra požádali o Petrovo opětovné přijetí do učení.

37/ 20. března 1590 /156r
RNMP píše RMKH na základě žádosti Jiříka Broučka, novoměstského měšťana, aby přiměla pekaře Martina Svobodu k zaplacení dluhu 77 kop a 40 gr. míš. za hořké pivo

38/ 28. března 1590 /159r
RNMP píše RMKH na základě žádosti Matyáše Jizbického, novoměstského měšťana, aby přiměla kutnohorské spolusousedy Jana Tiskla a jeho manželku Kateřinu k zaplacení za 10 sudů po 6,5 kopách gr. míš. a dále Jana Sokola k zaplacení 10 kop gr.

39/ 6. dubna 1590 /162v
RNMP píše RMKH, aby ji oznámila, že kvůli nedodané odpovědi a nezaplacení dluhu kutnohorského souseda Jana Sokola, Jiříku Broučkovi, novoměstskému měšťanovi, bylo vyhlášeno stavné právo.

¹¹⁸⁷ Jak informuje připojená soudobá poznámka v městských registrech 1588-1591, text byl zaznamenán na fol. 175r v registrech pro rytířské záležitosti 1587-1593, z nichž se dovídáme obsah misivu.

40/ 30. dubna 1590 /165r
RNMP píše RMKH na základě žádosti Jiříka Broučka, novoměstského měšťana, aby přiměla kutnohorského souseda Martina Svobodu k zaplacení svého dluhu.

41/ 30. dubna 1590 /165r
RNMP píše RMKH na základě žádosti Prokopa Piona, aby mu pomohla při řešení jeho sporu ve věci vymáhání dluhu na Kateřině, vdově po Janu Kalinovi a nyní manželce Václava Jelínka, která protahuje soudní jednání v Kutné Hoře.

42/ 7. května 1590 /168v
RNMP píše RMKH na základě žádosti Daniela Vinklera, novoměstského měšťana, aby přiměla kutnohorského souseda Daniela Andrese k zaplacení dluhu.

43/ 22. května 1590 /172r
RNMP píše RMKH na základě žádosti Daniela Vinklera, novoměstského měšťana, aby přiměla blíže neuvedeného kutnohorského souseda k zaplacení dluhu.

44/ 25. května 1590 /173v
RNMP píše RMKH na základě žádosti Evy Mívové, aby přiměla Annu, vdovu po Tomáši ze Sukova, k zaplacení dluhu 8 kop gr. míš.

45/ 12. června 1590 /182v
RNMP píše RMKH na základě žádosti Jiříka Broučka, novoměstského měšťana, aby přiměla kutnohorského spoluobyvatele Martina Svobodu k zaplacení dluhu 57 kop 12 gr. míš. a za dva sudy piva 12 kop gr.

46/ 3. července 1590 /188r
RNMP píše RMKH na základě žádosti novoměstské sousedky Zuzany Malovcové, konvářky, aby přiměla kutnohorské sousedy Jindřicha Křepelku a jeho manželku Evu k zaplacení dluhu za 7 centýřů cínu (6 centýřů po 16,5 kopách gr. míš., 7. centýř za 16 kop gr. míš).

47/ 10. července 1590 /191r
RNMP píše RMKH na základě žádosti novoměstského měšťana Václava Fencla,¹¹⁸⁸ jircháře, aby přiměla kutnohorského souseda Petra Stuhaře k zaplacení dluhu 20 kop gr. míš.

48/ 1. srpna 1590 /198v
RNMP píše RMKH na základě žádosti novoměstské měšťanky Zuzany Malovcové, aby přiměla Jindřicha Křepelku a jeho manželku Evu k zaplacení dluhu za 7 centýřů cínu, a sděluje, že v případě neuspokojení věřitelky dojde k vyhlášení práva stavného.

¹¹⁸⁸ Nad textem je v nadpisu i varianta „Vencl“.

49/ 14. srpna 1590 /202r
RNMP oznamuje RMKH, že na základě nesplacení dluhu manželů [Křepelkových] novoměstské měšťance Zuzaně Malovcové do 20 již proších dnů se vyhlašuje právo stavné.

50/ 30. srpna 1590 /207v
RNMP píše RMKH na základě žádosti novoměstské měšťanky Zuzany Malovcové, aby uvěznila Jindřicha nebo Evu Křepelkovi, protože jí doposud nesplatili dluh.

51/ 8. září 1590 /209v-210r
RNMP píše RMKH na základě žádosti novoměstské měšťanky Zuzany Malovcové, aby radu informovala, že přijela do Nového Města za Zuzanou Eva, manželka Jindřicha Křepelky, kutnohorského souseda, a požádala ji o odklad splátky jejich dluhu do příštího svatého Havla a o svolení propustit na tu dobu z vězení Evina manžela, s čímž Zuzana souhlasila.

52/ 18. září 1590 /214r
RNMP píše RMKH na základě žádosti novoměstského měšťana Matouše Račinského, aby přiměla kutnohorského souseda Václava od Slonu k zaplacení dluhu 60 kop a 30 gr. míš.

53/ 11. října 1590 /218v-219r
RNMP píše RMKH na základě žádosti slovutného novoměstského měšťana Jiříka Košetického z Horek, registrátora a depozitora u úřadu desek zemských, aby přiměla kutnohorského spoluměšťana Izáka Lehnera, císařského správce v kutnohorských hutích, k zaplacení dluhu 37,5 kop gr. míš. za pivo.

54/ 15. října 1590 /220v
RNMP píše RMKH na základě žádosti slovutného novoměstského měšťana Jana Kameníka z Počernic, radního, aby přiměla Jana Podivického k zaplacení dluhu 15 kop gr. míš. půjčených peněz.

55/ 17. října 1590 /221r
RNMP píše RMKH na základě žádosti novoměstského měšťana Matěje Kršovského, aby přiměla kutnohorské spolusousedy Zikmunda Labušku k zaplacení svého dluhu 47 kop a 15 gr. míš. za 7 sudů hořkého piva po 6 kopách a 45 gr. míš. a Matěje Kalouse k zaplacení dluhu 6 kop gr. míš. za sud hořkého piva.

56/ 23. října 1590 /226v
RNMP píše RMKH na základě žádosti novoměstského měšťana Matouše Račinského, aby přiměla kutnohorského spolusousedu Václava od Slona k zaplacení dluhu 60 kop 30 gr. míš.

57/ 26. října 1590 /228v
RNMP píše RMKH na základě žádosti novoměstského měšťana Daniela Vinklera, aby přiměla nejmenované kutnohorské spolusousedy k zaplacení dluhů.

58/ 2. listopadu 1590 /229v
RNMP píše RMKH na základě žádosti slovutného novoměstského měšťana Jiříka Košetického z Horek, aby přiměla kutnohorského měšťana Izáka Lehnera, správce kutnohorských hutí, k zaplacení dluhu.

59/ 6. listopadu 1590 /230r
RNMP píše RMKH na základě žádosti novoměstského měšťana Jiříka Broučka, aby přiměla kutnohorského souseda Martina Svobodu, pekaře, k zaplacení dluhu, přičemž z 57 kop 7 gr. míš. odvedl doposud jen 14 kop gr. míš.

60/ 21. listopadu 1590 /235r
RNMP oznamuje RMKH, že na základě nesplacení dluhu novoměstskému měšťanu Matěji Kršovskému Zikmundem Labuškou (46 kop 40 gr. míš. za 7 sudů hořkého piva po 6 kopách 40 gr. míš. a vzniklých škod v hodnotě 1 kopy a 18 gr. míš.) a Matějem Kalousem (6 kop gr. míš. za sud hořkého piva) se vyhláší právo stavné.

61/ 26. listopadu 1590 /236r
RNMP píše RMKH na základě žádosti novoměstského měšťana Daniela Vinklera, aby přiměla kutnohorského spolusousedu Vencle Pejškara k urovnání záležitosti, a připojuje pohrůžku právem stavným.

62/ 3. prosince 1590 /239r
RNMP píše RMKH na základě žádosti novoměstského měšťana Jiříka Košetického z Horek, registrátora a depozitora u desek zemských, aby přiměla kutnohorského měšťana Izáka Lehnera z Lehenpachu k zaplacení dluhu 28 kop a 45 gr. míš., a sděluje, že již došlo k vyhlášení práva stavného a že složená suma má být poslána po poslu Košetického.

63/ 10. ledna 1591 /249r
RNMP píše RMKH na základě žádosti novoměstského měšťana Matěje Kršovského, aby přiměla Zikmunda Labušku k zaplacení dluhu 46 kop 40 gr. míš. a vzniklých škod 1 kopy 41 gr. míš. a Matěje Kalouse k zaplacení 6 kop gr. míš., a připojuje pohrůžku právem stavným.

64/ 10. ledna 1591 /249v-250r
RNMP píše RMKH na základě žádosti novoměstského měšťana Jiříka Broučka, aby přiměla kutnohorské měšťany Martina Svobodu k zaplacení dluhu 12 kop 24 gr. míš. za hořké pivo a Matěje Kalouse k zaplacení dluhu 6 kop gr. míš. za sud hořkého piva.

65/ 10. ledna 1591 /250r
RNMP oznamuje RMKH, že se na základě dvou předchozích psaní a nesplacení dluhu Izáka Lehnera z Lehenpachu novoměstskému měšťanu Jiříkovi Košetickému z Horek vyhlašuje právo stavné.

66/ 24. ledna 1591 /254v
RNMP píše RMKH na základě žádosti novoměstského měšťana Daniela Vinklera, aby informovala o jeho odpovědi v blíže neuvedené záležitosti Daniela Brožovského.¹¹⁸⁹

67/ 5. února 1591 /255v
RNMP píše RMKH na základě žádosti novoměstského měšťana Jiříka Broučka, aby přiměla kutnohorské sousedy Martina Svobodu a Matěje Kalouse k zaplacení dluhu, jinak dojde k vyhlášení práva stavného.

68/ 11. února 1591 /257r
RNMP píše RMKH na základě žádosti novoměstského měšťana Matěje Kršovského, aby přiměla kutnohorské měšťany Martina Svobodu a Matěje Kalouse k zaplacení dluhu.

69/ 22. února 1591 /259
RNMP píše RMKH na základě opětovné žádosti novoměstského měšťana Jiříka Košetického z Horek, aby přiměla kutnohorského spolusousedu Izáka Lehnera z Lehenpachu k zaplacení dluhu.

70/ 28. února 1591 /260v
RNMP odesílá RMKH na základě žádosti novoměstského měšťana Jiříka Broučka jeho odpověď ve věci kutnohorských dlužníků.

71/ 24. května 1591 /278v
RNMP píše RMKH na základě žádosti novoměstských cechmistrů a starších mistrů bečvářského řemesla, aby přiměli kutnohorské bečváře dodržovat pravidla dodávky zboží do Nového Města pražského.

72/ 31. května 1591 /283
RNMP odpovídá RMKH na žádost kutnohorského souseda Daniela Brožovského, který prodal Danielu Vinklerovi ve vsi Veletově minulého roku 1590 gruntovní peníze, a sděluje, že vzhledem k nedávné Vinklerově smrti prosí vdova Anna o posečkání se splátkou 70 tolarů, a dále oznamuje, že pro nastávající svátky a slavnosti Seslání Ducha svatého na apoštoly se nebude na radnici úřadovat.

¹¹⁸⁹ V textu se objevuje varianta „Brožíkovský“.

- 73/ 25. června 1591 /291r
RNMP píše RMKH na základě žádosti Anny, vdovy po novoměstském měšťanovi Danielu Vinklerovi, který prodal gruntovní peníze Ezechielovi Didaktovi, kutnohorskému sousedovi,¹¹⁹⁰ a proto jmenovaná žádá, aby jí odvedl dluh 20 kop gr. míš., aby mohla uspokojit Daniela Brožovského, od něhož Vinkler gruntovní peníze původně koupil.
- 74/ 26. července 1591 /305v
RNMP píše RMKH na základě opětovné žádosti Anny Vinklerové, která vymáhá dluh na Ezechielovi Didaktovi.
- 75/ 8. srpna 1591 /311v
RNMP píše RMKH na základě žádosti Anny Vinklerové, která obdržela prostřednictvím novoměstských radních odpověď od Ezechiela Didakta o úmyslu složit peníze proti kvitanci, a sděluje, že se tato kvitance přikládá.
- 76/ 27. srpna 1591 /319r
RNMP píše RMKH na základě žádosti novoměstského měšťana Matouše Račinského, aby informovala Václava Porybného v blíže neuvedené záležitosti.
- 77/ 1. října 1591 /329v
RNMP píše RMKH na základě žádosti novoměstského měšťana Matouše Račinského, aby informovala Václava Porybného jinak od Slonu o ochotě Račinského uzavřít s Porybným smlouvu v Praze v blíže neuvedené záležitosti.
- 78/ 11. října 1591 /332v
RNMP píše RMKH na základě žádosti Kateřiny hospodyně u Penízků, aby přiměla Daniela Pejškara k zaplacení dluhu 23 kop 12 gr. míš. a vzniklých škod 4 kop gr. míš. za stravu a pití.
- 79/ 25. října 1591 /339r
RNMP píše RMKH na základě žádosti novoměstského měšťana Matouše Račinského, aby oznámila kutnohorskému sousedovi Václavu od Slona, že mu Matouš posecká se splacením dluhu 40 dnů.
- 80/ 13. listopadu 1591 /345r
RNMP píše RMKH na základě žádosti Bartoloměje Lichvy, aby přiměla kutnohorského měšťana Jiříka Holcera k zaplacení dluhu 14 kop gr. míš.

¹¹⁹⁰ Ezechiel byl synem Alžběty a Mistra Václava Didakta, kutnohorského městského písaře. Stal se městským porybným, od roku 1591 působil ve službách sedleckého opata. (KAPAVÍKOVÁ – VANĚK, s. 49-50)

81/

22. listopadu 1591

/349v

RNMP píše RMKH na základě žádosti novoměstského měšťana Jana Hrušky, odpovídajícího na předchozí psaní iniciovaného Vítem Žabkou v blíže neuvedené záležitosti.

Registra 1588-1591 (1593)

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
1/1	Jan Knyps, novoměstský měšťan	Blíže neuvedená kutnohorská souseda	Žádost o odklad splátky dluhu	13.9. 1588
2/2a,3a	2a/ Zikmund Pilgram, novoměstský měšťan; 3a/Anna Pilgramová, novoměstská měšťanka	2a/ Jiřík Prosílek, rukojmí za dluh Zikmunda Holíka; 3a/ Zikmund Zygele, kutnohorský měšťan	2a/ Odůvodnění obstavuňku; 3a/ Vymáhání dluhu	14.9. 1588
3/4	Jan Bělský st. z Kanýšova	Jan Vobořil	Oznámení o odvolání zápisu učiněného před novoměstským městským rychtářem a o propuštění z vězení	20.9. 1588
4/5a	Jan Cyrill z Kyršfeldu a Jan Mratinský, novoměstští měšťané	Jan Kaše, kutnohorský soused	Odpověď na blíže neuvedenou záležitost a pohrůžka právem stavným	23.9. 1588
5/6a	Anna Vodolanská, vdova po Janu Vodolanském, novoměstská souseda	Jan Sokol, krejčí, kutnohorský měšťan	Vymáhání 8 kop gr. č. za 4 sudy hořkého piva	4.10. 1588
6/7a	Jan Knyps, novoměstský měšťan, t. č. ve vězení	Jan Tichý, kutnohorský soused	Oznámení termínu stání na 12. října v blíže neuvedené záležitosti	5.10. 1588
7/7b	Jan Knyps, novoměstský měšťan	Jan Tichý, kutnohorský soused	Oznámení o pokračování vedení sporu	7.10. 1588
8/7c	Jan Knyps, novoměstský měšťan	Nejmenovaný kutnohorský soused	Blíže nespecifikovaná žádost	4.11. 1588
9/6b	Anna Vodolanská	Jan Sokol, krejčí, kutnohorský soused	Vymáhání dluhu 26 kop gr. míš. za hořké pivo a oznámení o vyhlášení práva stavného	4.11. 1588
10/8	Poručníci sirotků po Václavu Litoměřickém a Ludmila, vdova	Blíže nejmenovaní dlužníci	Vymáhání finančních pohledávek	17.11. 1588
11/2b,3b	2b/ Zikmund Pilgram, novoměstský měšťan; 3b/ Anna, manželka jeho	2b/Zikmund Holík; 3b/Zikmund Zygele z Chocenic	2b/ Vymáhání dluhu 11 kop gr. č.; 3b/ žádost o stanovení dne stání	21.1. 1589
12/9a	Jan Trůbek, kožišník	Jan Kaše, kutnohorský měšťan	Žádost o odložení splátky dluhu z důvodu finančních potíží	6.2. 1589

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
13/10a	Zikmund Pilgram z Pilgramu, novoměstský měšťan	Baltazar Tošlar, uzdář, kutnohorský měšťan	Vymáhání dluhu	20.2. 1589
14/11a	Prokop Pion, řezník, novoměstský měšťan	Jan Kalina, kutnohorský spolusoused, a jeho manželka Kateřina	Vymáhání dluhu	6.3. 1589
15/5b	Jan Cyrill z Kyršfeldu a Jan Mratinský, novoměstští měšťané, ručitelé	Jan Kaše, kutnohorský spolusoused	Žádost o urovnání pohledávek z ručitelství a pohrůžka právem stavným	6.3. 1589
16/2c,3c	2b/Zikmund Pilgram z Pilgramu, novoměstský měšťan; 3b/ Anna Pilgramová	2b/ Jiřík Prosílek; 3b/ Zikmund Zygele	2b / Oznámení o obdržení dlužných peněz; 3b / vymáhání dluhu a pohrůžka právem stavným	10.3. 1589
17/10b	Zikmund Pilgram z Pilgramu	Blíže nejmenovaná osoba	Oznámení o zachování postoje v blíže neuvedené záležitosti	10.4. 1589
18/5c	Jan Cyrill z Kyršfeldu a Jan Mratinský, novoměstští měšťané, ručitelé	Jan Kaše	Žádost o uspokojení a následné vydání pohledávky a pohrůžka právem stavným	21.4. 1589
19/11b	Prokop Pion, novoměstský měšťan	Kateřina, vdova po Janu Kalinovi	Vymáhání dluhu	8.5. 1589
20/9b	Jan Trúbek, novoměstský měšťan	Jan Kaše	Stanovení dne stání před novoměstským městským rychtářem (26. května ve 13 hodin) v případě trvání nesouhlasu	17.5. 1589
21/12	Jakub Pknusek a jeho manželka Kristýna	RMKH [jako samosprávná instituce]	Žádost o vydání 7 kop gr. míš. složených u RMKH jako dědický podíl po Kristýnině otci	30.5. 1589
22/13a	Jan Čech, novoměstský měšťan	Baltazar Novotný a Tomáš Rakouský, kutnohorští spoluměšťané	Vymáhání dluhu 144 kop gr. míš.	7.8. 1589
23/14	Bartoloměj Zahrádecký, novoměstský měšťan	RMKH [jako samosprávná instituce]	Žádost o vydání listu zachovacího pro syna Jakuba	28.8. 1589
24/13b	Jan Čech, novoměstský měšťan	Baltazar Novotný a Tomáš Rakouský, obyvatelé při kutnohorském právě	Vymáhání dluhu 94 kop gr. míš.	28.8. 1589

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
25/11c	Prokop Pion, novoměstský měšťan	Blíže neuvedená kutnohorská osoba	Blíže neuvedená záležitost	23.10. 1589
26/15a	Matěj Kršovský, novoměstský měšťan	Blíže nejmenovaní kutnohorští měšťané	Vymáhání dluhu v hodnotě 83 kop gr. míš.	10.11. 1589
27/3d	Anna Pilgramová, novoměstská souseda	Zikmund Zygele, kutnohorský spolusoused	Vymáhání dluhu	13.11. 1589
28/16a	Daniel Vinkler, novoměstský měšťan	Jan Sokol, kutnohorský spolusoused	Vymáhání dluhu 80 kop gr. míš. za hořké pivo	20.11. 1589
29/17a	Jiřík Brouček, novoměstský měšťan	Martin Svoboda, kutnohorský soused	Vymáhání 87 kop gr. míš. z původního dluhu 91 kop gr. míš. za hořké pivo a 11 kop gr. míš. za dva sudy	28.11. 1589
30/18	Matouš Emek, novoměstský měšťan	Zikmund Labuška, kutnohorský soused	Vymáhání dluhu 8 kop gr. míš.	7.12. 1589
31/15b	Matěj Kršovský, novoměstský měšťan	Jan Sokol, krejčí, kutnohorský měšťan	Oznámení o vyhlášení stavného práva	11.12. 1589
32/15c	Matěj Kršovský, novoměstský měšťan	Jan Sokol, krejčí, kutnohorský měšťan	Oznámení o vyhlášení stavného práva kvůli dluhu 83 kop a škodám v hodnotě 4 kop 17 gr. míš.	8.1. 1590*
33/16b	Daniel Vinkler, novoměstský měšťan	Jan Sokol, kutnohorský soused	Vymáhání dluhu a pohrůžka právem stavným	9.1. 1590
34/16c, 15d	Novoměstští měšťané: 16c/ Daniel Vinkler; 15d/ Matěj Kršovský	Jan Sokol, kutnohorský soused, t. č. v kutnohorském vězení	Vymáhání dluhů	18.1. 1590
35/19	Jan Bosák, novoměstský měšťan	Jan Sokol	Vymáhání dluhu 12 kop gr. míš. a vzniklé škody 1 kopy gr. míš.	24.1. 1590
36/20	Jakub Tymer a Matěj Ronovský, novoměstští měšťané, poručníci sirotků po Jiříku Smolíkovi	Jindřich Křepelka, mistr konvářský	Žádost o opětovné přijetí zběhlého učně Petra	26.1. 1590
37/17b	Jiřík Brouček, novoměstský měšťan	Martin Svoboda, pekař	Vymáhání dluhu 77 kop 40 gr. míš. za hořké pivo	20.3. 1590

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
38/21,22	Matyáš Jizbický, novoměstský měšťan	Kutnohorští spolusousedé: 21/Jan Tiskl a jeho manželka Kateřina; 22 / Jan Sokol	21/ Vymáhání dluhu za 10 sudů po 6,5 kopách gr. míš.; 22/ vymáhání dluhu 10 kop gr. míš.	28.3. 1590
39/23	Jiřík Brouček, novoměstský měšťan	Jan Sokol, kutnohorský soused	Oznámení o vyhlášení práva stavného	6.4. 1590
40/17c	Jiřík Brouček, novoměstský měšťan	Martin Svoboda, kutnohorský měšťan	Vymáhání dluhu	30.4. 1590
41/11d	Prokop Pion	Kateřina, vdova po Janu Kalinovi a nyní manželka Václava Jelínka	Žádost o pomoc při řešení sporu	30. 4. 1590
42/24a	Daniel Vinkler, novoměstský měšťan	Daniel Andres, kutnohorský soused	Vymáhání dluhu	7. 5. 1590
43/24b	Daniel Vinkler, novoměstský měšťan	Blíže neuvedený soused	Vymáhání dluhu	22.5. 1590
44/25	Eva Mívová	Anna, vdova po Tomáši ze Sukova	Vymáhání dluhu 8 kop gr. míš.	25.5. 1590
45/17d	Jiřík Brouček, novoměstský měšťan	Martin Svoboda, kutnohorský spoluobytel	Vymáhání dluhu 57 kop 12 gr. míš. a za 2 sudy piva 12 kop gr.	12.6. 1590
46/26a	Zuzana Malovcová, konvářka, novoměstská souseda	Jindřich Křepelka a manželka Eva, kutnohorští spolusousedé	Vymáhání dluhu za 7 centýřů cínu (6 centýřů po 16,5 kopách gr. míš., 7. centýř za 16 kop gr. míš)	3.7. 1590
47/27	Václav Fencl, jirchář, novoměstský měšťan	Petr Stuhař, kutnohorský spolusoused	Vymáhání dluhu 20 kop gr. míš.	10.7. 1590
48/26b	Zuzana Malovcová, novoměstská měšťanka	Jindřich Křepelka a manželka Eva	Vymáhání dluhu za 7 centýřů cínu a pohrůžka právem stavným	1.8. 1590
49/26c	Zuzana Malovcová, novoměstská měšťanka	Manželé [Křepelkovi]	Vyhlášení práva stavného	14.8. 1590
50/26d	Zuzana Malovcová, novoměstská měšťanka	RMKH [jako zastupující instituce]	Žádost o uvěznění jednoho z dlužníků	30.8. 1590

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
51/26e	Zuzana Malovcová, novoměstská měšťanka	RMKH [jako zastupující instituce]	Povolení k propuštění dlužníka z vězení a odklad splátky dluhu do sv. Havla, tj. 16. 10.	8.9. 1590
52/28a	Matouš Račinský, novoměstský měšťan	Václav od Slonu, kutnohorský soused	Vymáhání dluhu 60 kop 30 gr. míš.	18.9. 1590
53/29a	Jiřík Košetický z Horek, registrátor a depozitor u úřadu desek zemských, slovutný novoměstský měšťan	Izák Lehner, císařský správce v kutnohorských hutích, kutnohorský spoloměšťan	Vymáhání dluhu 37,5 kop gr. míš. za pivo.	11.10. 1590
54/30	Jan Kameník z Počernic, radní, slovutný novoměstský měšťan	Jan Podivický	Vymáhání 15 kop gr. míš. půjčených peněz	15.10. 1590
55/31a, 32a	Matěj Kršovský, novoměstský měšťan	Kutnohorští spolusousedé: 1/ Zikmund Labuška; 2/ Matěj Kalous	Vymáhání dluhů: 1/ 47 kop 15 gr. míš. za 7 sudů hořkého piva po 6 kopách a 45 gr. míš.; 2/ 6 kop gr. míš. za sud hořkého piva	17.10. 1590
56/28b	Matouš Račinský, novoměstský měšťan	Václav od Slonu, kutnohorský spolusoused	Vymáhání dluhu 60 kop 30 gr. míš.	23.10. 1590
57/33a, 34	Daniel Vinkler, novoměstský měšťan	33a, 34/ Nejmenovaní kutnohorští spolusousedé	Vymáhání dluhů	26.10. 1590
58/29b	Jiřík Košetický z Horek, slovutný novoměstský měšťan	Izák Lehner, správce kutnohorských hutí, kutnohorský měšťan	Vymáhání dluhu	2.11. 1590
59/17e	Jiřík Brouček, novoměstský měšťan	Martin Svoboda, pekař, kutnohorský soused	Vymáhání dluhu 43 kop 7 gr. míš.	6.11. 1590
60/31b, 32b	Matěj Kršovský, novoměstský měšťan	Kutnohorští spolusousedé: 31b/ Zikmund Labuška; 32b/ Matěj Kalous	Vymáhání dluhů: 31b/ 46 kop 40 gr. míš. za 7 sudů hořkého piva po 6 kopách a 40 gr. míš. a škod 1 kopy 18 gr. míš.; 32b/ 6 kop gr. míš. za sud hořkého piva	21.11. 1590
61/33b	Daniel Vinkler, novoměstský měšťan	Vencel Pejskar, kutnohorský spolusoused	Žádost o urovnání záležitosti a pohružka právem stavným	26.11. 1590
62/29c	Jiřík Košetický z Horek, registrátor a depozitor u desek zemských, slovutný novoměstský měšťan	Izák Lehner z Lehenpachu, kutnohorský měšťan	Vymáhání dluhu 28 kop 45 gr. míš. a vyhlášení práva stavného	3.12. 1590

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
63/31c, 32c	Matěj Kršovský, novoměstský měšťan	Kutnohorští spolusousedé: 31c/ Zikmund Labuška; 32c/ Matěj Kalous	Pohrůžka právem stavným při vymáhání dluhů: 31c/ 46 kop 40 gr. míš. za 7 sudů hořkého piva po 6 kopách a 40 gr. míš. a škod 1 kopy 41 gr. míš.; 32c/ 6 kop gr. míš. za sud hořkého piva	10.1. 1591
64/17f, 35a	Jiřík Brouček, novoměstský měšťan	Kutnohorští měšťané: 17f/ Martin Svoboda; 35a/ Matěj Kalous	Vymáhání dluhů: 1/ 12 kop 24 gr. míš. za hořké pivo; 2/ 6 kop gr. míš. za sud hořkého piva	10.1. 1591
65/29d	Jiřík Košetický z Horek, novoměstský měšťan	Izák Lehner z Lehenpachu	Vyhlášení práva stavného	10.1. 1591
66/36a	Daniel Vinkler, novoměstský měšťan	Daniel Brožovský	Odpověď v blíže nespecifikované záležitosti	24.1. 1591
67/17g, 35b	Jiřík Brouček, novoměstský měšťan	Kutnohorští sousedé: 17g/ Martin Svoboda; 35b/ Matěj Kalous	Vymáhání dluhů	5.2. 1591
68/37, 32d	Matěj Kršovský, novoměstský měšťan	Kutnohorští měšťané: 37/ Martin Svoboda; 32d/ Matěj Kalous	Vymáhání dluhů	11.2. 1591
69/29e	Jiřík Košetický z Horek, novoměstský měšťan	Izák Lehner z Lehenpachu	Vymáhání dluhu	22.2. 1591
70/17h, 35c	Jiřík Brouček, novoměstský měšťan	17h, 35c/ Nejmenovaní kutnohorští dlužníci	Odpověď ve věci vymáhání dluhů	28.2. 1591
71/38	Novoměstští cechmířtři a starší mířtři bečvářského řemesla	Kutnohorští bečváři	Žádost o dodržování pravidel dodávky zboží do Nového Města	24.5. 1591
72/36b	Anna, vdova po Danielovi Vinklerovi, novoměstském měšťanovi	Daniel Brožovský, kutnohorský souseď	Žádost o odklad splátky dluhu 70 tolarů	31.5. 1591
73/39a	Anna, vdova po Danielovi Vinklerovi, novoměstském měšťanovi	Ezechiel Didaktus, kutnohorský souseď	Vymáhání dluhu 20 kop gr. míš.	25.6. 1591
74/39b	Anna Vinklerová	Ezechiel Didaktus	Vymáhání dluhu	26.7. 1591
75/39c	Anna Vinklerová	Ezechiel Didaktus	Vydání kvitance dlužníkovi	8.8. 1591

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
76/28c	Matouš Račinský, novoměstský měšťan	Václav Porybný	Blíže neuvedená záležitost	27.8. 1591
77/28d	Matouš Račinský, novoměstský měšťan	Václav Porybný jinak od Slonu	Ochota uzavřít v Praze dohodu v blíže neuvedené záležitosti	1.10. 1591
78/40	Kateřina, hospodyně u Penízků	Daniel Pejskar	Vymáhání dluhu 23 kop 12 gr. míš. a škod 4 kop gr. míš. za stravu a pití	11.10. 1591
79/28e	Matouš Račinský, novoměstský měšťan	Václav od Slonu	Ochota poodložit termín splátky dluhu na 40 dnů	25.10. 1591
80/41	Bartoloměj Lichva	Jiřík Holcer, kutnohorský měšťan	Vymáhání dluhu 14 kop gr. míš.	13.11. 1591
81/42	Jan Hruška, novoměstský měšťan	Vít Žabka	Odpověď na blíže nespecifikovanou záležitost	22.11. 1591

Novoměstská korespondence s Nymburkem

Registra 1588-1591 (1593)

- 1/ 15. září 1588 /13r
RNMP píše RMN na základě žádosti novoměstského měšťana Havla Přibyslavského, t. č. ve vězení, aby přiměla nymburského měšťana Jana Smykla k odložení splátky dluhu na dobu 20 „pořád zběhlých“ a k povolení propustit Havla z vězení, aby si mohl částku obstarat a spokojit svého věřitele.
- 2/ 12. října 1588 /18r
RNMP píše RMN na základě žádosti novoměstského měšťana Jana Vlčka v blíže neuvedené záležitosti.
- 3/ 9. února 1589 /58v
RNMP píše RMN na základě žádosti Jana Šmída, aby informovala Petra Nádobníka a Martina Šenkýře o Šmídově odpovědi, a sděluje dále, že oba mohou Šmída vinit před novoměstským soudem.
- 4/ 22. února 1589 /61v-62r
RNMP píše RMN na základě žádosti novoměstského měšťana Martina Sládka, aby přiměla nymburského obyvatele Jana Postřihače k zaplacení dluhu 3 kop 47 gr. míš.
- 5/ 23. února 1589 /62v-63r
RNMP píše RMN na základě žádosti novoměstského měšťana Jana Kmentového, aby informovala nymburské měšťany Víta Soboteckého jinak Opendu a Václava Kulku o Janově odpovědi ve věci vymáhání dluhu.
- 6/ 4. srpna 1589 /105r
RNMP píše RMN na základě žádosti novoměstského měšťana Jana Vlčka, t. č. ve vězení, aby přiměla nymburské měšťany Samuela Leše a jeho manželku Annu k zaplacení dluhu 107 kop gr. míš., které by použil na umoření vlastních dluhů, kvůli nimž je ve vězení.
- 7/ 15. června 1590 /184r
RNMP píše RMN na základě žádosti novoměstské měšťanky Mandeleny, manželky Matouše Přibyslavského, pekaře, aby jí nymburští radní vydali její [dědický podíl], náleží-li jí nějaký.

8/ 26. října 1590 /227r
RNMP píše RMN na základě žádosti novoměstského měšťana Jana Tatarka, aby přiměla nymburskou sousedku Dorotu Severínku, mydlářku, k zaplacení dluhu 30 kop gr. míš.

9/ 31. října 1590 /229r
RNMP odpovídá RMN v záležitosti Jana Starého a jeho syna Mikuláše Homolky, novoměstských vězňů, a sděluje, že v případě prokázání nevinu budou propuštěni.

10/ 8. listopadu 1590 /231r
RNMP píše RMN na základě žádosti novoměstského měšťana Jakuba Pikharta, koželuha, aby přiměla nymburskou sousedku Martu, vdovu po Antonínu Laškovi, ševci, k zaplacení dluhu 13 kop 20 gr. č. za kůže.

11/ 28. listopadu 1590 /237v
RNMP píše RMN na základě žádosti novoměstské měšťanky Kateřiny, vdovy po Adamovi Vincencovi, aby jí nymburští radní vydali její [dědický podíl], náležel-li jí nějaký.

12/ 14. prosince 1590 /243v-244r
RNMP píše RMN ve věci vymáhání dluhu 15 kop 50 gr. č. Jana Kolovrátky, který je dlužní urozenému pánu panu Karlu Zárubovi z Hustiřan, na Radimi a Cerekvicích a jehož ručiteli jsou Ondřej Bína a Jan Hřib, a sděluje, že oba ručitele rada vyzvala ke splacení dluhu a pohrozila jim vězením.

13/ 3. května 1591 /272v-273r
RNMP píše RMN na základě žádosti novoměstského měšťana Matouše Přibyslavského na místě své manželky Mandaleny, aby jí nymburští radní vydali její dědický podíl po otci.

14/ 7. května 1591 /273
RNMP píše RMN na základě žádosti novoměstského měšťana Víta Vodičky, aby sdělila Anně Hlaváčové, že jí chce Vít proti navrácení „šuldbrífu“ splatit dluh.

15/ 20. května 1591 /276r
RNMP píše RMN na základě žádosti Víta Vodičky, aby sdělila Anně Hlaváčové, že jí chce Vít složit dlužné peníze u nymburských radních.

16/ 9. srpna 1591 /313r
RNMP píše RMN na základě žádosti novoměstské sousedky Mandeleny, manželky Matouše Přibyslavského, pekaře, aby jí nymburští radní vydali její dědický podíl po jejím otci Jiříku Koželuhovi.

17/ 30. srpna 1591 /321r
RNMP píše RMN na základě žádosti novoměstského měšťana Petra Stříbrného, aby mu nymburští radní stanovili termín ke zmocnění domu Adama Hájka, nymburského měšťana.

18/ 24. října 1591 /338r
RNMP píše RMN na základě žádosti novoměstského měšťana Jakuba Pikharta, aby přiměla nymburské sousedy Ondřeje Poláka k zaplacení dluhu 14 kop gr. míš. a Jana Vrbu k zaplacení 35 kop gr. míš.

19/ 2. prosince 1591 /353v
RNMP píše RMN na základě žádosti novoměstského měšťana Jakuba Pikharta, aby přiměla nymburského souseda Jana Vrbu, ševce, k zaplacení 35 kop gr. míš.

Registra 1588-1591 (1593)

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
1/1	Havel Přibyslavský, novoměstský měšťan, t. č. ve vězení	Jan Smykl, nymburský měšťan	Žádost o povolení propuštění z vězení na dobu 20 „pořád zběhlých“ za účelem sehnání peněz na splacení dluhu	15.9. 1588
2/2a	Jan Vlček, novoměstský měšťan	Blíže neuvedeno	Blíže neuvedeno	12.10. 1588
3/3	Jan Šmíd	Petr Nádobník a Martin Šenkýř	Odpověď na blíže neuvedenou záležitost a umožnění stání před novoměstským soudem	9.2. 1589
4/4	Martin Sládek, novoměstský měšťan	Jan Postřihač, nymburský obyvatel	Vymáhání dluhu 3 kopy 47 gr. míš.	22.2. 1589
5/5,6	Jan Kmentový, novoměstský měšťan	Nymburští měšťané: 5/ Vít Sobotecký jinak Openda; 6/ Václav Kulka	Vymáhání dluhů	23.2. 1589
6/2b	Jan Vlček, novoměstský měšťan, t. č. ve vězení	Samuel Leš a jeho manželka Anna	Vymáhání dluhu 107 kop gr. míš.	4.8. 1589
7/7a	Mandelena, manželka Matouše Přibyslavského, pekaře	RMN [jako samosprávná instituce]	Žádost o vydání případného [dědictvého podílu]	15.6. 1590
8/8	Jan Tatarek, novoměstský měšťan	Dorota Severínka, mydlářka, nymburská souseda	Vymáhání dluhu 30 kop gr. míš.	26.10. 1590
9/9	RNMP [jako samosprávná instituce]	RMN [jako zastupující instituce]	Příslib dodržování právního postupu v záležitosti vězňů Jana Starého a Mikuláše Homolky	31.10. 1590
10/10	Jakub Pikhart, koželuh, novoměstský měšťan	Marta, vdova po Antonínu Laškovi, ševci, nymburská souseda	Vymáhání dluhu 13 kop 20 gr. č. za kůže	8.11. 1590
11/11	Kateřina, vdova po Adamovi Vincencovi, novoměstská měšťanka	RMN [jako samosprávná instituce]	Žádost o vydání případného [dědictvého podílu]	28.11. 1590

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
12/12	Ondřej Bína a Jan Hřib, ručitelé za dlužníka Jana Kolovrátku	Urozený pán pan Karel Záruba z Hustiřan, na Radimi a Cerekvicích, kráječ JMC [RMN jako zprostředkující instituce]	Vymáhání dluhu 15 kop 50 gr. č.	14.12. 1590
13/7b	Matouš Přibyslavský, pekař, novoměstský měšťan, zastupující manželku Mandalenu	RMN [jako samosprávná instituce]	Žádost o vydání dědického podílu po jejím otci	3.5. 1591
14/13a	Vít Vodička, novoměstský měšťan	Anna Hlaváčová	Ochota splatit dluh proti navrácení „šuldbrífu“	7.5. 1591
15/13b	Vít Vodička, novoměstský měšťan	Anna Hlaváčová	Oznámení o úmyslu složení dlužných peněz u RMN	20.5. 1591
16/7c	Mandalena, manželka Matouše Přibyslavského, pekaře	RMN [jako samosprávná instituce]	Žádost o vydání dědického podílu po jejím otci Jiříku Kožišníkovi	9 8. 1591
17/14	Petr Stříbrný, novoměstský měšťan	RMN [jako samosprávná instituce]	Žádost o stanovení termínu k zmocnění domu Adama Hájka, nymburského měšťana	30.8. 1591
18/15, 16a	Jakub Pikhart, novoměstský měšťan	Nymburští sousedé: 15/ Ondřej Polák; 16a/ Jan Vrba	Vymáhání dluhů: 15/ 14 kop gr. míš.; 16a / 35 kop gr. míš.	24.10. 1591
19/16b	Jakub Pikhart, novoměstský měšťan	Jan Vrba, švec, nymburský soused	Vymáhání dluhu 35 kop gr. míš.	2.12. 1591

Kolínská korespondence s Novým Městem pražským

Registra 1564 (1565, 1568)

1/ 14. června 1564 /54
RMK píše RNMP na základě žádosti Jana Krejzy, který sice nenáleží k právu města Kolína, ale přesto byl v době svého pobytu ve městě dotázán ve věci jeho dluhu Johaně Hendryšce, a sděluje, že pohledávku 7 kop gr. hodlá splatit ve dvou nedělích.

2/ 29. června 1564 /58
RMK odpovídá RNMP na psaní novoměstského měšťana Jiříka Šmejdiře a sděluje, že jeho dlužník Kašpar Pec není v současné době přítomen ve městě Kolíně, proto kolínští radní nemohou prozatím Šmejdířovi vyhovět.

3/ 10. července 1564 /60
RMK žádá RNMP, aby došlo k brzkému vyřízení dědické záležitosti mezi kolínským sousedem a městským písařem Janem Vodičkou a jeho macechou Annou Vodičkovou, novoměstskou měšťankou, aby nemusel konat zbytečně cestu na Nové Město, neboť je neustále potřebný v městské kanceláři.

4/ 15. září 1564 /79
RMK píše RNMP na základě žádosti kolínského souseda Víta Šaspaty, který potřebuje výpis „*zločinného vyznání*“ Jana Janouška jinak Jandova, lazebníka, což má být odesláno ve formě listu otevřeného.

Registra 1593

5/ 27. května 1593 /53
RMK píše RNMP na základě žádosti kolínského souseda Jakuba Kutena a prosí ji o informaci, zda byl na Novém Městě sepsán blíže neuvedený kšaft.

6/ 28. května 1593 /63
RMK píše RNMP na základě žádosti kolínského měšťana Václava Rešky, aby přiměla Jiříka Libčera k zaplacení dluhu, aby „*jinejch nevinnejch nehyndroval*“.

7/ 1. června 1593 /91
RMK píše RNMP na základě žádosti kolínské sousedky Anny, manželky Jakuba Kutena, která žádá o stanovení dne stání ve věci kšaftu po nebožtíkovi Burianu Pisnickém z Pisnice.

8/ 24. července 1593 /107
RMK píše RNMP na základě žádosti kolínského měšťana Adama Hlubockého jinak Smetany, aby přiměla novoměstského souseda Adama Schodeckého k zaplacení dluhu 2 kop gr. č., které doposud nedoplatil z celkové sumy 52 kop gr. č. „za kůň“ od Hlubockého.

Registra 1595

9/ 27. ledna 1595 /23
RMK odpovídá RNMP na žádost novoměstského souseda Jeronýma Hamera, bednáře, a jeho manželky, kteří si nárokují větší podíl z pozůstalého statku po zemřelé Kateřině Kačatý, a sdělují, že o tom byli informováni oba poručníci Kateřininých dětí – kolínský primas Jan Skála Vodňanský a spoluradní Volf Vyškovský, kteří neshledávají důvod, proč by měli dostat jmenovaní manželé větší podíl ze spravedlnosti, a zdůvodňují to i tím, že zanechaný „stateček“ není nijak rozsáhlý.

10/ 1. února 1595 /28
RMK píše RNMP na základě žádosti Markéty, vdovy po Janu Břízovi, která Kolínské kontaktovala i na místě svého nezletilého syna ve věci potřeby svědectví některých novoměstských sousedů, neboť má jmenovaná spor s Janem Mikšovovým ze vsi Hlízova o „zamordování manžela“ jejího, a proto se mají blíže neuvedení svědkové dostavit 7. února na Novoměstskou radnici.

11/ 10. března 1595 /66
RMK oznamuje RNMP, že Anna Smetánka, vdova po Adamovi Hlubockém, „u velikém trestání Pána Boha a v nemoci pozůstavena jest“, a proto radní prozatím odložili řešení její záležitosti, kterou má s novoměstským měšťanem Janem Kuncem.

12/ 3. dubna 1595 /73-74
RMK oznamuje RNMP ¹¹⁹¹, že vzhledem k finančním těžkostem způsobeným velkou povodní, která poničila most i hradby, je pro ni obtížné sehnat dostatek finančních prostředků na odvedení defenzí proti Turkům v termínu svatojiřském a svatohavelském stanoveném sněmem; navíc teprve k příštímu svatému Jiří mají od svých věřitelů vypovězenou několikatisícovou úroční sumu; žádají proto o pochopení a posečkání s odvodem peněz.

¹¹⁹¹ Současně je psáno i Staroměstským a Malostranským.

13/

3. dubna 1595

/80

RMK píše RNMP na základě žádosti kolínské sousedky Anny Smetánky, vdovy po Adamovi Hlubockém, aby předala novoměstskému měšťanovi Janu Kuncovi její odpověď v blíže neuvedené záležitosti.

Registra 1595-1596 (1597)

- - -

Registra 1597-1599

14/

11. ledna 1597

/3-4

RMK píše RNMP na žádost kolínské sousedky Doroty Mečířky, která potřebuje pro svou při s Ondřejem Kůrkou svědectví od u. p. Lidmily Kasalířské z Kaštíř jinak Kravařské a Eliáše Mlynáře z Poříčí, novoměstských sousedů.

15/

1. února 1597

/38-41

RMK žádá RNMP o jakoukoli pomoc pro kolínské sousedy z Pražského předměstí postižené rozsáhlým požárem, který vypukl z pátku na sobotu den Obrácení sv. Pavla [tj. 25. 1. 1597] okolo druhé hodiny na noc, a konstatuje, že vzhledem k finančním těžkostem nebude kolínská obec sama schopna dostatečně postiženým pomoci.¹¹⁹²

16/

5. ledna 1598

/245-246

RMK odpovídá RNMP na psaní z pátku po svatém Ondřeji, tj. 5. prosince, 1597 iniciované novoměstským měšťanem Pavlem Šetelem z Ruprštorfu, a sděluje, že teprve nyní mohla informovat Jakuba Mlynáře, syna po Pavlu Říhověm, protože byl mimo město a těžce nemocný, a přikládá k misivu i jeho žádost v blíže nespecifikované záležitosti; dále reaguje na oznámení Novoměstských, že místo odpovědi na uvedené prosincové psaní byla údajně odeslána novoměstským radním „*háká škarta*“ bez datace a s uvedením podpisu obecního služebníka Zikmunda, a sděluje, že jí o tom není nic známo.

17/

25. května 1598

/378-379

RMK odpovídá RNMP na žádost novoměstského spolusousedy Pavla Šetele z Ruprštorfu a sděluje, že, byl uvězněn pro dluh Jakub Mlynář, syn po zemřelém Pavlu Říhověm, a že připojuje jeho žádost k jmenovanému Pavlu Šebelovi o propuštění, za což se přimlouvají i kolínští radní, kteří zdůrazňují jeho finanční nesnáze plynoucí i z dřívější dlouhodobé nemoci.

¹¹⁹² Misiv stejného znění byl současně adresován i Staroměstským, Malostranským, Kutnohorským, Kaňkovským, Kouřimským, Českobrodským, Čáslavským, Poděbradským, Chlumeckým, Novobydžovským, Pardubským, dále do Přelouče nad Labem, Týnce nad Labem, p. Janu Jiřímu Hášovi, p. Jaroslavu Hlaváčovi a p. Zikmundovi z Freidnpachu.

18/ 17. října 1598 /446-447
RMK píše RNMP na základě „slzavé“ žádosti Salomeny, vdovy po kolínském sousedku Tomáši Hradeckém, ženy sešlé věkem a nevidomé, aby byl novoměstský spolusoused Matouš Dytrich shovívavý k jejímu synovi Janu Halasovi, sirotkovi, nedopustil újmu na jeho cti a povolil jeho propuštění z vězení.

19/ 31. října 1598 /455-456
RMK oznamuje RNMP, že se Kolínští dozvěděli z relací, kterou doručil kolínský městský písař Jan Kyrchprik Berounský, navracivší se toho času z Prahy, že Novoměstští vyhověli kolínské žádosti a propustili ze šatlavního vězení Jana Halase, pekaře, syna po nebožtíku Tomáši Hradeckém, a na základě nového dopisu jmenovaného Jana Halase, který jim byl zaslán z novoměstského vězení, znovu prosí novoměstské radní o propuštění Halase, kterého urazil nejmenovaný pekařský tovaryš, jemuž poté dal Halas za to políček.

20/ 7. listopadu 1598 /461-462
RMK oznamuje RNMP, že doposud neobdržela odpověď na psaní z 31. října 1598,¹¹⁹³ a proto znovu žádá o informaci o bývalé kolínské sousedce Markétě Volyňské jinak Peklové, která má být zadržena a uvězněna pro velké dluhy a jež se má zdržovat u novoměstské měšťanky Kateřiny Kocourovské.

21/ 13. února 1599 /506
RMK píše RNMP na základě žádosti Jana Mládka, kolínského radního, aby přiměla novoměstského měšťana Jakuba Mlynáře, řezníka, k zaplacení dluhu 41 kop 30 gr. č., a sděluje, že v případě nedopomození dojde k vyhlášení práva stavného.

22/ 20. února 1599 /509
RMK píše RNMP na základě žádosti Jakuba Čičvářka, kolínského obyvatele, který prosí Kateřinu Berounskou o shovívavost při řešení jeho blíže neuvedené záležitosti, neboť jmenovaný má zdravotní problémy a finanční těžkosti.

23/ 1. března 1599 /519
RMK píše RNMP na základě žádosti Jana Mládka, kolínského souseda a radního, aby přiměla Jakuba Šindlera k zaplacení dluhu 41 kop 35 gr. č. a vzniklých škod 30 gr. č. za psaní a službu poslů, a sděluje, že v případě nezaplacení dluhu dojde k vyhlášení práva stavného.

24/ 5. března 1599 /526
RMK oznamuje RNMP, že ve snaze uchránit nevinné Kolínské před právem stavným ve věci dluhu Jakuba Čičvářka, který doposud neuspokojil Kateřinu Berounskou, s níž uzavřel smlouvu před staroměstským městským rychtářem, došlo k Čičvářkově uvěznění; propuštěn bude po urovnání pohledávky.

¹¹⁹³ Zápis nebyl nalezen.

25/ 22. března – 5. dubna 1599* /579-580
RMK žádá RNMP¹¹⁹⁴, aby byla snížena výše berně, kterou Kolín odvádí, s odůvodněním, že v roce 1593 došlo bez udání důvodu k navýšení berně o 20 kop gr. č.; v roce 1595 se sice podařilo vymoci si snížení o 10 kop gr. č., ale stále ještě dávají navíc oněch 10 kop gr.č., které mají problém na oba berní termíny sehnat.

26/ 15. května 1599 /583-584
RMK píše RNMP na základě žádosti Buriana Čulíka, kolínského spolusouseda, aby přiměla Jakuba Šindlera, novoměstského řezníka a souseda, k zaplacení „od dávných časův“ dluhu 17 kop 30 gr. č.

27/ 15. května 1599 /584
RMK oznamuje RNMP, že doposud nedostala odpověď na psaní z 10. dubna 1599 ve věci Havla Rorejze, kolínského spolusouseda, kterému již delší dobu dluží Jakub Šindler 17 kop 30 gr. č. za voly; v případě neurovnání záležitosti dojde k vyhlášení práva stavného, o něž již požádal jmenovaný Rorejz.

Registra 1599-1600

26/ 15. května 1599 /1-2
*RMK píše RNMP na základě žádosti Buriana Čulíka, kolínského spolusouseda, aby přiměla Jakuba Šindlera, novoměstského řezníka a měšťana, k zaplacení „od dávných časův“ dluhu 17 kop 30 gr. č.*¹¹⁹⁵

27/ 15. května 1599 /2
*RMK oznamuje RNMP, že doposud nedostala odpověď na psaní z 10. dubna 1599 ve věci Havla Rorejze, kolínského spolusouseda, kterému již delší dobu dluží Jakub Šindler 17 kop 30 gr. č. za voly; v případě neurovnání záležitosti dojde k vyhlášení práva stavného, o něž již požádal jmenovaný Rorejz.*¹¹⁹⁶

¹¹⁹⁴ Určeno též Staroměstským, Malostranským a dalším zástupcům měst vyslaných na sněm.

¹¹⁹⁵ Zápis je totožný s č. 26 z register 1597-1599, a proto ho znovu nezapočítáváme. Pro odlišení je proto odlišen kurzivou. K tomu srov. s. 112.

¹¹⁹⁶ Zápis je totožný s č. 27 z register 1597-1599, a proto ho znovu nezapočítáváme. Pro odlišení je proto odlišen kurzivou. K tomu srov. s. 112.

- 28/ 17. srpna 1599 /28
RMK píše RNMP na základě žádosti kolínského souseda Václava Rešky, aby přiměla Jiříka Libčera, novoměstského měšťana, k zaplacení dluhu 5 kop gr. č., a upozorňuje, že znovu dojde k vyhlášení práva stavného.
- 29/ 2. září 1599* /34-35
RMK odpovídá RNMP na psaní ve věci Jana Makovina, služebníka RNMP, a sděluje, že mu jeho otčím a kolínský soused Abrahám, mandlíř pláten a majitel gruntu Mikyskovského dvoru, vyplatí purkrechtní peníze; a dále, že mu starší obecní vyplatí ve třech termínech dědický podíl v celkové sumě 50 kop gr. míš., první při svatém Havle nebo ve dvou nedělích poté, a proto se má vždy osobně dostavit do Kolína.
- 30/ 4. září 1599 /35-36
RMK píše RNMP na základě žádosti Jana Mládka, kolínského radního, aby přiměla Jakuba Šindlera, novoměstského řezníka a měšťana, k zaplacení zbývajícího dluhu 6 kop 30 gr. č., které opomněl podle dohody odvést k času svatého Bartoloměje; za převzetí předešlých 10 kop gr. č. od Šindlerova vyslance se přimluvil kolínský písař Jan Kyrchbrik Berounský.
- 31/ 6. září 1599 /36-37
RMK píše RNMP a připojuje odpověď kolínského měšťana Václava Rešky, v níž žádá Jiříka Libčera, novoměstského měšťana, o zaplacení dluhu.
- 32/ 8. října 1599 /49-50
RMK píše RNMP na základě žádosti Jana Mládka, kolínského radního, aby přiměla novoměstského měšťana Jakuba Šindlera, řezníka, k zaplacení dluhu 6 kop 30 gr. č., a sděluje, že vzhledem k průtahům došlo k vyhlášení práva stavného.
- 33/ 5. listopadu 1599 /70-71
RMK píše RNMP na základě žádostí Buriana Čulíka a Havla Rorejze, kolínských sousedů, aby přiměla novoměstského měšťana Jakuba Šindlera, řezníka, k zaplacení dvou dluhů, každý po 7 kopách 30 gr. č., a sděluje, že v případě prodlení dojde k vyhlášení práva stavného.
- 34/ 20. prosince 1599 /99
RMK odpovídá RNMP ve věci vymáhání dluhu Jakuba, syna Pavla Říhového, který je dlužníkem Pavla Šetele z Ruperštorfu, novoměstského měšťana a spoluradního, a prosí o vyhovění žádosti jmenovaného Jakuba.
- 35/ 13. ledna 1600 /108-109
RMK píše RNMP na základě opětovné žádosti kolínského spolusouseda Václava Rešky, aby přiměla kožišníka Jiříka Libčera, novoměstského měšťana, k zaplacení dluhu 5 kop gr. č.

36/

22. ledna 1600

/121-122

RMK píše RNMP na žádost vdovy Anny Sudoměřky, kolínské obyvateľky, aby jí byly staršími a mladšími tovaryši mlynářskými vydány věci po jejím pastorkovi, který zemřel násilnou smrtí, a současně se radní dotazují, jak k záležitosti došlo, aby mohl být viník potrestán podle práva.

37/

23. února 1600

/138-139

RMK píše RNMP opět na žádost vdovy Anny Sudoměřky, kolínské obyvateľky, která se nespokojila s odpovědí starších a mladších tovaryšů mlynářských a ještě chce, aby jí byla vydána blíže neuvedená částka peněz po jejím pastorkovi.

38/

23. února 1600

/139

RMK píše RNMP na základě žádosti vdovy Anny Sudoměřky, kolínské obyvateľky, aby jí manželka Eliáše Hnáta, novoměstského měšťana a mlynáře, vydala 5 kop gr. č., které jí spolu s nějakým nádobím zapůjčil nebožtík Jan Mlacák, mlynář a Annin pastorek.

39/

29. dubna 1600

/174-175

RMK píše RNMP na základě žádosti kolínského obyvatele Jakuba Čičvářky, kočího, aby vyrozuměla novoměstskou měšťanku Kateřinu Berounskou o prosbě poodložit splátku dluhu 5 kop 30 gr. č., získaných jako závdavek z domu Kateřiny, vdovy po Janovi Kožíškovi, kolínském měšťanovi, na termín sv. Havla, neboť zmiňované peníze budou použity při vybírání zemské berně a v uvedeném termínu budou složeny při právě města Kolína.

Registra (1601, 1602) 1603

40/

20. dubna 1603

/49

RMK oznamuje RNMP, že uvěznila Kateřinu Henzovou, která dluží novoměstskému měšťanovi Janu Jangiovi 55 kop gr. míš. a jako zástupce svého muže Joachima ještě 45 kop gr. míš.

Registra 1611-1616

41/

13. ledna 1612

č. 45/13v

RMK píše RNMP na základě žádosti Mikoláše Heršíka, správce na Haltýři Václava Vchyňského z Vchynic, a sděluje, že jmenovaný potřebuje listy o řádném zplození a chování na Novém Městě pražském, protože chce provozovat živnost ve městě Kolíně.

42/

16. dubna 1612

č. 53/20v

RMK píše RNMP na základě žádosti Alexandera žida, kolínského obyvatele, který odpovídá zamítavě na blíže neuvedenou záležitost panu Matěji Millerovi.

43/ 26. listopadu 1612 č. 141/49r
RMK píše RNMP na základě žádosti Petra Ronovského, kolínského spolusouseda, který potřebuje svědomí několika blíže nejmenovaných osob ve věci jeho sporu s Kateřinou Pechovou o škody a zadržené úroky, a prosí o jejich zapsání a pod městskou pečetí odeslání do města Kouřimi, kde se bude spor řešit.

44/ 21. listopadu 1614 č. 243 /76
RMK žádá RNMP o poskytnutí informací o Mandaléně, manželce kolínského vězně Jana Švorce, pozůstalého po Martě Mistrové, se kterou měl Jan podle své výpovědi uzavřít sňatek před pěti nebo šesti lety, ona však po dvou týdnech měla mít poměr na hřbitově svatého Štěpána Velikého s nějakým člověkem z Vyšehradu, při čemž ji měl přistihnout farář, který ji strhnul mantlík a onomu člověku vzal klobouk a plášť; po tomto skutku se po čase Švorc znovu oženil a zplodil i děti, za což je nyní uvězněn.

45/ 28. listopadu 1614 č. 255/86r
RMK oznamuje RNMP, že na pátek 9. ledna 1615, kdy bude druhé zasedání rady po vánočních svátcích, jmenovala stání ve věci dědictví po Dorotě Soběslavské z Čáslavě, proti kterému má výhrady kutnohorská měšťanka Saloména Šultysová, a proto se mají do Kolína ve stanovený den dostavit novoměstští měšťané Michal Rychtršic a Václav Šultys z Čimic, kteří zastupují své manželky.

46/ 20. prosince 1614 č. 263/89v
RMK píše RNMP na základě žádosti Doroty Cídičky, kolínské obyvatelky, která odpovídá v blíže nespecifikované záležitosti s Janem Halasem, novoměstským měšťanem, a která prosí o shovívavost při řešení záležitosti pro zdravotní a finanční problémy.

47/ 27. února 1615 č. 298/100r
RMK oznamuje RNMP, že na 23. března 1615 jmenovala stání ve věci dědictví po Dorotě Soběslavské z Čáslavě, proti kterému má velké výhrady plnomocník kutnohorské měšťanky Salomény Šultysové Zikmund Kozel z Rýzntálu, a proto se má do Kolína ve stanovený den dostavit Michal Rychtršic.

48/ 18. listopadu 1615 č. 400/137
RMK oznamuje RNMP, že vyrozuměla dohodu učiněnou v Novém Městě pražském před městským rychtářem mezi Mandalénou Hlaváčkovou, kolínskou sousedkou, a knězem Janem Žateckým, který se uvolil umožnit Mandaléně odvádět každého půlroku počínaje sv. Jiřím 10 kop gr. míš. z jejího dluhu, a dále sděluje ve věci prodeje Mandaléniny nemovitosti, z níž chce Mandaléna získat finanční prostředky pro uspokojení svých věřitelů, že jsou zklamáni knězovou netrpělivostí, když i přes ujištění, že bude spokojen, jak to jen bude možné, nechal obstarat kolínského souseda Adama Procházku.

Registra 1612-1616 A

49/ 12. února 1613 č. 29/9r
RMK píše RNMP na základě žádosti Cypriána Volyňského, kolínského měšťana a primátora, který potřebuje, aby se do Kolína dostavil Václav Táborský jinak Pelikán, jeho soukup a správce, ke stání s Václavem Hořickým, kolínským měšťanem, ve středu první postní, tj. 20. února.

50/ 2. srpna 1613 č. 113/85v
RMK odpovídá RNMP ve věci dědictví po nebožce Marianě Reškové, manželce předčasně zesnulého Václava Rešky, který nezanechal kšaft a nevyřešil majetkové poměry po zemřelé manželce, a oznamuje novoměstské měšťance Anně Libčerové, Marianině sestře, že bude srozuměna, jakmile bude záležitost vyřešena; nejprve musí majetek prohlédnout rychtář JMC a obecní starší a také další dědic Mates Aksamit, strýc nebožtíka Václava (bratr Václavova otce).

51/ 6. března 1615 č. 307/95v
RMK sděluje RNMP, že byla pro dluhy uvězněna Mandaléna Hlaváčková, a proto se Kolínští podivují, proč bylo na žádost kněze Jana Žateckého vyhlášeno stavné právo.

52/ 27. června 1615 č. 340/107v
RMK sděluje RNMP, že se v současné době ve městě nezdržuje Dorota Cídička, dlužnice Jana Halase, novoměstského měšťana, a proto prosí o neuplatňování práva stavného na Kolínské.

53/ 29. července 1615 č. 356/117r
RMK sděluje RNMP, že Kolínští obdrželi apelaci od vrchního práva mezi rychtářem JMC, staršími obecními a Matesem Aksamitem ve věci dědictví po nebožce Marianě Reškové, a oznamuje, že vyhovují žádosti Anny, vdovy po Matesu Aksamitovi, a zvou novoměstskou měšťanku Annu Libčerovou, Marianinu sestru, k přečtení apelace na 4. září do Kolína.

54/ 5. září 1615 č. 372/108v [!]
RMK sděluje RNMP, že na základě žádosti Anny, vdovy po Matesovi Aksamitkovi, jednom z případných dědiců po manželích Reškových, stanovuje novoměstské měšťance Anně Libčerové, která se nedostavila 4. září do Kolína, nový termín stání na 15. září.

Registra 1612-1616 B

55/ 28. srpna 1614 č. 111/93v-94r
RMK sděluje RNMP k uvězněnému Janu Litoměřickému, tovaryši mlynářskému, že se svými společníky vykradl kolínské obci náležející hrobský mlýn mlynáře Jana Kabáta, udělal škodu za mnoho kop gr. a ukradl též ručnici a palaš, s čímž byl viděn na cestě ku Praze, a dále žádá, aby byly ukradené věci opět navraceny majiteli.

56/ 5. září 1614 č. 316/95
RMK píše RNMP na základě žádosti Salomény, manželky Mikoláše Šultyse z Felsdorfu, kutnohorského souseda a horníka, aby sdělila novoměstským měšťankám Saloméně, manželce Michala Rychtršice, a Anně, manželce Václava Šultyse z Čimic, že se mají 19. září 1614 mezi 13. a 14. hodinou celého orloje dostavit ke stání na kolínské radnici ve věci dědického řízení po Dorotě, manželce Blažeje Šultyse, čáslavského královského rychtáře.

57/ 22. listopadu 1614 č. 355/106r
RMK píše RNMP na základě žádosti kolínské měšťanky Mandalény, vdovy po Mikuláši Hlaváčkovi, t. č. uvězněné již delší dobu pro dluhy, a sděluje, že Mandaléna prosí kněze Jana Žateckého, aby jí posečkal se splácením dluhu do doby, než se jí podaří prodat dům; ze zisku chce uspokojit všechny své věřitele.

58/ 3. prosince 1614 č. 363/108r
RMK píše RNMP na základě žádosti Salomény, manželky Mikoláše Šultyse, kutnohorského horníka a souseda, aby sdělila novoměstským měšťanům Václavu Šultysovi z Čimic a Michalovi Rychteršicovi, plnomocníkům Salomény Smetánkové, Anny Šultysové, Salomény Rychteršicové, Václava Kluchkého a Kateřiny Kunstové, aby se dostavili 9. a 11. prosince mezi 15. a 16. hodinou celého orloje na kutnohorskou radnici k podání svědectví ve věci kšaftu po Dorotě Soběslavské, matce Salomény Šultysové.

59/ 7. května 1615 č. 422/124v
RMK píše RNMP na základě žádosti Doroty Cídičky, kolínské měšťanky [!] ze Zálabského předměstí, aby požádala Dorotina bratra Jana Halase, novoměstského měšťana, o shovívavost a projevení bratrské lásky ve věci jejího dluhu.

Registra 1564 (1565, 1568)

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
1/1	Jan Krejza [RMK jako zprostředkující instituce]	Johana Hendryška	Příslib zaplacení dluhu 7 kop gr. ve dvou nedělích	14.6. 1564
2/2	RMK [jako zastupující instituce]	Jiřík Šmejdiř, novoměstský měšťan	Oznámení o nepřítomnosti dlužníka Kašpara Pece v městě Kolíně	29.6. 1564
3/3	Jan Vodička, městský písař, kolínský soused	Anna Vodičková, novoměstská měšťanka, Janova macecha	Žádost o rychlé vyřízení dědické záležitosti	10.7. 1564
4/4	Vít Šaspata, kolínský soused	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o výpis „zločinného vyznání“ Jana Janouška jinak Jandova, lazebníka, ve formě otevřeného listu	15.9. 1564

Registra 1593

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
5/5a	Jakub Kuten, kolínský soused	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o informaci ve věci blíže nespecifikovaného kšaftu	27.5. 1593
6/6	Václav Reška, kolínský soused	Jiřík Libčer	Vymáhání dluhu	28.5. 1593
7/5b	Anna, manželka Jakuba Kutena, kolínského souseda	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o stanovení dne stání ve věci kšaftu nebožtíka Buriana Pisnického z Pisnice	1.6. 1593
8/7	Adam Hlubocký jinak Smetana, kolínský soused	Adam Schodecký, novoměstský soused	Vymáhání dluhu 2 kopy gr. č. (nedoplatek za koně v ceně 52 kop gr. č.)	24.7. 1593

Registra 1595

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
9/8	pan Jan Skála Vodňanský, kolínský primas, a Volf Vyškovský, kolínský spoluradní, oba poručníci sirotek po Kateřině Kačatý	Jeronym Hamer, bednář, novoměstský soused, a jeho manželka	Zamítavá odpověď v dědické záležitosti	27.1. 1595
10/9	Markéta, vdova po Janu Břízovi, i na místě svého nezletilého syna	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o poskytnutí svědectví v záležitosti Markétina nařčení z vraždy	1.2. 1595
11/10a	Anna Smetánka, vdova po Adamu Hlubockém	Jan Kunc, novoměstský měšťan	Oznámení o odkladu řešení záležitosti z důvodu Annina onemocnění	10.3. 1595
12/11	RMK [jako samosprávná instituce]	RNMP [jako pověřená instituce]	Odpověď ve věci defenzí a oznámení o finančních těžkostech	3.4. 1595
13/10b	Anna Smetánka, vdova po Adamovi Hlubockém, kolínská souseda	Jan Kunc, novoměstský měšťan	Odpověď v blíže neuvedené záležitosti	3.4. 1595

Registra 1595-1596 (1597)

- - -

Registra 1597-1599

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
14/12	Dorota Mečfřka, kolínská souseda	Urozená paní Lidmila Kasalířská z Kaštíř jinak Kravařská a Eliáš Mlynář z Poříčí, novoměstští sousedé	Žádost o poskytnutí svědectví	11.1. 1597
15/13	RMK [jako samosprávná instituce]	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o finanční pomoc pro kolínské sousedy z Pražského předměstí postižené požárem	1.2. 1597
16/14a	Jakub Mlynář, syn po Pavlu Říhovém	Pavel Šetele z Ruprštorfu, novoměstský měšťan	Žádost o shovívavost ve věci [vymáhání dluhu] a distancování RMK od listu odeslaného před tímto v téže záležitosti	5.1. 1598
17/14b	Jakub Mlynář, syn po Pavlu Říhovém	Pavel Šetele z Ruprštorfu, novoměstský spolusoused	Oznámení o uvěznění dlužníka a žádost o propuštění a odklad splátky dluhu	25.5. 1598
18/15a	Salomena, vdova po Tomášovi Hradeckém, kolínském sousedovi	Matouš Dytrich, pekař, novoměstský měšťan	Žádost o shovívavost a o propuštění Jana Halase, syna Salomeny	17.10. 1598
19/15b, 16	Jan Halas, pekař	15b/ Matouš Dytrich, novoměstský měšťan, pekař; 16/ nejmenovaný pekařský tovaryš	15b/ Poděkování za jedno propuštění z vězení; 16/ nová žádost o propuštění z vězení pro udělení políčku	31.10. 1598
20/17	RMK [jako zastupující instituce]	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o poskytnutí informací o Markétě Volyňské jinak Peklové, bývalé kolínské sousedce, velké dlužnici, setrvávající v NMP u Kateřiny Kocourské, novoměstské měšťanky	7.11. 1598
21/18	Jan Mládek, kolínský radní	Jakub Mlynář, řezník, novoměstský měšťan	Vymáhání dluhu 41 kop 30 gr. č. a pro průtahy pohrůžka právem stavným	13.2. 1599
22/19a	Jakub Čičvák, kolínský obyvatel	Kateřina Berounská	Žádost o shovívavost při řešení jeho záležitosti [pravděpodobně vymáhání dluhu] z důvodu nemoci a finančních obtíží	20.2. 1599
23/20a	Jan Mládek, kolínský radní	Jakub Šindler, novoměstský měšťan	Vymáhání dluhu 41 kop 35 gr. č. a vzniklých škod 30 gr. č. (za psaní a službu poslů) a pohrůžka právem stavným	1.3. 1599

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
24/19b	RMK [jako zastupující instituce]	Kateřina Berounská	Oznámení o uvěznění Jakuba Čičváka pro nesplacení dluhu	5.3. 1599
25/21	RMK [jako samosprávná instituce]	RNMP [jako pověřená instituce]	Žádost o snížení výše berně s uvedením důvodu	22.3.-5.4.* 1599
26/22a	Burian Čulík, kolínský soused	Jakub Šindler, řezník, novoměstský měšťan	Vymáhání starého dluhu 17 kop 30 gr. č.	15.5. 1599
27/23a	Havel Rorejz, kolínský soused	Jakub Šindler, řezník, novoměstský měšťan	Vymáhání dluhu 17 kop 30 gr. č. a pohrůžka právem stavným	15.5. 1599

Registra 1599-1600

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
26/22a	<i>Burian Čulík, kolínský soused</i>	<i>Jakub Šindler, řezník, novoměstský měšťan</i>	<i>Vymáhání starého dluhu 17 kop 30 gr. č.</i>	<i>15.5. 1599</i>
27/23a	<i>Havel Rorejz, kolínský soused</i>	<i>Jakub Šindler, řezník, novoměstský měšťan</i>	<i>Vymáhání dluhu 17 kop 30 gr. č. a pohrůžka právem stavným</i>	<i>15.5. 1599</i>
28/24a	Václav Reška, kolínský soused	Jiřík Libčer, novoměstský měšťan	Vymáhání dluhu 5 kop gr. č. a pohrůžka vyhlášením práva stavného	17.8. 1599
29/25	Abrahám, mandlír pláten, kolínský soused, Janův otčím	Jan Makovina, služebník RNMP	Odpověď ve věci purkrechních peněz	2.9. 1599
30/20b	Jan Mládek, kolínský radní	Jakub Šindler, novoměstský měšťan	Vymáhání dluhu 6 kop 30 gr. č.	4.9. 1599
31/24b	Václav Reška, kolínský soused	Jiřík Libčer, novoměstský měšťan	Odpověď ve věci vymáhání dluhu	6.9. 1599

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
32/20c	Jan Mládek, kolínský radní	Jakub Šindler, novoměstský měšťan	Vymáhání dluhu 6 kop 30 gr. č. a vyhlášení práva stavného	8.10. 1599
33/23b, 22b	23b/ Havel Rorejz, kolínský soused, 22b/ Burian Čulík, kolínský soused	Jakub Šindler, novoměstský měšťan	Vymáhání dluhů po 7 kopách a 30 gr. č. a vyhlášení práva stavného	5.11. 1599
34/14c	Jakub, syn Pavla Říhového	Pavel Šetele z Ruperštorfu, spoluradní, novoměstský měšťan	Odpověď ve věci vymáhání dluhu	20.12. 1599
35/25c	Václav Reška, kolínský spolusoused	Jiřík Libčer, kožišník, novoměstský měšťan	Vymáhání dluhu 5 kop gr. č.	13.1. 1600
36/26a	Anna Sudoměřka, kolínská obyvatelka	Starší a mladší tovaryši mlynářského řemesla [RNMP jako zastupující instituce]	Žádost o vydání věcí po zemřelém pastorkovi a dotaz RMK na okolnosti jeho násilné smrti	22.1. 1600
37/26b	Anna Sudoměřka, kolínská obyvatelka	Starší a mladší tovaryši mlynářského řemesla [RNMP jako zastupující instituce]	Žádost o vydání blíže neuvedené sumy peněz po pastorkovi	23.2. 1600
38/26c	Anna Sudoměřka, kolínská obyvatelka	Manželka Eliáše Hnáta, mlynáře	Žádost o vydání peněz 5 kop gr.č. a nádobí po zemřelém pastorkovi	23.2. 1600
39/19c	Jakub Čičvárek, kočí, kolínský obyvatel	Kateřina Berounská, novoměstská měšťanka	Žádost o odklad splátky dluhu z peněz získaných z domu (5 kop 30 gr. č.) na termín svatého Havla z důvodu jejich potřeby na zemskou berni	29.4. 1600

Registra (1601, 1602) 1603

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
40/27	Kateřina Henzová, zastupující v případě druhého dluhu svého manžela Joachima Henze	Jan Jangius, novoměstský měšťan	Vymáhání dluhu 55 kop gr. míš. a dluhu 45 kop gr. míš. a oznámení o uvěznění dlužnice	20.4. 1603

Registra 1611-1616

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
41/28	Mikoláš Heršík, správce na haltýři urozeného pána pana Václava Vchynského ze Vchynic	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o zaslání zachovacích listů svědčících o řádném zplození a chování v NMP z důvodu pořízení živnosti v městě Kolíně	13.1. 1612
42/29	Alexander žid, kolínský obyvatel	pan Matěj Miller	Odpověď na blíže neuvedenou záležitost	16.4. 1612
43/30	Petr Ronovský, kolínský spolusoused	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o zapsání, zpečetění a odeslání svědomí blíže nejmenovaných osob do města Kouřimi ve věci sporu s Kateřinou Pechovou o škody a zadržené úroky	26.11. 1612
44/31	RMK [jako samosprávná instituce]	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o poskytnutí informací o Mandaléně, manželce Jana Švorce, vězně, ve věci bigamie	21.11. 1614
45/32c	Saloména Šultysová, kutnohorská měšťanka [RMK jako zprostředkující instituce]	Michal Rychteršic a Václav Šultys z Čimic, novoměstští měšťané, zastupující své manželky	Oznámení o jmenování dne stání na 9. ledna 1615 ve věci kšaftu po Dorotě Soběslavské z Čáslavi	28.11. 1614
46/33a	Dorota Cídička, kolínská obyvatelka	Jan Halas, novoměstský měšťan	Odpověď v blíže neuvedené záležitosti a žádost o shovívavost pro zdravotní a finanční problémy	20.12. 1614
47/32d	Zikmund Kozel z Rýzntálu, plnomocník Salomény Šultysové, kutnohorské měšťanky [RMK jako zprostředkující instituce]	Michal Rychteršic	Oznámení o jmenování dne stání pro velký nesouhlas na 23. března 1615 ve věci kšaftu po Dorotě Soběslavské z Čáslavi	27.2. 1615
48/34c	Mandaléna Hlaváčková, kolínská souseda	kněz Jan Žatecký	Odpověď ve věci splácení dluhu a podiv nad obstavením kolínského souseda Adama Procházky	18.11. 1615

Registra 1612-1616 A

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
49/35	Cyprián Volyňský, primátor, kolínský měšťan	Václav Táborský jinak Pelikán, soukup a správce	Oznámení o dostavení se 20.2. ke stání proti Václavu Hořickému	12.2. 1613
50/36a	RMK [jako samosprávná instituce]	Anna Libčerová, novoměstská měšťanka	Odpověď ve věci dědictví po Annině setře Marianě Reškové, manželce zesnulého Václava Rešky	2.8. 1613
51/34b	RMK [jako zastupující instituce]	kněz Jan Žatecký	Oznámení o uvěznění dlužnice a podiv nad vyhlášením práva stavného	6.3. 1615
52/33c	RMK [jako zastupující instituce]	Jan Halas, novoměstský měšťan	Oznámení o nepřítomnosti dlužnice Doroty Cídičky v Kolíně a žádost o neuplatňování práva stavného na Kolínské	27.6. 1615
53/36b	RMK [jako samosprávná instituce]	Anna Libčerová, novoměstská měšťanka	Oznámení o doručení apelace od vrchního soudu a jmenování dne stání ve věci dědictví na 4. září	29.7. 1615
54/36c	Anna, vdova po Matesovi Aksamitovi, kolínském obyvateli	Anna Libčerová, novoměstská měšťanka	Jmenování druhého termínu stání z důvodu nedostavení se ve věci dědictví na 15. září	5.9. 1615

Registra 1612-1616 B

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
55/37	Jan Kabát, mlynář z obecního hrobského mlýna	RNMP [RMK jako samosprávná instituce]	Psaní ve věci uvězněného Jana Litoměřického, zloděje ve mlýně	28.8. 1614
56/32a	Saloména, manželka Mikoláše Šultyse z Felsdorfu, horníka v Kutné Hoře [RMK jako zprostředkující instituce]	Saloména, manželka Michala Rychteršice, a Anna, manželka Václava Šultyse z Čimic	Předvolání ke stání na kolínském radnici na 19. září 1614 mezi 13. a 14. hodinou celého orloje ve věci dědictví po zesnulé Dorotě Soběslavské, manželce po Blažejovi Soběslavském, čáslavském rychtáři JMC	5.9. 1614

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
57/34a	Mandaléna, vdova po Mikolášovi Hlaváčkovi, kolínská souseda	kněz Jan Žatecký	Žádost o posečkání s termínem splátky dluhu do prodeje nemovitosti	22.11. 1614
58/32b	Saloména, manželka Mikoláše Šultyse z Felsdorfu, horníka a souseda v Kutné Hoře [RMK jako zprostředkující instituce]	Michal Rychteršic a Václav Šultys z Čimic, plnomocníci Salomény Smetánkové, Anny Šultysové, Salomény Rychteršicové, Václava Kluchkého a Kateřiny Kunstatové	Žádost o dostavení se na kutnohorskou radnici 9. a 11. prosince mezi 15. a 16. hodinou celého orloje k podání svědectví ve věci kšaftu po Dorotě Soběslavské, matce Salomény Šultysové	3.12. 1614
59/33b	Dorota Cídička, kolínská souseda ze Zálabského předměstí	Jan Halas, novoměstský měšťan, Dorotin bratr	Žádost o shovívavost při splácení dluhu pro finanční problémy	7.5. 1615

Kouřimská korespondence s Novým Městem pražským

Registra 1565-1569

- 1/ 6. listopadu [1565] /1v
RM Kouřimi píše RNMP na základě blíže neurčitelné žádosti [pravděpodobně se jedná o vymáhání dlužné částky, text je z větší části poškozen].
- 2/ 10. listopadu [15]65 /3r
RM Kouřimi píše RNMP na základě žádosti kouřimské [sou]sedy [...], které nebyl doposud stanoven den stání před novoměstským městským rychtářem ve věci jejího sporu s Ma[hu]lenou Kramářkou, a proto prosí o nápravu.
- 3/ 23. listopadu [15]65 /6v
RM Kouřimi píše RNMP na základě žádosti Zdeňka Kosteláka, který má spor s Matějem Sviňkou, a sděluje, že jim stanovuje den stání na středu 9. ledna [1566].
- 4/ 19. prosince [15]65 /12v
RM Kouřimi píše RNMP na základě žádosti Zdeňka jinak Jana Kosteláka, kouřimského souseda, který potřebuje confirmaci výpisu nálezů, a dále sděluje, že stanovuje výslech Kostelákových svědků na úterý 8. ledna [1566].
- 5/ 16. ledna [15]66 /18v
RM Kouřimi píše RNMP na základě žádosti Zdeňka Kosteláka, kouřimského souseda, který musí nezbytně odcestovat na určitou dobu na Moravu, a proto Kouřimští odkládají den stání s Matějem Sviňkou, novoměstským obyvatelem, o tři neděle.
- 6/ 9. března [15]66 /35r
RM Kouřimi píše RNMP na základě žádosti Reginy Smrčky, kouřimské sousedky, aby přiměla Mandalínu Benešku k zaplacení jejího dluhu 4 kop gr. míš.
- 7/ 17. září [15]66 /64r
RM Kouřimi píše RNMP na základě žádosti kouřimského souseda Jana Pecha, aby přiměla novoměstskou sousedku Annu Kameníkovou z Koňského trhu k zaplacení poloviny z jejího dluhu 229 tolarů (počítáno 1 tolar = 68 krejcarů), tj. 114,5 tolarů, což doposud neučinila.

8/ 13. srpna [1566] /75v
RM Kouřimi píše RNMP na základě žádosti kouřimského souseda Jana Pecha, který vymáhá dluh na Anně Kameníkové, novoměstské sousedce z Koňského trhu, v hodnotě 229 tolarů, a sděluje, že z důvodu Janovy cesty na Moravu odkládá jejich stání o tři neděle.

9/ 16. srpna [1566] /75v
RM Kouřimi píše RNMP na základě odpovědi Anny, vdovy po Václavu Sladovnickovi, ve věci vymáhání 20 kop gr. míš. a sděluje, že podle znění kšaftu má být uvedena suma novoměstskému sousedovi Václavu Maštálkovi vyplacena po smrti Anny z domu, který po ní zůstane; nesouhlasí-li Maštálek s tímto postupem, může se dovolávat práva.

10/ 29. ledna [15]67 /103v
RM Kouřimi píše RNMP na základě žádosti Zdeňka Kosteláka, aby vyrozuměla Matěje Sviňku, manžela Doroty Goliášky, novoměstské sousedky, v blíže neuvedené záležitosti.

11/ 7. února [15]67 /106r
RM Kouřimi píše RNMP, že dlužník Šimon Diblík není doma, a slibuje, že bude po svém návratu obeslán a přiměn splatit dluh Štěpánu Labounskému a Lidmile z Bezdědic, jeho manželce.

12/ 8. března [15]67 /113v
RM Kouřimi píše RNMP na základě žádosti Šimona Diblíka, který odpovídá ve věci svého dluhu, a sděluje, že Diblík dluží na základě „šulbrifu“ 103 kop gr. míš., nikoli 120 kop gr. míš., a že po předložení tohoto „šulbrifu“ bude manželům, Šimonu Labouňskému a Lidmile z Bezdědic, dluh splacen.

13/ 11. března [15]67 /114r
RM Kouřimi oznamuje RNMP, že byla vyřízena apelace mezi Urbanem Mydlářem a Janem Košťálem, a dále sděluje, že obeslala v jejich záležitosti úředníky konířského práva.

14/ 21. května [15]67 /127v
RM Kouřimi píše RNMP na základě žádosti Matouše Srba, u něhož slouží do Vánoc Eva, přítelkyně Mandalény Fričové, a sděluje, že Matouš hodlá Evu za její službu vyplatit, o čemž má být Mandaléna informována.

15/ 31. května [15]67 /130b r
RM Kouřimi píše RNMP na základě žádosti Jana Pecha, kouřimského souseda, aby přiměla

Jiříka a Víta, syny Anny Kameníkové, novoměstské sousedky, k zaplacení dluhu 179 tolarů (počítáno 68 krejcarů za tolar).

16/ 1. června [15]67 /130b r
RM Kouřimi píše RNMP na základě žádosti Zikmunda Drahonického, narozeného ve městě Kouřimi, který byl uvězněn novoměstským městským rychtářem a jemuž byly v této souvislosti odebrány peníze, a sděluje, že sumu, kterou měl Drahonický při sobě, obdržel při prodeji domu, a proto prosí o propuštění z vězení.

17/ 11. června [15]67 /132v
RM Kouřimi píše RNMP na základě žádosti Zikmunda, syna Reginy Drahonické, kouřimské sousedky, a sděluje, že po Zikmundově propuštění z vězení mu novoměstský městský rychtář nenavrátil 3 zlaté uherské a 100 tolarů z částky, která mu byla při zatčení odebrána, a proto prosí o urovnání této záležitosti.

18/ 13. června [15]67 /133r
RM Kouřimi píše RNMP na základě žádosti Urbana Mydláře, kouřimského souseda, který má již delší dobu spor s Janem Košťálem, sousedem z Českého Brodu, o škody mezi nimi, a proto prosí o vyřízení apelace v jejich záležitosti a následné postoupení celé věci právu starších konířů.

19/ 19. června [15]67 /134r
RM Kouřimi píše RNMP na základě žádosti kouřimského souseda Jana Pecha, aby opětovně přiměla Jiříka a Víta, syny Anny Kameníkové, k zaplacení dluhu 179 tolarů, a sděluje, že vzhledem k protahování celé záležitosti požádali o propuštění práva stavného, což bylo zatím poodloženo.

20/ 21. června [15]67 /135r
RM Kouřimi odpovídá RNMP ve věci vyhlášení práva stavného na poddané Evy Říčanské z Olbramovic a ze Zásmuk, o což požádal Šimon Králíček a sděluje, že chce dodržet právní pořádek a počkat na odpověď paní Evy, která doposud v této záležitosti Kouřimské nekontaktovala. [Za textem je připojena poznámka, že odpověď paní Evy byla doručena Pražanům 22. června 1567. Na fol. 134v je text zapsán s datem 20. června a přeškrtnut.]

21/ 5. července [15]67 /138r
RM Kouřimi píše RNMP na základě žádosti Evy [Říčanské] z Olbramovic a ze Zásmuk, která prohlašuje, že nevlastní dotyčný statek, neboť ho postoupila svým synům, a proto je proti vyhlášení práva stavného, o což žádal novoměstský soused Šimon Králíček.

22/ 12. července [15]67 /139v
RM Kouřimi píše RNMP na základě žádosti Jana Pecha, aby přiměla Jiříka a Víta, syny Anny

Kameníkové k dodržení smlouvy, která byla na Novém Městě zaznamenána do městské knihy, a na jejím základě k zaplacení dluhu.

23/ 31. července [15]67 /143r
RM Kouřimi píše RNMP na základě žádosti kouřimského souseda Jana Pecha, aby bylo poodloženo stání s Jiříkem a Vítem, syny po zemřelém Václavu Kameníkovi, z Pechových zdravotních důvodů, a dále oznamuje, že v případě setrvávajícího špatného zdravotního stavu pošle místo sebe svého plnomocníka.

24/ 26. února [15]68 /182b r
RM Kouřimi píše RNMP na základě žádosti Jana Lana, kouřimského primase a spoluradního, který potřebuje svědomí novoměstského měšťánina Mikuláše Řezníka, a sděluje, že se má jmenovaný Mikuláš dostavit v úterý 9. března pod pokutou 3 kop gr. č., které sobě pokládá Jan Lan, do Českého Brodu.

25/ 6. března 1568 /183v
RM Kouřimi píše RNMP na žádost Urbana Mydláře ve věci vymáhání dluhu 30 kop 59 gr. č. na českobrodském sousedovi Janu Košťálovi, a přimlouvá se, aby novoměstští radní vybědli pány při právě konířském k řešení uvedené záležitosti.

26/ 25. srpna 1568 /219r
RM Kouřimi píše RNMP na základě žádosti kouřimského souseda Urbana Mydláře, který potřebuje od starších práva konířského ve věci sporu s novoměstským měšťanem Janem Košťálem svědomí, a proto se Kouřimští přimlouvají, aby se novoměstští radní zasadili o řešení záležitosti.

27/ 18. srpna 1568 /221v
RM Kouřimi píše RNMP v záležitosti Anny Vraštičky z Voskořína a Kristýny Knížatky, obou při právě Nového Města pražského, a sděluje, že Labanský s manželkou Lidmilou se s nimi chtějí do dvou neděl srovnat, Anna Slívková bude postupovat podle smlouvy a peníze odvede po příjezdu do Prahy.

28/ 12. listopadu 1568 /240r
RM Kouřimi odpovídá RNMP na list iniciovaný novoměstským sousedem Adamem Loketským, a sděluje, že zemřela Dorota nájemnice, kouřimská obyvatelka, která po sobě zanechala kšaft, a proto se má Adam dostavit před kouřimské radní.

29/ 21. prosince 1568 /251r
RM Kouřimi píše RNMP na žádost Jana Šimona Diblíka, kterého měl v Kouřimi svými slovy poškodit na cti Jiřík Dvořáček, jenž se ve městě objevil se svými přáteli, a žádá, aby novoměstská rada jmenovala den stání, aby mohlo dojít k nápravě.

Registra 1565-1569

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
1/1	[Blíže neuvedeno, text poškozen]	[Blíže neuvedeno, text poškozen]	[Blíže neuvedeno, vymáhání dluhu ?]	6.11. [1565]
2/2	[Blíže neuvedeno], kouřimská [sou]seda	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o určení dne stání před novoměstským městským rychtářem ve sporu s Ma[hu]lenou Kramářkou	10.11. [15]65
3/3a	Zdeněk Kostelák	Matěj Sviňka	Oznámení dne stání na středu po Třech králích, tj. 9.1. 1566	23.11. [15]65
4/3b	Zdeněk jinak Jan Kostelák, kouřimský soused	Matěj Sviňka, Kostelákův plnomocník	Žádost o zaslání konfirmasi výpisu nálezu ve věci sporu a oznámení Sviňkovi dne stání (8.1.) pro Kostelákovy svědky	19.12. [15]65
5/3c	Zdeněk Kostelák, kouřimský soused	Matěj Sviňka, novoměstský obyvatel	Oznámení o odkladu dne stání z důvodu Kostelákovy cesty na Moravu	16.1. [15]66
6/4	Regina Smrčka, kouřimská souseda	Mandalína Beneška	Žádost o zaplacení dluhu 4 kop gr. míš.	9.3. [15]66
7/5a	Jan Pecha, kouřimský soused	Anna Kameníková, novoměstská souseda z Koňského trhu	Žádost o zaplacení poloviny z dluhu 229 tolarů, počítáno 68 krejcarů za tolar, tj. 114,5 tolarů	17.9. [15]66
8/5b	Jan Pecha, kouřimský soused	Anna Kameníková, novoměstská souseda z Koňského trhu	Žádost o zaplacení dluhu 229 tolarů a oznámení o odkladu dne stání z důvodu cesty na Moravu	13.8. [1566]
9/6	Anna, vdova po Václavu Sladovnickovi	Václav Maštálek, novoměstský měšťan	Odpověď ve věci vymáhání 20 kop gr. míš.	16.8. [1566]
10/3d	Zdeněk Kostelák	Matěj Sviňka, manžel Doroty Goliášky, novoměstské sousedky	Žádost v blíže neuvedené záležitosti	29.1. [15]67
11/7a	RM Kouřimi [jako samosprávná instituce]	Šimon Labouňský a jeho manželka Lidmila z Bezdědic	Oznámení o nepřítomnosti dlužníka Šimona Diblíka v Kouřimi	7.2. [15]67

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
12/7b	Šimon Diblík	Šimon Labouňský a Lidmila z Bezdědic	Odmítavá odpověď ve věci vymáhání dluhu 120 kop gr. míš., místo 103 kop gr. míš.	8.3. [15]67
13/8a	RM Kouřimi [jako zastupující instituce]	RNMP [jako samosprávná instituce]	Oznámení o vyřízení apelace mezi Urbanem Mydlářem a Janem Košťálem a o obeslání konířského práva ve věci ze sporu vzniklých škod	11.3. [15]67
14/9	Matouš Srb	Mandaléna Fričová	Odpověď ve věci zaplacení za službu Evě, přítelkyni Mandalény	21.5. [15]67
15/5c	Jan Pecha, kouřimský soused	Jiřík a Vít, synové Anny Kameníkové, novoměstské susedky	Žádost o zaplacení dluhu 179 tolarů (68 krejcarů za tolar)	31.5. [15]67
16/10a	Zikmund Drahonický, narozený v městě Kouřimi [RM Kouřimi jako zastupující instituce]	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o jeho propuštění z vězení a jemu navrácení peněz za prodaný dům	1.6. [15]67
17/10b	Zikmund, syn Reginy Drahonické, kouřimské susedky	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o navrácení 3 uherských zlatých a 100 tolarů od novoměstského městského rychtáře	11.6. [15]67
18/8b	Urban Mydlář, kouřimský soused	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o vyřízení apelace ve věci sporu s Janem Košťálem, sousem z Českého Brodu, a odeslání záležitosti k právu starších konířů	13.6. [15]67
19/5d	Jan Pecha, kouřimský soused	Jiřík a Vít, synové Anny Kameníkové, novoměstské susedky	Žádost o zaplacení dluhu 179 tolarů a pohrůžka právem stavným	19.6. [15]67
20/11a	Urozená paní paní Eva Říčanská z Olbramovic a ze Zásmuk [RM Kouřimi jako zprostředkující instituce]	Šimon Králíček	Odpověď ve věci vyhlášení práva stavného na poddané Evy Říčanské z Olbramovic	21.6. [15]67
21/11b	Urozená paní paní Eva Říčanská z Olbramovic a ze Zásmuk [RM Kouřimi jako zprostředkující instituce]	Šimon Králíček, novoměstský soused	Zamítavá odpověď ve věci vyhlášení práva stavného	5.7. [15]67
22/5e	Jan Pecha	Jiřík a Vít, synové Anny Kameníkové	Žádost o dodržení smlouvy zapsané v novoměstských městských knihách a o zaplacení dluhu	12.7. [15]67

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
23/5f	Jan Pecha, kouřimský soused	Jiřík a Vít, synové zemřelého Václava Kameníka	Žádost o odklad stání ze zdravotních důvodů a oznámení o případném vyslání plnomocníka	31.7. [15]67
24/12	Jan Lan, kouřimský primas a spoluradní	Mikuláš Řezník, novoměstský měšťan	Žádost o poskytnutí svědectví v Českém Brodě 9. března pod pokutou 3 kop gr. č.	26.2. [15]68
25/8c	Urban Mydlář, kouřimský soused	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o urychlení záležitosti dluhu 30 kop 59 gr. č. řešené před staršími práva konířského	6.3. [15]68
26/8d	Urban Mydlář, kouřimský soused	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o urychlení záležitosti vydaného svědectví od pánů práva konířského	25.8. [15]68
27/13,14	13/ Labanský s manželkou Lidmilou ; 14/ Anna Slavíková	Anna Vraštička z Voskořína a Kristýna Knížatka	Odpovědi ve věci vymáhání dluhů: 13/ příslib splátky do 2 týdnů; 14/ dodržení smlouvy způsobu navrácení peněz	18.8. [15]68
28/15	RM Kouřimi [jako samosprávná instituce]	Adam Loketský, novoměstský soused	Oznámení o úmrtí Doroty nájemnice, kouřimské obyvatelky, a předvolání ve věci kšaftu	12.11. [15]68
29/16	Jan Šimon Diblík	Jiřík Dvořáček	Žádost o jmenování dne stání ve věci urážky na cti	21.12. [15]68

Kutnohorská korespondence s Novým Městem pražským

Registra (1545, 1571, 1572, 1573)1575-1584 (1585, 1587)

- 1/ 10. června 1575 /3v
RMKH píše RNMP na základě žádosti Kateřiny, dcery po zemřelé novoměstské sousedce Anně Rejskové z Růžové ulice, a sděluje, že jmenovaná Kateřina se dozvěděla, že by měly již být složeny při právě NMP purkrechtní peníze za prodaný dům po matce a ráda by si je vyzvedla, protože se dostali s manželem Nikodémem do finančních obtíží, ovšem obává se, že by jí nemusely být vydány, protože má dluh, a proto prosí, aby jí i přes to byly vyplaceny.
- 2/ 25. června 1575 /7v
RMKH píše RNMP na základě žádosti kutnohorského radního písaře Jana Veverina,¹¹⁹⁷ že mu jsou dlužni Kateřina, manželka urozeného pana doktora Gabriela Svěchýna z Paumberku, 16 zlatých uherských a Matěj Valouch, novoměstský soused, 9 kop gr. míš., a proto prosí o pomoc při vymáhání pohledávek.
- 3/ 27. června 1575 /8r
RMKH píše RNMP na základě žádosti Petra Bernáška, kutnohorského spoluradního, aby sdělila Duchkovi Berounskému, že se má do dvou neděl od data listu dostavit ke stání ve věci nároku cti, což doposud neučinil.
- 4/ 11. července 1575 /10v
RMKH píše RNMP na základě žádosti Anny Šutýřové (Šutýřky), kutnohorské obyvatelky, která má spor s Petrem jinak Blažkem Přijmizelím a potřebuje vydání svědectví novoměstského obyvatele Adama Cukráře, žijícího nedaleko Horské brány.
- 5/ 20. února 1576 /47v-48r
RMKH píše RNMP na základě žádosti Kordule Tapineusové,¹¹⁹⁸ která odpovídá ve věci jejího dluhu 6 kop gr. za hořké pivo Tomáši Kašenskému, novoměstskému sousedovi/spolusousedovi, a sděluje, že Kordule prosí o odklad splátky dluhu do svatého Havla, neboť se kvůli požáru dostala do finančních nesnází.

¹¹⁹⁷ Veverin býval věřitelem i v Kutné Hoře a též např. v Hradci Králové. (KAPAVÍKOVÁ – VANĚK, s. 53.)

¹¹⁹⁸ Kordula Tapineusová (Tapinová) byla manželka Jana Tapina, který působil v letech 1557-1568 jako kutnohorský městský písař.

6/ 21. února 1576 /48v
RMKH odpovídá RNMP ve věci kutnohorských dlužníků novoměstské sousedky Alžběty Petráškové za hořké pivo a sděluje, že Iva od Tobolářů dluh popírá, a proto nemohla být uvězněna, Markyta z váhy se chystá peníze osobně předat po postním jarmarce, kdy se chystá do Prahy, Jan Dlouhý má výhrady a Janu Kuklíčkovi bude obsah listu oznámen, až se vrátí domů.

7/ 26. dubna 1576 /54v
RMKH sděluje RNMP, že Stanislav Kožišník bude o dluhu uvedeném v kšaftu po Vítu z Grznáru informován po svém návratu domů, Jan Mokrový má výhrady a Faltýn Kožišník posílá po Kryštofovi Tenglovi 4 kopy gr. č.

8/ 22. května 1576 /62r
RMKH odpovídá RNMP ve věci dědictví v hodnotě 15 kop gr. č. po Anně Veselkové, matce Martina Konváře, který byl informován novoměstskou sousedkou Kristýnou Beštovou, že již byla uvedená suma složena při právě Nového Města, a proto mají být peníze z dědictví, jehož ručiteli byli pan Jan Štelka a Řehoř Kryčka, novoměstští sousedé, odeslány po poslu, který doručí tento misiv.

9/ 12. srpna 1576 /67v
RMKH píše RNMP na základě žádosti Mateše Kerbera, kutnohorského souseda, který se zaručil za Šimona formana v záležitosti jeho dluhu 15 zlatých uherských, následně byl ovšem obstaven a uvězněn, a proto nyní žádá, aby mu forman uvedenou částku navrátil.

10/ 12. dubna 1577 /92v
RMKH odpovídá RNMP ve věci Jiříka Vrlíka, který se ukrýval, a proto byl až nyní uvězněn [pravděpodobně pro dluhy], a proto Kutnohorští doufají, že nedojde na popud Jana Vinkelheidera k vyhlášení práva stavného.

11/ 17. května 1577 /95r
RMKH píše RNMP na základě žádosti kutnohorského měšťana Adama Urbánků, který se nemohl doposud dostavit na Nové Město k vyzvednutí dlužních peněz v hodnotě 7 kop gr. míš. od Martina Petržilky, řezníka U Svatého Petra, a proto za sebe posílá svého zmocněnce Jana Strejčka, který je má vyzvednout.

12/ 8. července 1577 /104r
RMKH píše RNMP v záležitosti uvězněného Václava Zehubského, který se přiznal při právě města Nymburka, že se svými pomocníky měl zabít mlynáře u Bělý a ve vsi Libice vykrást kostel, a proto Kutnohorští žádají, zda by jim mohl novoměstský městský rychtář, který se jmenovaným měl mít již dočinění, o něm poskytnout informace.

13/ 21. června 1578 /136v
RMKH píše RNMP na základě žádosti kutnohorského souseda Pavla Pilgrama, kterému dluží

pan Jan Vinkelheider „*okolo 30 kop více neb mejně*“, a sdělují, že má jmenovaný Jan dluh odvést, popř. nebude-li chtít peníze zaplatit, má být stanoven před Novoměstskými den stání.

14/

12. ledna 1579

/165r

RMKH odpovídá RNMP na žádost Václava Litoměřického, kterému je dlužen Urban forman za dva sudy piva, a sděluje, že teprve nyní se nejmenovaný Urban a taktéž forman Jan Koukolíček k dluhu doznali a mají ho urovnat, ovšem odmítají, že by byli dlužni za stravu, a proto se může v případě odporu jmenovaný Václav dostavit kdykoli před kutnohorské právo.

15/

14. února 1579

/197v-198r

RMKH odpovídá RNMP na žádost novoměstského souseda Mikuláše Boskovského, kterému dluží Anna Eliáška a Eva Libáková blíže neurčitou částku, a sdělují, že vzhledem k chudobě a závažné nemoci, kterou obě trpí, posílá Eva jmenovanému Mikulášovi 1 kopu gr., Anna 2 kopy gr. a žádají za prominutí zbytku dluhu, za což se kutnohorští radní též přimlouvají, znajíce situaci obou jmenovaných.

16/

10. dubna 1579

/200r

RMKH píše RNMP v záležitosti Jana Koška, kutnohorského obyvatele, který se přiznal, že nesrovnal doposud dluh 14 kop gr. u Martina Macháče, novoměstského souseda, a že za martinova života odvedl pouze 1 kopu grošů, a proto byl vyzván kutnohorskými radními, aby dluh Kuňce, vdově po Martinovi, do dvou týdnů zaplatil.

17/

16. února 1580

/207v

RMKH odpovídá RNMP, která Kutnohorské kontaktovala na žádost rady města Litoměřic, protože Václav Vorel, jistec a dlužník spadající pod kutnohorské právo, doposud neodvedl peníze Janu Bognarovi z Litoměřic, a sděluje, že jmenovaný Václav se nezdržuje doma ani není vědomost, kde je, a proto dostal kutnohorský městský rychtář instrukci, že ho má vsadit do vězení, jakmile se objeví. Kutnohorští proto doufají, že Novoměstští nevyhlásí na kutnohorské obyvatele právo stavné.

18/

25. února 1580

/209r

RMKH odpovídá RNMP na žádost Kašpara Albrechta, kterému dluží Zikmund Kozel 20 kop gr., sděluje, že jmenovaný Zikmund přislíbil peníze odvést proti náležité kvitanci příští pondělí, a proto nebude-li s tím Kašpar souhlasit, má se dostavit ve středu 9. března do Kutné Hory k stání.

19/

13. května 1580

/217v

RMKH píše RNMP v záležitosti Jind[řicha] Bzeneckého, který se doznal, že dluží Kateřině Beškové pouze 2 kopy 15 gr. č., které přislíbil odvést, a proto se má jmenovaná Kateřina v případě odporu dostavit před kutnohorského městského rychtáře ke stání.

20/ 21. července 1580* /229r
RMKH oznamuje RNMP, že již delší dobu má kutnohorský soused Jiřík Sedláček soudní spor s Dorotou Moravanskou před pány staršími koníři [zápis nedokončen].

21/ 22. července 1580 /229r
RMKH odpovídá RNMP v záležitosti dluhu Jana Koška, kutnohorského obyvatele, a sděluje, že jmenovaný se právě nenachází při právě města Kutné Hory, ale jakmile se navrátí, bude přiměn, aby zaplatil dluh vdově Kuňce, novoměstské sousedce. Kutnohorští doufají, že tedy nedojde k vyhlášení práva stavného.

22/ 11. listopadu 1580 /238v
RMKH odpovídá RNMP na žádost Václava [...]še a sděluje, že Václav od Slona, kutnohorský soused, vypověděl, že se ho obsah žádosti netýká, přesto však posílá odpověď.

23/ 5. srpna 1581 /281r
RMKH opět odpovídá RNMP v záležitosti kutnohorských mistrů a cechmistrů konvářského řemesla, kteří řeší s novoměstskými mistry a cechmistry konvářského a zvonařského řemesla blíže neuvedenou záležitost.

24/ 23. září 1581 /281v
RMKH sděluje RNMP v blíže neuvedené souvislosti, že před několika nedělemi zemřel mlynář Jakub jinak Kubina.

25/ 28. září 1581 /287v
RMKH odpovídá RNMP na blíže nespecifikovanou žádost Adama Kořeničky a Jana Zelenovského a sděluje, že odsílá současně spis s odpovědí Jiříka Holoubka.

26/ 30. října 1581 /294r
RMKH odpovídá RNMP v záležitosti vymáhání dluhu na Janu Kaláškovu, novoměstském soususedovi, který doposud nesplatil zbytek dluhu, tj. 2,5 kopy gr., Šebestiánu jinak Šebkovi, řezníku a kutnohorskému sousedovi, přestože již Kutnohorští odesílali jedno přímluvné a ohradní psaní, a proto se mají novoměstští zasadit o urovnání záležitosti, aby nedošlo i přes malou částku k vyhlášení práva stavného.

27/ 13. prosince 1581 /300v
RMKH píše RNMP na základě žádosti Anny kolářnice, kterou při podávání žádosti zastoupil její manžel Matěj kuchař, a sděluje, že jmenované Anně je dlužna novoměstská souseda Kateřina kolářnice nad Andělskou zahradou 19 kop gr., obvěněných peněz, a proto je má jmenovaná Kateřina odvést, neboť je potřebuje Matěj k uhrazení poplatku za zisk měšťanství.

28/ 26. května 1580 [!] /318v
RMKH odpovídá RNMP na žádost Václava Litoměřického a sděluje, že přikázala Anně

Soběhrdce, Vojtěchu z Perkrova, Ondřeji Šíchovi, Jakubovi formanovi, Machu Urbanovi a Janu Dlouhému uhradit jejich dluhy, dále že Gabriel Vlach se zná pouze k dluhu 22 kop gr. a 5 sudům piva po 2 kopách 30 gr. a že Anna Kotková a Adam Budínecký [?] připojují spis s odpovědí.

29/ 25. srpna 1582 /327r
RMKH píše RNMP na základě blíže nespecifikované žádosti kutnohorského souseda Jana Kaplana a připojuje též jeho spis.

30/ 2. října 1582 /333
RMKH píše RNMP na základě žádosti kutnohorského poddaného Jiříka Vyletěla ze vsi Veletov, kterému dluží novoměstský spoluměšťan Burjan Zderazský za klisnu 11 kop gr. míš. a 1 kopu gr. za vzniklé škody, a proto se mají Novoměstští zasadit o to, aby jmenovaný Burjan dluh zaplatil.

31/ 26. října 1582 /344v
RMKH odpovídá RNMP na žádost novoměstského spoluměšťana Jana Cyrila, věřitele Martina šenkýře od Bakalářů,¹¹⁹⁹ a sděluje, že přikládá spis s podrobnější odpovědí.

32/ 30. října 1582 /346v
RMKH opětovně píše RNMP na základě žádosti kutnohorského poddaného Jiříka Vyletěla ze vsi Veletov, kterému dluží novoměstský spoluměšťan Burjan Zderazský za klisnu 11 tolarů a 1 kopu gr. za vzniklé škody, a proto se mají Novoměstští, kteří doposud neodpověděli na předchozí kutnohorské psaní v této záležitosti, zasadit o to, aby jmenovaný Burjan dluh zaplatil.

33/ 26. ledna 1583 /370r
RMKH píše potřetí RNMP na základě žádosti kutnohorského poddaného Jiříka Vyletěla ze vsi Veletov, kterému ještě dluží novoměstský spoluměšťan Burjan Zderazský 5 kop gr. a již 2 kopy gr. za vzniklé škody, a proto se mají Novoměstští zasadit o to, aby jmenovaný Burjan dluh zaplatil.

34/ 20. února 1583 /376v
RMKH píše RNMP na základě žádosti kutnohorské obyvateľky Ludmily, manželky Jakuba Ryšavého, formana, který je již 3 týdny vězněn na Novém Městě pro dluh Václavu Litoměřickému, a sděluje, že se chce jmenovaná Ludmila s Václavem porovnat, aby byl manžel propuštěn, a proto nabízí místo peněz 2 koně i s vozem.

35/ 13. března 1583 /409v
RMKH píše RNMP, že se na Kutnohorské obrátil Jan Faberius, narozený v Kutné Hoře, aby se za něho radní přimluví u Novoměstských, protože se jmenovaný Jan oženil na Nové

¹¹⁹⁹ Bakalářovský dům vlastnil až do své smrti právě v roce 1582 Pavel Hraběšinský (z Tábora), který byl kutnohorským městským písařem. Poté co podlehl nákaze morem, zdědili většinu jeho majetku manželka Mariana a syn Václav. (KAPAVÍKOVÁ – VANĚK, s. 57-58.)

Město a rád by si zde otevřel živnost, získal dům a též měšťanství, proto prosí, aby mu bylo vyhověno.

Registra 1581-1588

36/ 11. listopadu 1581 /3
RMKH znovu píše RNMP v záležitosti vymáhání dluhu na Janu Kaláškovu, novoměstském sousedovi, který doposud nesplatil zbytek dluhu, tj. 2,5 kopy gr., Šebestiánu jinak Šebkovi, řemesla řeznického, kutnohorskému sousedovi, a proto se mají Novoměstští zasadit o urovnání záležitosti, aby nedošlo i přes malou částku k vyhlášení práva stavného.

37/ 4. prosince 1581 /8v
RMKH opět píše RNMP na základě žádosti kutnohorského souseda Šebestiána jinak Šebka, kterému dlužil Jan Zoubek jinak Kalášek 2 kopy 30 gr. č., a sděluje, že může být jmenovaný Kolášek propuštěn z novoměstského vězení, protože byl Šebkovi dluh splacen v městě Čáslavi.

38/ 14. ledna 1582 /19r
RMKH píše RNMP na základě žádosti kutnohorského souseda Jana Zdravého, který doposud neobdržel odpověď v záležitosti vymáhání dluhu 33 kop 30 gr. č. na Valentinu Kočím, a proto požádal o vyhlášení práva stavného, což bylo prozatím poodloženo.

39/ 16. května 1582 /35v
RMKH odpovídá RNMP na žádost Jana Kostrouna, novoměstského souseda, kterému je dlužný 13 kop 45 gr. č. Jan Judejův, kutnohorský soused, a sděluje, že jmenovaný dlužník prosí o odklad splátky o 6 neděl.

40/ 25. července 1582 /44v-45r
RMKH odpovídá RNMP na žádost Václava Litoměřického ve věci jeho dlužníků z Kutné Hory a sděluje, že s ohledem na finanční těžkosti prosí dlužníci o projevení křesťanské lásky, a dále že Urban a Jan Dlouhý, formané, se chystají do Prahy dluh urovnat.

41/ 7. září 1582* /52v
RMKH píše RNMP na základě žádosti Jana Kaplana, kutnohorského souseda a spoluradního, že se s ohledem na výskyt moru odkládá stání, kterého se mají zúčastnit ručitelé za Matěje z Božegrova Ondřej Bambas a Bartoloměj Pražský, na 8. září.

42/ 19. března 1583 /69r
RMKH odpovídá RNMP na žádost Jana Káry, který požádal o splacení dluhu po nebožtíkovi Bartoloměji Chyzderovi poručníky pozůstalého statku, a sděluje, že poručníci hodlají dluh urovnat, a proto prosí o zaslání kvitance.

43/ 2. května 1583 /95v
RMKH odpovídá RNMP na žádost Tomáše Koníčka a sděluje, že Barbora, vdova po Vojtěchu Prknovském má výhrady k vymáhanému dluhu, a proto se má jmenovaný Tomáš dostavit ve středu 22. května ke stání do Kutné Hory.

44/ 5. června 1583 /102
RMKH odpovídá RNMP v žádosti novoměstského měšťana Tomáše Koníčka, který v příchozím listu zdůvodňoval, proč se nedostavil ke stání do Kutné Hory, a sděluje, že Barbora Vojtěchová i nadále tvrdí, že není dlužna, a proto je stanoven nový termín stání na středu 8. června.

45/ 27. července 1583 /127v-128r
RMKH píše RNMP na základě žádosti Mandalíny Kaplanové (Kaplanky), která má spor o škody před pány desítisoudci s Ondřejem Bambasem a Bartolomějem Pražským, a sděluje, že se jmenovaná Mandalína nemůže osobně zúčastnit stání v záležitosti vyslechnutí si apelace, a proto za sebe posílá plnomocníka.

46/ 30. července 1583 /128v
RMKH píše RNMP na základě blíže nespecifikované žádosti Zikmunda Zygela, který dluží 14 kop gr. Václavu Litoměřickému, novoměstskému sousedovi, a který je toho času ve vězení.¹²⁰⁰

47/ 22. září 1583 /149v
RMKH píše RNMP na základě žádosti kutnohorského souseda Jakuba Suda, pekaře, kterému již 4 roky dluží Martin ml. Žatecký, novoměstský souseď, 15 kop gr., a sděluje, že se prozatím odkládá vyhlášení práva stavného.

48/ 27. září 1583 /152v
RMKH píše RNMP v záležitosti dlužníků Václava Litoměřického, a sděluje, že poručníci Gabriela Vlacha již složili při právě závdavek, rukojmí za Zikmunda Zygela slíbili dluh zaplatit příští neděli, Fridrich Rocker posílá odpověď, taktéž Ondřej Lazebník, Jan Dlouhý a Jan kočí dluh splatí o jarmarce při své cestě do Prahy, Urban forman odvede dluh do dvou neděl prostřednictvím svého posla a Barbora Vojtěchová odsílá dluh 45 gr., nic víc.

49/ 29. září 1583 /153v
RMKH odpovídá RNMP v záležitosti Kateřiny Beštové, která má spát ve statku patřícím údajně Kateřině Plzákové, a sděluje, že si Beštová pro řešení sporu zřídila plnomocníka.

¹²⁰⁰ Pravděpodobně žádá o propuštění z vězení a odklad splátky dluhu, popř. činí příslib splátky v určitém termínu.

50/ 11. listopadu 1583 /161v-162r
RMKH odpovídá RNMP na žádost novoměstské sousedky Kateřiny Plzákové, manželky Urbana Plzáka, která požaduje peníze ze statku, který drží Kateřina Beštová, a sděluje, že Kateřina Beštová vedle spisu pro novoměstskou sousedku již při kutnohorském právě složila základ, a proto se má jmenovaná Kateřina v případě nesouhlasu dostavit od středy za dva týdny v 15 hodin celého orloje před kutnohorské radní, aby si mohla i případně základ vyzvednout.

51/ 17. listopadu 1583 /164v
RMKH píše RNMP na základě žádosti Jiříka Škrleho, která se týkala odkazu majetku za opatrování Martinem Vinařem, novoměstským obyvatelem, žijícím u Náměti v domě Smíškově.

52/ 3. února 1584 /168r
RMKH odpovídá RNMP v záležitosti žádosti dlužnice Markyty Zlomkové a sděluje, že připojuje spis Jakuba Zboreckého, kutnohorského souseda, s jeho odůvodněním, proč již nemůže dále odkládat její splátku dluhu.

53/ 17. února 1584 /175v
RMKH píše RNMP na základě žádosti Markyty Zlomkové, která učinila dohodu se svým věřitelem Jakub Zboreckým a byl jí stanoven termín splátky 4 kop 28 gr. míš. k sv. Jiří, a proto nemá být do uvedené doby upomínána.

54/ 21. února 1584 /176r
RMKH píše RNMP na základě žádosti osiřelé vdovy Mandalíny Kaplanky, kutnohorské sousedky, která má spor s Ondřejem Bambasem a Bartolomějem Pražským, a prosí o urychlení řešení záležitosti, aby mohla již být věc ukončena a ona dostala, co jí náleží.

55/ 29. září 1584 /189
RMKH opětovně píše RNMP¹²⁰¹ na základě žádosti kutnohorského obyvatele Jana Sládka a sděluje, že jmenovaný má odkaz po svém otčímovi Matouši Smetířském, jehož správu mají na starosti úředníci záduší sv. Klimenta, a proto prosí o jeho vydání.¹²⁰²

56/ 18. října 1584 /198v
RMKH odpovídá RNMP¹²⁰³ v žádosti Jana Sládka, který opětovně žádá úředníky a starší záduší svatého Klimenta, aby mu byl vydán odkaz v hodnotě 50 kop gr.

¹²⁰¹ Tento zápis porušuje chronologický sled konceptů v registrech 1581-1588. K tomu srov. s. 100.

¹²⁰² Na foliu 215r je přeškrtnutý zápis týkající se Lidmily Klatovské, Mandalíny Johanesky a Anny Horové z 10. dubna 1584.

¹²⁰³ Tento zápis porušuje chronologický sled konceptů v registrech 1581-1588. k tomu srov. s. 100.

57/ 19. března 1584 /207r
RMKH odpovídá RNMP v žádosti Václava Kamenského z Mírova a sděluje, že Lidmila Klatovská požaduje, aby byla dodržena smlouva o odvedení dluhu, který učinila ještě za svého života Václavova zemřelá manželka Bohunka.

58/ 10. dubna 1584 /214v
RMKH píše RNMP na základě žádosti kutnohorského obyvatele Jana Sládka, který se dozvěděl, že zemřel Matouš Smetířský a že mu měl na základě poslední vůle jako svému pastorkovi zanechat část majetku, a proto prosí o náhled do úředního materiálu.

59/ 11. dubna 1584 /215v
RMKH odpovídá RNMP v záležitosti Václava Kamenského z Mírovic, který odmítá tvrzení Lidmily Klatovské ohledně dluhu, a sděluje, že se proto má jmenovaný dostavit ke stání do Kutné Hory 23. dubna ve 14 hodin.

60/ 18. května 1584 /231r
RMKH píše RNMP na základě žádosti kutnohorského souseda z Kaňku Jana Sedláčka, který se dozvěděl, že při právě Nového Města byl podroben útrpnému právu nějaký Adam, bratr Jiříka Roubíčka, jehož popis se hodí na zloděje, který Janovi před čtvrt rokem ukradl šaty, klenoty a peníze a byl posléze popsán zločinci popravenými následně v Kutné Hoře.

61/ 16. června 1584 /244
RMKH píše RNMP na základě žádosti Jana Tanečného jinak Sládka, kterému měl odkázat Matouš Smetířský, hospodář, v kšaftu 50 kop gr., a proto prosí, aby mu byla spravedlnost vydána podle práva.

62/ 16. června 1584 /244v
RMKH odpovídá RNMP v záležitosti Evy od Sotiatrů a sděluje, že Dorota a Kateřina., sestry Ječmínkovy, které zdědily statek po Řehoři Hrůzovi, odmítají, že by Evě dlužily v této souvislosti 40 kop gr. č.

63/ 16. června 1584 /248r
RMKH odpovídá RNMP v záležitosti kupce Jiříka Reinharta, kterému dluží Anna Horová blíže neuvedenou sumu, a sděluje, že Anna i s manželem odmítají, že by dlužila tolik a že chce do dvou neděl odpovídající sumu peněz složit při právě Kutné Hory.

64/ 23. června 1584 /248v
RMKH píše RNMP v záležitosti výpovědi Vávry Holého při útrpném právu, který mj. zmínil nějakého Adama Zmučeného, s nímž měl páchat vraždy, a proto Kutnohorští žádají, aby novoměstští radní postupovali v takovém případě podle práva.

65/ 27. června 1584 /250v
RMKH píše RNMP na základě žádosti urozeného pana Jana Libenického z Vrchoviště a na Libenicích, který vymáhá 64 kop míš. za vepře, a sděluje, že v případě neuspokojení věřitele dojde k vyhlášení práva stavného na novoměstské sousedy.

66/ 19. října 1585 /335r
RMKH píše RNMP ve věci Jana Sládka a sděluje, že jmenovanému již bylo jakožto pastorkovi po jeho otčímu Matěji Smetířském dáno 30 kop gr., a proto má být ještě vyplacen zbytek 20 kop gr.

67/ 17. září 1586 /414r
RMKH odpovídá RNMP na stížnost Tomáše Koníka ve věci nedodaných 8 kop gr. míš. z dluhu Zikmunda Zygeleho a sděluje, že jmenovaný dlužník se opozdil se splátkou kvůli finančním problémům, ovšem s touto odpovědí již uvedenou sumu odsílá.

68/ 23. dubna 1587 /454v
RMKH odpovídá RNMP na žádost Václava Litoměřického, novoměstského souseda, ve věci dluhu Anny, manželky kutnohorského souseda Jiříka Pytlíka, a sděluje, že Annin manžel o dluhu nevěděl, ale že se uvoluje, že ho zaplatí.

69/ 29. října 1587 /491v
RMKH odpovídá RNMP na žádost novoměstského souseda Oldřicha Konváře ve věci jeho dědictví po otci a sděluje, že jeho matka Eva Kotková prosí syna, aby jí počkal rok s výplatou dědictvého podílu, protože se dostala do finančních těžkostí.

70/ 9. května 1588 /512v
RMKH píše RNMP v záležitosti nějakého Petra Černíčka, bydlícího u Pěničků v podnájmu na Koňském trhu a občas též prodávajícího na jarmarku, že se měl podle útrpného vyznání kutnohorského vězně Jana Melnera dopustit ještě s dalšími lidmi vykrádání domů, a proto Kutnohorští žádají, aby byl jmenovaný Petr zajištěn podle práva.

71/ 8. června 1588 /519v-520r
RMKH odpovídá dotčeně RNMP na žádost novoměstského měšťana Tomáše Koníka, který se obořil na úřední postup kutnohorských radních ve věci dluhu, a sděluje, že v domnění, že Tomáš nic nenamítá proti propuštění jeho dlužníka Zikmunda Zygele z vězení, radní vězně s podmínkou ručitelů propustili, a dále sděluje, že již byly dlužné peníze složeny při právě Kutné Hory, a proto si pro ně může Koník kdykoli poslat.

72/ 21. června 1588 /522v-523r
RMKH píše RNMP na základě žádosti Jiříka Vošky, který se chce oženit s Annou, dcerou a sirotkem po Blažejí Mlynáři, náležející do farnosti na Novém Městě pražském, a proto Kutnohorští žádají, aby jim byl sňatek povolen.

73/ 15. září 1588 /535r
RMKH odpovídá RNMP v žádosti Jana Knypsa,¹²⁰⁴ který požádal Annu Gurbrovou, kutnohorskou sousedku o odklad splátky dluhu na 17. října, a sděluje, že v této věci Anna dala souhlas, v záležitosti Knypsova uvěznění kvůli kutnohorskému sousedku Janu Tichému oznamuje, že má být Knyps propuštěn na rukojemství a složit hned 25 kop gr.

Torzo z register (22.10.-10.12. 1584)

74/ 8. listopadu 1584 / „11r“
RMKH odpovídá RNMP v záležitosti urozené paní paní Mandalény z Vartmberka, která požádala Kutnohorské o vyhlášení práva stavného na Novoměstské, a sděluje, že Kutnohorští přesvědčili šlechtičnu, aby s vyhlášením posečkala a hledala jiný způsob řešení záležitosti.

Registra 1601-1614

75/ 24. září 1601 /27v
RMKH píše RNMP ve věci svého vězně Jana Holého, narozeného na Starém Městě pražském a syna Jana Lazebníka, který při útrpném právu vypověděl, že se měl krádeží především v pražských městech dopouštět s Jakubem jinak Kubou Slavíkem, podruhem na Vysoké baště pod Horskou branou, jdoucí na Poříčí, a proto má být jmenovaný Jakub zajištěn a dopraven v pondělí 1. října do Kutné Hory ku právu.

76/ 10. října 1601 /71v
RMKH píše RNMP na základě žádosti Daniela Epinea, zvonaře a rodilého spoluobyvatele z Kutné Hory, kterého měl na cti poškodit Eliáš Rotnperger, a proto Kutnohorští sdělují, že chce jmenovaný Epineus hájit svou poctivost, v čemž mu mají být Novoměstští nápomocni, aby nebylo poškozeno jeho dílo.

77/ 21. června 1602 /91r
RMKH odpovídá RNMP na žádost Martina Kundratického, novoměstského měšťana, který se nemůže dostavit v pondělí 24. června ke stání s Matesem Sysnerem u práva města Kutné Hory, a proto Kutnohorští sdělují, že žádosti vyhovují a stání odkládají o šest neděl, tj. na pondělí 5. srpna.

78/ 15. září 1602 /104v
RMKH odpovídá RNMP na žádost novoměstského měšťana Václava Janíka [?], který chtěl, aby byla uvězněna jeho dlužnice Mandaléna Krtilka, a sděluje, že připojuje spis Jana Letíka, v němž jmenovaný vysvětluje, proč dotčenou Mandalénu do vězení „nepostavil“.

¹²⁰⁴ Tento zápis patří společně se dvěma novoměstskými koncepty z register 1588-1591 (1593) k jediným, které spolu souvisejí. Srov. s. 203.

- 79/ 25. září 1602 /175v
RMKH odpovídá RNMP na opětovnou žádost novoměstského měšťana Mikuláše Donáta a sděluje, že kutnohorský radní Matěj Dítě, horník, se podivuje, že je znovu kontaktován, a opakuje svůj postoj, že jmenovanému Donátovi není ničím dlužný.
- 80/ 10. srpna 1604 /192r
RMKH píše RNMP na základě žádosti Mikuláše Vodňanského z Čazarova, kutnohorského radního, který měl blíže nespecifikovaný incident s novoměstským měšťanem, když jel se svou čeládkou po silnici, a proto žádá o nápravu.
- 81/ 3. března 1605 /226r
RMKH odpovídá RNMP na žádost novoměstského měšťana Mikuláše Hradeckého a sděluje, že připojuje spis Řehoře Fidelise, spolehorníka, který i jménem své manželky osvětluje, proč hodlá dodržet právní postup v blíže nespecifikované záležitosti.
- 82/ 5. května 1606 /298v-299r
RMKH píše RNMP na základě žádosti Doroty Čechtické jinak Vodičkové, spolehornice, která potřebuje svědomí od novoměstského obyvatele Nikodéma, hospodáře od Veselků na Koňském trhu, a jeho manželky Kateřiny v příčině sporu s kolínským sousedem ze Zálabí Janem Týnišťským.
- 83/ 22. září 1606 /326r
RMKH píše RNMP na základě žádosti Doroty Křikavové, která v připojeném spisu prosí novoměstské radní o přímluvu u novoměstských cechmistrů konvářských, aby povolili doučení jejímu synu Vítovi u konváře Václava Vacka.
- 84/ 3. listopadu 1606 /331v
RMKH odpovídá RNMP na žádost novoměstského radního Jiljího Pergera z Častolovic, kterému opomněl složit dlužné peníze Václav Žáček s manželkou Salomenou, spolehorník, a sděluje, že připojuje spis, v němž manželé vysvětlují, proč nedodrželi to, co bylo sjednáno a zaznamenáno v městské knize.
- 85/ 8. ledna 1607 /341
RMKH odpovídá RNMP na žádost novoměstského radního Jiljího Pergera z Častolovic ve věci vymáhání dluhu na konváři Petru Bořanovském a jeho manželce Ludmile a sděluje, že po původním nesouhlasném postoji manželů s výší vymáhaného dluhu oba společně složili 5 kop gr. č., a proto se má pro tuto a ještě sumu složenou jejich plnomocníkem Petrem Vřetenou, sládkem, k svatému Havlu roku 1606 v hodnotě 40 kop gr. č. někdo dostavit ku právu města Kutné Hory k vyzvednutí.
- 86/ 5. dubna 1607 /359v-360r
RMKH píše RNMP na základě žádosti Mandalény Kuchařové, manželky spolehorníka Matěje Kuchaře, který je vězněn již delší dobu pro dluh novoměstskému měšťanovi Janu Hůrkovi

Nadčerauskému, a sděluje, že jmenovaná Mandaléna prosí o sepsání „*snestedlné*“ smlouvy o způsobu odvedení dlužných peněz.

87/ 20. července 1607 /373v-374r
RMKH píše RNMP na základě žádosti Vachka Součka, Tomáše Pokorného a Joachima Šperlinga, ručitelů po nebožce Mandaléně Drhonické, kutnohorské obyvateľky, kteří chtějí, aby byli informováni úředníci a správci obecních důchodů a převedli dohled nad dluhy po jmenované Mandaléně na jejího syna Váchslava Drhonického.

88/ 21. července 1607 /374v
RMKH píše RNMP ve věci dluhu Šimona Kotrby, spolehovníka, který přislíbil, že odvede dluh nejmenovanému věřiteli z Nového Města pražského.

89/ 15. září 1607 /374v-375r
RMKH píše RNMP na základě žádosti kutnohorského obyvatele Šimona Píseckého, narozeného na Novém Městě pražském, který potřebuje výpis z novoměstských knih, ve kterých by měl být již záznam o vydání listu zachovacího a svědectví o řádném zplacení jmenovaného Šimona.

90/ 12. října 1607 /390v
RMKH píše RNMP ve věci ručitelství po nebožce Mandaléně Drhonické a sděluje, že její syn Václav Drhonický, novoměstský měšťan, má splatit po matce dluh 50 kop gr. č. i se škodami z něho vzniklými, jinak bude znovu v souvislosti s touto záležitostí uvězněn.

91/ 22. října 1607 /394r
RMKH odpovídá RNMP na žádost novoměstského radního Melichara Šerého z Litovčic, který požadoval, aby byli pro dluh 48 kop gr. míš. uvězněni koželuh Petr Hledík, spolehovník a soused předměstský, s manželkou Kateřinou, a sděluje, že se nad tímto postojem podivují, neboť jmenovaný Petr je již pro tento dluh ve vězení a případné uvěznění Kateřiny by záležitost nevyřešilo, naopak by je oba dostalo do ještě větších finančních potíží.

92/ 13. července 1611 /573r
RMKH odpovídá RNMP na žádost novoměstského měšťana Matěje Mnichovského, kterému jsou dlužni kutnohorský měšťan Václav Sýkora, nožíř, a kutnohorský obyvateľ Urban Kratochvíle, koželuh, blíže neuvedené částky a sděluje, že oba jmenovaní jsou odhodláni peníze odvést, první v řádné termíny, druhý se chystá v této záležitosti do měst pražských.

93/ 7. září 1611 /579v
RMKH odpovídá RNMP na žádost novoměstského měšťana Pavla Záhořanského z Vorlíku ve věci vymáhání dluhů na kutnohorském obyvateľi Janu Křepelkovi Přerovském, který však odporuje, a proto se má v této záležitosti jmenovaný Pavel dostavit ku právu Kutné Hory v pondělí 10. října, a na Václavu Šachotickém, krčmáři veletovském, ze vsi kutnohorské, který se odhodlal platit dluh v dohodnutých termínech.

94/ 23. září 1611 /581r
RMKH píše RNMP na žádost Joachima Špelinga, spoluhorníka, jediného ručitele za nebožku Mandalénu Drhonickou, obecní prodavačku, jejíž syn Václav Drhonický, novoměstský měšťan, se nemá k urovnání matčiny pohledávky, kvůli nimž už byl jednou vezněn jmenovaný Joachim, a sděluje, že došlo pro uspíšení konce celé záležitosti k vyhlášení práva stavného.

95/ 29. září 1611 /583
RMKH odpovídá RNMP ve věci vymáhání dluhu za hořká piva a sděluje, že je zklamána průběhem řešení celé záležitosti mezi dlužníkem Janem Křepelkou, spoluhorníkem, a novoměstským měšťanem Pavlem Záhořanským z Vorlíku, věřitelem, v jehož domě bylo pivo vyrobeno; vzhledem k rozporům mezi oběma stranami se má jmenovaný Pavel dostavit v již jednou oznámený termín, tj. 10. října ve 14 hodin celého orloje, před právo Kutné Hory a současně ještě Kutnohorští upozorňují, že byl narušen právní postup, když došlo ještě před tímto stáním k vyhlášení práva stavného z Pavlovy strany, což odporuje jak kutnohorským horním svobodám, tak i sněmovnímu usnesení z léta 1575.

96/ 24. září 1611 [!] /583v-584r
RMKH odpovídá RNMP ve věci vymáhání dluhu na Václavu Plačkovi, spoluhorníkovi, kterého v záležitosti v současné době zastupuje z blíže neuvedeného důvodu jeho manželka Mandaléna Plačková, a sděluje, že vzhledem k rozporům se má před právo Kutné Hory dostavit věřitel Ondřej Vodička, novoměstský měšťan, a to v pondělí 14. října 1611 v 16 hodin celého orloje; současně ještě Kutnohorští podotýkají, že doufají, že nedojde k porušení sledu v řešení záležitosti a nebude na kutnohorské obyvatelstvo vyhlášeno právo stavné, což by odporovalo jak kutnohorským horním svobodám, tak i sněmovnímu usnesení z roku 1575.

97/ 10. října 1611 /586v-587r
RMKH píše RNMP na základě žádosti spoluhorníků Zikmunda Brodského a Zikmunda Kaňkovského, kteří podali stížnost na Jiříka Šípaře, kutnohorského obyvatele, který je se svými přáteli v Praze, a proto prosí Novoměstské, aby jmenovaného Jiříka předvolali a seznámili ho s jejich spisem, který se přikládá, a oznámili mu též, že si má vyzvednout věci v „*sirotčím statečku*“, který jmenovaní spoluhorníci museli prodat kvůli dluhům.

98/ 31. prosince 1611 /598v-599r
RMKH odpovídá RNMP na základě žádosti Pavla Záhořanského z Vorlíku, který viní kutnohorského spoluobyvatele Jana Křepelku Přerovského, a sděluje, že vyrozuměla i pány osmisoudce, kteří mají spor na starosti a kteří odmítají, že by se nevěnovali řešení případu, a nelíbí se jim, že jim měl jmenovaný Pavel „*naříkati a je šrafovat*“; má být dodržován právní postup.

99/ 29. srpna 1612 646r
RMKH píše RNMP na základě žádosti urozeného pana Oldřicha Srčka z Vrchu a při právě města Nymburka, který se na Kutnohorské obrátil ve věci vymáhání blíže nespecifikované vzniklé škody na novoměstském spoluměšťanovi Jakubu Venclovi, a proto se mají Novoměstští zasadit o urovnání záležitosti.

100/

7. listopadu 1612

/745

RMKH píše RNMP¹²⁰⁵ na základě listu, který Kutnohorští obdrželi od prezidenta a pánů z rady české komory, a sdělují, že byli upozorněni na rozšíření moru, a proto mají zvážit, zda by se nemělo zrušit konání letošního jarmarku začínajícího v pondělí po sv. Martinu, tj. 12.11., nebo mají kontaktovat města, kde se mor již rozšířil, aby jejich obyvatelé necestovali do Kutné Hory; Kutnohorští se rozhodli pro druhou variantu a upozorňují, že i v Hoře se již začal mor objevovat.

Registra 1612-1620

101/

22. listopadu 1612

/2r

RMKH odpovídá RNMP v záležitosti kutnohorského spolusouseda Jiříka Ubra, který je dlužen novoměstské měšťance Lidmile Folomanské 130 kop gr. míš., a sděluje, že jmenovaný Jiřík není v současné době schopen dluh jeho věřitelce splatit.

102/

29. listopadu 1612

/4v-5r

RMKH píše RNMP na základě žádosti ševce Tomáše Knoflíčka, kutnohorského spolusouseda, který se dostal do vězení pro dluh 15 kop gr. míš., a sděluje, že jmenovaný Tomáš prosí svého věřitele, aby s ním měl soucit a povolil jeho propuštění, neboť byl jeho dům v noci vykraden, a proto je vzhledem k nastalé chudobě schopen odvést pouze 11 kop gr. míš.

103/

12. prosince 1612

/7r

RMKH píše RNMP na základě žádosti Mandalény Motyčkové, manželky kutnohorského obyvatele Jana Motyčky, ševce, která se dostala i s dcerou do vězení pro dluh za hořká piva, a sděluje, že jmenovaná Mandaléna prosí svou věřitelku Martu Vopálkovou, novoměstskou měšťanku, aby s nimi měla soucit.

104/

15. prosince 1612

/8

RMKH píše RNMP na základě žádosti kutnohorského souseda a horníka Jiříka Urba, tkalce, který se dostal pro velký dluh do vězení, a sděluje, že jmenovaný prosí jeho věřitelku Lidmilu Folomanskou, novoměstskou měšťanku, aby dovolila jeho propuštění a dohodla se na řešení záležitosti.

105/

30. ledna 1613

/13

RMKH odpovídá RNMP v záležitosti vymáhání dluhů na nejmenovaných kutnohorských spolusousedech a hornících Kryštofem Kronenbergerem z Kronenperku, novoměstským měšťanem a spoluradním, a sděluje, že dlužníci věřiteli neodporují, pouze Jan Strnad, kožišník, prosí, aby mohl s manželkou dluh splatit při příštím kutnohorském jarmarku.

¹²⁰⁵ Současně psáno i Staroměstským a Nymburským.

106/ 2. května 1613 46v-47r
RMKH píše RNMP na základě žádosti kutnohorského spoluhorníka Martina Arnolda, plátenbarvíře, a jeho manželky Anny, kteří se přimlouvají za svého pastorka Jana Albuse, a sděluje, že manželé prosí o jeho propuštění z vězení, kam se dostal na popud pana Václava ml. Bechyně z Lažan, ačkoli je prý nevinný.

107/ 18. května 1613 /52v-53r
RMKH píše RNMP na základě žádosti kutnohorského spoluhorníka Jana Kalouse, který učinil v roce 1611 na Novém Městě svatební smlouvu s manželkou Alžbětou, a protože již uplynul rok a den, byl mu postoupen jeho otcem Matějem Kalousem Nymburským, kutnohorským spoluhorníkem, Škrlovský dům; záležitost byla zaznamenána do kutnohorské městské knihy, a proto jmenování manželé oznamují, že se chystají na Nové Město, aby i zde byl tento právní akt zapsán.

108/ 5. srpna 1613 /76v
RMKH odpovídá RNMP v záležitosti Ondřeje Vodičky Soběslavského, novoměstského měšťana, který napomínal své plnomocníky Jana Letíka a Martina Poradu ve sporu před kutnohorskými osmisoudci s Mandalénou Plačkovou, a sděluje, že byli s napomenutím obeznámeni.

109/ 14. listopadu 1613 /106v-107r
RMKH píše RNMP na základě žádosti kutnohorského spoluhorníka a souseda Michala Šmirdychena, jehláře, který je dlužen za hořké pivo jednak Pavlu Záhořanskému, jednak Matěji Mnichovskému, novoměstským měšťanům, a který proto byl uvězněn, aby s ním měli jeho věřitelé vzhledem k nouzi a zdravotnímu stavu soucit a umožnili mu splácet dluhy šetrnějším způsobem.

110/ 29. listopadu 1613 /109
RMKH sděluje RNMP, že před Kutnohorské předstoupili David Hladík, bednář, a Šimon Loula, spolusousedé a horníci kutnohorští, a učinili prohlášení, že chtějí na Novém Městě obstarat kutnohorského spolusousedu Martina Poradu, kožišníka, pro dluh 100 kop gr. míš. Matěji Brandejskému ze Starého Města pražského, ovšem jmenovaný Porada má proti tomu výhrady, a proto má být dodržen právní postup.

111/ 12. prosince 1613 /110v-111r
RMKH píše RNMP na základě žádosti kutnohorského spoluhorníka a souseda Michala Šmirdychena, jehláře, který posílá v přiloženém spisu odpověď jeho věřitelům na navrhovaný způsob splátky dluhů, a sděluje, že znovu prosí o shovívavost a propuštění z vězení.

112/ 14. března 1614 /120
RMKH píše RNMP na základě opětovné žádosti kutnohorského spoluhorníka a souseda Michala Šmirdychena, jehláře, který je uvězněn pro dluh 25 kop gr. míš. a dále 15 kop gr. míš., které dluží Matěji Mnichovskému, a sděluje, že jmenovaný dlužník prosí o propuštění z vězení.

113/ 21. března 1614 /125r
RMKH odpovídá RNMP v záležitosti vymáhání dluhů novoměstskými měšťany Pavlem Záhořanským z Vorlíku a Matějem Mnichovským na Michalu Šmirdychenu, který byl proto uvězněn, a sděluje, že jmenovaný dlužník složil při kutnohorském právu 25 kop gr. míš., více však nemůže, a proto prosí své věřitele, aby přestali trvat na jednorázovém složení celého dluhu a propustili ho z vězení.

114/ 24. dubna 1614 /130r
RMKH píše RNMP na základě opětovné žádosti kutnohorského horníka a spolusouseda Michala Šmirdychena, jehláře, který prosí své věřitele, aby s ním měli soucit a dovolili jeho propuštění z vězení, neboť tímto pobytem se jeho finanční situace ještě zhoršuje.

115/ 6. září 1614 /167v-168r
RMKH píše RNMP na základě žádosti kutnohorského spoluhorníka Jana Kalouse a jeho manželky Alžběty, které doposud její matka Anna Volavková, novoměstská měšťanka, nepřevedla dědickou spravedlnost, a proto má být vyzvána, aby tak učinila.

116/ 20. září 1614 /170r
RMKH píše RNMP na základě žádosti Tomáše Eše, šiftaře¹²⁰⁶, kutnohorského obyvatele, který potřebuje pro svůj spor se zámečnický a dalšími přidruženými řemeslníky, kutnohorskými sousedy a horníky, ve věci údajného narušování jejich živnosti a obchodu výpis z městských knih o jeho původu.

117/ 19. června 1615 /244v
RMKH píše RNMP na základě žádosti Václava Kytlera jinak Černého, bednáře, kutnohorského spoluhorníka a souseda, jehož manželka se dostala do novoměstského vězení pro dluh 15 kop gr. míš., a proto prosí jejich věřitele Jana Turka, novoměstského měšťana, aby povolil její propuštění.

118/ 24. ledna 1617 /351v
RMKH odpovídá RNMP v záležitosti vymáhání dluhu 106 kop gr. míš. na Jiříku Zachovém od Mečřířů, kutnohorském spoluhorníkovi a sousedovi, a sděluje, že jmenovaného napomenula, aby dluh Janu Šmejdiři, novoměstskému měšťanovi, zaplatil.

¹²⁰⁶ Šiftař vyráběl pažby pušek.

119/ 3. února 1617 /355v
RMKH odpovídá RNMP v záležitosti vymáhaného dluhu na Jiříku Zachovém od Mečířů, kutnohorském spoluhorníkovi a sousedovi, že jmenovaný doposud částku novoměstskému měšťanu Jiříku Šmejdiři neodvedl, a proto byl ve snaze uchránit ostatní kutnohorské sousedy před obstavením uvězněn.

120/ 8. února 1617 /356v
RMKH píše RNMP na základě žádosti kutnohorského horníka a spolusouseda Šimona Louly, který byl uvězněn pro dluh, a sděluje, že jmenovaný prosí svého věřitele Jindřicha Hájka Malešického, novoměstského měšťana, aby povolil jeho propuštění, protože vězněním přichází k újmě Šimonova živnost.

121/ 6. ledna 1618 /408v
RMKH píše RNMP na základě žádosti kutnohorského spoluhorníka Adama Vokurky Píseckého a sděluje, že jmenovaný vymáhá blíže neuvedený dluh na Pavlu Záhořanském z Vorlíku, jež má být proto napomenut, aby záležitost urovnal.

122/ 16. listopadu 1619 /509r
RMKH odpovídá RNMP v záležitosti vymáhaného dluhu 44 kop gr. č. na Pavlu Chocholoušovi, kutnohorském spoluhorníkovi a sousedovi, novoměstským měšťanem Bartolomějem Lysým, a sděluje, že dlužníka napomenula a připojuje jeho odpověď.

123/ 30. listopadu 1619 /511r
RMKH odpovídá RNMP v záležitosti vymáhaných dluhů Pavlem Záhořanským z Vorlíku na Janu Hubáčkovi a Martinu Poradovi, kutnohorském sousedovi, a sděluje, že jmenovaní dlužníci připojují své spisy s omluvou a odpovědí.

Registra (1545, 1571, 1572, 1573)1575-1584 (1585, 1587)

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
1/1	Kateřina, dcera po Anně Rejskové z Růžové ulice, novoměstské sousedce	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o vyplacení purkrechtních peněz za prodaný dům	10.6. 1575
2/2,3	Jan Veverin, kutnohorský radní písař	2/ Kateřina, manželka urozeného pana doktora Gabriela Svěchýna z Paumberku; 3/ Matěj Valouch, novoměstský soused	Vymáhání dluhů: 2/ 16 zlatých uherských ; 3/ 9 kop gr. míš.	25.6. 1575
3/4	Petr Bernášek, kutnohorský spoluradní	Duchek Berounský	Výzva k dostavení se ke stání (do dvou neděl od data misivu) ve věci nářku cti	27.6. 1575
4/5	Anna Šutýřová (Šutýřka), kutnohorská obyvatelka	Adam Cukrář, novoměstský obyvatel, bydlící poblíž Horské brány	Žádost o poskytnutí svědectví ve věci nářku cti	11.7. 1575
5/6	Kordule Tapineusová	Tomáš Kašenský, novoměstský soused/spolusoused	Žádost o odklad splátky dluhu 6 kop gr. za hořké pivo do svatého Havla z důvodu finančních potíží	20.2. 1576
6/7,8,9, 10	7/ Iva od Tobolářů; 8/ Markyta z váhy; 9/ Jan Dlouhý; 4/ Jan Kuklíček	Alžběta Petrášková, novoměstská souseda	Vymáhání dluhů: 7/ odmítnutí dluhu; 8/ příslib splátky dluhu; 9/ výhrady k výpovědi věřitelky; 10/ oznámení o nepřítomnosti dlužníka ve městě	21.2. 1576
7/11,12, 13	11/ Stanislav Kožišník; 12/ Jan Mokrový; 13/ Faltýn Kožišník	Blíže nejmenovaný poručník kšaftu po Vítu z Grznáru	Vymáhání dluhů: 11/ oznámení o nepřítomnosti dlužníka ve městě; 12/ výhrady k údajům v kšaftu; 13/ odeslání 4 kop gr. č. po Kryštofu Tenglovi	26.4. 1576
8/14	Martin Konvář, kutnohorský měšťan, syn po Anně Veselkové	Kristýna Beštová, novoměstská souseda, pan Jan Štelka a Rehoř Kryčka, novoměstští sousedé	Žádost o předání 15 kop gr. č. z dědictví poslovi	22.5. 1576
9/15	Mates Kerber, kutnohorský soused	Šimon forman	Vymáhání dluhu 15 zlatých uherských	12.8. 1576
10/16	Jiřík Vrlík	Jan Vinkelheider	Oznámení o uvěznění [dlužníka] a žádost o neuplatnění práva stavného	12.4. 1577
11/17	Adam Urbánků, kutnohorský měšťan	Martin Petržilka, řezník U Svatého Petra	Oznámení o vyslání zplnomocněnce pro dlužní peníze v hodnotě 7 kop gr. míš.	17.5. 1577

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
12/18	RMKH	Novoměstský městský rychtář	Žádost o poskytnutí informací o kutnohorském vězni Václavu Zehubském	8.7. 1577
13/19	Pavel Pilgram, kutnohorský soused	pan Jan Vinkelheider	Vymáhání dluhu asi 30 kop gr. a žádost o stanovení dne stání v případě odporu	21.6. 1578
14/20,21	20/ Urban forman; 21/ Jan Koukolíček, forman	Václav Litoměřický	Doznání se k dluhům za dva sudy piva a odmítnutí dluhů za stravu	12.1. 1579
15/22,23	22/ Anna Eliáška; 23/ Eva Libáková	Mikuláš Boskovský, novoměstský soused	Odeslání části dluhu: 22/ 1 kopu gr.; 23/ 2 kopy gr.; žádost o prominutí zbytku dluhu z finančních a zdravotních důvodů	14.2. 1579
16/24a	Jan Košek, kutnohorský obyvatel	Kuňka, vdova po Martinu Macháčovi, novoměstském sousedovi	Přiznání se k 13 kopám gr. dluhu	10.4. 1579
17/25	RMKH [jako zastupující instituce]	Jan Bognar z Litoměřic [RNMP jako zprostředkující instituce]	Oznámení o nepřítomnosti jistce a dlužníka Václava Vorla ve městě	16.2. 1580
18/26	Zikmund Kozel	Kašpar Albrecht	Příslib splátky dluhu 20 kop gr. příští pondělí a oznámení o možnosti stání ve středu 9.3.	25.2. 1580
19/27	Jind[řich] Bzenecký	Kateřina Bešková	Doznání se k dluhu 2 kop 15 gr. č., příslib splátky a oznámení o možnosti stání	13.5. 1580
20/28	Jiřík Sedláček, kutnohorský soused	Dorota Moravanská	Blíže neuvedený spor řešený před staršími práva konvářského na NMP	21.7. 1580*
21/23b	Jan Košek, kutnohorský obyvatel	Vdova Kuňka, novoměstská souseda	Oznámení o nepřítomnosti dlužníka ve městě	22.7. 1580
22/29	Václav od Slona, kutnohorský soused	Václav [...]še	Oznámení o mýlce	11.11. 1580
23/30	Kutnohorští mistři a cechmistři konvářského řemesla	Novoměstští mistři a cechmistři konvářského řemesla	Řešení blíže neuvedené záležitosti	5.8. 1581
24/31	RMKH [jako samosprávná instituce]	RNMP [jako samosprávná instituce]	Oznámení o úmrtí Jakuba jinak Kubiny	23.9. 1581

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
25/32	Jiřík Holoubek	Adam Kořenička a Jan Zelenovský	Odpověď v blíže neuvedené záležitosti	28.9. 1581
26/33a	Šebestián jinak Šebek, řezník, kutnohorský soused	Jan Kalášek, novoměstský spolusoused	Vymáhání zbytku dluhu 2,5 kop gr.	30.10. 1581
27/34	Anna kolářnice, zastoupená manželem Matějem kuchařem	Kateřina kolářnice, žijící nad Andělskou zahradou	Žádost o odvedení obvěněných peněz (19 kop gr.)	13.12. 1581
28/35,36 37,38a, 39a,40a, 41,42,43	35/ Anna Soběhrdka; 36/ Vojtěch z Perkrova; 37/ Ondřej Šícha; 38a/ Jakub forman; 39a/Mach Urban; 40a/ Jan Dlouhý; 41/ Gabriel Vlach; 42/ Anna Kotková; 43/ Adam Budínecký [?]	Václav Litoměřický	Vymáhání dluhů: 35, 36, 37, 38a, 39a, 40a/ Příkaz splátky dluhu kutnohorskou radou; 41/ výhrady k výši dluhu; 42, 43/ odeslání spisu s odpovědí	26.5. 1580 [!]
29/44a	Jan Kaplan, kutnohorský soused	RNMP [jako samosprávná instituce?]	Blíže nespecifikovaná žádost	25.8. 1582
30/45a	Jiřík Vyletěl, kutnohorský poddaný ze vsi Veletov	Burjan Zderazský, novoměstský spoluměšťan	Vymáhání dluhu 11 kop gr. č. za klisnu a 1 kopu gr. za vzniklé škody	2.10. 1582
31/46	Martin šenkýř od Bakalářů	Jan Cyrill, novoměstský spoluměšťan	Odpověď v záležitosti vymáhání dluhu	26.10. 1582
32/45b	Jiřík Vyletěl, kutnohorský poddaný ze vsi Veletov	Burjan Zderazský, novoměstský spoluměšťan	Opětovné vymáhání dluhu 11 kop gr. č. za klisnu a 1 kopu gr. za vzniklé škody	30.10. 1582
33/45c	Jiřík Vyletěl, kutnohorský poddaný ze vsi Veletov	Burjan Zderazský, novoměstský spoluměšťan	Vymáhání 5 kop gr. č. a 2 kopy za vzniklé škody	26.1. 1583
34/38b	Ludmila, manželka formana Jakuba Ryšavého, kutnohorská obyvatelka	Václav Litoměřický	Žádost o propuštění z vězení pro dluh a nabídka věcného vyrovnání pohledávky	20.2. 1583
35/47	Jan Faberius, narozený v Kutné Hoře [jako zprostředkující instituce]	RNMP [jako samosprávná instituce]	Přímluva v záležitosti otevření si živnosti, zakoupení si domu a zisku měšťanství na NMP	13.3. 1583

Registra 1581-1588

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
36/33b	Šebestián jinak Šebek, řemesla řeznického, kutnohorský soused	Jan Kalášek, novoměstský soused	Opětovné vymáhání dluhu 2,5 kop gr. a pohružka právem stavným	11.11. 1581
37/33c	Šebestián jinak Šebek, řemesla řeznického, kutnohorský soused	Jan Zoubek jinak Kalášek, novoměstský soused, t. č. ve vězení	Oznámení o splacení dluhu 2 kop 30 gr. č. a povolení propuštění dlužníka z vězení	4.12. 1581
38/48	Jan Zdravý, kutnohorský soused	Valentin Kočí	Vymáhání dluhu 33 kop 30 gr. č.	14.1. 1582
39/49	Jan Judejův, kutnohorský soused	Jan Kostroun, novoměstský soused	Žádost o odklad splátky dluhu 13 kop 45 gr. č. o 6 neděl	16.5. 1582
40/50[?], 39b,40b	50/ Nejmenovaní kutnohorští dlužníci; 39b/ Urban forman; 40b/ Jan Dlouhý, forman	Václav Litoměřický	50/ Žádost o projevení křesťanské lásky v záležitosti jejich dluhů; 39b, 40b/ příslib splátky dluhu při cestě do Prahy	25.7. 1582
41/44b	Jan Kaplan, kutnohorský soused a spoluradní	Ondřej Bambas a Bartoloměj Pražský, ručitelé za Matěje z Božegrova	Oznámení o odkladu stání z důvodu rozšíření moru na 8. 9.	7.9. 1582*
42/53	Poručníci pozůstalého statku po Bartoloměji Chyzderovi	Jan Kára	Oznámení o vůli dluh odvést proti kvitanci	19.3. 1583
43/54a	Barbora, vdova po Vojtěchu Prknovském	Tomáš Koníček	Výhrady k vymáhanému dluhu a stanovení stání na středu 22. 5.	2.5. 1583
44/54b	Barbora Vojtěchová	Tomáš Koníček, novoměstský měšťan	Odmítnutí jakéhokoli dluhu a stanovení nového stání na středu 8. 6.	5.6. 1583
45/44c	Mandalína Kaplanová (Kaplanka)	Ondřej Bambas a Bartoloměj Pražský	Oznámení o vyslání plnomocníka pro vyslechnutí apelace	27.7. 1583
46/55a	Zikmund Zygel	Václav Litoměřický	Blíže nespecifikovaná žádost v záležitosti vymáhání dluhu 14 kop gr.	30.7. 1583
47/56	Jakub Sud, pekař, kutnohorský soused	Martin ml. Žatecký, novoměstský soused	Vymáhání 4 roky starého dluhu 15 kop gr. a pohružka právem stavným	22.9. 1583

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
48/57, 55b,58, 59,60,61, 62,54c	57/ Poručníci Gabriela Vlacha; 55b/ rukojmí Zikmunda Zygela; 58/ Fridrich Rucker; 59/ Ondřej Lazebník; 60/ Jan Dlouhý; 61/ Jan kočí; 62/ Urban forman; 54c/ Barbora Vojtěchová	Václav Litoměřický	57/ Oznámení o složení závdavku; 55b/ příslib splátky dluhu do dvou neděl; 58, 59/ zaslání odpovědi; 60, 61/ příslib splátky dluhu při cestě na jarmark do Prahy; 62/ příslib splátky dluhu prostřednictvím posla; 54c/ odeslání dluhu 45 gr.	27.9. 1583
49/63a	Kateřina Beštová	Kateřina Plzáková	Oznámení o zřízení plnomocníka ve sporu o obývání statku	29.9. 1583
50/63b	Kateřina Beštová	Kateřina Plzáková, manželka Urbana Plzáka, novoměstská sousedka	Oznámení o složení základu z nárokovaných peněz ze statku a stanovení dne stání v případě nesouhlasu	11.11. 1583
51/64	Jiřík Škrle	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o vydání spravedlnosti po Martinu Vinařovi, novoměstském obyvateli, žijícím u Náměti v Smíškově domě	17.11. 1583
52/65a	Markyta Zlomková	Jakub Zborecký, novoměstský soused	Odpověď ve věci vymáhání dluhu	3.2. 1584
53/65b	Markyta Zlomková	Jakub Zborecký, novoměstský soused	Oznámení o dohodnutém odkladu splátky dluhu 4 kop 28 gr. míš. do sv. Jiří	17.2. 1584
54/44d	Mandalína Kaplanka, kutnohorská souseda	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o urychlení soudního řízení	21.2. 1584
55/66c	Jan Sládek, kutnohorský obyvatel	Úředníci záduší sv. Klimenta	Žádost o vydání spravedlnosti po otčímovi Matouši Smetířském	29.9. 1584
56/66d	Jan Sládek, kutnohorský obyvatel	Úředníci záduší sv. Klimenta	Žádost o vydání spravedlnosti po otčímovi Matouši Smetířském v hodnotě 50 kop gr.	18.10. 1584
57/67a	Lidmila Klatovská	Václav Kamenský z Mírova	Žádost o dodržení dlužní smlouvy	19.3. 1584
58/66a	Jan Sládek, kutnohorský obyvatel	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o náhled do městských knih ve věci kšaftu jeho otčímá Matouše Smetířského	10.4. 1584

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
59/67b	Lidmila Klatovská	Václav Kamenský z Mírova	Stanovení dne stání na 23. 4. ve 14 hodin celého orloje z důvodu odporu v dlužní záležitosti	11.4. 1584
60/68	Jan Sedláček z Kaňku, kutnohorský soused	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o poskytnutí informací o novoměstském vězni Adamu, bratru Jiříka Roubíčka	18.5. 1584
61/66b	Jan Tanečný jinak Sládek, kutnohorský obyvatel	Úředníci záduší sv. Klimenta	Žádost o vydání spravedlnosti po otčímovi Matouši Smetířském v hodnotě 50 kop gr.	16.6. 1584
62/69	Eva a Dorota, sestry Ječmínkovy	Eva od Sotiatrů	Odmítnutí dluhu 40 kop gr. č. ze zděděného statku po Řehoři Hružovi	16.6. 1584
63/70	Anna Horová	Jiřík Reinhart, kupec	Odmítnutí výše dluhu a odhodlání splatit odpovídající částku do dvou neděl	16.6. 1584
64/71	RMKH [jako samosprávná instituce]	RNMP [jako samosprávná instituce]	Oznámení o údajném spáchání vražd Adamem Zmučeným a žádost o náležitý právní postup	23.6. 1584
65/72	u. p. Jan Libenický z Vrchoviště a na Libenicích [RMKH jako zprostředkující instituce]	RNMP [jako zastupující instituce]	Vymáhání dluhu 64 kop gr. míš. za vepře a pohružka právem stavným	27.6. 1584
66/66e	Jan Sládek	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o vydání zbylých 20 kop gr. zděděných po otčímovi	19.10. 1585
67/73a	Zikmund Zygele	Tomáš Koník	Opožděné odeslání dlužných 8 kop gr. míš.	17.9. 1586
68/74	Jiřík Pytlík, kutnohorský soused, manžel Anny	Václav Litoměřický, novoměstský soused	Oznámení o nevědomosti o manželčině dluhu a příslib jeho splátky	23.4. 1587
69/75	Eva Kotková, matka	Oldřich Konvář, novoměstský soused, syn	Žádost o roční odložení splátky dědického podílu z důvodu finančních potíží	29.10. 1587
70/76	RMKH [jako samosprávná instituce]	RNMP [jako samosprávná instituce]	Oznámení o údajném spáchání krádeží Petrem Černíčkem, bydlícím u Pěničků na Koňském trhu, a žádost o náležitý právní postup	9.5. 1588

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
71/73b	RMKH [jako zastupující instituce]	Tomáš Koník, novoměstský měšťan	Odůvodnění propuštění vězně a oznámení o složení dlužných peněz	8.6. 1588
72/77	Jiřík Voška	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o povolení sňatku s Annou, sirotkem po Blažejí Mlynáři, náležející do farnosti na Novém Městě pražském	21.6. 1588
73/78,79	78/ Anna Gubrtová, kutnohorská souseda; 79/ Jan Tichý, kutnohorský soused	Jan Knyps	78/ Souhlas s odkladem splátky dluhu na 17.10.; 79/ souhlas s propuštěním z vězení v případě složení 25 kop gr. rukojmími	15.9. 1588

Torzo z register (22.10.-10.12. 1584)

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
74/80	Urozená paní paní Mandaléna z Vartmberka [RMKH jako zprostředkující instituce]	RNMP [jako zastupující instituce]	Oznámení o poodložení práva stavného a o hledání smířčího řešení	8.11. 1584

Registra 1601-1614

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
75/81	RMKH [jako samosprávná instituce]	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o zajištění Jakuba jinak Kuby Slavíka, podruha na Vysoké baště pod Horskou branou z důvodu jeho údajných krádeží a o jeho dodání před právo KH v pondělí 1. 10.	24.9. 1601
76/82	Daniel Epineus, zvonář a rodilý spoluobytel z Kutné Hory	Eliáš Rotnperger	Žádost o stanovení dne stání v záležitosti nářku cti	10.10. 1601
77/83	Mates Sysner	Martin Kundratický, novoměstský měšťan	Odklad stání na pondělí 5. 8. 1602	21.6. 1602
78/84	Mandaléna Krtilka	Václav Janík [?], novoměstský měšťan	Odůvodnění neuvěznění dlužnice	15.9. 1602
79/85	Matěj Dítě, horník, kutnohorský radní	Mikuláš Donát, novoměstský měšťan	Odmítnutí vymáhaného dluhu	25.9. 1602
80/86	Mikuláš Vodňanský z Čazarova	Blíže nejmenovaný novoměstský měšťan	Žádost o nápravu [nářku cti?]	10.8. 1604
81/87	Řehoř Fidelis, spuluhorník	Mikuláš Hradecký, novoměstský měšťan	Oznámení o odhodlání dodržet právní postup v blíže neuvedené záležitosti	3.3. 1605
82/88	Dorota Čechtická jinak Vodičková, spuluhornice	Nikodém, hospodář od Veselků na Koňském trhu, novoměstský obyvatel, a jeho manželka Kateřina	Žádost o poskytnutí svědectví ve sporu s kolínským sousedem ze Zálábí Janem Týnišťským	5.5. 1606
83/89	Dorota Křikavová	Novoměstští cechmistři konvářští	Žádost o umožnění doučení syna Víta u konváře Václava Vacka	22.9. 1606
84/90	Václav Žáček, spuluhorník, a manželka Salomena	Jiljí Perger z Častolovic, novoměstský radní	Odůvodnění porušení dohody v blíže neuvedené záležitosti	3.11. 1606
85/91	Petr Bořanovský, konvář, a Ludmila, jeho manželka	Jiljí Perger z Častolovic, novoměstský radní	Oznámení o složení dlužných peněz	8.1. 1607
86/92	Mandaléna Kuchařová, manželka spuluhorníka Matěje Kuchaře, t. č. ve vězení	Jan Hůrka Načeradský, novoměstský měšťan	Žádost o sepsání smlouvy ohledně splácení dluhu	5.4. 1607

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
87/93a	Vacek Souček, Tomáš Pokorný, Joachim Šperling, ručitelé po nebožce Mandaléně Drhonické, kutnohorské obyvatelky	Úředníci a správci obecních důchodů	Žádost o převod dluhu na Mandalénina syna Váchslava Drhonického	20.7. 1607
88/94	Šimon Kotrba, spoluhorník	Nejmenovaný novoměstský věřitel	Příslib splátky dluhu	21.7. 1607
89/95	Šimon Přísecký, kutnohorský obyvatel, narozený na NMP	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o výpisu z městských knih o již vydaném listu zachovacím a potvrzení o řádném původu	15.9. 1607
90/93b	RMKH [jako zastupující instituce]	Václav Drhonický, novoměstský měšťan	Vymáhání dluhu 50 kop gr. č. po matce a pohružka vězením	12.10. 1607
91/96	Petr Hledík, koželuh, předměstský soused, a jeho manželka Kateřina	Melichar Šerý z Litovic, novoměstský radní	Podiv nad žádostí uvěznit pro dluh i Kateřinu	22.10. 1607
92/97,98	97/ Václav Sýkora, nožíř, kutnohorský měšťan; 98/ Urban Kratochvíle, koželuh, kutnohorský obyvatel	Matěj Mnichovský, novoměstský měšťan	97/ Odhodlání splatit dluh v řádném termínu; 98/ odhodlání splatit dluh při cestě do Prahy	13.7. 1611
93/99a, 100	99a/ Jan Křepelka Přerovský, kutnohorský obyvatel; 100/ Václav Šachotický, veletovský krčmář, kutnohorský poddaný	Pavel Záhořanský z Vorlíku, novoměstský měšťan	99a/ Odpor v záležitosti vymáhání dluhu a stanovení dne stání na pondělí 10. 10.; 100/ Příslib splátky dluhu v dohodnutých termínech	7.9. 1611
94/93c	Joachim Špelinga, kutnohorský spoluhorník, ručitel za nebožku Mandalénu Drhonickou	Václav Drhonický, novoměstský měšťan	Oznámení o vyhlášení práva stavného pro dluh po matce	23.9. 1611
95/99b	Jan Křepelka, spoluhorník	Pavel Záhořanský z Vorlíku, novoměstský měšťan	Podiv nad postupem RNMP a znovuoznámení termínu stání (10. 10. ve 14 hodin celého orloje)	29.9. 1611
96/101	Mandaléna Plačková, zastupující manžela Václava Plačka, spoluhorníka	Ondřej Vodička, novoměstský měšťan	Oznámení dne stání na pondělí 14. 10. v 16 hodin celého orloje pro odpor dlužníka a víra v neporušení právních zvyklostí	24.9. 1611[!]
97/102	Zikmund Brodský a Zikmund Kaňkovský, kutnohorští spoluhorníci	Jiřík Šípař, kutnohorský obyvatel, t. č. v Praze [RNMP jako zprostředkující instituce]	Žádost o obeznámení Jiříka o potřebě vyzvednutí si jeho věcí z prodaného statku	10.10. 1611

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
98/99c	Jan Křepelka Přerovský, kutnohorský spoluobytel	Pavel Záhořanský z Vorlíku	Odpověď v záležitosti vymáhání dluhu a žádost o dodržování právního postupu	31.12. 1611
99/103	Urozený pan Oldřich Srčka z Vrchu a při právě města Nymburka [RMKH jako zprostředkující instituce]	Jakub Vencel, novoměstský spoloměšťan	Vymáhání škod	29.8. 1612
100/104	RMKH [jako samosprávná instituce]	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o necestování do Kutné Hory na jarmark po sv. Martinu z důvodu rozšíření moru na Novém Městě pražském	7.11. 1612

Registra 1612-1620

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
101/105a	Jiřík Urb, kutnohorský spolusoused	Lidmila Folomanská, novoměstská měšťanka	Oznámení o finančních problémech dlužníka ve věci odvedení 130 kop gr. míš.	22.11. 1612
102/106	Tomáš Knoflíček, švec, kutnohorský spolusoused	Nejmenovaný novoměstský věřitel	Oznámení o finančních problémech dlužníka z důvodu vykradení jeho domu a žádost o propuštění z vězení při splacení 11 kop gr. míš. z dluhu 15 kop gr. míš.	29.11. 1612
103/107	Mandaléna Motyčková, manželka Jana Motyčky, ševce, kutnohorského obyvatele, a její dcera	Marta Vopálková, novoměstská měšťanka	Žádost o projevení soucitu při vymáhání jejich dluhu za hořká piva	12.12. 1612
104/105b	Jiřík Urb, tkadlec, kutnohorský soused a horník	Lidmila Folomanská, novoměstská měšťanka	Žádost o propuštění z vězení pro velký dluh a dohodu o způsobu řešení záležitosti	15.12. 1612
105/108, 109	108/ Nejmenovaný kutnohorští spolusousedé; 109/ Jan Strnad, kožešník, a jeho manželka	Kryštof Kronenberger z Kronenperku, novoměstský měšťan a spoluradní	108/ Oznámení o potvrzení dlužných částek věřiteli; 109/ žádost o možnost splacení dluhu při příštím kutnohorském jarmarku	30.1. 1613

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
106/110	Martin Arnold, plátenbarvíř, kutnohorský spoluhorník, a jeho manželka Anna	Václav ml. Bechyně z Lažan	Žádost o propuštění pastorka Jana Albuse z důvodu nevin v blíže neuvedené záležitosti	2.5. 1613
107/111	Jan Kalous, kutnohorský spoluhorník	RNMP [jako samosprávná instituce]	Oznámení o odhodlání nechat zapsat převod nemovitosti do novoměstských městských knih	18.5. 1613
108/112	Jan Letík a Martin Porada, plnomocníci	Ondřej Vodička Soběslavský, novoměstský měšťan	Napomenutí plnomocníků zřízených pro řešení sporu s Mandalénou Plačkovou před osmipanským soudem	5.8. 1613
109/113a 114b	Michal Šmirdychen, jehlář, kutnohorský spoluhorník a soused	113a/ Pavel Záhořanský, novoměstský měšťan; 114b/ Matěj Mnichovský, novoměstský měšťan	Žádost o propuštění z vězení pro dluhy a o možnost splácet dluhy šetrnějším způsobem	14.11. 1613
110/115	David Hladík, bednář, a Šimon Loula, kutnohorští spolusousedé a horníci	Matěj Brandejský ze Starého Města pražského [RNMP jako zprostředkující instituce]	Žádost o dodržení právního postupu z důvodu nesouhlasu kutnohorského spolusousedy Martina Porady ve věci dluhu 100 kop gr. míš.	29.11. 1613
111/113b 114b	Michal Šmirdychen, jehlář, kutnohorský spoluhorník a soused	113b, 114b/ [Pavel Záhořanský z Vorlíku a Matěj Mnichovský]	Návrh splácení dluhů a žádost o propuštění z vězení	12.12. 1613
112/113c 114c	Michal Šmirdychen, jehlář	113c/ [Pavel Záhořanský z Vorlíku]; 114c/ Matěj Mnichovský	Žádost o propuštění z vězení pro dluhy 25 kop gr. míš. a 15 kop gr. míš.	14.3. 1614
113/113d 114d	Michal Šmirdychen, t. č. ve vězení pro dluh	113d/ Pavel Záhořanský z Vorlíku, novoměstský měšťan; 114d/ Matěj Mnichovský, novoměstský měšťan	Žádost o propuštění z vězení při složení 25 kop gr. míš., tj. části z obou dluhů	21.3. 1614
114/113e 114e	Michal Šmirdychen, jehlář, kutnohorský horník a spolusoused	113d a 114e/ [Pavel Záhořanský z Vorlíku a Matěj Mnichovský]	Žádost o propuštění z vězení z důvodu zhoršující se finanční situace	24.4. 1614
115/116	Jan Kalous, kutnohorský spolusoused, a jeho manželka Alžběta	Anna Volavková, novoměstská měšťanka, matka Alžběty	Výzva k převedení dědické spravedlnosti	6.9. 1614
116/117	Tomáš Eš, kutnohorský obyvatel	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o výpis o řádném původu z městských knih	20.9. 1614
117/118	Václav Kytler jinak Černý, bednář, kutnohorský spoluhorník a soused	Jan Turek, novoměstský měšťan	Žádost o propuštění manželky z novoměstského vězení pro dluh 15 kop gr. míš.	19.6. 1615

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
118/119a	Jiřík Zachový od Mečřířů, kutnohorský spoluhorník a soused	Jan Šmejdlík, novoměstský měšťan	Oznámení o napomenutí dlužníka v záležitosti dluhu 106 kop gr. míš.	24.1. 1617
119/119b	Jiřík Zachový od Mečřířů, kutnohorský spoluhorník a soused	Jan Šmejdlík, novoměstský měšťan	Oznámení o uvěznění dlužníka	3.2. 1617
120/120	Šimon Loula, kutnohorský horník a soused	Jindřich Hájek Malešický, novoměstský měšťan	Žádost o propuštění z vězení pro dluh	8.2. 1617
121/121	Adam Vokurka Písecký, kutnohorský spoluhorník	Pavel Záhořanský z Vorlíku	Vymáhání blíže neuvedeného dluhu	6.1. 1618
122/122	Pavel Chocholouš, kutnohorský spoluhorník a soused	Bartoloměj Lysý, novoměstský měšťan	Oznámení o napomenutí dlužníka a připojení spisu s jeho odpovědí	16.11. 1619
123/123 124	123/ Jan Hubáček; 124/ Martin Porada, kutnohorský soused	Pavel Záhořanský z Vorlíku	Omluva a připojení spisů s odpověďmi v záležitosti vymáhání dluhů	30.11. 1619

Nymburská korespondence s Novým Městem pražským

Registra 1572-1575

1/ 28. ledna 1573 /42r
RMN sděluje RNMP, že se nymburský soused Šťastný Hrstka chystá ve dvou nedělích odvést dluh 9 kop gr. Janu Ředčickému; v opačném případě ho k tomu chtějí nymburští radní přivést podle práva.

2/ 29. ledna 1573 /42v
RMN sděluje RNMP, že Mandaléna přijímá Izariáška, nymburská sousedka, zplnomocňuje svého manžela Jakuba Plzáka ve věci vyzvednutí dlužných peněz, které Mandaléna půjčila Trepkovi z Vopatovic jinak Šťastnému pod Pohořelcem a jeho manželce Lidmile na vinici pod Pohořelcem a které by měly být složeny na Novoměstské radnici.

3/ [25. března 1573]* /65r
RMN píše RNMP v blíže neuvedené záležitosti, do které byl zapojen i apelační soud. [zápis nedokončen]

4/ 15. dubna 1573 /69v
RMN odpovídá RNMP na žádost urozeného pana Václava Kamarýta z Rovin, rady u apelačního soudu,¹²⁰⁷ kterému je dlužen Jan Křtěný 11 kop 49 gr. míš., a sděluje, že jmenovaný Jan je v nymburském vězení pro dluhy.

5/ 20. dubna 1573 /74r
RMN odpovídá RNMP na žádost slovutného pana Mikuláše z Vorličné od Černé růže,¹²⁰⁸ poručníka statku a dětí po mělnickém měšťanovi Jiříku Myslíkovi, jež ve svém kšaftu zmínil

¹²⁰⁷ Václav Kamarýt z Rovin ml., syn Václava Kamarýta z Rovin (velmi zámožného měšťana, který působil v městských úřadech, mj. i jako královský rychtář na Novém Městě pražském, od roku 1557 byl nadán erbem – modrý štít, v němž se drží obrněné rámě vinoucího se hada – a titulem z Rovin), mistr svobodných umění a doktor práv, od roku 1562 působil jako radní u apelačního soudu. V roce 1588 nechal postavit školu u sv. Jindřicha v Praze. Zemřel roku 1583. Jeho bratr Jan Václav, který zemřel v roce 1578, byl bakalářem svobodných umění a stal se posléze písařem v Menším Městě pražském. (*Ottův slovník naučný*, díl. XIII., s. 831.)

¹²⁰⁸ Mikuláš z Vorličné, novoměstský měšťan a radní, byl přijat zámožným pražským měšťanem Kašparem z Vorličné (v letech 1563-74 byl úředníkem na Zvíkově, zemřel 1605, erbem a heslem „z Vorličné“ nadán majestátem z 2. prosince 1556, roku 1561 se stal členem vladyckého stavu Českého království) k jeho erbu (poloviční štít, v pravé bílé polovině půl orla černého, v levém poli žlutý pruh a v něm pětistá růže, nad helmou stejná růže mezi rozloženými křídly), což bylo posléze potvrzeno majestátem z 2. prosince 1562. Mikuláš vlastnil dům U Černé růže na Příkopech (č. 836 st., 853 n.), který po jeho smrti v roce 1583 připadl jako odúmrť obci. Stýkal se s Bohuslavem Balbínem, Prokopem Lupáčem, Jiřím Melantrichem, Danielem Adamem z Veveslavína. Mikuláš byl po své smrti pohřben u sv. Jindřicha. (*Ottův slovník naučný*, díl XXVI., Praha 1907, s. 969.)

dluh nymburského souseda Tomáše Myslíka, a sděluje, že Tomáš odmítá, že by nyní něco dlužil Anně, Jiřikově dceři, a proto Nymburští stanovují den stání na pátek ráno 22. května.

6/ 1. května 1573 /77r
RMN sděluje RNMP, že nymburský soused Jan Hlaváč nemůže vzhledem k vlastním velkým finančním vydáním posečkat novoměstskému měšťanu Nikodému Zoubkovi se splacením jeho dluhu.

7/ 18. května 1573 /82v-83r
RMN odpovídá RNMP na žádost slovatného pana Mikuláše z Vorličné od Černé růže, poručníka statku a dětí po mělnickém měšťanovi Jiříku Myslíkovi, jenž ve svém kšaftu zmínil dluh 300 kop gr. míš. nymburského souseda Tomáše Myslíka, a sděluje, že Tomáš opětovně odmítá, že by nyní něco dlužil Anně, Jiřikově dceři, a proto se může jmenovaný Mikuláš dostavit v případě nesouhlasu s Tomášovým postojem v pátek 29. května před nymburské radní.

8/ 20. května 1573 /83v
RMN sděluje RNMP, že se odkládá stání Tomáše Myslíka a pana Mikuláše z Vorličné od Černé růže, poručníka Anny, sirotka po Jiříku Myslíkovi, ve věci Tomášova dluhu na 2. června.

9/ 8. června 1573 /91v
RMN sděluje RNMP, že se odkládá stání nymburského spolusouseda Tomáše Myslíka a pana Mikuláše z Vorličné od Černé růže, novoměstského radního, ve věci Tomášova dluhu na 23. června.

10/ 27. července 1573 /110r
RMN píše RNMP¹²⁰⁹ na základě žádosti nymburského souseda Jana Kožišníka Matoušova, který utrpěl velkou škodu na svém majetku po požáru v noci z 15. na 16. července a který proto žádá své věřitele, aby byli vzhledem k jeho těžkostem shovívaví.

11/ 17. srpna 1573 /117v
RMN sděluje RNMP, že poděbradská sousedka Kateřina, vdova po panu Nikodémovi Zlickém z Rýzengentu, potřebuje výpis, který použije v soudním sporu s nymburským měšťanem Viktorínem Čáslavským o jeho dluh 300 kop gr. míš., a podotýká, že posel, který výpis převezme, za něj zaplatí.

12/ 26. srpna 1573 /121v-122r
RMN odpovídá RNMP, že obeznámila celou nymburskou obec s obsahem doručené novoměstské žádosti, ve které Novoměstští prosí, aby nymburští radní zamezili jak překupování malého i velkého dobytka od cizinců, tak i vývozu dobytka ven.

¹²⁰⁹ Současně psáno Staroměstským a Kolínským.

13/ 21. prosince 1573 /181r
RMN sděluje RNMP, že nymburský obyvatel Matouš Zlatník potvrdil, že je dlužníkem Duchka Berounského, novoměstského souseda, a sděluje, že byl Matouš uvězněn.

14/ 30. prosince 1573 /184r
RMN píše RNMP na základě žádosti nymburského měšťana Jana Hlavnici, kterému měl dodat k termínu Vánoc novoměstský soused Nikodém Zoubek, řezník, 29 kop gr. míš., a sděluje, že k tomu má být dotyčný přiměn; peníze vyzvedne nymburský posel Matěj, který obdržel plnou moc.

15/ [17. – 19. ledna 1574]* /194r
RMN sděluje RNMP, že nymburský obyvatel Matouš Zlatník je stále ve vězení pro svůj dluh Duchovi Berounskému, novoměstskému sousedovi, a jeho jménem žádá, aby byl propuštěn z vězení a mohl vykonat s ručitelem cestu do Prahy a zaplatit dluh; v době jeho cesty by byla uvězněna jeho manželka.

16/ 23. ledna 1574 /199r
RMN sděluje RNMP, že nymburský obyvatel Matouš Zlatník je stále ve vězení pro svůj dluh Duchkovi Berounskému, novoměstskému sousedovi, a jeho jménem opětovně žádá, aby byl propuštěn z vězení, jinak přijde k chudobě.

17/ 2. února 1574 /207v-208r
RMN píše RNMP na žádost Jiříka Kopřivy, kterému dluží peníze podle učiněné smlouvy Jakub Malý Jirchář a Jan Kolovrátek, rukojmí za Jana Nymburského, a sděluje, že jmenovanému Jiříkovi nebylo odvedeno ani na Vánoce 10 kop gr. míš., ani na Hromnice 10 kop gr. míš., a proto k tomu mají být oba dlužníci přinuceni, jinak by mohlo být vyhlášeno právo stavné.

18/ 16. února 1574 /215v
RMN píše RNMP na základě žádosti nymburského obyvatele Matouše Zlatníka, který prosí novoměstského souseda Duchka Berounského o shovívavost ve věci vymáhání Zlatníkova dluhu vzhledem k těžkostem, které ho potkaly.

19/ 24. února [1574] /219
RMN píše RNMP na základě žádosti nymburského spoluměšťana Martina Žáka, perníkáře, který si koupil od pana Beneše Perníkáře, novoměstského měšťana, 4 tuny medu (jednu kejdou po 20 kopách míšeňských) a posléze zjistil, že jedna tuna je neúplná, a proto požádal dva nymburské radní a městského rychtáře o přeměření obsahu; dotyční potvrdili pochybení, a proto jmenovaný Martin žádá nápravu.

20/ 3. května 1574 /261v-262r
RMN píše RNMP na základě žádosti nymburského obyvatele Jiříka Kopřivy, který opětovně prosí Jakuba Jircháře a Jana Kolovrátko o plnění smlouvy.

21/ 15. května 1574 /270v
RMN oznamuje RNMP, že obdržela odpověď Jakuba Jircháře a Jana Kolovrátko i půl páté kopy gr. míš., a sděluje, že je nymburský obywatel Jiřík Kopřiva žádá o zaplacení celé částky dluhu, neboť se i on stal dlužníkem a peníze potřebuje k urovnání svých pohledávek; v případě neuspokojení věřitele dojde k vyhlášení práva stavného.

22/ 22. května 1574 /273r
RMN píše RNMP na základě žádosti svého služebníka Martina, syna zemřelého novoměstského souseda Václava Tesaře, a sděluje, že jmenovaný Martin potřebuje od novoměstské rady vydání listu zachovacího.

23/ 27. května 1574 /275r
RMN píše RNMP na základě žádosti nymburského spolusouseda Jana Čáhlovského, postřihače, který vymáhá dluh 2,5 kop míš. na pekaři Janu Pastorkovi Plzeňském.

24/ 26. června 1574 /282v
RMN píše RNMP na základě žádosti nymburského obyvatele Jiříka Kopřivy, šenkýře, který opětovně prosí Jakuba Jircháře Malého a Jana Kolovrátko o zaplacení jejich dluhu, a dále sděluje, že prozatím Nymburští poodložili vzhledem k sousedským vztahům vyhlášení práva stavného, ovšem v případě nezaplacení dluhu ho budou nuceni vyhlásit.

25/ 11. července 1574 /289
RMN oznamuje RNMP, že obdržela odpověď Jakuba Jircháře a Jana Kolovrátko ve věci jejich dluhu, a sděluje jednak, že je nymburský obywatel Jiřík Kopřiva, který přiznává přijetí deseti kop gr. míš., žádá o zaplacení zbytku dluhu podle smlouvy, kterou se jmenovanými uzavřel v Nymburce a nechal ji zapsat do nymburské městské knihy, a jednak že došlo k vyhlášení práva stavného.

26/ 8. září 1574 /319
RMN píše RNMP na základě opětovné žádosti, v pořadí již třetí [!], nymburského spolusouseda Jana Čáhlovského, postřihače, který vymáhá dluh 2,5 kop míš. na pekaři Janu Pastorkovi příjmi Plzeňském, novoměstském sousedovi, a sděluje, že doposud nepřišla na předchozí žádost žádná odpověď, a proto požádal Čáhlovský o vyhlášení práva stavného, což prozatím Nymburští v dobré víře, že se záležitost vyřeší, poodložili.

27/ 19. října 1574 /332v
RMN píše RNMP na základě opětovné žádosti nymburského obyvatele Jiříka Kopřivy, který prosí novoměstské měšťany Jakuba Jircháře a Jana Kolovrátko o zaplacení jejich dluhu 6 kop gr. č., neboť jmenovaný Jiřík peníze potřebuje k urovnání své pohledávky.

28/ 1. března 1575 /383v
RMN píše RNMP na základě opětovné žádosti nymburského obyvatele Jiříka Kopřivy, který prosí novoměstské měšťany Jakuba Jircháře a Jana Kolovrátku o zaplacení jejich dluhu, a dále připomíná, že je stále vyhlášeno právo stavné.

29/ 18. dubna 1575 /401v
RMN píše RNMP na základě žádosti nymburského souseda Petra Špačka, který dluží peníze novoměstskému měšťanovi Vítu Slonovi, a sděluje, že jsou samotní nymburští radní zaskočení postupem novoměstských radních, kteří povolili vyhlášení práva stavného, přestože bylo z Nymburka po poslu odesláno psaní, ve kterém se Špaček ohradil k výši dluhu, a proto Nymburští stanovují na 29. dubna den stání na radnici a očekávají shovívavost ve věci vyhlášeného práva stavného.

30/ 25. května 1575 /417v
RMN píše RNMP na základě žádosti nymburského spoluměšťana Martina Kožišníka, který má spor se staroměstským měšťanem Václavem Vodičkou a potřebuje jistý výpis z novoměstských městských knih, a sděluje, že z důvodu zaneprázdnění ustanovuje Kožišník Šimona Blažíčka jako svého plnomocníka, který mu má výpis v Praze vyzvednout.

31/ 30. května 1575 /421r
RMN odpovídá RNMP na žádost novoměstského měšťana Michala Kolínského, kterému dluží tři nymburští sousedé peníze za pivo, a sděluje, že Ondřej Kopecký nesouhlasí s výší dluhu za staré pivo, jmenovitě s jednou kopou gr. míš., že hořké pivo nestálo 6 kop gr. míš., ale že dluh odvede do dvou neděl, a že Ambrož Malina a Stanislav Snopek přislíbili své dluhy zaplatit, jinak je k tomu Nymburští přimějí.

Registra 1583-1585

32/ 27. ledna 1584 /52r
RMN odpovídá RNMP na žádost novoměstské měšťanky Zuzany Malovcové, konvářky, která vymáhá dluh ve výši 18 kop gr. míš. na nymburském spolusousedovi Samueli Lešovi, konváři, a sděluje, že konvář se toho času nezdržuje doma, až se však navrátí, bude o záležitosti vyrozuměn.

33/ 2. února 1584 /54v-55r
RMN oznamuje RNMP, že vyrozuměla nymburského spolusousedu Samuela Leše, konváře, ve věci jeho dluhu 18 kop gr. míš., které dluží novoměstské měšťance Zuzaně Malovcové, konváře, a sděluje, že je Samuel ochoten dluh do dvou neděl zaplatit.

34/ 17. března 1584 /78v
RMN píše RNMP na základě žádosti Anny, manželky nymburského spolusousedu Václava

Barvíplátna, která si chce vyzvednout spravedlnost po svých rodičích, a proto se Nymburští přimlouvají, aby jí to bylo umožněno.

35/ 5. dubna 1584 /82v
RMN píše RNMP na základě žádosti nymburského spolusouseda Jiříka Notáře, který prosí o vyrozumění úředníků záduší svatého Mikuláše na Slovanech ve věci koupení si peněz ze spravedlnosti po jeho bratrovi, které hodlá posléze opět záduší navrátit; dostal se totiž do finančních problémů.

36/ 11. května 1584 /99v-100r
RMN píše RNMP na základě žádosti Anny, manželky nymburského souseda Matěje Žídkého, soukeníka, která má rozepři s Lidmilou, manželkou Šimona Kožišníka, nymburského souseda, a prosí, aby byl vyrozuměn její otec, že ji má zastoupit při výslechu potřebných svědků, které si má podle uvážení vybrat.

37/ 19. května 1584 /100r
RMN píše RNMP na základě blíže neuvedené záležitosti Mandalény Vlčkové, podruhyňe u nymburského měšťana Václava Konváře.

38/ 29. května 1584 /104r
RMN odpovídá RNMP na žádost Jiříka Reinharta z Frankfurtu, kupce, který vymáhá dluh na Alžbětě, vdově po Martinu Pěničkovi, a jejím synovi Václavovi, a sděluje, že Alžběta i Václav odmítají, že by Jiříkovi dlužili nějaké peníze, a proto Nymburští stanovují den stání na 19. června, trvá-li Jiřík na svém obvinění.

39/ 3. července 1584 /116r
RMN píše RNMP na základě žádosti Jana Holárka, kožišnického řemesla, který potřebuje svědectví blíže neuvedených svědků ve věci jeho sporu s Adamem Vyleťálkem.

40/ 7. července 1584 /117r
RMN píše RNMP¹²¹⁰ na základě žádosti nymburského městského rychtáře Šimona Chotouňského z Chotouně, který potřebuje svědectví blíže neuvedených svědků ve věci jeho sporu s nymburským spolusousedem Matějem Holým, pekařem.

41/ 7. července 1584 /117v
RMN oznamuje RNMP, že nymburská spoluobytelka Dorota Pokleska hodlá odjet do Prahy a splatit svůj dluh kupci Jiříku Reinhartovi z Frankfurtu; v případě, že tak neučiní, chtějí ji Nymburští k tomu přimět podle práva.

¹²¹⁰ Současně psáno Staroměstským.

42/ 17. září 1584 /132r
RMN píše RNMP na základě žádosti nymburské sousedky Aleny, manželky Adama Nymburského, která má spor s novoměstským spoluměšťanem Šebestiánem Koherlem, a proto prosí o stanovení dne stání.

43/ 4. října 1584 /135r
RMN píše RNMP na základě žádosti nymburské měšťanky Johany, vdovy po Matěji Podhorským, která potřebuje svědectví blíže neuvedených svědků ve sporu s Vítem Svačinou ve věci mordu, a sděluje, že se ona sama nemůže osobně dostavit do Prahy, a proto za sebe posílá svého plnomocníka Víta Srnu.

Registra 1591-1598

44/ 5. prosince 1591 /5r
RMN odpovídá RNMP na žádost novoměstského měšťana Jakuba Pikharta, který vymáhá 35 kop gr. míš. na nymburském sousedovi Janu Vrbovi, a sděluje, že Vrba přislíbil v uvedeném termínu dluh splatit; v opačném případě k tomu bude přiveden podle práva.

45/ 20. března 1592 /15v
RMN odpovídá RNMP na žádost Adama Douši, a sděluje, že nevěděla o postupu nymburského městského rychtáře, kterého k blíže neuvedenému zákroku vyzval mladoboleslavský žid Lazar, a ubezpečuje druhou stranu, že již nehrozí žádné zaneprázdnění ani nebezpečí a že i nadále chce udržovat korektní vztahy.

46/ 10. listopadu 1592 /28r
RMN píše RNMP na základě žádosti nymburského souseda Filipa Rešla, který potřebuje pomoc při vymáhání dluhu 60 kop gr. míš. na Adamovi z Radkova, měšťanovi.

47/ 20. ledna 1593 /33v
RMN píše RNMP na základě žádosti nymburského souseda Filipa Rešla, barvípláten, který doposud neuspěl ani po čtvrtém [!] ohradním psaní¹²¹¹ ve věci vymáhání dluhu 60 kop gr. míš. na Adamovi z Radkova, a sděluje, že Filip již požadoval uplatnění práva stavného na některého novoměstského příchozího, Nymburští mu to však ještě rozmluvili, a proto doufají, že novoměstští radní přidrží Adama k urovnání pohledávky; jinak již dojde k vyhlášení práva stavného.

48/ 13. března 1593 /41r
RMN píše RNMP na základě žádosti nymburského měšťana Filipa Rešla, který odmítá, aby byl jeho dlužník Adam z Radkova propuštěn z vězení.

¹²¹¹ V registrech 1591-1598 jsou však k tomu datu zachyceny pouze dva koncepty misivů v dané záležitosti.

49/ 4. května 1593 /46v
RMN píše RNMP na základě žádosti Kašpara Rozenhamera, který vymáhá 5 kop gr. míš. vypůjčených peněz na novoměstském sousedovi Fridrichu Mrkvičkovi, nožíři.

50/ 19. května 1593 /49v
RMN píše RNMP na základě žádosti nymburského obyvatele Joachima Pražského, který vymáhá 22 kop gr. míš. za vorkaf na novoměstském sousedovi Matouši Hrdličkovi, a sděluje, že došlo k vyhlášení práva stavného.

51/ 19. července 1593 /56r
RMN píše RNMP na základě opětovné žádosti Joachima Pražského, který vymáhá 22 kop gr. míš. za vorkaf na Matouši Hrdličkovi, a sděluje, že je stále vyhlášeno právo stavné.

52/ 20. prosince 1593 /65v
RMN píše RNMP¹²¹² na základě žádosti Václava Jeptišky, který dluží 12 kop 25 gr. míš. Janu Lubinskému z Lubin, a sděluje, že Václav prosí o poseckání s termínem splátky do Hromnic.

53/ 31. prosince 1593 /66
RMN píše RNMP,¹²¹³ na základě žádosti nymburského měšťana Jiříka Notáře, na kterém vymáhá dluh 100 kop gr. č. urozená paní Kateřina Chlivenská, jež požádala Novoměstské, Staroměstské a Malostranské o vyhlášení práva stavného na Nymburské pro nedopomožení uvedených peněz, a sděluje, že Jiřík Notář její tvrzení odmítá, a proto se jí stanovuje den k stání na 14. ledna 1594, o čemž má být jmenovaná informována.

54/ [4. ledna 1596]* /129r
RMN odpovídá RNMP na pŕuhon požadovaný novoměstským měšťanem Jindřichem Chotouňským z Chotouně pro nymburského měšťana Šimona Chotouňského z Chotouně, a sděluje, že Šimon po poslu odesílá majestát, který potřebuje Jindřich v rozepři s Jiříkem Broučkem, a že očekává, že mu bude posléze písemnost v pořádku navracena.

55/ 4. ledna 1596 /129v
RMN píše RNMP na základě žádosti Kateřiny, manželky Matěje Holého, pekaře, která vymáhá 12 kop gr. míš. na Anně Luterové, novoměstské měšťance, a sděluje, že Kateřina zplnomocňuje novoměstského měšťana Zachariáše Křížka a svého manžela Matěje k vyzvednutí uvedené částky.

56/ 10. července 1596 /154r
RMN píše RNMP na základě žádosti nymburského měšťana Šťastného Chotětovského, který odpovídá odmítavě na opětovnou žádost v blíže neuvedené záležitosti.

¹²¹² Současne psáno Staroměstským a do Menšího Města pražského.

¹²¹³ Současne psáno i Staroměstským a do Menšího Města pražského.

57/ 5. května 1597 /193v-194r
RMN píše RNMP na základě žádosti nymburské měšťanky Kateřiny Hlavové, poručnice sirotka po Viktorínovi Emkovi a vnuka Matouše Emka, který zemřel bez sepsání kšaftu, a proto se Kateřina, která ví, že měl Matouš Emek movité statky, dotazuje, zda již došlo k inventarizaci majetku, aby byl zohledněn i Emkův vnuk.

58/ 1. července 1597 /197r
RMN píše RNMP na základě žádosti nymburských sousedů Václava Trajana, Jana Čejky a Václava Jeptišky, který nesouhlasí s novoměstským měšťanem Pavlem Satalickým, a proto se má v případě setrvání na svém postoji jmenovaný Satalický dostavit 8. července do Nymburka ke stání.

59/ 2. srpna 1597 /201
RMN sděluje RNMP, že podle informací, které získala ze žádosti novoměstského měšťana Petra Stříbrného, neví, kdo mu dluží 69 kop gr. míš. za prodaný dům.

60/ 23. září 1597 /205r
RMN sděluje RNMP, že odmítá zaplatit novoměstskému měšťanovi Petru Stříbrnému dlužné peníze za dům v hodnotě 69 kop gr. míš., které si nárokuje neprávem, protože její dluh to není, a sděluje, že ji může Petr podle ustanovení zemského zřízení vinit.

Registra 1602-1605

61/ 14. května 1602 /16r
RMN píše RNMP na základě žádosti nymburského měšťana Matouše Housera, který vymáhá 4 kopy 45 gr. míš. na Anně, manželce novoměstského měšťana Jana Štěpanovského.

62/ 7. června 1602 /18v
RMN píše RNMP na základě žádosti nymburského měšťana Matouše Housera, který vymáhá 2 kopy 22,5 gr. č. na Anně, manželce novoměstského měšťana Jana Štěpanovského, a sděluje, že v případě nedopomožení dojde k vyhlášení práva stavného.

63/ 12. června 1602 /19v
RMN píše RNMP na základě žádosti mladoboleslavského souseda Jana Beránka, který touto cestou vymáhá dluh na Matouši Geršlovi a Anně Breslové a který požádal o vyhlášení práva stavného na Novoměstské v době nymburského jarmarku, a sděluje, že prozatím tak Nymburští neučinili a že doufají v urovnání celé záležitosti.

64/ 13. července 1602 /22r
RMN píše RNMP na základě žádosti Viktorína Emka, syna po Viktorínovi Emkovi a vnukovi

po Matouši Emkovi, který již dosáhl dospělosti, a proto žádá o vydání dědického podílu po svém dědovi v hodnotě 100 kop gr. míš., které měli podle jisté smlouvy složit na právě NMP Viktorínovi strýcové Jan a Daniel Emek z Emštejna, novoměstští měšťané; jestliže tak ještě neučinili, mají k tomu být vyzváni.

65/

7. srpna 1602

/26

RMN píše RNMP na základě žádosti Viktorína Emka, syna po Viktorínovi Emkovi, nymburském sousedovi, který žádá o vydání dědického podílu po svém dědovi v hodnotě 100 kop gr. míš., které měli podle jisté smlouvy složit na právě NMP Viktorínovi strýcové Jan a Daniel Emek z Emštejna, novoměstští měšťané, a současně prosí, aby mu byl vyhotoven výpis uvedené smlouvy z novoměstských městských knih.

66/

28. srpna 1602

/28

RMN píše RNMP na základě žádosti Viktorína Emka, syna po Viktorínovi Emkovi, nymburském sousedovi, který již potřetí žádá své strýce Jana a Daniela, bratry Emkovy z Emštejna, aby mu byl vydán dědický podíl v hodnotě 100 kop gr. míš., jak bylo stanoveno ve smlouvě.

67/

5. září 1602

/29r

RMN píše RNMP na základě žádosti Viktorína Emka, syna po nymburském měšťanovi Viktorínu Emkovi, který žádá své strýce Jana a Daniela, bratry Emkovy z Emštejna, novoměstské měšťany, aby mu byl vydán dědický podíl v hodnotě 100 kop gr. míš., který měl obdržet k termínu sv. Jiří, jak bylo stanoveno ve smlouvě, a sděluje, že bylo vyhlášeno právo stavné.

68/

13. září 1603

/96v

RMN píše RNMP na základě žádosti Viktorína Emka, syna po Viktorínovi Emkovi, nymburském sousedovi, který žádá své strýce Jana a Daniela, bratry Emkovy z Emštejna, novoměstské měšťany, aby mu byl vydán dědický podíl v hodnotě 100 kop gr. míš., který měl obdržet k termínu sv. Jiří, jak bylo stanoveno ve smlouvě zaznamenané v novoměstských městských knihách, a sděluje, že bylo vyhlášeno právo stavné.

69/

15. října 1603

/104v

RMN sděluje RNMP, že odmítá nařčení Petra Stříbrného, že by mu měli nymburští radní, kteří ho ani neznají, zadržovat spravedlnost, a podotýká, že Stříbrný může vinit podle práva osobu či úředníky, kteří by ho poškodili.

70/

4. listopadu 1603

/107v

RMN píše RNMP na základě žádosti nymburského obyvatele Václava Šenkýře, kterému dluží Řehoř Žatecký, šenkýř od Veselků, spadající pod právo NMP, ještě 11,5 kopy gr. č. z celkové částky 12 kop gr. č. za hřebici, a sděluje, že Řehoř měl dluh splatit do sv. Václava, což neučinil.

- 71/ 10. listopadu 1603 /109r
RMN píše RNMP na základě opětovné žádosti Viktorína Emka, syna po Viktorínovi Emkovi, nymburském sousedovi, který žádá své strýce Jana a Daniela, bratry Emkovy z Emštejna, novoměstské měšťany, aby mu byl vydán dědický podíl v hodnotě 100 kop gr. míš., který měl obdržet k termínu sv. Jiří, a sděluje, že bylo vyhlášeno právo stavné.
- 72/ 12. listopadu 1603 /111r
RMN se omlouvá RNMP, že odpovídá na list týkající se Petra Stříbrného až nyní, ale posel, který měl misiv doručit do Nového Města, se doposud nevrátil, a proto radní napsali nový misiv, v němž sdělují, že doufají v rychlé vyřízení blíže neuvedeného sporu, který mají se jmenovaným Petrem.
- 73/ 22. listopadu 1603 /111v
RMN píše RNMP na základě žádosti nymburského obyvatele Václava Šenkýře, kterému dluží Řehoř Žatecký, šenkýř u Veselků, 23 kop gr. míš., a sděluje, že nymburští radní prozatím poodložili vyhlášení práva stavného v dobré víře, že se celá záležitost urovná.
- 74/ 11. prosince 1603 /116r
RMN píše RNMP na základě žádosti nymburského obyvatele Václava Šenkýře, kterému dluží Řehoř Žatecký, šenkýř u Veselků, spadající pod právo NMP, 23 kop gr. míš., a sděluje, že je Václav toho času ve vězení pro dluhy a potřebuje nutně zmíněnou finanční částku k urovnání svých pohledávek.
- 75/ 6. února 1604 /124r
RMN píše RNMP na základě žádosti Václava Šenkýře, kterému dluží Řehoř Žatecký, šenkýř, hospodář u Veselků, 23 kop gr. míš., a sděluje, že nymburští radní prozatím poodložili vyhlášení práva stavného v dobré víře, že se celá záležitost urovná.
- 76/ 11. června 1604 /139r
RMN píše RNMP na základě opětovné žádosti Viktorína Emka, syna po Viktorínovi Emkovi, nymburském měšťanovi, který žádá své strýce Jana a Daniela, bratry Emkovy z Emštejna, novoměstské měšťany, aby mu byl vydán dědický podíl v hodnotě 100 kop gr. míš., který měl obdržet k termínu sv. Jiří, a sděluje, že bylo vyhlášeno právo stavné.
- 77/ 30. července 1604 /149v-150r
RMN píše RNMP na základě žádosti nymburského souseda Matouše Lesnara, který potřebuje výpis z kšaftu po zemřelém bratranci Jiříkovi.
- 78/ 7. srpna 1604 /150v
RMN píše RNMP na základě žádosti nymburského měšťana Matouše Lesnara, který žádá o pomoc při převodu dědického podílu po zemřelém bratranci Jiříku Lesnarovi; současně RMN děkuje za dosavadní vstřícnost v celé záležitosti.

79/

30. října 1604

/164

RMN píše RNMP na základě žádosti nymburských důchodních úředníků, kteří neobdrželi za poslední 4 roky plat v hodnotě 4 kop 8 gr. č. z louky andriský, nacházející se poblíž Nymburka, kterou kšaftem odkázal úředníkům záduší svatého Jindřicha na Novém Městě pražském Mikuláš Růže z Vorličné.

80/

27. listopadu 1604

/168

RMN píše RNMP na základě opětovné a již zoufalé žádosti Viktorína Emka, syna po Viktorínovi Emkovi, nymburském sousedovi, který žádá své strýce Jana a Daniela, bratry Emkovy z Emštejna, novoměstské měšťany, aby mu byl vydán dědický podíl v hodnotě 100 kop gr. míš., který měl obdržet k termínu sv. Jiří, jak lze dohledat v novoměstských městských knihách, a sděluje, že bylo ještě poodloženo vyhlášení práva stavného.

Registra 1572-1575

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
1/1	Šťastný Hrstka, nymburský soused	Jan Ředčický	Příslib splacení dluhu 9 kop gr. ve dvou nedělích	28.1. 1573
2/2	Mandaléna příjímí Izariáška, nymburská susedka	Trepka z Vopatovic jinak Šťastný pod Pohořelcem a manželka Lidmila	Oznámení o zplnomocnění Mandalénina manžela Jakuba Plzáka ve věci vyzvednutí dlužných peněz	29.1. 1573
3/3	RMN [jako zastupující instituce ?]	RNMP [jako zastupující instituce?]	Nedokončený zápis (v úvodu zmínka o apelačním soudu)	[25.3. 1573]*
4/4	Jan Křtěný	Urozený pan Václav Kamarýt z Rovin, rada u apelačního soudu	Vymáhání dluhu 11 kop a 49 gr. míš. na Janovi a oznámení o jeho uvěznění pro dluhy	15.4. 1573
5/5a	Tomáš Myslík, nymburský soused	Slovutný pan Mikuláš z Vorličné od Černé růže, poručník statku a dětí po Jiříku Myslíkovi, mělnickém měšťanovi	Odmítavá odpověď ve věci dluhu zaznamenaného v kšaftu Jiříka Myslíka a stanovení dne stání na ráno 22. května	20.4. 1573
6/6a	Jan Hlavnice, nymburský soused	Nikodém Zoubek, novoměstský soused	Odmítnutí ve věci oddálení splátky dluhu	1.5. 1573
7/5b	Tomáš Myslík, nymburský soused	Slovutný pán Mikuláš z Vorličné od Černé růže, poručník statku a dětí po Jiříku Myslíkovi, mělnickém měšťanovi	Opětovně odmítavá odpověď ve věci dluhu 300 kop gr. míš. zaznamenaného v kšaftu Jiříka Myslíka	18.5. 1573
8/5c	Tomáš Myslík	Pan Mikuláš z Vorličné od Černé růže, poručníka Anny, sirotka po Jiříku Myslíkovi, mělnickém měšťanovi	Odložení dne stání na 2. června	20.5. 1573
9/5d	Tomáš Myslík	Pan Mikuláš z Vorličné od Černé růže, novoměstský radní	Odložení dne stání na 23. června	8.6. 1573
10/7	Jan Kožišník Matoušův, nymburský soused	RNMP [jako zastupující instituce]	Žádost o shovívavost Janových věřitelů vzhledem k velké škodě na jeho majetku po požáru	27.7. 1573

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
11/8	Kateřina, vdova po panu Nikodémovi Zlickém z Rýzengentu, poděbradská souseďka [RMN jako zprostředkující instituce]	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o poskytnutí výpisu za účelem jeho použití v soudním sporu s Viktorínem Čáslavským, nymburským souseďem, ve věci jeho dluhu 300 kop gr. mš.	17.8. 1573
12/9	RMN [jako samosprávná instituce]	RNMP [jako samosprávná instituce]	Odpověď na žádost zamezit překupování dobytka od cizinců	26.8. 1573
13/10a	RMN [jako zastupující instituce]	Duchek Berounský, novoměstský souseď	Odpověď ve věci dluhu nymburského obyvatele Matouše Zlatníka a oznámení o jeho uvěznění	21.12. 1573
14/6b	Jan Hlavnice, nymburský souseď	Nikodém Zoubek, řezník, novoměstský souseď	Vymáhání Nikodémova dluhu 29 kop gr. mš. nedodaných k termínu Vánoc	30.12. 1573
15/10b	Matouš Zlatník, nymburský obyvateľ	Duchek Berounský, novoměstský souseď	Žádost o propuštění z vězení za účelem cesty do Prahy s ručitelem a zaplacení dluhu	[17.- 19.1. 1574]*
16/10c	Matouš Zlatník, nymburský obyvateľ	Duchek Berounský, novoměstský souseď	Opětovná žádost o propuštění z vězení	23.1. 1574
17/11a	Jiřík Kopřiva	Jakub Malý Jirchář a Jan Kolovrátek, rukojmí za Jana Nymburského	Žádost o zaplacení dluhu a pohrůžka právem stavným	2.2. 1574
18/10d	Matouš Zlatník, nymburský obyvateľ	Duchek Berounský, novoměstský souseď	Opětovná žádost o shovívavost při řešení záležitosti	16.2. 1574
19/12	Martin Žák, perníkář, nymburský spoluměšťan	pan Beneš Perníkář, novoměstský měšťan	Žádost o nápravu ve věci prodaného medu	24.2. [1574]
20/11b	Jiřík Kopřiva, nymburský obyvateľ	Jakub Jirchář a Jan Kolovrátek	Opětovná žádost o plnění smlouvy	3.5. 1574
21/11c	Jiřík Kopřiva, nymburský obyvateľ	Jakub Jirchář a Jan Kolovrátek	Žádost o zaplacení celé částky jejich dluhu, nikoli pouze 4,5 kopy gr. mš. a pohrůžka právem stavným	15.5. 1574
22/13	Martin, syn zemřelého novoměstského spolusouseda Václava Tesaře, služebník nymburské městské rady	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o vydání zachovacího listu	22.5. 1574

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
23/14a	Jan Čáhlovský, postříhač, nymburský sousoused	Jan Pastorek Plzeňský, pekař	Žádost o zaplacení dluhu 2,5 kop míš.	27.5. 1574
24/11d	Jiřík Kopřiva, šenkýř, nymburský obyvatel	Jakub Jirchář Malý a Jan Kolovrátek	Žádost o zaplacení jejich dluhu a pohrůžka právem stavným	26.6. 1574
25/11e	Jiřík Kopřiva, nymburský obyvatel	Jakub Jirchář a Jan Kolovrátek	Žádost o zaplacení jejich dluhu a vyhlášení práva stavného	11.7. 1574
26/14b	Jan Čáhlovský, postříhač, nymburský soused	Jan Pastorek, plzeňský pekař, novoměstský měšťan	Opětovná žádost o zaplacení dluhu 2,5 kop míš. a pohrůžka právem stavným	8.9. 1574
27/11f	Jiřík Kopřiva, nymburský obyvatel	Jakub Jirchář a Jan Kolovrátek, novoměstští měšťané	Žádost o zaplacení jejich dluhu 6 kop gr. č. a vzniklých škod	19.10. 1574
28/11g	Jiřík Kopřiva, nymburský obyvatel	Jakub Jirchář a Jan Kolovrátek, novoměstští měšťané	Žádost o zaplacení jejich dluhu	1.3. 1575
29/15	Petr Špaček, nymburský soused	Vít Slon, novoměstský měšťan	Nesouhlas s postupem novoměstských radních ve věci vymáhání dluhu na Špačkovi a předvolání ke stání na 29. dubna na nymburské radnici	18.4. 1575
30/16	Martin Kožišník, nymburský spoluměšťan	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o vydání výpisu z městských knih Kožišníkově plnomocníkovi Šimonu Blažíčkovi ve věci Kožišníkova sporu se staroměstským měšťanem Václavem Vodičkou	25.5. 1575
31/17,18, 19	Nymburští sousedé: 17/ Ondřej Kopecký; 18/ Ambrož Malina; 19/ Stanislav Snopek	Michal Kolínský, novoměstský měšťan	Vymáhání dluhů : 17/ odpor ve věci výše dluhu 6 kop gr. míš za pivo, ale příslib splátky dluhu do dvou neděl; 18, 19/ příslib splátky dluhu	30.5. 1575

Registra 1583-1585

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
32/20a	RMN [jako zastupující instituce]	Zuzana Malovcová, konvářka, novoměstská měšťanka	Odpověď ve věci vymáhání dluhu 18 kop gr. míš. na nymburském spolusousedovi Samueli Lešovi, konváři, nepřítomném v Nymburce	27.1. 1584
33/20b	Samuel Leš, konvář, nymburský spolusoused	Zuzana Malovcová, konvářka, novoměstská měšťanka	Oznámení o vyrozumění dlužníka a vůli dluh 18 kop gr. míš. do dvou neděl zaplatit	2.2. 1584
34/21	Anna, manželka Václava Barvíplátna, nymburského spolusouseda	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o umožnění vyzdvihnutí dědického podílu po Anniných rodičích	17.3. 1584
35/22	Jiřík Notář, nymburský spolusoused	Úředníci záduší svatého Mikuláše na Slovanech	Žádost o odkoupení peněz ze spravedlnosti po Jiříkově bratru a příslib jejich následného navrácení	5.4. 1584
36/23	Anna, manželka Matěje Žídkého, soukeníka, nymburského souseda	Jan Čečetka, kloboučník, Annin otec	Žádost o zastoupení Anny při výslechu svědků ve věci jejího sporu s Lidmilou, manželkou Šimona Kožišníka, nymburského souseda	11.5. 1584
37/24	Mandaléna Vlčková, podruhně u Samuela Konváře, nymburského souseda	Blíže neuvedeno	Blíže neuvedeno	19.5. 1584
38/25	Alžběta, vdova po Martinu Pěničkovi, a Václav, její syn	Jiřík Reinhart z Frankfurtu, kupec	Odmítnutí vymáhaného dluhu a stanovení dne stání na 19. června	29.5. 1584
39/26	Jan Holárek, kožišnického řemesla	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o poskytnutí svědectví blíže neuvedených svědků ve věci sporu s Adamem Vyleťálkem	3.7. 1584
40/27	Šimon Chotouňslý z Chotouně, nymburský městský rychtář	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o poskytnutí svědectví blíže neuvedených svědků ve věci sporu s nymburským spolusousedem Matějem Holým, pekařem	7.7 1584

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
41/28	Dorota Pokleska, nymburská spoluobytelka	Jiřík Reinhart z Frankfurtu, kupec	Oznámení o vůli podniknout cestu do Prahy a splatit dluh	7.7. 1584
42/29	Alena, manželka Adama Nymburského, nymburská sousedka	RNMP [jako zastupující instituce]	Žádost o stanovení dne stání ve věci sporu s Šebestiánem Koherlem, novoměstským spoluměšťanem	17.9. 1584
43/30	Johana, vdova po Matěji Podhorským	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o poskytnutí svědectví blíže neuvedených svědků ve sporu s Vítem Svačinou ve věci mordu a oznámení o vyslání jejího plnomocníka Víta Srnu	4. 10. 1584

Registra 1591-1598

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
44/31	Jan Vrba, nymburský soused	Jakub Pikhart, novoměstský měšťan	Odpověď ve věci dluhu 35 kop gr. míš. a příslib jeho splacení	5.12. 1591
45/32	RMN [jako samosprávná instituce]	Adam Douša	Odpověď na žádost Adama Douši a sdělení o nevědomosti ve věci postupu nymburského městského rychtáře	20.3. 1592
46/33a	Filip Rešl, nymburský soused	Adam z Radkova, měšťan	Vymáhání dluhu 60 kop gr. míš. na jmenovaném Adamovi	10.11. 1592
47/33b	Filip Rešl, barvípláten, nymburský soused	Adam z Radkova	Pohrůžka právem stavným pro nesplacení Adamova dluhu 60 kop gr. míš.	20.1. 1593
48/33c	Filip Rešl	Adam z Radkova	Odmítnutí propustit dlužníka z vězení	13.3. 1593

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
49/34	Kašpar Rozenhamer	Fridrich Mrkvička, nožíř, novoměstský soused	Vymáhání 5 kop gr. míš. vypůjčených peněz na Fridrichovi	4.5. 1593
50/35a	Joachim Pražský, nymburský obyvatel	Matouš Hrdlička, novoměstský soused	Vymáhání 22 kop gr. míš. za vorkař na Hrdličkovi a vyhlášení práva stavného	19.5. 1593
51/35b	Joachim Pražský	Matouš Hrdlička	Vymáhání 22 kop gr. míš. za vorkař	19.7. 1593
52/36	Václav Jeptiška	Jan Lubinský z Lubin	Vymáhání dluhu 12 kop 25 gr. míš. na Václavovi a žádost od odložení splátky dluhu do Hromnic	20.12. 1593
53/37	Jiřík Notář, nymburský měšťan	Urozená paní Kateřina Chlivenská [RNMP jako zprostředkující institucí]	Odmítavá odpověď ve věci vymáhání dluhu na Notáři v hodnotě 100 kop gr. č. a stanovení dne stání na 14. ledna 1594	31.12. 1593
54/38	Šimon Chotouňský z Chotouně, nymburský měšťan	Jindřich Chotouňský z Chotouně, novoměstský měšťan	Odeslání po poslu potřebného majestátu ve věci při s Jiříkem Broučkem a žádost o navrácení písemnosti	4.1. 1596*
55/39	Kateřina, manžela Matěje Holého, pekaře	Anna Luterová, novoměstská měšťanka	Vymáhání dluhu 12 kop gr. míš. na Anně a zplnomocnění Zachariáše Křížka, novoměstského měšťana, a Matěje, manžela, k vyzvednutí peněz	4.1. 1596
56/40	Šťastný Chotětovský, nymburský soused	Pavel Satalický, novoměstský měšťan	Odmítavá odpověď na Pavlovu opětovnou žádost v blíže neuvedené záležitosti	10.7. 1596
57/41	Kateřina Hlavová, nymburská měšťanka, poručnice vnuka Matouše Emka	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o informaci o movitém majetku po zemřelém Matouši Emkovi, novoměstském měšťanovi	5.5. 1597
58/42	Václav Trajan, Jan Čejka, Václav Jeptiška, nymburští sousedé	Pavel Satalický, novoměstský měšťan	Odmítavá odpověď nymburských měšťanů a stanovení dne stání na 8. července / Oznámení o uvěznění Ondřeje Šenkýře pro dluh	1.7. 1597
59/43a	RMN [jako samosprávná instituce]	Petr Stříbrný, novoměstský měšťan	Oznámení o kusých informacích v Stříbrného žádosti ve věci dlužných peněz za prodaný dům	2.8. 1597

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
60/43b	RMN [jako samosprávná instituce]	Petr Stříbrný, novoměstský měšťan	Odmítnutí zaplatit Stříbrnému cizí dluhy z městské pokladny pro údajné úřední selhání	23.9. 1597

Registra 1602-1605

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
61/44a	Matouš Houser, nymburský měšťan	Anna, manželka Jana Štěpanovského, novoměstského měšťana	Vymáhání 4 kop 45 gr. míš. na Anně	14.5. 1602
62/44b	Matouš Houser, nymburský měšťan	Anna, manželka Jana Štěpanovského, nymburského měšťana	Vymáhání 2 kop 22,5 gr. č. na Anně a pohrůžka právem stavným	7.6. 1602
63/45	Jan Beránek, mladoboleslavský soused [RMN jako zprostředkující instituce]	Matouš Geršl, Anna Breslová	Vymáhání dluhu na obou dlužnících a pohrůžka právem stavným v době nymburského jarmarku	12.6. 1602
64/46a	Viktorín Emek, syn po Viktorínu Emkovi, nymburském sousedovi, a vnuk po Matouši Emkovi	Jan a Daniel Emkové z Emštejna, strýcové Viktorína Emka, novoměstští měšťané	Vymáhání dědického podílu po Matoušovi v hodnotě 100 kop gr. míš.	13.7. 1602
65/46b	Viktorín Emek, syn po Viktorínu Emkovi, nymburském sousedovi	Jan a Daniel Emkové z Emštejna, novoměstští měšťané	Vymáhání dědického podílu po Matoušovi v hodnotě 100 kop gr. míš.	7.8. 1602
66/46c	Viktorín Emek, syn po Viktorínu Emkovi, nymburském sousedovi	Jan a Daniel Emkové z Emštejna, strýcové Viktorína Emka	Vymáhání dědického podílu v hodnotě 100 kop gr. míš. nedodaného k termínu sv. Jiří a žádost o výpis z městských knih	28.8. 1602
67/46d	Viktorín Emek, syn po Viktorínu Emkovi, nymburském měšťanovi	Jan a Daniel Emkové z Emštejna, strýcové Viktorína Emka	Vymáhání dědického podílu po Matoušovi v hodnotě 100 kop gr. míš. nedodaného k termínu sv. Jiří a vyhlášení práva stavného	5.9 1602
68/46e	Viktorín Emek, syn po Viktorínu Emkovi, nymburském sousedovi	Jan a Daniel Emkové z Emštejna, strýcové Viktorína Emka, novoměstští měšťané	Vymáhání dědického podílu v hodnotě 100 kop gr. míš. nedodaného k termínu sv. Jiří a vyhlášení práva stavného	13.9. 1603

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
69/47a	RMN [jako samosprávná instituce]	Petr Stříbrný	Odmítavá odpověď ve věci zadržování spravedlnosti	15.10. 1603
70/48a	Václav Šenkýř, nymburský obyvatel	Řehoř Žatecký, šenkýř od Veselků	Vymáhání dluhu 11,5 kopy gr. č. za prodanou hřebici na Řehořovi	4.11. 1603
71/46f	Viktorín Emek, syn po Viktorínu Emkovi, nymburském sousedovi	Jan a Daniel Emkové z Emštejna, strýcové Viktorína Emka, novoměstští měšťané	Vymáhání dědického podílu v hodnotě 100 kop gr. míš. nedodaného k termínu sv. Jiří a pohrůžka právem stavným	10.11. 1603
72/47b	RMN [jako samosprávná instituce]	Petr Stříbrný	Odmítavá odpověď na blíže neuvedenou záležitost	12.11. 1603
73/48b	Václav Šenkýř, nymburský obyvatel	Řehoř Žatecký, šenkýř u Veselků	Vymáhání dluhu 23 kop gr. míš. za prodanou hřebici na Řehořovi a poodložení práva stavného	22.11. 1603
74/50c	Václav Šenkýř, nymburský obyvatel, toho času ve vězení pro dluhy	Řehoř Žatecký, šenkýř u Veselků	Vymáhání dluhu 23 kop gr. míš. na Řehoři	11.12. 1603
75/48d	Václav Šenkýř	Řehoř Žatecký, šenkýř, hospodář u Veselků	Vymáhání dluhu 23 kop gr. míš. za prodanou hřebici na Řehořovi a poodložení práva stavného	6.2. 1604
76/46g	Viktorín Emek, syn po Viktorínu Emkovi, nymburském sousedovi	Jan a Daniel Emkové z Emštejna, strýcové Viktorína Emka, novoměstští měšťané	Vymáhání dědického podílu v hodnotě 100 kop gr. míš. nedodaného k termínu sv. Jiří a vyhlášení práva stavného	11.6. 1604
77/49a	Matouš Lesnar, nymburský soused	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o výpis z kšaftu Jiříka, Matoušova zemřelého bratrance	30.7. 1604
78/49b	Matouš Lesnar, nymburský soused	RNMP [jako samosprávná instituce]	Žádost o pomoc při převodu dědického podílu po Jiříku Lesnarovi, Matoušovu zemřelém bratranci	7.8. 1604
79/50	Důchodní úředníci [RMN jako samosprávná instituce]	Úředníci záduší svatého Jindřicha	Žádost o zaplacení povinného poplatku z odkázané Andriské louky Mikulášem Růží z Vorličné v hodnotě 4 kop 8 gr. č. za čtyři roky nazpět	30.10. 1604

Číslo	Původní iniciátor	Konečný adresát	Věcný obsah	Datum
80/46h	Viktorín Emek, syn po Viktorínovi Emkovi, nymburském sousedovi	Jan a Daniel Emkové z Emštejna, strýcové Viktorína Emka, novoměstští měšťané	Vymáhání dědického podílu po Matoušovi, dědu jeho, v hodnotě 100 kop gr. míš. nedodaného k termínu sv. Jiří roku 1603 a poodložení práva stavného	27.11. 1604

2/ Složení městských rad podle záznamů v dochovaných registrech

KOŮŘIM:

REGISTRA 1565-1569

- [...] (fol. 9r)
- p. Tomáš Bakalář (fol. 13v)
- Martin Bulák (fol. 23v)
- David Krejčí (fol. 31r)
- Stanislav Postřihač (fol. 38r)
- Šimon Lysý (fol. 46r)
- Martin Krejčí (fol. 56r)
- Jiřík Pod'as (fol. 61r)
- Jan Vyskočil (fol. 74v)
- p. Jan Skřemence (fol. 78r)

„*Post consulum renovationem 15A66 Officio domini Georgii Kačovský, primat.*“ (fol. 82r)

- Martin Bakalář (fol. 86r)
- p. Jan Lan (fol. 92v)
- Tomáš Bakalář (fol. 98r)
- Martin Bulánek (fol. 100v)
- David Krejčí (fol. 109r)
- Voldřich Trčka (fol. 115r)
- Stanislav Hostačovský z Petrovic (fol. 119r)
- Jiřík Pod'as (fol. 124v)
- Jan starší z Bezdědic (fol. 131v)
- Václav Bakalář (fol. 138r)
- Matouš Pašek (fol. 143v)
- Jiřík Kačovský, primas (fol. 149r)
- Martin Bakalář (fol. 156v)
- Jiřík Kačovský (fol. 167r)
- David Krejčí (fol. 179r)
- Voldřich Trčka (fol. 182v)
- Jan Pechů (fol. 187r)
- Václav Vrtal (fol. 192v)

- Martin Krejčí (fol. 197r)
- Jakub Tába, řezník (fol. 215r)
- Petr Kolář (fol. 221r)
- Jan Succentor (fol. 206)
- Jan Lan, primas (fol. 227r)
- Martin Bakalář (fol. 234v)
- Jiřík Kačovský (fol. 234v)
- Tomáš Bakalář (fol. 249v)
- David Krejčí (fol. 255v)
- Jan Pechů (fol. 266v)

NOVÉ MĚSTO PRAŽSKÉ:

REGISTRA 1588-1591 (1593):

(údaj k 23. červenci 1591, fol. 302v)

- Matěj Žlutický
- Cyprián Lopatský
- Jiří Nysl z Kyršfeldu
- Martin Masopust
- M. Václav Cyrill z Kyršfeldu
- Václav Nekmírský z Kyršfeldu
- Jan Albín z Knyfenberku [?]
- Václav Mníšek
- Martin Jan z Javoru
- Šimon Lysý
- Jan Ducháč
- Václav Pelikán

NYMBURK:

REGISTRA 1572-1575:

1572 / 1573:

- Jan Succentor (fol. 5r)
- Burjan Hlaváč (fol. 9v)
- Václav Mydlář (fol. 23r)
- Martin Pěnička (fol. 32v)

- Jeroným Skopec (fol. 37v)
- Jan Kuthan (fol. 47v)
- Petr Strkevský (fol. 60r)
- Šimon Chotouňský [z Chotouně] (fol. 68r)
- Martin Žák (fol. 90v)
- Jiřík Lukášek, primas (fol. 101r)

1573 / 1574 – záznam o obnovení rady (fol. 106v):

- Burjan Hlaváč, primas (fol. 106v)
- [Nedokončený záznam] (fol. 114v)
- Martin Pěnička (fol. 139v)
- Jan Huňatý (fol. 152v)
- Pavel kantor (fol. 183r)
- Adam Mělnický alias Dvorský (fol. 200r)
- Jan Mnichovský (fol. 220r)
- [Nedokončený záznam] (fol. 238r)

1574 /1575:

- Jan Hněvsa (fol. 255r)
- Jan Bystřický, sladovník (fol. 272r)
- Martin Pěnička (fol. 328v)
- Jan Huňatý (fol. 335v)
- Pavel Kantor (fol. 349v) - 1574
- Jan Mnichovský (fol. 357r) - 1575
- Adam Mělnický (fol. 368r)
- Jindřich Pekař (fol. 375v)
- Bartoloměj Poděbradský (fol. 387r)
- Jan Benátský, sladovník (fol. 398r)
- Jakub Nezdera (fol. 412r)

REGISTRA 1583-1585:

1583 / 1584:

- Bartoloměj Poděbradský (fol. 12v)
- Vít Gladský (fol. 28v)
- Jiřík Hodaň (fol. 47r)
- Matěj Hrzán (fol. 71v)

1584 / 1585 - Záznam o obnovení rady, 27. března 1584 (fol. 82r)

- Jan Hlavnice, primátor (fol. 82r)
- Jeroným Skopec (fol. 91v)
- Martin Tábořský (fol. 112r)
- M. Jakub z Popovic (fol. 119v)
- Bartoloměj Poděbradský (fol. 124v)
- Jan Benátský (fol. 130v)
- Vít Gladský (fol. 137v)
- Jiřík Hodaň (fol. 152r)
- Jan Nožír (fol. 161r)
- Matěj Hrzán (fol. 173r)
- [Nedokončený záznam] (fol. 184r)
- Jeroným Skopec (fol. 193r)
- Samuel Teplý (fol. 199r)

1585 / 1586 – záznam o obnovení rady (fol. 207r):

- [Nedokončený záznam] (fol. 207r)
- Jan Hlavnice (fol. 213v)
- Jeroným Skopec (fol. 219v)
- Martin Tábořský (fol. 227r)
- M. Jakub Popovický (fol. 233v)
- Bartoloměj Podě[bradský] (fol. 239v)
- Václav Hlava (fol. 251r)

REGISTRA 1591-1598:

1591 / 1592:

- Václav Hlava z Kiršfeldu, pri[mas] (fol. 4r)
- Jan Huňatý (fol. 7v)
- Jan Kolín (fol. 11r)
- Pavel Bytovec (fol. 13v)
- Martin Tábořský (fol. 17r)
- Martin Kašperský z Rájova (fol. 18v)
- Havel Sílený (fol. 19r)
- Jan Nožič (fol. 21r)

1592 / 1593 – záznam o obnovení rady (fol. 21v):

- Václav Hlava z Kiršfeldu, primas (fol. 21v)
- Samuel Teplý (fol. 22v)
- Jan Huňatý (fol. 24r)
- Jan Kolín (fol. 26r)
- Pavel Bytovec (fol. 27r)
- Martin Tábořský (fol. 29v)
- Jiřík Lukášek (fol. 31v)
- Havel Sílený (fol. 34v)
- Jan Jaroš (fol. 39r)
- M. Pavel Lomnický (fol. 43r)
- Jiřík Skopec (fol. 45r)

1593 / 1594 - záznam o obnovení rady (fol. 48v):

- Václav Hlava z Kiršfeldu, primas (fol. 48v)
- Samuel Teplý (fol. 52v)
- Jan Huňatý (fol. 55v)
- Jan Kolín (fol. 56r)
- Pavel Bytovec (fol. 57v)
- Bartoloměj Poděbradský (fol. 59v, 60r)
- Martin Tábořský (fol. 61r)
- Havel Sílený (fol. 63r)
- Jan Jaroš (fol. 66r)

- Pavel Mejtský (fol. 68r)
- Václav Trojan (fol. 71r)
- Václav Hlava z Kiršfeldu, primas (fol. 74r)
- Samuel Teplý (fol. 75v)

1594 / 1595 - Záznam o obnovení rady (fol. 76r):

- Jan Huňatý, primas (fol. 76r)
- Jan Kolín (fol. 80r)
- Bartoloměj Poděbradský (fol. 82r)
- Pavel Bytovec (fol. 84v)
- Martin Tábořský (fol. 86r)
- Havel Sílený (fol. 87r)
- Jan Jaroš (fol. 88r)
- Václav Trojan (fol. 89v)
- Jeroným Jičínský (fol. 93r)
- Jan Humpolecký (fol. 95r)
- Adam Všetečka (fol. 97r)
- Mikuláš Rousek (fol. 99r)

1595 / 1596 – záznam o obnovení rady (fol. 102r):

- Jan Huňatý, primas (fol. 102r)
- Samuel Teplý (fol. 105v)
- Bartoloměj Poděbradský (fol. 108v)
- Pavel Bytovec (fol. 110r)
- Martin Tábořský (fol. 111r)
- Havel Sílený (fol. 113r)
- Jan Mnichovský (fol. 115r)
- Václav Trojan (fol. 129r)
- Kašpar Rozenhamer (fol. 134r)
- Mikuláš Rousek (fol. 135v)

1596 / 1597 – záznam o obnovení rady (fol. 137r):

- Jan Huňatý, primas (fol. 137r)
- Samuel Teplý (fol. 149r)

- Bartoloměj Poděbradský (fol. 154v)
- Pavel Bytovec (fol. 156v)
- Havel Sílený (fol. 165r)
- Jan Jaroš (fol. 170r)
- Jeroným Jičínský (fol. 174v)
- Kašpar Rozenhamer (fol. 176v)
- Pavel Plaňanský (fol. 181v)
- Mikuláš Rousek (fol. 183v)
- Václav Chotouňský z Chotouně (fol. 188v)

1597 / 1598 – záznam o obnovení rady (fol. 193v):

- Jan Huňatý (*po vyjití úřadu* – fol. 192r, *po obnovení úřadu* – fol. 193v)
- Samuel Teplý (fol. 195r)
- Bartoloměj Poděbradský (fol. 197r)
- Pavel Bytovec (fol. 200v)
- Martin Tábořský (fol. 203r)
- Havel Sílený (fol. 204v)
- Jan Jaroš (fol. 207r)
- Jeroným Jičínský (fol. 209r)

3/ Přehled adresátů v novoměstských registrech 1588-1591 (1593)

Počet konceptů misivů (bez škrtnů)						
Adresát (města)	1588	1589	1590	1591	1593	Celkem
Benešov	0	2	4	7	0	13
Beroun	3	6	26	19	0	54
Bohdaneč	0	0	2	0	0	2
Bor	0	2	1	1	0	4
Borek	2	2	0	0	0	4
Božkovice	1	0	0	0	0	1
Brandýs nad Labem	1	5	6	9	0	21
Březnice	0	0	0	1	0	1
Bystřice	0	0	0	1	0	1
Čáslav	1	1	1	0	0	3
Čelákovice	1	1	1	1	0	4
České Budějovice	0	0	1	3	0	4
Český Brod	4	11	13	14	0	42
Dačice	0	1	0	0	0	1
Davle	0	0	4	0	0	4
Divišov	0	0	0	1	0	1
Dobruška	0	1	2	0	0	3
Domašín	0	0	1	1	0	2
Domažlice	0	0	3	3	0	6
Drážďany	0	0	2	0	0	2
Dvůr Králové nad Labem	0	0	0	3	0	3
Freiberg	1	0	0	0	0	1
Grossenheim	0	0	1	0	0	1
Hlubčice	0	1	0	0	0	1
Horažďovice	0	1	2	0	0	3
Horšovský Týn	0	1	0	2	0	3
Hořepník	0	2	2	1	0	5
Hostovice	0	1	3	0	0	4
Hradčany	3	3	2	10	0	18
Hradec Králové	3	6	24	10	0	43
Chlumec nad Cidlinou	2	2	1	1	0	6
Chomutov	1	1	0	0	0	2
Chotěboř	1	0	3	5	0	9
Chrudim	0	8	3	5	0	16
Jáchymov	0	0	1	0	0	1
Jičín	0	2	1	1	0	4
Jihlava	4	5	6	6	0	21
Jílové u Prahy	1	4	5	8	0	18
Jindřichův Hradec	1	0	2	1	0	4
Kadaň	0	1	0	1	0	2
Kamenice	0	0	3	3	0	6
Kaňk (součást Kutné Hory)	1	0	2	0	0	3
Kaziměř při Krakově	0	0	1	0	0	1
Kladsko	0	0	0	1	0	1
Klatovy	3	7	11	6	0	27
Kolín	1	17	5	2	0	25
Kostelec nad Labem	1	2	3	0	0	6

Počet konceptů misivů (bez škrtnů)						
Adresát (města)	1588	1589	1590	1591	1593	Celkem
Kostelec nad Orlicí	0	1	0	1	0	2
Kouřim	5	4	1	2	0	12
Kutná Hora	10	21	31	19	0	81
Lechovice	1	0	0	0	0	1
Letovice	0	0	1	0	0	1
Lipník nad Bečvou	0	0	0	1	0	1
Lipsko	0	1	1	1	0	3
Litoměřice	6	7	10	7	0	30
Litomyšl	3	7	1	3	0	14
Loket	0	0	0	2	0	2
Louny	2	7	5	4	0	18
Lukavec	0	2	1	0	0	3
Lysá nad Labem	0	1	0	7	0	8
Malá Strana	7	28	11	21	0	67
Mělník	0	1	8	2	0	11
Milevsko	0	3	0	3	0	6
Miličín	0	1	2	5	0	8
Mladá Boleslav	0	5	7	8	0	20
Most	1	0	1	2	0	4
Načeradec	0	0	0	1	0	1
Náchod	2	0	0	1	0	3
Německý Brod	0	0	1	0	0	1
Nepomuk	0	2	2	1	0	5
Nevyklou	1	0	0	0	0	1
Norimberk	3	4	6	2	0	15
Nové Strašecí	0	0	1	0	0	1
Nový Bydžov	0	0	0	1	0	1
Nový Jičín	1	0	0	0	0	1
Nymburk	2	4	6	7	0	19
Olomouc	0	0	0	4	0	4
Opava	0	2	4	0	0	6
Ostrov	0	0	0	1	0	1
Osvětin [?]	0	0	0	5	0	5
Pacov	0	0	0	2	0	2
Pardubice	0	4	4	6	0	14
Pelhřimov	1	1	3	0	0	5
Písek	0	1	1	3	0	5
Plzeň	1	8	5	8	0	22
Poděbrady	0	3	2	1	0	6
Podivín	0	0	1	0	0	1
Prostějov	0	1	2	0	0	3
Přelouč	1	0	0	0	0	1
Příbram	1	0	1	0	0	2
Přibyslav	0	0	0	1	0	1
Radnice	0	0	3	0	0	3
Rakovník	1	1	4	5	0	11
Rokycany	2	6	7	1	0	16
Roudnice nad Labem	6	7	6	16	0	35
Rožmitál pod Třemšínem	0	0	1	0	0	1

Počet konceptů misivů (bez škrťů)						
Adresát (města)	1588	1589	1590	1591	1593	Celkem
Rychnov nad Kněžnou	0	5	1	0	0	6
Říčany	2	0	0	0	0	2
Sedlčany	1	20	6	1	0	28
Slaný	0	7	19	5	0	31
Slavkov	0	1	0	0	0	1
Soběslav	1	2	0	0	0	3
Solnice	0	3	2	0	0	5
Stará Hora	0	0	0	1	0	1
Staré Město	18	21	48	50	0	137
Stříbro	0	1	2	0	0	3
Sušice	0	0	2	1	0	3
Švihov	1	0	0	0	0	1
Tábor	0	14	18	9	0	41
Teplice	0	1	3	1	0	5
Touškov	0	0	0	2	0	2
Trhový Štěpánov	0	0	0	4	0	4
Trnava	1	2	0	2	0	5
Turnov	0	0	2	1	0	3
Týn nad Vltavou	2	2	1	2	0	7
Unhošť	1	2	0	0	0	3
Ústí nad Labem	1	5	1	1	0	8
Ústí nad Orlicí	0	1	3	2	0	6
Velké Meziříčí	0	2	1	0	0	3
Velvary	1	3	3	8	0	15
Veselí nad Lužnicí	0	0	0	1	0	1
Vídeň	0	0	0	1	0	1
Vinohrady	0	1	1	0	0	2
Vlašim	0	2	0	2	0	4
Volyně	0	0	4	3	0	7
Votice	1	0	1	0	0	2
Vratislav	0	0	2	0	0	2
Vysoké Mýto	0	2	2	0	0	4
Vyšehrad	7	21	26	21	0	75
Zábřeh	0	1	0	0	0	1
Znojmo	0	0	0	1	0	1
Žatec	3	8	5	10	0	26
Žďár	0	0	0	4	0	4
Žebrák	0	0	8	3	0	11
Žitava	0	0	3	0	0	3
Žlutice	0	2	0	0	0	2
CELKEM	133	358	452	417	0	1360

Tab. č. I. Abecedně řazení adresátů z řad měst a městeček podle register 1588-1591 (1593)

Počet konceptů misivů (bez škrťů)						
Adresát (šlechta, duchovenstvo, měšťané, městské úřady)	1588	1589	1590	1591	1593	Celkem
Centurián Muk, JMC buchhalter v Kutné Hoře	0	0	0	0	1	1
David Hrdlička Turnovský, správce na Líbeznicích	1	0	0	0	0	1
Jakub Chot z Šebimi	0	1	0	0	0	1
Joachim Novohradský z Kolovrat a na Buštěhradě, purkrabí karlštejnský	0	0	0	1	0	1
Kalanda	1	0	0	0	0	1
Kněz Antonín Šikule, převor kláštera sv. Anežky na Starém Městě pražském	0	0	1	0	0	1
Kněz Martin Malost.	0	2	0	0	0	2
Osadní záduší svatého Vojtěcha	0	1	1	0	0	2
Pan Karel Slizský	0	1	0	0	0	1
Pan Kryštof Rejský z Dubnice	0	2	0	0	0	2
Sendek	0	0	0	1	0	1
Simeon Vala z Kozího hradu, správce panství boleslavského	1	0	0	0	0	1
Úředníci mostu	0	0	0	1	0	1
Úředníci šestipanští	0	0	1	0	0	1
Úředníci šestipanští Starého Města Pražského	0	0	0	2	0	2
Úředníci záduší sv. Jiljí	0	1	0	0	0	1
Úředníci záduší sv. Mikuláše na Starém Městě pražském	0	1	0	0	0	1
Vojtěch Kardaš a Adam Kodek, plnomocníci Vojtěcha Labutského	0	0	1	0	0	1
CELKEM	3	9	4	5	1	22

Tab. č. II. Adresáti z řad šlechty, duchovenstva, měšťanů a městských úřadů

Další kategorie diplomatického materiálu (bez škrťů)						
Typ písemnosti	1588	1589	1590	1591	1593	Celkem
List fedrovní	0	1	0	0	0	1
List mocný	2	12	16	5	0	35
List věřící	0	2	3	3	0	8
List zachovací	0	0	0	1	0	1
CELKEM	2	15	19	9	0	45

Tab. č. III. Další kategorie diplomatického materiálu v registrech 1588-1591 (1593)

4/ Edice vybraných zápisů

Pro ilustraci si uvedeme z novoměstských register 1588-1591 (1593) pět ukázek znění zápisů, které se staly předlohou pro napsání listů poselacích pro sledovaná královská města, a texty všech pěti dochovaných misivů. V případě misivu z roku 1599 je ještě připojen text žádosti, kterou předkládal Novoměstským původní iniciátor Bartoloměj Pražský a jež se poté stala přílohou odesílaného misivu.

Snahou bylo dodržet transkripční pravidla a zaznamenat co nejvěrohodněji podobu jednotlivých zápisů.¹ Výjimka je učiněna pouze u konvenční zkratky etc., jejíž znění není vzhledem k častému výskytu rozepisováno. Taktéž nebyla rozepisována zkratka S:, nahrazující v konceptech ustálenou salutační formuli.²

Dochované textové jednotky jsou zpřístupněny následujícím způsobem: Záhloví obsahuje číslo ukázky, dále dataci a místo vydání, v případě misivů místo současného uložení a dále inv. č. a dochovanost pečetě. Poté je v případě register uveden odkaz na úřední knihu a nakonec se zmiňuje folio, popř. strana pramene společně s číslem regestu. Vlastní edice je rozdělena na adresu (zvýrazněna tučným písmem) a na text zápisu. Připojený poznámkový aparát, oddělený od vlastní edice vodorovnou linkou, podrobně zachycuje rozpis jednotlivých zkratk a druhotné úpravy textu (škrty, přepisování, marginální vpisky).

¹ Při transkripci textů byly dodržovány transkripční zásady: Jaroslav KAŠPAR: *Úvod do novověké latinské paleografie se zvláštním zřetelem k českým zemím I.*, Praha 1987, s. 170-174.; Ivan ŠŤOVÍČEK a kol., *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*, Praha 2002.

² K tomu podrobněji srov. s. 122.

I.

1589, září, 13.

Nové Město pražské

Registra 1588-1591 (1593)

Fol. 113v-114r

Regestová edice: č. 14 (Korespondence z Nového Města pražského do Českého Brodu)

Brodským o Vávru Spěváčka a Jindřich Formánek

Předešlé na psaní Vaše z strany nějakého Vávry Spěváčka,^a co jest^b od nás za odpověď^c dáno, mohli ste tomu^d porozuměti, z kterých příčin bylo jest^e potřeba, aby od práva Vašeho ke právu našemu^f věžňové, o kteréž ste se dopisovali, podání byli, ale že se toho až posavad nestalo, Vám^g ještě to v známost^h uvádíme, že těchto dnův tejj Vavřinec jinak Vávra Spěváček k outrpnému právu jestⁱ podán. A vyznání své na Jindřicha^j Formánka a Matěje N.^k a Annu Křenkovou vztahuje. Pro vyhledání dostatečnější a přetržení zlých a nešlechetných oučinkův potřebu toho důležitou uznáváme, aby ti předepsaní věžňové při právě Vašem^l zjištění, ku právu^m našemuⁿ a k vejvodu postaveni byli. Tak aby^o od něho slyšíce vyznání jeho, co by k tomu^p říkati chtěli, poznati se mohlo. Protož věříme, že tejjchž věžňov ku právu^r našemu^s vydati a postaviti tento pátek nejprv příští hodina^t 18 u toho podle^v práva^w zřízení^x zemského^y opatřiti nepominete. Datum etc. feria 4 post Nativitatem Mariae anno etc.[15]89.^z

a/ Za slovem následuje nečitelný škrť.

b/ *gt*

c/ *odpd*

d/ *to*^u

e/ *gt*

f/ *nasse*^u

g/ *Wa*

h/ *znam.*

i/ *gt*

j/ *Gind.*

k/ *n.*

l/ *Wasse*

m/ *pra*^u

n/ *nasse*^u

o/ Za slovem následuje nečitelný škrť.

p/ *to*^u

r/ *pra*^u

s/ *nasse*^u

t/ *h.*

u/ Za slovem následuje přeškrtnutá zkratka *Odp.*

v/ *p.*

w/ *p.*

x/ *z.*

y/ *z.*

z/ *Dat. etc. ff. 4 pt Nat. Mari. A. etc. 89.*

II.

1589, červen, 19.

Nové Město pražské

Registra 1588-1591 (1593)

Fol. 93v

Regestová edice: č. 11 (Korespondence z Nového Města pražského do Kolína)

Do Kolína o Matouše^a Emka

Matouš^b Emek, měštěnin^c náš, vznesl jest^d na nás, že jest^e mu zůstal dlužen Kašpar Táborský, měštěnin^f Váš^g, za sukno 40 kop gr. míš. A maje dávno zaplatiti sumy, napomínán^h přátelsky toho učiniti zanedbáváⁱ, žádaje nás za toto k Vám^j ohradní připsání. I aby^k z obstavuňku, kterýž ohrazuje, sjíti mohlo, žádáme, že předepsaného Kašpara k zaplacení dluhu skutečnému^l bez odtahů^m přidržíte. Odpovědiⁿ. Datum etc. feria post sancti Viti [15]89.º

a/ *Mat.*

b/ Psáno *Mathauss.*

c/ *m.*

d/ *gt*

e/ *gt*

f/ *m.*

g/ *W.*

h/ *napomijna*

i/ *zanedba*

j/ *Wa*

k/ Za slovem následuje škrt *ztoho*.

l/ *skuteczne*

m/ Spojení *bez odtahu* je marginální vsuvka.

n/ *Odpdi*

o/ *Dat. etc. ff. pt s^{ti} Witi 89.*

III.

1588, listopad, 3.

Nové Město pražské

Registra 1588-1591 (1593)

Fol. 26v

Regestová edice: č. 2 (Korespondence z Nového Města pražského do Kouřimi)

Kouřimským o Mikuláše^a Kouřimského

Mikuláš Kouřimský co na připsání^b Vaše nám^c za odpověď^d dává, z příležitosti^e spisu porozuměti a tím Jindřicha Pecha z Krásné Hory, měštěnána^f a spoluradního Vašeho, zpraviti moci budete. Na kteréžto odpovědi^g nebude-li chtíti přestati a nám^h to v známost bude uvedenoⁱ, hotovi sme jeho s ním Mikulášem^j sročiti a den jmenovati. Toho na připsání Vaše Vás tejna jsme^k učiniti nechtěli. Datum feria 5 ut supra.^l

a/ Mik.

b/ ppsanj

c/ na⁻

d/ odpd

e/ przy^o

f/ M.

g/ odporu

h/ na⁻

i/ a na⁻ to wznamost bude uwedeno je marginální vsuvka.

j/ Mik.

k/ sme

l/ Dat. f. 5 us - tj. Omnium Sanct. 88°

IV.

1591, květen, 24.

Nové Město pražské

Registra 1588-1591 (1593)

Fol. 278v

Regestová edice: č. 71 (Korespondence z Nového Města pražského do Kutné Hory)

Horníkům o cechmistry a starší na místě všeho pořádku bečvářského

Jaká jest^a Vám suplikaci podána od cechmistrů a starších mistrů i na místě všeho pořádku řemesla bečvářského, měšťěninů^b Nového Města pražského^c, tu Vám příležitost^d odsíláme. Z níž v kderé příčině^e nás k Vám^f za toto psaní sou požádali a jakého opatření žádají, porozuměti moci budete. A nemohouce té žádosti jejich odepřítí, pokudž by tak bylo, že by někderé dílo jejich řemesla tak, jakž ten spis jejich obsahuje, od bečvářův na Horách Kutnách k nám^g do Nového Města pražského^h po mimo starobylý způsob na jich ublížení uvažovati dáti chtěli, že jim to v známost uvéstí nařídíte tak, aby se v té věci věděli, jak spraviti. Odpovědi.ⁱ Datum feria 6 post Ascensionis Christi anno etc. [15]91.^j

a/ *gt*

b/ *m.*

c/ *N. M. P.*

d/ *plezitie*

e/ *pczinie*

f/ *Wa*

g/ *na*

h/ *N. M. P.*

i/ *Odpdi.*

j/ *Dat. ff. 6 pt Ascensionis Christi A. etc. 91.*

V.

1590, listopad, 8.

Nové Město pražské

Registra 1588-1591 (1593)

Fol. 231r

Regestová edice: č. 10 (Korespondence z Nového Města pražského do Nymburka)

Nymburským o Jakuba Pikharta

Jakub Pikhart, koželuh, měštěnin^a náš^b, vznesl jest^c na nás, kterak by jemu^d pozůstal dlužen někdy Antonín Lašek, švec, za kože 13 kop 20 gr. č., žádaje nás k Vám za toto připsání^e, abyšte Martu, vdovu po něm pozůstalú jakožto držitelkyni statku jeho,^f k zaplacení takového dluhu přidrželi. Protož aby k dalšímu^g zaneprázdnění nepřišlo, žádáme, že touž Martu, sousedku Vaši, k zaplacení přidržíte. Odpovědi.^h Datum etc. feria 5 post Leonhardi [15]90.ⁱ

a/ *m.*

b/ *n.*

c/ *gt*

d/ *ge^u*

e/ *ppsaniij*

f/ Za slovem následuje škrť *gegich*.

g/ *dalssi^t*

h/ *Odpdi.*

i/ *Dat. etc. ff. 5 pt Leonhardi 90.*

VI.

1528, únor 20.

AMKH, aktová sbírka

misiv, inv. č. 456

sekretní pečeť je poškozená

Slovutné poctivosti pánuom purkmistru a radě města Prahy, pánuom přáteluom našim milým a příznivým

Službu svú vzkazujeme, slovutné a vzáctné poctivosti, páni a přátelé naši milí nám^a. Psaní naše, které jsme učiniti^b vám o dluh Zigmunda^c z Práchňan [?] puol devátý kopy gr. č. na Michalovi Zmouřenínovi [?], kterýž jemu^d prisouzen^e jest^f, odpověď dávající^g, to oznamovati ráčíte, že i dluhy na jevě [?] není a zatykačové vyšlí, žádajíc [!], abychom^h stavuňkóvⁱ nedopouštěli, a bude-li dosazen, že k zaplacení přidržeti^j chcete. I týž Zigmund^k nás opět požádal za připomenutí vám pravě, poněvadž on Michal psaní jest^l na některé dlužníky vyžádal u Vašich Opatrností, aby skrz přímľuvu^m přidržániⁿ byli, že z toho tomu dorozumívá, že doma týž Michal jest^o, žádaje a my se přímľuváme^p, to což jest jeho^q soudem pánuv^r soudcí přečteno, aby jemu^s i skutečně^t bez dalších odtahóv dopomoženo bylo, pokládaje v tom za obtížné z strany útrat nákladných, i také jsa jiným^u povinnovat^v, odkud zaplatiti nej má a skrz to naň škody jdú. Páni a přátelé naši milí, žádáme vás s pilností za to opatřiti a témuž^w Zigmundovi^x dluhu výš jmenovaného^y dopomoci skutečně ráčiti na témž Michalovi, kterýž jakž on zpravuje, doma v domě obytem jest^z, jakž i my k vaší přímľuvě dopomoci neobmeškáváme. Neb poněvadž on Zigmund^{aa} po přisudku hned opatření^{bb} žádal, že jest jměl tu tehdáž ujištěn^{cc} býti týž Michal. Protož^{dd} sešlo-li jest^{ee} to na ten čas, aby to opatřeno bylo, žádáme. Neb jestliže^{ff} by jemu^{gg} protahováno bylo, žádá práva^{hh} stavnéhoⁱⁱ a my toho^{jj} neznáme, slušně abychom^{kk} jemu^{ll} odepřít mohli. Té jsme naděje, že to z strany našich přímľuv^{mmm} učiníte. Odpovědiⁿⁿ žádáme. Montibus Cuthnis feria 5 ante Cathedram sancti Petri anno etc. [15]28.^{oo}

Šepmistři a rada na Horách Kutnách

a/ na

b/ učiti

c/ Zigmuda

d/ ge^v
 e/ *psauzen*
 f/ *gt*
 g/ *dągicze*
 h/ *abycho*
 i/ *stavnkow*
 j/ *pdrzieti*
 k/ *Zigmud*
 l/ *gt*
 m/ *pmluwu*
 n/ *pdrzani*
 o/ *gt*
 p/ *pmluwame*
 q/ ge^o
 r/ pa^w
 s/ ge^v
 t/ *skutecz^{ie}*
 u/ *giny*
 v/ *povinovat*
 w/ *teuz*
 x/ *Zigmudowi*
 y/ gme^o
 z/ *gt*
 aa/ *Zigmud*
 bb/ *opatrze*
 cc/ *ugisstie*
 dd/ *ptoz*
 ee/ *gt*
 ff/ *getze*
 gg/ ge^v
 hh/ *pwa*
 ii/ $stawne^o$
 jj/ to^o
 kk/ *abycho*
 ll/ *ge*
 mm/ *pmluw*
 nn/ *Odp^{di}*
 oo/ *f v an Cathedra S Petri Anno etc. XXVij*

VII.

1528, květen 9.

AMKH, aktová sbírka

misiv, inv. č. 457

sekretní pečeť s papírovým krytem je zachovalá

Slovutné poctivosti pánuom purkmistru a radě města Prahy, pánuom přáteluom našim milým a příznivým

Službu svú vzkazujeme, slovutné poctivosti, páni přátelé naši milí. Jan Hanyka a Jan Němec, řezníci, sousedé naši, zprávu nám učinili, že Jiřík Dvorský, někdy soused Váš, přijal sobě od pana Brygnera peněz jim náležitých 13^a kop gr. č. a jsa napomínán i obslán před pány cechu řeznického, té sumy jim nezaplatil, až posavad zhynul. A potom manželka téhož Dvorského^b v statku pozuostalá jsúci od nich obeslána před týž pány starší soudu, jest^c trpěti nechtěla, žádajíc přátelsky s nimi smluvena býti, a pokudž by koli se umluvili, že by jim plátce býti chtěla. Jakož pak odtud jsúce podání na smlúvu ku panu Martinovi Smilovi, spoluradnímu Vašemu,^d tam se nadjeti dali k času položenému,^e ale táž Dvorská že jest^f k té smlúvě nepřišla a nadjeti se nedala a oni nařekavše se přec odjíti musili, a tak až podnes jim v tom prótahy činí k nemalé škodě jich a sumy té 13^g kop gr. č. zaplatiti nechce. Žádajíce nás za opatření k Vám v tom^h za přimluvu, páni přátelé naši milí, Vašich poctivostíⁱ žádáme, že svrchu jmenovanú Dvorskú přidržeti ráčíte, aby bez prótahuov ten dluh zaplatila. Neb kdyby se toho nestalo a oni právem stavným dluhu toho^j dobývati chtěli, toho bychom jim hájiti nemohli. Protož věříme, že to časně opatřiti ráčíte, aby k těžkosti žádné nepřišlo. Odpovědi žádáme. Ex Montibus^k Cuthnis sabbato post Stanislai anno 1528.

Šepmistři a rada na Horách Kutnách

a/ XIII

b/ Dworske^o

c/ gt

d/ spoluradni^u Wasse^u

e/ poloziene^u

f/ gt

g/ XIIj^{ti}

h/ to

i/ poczt^{ti}

j/ to^o

k/Montib

VIII.

1528, červen, 16.

AMKH, aktová sbírka

misiv, inv. č. 458

Slovutné poctivosti pánuom, purkmistru a radě města Prahy, pánuom a přáteluom našim milým.

Službu svú vzkazujeme, slovutné poctivosti, páni přátelé naši milí. Oznamujem^a Vám, že sme psaní učiniti^b Jeho královské milosti^c tady zřízeným radám komory Jeho Milosti^d v Království českém žádající, aby ta berně aneb pomoc, kteráž od Vás a jiných měst na nás mimo práva a svobody uložena, z nás sňata byla. I jest nám z poručení Jeho Milosti^e královské od jich milostí zřízených rad komory taková odpověď dána, že byste se dali slyšeti, že ste na nás žádné pomoci ani na jiná města neukládali, než to sú jiných měst poslové i s našimi na se uložili, že ste toho^f při tom zanechali a té pomoci na nás uložené že na sebe bráti aneb na jiná města znovu ukládati se Vám nezdá etc. I jest nám to s nemalým podivením^g, že takovou zprávu jich milostem jste dali, nebo toho^h jestⁱ nebylo a není, aby kdy poslové naši s městy jinými o to byli a k čemu tomu povolovali. A to v paměti míti majte^j, když o tu pomoc mělo jednáno býti, že skrze^k posly své sme se Vám^l ohradili, ač toho^m potřeby nebylo. Poněvadž v tom dobrou vědomost máte, že my z takových berní a pomoci sme osvobozeni a poslové k té pomoci nesvolovali, přítomni nebyli, když s jinými městy, co by kdo měl dáti, ste ukládali. Ani sme o tomⁿ co věděli, až teprv když nám psaní od pana Samuele přišlo, že na nás jest^o suma pomoci ukázána. Ješto my tomu a Vaší zprávě odpíráme a odpierati chcem, neb sme se v tom psáním^p našim i oustně skrz posly naše před Jeho Milostí královskou^q radami Jeho Milosti^r ohrazovali, opovírali, i před námi že tím povinni nejsme. A protož my Vás žádáme pro zachování dobrého^s přátelství, kteréhož bychom od Vás rádi byli, že vy takové zprávy, kteráž jest^t k obtížnosti naší, zanecháte a v to, jakž i jindy, když pomoci a berně dodány byly, nás jste k sobě nepřispolčovali, že nad povinnost a možnost naši nás přispolčovati nebudete a toho není potřeby, abyšte to měli na se bráti ani na koho^u znovu ukládati. Když by jedno to, což povinného^v Jeho Milosti královské^w od Vás jest vyplněno^x a dáno bylo, pakli by nás to potkati nemohlo a Vaší příčinu ta těžkost na nás přišla, musili bychom, ač neradi, o to, kdež náleží, utéci a v tom se opatřiti, neb my žádnému ze svých svobod vytáhnúti se nedáme. Jakož i o Vás též dříve které vejsady máte a Vás kdo chtěl z nich vyvésti, že byste se toho

nedopustili. Odpovědi žádáme. Ex Montibus^y Cuthnis feria 3^z octava Corporis Christi^{aa} anno 1528^{bb}.

Šepmistři a rada na Horách Kutných

a/ *Oznamuge*

b/ slovo *učiniti* je interlineární vsuvka

c/ *ge^o kralowske mi^{oti}*

d/ *ge^o mi^{oti}*

e/ *ge^o oti*

f/ *to^o*

g/ *podiwenj*

h/ *to^o*

i/ *gt*

j/ *mayte*

k/ *skze*

l/ *va*

m/ *to^o*

n/ *to*

o/ *gt*

p/ *psanj*

q/ *ge^o mi^{otj} kra^{ku}*

r/ *mi^{oti}*

s/ *dobre^o*

t/ *gt*

u/ *ko^o*

v/ *powine^o*

w/ *ge^o oti kra^{ke}*

x/ *wyplnie^o*

y/ *Montib*

z/ *ff Ilj*

aa/ *Chri*

bb/ *M^o V^c XXVIIj*

IX.

1557, prosinec, 30.

AMKH, aktová sbírka

inv. č. 1376

částečně dochována sekretní pečeť s papírovým krytem

Vzáctné poctivosti pánuom šefmistruom a radě na Horách Kutnách, přáteluom našim milým^a

Službu svú vzkazujeme, vzáctné poctivosti, páni přátelé naši milí. Zprávu jest nám učinil Absolon Vačkář, soused náš, že má s Jiříkem Šrámkem při právě Vašem rozepři o nějaké zbití, a proto i na rukojmích jest. Žádaje nás k Vám o to, aby z toho rukojemství propuštěn byl a ku právu našemu, poněvadž oba sú v městě našem, aby podání k rozeznání o to zbití byli, k Vám za připsání. I za to žádáme, že jmenovaného souseda našeho z toho rukojemství propustíte, jich ku právu našemu podáte. Odpovědi žádáme. Dán v Praze ve čtvrtek po ochtábu svatého Tomáše léta etc. [15]58^b nastávajícího.

Purkmistr a rada
Nového Města pražského^c

a/ Vpravo a kolmo od adresy je soudobá registrační poznámka: „*Novoměstští, aby Absolón z rule propuštěn byl a k jich p[rá]vu podán byl 1557.*“

b/ lviii

c/ Pod textem následuje novodobý přepis Jaromíra Čelakovského, jenž spisový materiál pořádal: „*1558 Pře Absolona Vačkáře s Jiříkem Šrámkem aby se v Praze vyjednati mohla.*“

X.

1599, březen, 2.

AMKH, aktová sbírka

inv. č. 5426

sekretní pečeť velmi poškozena

Slovutné poctivosti pánům šepmistrům a radě na Horách Kutnách, přátelům našim milým^a

Službu svú vzkazujeme, slovutné poctivosti páni přátelé naši milí, zdraví i jiného všeho dobrého od Pána Boha žádáme Vám věrně rádi. V které příčině nás jest k Vám za toto připsání Bartoloměj Pražský, soused náš, požádal, z žádosti jeho nám v spisu podané vyrozumíte. I pokudž by tak bylo, že by do některého sta kop gr. Kašpara Sygarta za Janem Kosařem, spoluměštěním Vaším, pozůstávalo a Matyáš Čermák, plnomocník téhož Kašpara Sygarta, za příčinou soudu 160 kop u Bartoloměje Pražského jest protrávil, vidí se nám, že slušné této právní žádosti jeho od Vás povoleno býti může. Odpovědi žádáme. S tím milost boží rač býti s námi se všemi. Datum^b v Praze v outerý po svatém Matěji apoštolu Páně léta etc. [15]99^c.

Purkmistr a rada

Nového Města pražského

a/ Vlevo pod adresou je kolmo nadepsána registrační poznámka: „1599 z Nového Města pražského.“ Vpravo nad adresou je kolmo připsáno: „O Bartoloměje Pražského.“

b/ Dat.

c/ 99

Slovutné a vzácné poctivosti, Vaší milosti^a pane purkmistře a vaší milosti^b páni milí. Vašich milostí s náležitou uctivostí pokorně prosím, že mi své milostivé připsání přímluvné vydati poručiti ráčíte k jich milostem^c slovutné a vzácné poctivosti pánům šepmistrům a pánům radním na Hory Kutný, a to v příčině takové: Jakož mi Kašpar Sygart z města Trnavy Uherské dlužen jest dluhu pravého, spravedlivého a ucteného 160 kop míš., a to takovou příčinou: Kdež jest sem do Království českého vyslal Matyáše Čermáka, boskovského služebníka a plnomocníka svého, za příčinou toho soudu, kterýž má týž Kašpar Sygart před Vašimi milostmi v radě s Václavem Kadeřávkem z Hostivaře, tak že týž Matyáš, plnomocník téhož Kašpara, za příčinou toho soudu u mě v hospodě již k roku se zdržuje a tráví. Ano i na některé právní potřeby já i manželka má témuž Matyášovi ku potřebě téhož soudu hotových peněz jsme půjčovali. A i dosavad ještě týž Matyáš u mě v hospodě jest a tráví. A týž Kašpar Sygart před svátky vánočními minulými jedno i druhé psaní učinil, abych téhož Matyáše, plnomocníka jeho, co mu koli potřebí bude, fedroval, že mi zaplacenó bude, tím psaním připovídaje. Ale až posavad, nerozumím tomu, proč mi zaplatiti týž Kašpar zanedbává, takže kdybych měl od Vašich milostí psaní žádati, tam do Království uherského veliká outrata by jíti musila. I poněvadž jsem se pak v skutku a v pravdě toho uptal, že pan Jan Kosař, měšťténín na Horách Kutnách, že za sebou má peněz náležejících týmuž Kašparovi Sygartovi do některého sta kop gr., kterýchžto 160 kop já u něho pana Jana Kosaře obstavuji a zapovídám, aby témuž Kašparovi vydány nebyly, až já v něm dluhu spokojen budu,^d aby jich milosti páni šepmistři a páni radní jeho Jana Kosaře k tomu přidržeti ráčili, aby takových 160 kop buď před ně složil, anebo za sebou jich zanechal dotud, pokudž by tato žádost má témuž Kašparovi Sygartovi v známost uvedena nebyla. Nebo jest dluh spravedlivý a mně povinný, neb já rozumím, že by snad týž Kašpar Sygart tomu chtěl, abych já takového dluhu čekal, až on soudu by konec měl s týmž Václavem Kadeřávkem. Ale já již dále více čekati nemohu, nežli podle připovědí jeho, jakž mi se v svehch psaních uvoluje, zaplacenó míti žádám. Nebo týž plnomocník jeho Kašpara Sygarta vždy ještě mimo těch uctených 160 kop u mě tráví a nic neplatí. Nebo, milostiví páni, proto tuto obstavku činím, že snad týž Kašpar zvěda o tom, sem přijede a mně o to, co jest více a vejše mimo těch 160 kop spokojí. S tím se Pánu Bohu a Vaším milostem k ochraně poručeného činím.

Vaší milosti ve všem poslušný

Bartoloměj Pražský,
měštěnin Nového Města pražského

a/ *m^{oti}*

b/ *m^{oti}*

c/ *m^{ot}*

d/ Novodobý přepis: „1599 Pražané se přimlouvají za Bartoloměje Pražského pro dluh za Sygartem.

e/ *W. M.*

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ

(podle údajů v archivních pomůckách)

Kolínské prameny:

SOkA v Kolíně, fond AM Kolína (v současné době není zinventarizován, údaje a názvy knih odpovídají „*Soupisu archivu města Kolína*“ od bývalého kolínského archiváře Jaroslava Schneidera):

- Kniha opisů listů odesílaných 1564, č. 1;
- Kniha opisů listů odesílaných 1593, č. 2;
- Kniha opisů listů odesílaných 1595, č. 3;
- Kniha opisů listů odesílaných 1595 – 1596, č. 4;
- Kniha opisů listů odesílaných 1597-1599, č. 5;
- Kniha opisů listů odesílaných 1599, č. 6;
- Kniha opisů listů odesílaných 1603, č. 7;
- Kniha opisů listů odesílaných 1611-1616, č. 8;
- Kniha opisů listů odesílaných 1612-1616, č. 9;
- Kniha opisů listů odesílaných 1612-1616, č. 10;
- Kniha opisů listů odesílaných 1620-1622, č. 11;
- Kniha opisů listů odesílaných 1630-1631, č. 12;
- Kniha opisů listů odesílaných 1633-1638, č. 13;
- Kniha opisů listů odesílaných 1639-1640, č. 14;
- Kniha opisů listů odesílaných 1645 – 1648, č. 15;
- Kniha opisů listů odesílaných 1653-1659, č. 16;
- Kniha opisů listů odesílaných 1660-1674, č. 17;
- Kniha opisů listů odesílaných 1766-1769, č. 18.

Fond Pozůstalost Jaroslava Schneidera, karton 1, inv. č. 2.

Kouřimské prameny:

SOkA v Kolíně, fond AM Kouřimě:

- Kniha testamentů 1511-1547, inv. č. 180, kn. č. 175.
- Kopiář listů radou odeslaných 1565-1569, inv. č. 170, kn.č. 165;
- Kopiář (notulář) 1625 – 1628, inv. č. 171, kn. č. 166;
- Kopiář listů posílaných radou města Kouřimě 1633-1635, inv. č. 172, kn. č. 167;

Kopiař 1668-1675, inv. č. 173, kn. č. 168;
 Kopiař 1675, inv. č. 174, kn. č. 169;
 Kopiař radní 1676-1678, inv. č. 175, kn. č. 170;
 Kopiař 1682, inv. č. 176, kn.č. 171;
 Racionál purkmistrů 1560-1566, inv. č. 728, kn. č. 566;
 Racionál purkmistrů 1566-1573, inv. č. 729, kn. č. 567;
 Racionál purkmistrů 1610 (*Registřík pana Vl[áclava] Paška na léto 1610*), inv. č. 730, kn. č. 568;
 Registra zemské sbírky (Registra sbírky zemské od sv. Jiří až do sv. Havla, vše léta 1597), inv. č. 711, kn. č. 549;
 Registra berně z podruhů (Berně z podruhů vybíraná) 1554 (1555), inv. č. 712, kn. č. 550;
 Registra obyvatel (Registra podruhů, ... obchodníkův, šenkýřův, kteříž sou při městě Kouřimi) 1566, inv. č. 713, kn. č. 551;
 Registra platů ku právu (Rejstřík, co kdo platil ku právu a svědkův čas přijímání) 1563-1568, inv. č. 714, kn. č. 552;
 Registra poručnická (trubačovská) (Příjem Magdaleny Trubačky, vdovy po Bartoši Trubačovi), 1556-1557, inv. č. 716, kn. č. 554;
 Registra poručnická (otcovská) (Příjemná registra) 1556-1561, inv. č. 717, kn. č. 555;
 Registra poručnická (trubačovská) (Registra příjmuov též vydání) 1565, inv. č. 719, kn. č. 557;
 Registra poručnická (haškovská) 1558-1569, inv. č. 720, kn. č. 558;
 Registra poručnická (haškovská) (Příjem obilí) 1559-1562, inv. č. 721, kn. č. 559;
 Registra poručnická (haškovská) 1559-1561, inv. č. 722, kn. č. 560;
 Registra pozůstalého statku kostelákovského 1630-1631, inv. č. 725, kn. č. 563.
 Spisový materiál, karton č. 1, inv. č. 5, 13, 18, 19.

Kutnohorské prameny:

SOkA v Kutné Hoře, fond AM Kutná Hora (fond je v současné době inventarizován):

Kniha kopiařů (1545) 1571-1584, kn. č. 1294;
 Kniha kopiařů 1581-1588, kn. č. 1295;
 Kniha kopiařů 1601-1614, kn.č. 1296;
 Kniha kopiařů 1612-1620, kn. č. 1297;
 Aktová sbírka, sign. 456, 457, 458, 1376, 2160, 2034, 2188, 3329-3334, 5426, 5469, 7045, 8666.

Novoměstské prameny:

Archiv hlavního města Prahy,

Manuál panský 1587-1593, rkp. č. 400;

Manuál rytířský 1587-1593, rkp. č. 406;

Manuál městský 1588-1591, rkp. č. 407;

Manuál listů císaři 1586-1591, rkp. č. 410;

Manuál městský 1640-1655, rkp. č. 416;

Manuál městský 1655-1681, rkp. č. 418;

PPL I – 133/24, 181/26, 254/1, 254/2.

Nymburské prameny:

SOkA v Nymburce se sídlem v Lysé nad Labem, fond AM Nymburka (v současné době je fond inventarizován):

Liber conceptuum 1572-1575;

Kopiář 1583-1585;

Kopiář 1591-1595;

Kniha expediti magistrátních 1602-1605;

Kniha konceptní 1/5 1629 – 13/6 1634;

Kniha konceptní a všelikých expediti magistratuálních od dne 28. juli a[nn]o 1662 až do dne 17. decembris 1668;

Kopiář 1677-1683;

Kniha konceptní neb všelikých expediti magistratuálních od dne 7. aprilis 1668 až do dne 19. septembris 1692;

Kniha pečetní JMC úřadu purkmistrovského, v nížto všeliké zpečetěné expediti se vynacházejí... 1731-1751;

Kniha pečetní královského města Nymburka na Labi 1751-1766;

Registra městského důchodu 1614-1616;

Spisy předmagistrátního období (1292) 1499-1789, torzo Register z roku 1637, kart. č. 1.

Archiv Národního muzea v Praze:

Topografická sbírka F, Český Brod, karton č. 15.

Topografická sbírka F, Kolín, karton č. 69.

Topografická sbírka F, Kouřim, karton č. 73-74.

Topografická sbírka F, Kutná Hora, karton č. 35.

Topografická sbírka F, Nové Město pražské, karton č. 135.

Topografická sbírka F, Nymburk, karton č. 110.

Sbírka rukopisů, Registra Václava Pergera z Altemperka, inv. č. 1201.

Prameny tištěné:

CIB IV., 1., Josef JIREČEK – Hermenegild JIREČEK (edd.), *Zřízení zemská království českého XVI. věku*, Praha 1882.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Karolína ADAMOVÁ a kol., *Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938*, Praha 2005.
- Věra PETRÁČKOVÁ – Jiří KRAUS (edd.), *Akademický slovník cizích slov*, Praha 1995.
- Wolfgang BEHRINGER, *Im Zeichen des Merkur (Reichspost und Kommunikationsrevolution in der Frühen Neuzeit)*, Göttingen 2003.
- Tomáš V. BÍLEK, *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618*, II., Praha 1883.
- Vincenc BRANDL, *Glossarium*, Praha 1876.
- Charles M. BRIQUET, *Les Filigranes (Dictionaire historique des Marques du Papier)*, I.-IV., Hildesheim – Zürich – New York 1991.
- Vladimír BYSTRICKÝ – Václav HRUBÝ, *Přehled archivů ČSR*, Praha 1984.
- Neithard BULST, *Normative Texte als Quelle zur Kommunikationsstruktur zwischen städtischen und territorialen Obrigkeiten im späten Mittelalter und in der frühen Neuzeit*. In: Helmut HUNDSBICHLER (Hrsg.), *Kommunikation und Alltag im Spätmittelalter und früher Neuzeit*, Wien 1992, s. 127-144.
- Johannes BURKHARDT – Christiane WERKSTTER (Hrsg.), *Kommunikation und Medien in der Frühen Neuzeit*, München 2005.
- Václav BŮŽEK, *Komunikace bez hranic, Mezi Norimberkem a českými zeměmi na sklonku předbělohorské doby*, *ĎaS* 17, 1995, č. 6, s. 11-14.
- František CUŘÍN a kol., *Vývoj českého jazyka a dialektologie*, Praha 1975.
- František CUŘÍN, *Vývoj spisovné češtiny*, Praha 1985.
- Miroslava CTIBOROVÁ, *Korespondence mezi purkmistrem a radou města Českých Budějovic a purkmistrem a radou města Soběslavi*, *Táborský archiv* 11, 2002, s. 147-153.
- Jiří ČAREK a kol., *Městské a jiné úřední knihy Archivu hlavního města Prahy*, Praha 1956.
- Jiří ČAREK – Bořivoj LŮŽEK, *Názvosloví městských knih v severozápadních Čechách*, *SAP* 18, 1968, s. 452-477.
- Jan ČERNÝ, *Službu svou vzkazujem, slovutné opatrnosti páni sousedé a přátelé naši milí (Registra odeslaných listů města Rakovníka z let 1534-1544(1545))*, *Rakovnický historický sborník* 7, 2006, s. 163-228.
- Jiří ČERNÝ – Jan ŘEHOUNEK – Igor VOTOUPAL, *Nymburk - průvodce městem*, Libice nad Cidlinou 1995.
- Dějiny pošty v českých zemích*, Praha 2000.

- Karel DOLISTA, *Předhusitský Nymburk a jeho nejstarší kniha městského soudu*, SAP 26, 1976, s. 139-202.
- Jaroslav DOUŠA, *Plzeň a její zpravodajství o situaci v Čechách i v hlavním městě v letech 1432-1434*, Documenta Pragensia 6/I, 1986, s. 123-131.
- Richard van DÜLMEN, *Der ehrlose Mensch (Unehrlichkeit und soziale Ausgrenzung in der Frühen Neuzeit)*, Köln 1999.
- Marek ĎURČANSKÝ, *Nymburská registra z let 1629-1634*, diplomová práce na katedře pomocných věd historických a archivního studia FF UK, Praha 1998.
- Marek ĎURČANSKÝ – Michal PLAVEC, *Společenské, ekonomické a sociální styky královského města Nymburka v letech 1602-1605 ve světle jeho kopiáře*, nevydaná práce SOČ, uložena v SOKA v Nymburce se sídlem v Lysé nad Labem pod př. č. 6175.
- Harm von SEGGERN, *Zur Kommunikation zwischen den wendischen Hansestädten und der Grafschaft Holland*, in: Dieter EBELING, *Landesgeschichte als multidisziplinäre Wissenschaft (Festgabe für Franz Irsigler zum 60. geburtstag)*, Trier 2001, s. 325-346.
- Pascal FRIEDEN, *Zum Boten- und Nachrichtenwesen der Stadt Konstanz im späten Mittelalter*, Diplomarbeit an der Universität Konstanz 1995/1996.
- Gustav FRIEDRICH, *Rukověť křesťanské chronologie*, Praha 1934.
- Christopher R. FRIEDRICHS, *Das städtische Rathaus als kommunikativer Raum in europäischer Perspektive*, in: Johannes BURKHARDT – Christiane WERKSTTER (Hrsg.), *Kommunikation und Medien in der Frühen Neuzeit*, München 2005, s. 160-174.
- Klaus GERTEIS, *Reisen, Boten, Posten, Korrespondenz in Mittelalter und früher Neuzeit*, in: POHL (Hrsg.), *Die Bedeutung der Kommunikation für Wirtschaft und Gesellschaft*, s. 19-36.
- Miroslav GREPL – Petr KARLÍK, *Skladba češtiny*, Olomouc 1998.
- Vlastimila HAMÁČKOVÁ – Jiřina ŠEDINOVÁ, *Starý židovský hřbitov v Kolíně*. Práce muzea v Kolíně 4, 1987, s. 105-121.
- Heinz-Dieter HEIMAN, *Brievedregher*, in: Helmut HUNDSBICHLER (Hrsg.), *Kommunikation und Alltag im Spätmittelalter und früher Neuzeit*, Wien 1992, s. 251-292.
- Dieter HEIMANN - Ivan HLAVÁČEK (Hrsg.), *Kommunikationspraxis und Korrespondenzwesen im Mittelalter und in der Renaissance*, Paderborn – München – Wien – Zürich 1998.
- Hipologický slovník – koňský slovník, <http://www.volny.cz/konsky-slovník/>, 20.5. 2007.
- Ivan HLAVÁČEK – Jaroslav KAŠPAR – Rostislav NOVÝ, *Vademecum pomocných věd historických*, Praha 2002.

- Ivan HLAVÁČEK, *Eine Regensburger nicht alltägliche Episode Wenzels IV. vom Jahre 1398*, in: *Memoriam amici et magistri. Studia historyczne poświęcone pamięci prof. Wacława Korty (1919-1999)*, Wrocław 2001, s. 169-175.
- Ivan HLAVÁČEK, *Kommunikation der Zentralmacht mit Reichsuntertanen sowie auswärtigen Mächten unter König Wenzel (IV.)*, in: Dieter HEIMANN - Ivan HLAVÁČEK (Hrsg.), *Kommunikationspraxis und Korrespondenzwesen im Mittelalter und in der Renaissance*, s. 19-30.
- Ivan HLAVÁČEK, *Pražské kanceláře a kancelář dvorská v pozdním středověku (Několik marginálií)*, in: *800 let pražské samosprávy*, Documenta pragensia, 21, 2002, s. 29-38.
- František HOFFMAN, *České město ve středověku*, Praha 1992.
- Jana HOFFMANNOVÁ, *Stylistika a ...* Praha 1997.
- Jaroslava HOFFMANNOVÁ – Jana PRAŽÁKOVÁ (edd.), *Biografický slovník archivářů českých zemí*, Praha 2000.
- Gustav HOFMANN, *Metrologická příručka pro Čechy, Moravu a Slezsko do zavedení metrické soustavy*, Plzeň – Sušice 1984.
- Milan HRDLIČKA, *Komunikační versus komunikativní*, *Češtinář* 14, 2003-2004, s. 10-11.
- Antonín HUDEC, *Spoje slovem i obrazem*, Praha 1973.
- Helmut HUNDSBICHLER (Hrsg.), *Kommunikation und Alltag im Spätmittelalter und früher Neuzeit*, Wien 1992.
- Josef JANÁČEK, *České dějiny - Doba předbělohorská (1526-1547) I.*, 1 - 2, Praha 1968, 1984.
- Josef JANÁČEK, *Malé dějiny Prahy*, Praha 1983.
- Josef JANÁČEK, *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*, Praha 1963.
- Jan JANÁK – Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, Praha 2005.
- Marie KAPAVÍKOVÁ, *Kutnohorské radní knihy z let 1462-1527 a městská správa v tomto období*, *SAP* 23, 1973, s. 106-155.
- Marie KAPAVÍKOVÁ – Lubomír VANĚK, *Kutnohorští městští písaři 15. a 16. století (písaři městských knih)*, Kutná Hora 1984.
- Jaroslav KAŠPAR, *Úvod do novověké latinské paleografie se zvláštním zřetelem k českým zemím*, Praha 1975.
- Jiří KLABOUC, *K dějinám obstavování a přípovědí ve feudálním právu českém a moravském*, *SH* 8, 1961, s. 197-233.

- Vladimír KOBLÍŽEK, *Stav češtiny v období renesance ve východních Čechách*, Čestínář 14, 2003-2004, s. 6-10.
- Roman KOLEK, *Kolínské testamenty a pozůstalostní inventáře z let 1542-1687. (Příspěvek ke studiu dědické praxe v českých raně novověkých městech)*, diplomová práce na katedře pomocných věd historických a archivního studia FF UK, Praha 1998.
- Heinrich KOLLER, *Registerführung und Kanzleireform im 15. Jahrhundert*, AUC – Philos. et Hist., č. 3-4, 1971 (= Studia historica 6-7: Z pomocných věd historických), s. 161-177.
- Královské město Nymburk v práci a v životě*, Nymburk 1940.
- Jana KRUMPHOLCOVÁ (= VOJTÍŠKOVÁ), *Komunikace českých královských měst v předbělohorském období (Úřední korespondence mezi Českým Brodem, Kolínem a Nymburkem)*, rigorózní práce na ÚHV PF UHK, Hradec Králové 2002.
- TÁŽ, *Komunikace kolínské a nymburské městské rady v době předbělohorské ve světle úřední korespondence*, Vlastivědný sborník Polabí 34, 2000, s. 42-62.
- Vít KŘESADLO, *Jihlavská česká městská registra v letech 1573-1574*, Západní Morava 1, 1997, s. 88-93.
- Vladislava KŘÍŽOVÁ, *Václav Perger z Altemperka a jeho aktivity v rudolfínské době*, diplomová práce na katedře pomocných věd historických a archivního studia FF UK, Praha 1999.
- Jiří KUBEŠ, *Jan Libra ze Soběnova – rožmberský hospodář v Praze a jeho každodenní život (1604-1609)*, PSH 31, 2000, s. 93-148.
- Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, III., Praha 1998.
- František KULHÁNEK, *Dějiny královského města Nymburka*. Nymburk 1911.
- Karen LAMBRECHT, *Zentrum und Kommunikation – Ostmitteleuropäische Metropolen im Vergleich (ca. 1450-1550)*, in: Frank HADLER (Hrsg.), *Geschichte und Kultur Ostmitteleuropas in vergleichender Absicht*, Leipzig 1998, s. 25-38.
- TÁŽ, *Buchdruck und Kommunikation – Prag und Krakau an der Schwelle zur Neuzeit (bis 1550)*, Documenta Pragensia 19, 2001, s. 195-210.
- TÁŽ, *Kulturtransfer und Kommunikation (Die Anfänge des Buchdrucks in Prag und Krakau im Vergleich)*, in: Andrea LANGER und Georg MICHELS (Hrsg.), *Metropolen und Kulturtransfer im 15./16. Jahrhundert*, Stuttgart 2001, s. 85-99.
- Václav LEDVINKA – Jiří PEŠEK, *Praha*, Praha 2000.
- Klaus-J. LORENZ-SCHMIDT, *Schriftliche Elemente in der Dörflichen Kommunikation in Spätmittelalter und Früher Neuzeit: das Beispiel Schleswig-Holstein*, in: RÖSENER

- (Hrsg.), *Kommunikation in der ländlichen Gesellschaft vom Mittelalter bis zur Moderne*, s. 169-188.
- Josef MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526. Díl 3. – Města*, Praha 1998.
- Josef MACEK, *K pojmu města a městečka v jagellonském věku*, in: Miloslav Polívka – Michal Svatoš (vyd.), *Sborník prací k počtě šedesátých narozenin prof. PhDr. Ivana Hlaváčka, CSc., Práce Historického ústavu ČSAV, HISTORIA DOCET, řada C-7*, Praha 1992, s. 247-259.
- Karel MALÝ, *České právo v minulosti*, Praha 1995.
- Karel MALÝ – Florian SIVÁK, *Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do r. 1918*, Jinočany 1993.
- Hermann MAUÉ, *Verschlossene Briefe – Briefverschlussiegel*, in: Dieter HEIMANN - Ivan HLAVÁČEK (Hrsg.), *Kommunikationspraxis und Korrespondenzwesen im Mittelalter und in der Renaissance*, Paderborn – München – Wien – Zürich 1998, s. 205-231.
- Eduard MAUR, *Český komorní velkostatek v 17. století*, Univerzita Karlova, Praha 1975.
- Mluvnice češtiny 3*, Praha 1987.
- Jaroslava MENDELOVÁ, *Obyvatelé Nového Města pražského na přelomu let 1585 a 1586*, Documenta Pragensia 19, 2001, s. 81-84.
- Jaroslava MENDELOVÁ, *Rada Nového Města pražského v letech 1600-1650*, PSH 29, 1996, s. 59-106.
- Jaroslava MENDELOVÁ, *Svatojiřská matrika 1584-1600 jako demografický pramen*, Documenta Pragensia 7/2, 1987, s. 340-355.
- Jaroslava MENDELOVÁ, *Třicetiletá válka a Nové Město pražské (1620-1650)*, PSH 31, 2000, s. 149-185.
- Jaroslav MILLER, *Uzavřená společnost a její nepřátelé. Město středovýchodní Evropy (1500-1700)*, Praha 2006.
- Zuzana MYŠKOVSKÁ, *Pozůstalost prof. Jaroslava Schneidera v Okresním archivu v Kolíně*, Práce muzea v Kolíně 4, 1987, s. 233-246.
- Rostislav NOVÝ (ed.), *Městské knihy v Čechách a na Moravě (1310 – 1526)*. AUC, Philosophica et historica 4, Praha 1963.
- Ottův slovník naučný*, díl XIII., Praha 1898.
- Ottův slovník naučný*, díl XIV., Praha 1899.
- Ottův slovník naučný*, díl XX., Praha 1903.
- Ottův slovník naučný*, díl XXVI., Praha 1907.

- Jaroslav PÁNEK, *Města v politickém systému předbělohorského státu*, in: Jaroslav Pánek (vyd.), *Česká města v 16.-18. století*, [Práce Historického ústavu ČSAV – Opera Instituti historici Pragae. Řada C – Miscellanea, svazek 5.], Praha 1991, s. 15-39.
- Stanislav PETR, *Kolínská židovská komunita po prvním exodu Židů ze zemí Koruny české v roce 1541*, *Práce muzea v Kolíně* 9, 2003, s. 13-23.
- Stanislav PETR, *Městská kancelář a správa v Kolíně v 1. polovině 16. století*, diplomová práce na katedře pomocných věd historických a archivního studia FF UK, Praha 1978.
- Stanislav PETR, *Nejstarší židovská kniha města Kolína z let 1598-1729 a správa kolínské židovské obce v tomto období*, *Práce muzea v Kolíně* 5, 1989, s. 39-91.
- Hans POHL (Hrsg.), *Die Bedeutung der Kommunikation für Wirtschaft und Gesellschaft*. Stuttgart 1989.
- Hans POHL (Hrsg.), *Einführung*, in: Hans POHL (Hrsg.), *Die Bedeutung der Kommunikation für Wirtschaft und Gesellschaft*, Stuttgart 1989, s. 7-18.
- Miloslav POLÍVKA, *Briefbücher des Rates der Reichsstadt Nürnberg jako pramen k českým dějinám a česko-německým vztahům doby Václava IV.*, in: Miloslav Polívka – Michal Svatoš (edd.), *Sborník prací k počtě šedesátých narozenin prof. PhDr. Ivana Hlaváčka*, *Práce Historického ústavu ČSAV, HISTORIA DOCET, řada C-7*, Praha 1992, s. 417-435.
- Jaroslav PURŠ – Miroslav KROPILÁK (edd.), *Přehled dějin Československa I/2 [1526-1848]*, Praha 1982.
- Příruční slovník jazyka českého*, VI., Praha 1951-1953.
- Bohumír ROEDL (ed.), *Svědectví z morového času (Kniha svědeckých výpovědí u městského soudu v Žatci)*, Praha 2003.
- Werner RÖSENER (Hrsg.), *Kommunikation in der ländlichen Gesellschaft vom Mittelalter bis zur Moderne*, Göttingen 2000.
- Werner RÖSENER, *Einleitung*, in: Werner RÖSENER (Hrsg.), *Kommunikation in der ländlichen Gesellschaft vom Mittelalter bis zur Moderne*, s. 9-20.
- Bohuslav ROUČKA – Vladimír RŮŽIČKA, *Pracovní heslář českého právněhistorického terminologického slovníku*, Praha 1975.
- Hedvika SEDLÁČKOVÁ a kol., *Renesanční sklo a další archeologické nálezy z Nymburka, Libice nad Cidlinou* [1997].
- Eva SEMOTANOVÁ, *Historický atlas měst – evropský projekt ke srovnávacím dějinám městských aglomerací*, *Documenta Pragensia* 23, 2004, s. 325-342.
- Eva SEMOTANOVÁ, *K historické geografii raně novověkých měst – problémy a východiska*, ČČH 91, 1993, s. 286-295

- Jürgen SCHNEIDER, *Die Bedeutung von Kontoren, Faktoreien, Stützpunkten (von Kompanie), Märkten, Messen und Börsen im Mittelalter und früher Neuzeit*, in: Hans POHL, *Die Bedeutung der Kommunikation für Wirtschaft und Gesellschaft*, s. 37-63.
- Veronika SKŘIVANOVÁ, *Korespondence z Kutné Hory do Kolína v letech 1571-1588 ve světle městských register*, bakalářská práce na katedře pomocných věd historických a archivnictví FHS UHK, Hradec Králové 2007.
- Josef SVÁTEK, *K dějinám poštovníctví v Čechách*, in: *Obrazy z kulturních dějin českých*, 1. díl, Praha 1891, s. 163-190.
- Vlastimil SVĚRÁK, *Listy zaslané jihlavskou městskou radou do Tábora v letech 1574-1576*, Táborský archiv 10, 2000-2001, s. 321-326.
- TÝŽ, *Listy zaslané jihlavskou městskou radou do Tábora v letech 1579-1584*, Táborský archiv 11, 2002, 155-185.
- Bedřich SVOBODA, *Historie královského krajského města Kouřimě*, in: M. ŠOLLE – B. SVOBODA – A. POSPÍŠILOVÁ, *Kouřim (Katalog ke stálé expozici)*, Muzeum v Kouřimi, s. d., bez paginace.
- Bedřich SVOBODA, Kouřim, rkp. uložen v SOkA v Kolíně, č. 11203/R1174.
- Jindřich ŠEBÁNEK – Zdeněk FIALA – Zdeňka HLEDÍKOVÁ (edd.), *Česká diplomatika do r. 1848*, Praha 1971.
- Zdeněk ŠIMEČEK, *Počátky novinového zpravodajství v českých zemích*, SH 18, 1971, s. 5-38.
- Tomáš ŠIMEK a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. (Východní Čechy)*, Praha 1989.
- Robert ŠIMŮNEK, *Zlomky neznámé knihy register centrální rožmberské správy (ca. 1450-1465)*, Táborský archiv 11, 2002, 67-108.
- Martin ŠTINDL, *Velké Meziříčí a Velká Bíteš ve svazku sousedství. Každodenní komunikace poddanských měst v 17. století*, Západní Morava 1, 1997, s. 3-19.
- Miloš ŠOLLE, *Kouřim v průběhu věků*, Praha 1981.
- Ivan ŠTOVÍČEK a kol., *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*, Praha 2002.
- Helena ŠTROBLOVÁ – Blanka ALTOVÁ (edd.), *Kutná Hora*, Praha 2000.
- Rudolf TECL, *Styky Soběslavi a Tábora ve světle tzv. purkmistrovských účtů z let 1484-1526 a dalších soudobých písemností soběslavského městského archivu*, Táborský archiv 11, 2002, s. 109-138.

- Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem*, I.-II., Kolín 1888.
- Václav VOJTÍŠEK, *O pečetěch a erbech měst pražských a jiných českých*, Praha 1928.
- Václav VOJTÍŠEK, *O studiu městských knih českých*, VČA 24, 1915. (reprint Výbor rozprav a studií, Praha 1953, s. 52-85.)
- Václav VOJTÍŠEK, *Písaři manuálů radních Nového Města pražského z let 1548-1553. (Příspěvek k dějinám městské kanceláře pražské)*, Praha 1911.
- Jana VOJTÍŠKOVÁ, *Registra a kopiáře městské korespondence dochované v oblasti Královéhradecka a Trutnovska*, VLH 23-24, 2005, s. 457-478.
- Petr VOREL, *Rezidenční vrchnostenská města v Čechách a na Moravě v 15.-17. století*, Pardubice 2001.
- Kateřina WIMMROVÁ, *Korespondence věnného města Hradec Králové se šlechtou v roce 1590 ve světle městských register*, bakalářská práce na katedře pomocných věd historických a archivnictví FHS UHK, Hradec Králové 2007.
- Václav ZÁBĚHLICKÝ, *Dějiny pošty, telegrafu a telefonu v československých zemích. Od nejstarších dob do převratu*, vlastním nákladem, Praha s. d. [po roce 1918].
- František ZUMAN, *České filigrány XVI. století*, Památky archeologické 33, 1922 a 1923, s. 277-286.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AMK	(fond) Archiv města Kolína
AM Kouřim	(fond) Archiv města Kouřimi
AMKH	(fond) Archiv města Kutné Hory
AMN	(fond) Archiv města Nymburka
AMP	Archiv hlavního města Prahy
ANM	Archiv Národního muzea
AUC	Acta Universitatis Carolinae
AV ČR	Akademie věd České republiky
CIB	Codex juris Bohemici
ČAŠ	Časopis Archivní školy
ČAVU	Česká akademie věd a umění
ČČH	Český časopis historický
ČsČH	Československý časopis historický
ĐaS	Dějiny a současnost
FHB	Folia Historica Bohemica
fol.	folio
gr. č.	groše české
gr. míš.	groše míšeňské
JMC	Jeho Milost císařská
M.	Mistr
ml.	mladší
NA	Národní archiv
r	recto (přední část folia)
RMK	Rada města Kolína
RMKH	Rada města Kutné Hory
RM Kouřim	Rada města Kouřimi
RMN	Rada města Nymburka
RNMP	Rada Nového Města pražského
s.	strana
SAP	Sborník archivních prací

SObA	Státní oblastní archiv
SH	Sborník historický
SOČ	středoškolská odborná činnost
SOkA	Státní okresní archiv
sv.	svatý
st.	starší
v	verso (zadní část folia)
VLH	Východočeské listy historické
VZZ	Vladislavské zřízení zemské
z. č.	zápis číslo (průběžné číslování zápisů písařem)
zl.	zlaté (o mincích)

SEZNAM DOPROVODNÝCH TABULEK

A OBRAZOVÝCH PŘÍLOH V TEXTU

Tab. č. 1 Počet zápisů v registrech 1588-1591 (1593) podle let	138
Tab. č. 2 Počet zápisů v registrech 1588-1591 (1593) podle měsíců	139
Tab. č. 3 Počet zápisů v registrech 1588-1591 (1593) podle dnů v týdnu	140
Tab. č. 4 Pravděpodobná období pracovního volna podle register 1588-1591 (1593)	142
Tab. č. 5 Přehled adresátů z řad měst a městeček podle počtu dochovaných zápisů v registrech 1588-1591 (1593)	171
Tab. č. 6 Písemná produkce misivů podle novoměstských register 1640-1655	246
Obr. č. 1 Královská města na počátku 17. století	164